
3 1761 08116646 4

Hlídka literarní.

Listy věnované literarní kritice.

Ročník XII.

Za redakci a vydávání zodpovědný:

Antonín Okáč.

Pořadatel obsahu:

Dr. Pavel Vychodil,
O. S. B.

V Brně 1895.

Tiskem a nákladem benediktinské knihtiskárny v Brně.

LIBRARY
UNIVERSITY OF TORONT

Obsah.

Strana

Články.

Posudky.

Zprávy.

Feuilleton.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XII. 1895. Číslo 1.

Revise literatury.

P. Vychodil.

Dějepisec básnické literatury je dějepiscem i kritikem zároveň. Dějepiscem, jelikož stopuje literarní události v průběhu jejich, v příčinách, účincích a okolnostech, kritikem, jelikož se zastavuje u jednotlivých zjevů, zkoušeje samostatnou cenu jejich. Dějepisci třeba mnohdy i obšírněji obírati se výtvory, které samy v sobě byly méně cenné neb i bezcenné, avšak na další vývoj literarní neb aspoň vůbec kulturní značně působily. Byl to snad vliv škodlivý, na scestí uvádějící, ale byl; leckteré dílo jen tím dosáhlo nesmrtelnosti.

Pro kritika co není samo o sobě nějak cenné neexistuje vůbec. Špatné dílo vědecké neb umělecké má pro dějepisce vždy ještě nějakou zajímavost, špatné dílo umělecké není pro kritika ničím, v umění neznamená nic. Zabývá se jím sice snad i kritik jakožto charakteristikem toho kterého umělce, jakožto známkou jistého prostředí, které na básníka působilo, jsa v tom už opět více dějepiscem; ale do řady, ve které stojí platné výsledky uměleckého snažení, děl takových nezařaďuje. Nebudiž tím odbývána důležitá, ačkoli snad navždy sporná otázka o měřítku uměleckého významu, jest-li absolutní či vztažité; v praxi zajisté jest celkem shoda o tom, která díla z minulosti jsou básnicky cenná, která ne — aspoň pokud je řeč o dílech nejznámějších.

Měřítkem kritikovým tedy dojista není úspěch díla.

Úspěch jest jen více méně pravidelný, přece však n a h o d i l ý v ý s l e d e k díla. Důvody t r v a l é h o úspěchu ovšem jsou jen v díle samém, v jeho skutečné hodnotě; ale častá sklamání, která úspěchem zaviněna, činí k němu nedůvěřivým. Netřeba se tu přidávati ani k té ani k oné straně, těch totiž, kteří v úspěchu buď vidí celou básničnost díla aneb naopak pro všechny případy neúspěchu mají pohotově frasi, u nás až příliš známou, frasi o nízkém, všedním, nechápavém davu.

Komu veškera krása a tedy celá esthetičnost vůbec jest pouze relativní, místem a věkem změnná, tomu, jest-li důsledný, bude úspěch měřítkem nejvyšším; co se kdy a kde „líbilo," bylo také krásné, estheticky cenné. Názor takový je zajisté povážlivý, a nesnadno se k němu přidati, nechceme-li pravé hodnoty děl básnických klásti právě do částí, ve kterých jí bývá nejméně, do stránek na příklad dráždivých. Nároky básníků jsou dojista poněkud vyšší, sahající přes

nahodilé místo i věk jejich. G. H. Lewes stanoví tři základy úspěchu: jasný názor, upřímnost a úpravnost, nazývaje jen poslední esthetickou, kdežto nám náležejí k estheticnosti všechny tři. Ale jinak je v zásadě té mnoho pravdy, a zvláště významnou je pravda, že pravý básník místo co by se ohlížel po effektě, po „úspěchu," podává upřímně sama sebe, svého ducha a srdce, a tou upřímností právě že má zaručenu část úspěchu. Není to ještě celá hodnota díla, a básník proto, že jest upřímný, nemá ještě daleko práva pohrdati těmi, kterým se upřímné výlevy jeho nechtí líbiti. Pravý básník netáže se sice napřed obecenstva, co a jak mu má zpívati, ale jako jemu samému není všecko stejno, co druzí zpívají, tak i on si hledí též ostatních požadavků, které činí výtvory jeho uměleckými; ty pak nejsou všechny dány pravdivostí ani nejsou umělci dány samy sebou jako s oblohy spadlé.

Hlasatelkou úspěchu je pověst a tradice. Obojí jest opět nespolehlivým měřítkem hodnoty díla, díla jednotlivého především, potom však také celé činnosti některého básníka. Pověst a reklama také nejvíce stěžuje činnost kritickou; vznikne-li jakési ustálené podání, narazí spravedlivá kritika na urputný odpor, na odpor tím urputnější, čím více ona tradice souvisí s jinými zájmy. Dějepisec obyčejného druhu může konečně přes obtíž takovou dosti snadno překlouznouti: uvede fakta, zmíní se zběžně o příčinách, jež dílo uvedly v oblibu, čím se obliba ta jevila, jak dílo „zdárně" působilo atd., a jde klidně dále. Vlastní věc, zdali dílo své pověsti zaslouží, se takto obejde. Dějepisec kritický jí obejíti nemůže, však je zase v nebezpečí, že ji rozhodne nespravedlivě, aneb že i spravedlivým rozhodnutím proti sobě popudí.

V každém uměleckém díle jest něco dočasného, řekněme efemerního (beze všeho poroku) a něco trvalého, všeplatného. Jestiť básník synem své doby a krajiny, ačkoliv je především člověkem. O kritikovi platí totéž, jen že u něho toto všelidské jádro zásad a úvah převládá. Tím, že z každého básníka mluví především člověk, dána je souvislost uměleckých děl všech národův i dob; toto jádro podstatně stejné, jímž umožněno pochopení výtvorů sebe vzdálenějších, je také oporou a měřítkem kritiky. Podrobnosti místní a časové, ačkoli dodávají dílům určitější barvitosti, obmezují je tím více, čím úžeji souvisejí s podstatou básní, čím hlouběji do osnovy jejich zasahují. Jest ovšem nemalou předností a též výhodou kritikovou, vyzná-li se v té naukové přítěži, tak že se dovede úplně ponořiti v prostředí vzdáleného básníka, ale vlastní esthetický úsudek se tím, jak všichni dobře víme, nemůže měniti; jemu jde o vlastní myšlenkové a citové jádro, pokud i na vzdáleného vnímatele estheticky působí.

Modernímu kritikovi vadí při posuzování starších děl hlavně přílišný ohled na nynější umělost zevnější formy básnické. Nemýlím-li se, souvisí pokrok formy té těsně s vývojem lyrismu, se snahou po uvniternění a výraznosti prostředku básnického; básnický sloh zdá se pokračovati od přímé výpravné prostoty ke složité hlubší výraznosti, a to v rozvoji básnictví vůbec i také u každého národu zvláště.

Smíříme se u starších básní ještě nejsnadněji s příběhem, s jednotlivými obrazy a myšlenkami; ale obsáhlejší obraty slohové a celková úprava jejich připadá nám trochu plytká, povrchní, ba všední. Jest přirozeno, že i ona má svůj pokrok, a bylo by divno, kdyby se nezdokonalovala, kdyžtě i sama řeč se zdokonaluje; kromě toho však nemá se při tom zapomínati, že mnohý všední obrat je vlastně jenom nyní sevšednělý, nejsa o sobě nikterak méně duchaplný, než leckterý z těch, jimiž nové básnictví imponuje. Každá doba a každý směr básnický má své zvláštnůstky, svou manýru, více méně jednostrannou, a v ní se jeví ten zvláštní vkus, který zakaluje zrak při revisi děl jiného druhu. Náleží-li kritik sám jistému směru, bude mu velmi nesnadno, býti spravedlivým. Ale konečně je hlas jeho přece jen ojedinělý, a úsudek jeho může jinými býti poopraven. Naprosté odsuzování starších uznávaných básní a básníkův obyčejně bývá stranné; který kritik ostává si vědom, že ideal básně pořád ještě jest idealem, neodhodlá se snadno k takové popravě. Večte-li se člověk a vmyslí v ovzduší některé takové básně, která z počátku snad vyluzuje pohrdlivý úsměv, nalezne mnohou stránku, která napřed odpuzovala, docela pěknou; nalezne i zde paprsek ze světelné říše krásna.

Mluvím tu, jak zmíněno, o „uznaných" básních, připomínám však hned, že výraz ten volen jenom z nouze o lepší. Býváť právě ono uznání často neoprávněné, bezdůvodné, zastupujíc onu literarní pověst a báj, které nikdo nezkoumal, jejížto balvan se však převaloval z doby na dobu, vynucuje si pouhou existencí svou také právo na přijetí. Potřebí tedy dohlédnouti, zda ustálený úsudek tento zakládá se na opravdovém uznání se strany tehdejších povolaných činitelů, či není-li to jen výsledek tehdejší reklamy, která, jak známo, má mnoho druhů; jest nejen reklama knihkupecká, nýbrž také vlastenecká, stavovská atd. V tomto případě neznamená obecné uznání nic jiného, než mlhavé přesvědčení, že ta a ta báseň je znamenitá, že jsme už tehdy měli četné dobré básně, že ten a ten básník je znamenitý; nikdo toho kriticky neukázal, žádný povolaný soudce neřekl, že se mu báseň líbí a proč — pověst vyrostla sama sebou třebas jen podle oznámení nakladatelského. Nikdo snad z těch, kteří nyní pověst opakují, básně sám nečetl, a když ji četl, nelíbila se mu, ale proti proudu těžko plouti.

Kritik a kritický dějepisec literatury jest nucen práci tu podniknouti. Může-li spolehnouti na úsudky předešlé, dobře; pak-li ne, bude třeba je opraviti, po případě prvý věcný úsudek pronésti. Každá revise literatury jest revisí tehdejší kritiky; každý odchylný výsledek revise jest obžalobou kritiky té, obžalobou ovšem důvodnou či bezdůvodnou. V četných případech naší literatury bude to obžaloba nekritičnosti i v dobách, kdy kritika se už mohla pěstovati; revise české literatury znamená velikou většinou jen opravu, po případě boj proti nesoudné a nesprávné tradici. Že by však boj tento v nynější době vedl ke spravedlivému výsledku, nepodobá se, neboť jsme jaksi až příliš sobě odcizeni a proti sobě předpojati, a pak také

příliš mezi sebou rozeštváni na výstřední směry, ovšem cizinské, než abychom zásoby své dosavadní po zásluze ocenili. Dá to ještě mnoho práce.

Práce taková jest čistě vědecká, nemá se do ní míchati žádný nevěcný zájem. Není tím řečeno, že by měla býti bezcitná; v každém případě však má býti spravedliv i v rozdělování této sympathie. Práce ta musí býti podrobná, úsudek musí býti podrobným rozborem odůvodněn. V našem časopise učiněny některé pokusy, vytknouti některým spisovatelům neb aspoň pracím v dějinách literatury naší správné místo (Světlá, Hálek, Jablonský, Neruda, Jan z Hvězdy, Jirásek, Třebízský a j.). Veliká většina látky ovšem ještě zbývá. Látku tu třeba propracovati, máme-li se dočkati vědeckých dějin literatury naší. Vystřídá se asi do té doby ještě mnoho pokusův a sporů.

Nač vlastně je taková revise? Ať si minulá díla byla jakákoliv — líbila-li se, vyplnila svůj úkol, a komu se nyní ještě líbí, ať se jimi potěší! Tak naivně zajisté nikdo neodpoví, ač jiného praktického účelu udati nedovede; básníci zajisté jsou mrtvi, nového četiva máme až nazbyt, na němž esthetiku lze studovati, a nad to je pro národ zajisté čestnější, míti hodně velikou řadu vynikajících básníkův. Ale že revise ta jest u nás nezbytně potřebna, cítíme všichni, a nejen ti, kteří už dychtí po vědeckém dějepise naší literatury. Chceme zajisté seznati odkazy svých otcův a ujistiti se pokladem tím; proto třeba napřed zvěděti, jest-li jaký a koliký jest.

Říká se, že určitý a trvalý soud lze vysloviti jen o tom, co náleží už historii. V tom smyslu u nás, myslím, nenáleží historii pranic, neboť lpíme na každé knize, které dosud přisuzována nějaká cena, jakožto na vzácném majetku vlasteneckém. Ostatně ta doba, od níž vlastní „literaturu“ svou zaznamenáváme, jest ještě příliš blízka, plna osobních vzpomínek — a tedy bychom k nestranné revisi tak brzy se nedostali, snad ani skutečně nedostaneme. Pro kritiku současnou je v tom významný pokyn: říci celou pravdu hned a tak ušetřiti budoucím kritikům práce, a národu nových — poprav.

Maurice Maeterlinck.

Napsal *S. Bouška.*

Přede mnou leží všecka dosud vyšlá díla Maeterlinckova. Jest jich slušná řada. Jediná, neveliká sbírka veršů r. 1889.: „Serres chaudes“ (Skleníky); dvojice dramat zvaných společným jménem r. 1890.: „Les Aveugles“ (Slepci): „Nezvaný host“ (L'Intruse) a „Slepci.“ Drama o pěti dějstvích (roku 1889.) „La Princesse Maleine“ (Princezna Maleina), jež založila Maeterlinckovu nynější slávu a kterou máme i v českém překladě Marie Kalašovy („Sborník světové poesie“ č. 28.), o němž tuto promluvíme. Druhé větší pěti-

aktové drama roku 1892. „Pélléas et Mélisande“ (Pelleas a Melisanda); menší drama jednoaktové r. 1891. „Les Sept Princesses“ (Sedm princezen) a vloni (1894) vydané tři práce dramatické pro loutková divadla: pětiaktová „Alladine et Palomides“ (Alladina a Palomides), „Intérieur“ (Vnitřek domu) a „La Mort de Tintagiles“ (Smrt Tintagilova). Mimo tyto básnické práce přeložil r. 1891. Maeterlinck mystické dílo flamského spisovatele 13. století Jana van Ruysbroecka: „L'ornement des noces spirituelles“ (Okrasa duchovní svatby), jemuž přidal rozsáhlou studii o mystické poesii vůbec, o Ruysbroeckovi a jeho dílech. V poslední knize své oznamuje, že chystá knihu veršů „La Quenouille et la Besace“ (Kužel a mošna žebrácká), malou anthologii latinských básníkův úpadku v originale a překladu, studie o Préraphaelitech, Hansu Memlinckovi (dle netištěných pramenův), essaye „Jeux de l'âme“ (Hry duše) a „Život a díla Novalisova.“ Zdali z těchto ohlášených prací již něco vyšlo, nevím.

Poslední dobou stalo se modou mnoho o Maeterlinckovi mluviti. Otevřete kteroukoli revui, měsíčník, listy kritické i denní journaly, všude se vám to jméno vtírá. Pokud vím, nejdelší a nejlepší studii o něm napsal polský básník Miriam (Zenon Przesmycki) v krakovském uměleckém listě „Światu“ a studii tuto letos předeslal překladu čtyř dramat Maeterlinckových. Kniha vyšla ve Varšavě u Lewentala: „M. Maeterlinck. Wybór pism dramatycznych.“ (Gość nieproszony. Ślepcy. Siedm królewien. Pelleas i Melisanda.) Objemná studie, přinášející i krásné překlady z básní Maeterlinckových čítá 122 stránek. P. Wallner psal o knize té recensi v měsíčníku belgických symbolistů „La Jeune Belgique.“[1])

* * *

Maeterlincka představoval jsem si dříve jako visionářského starce, tvář podobnou Darwinovi neb W. Whitmanovi, jako nějakého věštce z obrazu Matiejkova, s okem ztrnule v prázdno upřeným, vyděšeným. Ale jak jsem se divil, když jsem spatřil poprvé tvář básníkovu! Mladistvá tvář, usmívající se, pod nosem jemné chmýří, skoro jen pouhý rozběh k vousu, tvář tak střízlivě nepoetická, s jakými se setkáváme v obchodech s galanterním zbožím. A jeho život? Není to neduživý souchotinář, ani snílek zahrabaný ve prach starých romantických a děsivých historií, je to střízlivý advokat

[1]) Z českých překladů mimo „Princeznu Maleinu“ jmenuji „Slepce“ a „Vetřelkyni“ ve „Květech“ od M. Kalašovy. „Vetřelkyni“ přel. též A. Procházka v „Nových proudech.“ Před časem žádal jsem Maeterlincka o autorisaci ku překladu těchto dvou jednoaktovek. Dostal jsem ji, ale podivil jsem se, když po nějakém čase vyšel překlad M. Kalašové, také autorisovaný. A kdyby po mně a Kalašové přišel třetí překladatel, básník by mu dal autorisaci také. Upozorňuji zde na to, jak podivné pojmy mají o nás cizí spisovatelé. Celá ta „autorisace“ není než prázdnou formou bez ceny! Překladů svých ovšem nyní tisknouti nedám. „Sedm princezen“ přel. A. Procházka v „České Thalii“ r. 1892. Konečně Vrchlický podal v „Moderních básnících francouzských“ hojný výběr z básní Maeterlinckových. Podotýkám, že chci přeložiti „Intérieur,“ není-li již několikráte přeložen ve stolcích našich překladatelů, z nichž jeden o druhém neví.

v belgickém Gentu (Gand), muž athetické postavy, skálopevného zdraví a výborný sportsman — cyklista. Narodil se 29. srpna 1862. Po ukončení studií právnických pobyl v Paříži sedm měsíců, kdež se stýkal hlavně s básníkem Villiers de l'Isle-Adamem, „jemuž prý děkuje za vše, co vytvořil.“

Maeterlinck má dvojí druh čtenářstva; jedni, kteří ho nechápou, četli snad jen něco z něho, co je odpudilo svou formou nezvyklou, novou, na prvý pohled zarážející, druzí jej čtou s obdivem, prohlašujíce jej za druhého Shakespeara a díla jeho za nejdokonalejší výtvory umělecké tohoto století. (Octave Mirbeau.) Pravda bude asi uprostřed. Faktura jeho dramat je poněkud jednotvárná a konečně vás to jednotvárné opakování slov unaví. Variatio delectat. Z posledních prací jeho však mě uchvátilo znamenité dílo „Intérieur,“ v kterém zdá se mi hledati autor nové cesty ze slepé uličky, v níž uvázl. Maeterlinckovi nelze upříti talentu neobyčejného, silné originality, smělosti a jistoty, s jakou kráčí po nových, neznámých nám dosud cestách. Po kalu naturalismu, v němž tento uvízl, je tato reakce tím více překvapující. Nepopírám, že jest mi četba děl Maeterlinckových četbou zamilovanou, která podává duchu mnoho nové a vzácné stravy. — O básních Maeterlinckových zmínil jsem se již ve svém posudku „Moderních básníků francouzských“ Vrchlického a vytkl zvláštní jejich ráz. Poslyšte jednu z rýmovaných:

Odrazy.

Na vodě snu, který vstává,
duše moje strach má, strach!
luna svítí v srdce tmách,
jež se v zdroj snu propadává.

Pod třtinami nudě vhod
věcí odrazy zříš pouze:
liljí, palem, růží dlouze.
Ještě pláčou v hloubi vod.

Květ po květu opadává
na odraze oblohy,
na vždy klesá nebohý
ve snu tůň, kde luna spává.

Přeložil jsem to dobře? Nevím. Není to lehké překládati Maeterlincka, to není V. Hugo, pathetický, oratorský. A pak ta hudba slov! Často vás ta hudba svede, že čtete a nevíte, neuvědomíte si, ani co! Jako když nasloucháte při rozhovoru hudbě slov milé vám osoby. Slova jsou vám lhostejná, jen ta hudba vás blaží. Jako van větérku vonný, teplý. Těžko překládati verše, jako:

Je pleure les lèvres fanées
Où les baisers ne sont pas nés,
Et les désirs abandonnés
Sous les tristesses moissonnées.

Vedle hudby slova, jest pro překladatele ještě větší obtíží hluboký taj každého slova. Slovo má u symbolistů svůj zvláštní život, oni v něm vidí, slyší, cítí více než jiní lidé, není pro ně prázdným slovem, prázdným zvukem, naopak. Zvuk ten jest echem hlubokých citů duševních, často neurčitých, tajemných, nevyslovených. Slovo má pro ně barvu a má vůni. Odtud to spoření slovy; ne každé slovo se jim hodí do uměleckého plánu, pečlivě vybírají a váží,

sestavují v barevné mosaiky, které mají vyjadřovati odlesk duševní nálady. Rýmují li své verše, tož vybírají vzácné, často neznámé rýmy, neslyšené, effektní a překvapující. Připomínám u nás skladby p. Ot. Březiny, na př. rýmy: zaleh' — žalech, nedých' — bledých, vyssál — missál, prožíh' — ložích, krystal — schystal, osách — prosáh', nastru — alabastru atd. Nemaje po ruce teď všech básní p. Březinových. vypisuji jen ledabylo. Ale zdá mi se, že od vznešeného k směšnému jest pouze malý krok a čtu-li české verše našich dekadentů, zní mi v uších partie Čechova z „Výletu na měsíc," s těmi neobyčejnými rýmy: astru, barda, narda, kritikastrů, zastru, Sarda, leoparda, alabastru, píšťal, syringy, dříšťál, sfingy, křišťál, cingglingy! Co se nám tehdy zdálo směšným, bude teď ponenáhlu zcela obyčejným zjevem.

Kde odvrhl Maeterlinck pouto rýmu a pobořil hradby rythmu, tam vlní se verše jeho jako život sám v neustálé změně, harmonicky, jako příboj vln sledujících jedna druhou ve světle a stínu, ve výši a hloubi. Zde nelze vzíti metru na verše Maeterlinckovy, ani počítati slabiky. Myšlenka sleduje myšlenku, obraz obraz, který se vtělí zase v několik slov; tam v dlouhou větu, jíž ani jeden řádek nestačí. Ale jisto jest, že Maeterlinck do této jediné formy básnické vlil novou, neznámou poesii. Našel ve všedním, denním životě tolik podivného taje, tolik skrytých hlubin, tolik podivných pocitů, že se vám zdá, jakoby se vás neviditelné prsty duchů dotýkaly. Za nejkrásnější báseň z knihy „Serres chaudes" (Skleníky) pokládám báseň o potápěcím zvonu:

Ó norče, navždy pod svým zvonem skrytý!
Celé moře skla věčně hřející!
Toť celý život nehybný s lenivými kyvadly zelenými!
A tolik bytostí divuhodných zříš skrze stěny!
A veliké doteknutí navždy zakázáno!
A přec, co života tam venku v jasné vodě!
Pozor! stín velkých lodí plachetních táhne přes dalie (jiřiny) lesů podmořských;
a na chvíli jsem ve stínu velryb, které spějí k polu!

V tu dobu bezpochyby skládají druzí lodě plné sněhu v přístavu!
Stál ještě ledovec uprostřed luk v červenci!
Veslují pozpátku v zelené vodě malého zálivu!
Vstupují v poledne do stemnělých jeskyň!
A mořské větry ovívají terasy!

Pozor! hle, plamenné jazyky Gulf-Streamu!
Odstraňte jejich polibky ode stěn nudy!
nedali více sněhu na čelo horečkou nemocných;
nemocní rozžehli oheň radosti,
a házejí plnýma rukama zelené lilije do plamenů!

Opřete své čelo o stěny méně horké,
očekávajíce lunu na vrcholi zvonu,
zavřete dobře své oči před lesy modrých kyvadel a fialových bílkovin,
zůstávajíce hluchými k šepotání teplé vody.

Setřete své touhy sesláblé potem;
jděte nejprve k těm, kteří jsou blízci mdlobě:
zdají se slaviti veselí svatební ve sklepení;
zdají se vstupovati v poledne v chodbu osvětlenou lampami v hloubi podzemní;
jdou v průvodu slavnostním skrze krajinu podobnou dědictví sirotka.

Potom jděte k těm, kteří umírají.
Přicházejí jako panny, které vykonaly dlouhou procházku na slunci v den postu; jsou bledí jako nemocní, kteří naslouchají, jak tiše prší na zahrady nemocnice; mají vzhled zbylých na životě, snídajících na bojišti.
Jsou jako vězňové, kterým není tajno, že všickni žalářníci se koupají v řece, a kteří slyší síci trávu v zahradě vězení.

Podivuhodná báseň! Člověk se zdá býti Maeterlinckovi norcem potopeným pod zvonem potápěcím uprostřed divoké, tropické vegetace dna mořského. Jaký život kolem, a on se ničeho dotknouti nemůže! Všecko je pro něho vábné, tajůplné, ale nepřístupné. Celé pralesy kolem něho, nad ním život a kolem život rostlin a zvířat, jen on je zaklet k nečinnému živoření. Ale toto tajemné dno mořské se svou podivnou vegetací, to zří básník i ve svém nitru vlastním, hlubokém, nedostupném. A on práhne, touží po tomto životě tajemném, chce proniknouti jeho taje, ale jest jako norec ve svém zvonu, veškeré doteknutí jest mu zakázáno. Celý vesmír i celé nitro lidské jsou mu tajemným životem moře, nepochopitelným, nepřístupným. Odtud ty všecky obrazy sesilující základní myšlenku všech básní Maeterlinckových, ty neustálé protivy: lodě plné sněhu v přístavu, ledovec na lukách v červenci, veslování pozpátku, vstup v poledne do tmy jeskyň, mořské větry a terasy domů, svatba se slaví ve sklepě, jdou v poledne s lampou do chodby podzemní (motiv u Maeterlincka zvláště často se vyskytující), nemocní poslouchají, jak venku prší, vězňové ví, že všickni žalářníci se koupají — a nemohou ven! Nelze se vybaviti z toho nepřirozeného poměru! Je to život duše, připoutané ke hroudě zemské. Odtud u Maeterlincka tak často vyskytuje se problem smrti, tuhého spánku, smrti podobného, děs a strach před tím neznámým, co se smrtí jest úzce spojeno.

Et la tristesse de tout cela, mon âme! et la tristesse de tout cela!
A ten smutek toho všeho, má duše! a ten smutek toho všeho! (V básni „Duše.“)

(P. d.)

Posudky.

Libuše. Matice zábavy a vědění. Ročn. XXIV. č. 4.—6. „Slavín žen českých.“ Podává *Tereza Nováková.* Díl I. Od nejstarších dob do znovuzrození národa českého. V Praze 1894. Str. 511.

Podivným dojmem působí kniha tato. Spousta tu ženských jmen; pomalu všecky ženy, o nichž spisovatelka jen malinké zmínky kde se dohledala, jsou tu zařaděny. Ale takto nikdy jsme si Slavína žen českých nepředstavovali.

Po našem soudu měl-li spis býti opravdovým Slavínem, měly jen skutečně slavné ženy v něm místa najíti. Na to pomýšlela spisovatelka asi sama, neboť vybízí nás: „Slavme slavně slávu Češek slavných!“ Ale ve spisu samém o kolik se spisovatelka od této myšlenky odchýlila! Chtějíc co nejvíce žen oslaviti, pojmenovala všecky, o kterých

se prameny spisovatelkou použité zmiňovaly, a bylo by jich zajisté ještě více, kdyby ještě jiné knihy se jí do rukou dostaly. Při tom však opomenula přísný výběr, a tak se stalo, že ke skutečně slavným Češkám přistoupily i osoby všelijaké. Ženskou úzkostlivostí a citlivostí měla spisovatelka poznati, že tam, kde úhona mravní se rozkládá, kde i nečest a neřest se roztahuje, přestává i všecka sláva. Ženy, jimž toto možno vytknouti, nepatří do Slavínu, jakož tam není ani místa pro ty, které leda vzdorem, umíněností, ctižádostí, pýchou atd. vynikaly, roznítiti se pro ně nikdy nemůžeme, třebas by ještě více nás spisovatelka ujišťovala, taková že česká povaha. Rovněž pochopiti nelze, proč všecky exulantky a bludařky tu vyjmenovány jsou; velebí je spisovatelka pro jejich přesvědčení, ale není každé přesvědčení vzorem následování hodným, a znaky, jakými se bludy projevovaly, nikdy nezasluhují velebení, chvály a oslavy.

Za druhé, měl-li spis býti Slavínem žen českých, měl zase jen Češky v sebe pojati. Kolik však je tu uvedeno žen, které ani Češky nebyly, ani jimi se necítily; že v Čechách žily, to přece jen nestačí.

Látku svou probírá spisovatelka v historickém pořadí. Názor však její na dějiny naše není jednotný, nýbrž neurčitý. Stanovisko její jest obecné, mělké, které vystupuje jen ve frasích ošumělých, které vyznívá chabým nářkem, retorickým horováním, sentimentalním blouzněním a jednostranným upřílišeným líčením. Zejména zabředla spisovatelka úplně v přepínání, zapomínajíc, že co jest upřílišeno, není ani pravdivo ani krásno. Řeč její jest samý superlativ, kterého nelze mnohdy vážně pojati a jenž mimovolně úsměv vyluzuje, a sloh její jest místy snůška citlivůstkářských frasí, které tím neraději vidíme, čím spíše se kniha tato ženskému dorostu do rukou dostane.

Velmi nás zaráží nationalismus, který i z knihy této se ozývá. Taková láska k národu, která oslavuje Čecha jen proto, že jest Čechem, která mu proto jeho chyby nejen odpouští, nýbrž je i zvelebuje, a která mu i vady tyto za vzor přivádí, není žádnou opravdovou láskou k vlasti, nýbrž neliší se již mnoho od kaceřovaného fanatismu, který taktéž vždy nespravedliv jest. Ano, milujme národ svůj, radujme se z předností jeho a ze všeho, co v něm dobrého, ale nezatajujme si i toho, co je v něm nezdravého, a z toho se vyléčiti hleďme, aby nezdravotou celé naše národní tělo zachváceno nebylo.

V úzkém rámci našeho posudku nelze se nám zastaviti u všeho, co bychom si ve spisu přáli. Přáli bychom si zajisté více, a sice více příkladů žen vzácných, neboť některé tu marně hledáme, a zase přáli bychom si méně, a sice méně osob bezvýznamných, které takový prostor tu zabírají, a méně nesprávností, jichž taktéž tu s dostatek jest. Jako kuriositu uvádíme ještě jen, že spisovatelce někdy i romany a povídky bývají pramenem, a že chce i, aby tyto básnické představy zaujaly místo osob skutečných; vůbec pak zdá se nám nevhodno do textu zařaďovati seznam básní nebo spisů té neb oné ženy se týkajících, lépe by zajisté bylo toho stručně doteknouti se pod čárou, když už o tom spisovatelka zmíniti se chtěla.

Jinak jest viděti značnou píli a práci, kterou spisovatelka dílu tomuto věnovala, ale přece celkový úsudek vyzníti musí, — v této podobě že Slavín žen českých neuspokojuje. Milejší by nám byla tenounká knížka, kde by byly skutečné vzory slavných našich českých žen, nežli tato snůška jmen mnohdy z pochybené a pobloudilé piety tu uvedených. *J. Tenora.*

Rok na samotě. Básně *Emanuela rytíře z Čenkova.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 70. Cena 30 kr.

Pán z Čenkova není poeta „veliký,“ ale je básník upřímný a pravý. Marně bys hledal v jeho knížce oslňující tříšť drahokamův a perel, ledovcův a palem, alpských srázův a propastí mořských — té nádherné poesie, která kontrasty a verbalními koncepty se pachtí po velikolepých effektech. V jeho básních najdeš málo toho, čemu říkáme „aranžované,“ on podává svůj poctivý cit, svou náladu prostě tak, jak se rodí a ze srdce vyrůstá On ji jen odívá v lahodnou, zvučnou formu.

To jsem napsal. A, bych svůj výrok doložil příkladem, nahmátkou otevírám knížku a čtu na str. 19.:

Lovec perel.

Do víru divně rozladěných citů,
do proudu myšlenek, do vln všech třpytů,
v to celé moře duše vnoř se hluboce, —
když v úsměvném plá svitu,
když bouře tam syčí a hučí a kypí,
když vášeň tam rozžehue blesků svých šípy
a úpí divoce!

A nedbej lidstva na břehu, jich řečí,
a nedbej drsných úskalí a léčí,
a nedbej na chlad, vítr, mračen na chmuru,
buď roven potápěči
a s odvahou ponoř se v duše své moře
a vynes pak perlu si na denní zoře, (?)
tu perlu krásy — skrytou v písně lasturu!

Pravý opak toho, co jsem chtěl dokázat! Exemplář té stárnoucí již poesie, která k nám přišla z Francie. Co tu nakupeno, „saranžováno“ silných (dnes už otřelých) a symbolických slov, jež sotva stý čtenář dovede odíti masem pojmů! Toť ty verbalní koncepty! Ta orientalní divoká fantasie, směs, která se oku seveřana dlouho jeví býti neorganickou. Toť jsou ty nádherné slohy, jež se staly postrachem českého čtenářstva a namluvily mu, že verše jsou něco fadního a tajemného, co není pro všechny, čemu rozumějí jen vyvolenci. Na štěstí jest „Lovec perel“ jedinou výjimkou ve sbírce. Otvírám opět na zdař Bůh a padá mi do rukou báseň „Hřbitov,“ jež úplně demonstruje mou charakteristiku pána z Čenkova:

Ó hřbitůvek ten milé klidný
jest ostrůvkem kol v moři lesů, polí,
jak v zahrádce v něm pobyt vlídný:
a přece na něm srdce mne vždy bolí.

Tam kostelík s tou bílou věží
tak zírá bedlivě jak strážce malý:
neb drahý klenot můj tam leží
a lásky zlaté poklad neskonalý.

Přes zídku rozhled do krajiny,
z níž ponenáhlu český hlahol mizí:
a teď zas v hloubi tmavé hlíny
tu zakopali českou duši ryzí.

A já dlít budu za horama,
i naše řeč snad vymře tady jednou:
však nezůstaneš, matko, sama,
mých zpěvů slavíci ti na hrob sednou.

Je to prostinké, leckde by neškodilo barevnější slovo — ale zná to cestu do srdce!

Pamatuji se na referat, v němž pán z Čenkova projevil svou nesympathii k poesii p. Klášterského. Divím se tomu. Mám před sebou poslední sbírku Klášterského „Srdce i duše,“ a oba zdají se mně býti bratřími. Jen že Klášterský má méně individuelního tepla; je všestrannější, ale také všeobecnější, a to jest lyrice na úkor. Žádáme po moderním lyrikovi, aby mluvil jen a pořád o svém já. Je-li v jeho verších jeho lidské já, jsme v nich všichni! Začíná-li báseň verši: „Častokrát se stává...“ nebo: „Jsme v mládí všichni jako náměsíční...,“ disgustuje nás už napřed. My nechceme všeobecné, široké reflexe, my chceme duši básníkovu!

Pán z Čenkova napsal své sbírce „Slovo úvodní“: „Za větrů nepříznivých pluje tato knížečka do světa!... Tuto kytici prostých veršů házím do prudké vřavy zápasův o existenci, v níž kroužek ctitelů poesie řidne a vymírá; ti pak, kteří dosud poesii věrni zůstali, místo obrany její hádají a rvou se mezi sebou o její podstatu: ‚Poesie je tajemnou bytostí, jež není z tohoto světa!‘... ‚Poesie jest vlněním slovné hudby a lze ji pouze ze symbolů slov vytušiti, vycítiti‘... ‚Poesie jest učitelkou, která má vésti na cestu ctnosti a mravnosti‘... ‚Poesie jest věrnou malířkou skutečnosti‘... ‚Poesie záleží v pytvání srdce‘... atd. Nevšímaje si této různobarvé směsi hesel, podávám tu obraz své duše“ atd.

Pán z Čenkova snesl tu z našeho literarního trhu několik zajímavých definicí poesie. Nejsou to definice, jsou to pouze zajímavé sentence o poesii, a teprve jejich souhrn dává výměr poesie.

K. Dostál.

J. S. Machara **Podzimní sonety.** V Praze 1894. Nakl. J. Otto.

Co chtí „mladí“ básníci, tomu teprve ponenáhlu porozumíváme. Macharovi se na počátku vůbec neporozumělo. Jeho „Confiteor“ a následovné sbírky vyvolaly semotam nevoli a rozhořčenost; i dálo se Macharovi jako každému, kdo klestí novou cestu směrům novým. Chceť býti moderní umění přesvědčivým, i proto užívá názorných prostředkův uměleckých, tudíž neostýchá se, není úzkostlivo, nedbá modního vkusu a pod. To zajisté chtěl a činil Machar dosud; byly však pohříchu umělecké prostředky jeho někdy tak upřílišeny, že vyvolaly odpor. Mimo to dlužno považiti, že byl básník o několik let mladší, talent teprve kvasil a tvořil „jarní“ a „letní“ sonety.

„Podzimní“ sonety Macharovy jsou opravdu do značné míry podzimní, ovšem v Macharovském rázovitém genru; čtenář přesvědčí se, že básník jest již usedlejší, ba usedlý, rozvážlivý, ač dosud — a místy až přílišně — chmurný a škaredohledý. Přečtěte si zejména „Sonet z měsíční noci,“ „Sonet intimní,“ „Sonet o staré bolesti,“ „Sonet o minulosti.“ Málokde kousek humoru, spíš drobet melancholie, viz „Sonet melancholický.“ Že básník, co se týče vniterného, náboženského života, arciť stojí též na půdě výminečné, netřeba se mnoho diviti; jest modou a genialností, býti ve věcech nejdůležitějších, totiž náboženských, okázale odmítavým, neb alespoň lhostejným (viz na př. sonet „L. N. Tolstému,“ „Sonet kosmický“ a skutečně „nihilistický“

„Sonet nihilistický“!). Jinak doznati dlužno, že básník s oprávněným sebevědomím charakterisuje moderní, tedy i svůj sonet výrokem:

Moderní sonet nyní jest jak nůž,
vylétne z pochvy, v modro zahrává,
a když se tkne, do krve řezává. —ý.

Salonní bibliotheka. Č. 88. „Písně života.“ Básně *A. E. Mužíka.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Str. 146. Cena 1 zl.

Básníci školy Vrchlického jsou více filosofy nežli básníky. Mužík je z nich. Obíral se s vážným čelem záhadou života, a „Písně života“ jsou ohlasem jeho přemítání a cítění. Jeho kniha má dvě tváře, poetickou a filosofickou. Nabízí tu stejně básník své krásy jako filosof svou moudrost životní. Nebudu děliti filosofa od poety, neboť poesie jest vidění pravdy, kterou filosof hledá. Nám záleží jen na tom, jak poeta tlumočí slovem pravdu, kterou u vytržení vidí a cítí. My ji chceme též uviděti a ucítiti s ním! Zdaří-li se to poetovi, věnec budiž jemu dán!

Básník musí v nás vyvolati tutéž extasi, totéž vidění, které vyvolalo jeho báseň. Která cesta k tomu je přirozenější, nežli uhodit v duši naší na tutéž strunu, vzíti tentýž akkord, z kterého se v jeho duši rozezvučela celá báseň?! Říci hodně jasně a určitě tu událost svého srdce, z které vytryskla celá řada představ a citův a vyzněla v harmonický zpěv?! V některých číslech se to p. Mužíkovi plně zdařilo. Na př.:

Den dnešní je tak hluboký a chmurný,
je obzor šedý, rmutný, nelazurný,
jen mhy a stíny světem volně jdou,
jak žebračky jdou jedna za druhou.

O lidské srdce v křiku, vádě, vřavě
se dělí, ono pláče usedavě.
Pak stařeny zlé v další pouť se zvednou
a za sebe se ani neohlednou.

Ale schází tu lahodná lehkost formalní, jaké sobě žádá píseň. Myšlenky tu jedou v těžkých krunýřích na těžkých koních po nerovné půdě. A hledí mají zpola spuštěno. Bystře musíme pod ně hleděti, abychom je poznali. Ale jsou tu! Skoro vždy silné, přímé, úchvatné, exstatické! Ale štětec p. Mužíkův jest příliš ostrý a široký, a na jeho paletě není skoro jiných barev nežli světlo a stín — málo nuancí. Připomíná mi biblické obrazy Doréovy. Pan Mužík s ním má jakousi podobnost. Tak, jak si nemohu představiti od Doréa nějaký domácí, měkký genre, tak si nedovedu mysliti od p. Mužíka líbeznou, sladkou idyllu nebo píseň. Jeho dláto je příliš hranaté, než aby dovedlo rýti jemné kameje. Verše jeho nesou ráz chmurné grandiosnosti. Potkáváte tu myšlenky, které rostou jen na dně hluboké a vážné duše, za zvuků tajůplné hudby Beethovenovy. Světový názor básníkův jest v jádru křesťanský. Jen že obrací křesťanství chmurným rubem na líc. Je tu víra, je tu láska, ale málo naděje, málo tepla a radosti. Slova stín a hrob se tu stále střídají. Básník hledí na život černým zrcadlem smrti: zcela správně, neboť život jest jen přípravou na smrt. Bolem jej plní ta cesta do hrobu, kterou celé lidstvo kráčí se vším, co mu bylo drahým a krásným. Však něco přec je v člověku silnější nežli smrt!

Pojď, podej bílou mi ruku,
my půjdem v ten podzimní lán,
jsem smuten dnes tisíců smutkem,
a bolestí lidstva jsem štván.

Co lidského, časného, záhy
to zpustoší jeseně pěst.
Však proto jest ve světě také,
co z kletby té vyňato jest.

Toť víra v mladém je srdci
a ctnosti a věrnosti jas,
jež láska přenese v nové
vždy srdce a živí tam zas.

Jak hrdlička mláďata svoje,
jež převádí ve slunný jih,
a s jarem sladší a krasší
zas domovu navrací smích.

Zde však ještě není řečeno nic o záhrobním životě umrlých — o nesmrtelnosti duše. Symbolem této nesmrtelnosti je básníkovi „Věčná lampa."

Tak lidským srdcem věčná lampa plá,
ten věčný paprsk, jenž nás s duchy pojí.
Kol nás tu mrtvých temné křídlo vlá,
náš život stále mračno hrobu stíní.
Jen věčná lampa svítí ohněm snivým:
plá mrtvým láskou, nadějí plá živým.

Ale pan Mužík žádá království Boží -- ráj na zemi. žádá rozválčeným míru, lačným chleba, hřešícím ctnosti, žádá toho pro celý svět zároveň. Pak není divu, je-li zklamán (viz Ev. Mat. 13, 24):

A smuten na smrt zřel k mrazným nebesům
a marně hledal sladkou tvář v nich Kristovu.
Jen stranou — symbol bídy veškeré —
opilý šašek vrávoral.

Ó Kristova tvář vidí nás a Jeho království je v nás! V nás knězích, básnících a všech, kdož milujeme a věříme v Krista! Jen shoďme již pláštíky frase, která cetami opisuje Jeho božské jméno! Jen roztrhejme konečně ta pouta falešné konvence a studu, která svírají Krista v našem srdci! Nechť se už ze srdcí našich zpěvem i činem rozlévá království Boží po vlasti a světě! Jen méně pochyb a bludův, a více poctivých, zmužilých slov, jaká čtu v básni „Svoboda":

A proroků duše a Ježíšův kříž
kol třásly se hněvem a bolem:
ďas zlatého býka postavil výš,
lid tančil a klaněl se kolem.

Dolů se zlatým býkem a povzneste kříž, znamení svobody!

K. Dostál.

Čís. 89. „Obnovené obrazy." Napsal *Julius Zeyer.* Str. 267.

Těžko bývá psáti posudky prací Zeyerových, poněvadž obyčejnému čtenáři není tak snadno zkoumati, pokud autor ve svých exotických povídkách drží se pravdy, pokud drží se sbírek starých pověstí, mythův a legend, z nichž čerpává látky k pracím svým, pokud vlastní fantasií tvoří nové dílo na základě starém. Zeyer, největší náš romantik, stále a stále „obnovuje obrazy" staré, obrazy starověké i středověké, obrazy z bájesloví i dějin indických, řeckých, římských, mohammedanských i jiných. U nás, kteří nemáme téměř žádné romantické poesie ve smyslu romantiky středověké, poesie Zeyerova má své právo. A poesie ta může míti tím větší význam, čím vznešenější a důležitější pravdy básník nám tlumočí svou pověstí, legendou nebo starověkou historií.

V přítomné knize máme čtyři „obnovené obrázky,“ z nichž první a největší, nadepsaný „Vůně,“ vypravuje, co Zeyerovi kdysi vyprávěl tlumočník v Tunisu z povídky jakéhosi povídkáře mohammedanského. Zeyer praví toto o své práci:

„Opakuji ji (povídku) zde s osvětlením a barvou všech svých z Tunisu nabytých dojmů, s osvětlením a barvou všech svých upomínek (!) na vše, co jsem tam viděl, slyšel a zažil, pokud se to do rámce tohoto vypravování vpraviti dává. Nevím, jak dalece snad nějakým všeobecně známým pramenům náležela. Podávám ji, jak se zjevila mně, jak se ve mně přetvořila vlivem mého tunisského okolí, vlivem mé vzrušené obraznosti a vlivem mého vlastního uměleckého pojmutí. Nepatří tedy, jak zde stojí, pouze tomu povídkáři, ale též mně.“ (Str. 18.)

Zeyer dosti ze široka vykládá dosti všední historii nešťastného manželství syna bohatého tuniského kupce Abdurrahmana, jménem Nurrudyna, i Majmuny, jež nebyla spokojena sňatkem s obyčejným obchodníkem a přála by si nějakého neobyčejného hrdinu, rytíře, o nichž slýchávala v mládí a blouznila jako dívka. Přinucena ke sňatku s nemilým Nurrudynem, záhy stala se mu nevěrnou, zamilovala se do cizince Mansura, jenž se jí jevil oním rytířem, o kterém snívala. Ale na neštěstí obou milenců, kteří již chtěli tajně uprchnouti, všecko se prozradilo; Mansur byl vsazen do žaláře, z něhož však pomocí přítele uprchl a proklel svoji lásku k Majmuně, jež pro manželskou nevěrnost byla odsouzena k hanebné smrti. Když však Majmuna vedena jsouc na smrt projevila útrpnost s němou tváří, psem, dosáhla za to sama milosrdenství: ale zvěděvši, jak hanebně Mansur ji opustil, probodla si jehlicí srdce. Majmuna — a ústy jejími Zeyer sám — mnoho mluví o lásce, ovšem smyslné, ohnivě hájí své přestupné lásky k Mansurovi, pohrdá povinností a zastává se volné, divoké lásky; mluví tak přesvědčivě, že neopatrný čtenář snadno by souhlasil s jejími slovy i jednáním.

Co chtěl Zeyer tímto vypravováním? Majmuna sice na konec opuštěna milencem svým, sama sebe vraždí, ale autor tak dojemně o ní mluví, že čtenář hnedle by s ní sympathisoval. Moment, že Majmuna provdána násilně, je slabě jen osvětlen.

Druhá delší povídka, „Tankredův omyl,“ vypravuje o Lilianě, dceři hraběte carcassonského, jejíž krásou a dobrotou barcelonský hrabě Tankred zrovna byl všecek okouzlen. Na neštěstí Tankred mylně soudil o povaze její, maje ji za lakotnou, jakoby toužila po jakémsi vzácném pokladu dřevních Wisigothů, kdežto ona pokladem mínila vzácný poklad úplné volnosti srdce při volbě ženicha, poklad, o který pro ni od otce umírajíc vyprosila matka její nešťastná Beranžera, jež byla provdána proti vlastní vůli za otce jejího. Tankred všemožně se stará, aby dosáhl ruky její; přestrojiv se za klenotníka, podplativ její obsluhu, dostane se až do její ložnice, získá konečně lásku její. Chtěje ji vyvésti z bludu, že není klenotníkem, nýbrž hrabětem barcelonským, vede ji do Barcelony. Ale ukázav se jí v pravé podobě pozbyl lásky její; onať milovala klenotníka, pro nějž všecko snášela. Majíc volnost voliti si ženicha, volila si ženicha nebeského, založila klášter, do kterého vstoupila.

I v této povídce nalézáme některé divné výroky o lásce, o pokolení, stvořeném před Adamem (217) a pod.

Jádro staré latinské báje „Vertumnus" spočívá v líčení milostné historie Vertumna, syna boha Silvana a prosté smrtelné dívky, k Pomoně, dceři smrtelníka a bohyně. Vertumnus, chtěje lásku Pomoninu si získati, bral na sebe různé podoby; v podobě stařeny vypravuje jí pohádku o věrné lásce zakletého krále Datla a Zpěvany. Pomona dojata vypravováním, prozradila se, Vertumnus přijal vlastní podobu, a láska ve vlastní podobě zvítězila. — Drobný obrázek „Král Kofétua" vypravuje o králi, jenž uzřev dívku v zástupu, zamiloval se do ní vášnivě, dlouho ji hledal, až ji našel v podobě žebračky, pojal za choť, ale zraky její stále těkaly v neznámé daleko...

Toť obsah „obnovených obrázků" Zeyerových. Jsou to vesměs milostné historie, vypravované oním květnatým slohem, který tak charakterisuje Zeyera. Myšlenek vážnějších tu nenajdeme a tu a tam narazíme na názory, s nimiž těžko souhlasiti. Kdo chce od prosy všedního života odloučiti se na chvíli a blouditi v kraji pohádek, romantiky, fantasie, ten přečte knihu Zeyerovu a pobaví se. Víc asi Zeyer knihou touto dosáhnouti nechtěl. *A. Vrzal.*

Romance o rejdech čertových. Dle pohádek valaského sekáče napsal *Adam Chlumecký.* V Praze 1894. Nákl. vlastním.

Chlumeckého čert není naším pravým prostonárodním čertem, šibalem i hlupákem zároveň, překonávaným rázovitým lidovým humorem a vtipem, za nímž skrývá se jádro křesťanské moudrosti. Z takového čerta máme v romancích Chlumeckého jen několik rysů; čert, jenž tu jest přední osobou, jest ovšem zlobný a škodný, ale celková jeho postava jest mdlá. O lidovém pak humoru, jímž čert bývá potírán, není zde potuchy (srv. Kuldovy pověsti!). Na těchto základech měl Chlumecký, když již tento choulostivý předmět vzal do ruky, zbudovati své romance. — Čert ožení se, lépe řečeno, přivede si ženu domů, již byl přislíbil, že se jí netkne, dokud od něho neustoupí čarodějná moc a dokud s ní nebude oddán. Čertu se ženou takto se daří, zejména v kuchyni, ale žena, jíž byl na námluvách, oslepen láskou, daroval i svůj čarodějný prut, má ho v moci, až konečně od ní uběhne a dále rejdí. — Následuje objemná episoda, jak čert pomocí baby rozvedl pořádné, věrné manžely. Ale i tito manželé, zejména již muž, jsou příliš měkkouncí, téměř cukroví, žádní jadrní Valaši. Manželé se shledají; čert pak upoután poustevníkem do kruhu, kde mu skákati, až na hrobě jeho tchýně vyroste dub a na něm uzrají žaludy; žena pak čertova a matka její konají pokání. Ani přílišné pokání těchto dvou žen není z předchozího dosti odůvodněno.

Chlumecký, jenž kdysi psal slohem biblickým, použil tentokráte rýmovaných veršův, a to mu jen schvalujeme. Verš jeho jest plynný, bezvadný, svědomitý, jen že místy jest dikce až příliš hledána. Diminutiva, jako „pohádenky, obrázenky" nejsou pěkná. Odkud čerpal

frasi „někomu chopiti“ (pochopiti), nevíme, snad z úst valaského sekáče (?); ale není pěkná a sotva správná.

Chlumecký čerpaje pilně ze života lidu, může zajisté dospěti ke zdařilým plodům v lidovém eposu. —*ý*.

Ottova Laciná Knihovna Národní. „Jarní bouře.“ Venkovské obrázky a črty z let šedesátých. Napsal *Q. F. Renatus*. V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Str. 356.

Práce tato uveřejněna původně ve „Květech“; její vydání v „Ottově Knihovně“ vítáme a schvalujeme. Pohnutá doba politického našeho znovuzrození, jež autor případně srovnává s dobou jarní, bouřlivou a mnohoslibnou, jest nám mladším již dosti vzdálenou, než abychom vděčně nevítali vzpomínek starších pamětníkův, a uprostřed kormutlivých zjevů v nynějším národním životě nezamyslili se rádi v doby uplynulé, kdy „nadšení bylo obecné, společné, jednolité.“ Pravda, že autor nenakreslil nám snad nějakého mohutného obrazu, kterýž by imposantními tahy znázornil nám celé to náhlé vzkypění národního citu, veškerý ten velkolepý boj, v jaký se vrhnul český lid, hlásící se s celou živostí mladé, důvěřivé, nadšené mysli o své právo — na takový roman posud čekáme — ale i za tento obrázek, omezený pouze na určité místo a líčící jen jednu episodu, jsme autoru vděčni. Lehkým, poutavým, místy i dosti vřelým a jen, kde přírodní zjevy líčí, poněkud zastaralým slohem ukazuje nám, jaké smýšlení politické a národní panovalo v zámožných rodinách, jichž typickým repraesentantem jest rodina Janouškova. Smutný obraz, tím smutnější, čím jest obecnější. Do těchto rodin nezasáhlo to rychlé, mužné uvědomění si národní síly: vychování v duchu a jazyku cizím překáželo tomu až příliš. Nebylo to ani vědomé odrodilství; Janoušek i paní jeho ve slabé chvilce, byť nesměle, tož přece vyznávají: „Vždyť konečně jsme sami Češi...“ ale byla to naprostá lhostejnost či ještě lépe úplná nedůvěra v možnost vítězství, spojená s obdivem od dětství vštěpovaným a denně znova živeným pro vše, co bylo německé. Povahopis Janouškův proveden důsledně: Člověk až příliš nesamostatný, ne zlý a ne dobrý, s malým fondem vzdělání, starostmi o udržení velkostatku na mysli pokleslý, a pro to, byť přec jen s vniterným odporem, hotový obětovati pro své zachránění i národnost i štěstí svojí dcery. Tím resolutnější se jeví jeho paní, postava rovněž životu odkoukaná. U ní již nebylo žádných pochybností, žádného váhání, ku které straně se má přidati; vychování žen v době oné bylo, možno-li, v národním ohledu ještě smutnější. Co trochu překvapuje, jest politický její rozhled, jenž jistě nebyl charakteristickou známkou žen oné doby. V babičce, silně idealisované, líčené s patrnou vřelostí, dobré, moudré, prosté a vzdělané chtěl autor jako působivý kontrast uvésti ženu z doby minulé, jež prožila šťastná léta po boku muže, ryzího Čecha, i v době nejtrudnější čerpajícího nové nadšení z naší minulosti, a podělila se s ním o tu dojemnou úctu a lásku k rodné zemi. A budoucnost zosobněna v Anně, uvědomělé Češce, trochu

rozmarné, až nerozvážné (viz scenu na venkovském plesu), ale nepoddajné, pevné, vřelého srdce a čisté mysli. Snad interpretujeme dobře úmysl autorův, vysvětlujíce takto ty různé povahy, jež nakreslil v rodině Janouškově. Repraesentantem probudilé intelligence venkovské je pojezdný Kavka a lesník Trnovský; tento starý mládenec, samorostlý, světa znalý, s hlavou i srdcem na pravém místě, svými aforismy živě nám připomínal „Starohorského filosofa" od Šmilovského. Trochu tendenčně se nám zdál býti vylíčen Dr. Kyselka, prototyp šplhavců, hotových prodati a zraditi kde co, jedná-li se o dosažení sobeckých cílů; trochu méně stínu bylo by postavě jen prospělo; netřeba přec každého renegata líčiti vždy jako souhrn všech špatností.

Zajímavým je poměr Anny k pojezdnému. Dle úvodní kapitoly, vynikající řízným, vtipným dialogem, by čtenář bezpečně čekal nové vydání lásky dcery statkářovy k chudému pojezdnému — sujet věru že ne nové — autor však dovedl najíti interessantnější a originalnější obrat. Pojezdný se sice do Anny zamiluje, ale tato poctivě mu vyzná, že již dávno, ač tajně, miluje inženýra Bendu. Životní štěstí pojezdného tím sice ztroskotáno — ale Kavka je příliš mužem, nezhýčkaným, trampotami ostříleným, než aby ztratil hlavu a příliš šlechetným, než aby Annu opustil, vida ji v nebezpečí a bez ochrany. Že autor tak prostě, beze všeho nadsazování, rozbírá city a myšlenky jeho, zdá se nám býti velikou předností romanu. Jinak je celý roman dosti jednoduše zosnován. V největší tísni, při níž nepraktičnost Janouškova jest až k neuvěření, zasáhne Kavka do přediva, zosnovaného Kyselkou, roztrhá je rázem, Janoušek je zachráněn a Anna dostane ženicha, jehož tak vytrvale milovala. Vrátil se ze Švýcar právě včas, jako zámožný muž se slibnou budoucností. Přejeme jí ho od srdce; je vidět, že ruka autorova je milosrdnější než bývá z pravidla život.

„Ottově Knihovně" roman Renatův jest ozdobou. *M. Zavoral.*

Pamatujte na Slezsko! Úvahy a feuilletony. Napsal *Ignát Hořica*. V Praze 1895. Nakl. Ed. Beaufort. Str. 80. Cena 45 kr.

Roztroušené tyto kapitoly žurnalistického zpravodaje jsou jediným výkřikem národní úzkosti. V Čechách vlna za vlnou doráží téměř už až k samému srdci národnímu, Praze; české území proseto a protrháno ostrovy německými a jediná stezka spojující nás se světem slovanským, české Slezsko, mizí a mizí v moři germanisace a národní ztrnulosti. Spisovatel vrhá české veřejnosti výčitku, že si všímá málo, či nic věcí slezských, ač pro národní zachování naše mají právě ony takovou důležitost. Žijeme rozděleni na čtveru administrativních území a máme-li žíti jedním životem, třeba nám neustálého vniterného i vnějšího spojení přes meze a hranice správní. Leč soustavně stěžují si menší tři: Morava, Slezsko i Rakousy (resp. česká Vídeň) na nevšímavost největšího, ústředního, v němž všecka míza našeho národního tělesa se soustřeďuje, ale zároveň i ztravuje částí menších neoživujíc. Víme prý sic o sobě, ale neznáme se s dostatek, nestaráme se o sebe. Kdo je tím vinen? Spisovatel omlouvá vinu bojem národnostním,

jenž každou část zaměstnává celou. To jest sic vysvětlením, ale omluvou necelou. Vždyť právě vzájemná známost a úzké spojení vzájemné bylo by jednou z nejúčinnějších zbraní boje tohoto. Naše celé dosavadní styky odbývaly se jen zevnějšími projevy citu a frasemi. Konečně roste to už s námi se všemi tak od maličkosti. My na Moravě a ve Slezsku v národní a střední škole aspoň v dějinách obírali jsme se víc Čechami, než vlastním svým územím, a přilnulost k Čechám roste tedy s námi. Za to na českých školách naše země pro nevynikající svůj historický vliv odbývají se paušalně jako kterákoliv provincie rakouská. A čemu škola základu nezjednala, celý následující život už nenahradí. Žijemeť dosud příliš svou historickou „slávou," a ta staví právě jediné „království" do popředí. Když tedy sám největší žurnal český ve svém 34. ročníku teprv shledá, že o národní poesii naší ve Slezsku tak málo víme — nedivme se ani, že v celé literatuře naší v té věci jest jediná poušť. Naši učenci v celých skupinách ukládají sic známosti své o vlastech našich v německém díle „Österr.-ung. Monarchie im Wort und Bild" — pro sebe, pro svůj národ nenapsali dosud žádného díla, nebo díla aspoň orientačního. Ba nemáme ani pořádné a zevrubné mapy všech svých českých zemí — pro každého. V jednotlivých kalendářích různých stavů roztroušeny sic stati a údaje souhrnné ze všech tří korunních zemí — ale vše to právě jest roztroušeno a kuso. Souvislý nějaký obraz toho, jak, kde a čím žijeme, aspoň ve formě malého kalendáříku kapesního, s mapami, diagrammy, statistickými tabulkami, aby se aspoň nejvyšší nouzi odpomohlo, byla by už nejvyšší potřeba. Společné vlastivědy však tří či čtyř území českých rovněž nemáme. Nahodilost, úryvkovitost — v mnohém směru i nic jsou dosavadní znaky vzájemné naší známosti.

Počátek nápravy a snad trvalé vyjde možná z podniku moravsko-slezské obce studentské v Praze, uskuteční-li plán svůj zříditi Praze knihovnu, v níž by shrnuta byla všechna „moravica" a „silesica," všechny prameny potřebné k úplné znalosti Moravy a Slezska. Bude li pak poučena hlava, nastane náprava i v údech. Mnoho světla možná také rozlije v tyto tmavé kouty našeho národního vzájemného života budoucí národopisná výstava v Praze, kdež nahromaděný material bude potřeba jen v jedno shrnouti.

Brošurku p. I. Hořicy všem jako důrazné národní „memento" a prozatím i jako příruční knížku důležitých údajův o Slezsku vřele doporučujeme. *P. Šup.*

Sborník světové poesie. Čís. 32. *Pietro Cossa:* „Nero." Drama o pěti jednáních. (S prologem a historickými poznámkami.) Přeložil *B. Frida.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Str. 118.

Vlašský básník Pietro Cossa, jenž žil v létech 1834.—1881., kromě „Nerona" sepsal ještě truchlohry: „Messalina," „Cleopatra," „I Borgia," „Giuliano Apostata," „I Neapolitani," jimiž dobyl velikých úspěchů. Ve prologu, jejž po způsobu Shakespeareově šašek Menekrates k obecenstvu promlouvá, označuje básník své stanovisko umělecké

vůbec, zvláště pak vzhledem ku tragediím o Neronovi již napsaným. Jsa stoupencem školy, „jež verismu se řídí zákonníkem,“ nechce uvésti na jeviště Nerona starých tragedií, jenž strašně očima koulí, na kothurnu odměřeně kráčí a patheticky deklamuje. Jeho Nero jest něco jiného,

. . . je vždycky vesel,
ba někdy dobrý. Rád si s labužníky
jde do hospody; zpěvák je a sochař,
rád pěstí zápasí i řídí vozy
a k tomu dělá také verše — zkrátka:
je takový, jak Sueton jej a Tacit
v svých nesmrtelných dílech vylíčili.
Bylť Nero umělec a tudíž jiný
než mnozí Nerové (!) od nedávna,
jenž negací jen byli nejbídnější
jak umění tak Boha.

V souhlase se zákonem verismu, „v umění že každém je krásou pravda,“ básník

. . . verš svůj nerýmoval,
neb rým sic mívá hudbu, ne vždy jádro —
jen to chtěl říci, co se dálo v srdcích
všech jeho osob.

Užil pětistopého iambického verše nadměrného, tedy se zakončením trochaickým. Též omlouvá se básník, proč nazval svůj kus komedií (8).

. . . V své ukrutnosti
jest Nero hrozně komický a jeho
též družina je taká, jakou vidět
moh' císařský Řím v zkažené té době,
jež v neřestech svých veselá však byla,
a v které časem zablesklo se smutně,
když stoik některý vztáh' na se ruku.

Význam těchto slov překladatel ovšem zničil, zaměniv komedii originalu názvem „drama.“ — Požadavkům verismu odpovídá také to, že básník důkladným studiem dějin té doby hleděl se dopátrati pravdy, aby na této skutečnosti báseň svou založil. Svědectvím toho jsou důkladné, ze pramenů samých vážené poznámky historické, jimiž básník dílo své provází. Učenost ta není poesii jeho nikterak na ujmu, nýbrž jen zvyšuje působivost její a důrazu jí dodává.

Básník upravil si děj takto: I. Neronovi tonoucímu v rozkoších oznamuje Rufus, předseda senatu, že legie v Gallii se bouří a že Vindex byl prohlášen za císaře. Z nesnází peněžních pomůže mu šašek jeho Menekrates, poukázav na bohatého Cassia Longina, jenž pro velezrádu hrdla odsouzen; zároveň vzbudí v něm zálibu ke krásné tanečnici řecké Ekloge. K dětinské dívce té zaplane žárlivostí vládychtivá milostnice Akté, jež Nerona úplně v moci má, a chce se jí zbaviti po dobrém nebo po zlém. II. Nero s Menekratem, za otroka přestrojen, v noci pronásleduje Veronillu Longinu, dceru zavražděného Cassia Longina. Ona uteče do krčmy, v níž mezi pijáky a Neronem dojde ku rvačce. Nerona zachrání Akté se stráží praetorianů ho následovavší. Akté marně se snaží domluvami přivésti Nerona na cestu slávy. III. Před sochou Eklogy, již Nero z mramoru vytvořil, hrdá Akté utká se s podlým šaškem Menekratem. Astrolog Babilius zvěstuje Neronovi dvě zlá znamení. Nero chce se šaškem provésti ukrutný žert, vyhoditi totiž z okna ven hvězdáře ničeho zlého netušícího. Babilius zachrání se věštbou, že Nero zemře za hodinu po jeho smrti. Za milostných pěstot Nerona a Eklogy dojde zpráva, že v Hispanii Galba

císařem provolán. IV. Při bujném kvasu Akté otráví Eklogu. Lid v Římě se bouří. Nero ode všech opuštěn. Akté mu nabízí jedu, aby po římsku zemřel. K tomu Nero nemá dosti síly i prchne s Aktou a se dvěma otroky. Babilius padne v seči pouliční. V. Nero utíkající z Říma uchýlí se do chýše svého propuštěnce Faona a unaven padne na lože. Probuzen byv dupotem koní, spatřuje v horečce vidiny sprovozených jím se světa obětí. Když došly z Říma zoufalé zprávy, za příkladem zmužilé Akté, zbabělý Nero přiloží dýku k prsoum, a otrok jej probodne. Vrazivšímu do vnitř setníku, jenž ránu ucpati velí, zapoví Nero známými slovy: „Sero, haec est fides?“ (O. p.)

L. Šolc.

Šaškova Moravská Bibliotheka. Red. prof. Fr. Dlouhý. Dílo 55. *Vasil* a *Alexander Vereščagin:* „Z klidu i z bouří.“ Črty a vzpomínky. Autorisovaný překlad *Jaroslava Schiebla.* Ve Velkém Meziříčí 1894. Nakl. Šašek a Frgal. Str. 314. Cena 40 kr.

Známý ruský naturalista-malíř Vasil Vasiljevič Vereščagin hlásí se nám v překladu tomto čtyrmi skupinami črt a vzpomínek. Za spolupracovníka udává na titule bratra Alexandra, je to však asi více jen figurant a má podíl na této práci asi velmi skrovný. Vasil sám píše o něm, že padl u Plevna (str. 95.) a zmiňuje se o něm dosti krátce na str. 61. a 62. Ze vzpomínek část první (z války rusko-turecké) věnována je většinou obraně generala Skobeleva ml., vlastního to reka pověstného přechodu přes Balkan v zimě roku 1877—1878. Výkon Skobelevův byl zneuznán a Vereščagin věnuje mu zde úryvkovitou apologii. Sám na sebe v ní nezapomíná a mluví mnoho o své neohroženosti (str. 74. a j.). Za význačnou označuje nenávist Skobeleva k Němcům (str. 134.—136.). Část druhá věnována je náboženským sektám mohammedanských Šiitů, pravoslavných Duchoborců a Molokanů, jak je na cestách po Zakavkazsku poznal. Delší vzpomínku věnuje posledním dnům Turgeněva (1879—1883) v Paříži, po svém názoru odkrývá některé rysy jeho tvorby a srovnává tohoto „vážného Hegeliana“ se Zolou a Gogolem. Poslední črty zachytil na cestách po střední Asii, kde zvolna, ale jistě počíná civilisační práce evropské Rusi mezi spuštěnými středoasijskými kmeny. Vereščagin ve svých vzpomínkách a črtách zůstává malířem, zachycuje, co se mu namane, a líčí to povrchně, nejda nikde do hloubky. V části první zabývá se mnoho koňmi — svou oblíbenou malířskou látkou.

Originalu nemáme po ruce. Překlad p. Schieblův nese stopy velikých nesnází. Překládá někde německými, někde ruskými frasemi. Věci, jako „kde budu přenocovati“ (96), „kdež denně valně přibývají“ (283), „vozům jejich jsou předpřaženi bujní vraníci“ (285) dávají p. překladateli podivné jazykové vysvědčení. *J. Mráz.*

Knihovna lidu a mládeže.

B. M. Kulda: **Štědrovečerní dar.** Písně a básně pro mládež se šesti původními nápěvy a s 21 obrázky. V Praze 1895 (!). Nakl. B. Stýblo.

Stařičký pohádkář, autor „Legend“ prohlásil sice, že „Legendy“ jsou jeho zpěvem labutím, ale my jsme nevěřili, a nevěříme ani dnes, kdy nám štědrá jeho ruka podává roztomilý dárek štědrovečerní. Je to řada deklamovánek o nejznámějších ptácích našich zpěvných.

Vrabec, stehlík, strnad, sýkorka, kanárek chocholatý, čermák, kos, hrdlička, drozd, slavík, vlaštovička, skřivánek, křepelka, špaček, čížek, zezulka a doupnák mají tu po jedné nebo dvou básničkách, psaných známou ryzí, zvučnou, širokou a hudební mluvou Kuldových deklamovánek. S jakou pečlivostí jsou ty verše vybroušeny, s jakou úzkostlivostí stanoven přesný přízvuk trochejský, aby neurážel českého ucha! V této příčině může býti Kulda všem, pravím všem českým básníkům od polních skřivanův až k nadoblačným orlům vzorem. Kulda by toho nestrpěl, aby někde přízvuk ve verši přesmykl se s předložky na podstatné jméno, to by u něho bylo crimen neodpustitelné! A má konečně pravdu; my mladší mnohému bychom se ještě mohli přiučiti od pěvce vyšehradského, od básníka „Legend."

Zrýmovati život našich pěvců z háje a polí bylo myšlenkou velmi šťastnou a vidím již ty dychtivé ruce učitelstva, které se chápou nové knížky Kuldovy. Nejsou ty deklamovánky bez poetické příkrasy. Jsou ryze dětské, děti se jim hned a hravě přiučí a zároveň seznají tak i blíže vlastnosti různých pěvců našich dvoukřídlých. Nejlépe se mi líbí poetická „Hrdlička" s neustálým refrainem: Cukrú, cukrú, cukrú. Zasloužila by si nápěvu, i refrain byl by pro hudbu vděčným. „Čermák" velmi něžně tlumočí pověst lidu o ptáčku tom, rozmarný je „Kos" atd. Jako malou ukázku přepisuji sem 1. deklamovánku o drozdu.

Drozd, horlivý pěvec.

Veselý drozd Bohu Králi
stále pěje píseň chvály;
před snídaním, po snídaní
zpívá Pánu píseň ranní;
před obědem, po obědě
zvučně pěje, k nebi hledě;
před svačinou, po svačině
nosí dík svůj po dědině;
před večeří, po večeři
ještě zpívá, ač se šeří.

Vydavatel postaral se o krásnou ozdobu knihy, o obrázky všech zde opěvaných ptáků. Jsou pěkné, čistě ryté a názorné. Dětem i učitelstvu prokážou dobrou službu.

Kulda, aby odůvodnil titul své knížky, přidal ptačím deklamovánkám štědrovečerní píseň, píseň u jesliček a deklamovánku o svatých třech králích. Následuje „Pochod vojáčkův o školních radovánkách," „Bratři školáci," „Sestry školačky" a „Dudák." Ke všem těmto písním přičinil ředitel měšť. škol v Č. Budějovicích V. Novotný vhodné nápěvy. Jsou všecky lehounké, dětem přiměřené a všecky do F. Vánoční duch dobře je vystižen v prvé. Rozmarný je nápěv „Dudáka." V každé písni i deklamovánce tají se hlubší pravda mravní, pro kterou se i katechetům výborně hodí. Naše děti i naši učitelé budou stařičkému spisovateli vyšehradskému za nevšední tento poetický dárek jistě vděčni. Úprava knihy je pěkná, cena velmi mírná. Obrázky jsou pěkně v dřevorytu provedené. „Tři Králové" jsou reprodukcí jednoho ze známých Hölzlových biblických obrazů, „Narození Páně" je pouhou variací téhož. Pouze střed jest jiný, pravá i levá strana z „Tří Králů" ponechána, což dojem obrazu poněkud ruší. S nebe svítí hvězda a venku přichází již tlupa mudrců. To jest anachronismus. Ale konečně je to vada nepatrná a ne každý si toho všimne.

Jen více takých knih!

S. Bouška.

Dobrodružné cesty. *Jules Verne:* „Černé Indie“ (Les Indes-Noires). Roman. Přeložil *Fr. S. Procházka.* S 31 illustracemi J. Ferata. V Praze 1894. Nakl. J. R. Vilímek.

Nakladatelství Vilímkovo v prospektu na obálce utrousilo perlu: nazvalo Julesa Vernea „největším učitelem lidu, učitelem zbožňovaným, nejmilejším přítelem mládeže všech národů.“ To jen registruji pro poučení obecenstva a kritiky.

Rozsáhlé uhelny v Aberfoyle ve Skotsku — „Černé Indie,“ jak zní hromadný název uhelen anglických — již po 10 let jsou prázdny. Z propuštěného dělnictva jediný hormistr Šimon Ford nemohl se smířiti s myšlenkou, že má Aberfoyle na vždy opustiti. Neopustil Aberfoyle, ale usadiv se pod zemí trvale s celou rodinou, ženou Magdou a synem Harrym, věnoval zbytek svého života hledání uhlí. Po desítiletém neumorném hledání přijde konečně na stopy uhelné, totiž třaskavé plyny. Ford vyzve dopisem bývalého dolního inženýra Jamese Starra, aby se dostavil do Aberfoyle. Inženýr Starr přišel a za pomoci celé rodiny Fordovy objevena nová, rozsáhlá ložiska kamenouhelná. Šťastni objevem všickni se vraceli, ale brzy potkala je nehoda. Harrymu neviditelným jakýmsi způsobem vyražen z ruky kahan, kterýž o skalistou půdu se rozrazil. Když pak po tmě dopátrali se otvoru, kudy z bývalých šachet dostali se do jeskyně, nalezli cestu zatarasenu. Byli v Nové Aberfoyli uzavřeni. Teprve po několika dnech, když po zmizelých bylo pátráno, nalezeni, umírající vysílením. Nová Aberfoyle brzy po tom ožila. V obrovské dutině uhelné povstalo brzy rozsáhlé havířské místo. Fantasticky čarovný byl pohled na podzemní tuto říši, když zazářila v jasných paprscích elektrických lamp, na pilířích kopule anebo v arkadách pobočních lodí zavěšených. Zde vystavěl si Šimon Ford nový domek a v sousedství jeho James Starr, který se věnoval duší a tělem Nové Aberfoyli. Harryho však tísní nerozluštěná záhada. Je přesvědčen, že v Aberfoyli dlí bytosti tajemné, jimž zájmy rodiny Fordovy se příčí. Se zvacím listem Fordovým dostal inženýr list druhý, neznámou, nezvyklou rukou psaný, který ho od návštěvy dolů zrazoval. Když Harry inženýra do dolů přiváděl, spadl s výše kámen, neklamně hozený za tím účelem, aby inženýr byl jím zasažen. Když počaly výzkumy, tu nález, jenž měl dokázati existenci nového ložiska, zastřen tím způsobem, že skuliny v břidlici ucpány. Když z jeskyně se všickni vraceli, nepochopitelným způsobem to zavane a kahan se rozbije. Konečně vchod zatarasen. Harry tuší, že tato nikoli nadpřirozená, ale nepostižitelná bytost chystá obyvatelstvu Nové Aberfoyle nějakou děsnou ránu. Zároveň nevysvětlitelnou záhadou jest bytost, která nálezcům uhlí, uzavřeným v uhelně a již zmírajícím přinášela ob čas vodu a chléb, čímž jediné zachováni byli při životu, která svým světlem přivedla na stopu ty, kteří po ztracených pátrali a zmizela opět tajemně, když nešťastníci opět byli nalezeni. Pět mil na západ Nové Aberfoyle jest přirozená šachta, vnikající svismo do samých útrob uhelny. Harry chtěl jedenkráte změřiti její hloubku, spustil dolů závaží a naklonil se přes okraj šachty. Zazdálo se mu, že vzduch uvnitř zachvívá, jakoby v něm mávala nějaká křídla a naslouchaje, zaslechl jakoby nějaké stěnání. Pomocí přítele Jacka spustil se dolů a našel zde polomrtvé děvčátko. Harry s nebezpečím života vynesl je z propasti. Při vystupování chrániti se musil proti útokům jakéhosi ohromného ptáka, kterýž teprve ranou Harryho nože byl odražen. Děvčátko doneseno do domu Fordova na opatrování. Na otázku, jak se jmenuje, odpoví: Nell. Na jiné otázky neodpovídala. Seznalo se, že dívčina nemá ponětí o přemnohých věcech v životě se přiházejících, že nedostává se jí jistých elementarních poznatků, jako na př. času, ač jinak děvče nadáno vyvinutým rozumem. Zrak její navyklý na stálou tmu, nesnesl světla elektrických lamp, za to ve tmách vynikal neobyčejnou bystrostí. Značně rozšířená zornice dívčiných očí umožňovala jí viděti i v nejhlubší temnotě. Ale rozřešení otázky, zdali žila Nell samotna ve hlubinách Nové Aberfoyle, musili se Fordovi na ten čas úplně vzdáti. Každá narážka o tomto předmětě vzbuzovala u podivné této bytosti nepochopitelný div a hrůzu. Vzhledem k tomuto mlčení Nellinu počal James Starr a s ním Šimon Ford i Harry pociťovati jakousi úzkostlivost. Stále čekali nějaký nový útok se strany svého neviditelného nepřítele. Proto si umínili, že vyšetří tajemnou onu šachtu. Provedli to dobře ozbrojeni a s dostatečným průvodem

horníkův. Avšak nikde nenalezli nic podezřelého. Šachta souvisela s doleními patry jeskyň, vyhloubenými ve vrstvách kamenného uhlí. Nell brzy si zvykla v domku Fordově. Stala se z ní roztomilá dívka, kterou si všickni zamilovali. Harry, který z úst děvčete vyzvěděl, že ona byla tím geniem, který jim kdysi uzavřeným v uhelně donášel potravu, připoután byl k Nelle svazkem lásky. Staří rodiče pranic nepřekáželi, aby Harry neučinil Nell svojí ženou. Avšak tou dobou, co rozhlásila se po Nové Aberfoyli zvěst o nastávajícím sňatku Harryho s Nellou, tu ploužila se kolem dokola ve tmách tajemná jakási bytost, vystoupivší z nejtmavějších koutů Nové Aberfoyle, když byla zhasnuta k době odpočinku elektrická světla a když zavládla noc v havířské osadě. Zamířila vždy k domku Šimona Forda, přitiskla ucho k samému oknu, snažíc se zachytiti některé slůvko z rozmluvy tlumené okenicemi. Tu vztýčila pěst, aby pohrozila klidnému příbytku a z úst vztekem cukajících drala se slova: „Ona a on! Nikdy!“ (O. p.) *J. Horský.*

Besedy mládeže. Sv. 308. „Mládí a stáří.“ Povídky pro mládež. Vypravuje *V. Špaček.* Sbírka prvá. Se 2 obrázky. Nakl. M. Knapp v Karlíně.

Sbírka obsahuje 7 povídek, psaných v obvyklém kalendářním genru spisovatelově. „O Dušičkách“ a „Vzpomínka o Štědrém večeru“ nesou se pěkným směrem a neřekli bychom nic proti celé knížce, kdyby i ostatní čísla byla aspoň téže hodnoty. Takto sbírka Špačkova sotva se blíží i mírným požadavkům, jež na dětskou literaturu klademe. *J. Horský.*

Zprávy.

Listy z Prahy. XXI. Stála by za psychologickou studii, ta duše našeho národa! Co v ní lásky a nenávisti, co vznětův ušlechtilých i nízkých, co neustupnosti a poddajnosti! Táž bytost miluje horoucně vlast a národ, ale nenávidí stejně horoucně jednotlivé členy a strany téhož národa, kteří však o sobě tvrdí, že stejně chtí dobro jeho, jak první. Málokde snad si pořád lidé tak napravují hlavy, jak u nás. Snad se tu v lidech ozývá ještě kmenová krev z dob, kdy ještě jednotliví kmenové a rodové po zemi sídlící nebyli splynuli v jeden národní a politický celek a proti tomu se vší mocí vzpírali. Neuplyne nikdy ani pět let, aby u nás se nevybojovávala nová šrůtka rázu takého neb onakého, která prochvěje celým ovzduším českým a znova sešikuje staré tábory odpůrcův anebo postaví do pole proti sobě zase nové lidi s novými hesly. V přírodě bouřemi se očišťuje vzduch, a bývá po nich milo dýchati; zdali tomu tak jest v našem životě, netroufáme si rozhodnouti. Jedni říkají, že se tím stálým třením způsobuje čilost, šíří ruch a interes pro spornou věc v národě, že se dociluje spíše pokrok a zamezuje zbahnění názorův i jednání a pod.; druzí zase míní, že těmi spory s veškerým jich příslušenstvím se ztrpčuje a otravuje mysl, dusí nadšení pro práci, že u nás je škoda něco dělat, že žádná zásluha se necení ani čtvrtstoletí, že se příliš rychle zapomíná, z krajnosti upadá do krajnosti, ve chvále i haně. Ježto pak do boje vždy se vtáhnou osobnosti, a zbraně nikdy u nás se nevybírají, vždy na konec zbude roznechucení, rmut a ještě větší rozstoupení jednotlivcův i stran. Kdo teď má pravdu? Či jedni i druzí, každý z části?

Takové křížení mečů jsme si právě odbyli. Oživilo se jím podzimní období, a zavřel se jím rok. Šlo o Hálka — nikoli ponejprv. Hálkovi dala zvláštní význam doba: od studentských let na akademickém gymnasiu vévodil v literarní společnosti české. Pomohl tvořiti nové údobí v básnictví a byl jeho nejplodnějším duchem. Okouzlující vlastnosti osobní obrážejí se i v jeho verších: cosi ladného, čistého, jakýsi dívčí půvab dýše z nich, a to jim v tisícerých srdcích dobylo místa přes všecky vady jejich. Dokud se tato budou rozpukovati k první lásce, a etherická snivost bude opřádati dívčí mysl, budou se „Večerní písně" líbiti. Hálek ve svém druhu básnickém — básnické povídce a milostné lyrice — dlouho neměl soků: Neruda psal méně, realističtěji, drsnějším rythmem, Mayer brzy umřel, Heyduk též se brzy na dlouho odmlčel; Hálek tedy hlavně vyplňoval básnickou poušť českou oasami. Pak počal redigovati „Květy" milé paměti a vypjal jimi literarní úroveň a zájem do netušené výše; kromě toho divadlem, povídkou, feuilletonem, cestopisem, kritikou a spolkovou činností stále rozechvíval duševní struny tehdejší obecnosti české. Ký div, že srostli vrstevníci s Hálkem tak asi, jako na př. (odpusťte kulhavému přirovnání) kdysi současníci s Napoleonem I.? Stal se jim polobohem a zasluhoval toho. Žil svému národu každým nervem a chtěl jen jeho dobro. Tenkrát ještě neanalysováno. Když pak Dr. Josef Durdík poprvé s pitevním nožíkem esthetické kritiky odvážil se na písně „V přírodě," stálo ho to mnohý trpký, bolestný den a mnohé tvrdé slovo. Přátelé Hálkovi povstali na obranu, a Durdík v Umělecké Besedě rozmrzen se pronesl, že u nás je lépe seděti hezky za kamny než pracovati veřejně. Ale Durdík měl za sebou hojné ctitele své kritické činnosti, zejména v mládeži; byl psal též šetrně, jasně a docela věcně; i počalo se odtud střízlivěji nazírati na Hálka; z poloboha mnohým se stal opět člověkem. Nedivíme se nic, že ctitelé Hálkovi, pamatujíce jeho veliký význam a neobyčejné zásluhy o povýšení duševního obzoru českého, o rozkvět písemnictva a vzbuzení, udržení i rozšíření interessu literarního, drží vysoko jeho štít, a každým méně nadšeným a méně posvátným hovorem o něm jsou hluboce dotýkáni. U nich význam Hálkův a básnická cena jeho splývají v jedno, a proto nedopouštějí obé děliti od sebe; potomkům zase však nesnadno jest vpraviti se v poměry bývalé, v tu vítěznou slast, plynoucí z každého sebe nepatrnějšího krůčku češství v před, nesnadno jim zachytiti tu náladu české mysli a politický rozruch let šedesátých, následující po všemorném absolutismu i po duševní prázdnotě jeho, a pochopiti tudíž význam Hálkův spisovatelský i básnický. Mají jen před sebou jeho básně, a ty čtou zvyklí jsouce už jiné básnické mluvě, jinému myšlenkovému proudění a básnickému bohatství než byli zvyklí vrstevníci Hálkovi. I soud jejich o něm tedy jinak vyznívá a ozývá se z něho kus chladné budoucnosti. Ve studii celého Hálka obsahující ovšem nelze pomíjeti významu jeho časového, vytrhnouti jej z doby, v níž tkví všemi kořeny bytosti a činnosti své; kdo by tak činil v takové studii, nekonstruoval by správného obrazu

toho muže a byl by k němu nespravedliv. U Macharova článku však podráždila nejvíce jeho forma. Ale Machar má už takovou dráždivou, pichlavou, ničeho nešetřící formu, ač dovede zas býti k nepoznání jemným a něžným (čtěme jen sbírku „Zde by měly kvést růže“). V té věci přirovnáváme spisovatele k lékaři: jsou lékaři jako byl nebožtík Hamrník nebo jako je ruský Zacharjin, kteří hořkou pilulku dají léčenci spolknout v ještě hořčejším obale, a jsou zas lékaři, samá vlídnost, ohlédavost, a třeba-li, i pravdu zastírající nadějnost. Záleží na pacientu, který druh lékařů jest mu milejší. Sultan ve známé anekdotě jednomu vykladači svého snu, v němž mu všechny zuby vypadaly, rozhořčen dal vysázeti za jeho výklad padesát ran na paty, ale druhému za týž výklad, jen s malou záměnou slov pronesený, tolikéž dukatů. Jinému sultanu snad by zas výklad první, neobrazný, přímý, byl býval milejším.

Ale polemiky nesytí; bude vám asi více vítáno, uchýlím-li se od nich k vydatnější stravě ducha: dílům básnickým a vědeckým. A máme potěšlivou možnost, poukázati na několik takových nových děl. Tři z nich ku podivu nenašly nakladatele. V době, kdy parní stroje tiskací nestačí chrliti spousty knih na trh, musejí ještě obětiví pracovníci vynakládati svůj groš, aby výplod kolikaleté práce své mohli předložiti čtenářstvu. Míníme především vzácné kompendium fysiologie, vydané od prof. Dra. Mareše. („Všeobecná fysiologie.“ Sepsal Dr. F. Mareš. Vydáno podporou Šíchova fondu České Akademie.) Slohem jasným seznamuje se tu i vzdělaný laik s vědou, která každého člověka se týkajíc, každému poodhalí závoj s jeho vlastního vniterného i tělesného života. A právě takových knih, poskytujících obecné poučení na základě nového badání, je třeba našemu vzdělanectvu, aby nemusilo buď sahati po knihách německých aneb zůstávati nevědomé. Takových kompendií základních nutno si přáti ve všech oborech lidského vědění, a toužili po nich vždycky všichni velicí duchové naši. To pak zůstane nesmrtelnou zásluhou Presslovou, že moha získati si vavřínův učeneckých a vynálezeckých v botanice, volil raději opatřiti národu vzdělávací čtení ze všech odborů přírodních věd. Prof. Marešovi přísluší obecný vděk za to, že neváhal takovouto obecně poučnou knihu napsati a potom i přes nedostatek nakladatele jiného vydati sám. Podpora České Akademie zachránila ho aspoň od hmotné ztráty.

Jaromír Hrubý na svůj peníz vydal zajímavou monografii o Kardašové Řečici, čímž rodišti Jablonského postavil pěkný pomník. Vychází sice místopisná knihovna, a Řečice ještě v ní není vypsána; přes to nenašla kniha tam místa. Vniterní hodnota by se byla přidružila k nejlepším pracím, jak už ve „Hlídce Lit.“ ukázal p. J. Tenora.

U třetí knihy — Holečkova překladu „Kalevaly“ — zahrála si náhoda s rozhodnutím, aby byla vydána nákladem vlastním. Dvacet plných let Holeček se zabýval studiem finštiny, studiem jinak, jak překladatel praví v úvodu, málo užitečným. Praktického zisku totiž neposkytuje žádného. Ale „Kalevala“ vyváží vše. Je to hluboká

studnice básnických krás prostonárodních, docela zvláštních, svérázných, v níž se obráží kultura dob pradávných, proniklá živly bájnými. Žádný slovanský jazyk nemá posud překladu, český jest první, ale mají jej národové západní a též Maďaři. Už mnohý se ptal, proč „Kalevalu“ nepodává „Sborník světové poesie.“ Mluví-li Fama pravdu, chtěl překladatel nabídnouti svou práci „Sborníku.“ Sebral rukopis, svázal jej v balík a v době, kdy Vrchlický se vrací z Akademie domů, šel prý mu s rukopisem vstříc. A jako starověký fatalista řekl si, požádá-li Vrchlický rukopisu, že mu jej dá do „Sborníku,“ jinak že to bude znamení, aby podnikl sám náklad. Vskutku se s Vrchlickým potkali a zastavili. Vrchlický se ptal Holečka na to ono, a několikrát pohleděl na balíček. Ale utlumil zvědavost, nechtě snad se nemile dotknouti toho, jenž na to čekal. Rozešli se — a bylo rozhodnuto: nemělo to býti ve „Sborníku.“

Z belletrických knih nejkrásnější dárek vánoční nám uštědřil K. V. Rais. Spisovatel ten roste každým dílem a na výšinu uměleckého tvoření vystoupil svými „Zapadlými vlastenci,“ právě vydanými u Šimáčka. Skromné jest dějiště povídky té: chudobná obec podkrkonošská, oddělená od světa a lidí, a okolní místa, pak kousek Prahy. Ale jaká to vzácná srdce bijí tu pro svůj lid a v našem lidu, jak roztomilé květy citů pučí tu v té drsné přírodě, jaké teplo vniterné hřeje tu v těch zimných krajích! Kdo kdy byl v takové horské vísce a třebas jen letmo pomyslil, jaká poušť tu asi zeje na člověka vzdělaného, zvyklého požitkům uměleckým, vědeckým, společenským, ten posoudí spravedlivě, jakého heroismu je tam třeba nezevšedněti tu, nezoufati si, toho pronikne půvab knihy ještě mohutněji. Ale neodolá kouzlu jejímu nikdo, neboť celá duše spisovatelova chví tu každou kapitolou, cítíme, že to prožil sám, že nekreslí fantomy, nýbrž lidi skutečné, originaly, jaké právě rodí a odchovávají jen hory. Však kniha má kromě umělecké ustrojenosti a výborné techniky, obratně operující s prostou látkou, ještě jiný pramen zájmu: zobrazuje kus práce buditelské, kus probuzení našeho lidu. Bože, co stálo obětí, sebezapření, trpělivosti, lásky! Ale byla to láska, která divy tvoří, hory přenáší, a taková láska musila a musí vítěziti a podmaňovati. Kněz a učitel, fara a škola, toť naši vojíni, toť naše bašty. Rais tichému působení těchto dvou pevností národních, těm, jimž los padl méně skvoucí, věnoval zasloužené uznání, vděčnou a nadšenou oslavu. Z Prahy dostávali naši buditelé živnou sílu, Praha je snem a tužbou a cílem venkovu, pro ni cítí vzdálený kraj, jí se hrdě chlubí každý Čech, ona nevýslovným kouzlem opíná srdce a zrychluje tlukot jeho. Kéž by toho vždy byla také pamětliva! „Zapadlí vlastenci“ nevzbudí sensaci, nerozčeří prudce hladinu literarního života, k tomu jsou povahy příliš idyllické, ale chytí čtenáře za srdce, vlijí lad do citů denním vírem rozčilených a provanou duši jako milá vánoční píseň.

Vichorem však dují písně jiné knihy, zvuků posud neslyšených, na div smělých a prorockých jak Mickiewiczovy „Dziady,“ jen že

jiného rázu. Jsou dcerami bouřlivé doby, mají tedy símě neklidné a spějí bezohledným letem do časů svých vysněných. Týkají se velkých dílů světa i některé malé země. Touží po tom, aby znovu smyta byla s člověka kletba hříchu, křivdy, nerovnosti, moci, otroctví, a vybajují sen nové doby, jiných lidí, jiných řádův. O knize té se všude hovoří, projevuje se mínění to i ono, zkrátka ona dovedla, jak na př. posud ani jedna kniha Čechova, vzrušiti čtenářstvo české. Pěvec její, jenž žije, jakoby zkoušel, jak to s ním bude u nás, až umře, a o nějž přece každou chvíli se zavadí otázkou, co dělá, proč už tak dlouho nic nevydal, neochábl-li a p., v tichém úkrytu svém zatím nejvážnější dumy pěstil a k tisku chystal, šále zároveň neodbytné pozorovatele své drobnými vločkami Sněhu.

Na konec bych měl zaznamenati pověst, že „Národní Listy“ se usnesly zreformovati svou část literarní a tou reformou že zahájí Nový rok. K tomu cíli získaly prý celou řadu spisovatelů, zejména též Vrchlického. Pořadatelem má býti Dr. Hanuš, professor českoslovanské obchodní akademie, jenž se též chystá vydati v „Matici České“ obšírný životopis Václava Nebeského. Ale zpráva ta proběhla už několika časopisy, tak že většině čtenářův už bude „stařinkou.“ „Nár. Listy“ ani Vrchlický však posud nic neprozradili; chystají se patrně vystoupiti přímo s věcí hotovou a ponechati slovo jí. Spory tedy nezůstaly bez následkův i prospěšných.

Péčí mladých našich básníků katolických a redakcí S. Boušky O. S. B. vycházeti budou **Básnické obzory katolické**, knihárna básní původních i přeložených. Zřetel bude vzat k tomu, aby se v knihárně té pěstovalo skutečně umění katolické, které v literaturách španělské, provençalské, katalonské, italské a poslední dobou hlavně v německé stvořilo díla znamenitá. Vědouce dobře, že poesie naše jest dosud v plenkách, budeme přinášeti mimo nejlepší věci z českých hlavně překlady děl klasických, jako: sv. Terezii de Jesu, sv. Jana z Kříže, Lope de Vegu, Calderona, Verdaguera, Balaguera, Mistrala, Lamberta, Roumanilla, Webera, Baumgartnera, Diepenbrocka, Görresa, Ringseisovu, Brentana, Seebera, Droste-Hülshoffovu, Veuillota atd. Kdo by něco z uvedených a podobných autorů překládati chtěl, neb kdo má již něco přeloženo, přihlas se u S. Boušky O. S. B. v Machově u Police n/M. (Čechy). Číslem prvým bude ohlášený almanach českých básníků katolických, věnovaný B. M. Kuldovi.

Slovutný básník polský Miriam (Zenon Przesmycki) chystá v polském překladě velikou **Anthologii českých básníků 19. století**, která brzy počne vycházeti a bude ukončena v pěti částech. Bude to práce velmi svědomitá a důkladná, obsahující všecky básníky české.

K našim literarním sporům. Poslední dobou rozvířil se u nás v kruzích literarních, jindy dosti klidných, divoký boj, jehož nikoli příčinou, ale pouhým podnětem byl Macharův článek o V. Hálkovi v „Naší Době“ seš. 1. Příčin k tomuto boji mezi „starými“ a „mladými,“ jehož nemáme v politice dosti, ale musíme jej zaváděti i do literatury, bylo mnoho. Ponejvíce byly to kritické práce několika mladých v „Lit. Listech,“ pak v „Rozhledech“ a posléze v „Naší Době.“ Nekývám ke

všemu, co v těchto listech proneseno bylo, kdo směr mladých dobře stopuje, nemůže neviděti, že i navzájem si v mnohém odporují a že jeden druhému často řekl perné pravdy. Jakési opravdovosti však a lásky ku věci jim nikdo neupře. Jest to celá nová generace, která se vtipy prosaickými ani poeticky zveršovanými odbýti nedá. Jednoho jim nikdo neupře: důkladná studia průpravná jsou jim pevnou basí, na které stojí. Na druhé straně však zase nezavírám očí před literarními studiemi a kritickými pracemi J. Vrchlického, který u nás po celou řadu let jediný v cizích literaturách pracoval, upravuje stezky pro ty, kteří dnes, přijavše ovoce jeho svědomité práce, zapomínají leckdy, že učení nespadli s nebe. Pravda, jako vždy, tuším, bude uprostřed obou táborů. Stará škola nebyla nejhorší a nová není výtečná, teprve čas ukáže, co dobrého nám mladí přinesli. Dosud, jak jsem ukázal věcně ve své stati o básních p. Karáskových, toto nové umění k nám přinesené, nemá do sebe pranic původního, je to ne-li kopírování, tož přece jen napodobování cizích vzorů. Budoucnost mladých nevidím v přeneseném k nám symbolismu a vůních dekadence, ale v jejich svědomitém studiu a lásce ku práci.[1]) To však dávno jsme u Vrchlického uznávali a proto, jak jsem již dříve podotkl, trochu více skromnosti by neškodilo! Žádná škola nebyla věčnou a nebude, a sami mladí nám již prorokují pád dekadence a příchod nové éry ku př. kolektivní. Vševědoucími nejsme. Co se týče sporu Vrchlický contra Machar, dovoluji si tu míti svůj vlastní úsudek, za který stojím svým jménem a veškerý pseudo-patriotický nimbus mnohých bojovníků není mi ničím. Pro domo mea zde mluviti nechci, to jsem, donucen byv k tomu, učinil jinde a odpovídati na příští podobné útoky nebudu, nemám k tomu ani chuti ani času, který raději věnuji na práce užitečnější. Co se vlastně stalo? Machar napsal o V. Hálkovi článek, v němž ze svého stanoviska — a řekl bych vůbec ze stanoviska, k němuž dnes literatura naše dospěla, — ocenil celkově veškerou práci Hálkovu. Co Machar řekl, nebylo ničím novým. Věděli jsme to dávno a Vrchlický sám to potvrdil, pouze forma jej zarážela, v jaké to Machar řekl. Dovolím si zde rozvaděným bojovníkům něco připomenouti. Lyrickoepické skladby Hálkovy posoudil dávno přísněji a chceme-li „brutalněji“ s velikou dávkou perné satiry nikdo menší než autor „Hovorův olympských.“ Poukazuji na str. 251—266, kde mluví o Hálkovi. Kdo srovná úsudek Kosinův a Macharův, ten mi dá za pravdu, že dávno Kosina totéž řekl určitěji, důrazněji, často až drastickou formou, co tvrdí dnes Machar. Četl jsem článek Macharův několikrát, ale při vší své úctě a lásce k pěvci „Ballad a romancí,“ cyklu „V přírodě“ a „Pohádek z naší vesnice,“ nenalezl jsem a nemohl nalézti té neustále v boji opakované „drzosti a brutalnosti“. Bohužel, přátelské a obchodní „kritiky“ našich listů, oplývající superlativy a bombastickými dithyramby učinily nám pravdu hořkým a palčivým jádrem, do něhož mnohý nemá chuti. O Vrchlickém samém málo se píše věcně, referent obyčejně ani knihu víckráte nepřečetl a o knize jedné jako druhé (i o knize příští) mluví a mluviti bude totéž. Taká chvála nemůže míti pro autora ceny, ta jeho práci jen snižuje. Že dílo autorovo

[1]) Kdyby v nich byla i stejná láska k Bohu a jeho dílu: církvi, měli by plně naše sympathie.

(mluvím o básníku vůbec) dokonalým není, to ví on nejlépe sám, a kritik jen tehdy jest vůči autorovi spravedlivým, když ukáže na to, co vskutku krásným jest, když dokáže, že básníka pochopil! Pochvalné frase naopak každého autora urazí, poněvadž v nich ukazuje se bezmyšlenkovitost, která vše hází do téhož pytle pohodlného bombastu. Bože, jen nic nemyslit! jen to nám uspořte! zdá se mi mluvit každý podobný referat *S. Bouška.*

Cizojazyčný slovník vydává po sešitech Dr. Fr. Bačkovský. Předesláno několik pravidel o pravopise cizích slov. Myslíme, že ve mnohých případech pravidla opačná nebyla by o nic horší. Označování quantity v řeckých a latinských slovech pokládáme pořád ještě za zbytečné, ačkoli se tím pro český národ vzdáváme veliké cti, že on v některých spisech, posledně i Ottově „Naučném Slovníku" ji označuje — jediný ze všech kulturních národů.

V **„Oprávci poklesků mluvnických,"** taktéž vloni (po čtvrté) vydaném polemisuje týž spisovatel zvláště proti návrhům Dra. Gebauera, o kterémžto předním slavistovi někteří spisovatelé čeští vůbec mluví způsobem hanebným, snižujícím zajisté ne jeho, nýbrž naši národní čest. První podmínkou jednotného pravopisu je zajisté ochota ku sjednocení, an pravopis je z veliké části také věc zvyku a úmluvy. Dále třeba podržeti na paměti, že špatné psaní (na př. *tón*, *fráze* — proč pak ne frázeologie?) není nikterak české, nýbrž přejaté z výslovnosti cizí, třebas německé. Konečně myslíme, že tam, kde původního psaní nelze už obnoviti, nejlépe přepisovati zpříma po česku, tedy esthetika, pedagog a pod. — ač toto jest pouze návrh náš. Jinak doporučujeme, přidržeti se návrhů Gebauerových (srv. Nový Rádce Grammatický od Pitráka. V Praze 1892).

„Matice Lidu" vydala v č. 168. „Visity" (lékařské) od Duchosl. Panýrka, spisek ve mnohém užitečný. Proč však spis. o Kneippovi a Lourdech mluví s takovým pohrdáním, nechápeme. Charcot a Bernheim na př. zastanci therapie suggestivní, nedovedou nikterak všech událostí lourdských vysvětliti — na to třeba více víry než se jí žádá pro zázraky. Pana D. Panýrka snad by zajímala zpráva Dra. Boissarie o sezení v pařížském „Cercle de Luxembourg" (22. listop.), kde jednáno a demonstrováno samými uzdravenci o Zolových „Lourdech." Události lourdské nejsou sice věroučně závazny, ale věda ještě daleko nemá práva s nimi nakládati jako s pověrou, neboť vysvětlení vědecké je tu ve mnohých případech mnohem naivnější než veškera víra.

Od nového roku budou proff. české university, Jar. Goll a Ant. Rezek, vydávati **Český Časopis Historický.**

Výbuchem společenského našeho humoru je **„Sbírka nových a časových kupletů, dvojzpěvův a solových výstupů,"** vydávaných M. Knappem v Karlíně, kterých máme před sebou 32 čísel. Text obstarává ke kupletům a výstupům celá řada sil a častěji opakují se jména: V. Šmíd, J. E. Šlechta, F. Knabl, A. Kohn, J. John, J. Řecký, Fr. Klepota a j. Obsah je sebraný většinou z pražských ulic a dle toho vypadá i humor obyčejně pepicky. Kořeněn je pražskými vulgarismy a spoustou germanismů, jako: lifrujou, fangle, haupttrefa, fenduňk a p. Bude třeba jednou i v tomto směru zavést očistnou methodu, aby všecek náš humor neklesl na palečkovský „štafl." *J. Mráz.*

Charvatsko. „Smrt Smail-age Čengijića“ od *I. Mažuraniće,* vyložil *F. Šegvić.* V úvodu podává dějepisný nástin eposu. Výklad jest velmi praktický; často však vysvětluje věci zbytečné, snadno srozumitelné.

— Syn slavného pěvce *Vl. Mažuranić* chystá se v nejbližší době vydati „Sebrane pjesme“ svého otce, v nichž zajisté objeví se světu ještě mnohý neznámý drahokam.

— Neobyčejnou zvláštnost vydal ve Splitu *Lucij Perojević.* Je to „Ljubav vile, ballada u četiri pjevanja sa fantastičkim predgovorem.“ „Vienac“ o ní praví: „Kilometrová ballada s fantastickou předmluvou, vlastně s dvěma předmluvami, neboť mimo oné fantastické ve verších má ještě jednu fantasticko-konfusní v prose.“ Básník sám vysvětluje fantastickou předmluvu, poněvadž prý jest plna obrazův, allegorií, zdánlivých kontradikcí atd.

— „Teatralna biblioteka“ začala vycházeti nákladem Dioničkę tiskare. Prvým svazkem jest překlad „Kačiperke“ (Les Précieuses ridicules) od od *Molièrea* z péra *N. Andriće.*

— Obratným a nadaným spisovatelem pro lid jest *Josip Zorić.* Ve svých povídkách umí říci svým venkovanům mnohou trpkou pravdu. Tímže směrem se nese i nejnovější povídka „Segregacija u Jurjevci,“ kterou vydalo „Družtvo sv. Jeronima.“

— A. Harambašić založil novou „Zábavnou knihovnu,“ v níž hodlá přinášeti nejlepší domácí i cizojazyčné práce. Právě vyšel sv. 1. a 2., ve kterých nacházíme tyto práce: „Ognjem i mačem“ od *Sienkiewicze,* „Žrtva ljubavi“ a „Svaštice.“

— V Sarajevě chystají se od nového roku 1895. vydávati belletristický, ilustrovaný list „Nada.“ Vycházeti bude vždy 1. a 15. každého měsíce ve dvojitém vydání — cyrillicí a latinkou tištěný.

— *Ksaver Šandor Gjalski* před nedávnem ukončil znamenitou povídku, kterou zcela dobře nazvati mohl romanem, „Radmilovič.“ V ní vyličuje osudy zneuznaného talentu spisovatelského, které mimoděk budí v nás trapné pocity. Nešťastník končí šílenstvím právě tu chvíli, kdy knihkupec posílá mu celý náklad díla zpět, kterým násilně chce vynutiti sobě uznalost obecenstva. Vše provedeno psychologicky do nejmenších podrobností. *J. Malota.*

Srbsko. „Srpska književna zadruga.“ Roku 1892. byl založen v Bělehradě srbském literarní spolek svrchu jmenovaný za předsednictví historika Stojana Novakoviće. Družstvo bylo přivítáno ne příliš přívětivě, zvláště se strany charvatské, při čemž poukazováno na přílišné tříštění sil. Však mimo nadání výsledek činnosti zadružiny byl přímo skvělý na poměry srbské — mělať hned prvního roku přes 5000 členů, což zajisté s dostatek dokazuje její potřebu. Účel má týž jako „Hrvatska matica,“ rozšiřovati lacinou, dobrou četbu, a seřaditi v sobě rozptýlené, na sebe samy odkázané spisovatele. Členové „Zádruhy“ jsou trojího druhu: dobrodinci, kteří složí najednou 75 zl., zakladatelé, kteří po 15 let platí po 5 zl., a vkladatelé, kteří každého roku zaplatí 3 zl. Každý člen obdrží všecky v roku vydané knihy, počtem 6—7, které jsou vkusně vázané. Letošní podíly za rok 1893. jsou: „Život i priključenija (události) *D. Obradovića*“ (autobiografie), „Memoari“ prote *Matija Nenadovića,* „Dva idola,“ napisao *Bogoboj Atanacković,* „Kameno doba“ od *J. Žujoviće,* „Prve žrtve, pripovetka iz srpske

prošlosti“ od *A. Gavriloviće,* „Iz prirodi,“ drobné črty od *J. Pančiće* a „S francuskog parnasa,“ překlady francouzských básníkův od *V. M. Jovanoviće.* Odporoučíme přátelům Jihoslovanů „Zadruhu“ co nejlépe.

— „Andrija Kačić Miošić, slovinski pjesnik.“ Napsal *D. A. Živaljević.* Kačić jest nejoblíbenějším básníkem všech Jihoslovanův, ať již Srbů či Charvatů. Proto nebude zajisté nikomu divno, že jako Řekové o Homera, tak Srbové a Charvaté dlouhou dobu se přeli, kterýmže přináleží. Oba však, jak Srb tak Charvat mohou jej zváti po právu svým, neboť opěvoval junáky srbské i charvatské pod společným jménem „slovinským.“ Studie Živaljevićova jest dosud nejobsažnější prací o Kačićovi. Rozdělena jest na sedm oddílů. V prvém vypisuje žalostný stav Jihoslovanů v 16. a 17. století, pak život a literarní činnost Kačićovu, který se narodil r. 1696. a probudil utlačené Jihoslovany k národní práci a sebevědomí. Ve druhém pojednává o jeho knize „Razgovor ugodni naroda slovinskoga,“ která mu získala věčnou pamět potomků. Nazývá ji právem „zlatnom knjigom.“ Ve třetím oceňuje Kačiće jako dějepisce a vlastence. Jako historik nevyhovuje dnešním požadavkům, neboť nebylo jeho úlohou psáti dějiny, ale opěvati junáky svého národa. Ve čtvrtém oddílu přechází k jednotlivým písním, a oceňuje je dle vniterné a básnické ceny. V pátém ukazuje, jaký měl vliv na pozdější básníky, zvláště na Vuka a Preradoviće. V šestém pojednává o ostatních spisech a rozličných vydáních „Razgovoru,“ jichž bylo dosud 24. V posledním probírá literaturu o Kačićovi. Celá studie jest velmi zajímavá a pozoruhodná.

— Sebrané spisy Nikoly I., vladyky černohorského, vycházejí právě na Cetyni ve druhém vydání. Vyšly již: „Skupljene pjesme“ (90 kr.), „Hajdana“ (80 kr.) a „Potonji Abenseraž“ (80 kr.). O všech bylo již jindy obšírněji promluveno. Jsou to pravé básnické perly.

— „Stražilovo,“ jediný belletristický list rakouských Srbů v Novém Sadě, přestalo vycházeti 40. číslem. Vycházelo sedm let redakcí Jovana Grčiće.

J. Malota.

Polsko. Varšavský kritik p. *Teod. Jeske-Choiński,* o němž jsme již v minulém ročníku referovali, vydal se stanoviska křesťanského psanou charakteristiku fin-de-siècl̈u: Na schylku wieku (Warszawa), o třech dílech: Przyczyny, Skutki, Reakcya. Ukazuje napřed nesmírné nadšení pro vědu, která měla být Bohem a lékařem a vším, které 1850—1880 hýbalo Evropou, a došlo do výstředností, jakou pronesl na př. Berthelot, když nalezl složení jakéhosi tuku a zvolal: „Není už ve světě tajemství“; podrobuje kritice jednostrannost Comtovu, zavrhující vše, co se nehodí do jeho systemu, Lombrosa, který měří mravní hodnotu lidskou dle tvaru lebky, ironicky pobožnou nevěru Renanovu, výstřední naturalismus, jemuž fysiologie zastupuje psychologii. Ukazuje, jakou podporou bylo materialismu zbohatlé a zpánovitělé židovstvo a bourgeoisie, nalézající v heslech positivismu ospravedlnění svého sobectví; stejně rozhorleně mluví o vlivu židovských spisovatelů a přechází pak k „Reakci.“ Spiritismus a nejasné aspirace hnutí novokřesťanského jsou důkazem, že lidstvo musí v něco věřit. Ale P. Choinski varuje, aby se neskládala přílišná důvěra v tohoto domnělého nepřítele naturalismu; budou přes pěkné chvilkové aspirace naturalisty a vyznavači materialismu, dokud neodloží pýchu, která jim brání býti věřícími

křesťany. K reakci čítá dále Tolstého a E. M. de Vogüé. Kniha zasluhuje býti čtena i mimo Polsko.

— *Kazimierz Tetmajer:* Poezye, Serya II. Kraków, nakładem autora, Str. 191.) P. Małecki napsal v životě Słowackého, že „złota księga wielkiej poezyi zamknięta na długo." Po velké úrodě v první polovici věku půda odpočívá: v Polsce to má i jiný důvod. Vše, co jest v duši národa od rozboru, již ona poesie vypověděla tak, že nelze lépe; a teprv veliká změna v položení národa, jež by vyvolala změnu v mysli, otevřela by i nová zřídla mocného nadšení. Nynější básnictví má mnoho veršů, málo skutečných talentův a nejméně nových myšlenek. V mistrné a ladné formě (což po Zaleském a Słowackém není nesnadno) nalézáme snivost, zděděnou po Słovackém, jeho až ženskou měkkost, a časem, kde má býti vážnější myšlenka, zveršovaný článek z novin nebo z rukověti positivné filosofie. Pí. Konopnická zavedla nový život, v jejích básních se ozývají nauky socialistické a nyní vystupuje K. Tetmajer, mladý nadaný básník, vládnoucí mistrně jazykem i veršem; jeho sloh jest vždy přiměřený myšlence nebo citu, jejž vyjadřuje; rozmanitost jeho tonů jest veliká od lehké něžnosti až do vzbouřené vášnivosti a stupeň něžnosti nebo vášně taký, jakého třeba. Ale v tom jenom jsou jeho přednosti, ne v novosti myšlenkové, kterou do literatury polské zavádí. V jeho básních jest revoluční radikalismus, stupňovaný až do nihilismu, nedoufajícího, že by vydal co dobrého:

Bo niczem innem nie jest chód ludzkości
tylko przemianą zła wieczyście trwałą
Nienawiść dźwignią jest świata — —
. . naprzód, naprzód, niechaj zbrodnie stare
ustąpią nowym!

A vrchol všeho:

I przyjdź królewstwo twoje na ziemi jako v niebie Nirwano!

v jeho básních jest naprostá nevěra, kořenčná místy rouháním; a vedle toho sentimentalní, romantická snivost. Heinovská, když nenávist a hořkost ustoupí a vystoupí příroda, nebo vzpomínka na ztracenou milenku; proti tomu zase v jiných verších divá vášeň, imponující sama sobě ostrými výrazy; a všecko provívá starý romantický světobol:

Melancholia, tęsknota, smutek, zniechęcenie.

Polská kritika si přeje a doufá, že se p. Tetmajer vyléčí a rozezvučí svou lyru zdravějšími zvuky.

— *M. Rodziewiczówna* si získala zvučné jméno romanem „Devajtis"; varšavské listy psaly nadšeně o „poematě z borů litevských," srovnávaly jej s druhým „poematem borů litevských," Panem Tadeášem, na počest spisovatelce se pořádaly bankety . . . a spisovatelka těžíc z reklamy, psala, vystavěla si, jak vypravuje pověst, z honorářů palírnu . . . Chvála byla předčasna. První její práce byla dílem uměleckým; bylo vidět, že třeba se spisovatelce ještě propracovat, ale oprávňovala k nejlepším nadějím; ty se nesplnily. „Devajtis" a „Szary proch" jsou ojediněly. Ostatní na př. Anima vilis, Lew w sieci, Na fali jest povídání, zanedbané ve formě, neztrávené; spisovatelka opakuje oklepaná hesla o emancipaci žen, jak bývala kolem roku 1873. v novinářských článcích „Przeglądu Tygodniowého"; má několik zamilovaných typův a ty se opakují do omrzení v každém výtvoru.

— V Krakově u Gebethnera a Wolffa vyšel první díl překladu dramatických děl Shakespearových; úplný překlad jest rozpočten na 12 svazků a bude za 8 zl. *J. Šilhan.*

— O polském písemnictví v dějinách filosofie zpravuje H. v. Struwe v Archivě für Geschichte der Philosophie (1.)

Rusko.[1]) V Petrohradě vyšel 1. sv. „Sočinenij“ *A. Lugového,* pravým jménem *Alexěje Alexějeviče Tichonova.* Týž narodil se 1853 ve Varnavině, městě kostromské gubernie. Vzdělání nabyl v ženském ústavě v Kazani, potom v domě otcovském pod vedením cizozemských vychovatelů, z nichž největší vliv na něj měl německý theolog, dobrý znalec starých i nových jazyků. Když mu bylo 14 let, vstoupil do gymnasia v Kazani, kteréž však pro nemoc opustil a strávil delší dobu na vsi na jedné z otcových vinopalen. Ukončiv gymnasium ve Pskově 1873, vstoupil v Petrohradě do technologického ústavu, ale neukončiv studií musil odejet do Kazani a obírati se otcovými záležitostmi. Potom stal se sám vinopalem, později vedl obchod lnem i obilím. Při tom jako obchodník i cestovatel projezdil Rusko. navštívil Anglii, Francii i Ameriku. V touž dobu doplňoval své vzdělání. Pozbyv pak všeho jmění 1883, vstoupil do služby v jedné z vývozných kanceláří a od r. 1890. žije výlučně literarní prací. První jeho báseň, překlad V. Huga, vyšla 1884 v časopise „Rossija.“ První jeho povídka „Ne sudil Bog“ byla vytištěna 1886 ve „Věstn. Evropy.“ Od té doby vycházely jeho básně, povídky, novelly, dramata i různé stati v časopisech ruských. Teď vyšel první svazek sebraných jeho spisů, který obsahuje: básně. novelly a povídky a dvě dramata: „Za zolotym runom“ i „Ozim.“ Básně Lugového jsou sice psány hladce, ale nejsou než veršovanou prosou. Z dramat vyniká „Ozim,“ které 1890 bylo hráno s dosti pěkným úspěchem v carských divadlech. Ale konec dramatu je nahodilý, není svázán s předcházejícím, nevyplývá důsledně z děje kusu; rozuzlení vlastně není. V povídce „Ne sudil Bog“ autor líčí velice sentimentalně radosti i strasti dvou selských srdcí, jež se milují. Mladá Matrena, dcera bohatého mužíka, miluje chudého rybáře Petra; zatím však otec její našel pro ni bohatého ženicha kupce. Právě když otec dceři oznamuje svůj úmysl, rybář jeda k ní na dostaveníčko zastižen bouří tone ve Volze. Obrázek tento ze života lidu nakreslen nudně, rozmluvy jednajících osob jsou nudny, bezobsažny, fabule není přirozeně rozvinuta. V novelle „Na kurinom nasěstě“ (1886) autor podává „kroniku nepatrného bytí,“ všedního života. Hrdinou této kroniky je Grigorij Gorděјev, nešťastný syn zchudlého kupce, jenž ukončil studia v obchodní akademii s pěkným úspěchem a slouží u státní banky za nepatrný plat, 25 rublů měsíčně. Život jeho i matky jeho plyne tiše, všedně, pln nepatrných starostí. Děj novelly je dosti mrtvý, nudně se vleče. Povídka „Ne ot mira sego“ (1889), nazvaná autorem quasi una fantasia, předvádí skutečně fantastickou slečnu Maňu, jedinou dceru bohatých rodičů, která tak nadšena pro „Demona“ od Lermontova, že chce státi se druhou Tamarou (tak se jmenuje hrdinka „Demona“), ač ochotna vstoupiti v manželství s bezbarvým, bohatým knížetem. Tu však šílená dívka v noci na skále u Kislovodska uslyší arii z „Demona“ Rubinšteinova, padne na zemi, umře; se skály

[1]) Přepisujeme: e — e (vysl. ě), ѣ — ě, я — ja neb 'a.

sestoupí mladý pěvec, odnese mrtvou slečnu domů. Myšlenka fantasie této není jasna. „Olga Jaroslavna" (1889), bohatá vdova, hraběnka, rozhodne se, že nebude žíti jako jiní. Tři léta byla vzornou chotí starého hraběte, potom ovdověla i dala se svou cestou, odejela do ciziny, tam měnila milence jako svůj oblek, potom odejela na venkov, aby si vyhledala mezi selskými junáky nějakého milence. Ale na vsi zamilovala se do správce, přizná se mu, že nežila bezúhonně podle mravouky a chce s ním žíti jako jeho žena, jako ostatní všichni žijí. Mravouka studie obsažena v nadpisu z Victora Huga: „Nikdy neurážejte ženy, která padá!" Hezky! Ostatní povídky prvního svazku: „Odnim časom," „Za grozoj vëdro" a „Švejcar" jsou bezvýznamny. Lepší povídky Lugového budou uveřejněny dle prospektu ve svazku třetím; druhý svazek bude obsahovati roman „Grani žizni."

— F. S. Stulli vydal své „Sebrané novelly a povídky," počtem 12. Stulli netěší se zvláštní popularnosti, ač píše již přes 30 let. Tak povídka „Prazdnyje ljudi" vyšla 1862 v čas. „Vremja." Za války krymské byl autor studentem na universitě Kijevské, jak viděti z jeho vzpomínek na válku krymskou (1854—55). Povídky jeho jsou psány pěkným jazykem, ale nejsou zajímavy, nedostává se jim živosti jednajících osob. vypouklých obrazů, děj neunáší. V povídkách těch není žádné typické postavy, jsou to loutky. kterými autor dle libosti pohybuje, za něž sám mluví. Co dělají jeho hrdinové a hrdinky, bývá sice ve skutečnosti; ale úlohu umělce spisovatele není, vypravovati o dobrodružstvích různých dám, ukazovat, za jakých okolností sešly se s milenci a jak potom naložily s „plodem nezákonné lásky." Tak v povídce „V sutolokě" nudně a ze široka vypravuje se historie bohaté nemocné paní, jež rozešla se s mužem, bezúčelně žila v cizině, odkudž se vrátila na svůj venkovský statek v průvodu mladého lékaře, který se do ní zamiluje, ale záhy ji opustí pro sličnou ženu selského ranhojiče, s níž, když ovdověla, vstoupil v šťastné manželství. „Marja Ignatjevna," žena obstárlého hodného učitele, nenadále a velice rychle zamiluje se do spolucestujícího, přizná se z nevěrnosti mužovi, jenž dítě, plod její nezákonné lásky, přijme za své. Marja po smrti mužově provdá se za milence a šťastně s ním žije. V pov. „Ne para" hrdina miluje ještě za života své zákonné ženy ženu „občanku," jež obírá se lékařstvím. V povídce „Dělo i slovo" vystupuje opět žena, která se stává milostnicí nahodilého, sotva známého pána a tak to jde dále. Čemu chce učiti autor těmito povídkami o dobrodružných dámách, které stávají se milostnicemi toho, koho nejdřív potkají?

— „Budni" nazývá se sbírka pěkných drobných povídek a náčrtků V. Podkolského, napsaných bodře, živě, pěkným jazykem. Autor bere náměty ze života venkovského, statkářského i selského, i ze života chudého pracovního lidu v městech. Obrázky života toho ukazují nejen pěkné, jasné, růžové stránky života, nýbrž i temné. Tklivý jest obrázek „Svidanije": stará chůva koná dalekou cestu do města, aby uviděla své drahé zemáně, které vychovala. Touží po tom, aby aspoň jedno laskavé slovo zaslechla z úst jeho, ale mladý pán hrubě odbývá svou starou chůvu. Plno jemné komičnosti v obrázku ze života pradlen: „Ščastlivyj denek": pradleny přistrojují k sňatku jednu ze svých.

— N. K. Michajlovskij vydal 3. sv. svých „Kritičeských opytů," obsahující dvě stati: „Ivan Groznyj v russkoj literatuře" a „Geroj bezvremeňja" (Lermontov). *A Vrzal.*

Německo. A. Hegar, prof. gynekologie při univ. Frýburské, vydal cenný spis „Der Geschlechtstrieb" (Stuttg. 1894 str. 154), ve kterém přesně vědecky objasňuje a vyčerpává své thema, sloužící jinak poloučeným dobrodruhům k nemravným agitacím.

— Známý kritik, jesuita Baumgartner, vydal cennou studii „Das Ramayana u. die Rama-Litteratur der Inder." Freibg. 1894. Str. 170. Cena 1 zl. 43 kr.

— „Genie u. Entartung," spis W. Hirsche (Berl. 1894. Str. 413), obírá se starou otázkou o poměru genialnosti a šílenství, jakož i příbuznými předměty, jako je výchov, hysterie atd. I zde mluví věda proti Lombrosovi: hlavní věc jest, že u genialních i choromyslných lidí bývají nepoměry ve vývoji schopností, ale o chorobách nelze u oněch proto ještě mluviti, neboť není dokázáno, že by sešílelo více lidí genialních než obyčejných, a tím méně dokázána dědičná disposice k tomu v rodinách geniů. Genialnost sama znamená různé pojmy dle oborů (vynalezci, vojevůdci, strojníci atd.) — převládá v ní však vždycky práce rozumová více, než se za to má, kdežto u virtuosů převládá jemnost citu.

— Dobré přehledy prací o dějinách filosofie podává „Archiv f. Geschichte der Philosophie"; v č. 1. jest na př. přehled prací polských od Struve. Přehledy prací dějepisných zase obstarávají Jahresberichte für Geschichtswissenschaft od Jastrowa, kde vloni na př. zařaděn přehled o zemích jihoslovanských od r. 1888.

— Německá kritika chválí zajímavý obsah díla „Dreissig Jahre aus dem Leben eines Journalisten." I. sv. Vídeň 1894. Cena 2 zl.

— Rakouský básník, kněz Jos. Seeber, zpracoval v epické básni Der ewige Jude (Freibg. 1894. Cena 1 zl. 20 kr.) známé thema tím způsobem, že Ahasver zastupuje snahy a naděje židovské, proti Kristu, spojí činnost svou s Antikristem, až nadvláda obou se sřítí. Vynikající postavou básně je Teitan, odpadlý biskup a náhončí Antikristův.

— O poměrech novinářstva na Rusi podává zajímavé zprávy dílo: „Unter dem russischen Scepter" (Heidelberg 1894, str. 313). Spisovatel Meyer v. Waldeck, redaktor „St. Petersburger Zeitung", vypravuje tu buď vlastní zkušenosti neb jinak zaručené události. Na úsudek spis. působí ovšem leckde také jeho národnost.

— Spolehlivě a zajímavě poučuje o Paříži H. Kuhn v díle „Aus dem modernen Babylon" (Köln 1894, str. 229). *V.*

Katalonie. Výtečný provençalský slovník F. Mistralův „Lou Tresor dóu Felibrige" (Poklad Felibriže) dostal důstojného bratra ve velikém slovníku katalonsko-španělském „Diccionari de la llengua catalana" per D. Pere Labernia y Esteller. Je to nové rozmnožené a nádherně vypravené vydání. Neznal jsem dosud tak elegantního slovníku. Knihu velikého čtvercového formatu ve dvou dílech (I. díl 619 str., II. díl 752 str.) vydal spolek spisovatelů katalonských a milovníků řeči katalonské. Každá strana má tři sloupce textu. Tisk je velice krásný, zřetelný. U každého slova udána

latinská etymologie; smysl každého slova přesně vysvětlen. Prvé vydání slovníku Laberniova vyšlo roku 1864., bylo však velmi nedokonalé, zrovna jako dosud nejvíce užívaný malý slovník D. Jaune Angela Saury (posledně vydán r. 1886. v Barceloně). Od té doby však, zvláště pracemi J. Verdaguera ustálen byl pravopis katalonský, jazyk ustálen a vytříben, a tento jazyk v nynějším stadiu svém jeví se nám v novém slovníku Laberniově. Slovníku přidán důkladný úvod o jazyku a výslovnosti katalonské. Titulní list jest krásně illustrován mistrným dřevorytem a kolorován. Stejně dokonalé dřevorytiny (perokresby) zdobí záhlaví každé písmeny. Initiala jest přidána k illustraci, jež představuje některý předmět, počínající dotčenou písmenou. Tak na př. *M* (pohoří Montserratské, *S* (Sireny), *E* (eremita, poustevník) atd. Vydavately jsou Espasa y Companyía v Barceloně. Cena v našich penězích 17 zl. 20 kr. je velmi levná. *S. B.*

Portugalsko. I v Portugalsku najednou našli se stoupenci tak zvané „dekadentní poesie," a to v osobách *Eugenia de Castro a Antonia de Oliveria-Soares.* Zajímavo při tom jest, že de Castro, jenž vydal už dva svazky básní, napsaných, jak dí, v šlépějích „starých" a jenž od portugalské kritiky co nejpřízniveji byl posouzen a přijat, pojednou vystoupil se sbírkou svých básní „O a r i s t o s"; v předmluvě k nim odsuzuje šmahem dosavadní básnickou produkci portugalskou, a to nejenom co do obsahu, ale i co do formy a prohlašuje, že nemíní více hrncovati se po obvyklém „omnibusu," jenž má dovésti jeho nesmělé soudruhy z Parnassu na vrchol slávy, nýbrž že jest odhodlán vsednouti na „expresní" vlak „originalnosti" a nejenom novým způsobem básniti, t. j. nelekati se žádných myšlenek sebe smělejších, jakož i formy, byť jiným byla sebe nesrozumitelnější. Škoda, že nemůžeme na doklad toho v básnickém rouše uvésti jeho líčení okamžiku, kdy se mu poprvé zjevuje „Milá." Tuto jen prosou několik veršů z úvodní básně: „Vítězoslavné, večerní, mineralně rudé — v průhledném míru říjnového západu — slunce, trhajíc kadidla oblaky, — kráčí volným krokem ve smrt, — jako hudebníci ubírající se na pohřeb, . . . — a vystupujíc z poza ostrých hor — luna nebezpečná, luna běloruká, — přadlena blankytu tká na hvězdnatém stavě — roušku bílou, roušku bledinkou a skvící, — by jí znamení dala slunci, svému zlatovlasému milenci, atd. *A. Koudelka.*

Francie. Po smrti *Leconta de Lisle* učinil jistý francouzský časopis tento dotaz k básníkům francouzským: „Kdo myslíte zaujme místo Leconta ve slávě a úctě mládeže?" A revue „La Plume" podává v posledním svém čísle výsledek hlasů. Hlasy odevzdalo 109 básníků. Nejvíce hlasů (77) dostal Paul Verlaine (dekadent a symbolista), potom Joseph Maria de Hérédia (38), Stéphane Mallarmé (36), Sully Proudhomme (32) atd. atd. Po hlasu dostali: Jean Richepin, H. Rochefort, Leygues a Dervulède. Zola dostal jen 4 hlasy.

— Oznamuji pouze „A v e u x d e f e m m e," roman *Ernesta Daudeta,* poněvadž ani obsahem ani zpracováním nepodává nic nového.

— *René Bazin* miluje starou Bretaň láskou opravdu synovskou. Též v jeho prostinkých a dojemných povídkách, jež právě uveřejnil pod názvem „H u m b l e A m o u r". obráží se melancholie jejího věrolomného moře, jejího popelavého nebe, jejích zamlklých a pustých „land" a láska prostných a nezkažených obyvatelů jejích k rodné půdě. *A. Koudelka.*

— V díle L'ancien Clergé de France vyličuje abbé *Sicard* povahu a činnost vyššího duchovenstva, zvláště v poměrech veřejných I. svazek díla toho seznamuje s biskupy vlád královských, II. sv., vloni vyšlý, předvádí postavy a skutky francouzských biskupů v začátcích revoluce. Dílo to bude důkladnou a zajímavou obranou duchovenstva francouzského.

— Pro rychlou poradu o cizích řečech hodí se Manuel de conversation en trente langues, již podruhé vydal s odbornými spolupracovníky Dr. E. Poussié v Paříži (1894, str. 204).

FEUILLETON.

Jak se nejpohodlněji vyrovnávají literarní diskusse.

Dodatek ke každé české pathologii a therapii.

Je to vlastně jenom několik receptů. Od té doby, co jsme, já a jiní mladí kollegové od péra, začali náš národ reformovati a umravňovati, problem onen se náramně zjednodušil. Moderní technika totiž vypozorovala, že už od starodávna někteří lidé pociťovali trapnou pravdivost přísloví „S poctivostí nejdál dojdeš!“, a proto si cestu zkracovali. Byla v tom jakási divinační síla ducha lidského, že vedle těžkopádných rozprav a věcných obran vytušil prostředky, které rychleji a jistěji vedly k cíli. Těmto moderní recepty mají pomoci k úplné platnosti, tak že ony zdlouhavé prostředky, které beztoho valně nepomáhaly, stanou se docela zbytečnými. Nebude tu žádných zásadních sporů; prosím Vás, co pak je teď po zásadách! Nebude tu žádného pracného dokazování, a proto ani libovolných vytáček, neboť nyní lze všecko dokázati a všecko vyvrátiti, po případě ze všeho se vytočiti. Nebude tu žádných nedorozumění, jaká se vědcům často přiházejí; vždyť nejde o rozumění, tedy ani o dorozumění. Nebude tu žádných neúplných nebo překroucených citatů; kdo pak by výroky protivníkovy opisoval, a dával při tom pozor na každé slovíčko! Nebude tu ani toho zákonného („na základě §. xy“): není pravda... není pravda... není pravda...; vždyť si při těch slovech už kde kdo prý myslí: vlastně je to asi pravda — a nač pak by byla emancipace od zákona!

Heslo moderní diskusse budiž zkrátka a dobře: self-made man!

Tedy:

Jeden velmi působivý prostředek na urovnání literarních divergencí je facka. Druhy její a jména popsána tuším už kterýmsi zasloužilým humoristou českým. Zde jen návod: Napíše-li někdo, že verše Tvé jsou špatné, ať je to pravda nebo ne, tedy mu někde nafackuj, můžeš-li; ale ať vás nikdo nevidí!

Jiný, takhle nevinný, ale eventuelně také velmi působivý prostředek je přiměřený titul. Řekne-li Ti někdo tak nebo tak, ať je to pravda nebo ne, tedy jej patřičně „poznamenej.“ Na výběr

máš na př.: „šplhavce,“ „nihilistu,“ „realistu,“ „nedouka,“ „holobrádka,“ zvláště pak velmi pikantního „klerikala.“ Tuhle tohoto se zvláště drž — ničí jako žíravina, drtí jako balvan. Aby sloh nebyl jednotvárný, střídej tu na př. svíčkovou babu s kostelníkem, pampaterství s růženečkářstvím a s jesuitstvím. S těmito a podobnými vystačíš v četných případech. Jinak můžeš sáhnouti ke starším, nezaslouženě zvetšelým, jako školomet, pedant, slovíčkář a pod., aneb — to je lepší — zajdi na poradu k některému ze jmenovaných kollegů-reformatorův a vypůjč si od něho něco takhle hodně kvantitativního, paušalního, seriosního, třebas také něco z analfabetů, z noblessy atd Rozuměti tomu nepotřebuješ, jen užívej; koll. V..... také jim sotva rozumí, a hle! jakých výsledků dociluje. Snad jest jich více, co ani nevědí, jaké působivé zboží vyrábějí.

A propos „V.....!“ Zde viděti hned konkretně. jak se to dělá, když chceš nějak jinak jednostrannou překážku v objasňování diskusse všestranně odstraniti. Přilepíš nějaký ten titul panu V..... Jméno se vytečkuje, tečky znamenají písmeny. Někdy je dobře, v tečkách se přepočítati, někdy zase ne. V každém případě je prostředek zároveň ušlechtilý, neboť poskytuje duchu i zábavy jakožto hádanka.

Jiný prostředek je sice někdy nejistý, ale pro některé nátury jako stvořený. Tu se lže, štve, rýpe a špiní, ale co možná opatrně. Řekne-li Ti pak protivník, že jsi za to padouch nebo něco podobného nemilého, tedy nech všeho a pohroz advokaty. On to bezpochyby mínil upřímně a měl pravdu, proto nebude se chtíti s Tebou dále ostouzeti. dá Ti napřed satisfakci a Ty — jsi vyhrál: přestal jsi eo ipso býti lhářem atd., ačkoli jsi nalhal dosť.

Dobře je, prostředek tento podporovati jiným, který však někdy také sám pro sebe dosti vydá. Tu se také napřed pohlédne na osobu lidskou. Jest-li to učitel — jakéhokoli stupně — tedy se napíše, veřejně, lépe však soukromě list p. inspektorovi aneb nějaké jiné takové instanci. V tom ujistíš jej hlubokou úctou, jakou chováš ke stavu učitelskému a vznešenému povolání jeho, právě proto však že — tentononc — jsi nucen — je Ti líto — oznámiti — atd. Aneb je ten člověk kaplanem, farářem nebo něčím podobným, pod vrchností duchovní postaveným. Praktika je tu podobná, jen že tu třeba ještě hlubší úcty a vznešenějšího povolání. Tam jsi mohl třebas připomněti, že náležíš k tomu ctihodnému stavu. Zde sám můžeš aspoň ubezpečiti, že jsi věrným přívržencem církve katolické, že nebojuješ proti stavu, nýbrž proti lidem, nebo nějak podobně; osmé přikázaní Boží — jakožto dobrý křesťan je beztoho znáš! — můžeš zatím schovati do kapsy.

Jako sesilující prostředek může také býti přidána maličká hrozbička, že jinak uděláš škandál, že to dáš advokatovi, nejlépe židovi, který prý nejlépe vysekává, aneb do nepřátelských novin, a to že bys nerád. Aby se rána Tvá rychleji zacelila, můžeš požádati třebas i nějakou padesátku bolestného, doufáš-li, že ji dostaneš.

Prostředek tento, totiž utéci se k vyšší instanci, k představeným protivníka, doporučuji dle zkušeností psychologických. Kluk — zde chci působiti na cit vzpomínkou ze zlatého mládí — kluk tedy boje se zaslouženého výprasku za svou nezbednost, utíká se také k osobám „výše postaveným,“ třebas to byla jen matinka. Dříve se říkalo, že „kdo křičí, zapálil,“ ale tehda neznali ještě poklepu.

Drastickým prostředkem jsem začal, takovými také skončím. Silnějším konstitucím přijde někdy vhod anonymní denunciace, zkomolení jména a pod. Jmenuje-li se protivník na př. Kosmák a Ty mu nadáš Komzáků, jest literarně zničen. Můžeš při tom také zkoušeti ohebnost českého jazyka. —

Podávám recepty tyto zcela lidově, bez chemických názvů. Mohl bych uvésti ještě jiné, ale ty jsou dražší. Ještě jednou upozorňuji, že zde běží o vyléčení palčivostí literarních. Na jiné se hodí zase jiné prostředky, ač těmto někdy velice podobné. — Návod tento je zdarma, a za výsledek se z pravidla ručí. *A. Basta.*

Dodatky.

(Zasláno.)

Slavná redakce!

„Dal jsem se unésti ve 12. čísle „Hlídky Literarní“ z r. 1894. ku příkrému vystoupení proti Dru. Václavu Řezníčkovi, spisovateli a úředníku Musea Království Českého v Praze, čehož nyní upřímně lituji a uraženého o zapomenutí na to žádám.“

B. Plaček. *P. Vychodil.*

(Zasláno.)

V Praze v prosinci 1894.

Prohlašuji, že o vydání Havlíčkova překladu „Mrtvých Duší,“ pořízeném p. Drem V. Řezníčkem, mezi mnou a p. Aug. Vrzalem nebo „Hlídkou Literarní“ nebylo před uveřejněním posudku páně Vrzalova jednání pražádného.

Jar. Hrubý, redaktor »Ruské Knihovny.« *Ign. Hošek,* překl. »Mrtvých Duší.« *Jan Otto,* nakladatel »Ruské Knihovny.«

(Zasláno.)

V „Lidových Novinách“ (č. 234.) p. Dr. Václav Řezníček vyslovil podezření, že mi bylo podstrčeno „myšlení“ o jeho vydání Havlíčkova překladu „Mrtvých Duší“ z kruhů jemu známých, blízkých „Ruské Knihovně,“ které prý chtěly „podobnými útoky potutelně zakrývati a omlouvati své vlastní literarní ‚nedopatření‘.“ Toto nařknutí p. Dra. V. Řezníčka rozhodně od sebe odmítám jako křivé a lživé, pokud ho p. Dr. Ř. neodvolá nebo nepodá důkazů.

Dále odmítám od sebe nařknutí, jako bych byl „opatrně“ vybíral 14 řádků překladu Havlíčkova a asi tolik řádků překladu Hoškova. Srovnal jsem prostě a zcela nahodile oba překlady veleznámého, často citovaného místa „Mrtvých Duší“ o osudu dvou spisovatelů s originalem a postavil oba překlady vedle sebe; přesvědčil jsem se však i jinak, že překlad Havlíčkův pokulhává za Hoškovým, a proto pronesl jsem svůj celkový úsudek. P. Řezníček opět jest povinen, buď nařknutí své odvolati neb dokázati mně nepravdu.

V Domašově v prosinci 1894. *A. Vrzal.*

Prohlášení redakce.

Litujeme, že jest nám nový ročník „Hlídky Lit." začíti nemilou polemikou, ale v zájmu pravdy jsme nuceni tak učiniti.

Havlíčkův překlad Gogolových „Mrtvých Duší" vydán vloni v „Modré Knihovně" od p. Dra. Václava Řezníčka. Stálý referent o ruské literatuře, p. Aug. Vrzal, jemuž kniha ta k posouzení redakcí poslána, vyslovil se v 10 čísle „Hlídky Lit." (1894), že překlad nepotřeboval býti vydáván, jelikož lepší překlad Hoškův nedávno před tím vydán v „Ruské Knihovně." Dr. Řezníček stěžoval si potom dopisem p. pořadateli „Hlídky L." na úsudek ten a vyslovil domněnku, že naň působeno z kruhů „Ruské Knih."; zároveň ohlásil, že proti úsudku tomu chce bojovati. P. pořadatel „Hlídky Lit." odepsal p. Dru. Ř., že vysvětlení jeho uveřejní opět ve „Hlídce Lit.," nebude-li pro p. A. Vrzala příliš urážlivé, a ujistil zároveň pana Ř., že nepůsobily na onoho p. referenta pražádné vlivy osobní z „Ruské Knih." Dr. Ř. se za ochotu p. pořadatelovu poděkoval, an prý chce otázku tu vnésti do širších kruhů. Potom uveřejnil v brněnských „Lidových Novinách" (čís. 234.) svůj feuilleton, kde podezření svoje o p. ref. určitěji opakoval, přes opačné ono ujištění p. Dra. Vychodila; podivné to zajisté jednání! Pan pořadatel „Hlídky Lit." zastal se časopisu i referenta v „Hlídce Lit." (1894 str. 476.), klada důraz na bezdůvodné podezření, jaké v onom feuilletonč bylo vysloveno, které zajisté ohrožovalo pověst nestranného kritického časopisu našeho i p. referenta. Dr. Ř. potom napsal Rajhradskému p. t. panu opatovi list jinak velice devotní, kterým jemu — an prý s redakcí „Hl. Lit." už nemůže jednati — oznamuje, že na dva členy kláštera Rajhradského, P. B. Plačka a Dra. P. Vychodila, vznáší skrze p. Dra. Ad. Stránského v Brně žalobu pro urážku na cti. Aby mu toho v klášteře Rajhradském prý neměli za zlé; hlásí se k církvi katolické, má však rodinu, a bojuje prý zde nikoli proti kněžím, nýbrž proti lidem, kteří mu prý ublížili. O tom, že **napřed** ublíženo od p. Ř. také členu onoho kláštera, totiž dp. Aug. Vrzalovi, který působí na venkově v duchovní správě, který mnohým čtenářům „Lidových Novin" je znám, a ublíženo redakci „Hlídky Lit.," o tom v dopise není zmínky; že zavlečena záležitost literarní před obecenstvo věci neznalé, do „Lidových N.," které, jak známo, jsou vůbec pokládány za **protikněžské**, budiž jen podotčeno. Pan Řezníček asi myslí, že čest jeho je vzácnější než jiných lidí; jinak si nelze vysvětliti, že bez kusa důvodu ponižující podezření svoje napsal, a, aniž ho odvolal, cítil se velice uraženým, když mu to ostře vytčeno. Oprava ona nahoře podaná, která m. j. postavena za podmínku narovnání, nabývá tím pravzláštního významu; osvětlují se tím trochu také mravokárné tirady, které p. Řezníček ob čas obecenstvu podává, a konečně též jeho katolictví, pro které by se někteří do něho málem zamilovali.

My se s p. Ř. nebudeme dále souditi, jako on chtěl oba dp. zástupce „Hlídky Lit." pohnati před porotu. My jen uveřejňujeme svědectví oněch osobností, které snad mohly ve věci nám vytýkané býti súčastněny; jest-li to snad ještě někdo jiný, kdo by na onen posudek byl působil, budiž od p. Ř jmenován a vydej svoje svědectví.

Jinak poháníme p. Dra. V. Řezníčka před soud veřejnosti české, tážíce se ho, ví-li, **jak se jmenuje a čím je člověk, jenž beze všeho důvodu nařkne druhého, na př. spisovatele a kněze, z nekalého jednání?!**

V Brně, 23. prosince 1894. **Redakce „Hlídky Lit."**

Listárna redakce.

„Naše Doba" (č. 2.) praví, že se na ni hněváme pro pravdu. Nikoli. My se bránili jen proti nepravdě a činíme to i dnes opět proti takovému citování, jak je „Naše Doba" provádí v č. 2. s výrokem p. K. Dostála. — J. Vorel otírá se také o nás v „Rozhledech" (č. 2.). Myslíme, že dostačí mu to kvitovati, časem snad se od něho naučíme té pravé bezpaušalní kritice, jakou si tak pochvaluje na př. při „Mod. Revue."

―――――――――――――――――――――――――――――――――――――
HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XII. 1895. Číslo 2.

Maurice Maeterlinck.

Napsal *S. Bouška*. (Č. d.)

Básně Maeterlinckovy velice kontrastují s veškerou ostatní jeho tvorbou dramatickou. Tropická nádhera obrazů nových, nezvyklých, neobyčejných, bohatý slovník básnické dikce, smělost a odvážlivost slova, to vše připomíná v Maeterlinckovi básníku ducha podobného, příbuzného starým flámským mistrům, s nimiž má i mnohou příbuznost v magickém kouzlu světel a stínů po způsobu Rembrandtově. Celou fakturou svých neobyčejných básnických skladeb Maeterlinck velice se odlišuje od běžné poesie francouzské, od běžné produkce, která valně se různí od školy belgické. On uvolnil veškeré svory poutající básnické slovo, oděl svá náladová čísla, suggerující čtenáři tutéž náladu, již básník měl, v nový šat, přiléhající výtečně nezkrocenému, výstřednímu dítku jeho neobyčejné obrazivosti. Básně Maeterlinckovy, jakkoli nečetné, jsou mistrovskými díly tak určitých, originelních rysů, že každé podléhání vlivu Maeterlinckovu musí vyzníti v plagování. Vidíme to i u nás u nejmladších našich poetů, kteří zadívali se hlouběji v magické zraky Maeterlinckovy, není-li u nich vlastní síly tvůrčí, ztratí se, zmizejí v tom moři vln jeho kouzelné dikce.

V dramatických pracích svých klesá Maeterlinck v druhý extrem: ve střízlivou, průhlednou, lakonickou mluvu, která ovšem jest podmíněna zúplna obsahem těchto prací. Struna, na kterou básník nejraději hraje, jesti strach. Hrůza, děs, leknutí, obava, strnutí, zlá předtucha atd. jsou různé tony, různé stupně chromatické škály, kterou Maeterlinck na struně té probírá od tonu základního až vzhůru k závratné výši, v hranice nemožnosti, kde duše celá trne v jediné představě, v děsivé visi, ztrnulá a ledová. Tento kout lidské duše, kout neznámého, tajemného, děsivého, nejraději Maeterlinck osvětluje ostrým proudem svého básnického slova. Něco baudelairovského v tom jest, ale kdežto u Baudelaira to bylo více neuvědomělé, zde je to strojené, raffinované. Maeterlinck má vypočteno každé slovo, jímž chce vyvolati na kůži vaší mráz strachu a hrůzy, jsou to uměle konstruované léčky, ve kterých musíte uváznouti. Veškerý apparat psychologický je tu Maeterlinckovi po ruce, ano i příroda sama je tu jeho pomocnicí, spolupůsobíc a sesilujíc děsivé dojmy, které ve vás vyvolala lakonická, hrůzná slova, která ztratila veškerou výmluvnost, veškerou ohebnost, která znějí do prázdna, v němž vás vidiny děsí. U Maeterlincka jest

vše účelné, nic nahodilého, nic zbytečného. Každé slovo, každá věta, třeba nedořeknutá, eliptická, je tu článkem magického řetězu, který vás spíná a který vzdor vašemu zpěčování, vaší nedůvěře neodolatelným kouzlem vás vleče tam, kam třeba nechcete. Ty nesčetné nuance předtuch, visí, hádanek pomalu, ale bezpečně vedou vás krůček po krůčku tam, kam vás Maeterlinck chtěl dovésti. Jste úplně v jeho moci, bez vlády, zmocnil se tajemných hlubin vaší duše a vyvolává z ní duchy, kterých se děsíte, třeba byste v ně nevěřili.

Proberu nyní jednotlivá dramata Maeterlinckova. Vypravovati obsah jejich jest vlastně u básníka toho zbytečné a bezúčelné. Nejedná se tu u Maeterlincka o co, ale o jak. V tom jest veškerá jeho síla. všecko jeho umění, kterak vás vláká do svého kouzelného kruhu. Ale zmíním se přece o obsahu jeho děl, abych při té příležitosti mohl demonstrovati způsob básníkovy tvorby.

Jeho prvotinou je pětiaktové drama: „La Princesse Maleine“ (Princezna Maleina). Dramata Maeterlinckova nemají nic společného se známými dramaty naší doby. Jako v básních svých líčí básník jen nálady, tak stejně v dramatických pracích svých, čistě náladových, ukazuje, jak tyto bezvědomé nálady lidské duše jsou často příčinou skutků podivuhodných. Slovo Maeterlinckovo jest zde suverením. Ne děj, ale slovo rozhoduje v dramatech jeho; odtud se vysvětlí zcela přirozeně. proč básník poslední práce své nepsal pro herce, nýbrž pro loutky. Dramata Maeterlinckova vůbec nejsou psána pro divadla, a byla-li kdy provozována, bylo to pouhé curiosum, své stabilní místo na repertoiru nikdy míti nemohou a nebudou. Jsou vlastně všecka psána pro loutky. Každý herec, a čím lepší je, tím spíše to o něm platí, chce dílo básníkovo produševniti. prožít, chce sám samostatně tvořit, nechce býti bezduchou loutkou, ztrnulou, dřevěnou, která pouze slova autorova odříkává. Odtud by každé drama Maeterlinckovo na jevišti utrpěti musilo. V divadle loutkovém jest básnické slovo jeho hlavním činitelem, nezkráceným žádným vlivem cizím, přichází plně k celé svojí platnosti; i ten ztrnulý pohyb loutek je zde ve scenách strachu a hrůzy, kdy člověk trne a celou duši svou upne na představu, jež jej ovládá. zcela na místě. Pohádkový, nerealný svět dramat Maeterlinckových, plný tajemných, neznámých králův a princezen, také mnohem spíše snese loutky než herce živé.

Ale všimněme si již blíže „Princezny Maleiny.“ Když básník dílo to vydal, napsal o něm Octave Mirbeau pravé hymny chvály; nazval je obdivuhodným, čistým, věčným arcidílem, které stačí učiniti jméno jeho nesmrtelným; budou prý je žehnati všickni, kdo žízní po kráse a velikosti: arcidílo, jaké umělci poctiví a trýznění svými idealy. častokráte ve chvílích nadšení snili a chtěli napsati, a jakého nenapsal dosud žádný. Chvála zajisté trochu přemrštěná. Maeterlincka prohlásili za belgického Shakespearea. Ovšem nelze Maeterlincka srovnávati se Shakespearem celým. pouze s některými hrůznými scenami z „Macbetha,“ „Krále Leara“ a „Hamleta.“ V úvodu ke svému překladu flámského mystika praví básník: „Je-li

pravdou, že každý člověk jest Shakespearem ve svých snech, bylo by třeba se ptáti, zdali každý člověk ve svém životě není mystikem nevysloveným (un mystique informulé), tisíckráte více nadsmyslným než všickni ti, kteří se vyjádřili slovem. Který jest skutek člověka, jehož poslední pohnutka by nebyla mystickou? A není-li pohled milence nebo matky na př. tisíckráte nepochopitelnější, nepronikuutelnější a tajemnější než tato kniha, chudá a vysvětlitelná, jako všecky knihy, které nejsou nikdy než mrtvými tajemstvími, jichž obzor se už neobnovuje."

Tedy jedině v tajemném, nevysvětlitelném jest Maeterlinck následovníkem Shakespeareova „Macbetha," „Hamleta" a některých jiných děl jeho, nikoli však veškerého jeho umění.

Starý král Hjalmar, vládce v jedné části Hollandska, zasnoubil svého syna prince Hjalmara s dcerou krále Marcella, Maleinou. Na hradě Marcellově slaví se zasnoubení, ale příroda sama hrůznými znameními věští neblahou budoucnost. Luna je rudá, hvězdy padají s nebe, vlasatice září nad hradem... Starý Hjalmar zamiloval se do demonické královny Anny, která z Jutska utekla, když byla s trůnu svržena, a tato královna intrikou svojí přeruší zasnoubení. Vznikne při hostině hádka, princezna Maleina utíká ven, Hjalmar s vojíny odchází a hrozí válkou. Maleina miluje prince Hjalmara, jakkoli jej pouze jednou viděla, a nechce od něho upustiti. Marcellus marně přemlouvá svou dceru. Ta stále odpovídá týmž způsobem: „Ne, pane" — „Ano, pane." Lne pevně k Hjalmarovi, jediná představa děsivá ji tísní, plane před zrakem jejím: že by pozbyla své lásky. Vše ostatní jest jí ničím. Odtud táž odpověď lakonická, bezduchá: „Ne, pane." Marcellus ji zavře ve věži s její kojnou. Vypukne veliká válka a Marcellus s celým dvorem svým zahyne, jedině Maleina s kojnou ve věži unikly smrti. Podaří se jim uniknouti a Maleina jde do sídla Hjalmarova do Yselmondu, aby tam byla na blízku svému milenci, a vstoupí do služeb královny Anny a její dcery Uglyany. (Sem spadající dvě sceny IV. a V. druhého jednání v českém překladě jsou vynechány na žádost prý samého autora. Pak ale odpadává v dramatě vůbec jméno princezny Uglyany, která jen tuto vystupuje, a proto jest zbytečno udávati je v seznamu osob dramatu! Maleina je tu přestrojena za komornou. Uglyana chystá se jíti na dostaveníčko s princem Hjalmarem; Maleina se to doví a vymyslí si falešnou zprávu, kterou prý jí přinesl neznámý důstojník, že princ někam odešel, a tak přeruší schůzku.) Místo Uglyany pak jde do zahrady Maleina sama a setká se s princem. Hjalmar nebyl si zúplna vědom své lásky k Maleině, ale když ji nyní spatří, tu vyšlehne v něm plamen její tak mohutně, že umíní si, že umluvený sňatek jeho s Uglyanou překazí. Královna Anna totiž hoří vášní k princi mladému, chce jej spojiti s dcerou svou, aby jej měla stále na blízku a spíše si jej naklonila. Tím však si princ královnu Annu na smrt rozhněvá a tato usmyslí si krutou pomstu. Otráví nejprve Maleinu, ale když jed neúčinkuje dle jejího přání, uškrtí dívku v její ložnici

u přítomnosti slabomyslného, starého milence svého, krále Hjalmara. Je to hrůzná scena, připomínající podobnou scenu v „Macbethu.“ Starý Hjalmar druhý den ráno trýzněn výčitkami zjeví synu svému vykonanou vraždu, princ ve hněvu probodne demonickou, nestoudnou Annu a pak sám sebe a klesne u mrtvoly své Maleiny. Starý král sešílí.

To jest kratičký obsah kusu, ale tím o něm nebylo řečeno pranic. Vše záleží na tom, jak Maeterlinck děj tento líčí. Nejde mu ani tak o děj, jako o duši lidskou, a zvláště o mnohé stavy duše, které si zřídka uvědomíme, které ztajeny jsou pod prahem vědomí, ale proto přece existují. Náhle, netušeně, neobyčejnou, eruptivní silou se vyšinou nad tento prah, a člověk užasne, zděsí se. Vše ostatní jest Maeterlinckovi vedlejší. Proto se neptejte po zemi hollandské, po jejím životě; ten král Hjalmar může býti kdekoliv a nikde, může býti i ve vašem nitru a stejně i ta královna Anna.

Důležité jest, jak Maeterlinck do dramatu svého přijal nového, neznámého dosud herce, a to ne posledního a ne bezvýznamného: přírodu! Hrůznou, děsivou, lidem nepřátelskou, plnou chmurných věšteb a znamení. Neprovází jen děj, ale často jej předbíhá, věští, urychluje. Princezna Maleina leží nemocna na lůžku: černý její pes se chvěje v koutě, hledí na ni upřeně; venku bouře burácí; něco hýbe záclonou, je to vítr; duní hrom, venku zříti kříže na hrobech, smuteční vrby se klátí, pes počne výti . . .

V jiných dramatech svých užívá Maeterlinck prostředku toho ještě lépe, poněvadž ne tak patrně. Zde je ta účelnost příliš jasna, a to seslabuje dojem. — Nevšední předností dramatu jsou mistrně kreslené charaktery jednajících osob. Maleina jest více podobna náměsíčnici než zdravé dívce. Jedná jako pod vlivem vyšším, který ji vede. Není si ani jasně vědoma toho, co podniká, není ani sama pevně přesvědčena o své lásce; miluje, jakoby musila milovati; jako náhodou podaří se jí schůzka s princem, nevinně stává se obětí zhýralé a mstivé ženy. Je to vzácná, delikatně kreslená, tragická postava. Princ Hjalmar se mi méně líbí, je příliš nesamostatný, příliš bázlivý a nejistý ve svém chování. Teprve ku konci po smrti své milenky jakoby si byl vědom všeho, co se stalo, a vraždí mstící rukou ničemnou Annu. Výtečně je kreslen starý Hjalmar, zvláště jeho těžkomyslnost, jeho stále se blížící šílenství.

Český překlad sl. Kalašové jest místy poněkud nedbalý a málo přiléhající. Slečna také vynechává z originalu, a to bez příčiny. Hned v seznamu osob nejsou přeložena slova: un vacher, un cul-de-jatte, paysans. Dames d'honneur jsou dvorní damy. I v obyčejné, prosté mluvě slečna překládá volně, kdežto by přesný překlad leckde nebyl nijak na ujmu jazyka českého. Pozoroval jsem to i při jiných překladech jejích („Vetřelkyně,“ „Slepci“). Ve druhé sceně nenalézám popěvku Maleiny a kojné:

Les nonnes sont malades,
Malades à leur tour;
Les nonnes sont malades,
Malades dans la tour . . . atd.

„Sborník světové poesie“ vydával dosud jen překlady děl veršovaných, u Maeterlincka učinil výjimku. Právem. Za to však měly by býti překlady prosaické co možná svědomité; jsou zajisté nepoměrně snazší než překlady básní, a to mnohdy básní formy velmi nesnadné a mistrovské. (P. d.)

Posudky.

Krajiny a nálady. Básně *K. Červinky.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 100. Cena 30 kr.

Šel jsi domovem, nivami a domy, s mladým člověkem. Vše, co jste potkali a viděli, on ti maloval slovy. Zvonilo to, jakoby zlata ukrajoval. A bylo to všechno takové, navlas takové, jak on to povídal. Když něco dopověděl, vždy se na tebe podíval pohledem tak melancholickým a významným, jakoby se ptal: „Rozumíš?“ A ty's nerozuměl. Tušil jsi slabounce, viděl jsi jako v daleké mlze, ale nechápal jsi zúplna, neviděl jsi jasně. Šli jste podle tábora cikánského.

Hrál někdo na housle, do polí jenž si vyšel,
a pole voněla a brambory tam pekli.
Kůň hlavu pozvednul a zařehtal, jak slyšel
ve vzduchu jásati divoký čardaš vzteklý.

Konec. Co chceš říci? Že v cikánech rostla touha po pustě? — A šli jste dále a přišli jste k opuštěnému pluhu. Oráč odešel.

Jen pluh zbyl na poli a s barvou země splývá...
Měsíční paprsky se lijí v ticho teskné...
Však oko upřené když déle v tmu se dívá,
pluh onen rozezná... A zdá se, že se leskne...

Konec. Co tím myslíš? Že se po práci lesk radosti rozleje srdcem, byť byla vůkol tma? — A šli jste dále večerem, k rybníkům...

Tu vánek najednou sem zalét' ve chlad rosy,
vířil a kolébal se chvíli po rákosí,
a vlny zlehýnka se jako prsa vzdmuly...
To jak by oddechli si na dně utonulí!

Konec. Myslíš, že pod třpytnou hladinou života je mnoho mrtvého?

Toť celkový ráz poesie páně Červinkovy. Ale místy prokmitá myšlenka jasněji, místy prošlehává vzpomínkou blesk smyslné vášně, a někdy vráščíš i čelo, když se líbezná mluva básníkova zvrhá v nevkusnou, když na př. nad kolébkou dívky zpívá:

Tělíčko drobné, vypiplané,
až ňadra tvá se rozvlní,
až lásky vášeň v tobě vzplane
a prsa touhou naplní —

kéž jenom láska neskonalá
tě všade čeká kolkolem,
lidského masa hroudo malá,
s velikým ale úkolem!

Už v „Nivě“ to nebylo krásným.

Šel jsi s básníkem symbolistou, a on ti dával hádanky. Stačí mu, že tvou duši naplnil svou melancholií. *K. Dostál.*

Jar. Kvapila Liber aureus. Básně. V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček.

Skromňoučký referat o nadepsané sbírce Kvapilově shrnujeme v tato slova: „Liber aureus" náleží bez odporu k nejfrasovitějším plodům básnickým naší doby. Hlavním předmětem veršů těchto jest láska k ženské bytosti. To by nebylo vadou nijakou, kdyby skladatel alespoň do skrovné míry řešil otázku ženskou. Opováží-li se kdo, jenž se nevyklubal z cechu „mladých" spisovatelů pražských, vydati několik veršův, obyčejně se mu vytýká, že neřeší problemů světových a pod. Kvapil jich řeší nejméně. Vyčítá-li se umění „starému," k němuž náleží Vrchlický, Čech, Sládek a j., že „kleslo jen na pouhou zábavu a lehké zotavení materialistických šosákův" atd., tož „nové" umění Kvapilovo (neboť k tomuto zajisté se hlásí) rovněž jest jen „pouhou zábavou," výronem příliš soukromých citův a přemrštěných slov, jimiž ničeho neřeší, nikoho nerozehřívá, nikoho nezajímá, leč snad bytost, kterou opěvá. Hálkovi na př. ve všech plodech básnických, zejména výpravných, také se vždy nedařilo, ale milostné jeho „Večerní písně" průzračnou jednoduchostí a prostotou vysoko vynikají nad bombastické frase Kvapilovy, jimiž oplývají na skrovné výjimky všecky oddíly jeho sbírky. Upozorňujeme na některé detaily. Přečtěte si hned prosou psané věnování „Tobě," v němž výrok: „A věříš ještě dnes, že jsme proto umělci, abychom se jiným líbili?!" básníkovi ani za pláštík ani za omluvu sloužiti nemůže! — V prologu „Slunce" chlubí se básník okázale, že je pohanem:

> Ale (1.) zázrak umění, jejž jsem poznal,
> (2.) moje láska největší, nekonečná
> a (3.) můj život pohanský v jiných tvarech
> žíti tu budou.
>
> U tří těchto oltářů (viz hořejší číslice!) vzývám Tebe (slunce),
> neb v těch zlatých palácích přebýváš Ty,
> z těch tří hrobek heroů matky Země
> zvedneš mne k sobě.

V oddílu „Triumf," místy až ukrutně bombastickém, básník v pohanství opět si libuje. — V básni „Hudba" touží „slyšet hřímat Beethovena, v němž bohové se obrodili"; pak bude velký, totiž velký ženou svojí (Tebou velký):

> Pak budu velký, Tebou velký,
> Tvé duše spasen symfonií,
> té velkolepé trpitelky,
> v níž pohanští dál bozi žijí.

V „Pohanském sonetu" praví (své ženě):

> Hněv předsudků v tom náboženství dozní
> a na prahu mé duše vykoupené
> čníš jako velká modla grandiosní.
>
> A věčně němá mluvíš bohů řečí,
> v níž každé slovo hlásá obrození,
> čím Afrodité Madonny je větší.

Přemrštěné na výsost jest i první intermezzo sbírky „Zima" i oddíl „Štěstí," malé to knížky amorum. Volá-li básník v prologu: „Slunce, bože největší, nekonečný" (!), tož zase v intermezzu (str. 62.) dí:

Je svatá noc a nad jeslemi boha (!)
se v modlitbách jak děti sejdeme...;

a na str. 63.:

Ó modleme se všemi vzpomínkami,
bůh (!) se svých jeslí žehná spící zem,
sbor andělů dnes jásá nad hvězdami
a bílé růže kvetou pod sněhem.

Tu nejkrásnější cítím v ňadrech kvésti
a Kristu v jeslích zbožně nesu ji:
to modlívám se denně za Tvé štěstí
a v modlitbách svých Tobě děkuji.

Čirý pak feminismus směle se ozývá ze slov (str. 72.):

Neb Ty jsi dobrá, posvátná a snivá
jak světice ty boží na nebi,
má duše jako Madonnu Tě vzývá
a žehnajíc Ti Tebe velebí.

Jsou-li další oddíly, „Melancholické tance“ a „Melancholie,“ co do frasí trochu střízlivějšími, tedy feminismus a zároveň blasfemie v nich vrchu dostupují. — V básni „Resurrectio“ čteme verše:

Já pod Ježíšův obraz dal obraz hlavy Tvojí
a po zápase denním, byv znaven světlem podlým,
k těm dvěma svatým hlavám, jež jedna svatost pojí,
jak poutník v odříkání vždy s pohnutím se modlím.

A zvony velkonoční, jež mluví o Ježíši,
ty kdysi po mé smrti a nad mou rakví chudou
a v teplé záři jara, jež bude hřáti s výší,
Tvé jméno požehnané v svět širý hlásat budou.

A v básni „Podzimní nálada“ zase mluví k „Duši“ své:

jak černé skvrny svadlých javorů hřích minulosti
lpí v tvé kráse,
v ten šedý obraz Krista Ježíše tvá velká vášeň
změnila se —
jak mrtvá srdce černou pod zemí ty vykoupení
čekej zase!

Také pochmurné předměty odrůdy „dekadentů“ váží básník na bílý den: plíseň květin, stuchlý balsam, rakev, hroby zapadlé, hroby, které z mrtvých srdcí mrtvou vůni ssají. A hned zase ví, jak „voní“ ňádra ženská i vlasy. Chceť květ lásky nevadnoucí připjati k vonícím vlasům (Jejím), „by jejich vůně do věčnosti plála —“

Po skrovnu najdeš ve sbírce veršův utěšených, milých; jsou to asi básně: „Květ jasmínu,“ „Polibky“ (poslední strofa) v oddílu „Štěstí,“ pak „Na dva verše z Vittorie Colonny“ (věn. Vrchlickému), „Sloky v jeseni“ a „Svatební sloky“ (pí. Kronbauerové) v oddílu „Melancholie.“ — Škoda, přeškoda pěkné, místy grandiosní dikce básníkovy, jíž použil k frasím, k bombastu, který vynucuje tísnivý a střízlivý povzdech: aby nás Čechy Pán Bůh při zdravém rozumu zachovati ráčil! —ý.

Ludvík Lošťák: **Píseň nadšená.** Báseň. V Praze 1894. (Na obálce chybně udán r. 1895.) Nakl. E. Beaufort. Cena 60 kr.

Ze známé příčiny není lehkou úlohou, kritisovati verše pana Lošťáka. Ale nemohu si pomoci, mně se p. Lošťákova „Píseň nadšená“ nelíbí. Ani formou ani obsahem. „Dissonanční sloha,“ na které si básník tolik zakládá, nijak mě neuchvátila, zanechavši mě zcela

chladným. Není to konečně ani nic nového. Zněla by mi sloha ta mnohem zvučněji, kdyby nebylo dvou rýmovaných veršů na konci, ty mi právě vadí, ty zarážejí a zastavují vždy volný proud básně. A pak jsou to skoro naskrze rýmy všední, prázdné, hluché. Sloha psána jest veršem iambickým pětistopým, poslední dva rýmované verše vybíhají často v alexandrin, jenž nebývá v půli rozdělen, ano vzrůstá i v osmistopý verš. Přízvuk jest namnoze nečeský a násilný.

Mám-li říci pravdu plnou, tedy řeknu, že jsem již dávno nečetl básně tak sentimentalně nechutné, frasovité, plné naivností až směšných, obrazů starých, ošumělých, jaké již vrabci na střeše zpívají, plné falešné retoriky, která má nahraditi poesii. Přiznávám se, že jest obětí, dočísti tuto „skladbu“ do konce. Čtete, čtete, ale stále nevíte, co: samé jaro, červánky, sny, květy, ptáci, lesy, květy, anděl, a zase sny a růže a srdce atd. „. . . Kdesi v horách“ v první den jarní narodilo se jakési dítě. Anděl mu dal do kolébky „věnec z luzných květův“ a lyru. Hoch

vyspěl v junáka a bloudil lesy,
jak bloudí lidskou duší štěstí sen,
a líbal květy, líbal srdce jejich,
a z kalichů jim vonnou rosu ssál.
Ba často jeho rety byly plny pele,
že zdálo se, jak srdce své by vlíbat v květ chtěl celé.

Tato bludná duše se na neštěstí jmenovala Lubor, tak že už předem víte, že přijíti musí také Ludiše. „Jednou po probdělé noci luzné Lubora objal k ránu čarný sen,“ a tu se mu zjevil opět onen anděl a zval jej na cestu do světa:

nad knihou zamysli se všehomíra,
jež sluje Život. Taj pak lušti ten, jejž v sobě svírá!...

Lubor počkal si až na příští jaro a pak šel. Přišel k velikému městu,

sto hlav svých ku obloze věžilo,

— byla to Praha. Mohlo to býti ale také jiné město. A to líčení Prahy!

Aj, žasnul Lubor nad tou řadou domů,
nad mohutností chrámů gothických,
po kterýchž se již tolik bouří neslo,
co po hvězdách kdy mračen plynulo,
aj, žasnul nad tou slávou zašlých časů,
i obdivoval Prahu — zkamenělou krásu!

To je vše. Nevzpomínejte si na nádherné malby Prahy v Mrštíkově romanu, abyste nemusili srovnávati!

Lubor zase „bloudí“ po Praze „ve dne, v nocích, jak bloudí háji bledé luny stín,“ a když počíná „úmrak,“ jde „ve svůj skromný domov“ — a píše verše. Byl v městě velký svátek a hrálo se v divadle. Na jevišti vystupovaly postavy:

Zpívaly jedny, druhé smutnily,
a jiné láskou k sobě lnuly vroucí
a jiné dmychaly v své duši hněv.
A takým proudem hra se dále brala,
že životem se opravdovým zdála.

Po divadle Lubor venku v davu („přemnozí s velkou slzou v oku šli“)

postavy lepotvárné postřeh' stín —

a už se do „ztepilé dívky“ zamiloval až po uši. Co ten stín všecko neměl na svědomí! Stín zmizel, ale

na hlavním schodišti,
ve stínu sloupoví, se bytost tmíti zdála,
do dlaní majíc hlavu složenu, a trpce lkala.

Lubor se zastavil u té „bytosti“ a ptal se, „jaký žal jí duši svírá?“ A „bytost“ ta, když „dumnou hlavu zdvihla, spatřiti bylo jinochovu tvář“ — byl to Čestmír, také aspirant Parnassu. Jeho bolest byla hrozná:

Má duše láskou pro Umění vzplála!

Lubor se nad slovy těmi „všechen zachvěl a zimničně se chopil ruky druhovy,“ prohlásil, že jeho duše též láskou k Umění vzplála, a proto:

Nuž příteľs můj, vem hrdě kříž svých bolů,
a dej mi ruku svou a půjdem k slávě spolu!...

Tak tedy jdou. Po cestě Čestmír horuje, že pro Umění by život pohrobil, ale Lubor najednou ho nechápe. Rozleželo se mu v hlavě, vzpomněl si na stín lepotvárné postavy a je konec s uměním. Následuje duchaprázdný dialog a přátelé se rozejdou. Lubor zase bloudí světem a hledá svou milenku, ale marně. V horském údolí, ve zříceninách starého gothického chrámu (gothický musí býti, v tom je pravá romantika!) setká se náhodou se svou vyvolenou. „A než by třikrát oblohu blesk přejel, již před tím zjevem jako bříza stál.“ To mi připadá jako citat ze suchodolských zjevení. Následují dlouhé deklamace, nejapné ohlasy známých veršů ze setkání Odyssea s Nausikaou, sentimentalní vzdechy a konec všeho: Ludiše miluje jiného, nabízí Luborovi jen přátelství, které on s pathosem odmítne:

Mé díky vroucí za přátelství vám —
já lásku chtěl: žen přátelství lze koupit... (?)

Na to vidíme Lubora „ve společnosti spustlých žen a mužů v krčmě předměstské.“ Připíjejí na počest ženám beze cti. Lubor jimi pohrdá a připijí na počest své smrti (!). Celá společnost mu odpovídá velmi ušlechtile slovy velmi důstojnými „Písně nadšené“:

Ty mluvíš dnes jak páter v kostele,
když lež mu vlítla při kázaní v ústa!

Jaká to poesie! Lubor jim hodí svůj měšec a jde — za uměním. Jak nepřirozená, dělaná, falešná je celá ta kniha! Lubor se zamiluje do neznámé dívky, kterou jen okamžik spatřil, potrhle bloudí světem a když ji přece najde a ona miluje jiného (jaký důvod, že by měla milovati jeho?), zuří na celý svět:

Ach běda věčná, že jsem kdy se zrodil,
že přírody jsem spatřil božskou tvář,
že nahlédl jsem v srdce ženy — řece na dno (v krčmě?),
že nahlédl jsem v její hled — ve blankyt hvězd,
že poznal kdy jsem velký Boha pojem (!),
že poznal jsem, že život marným bojem!
Žel věčný, že jsem poznal matku svoji... atd.

Na nebi se zableskne a zahřmí. „Ó nebe to tvá odveta?“ Hlas z mračen:

Jdi k Umění, to zvěnčí skráně tvoje,
tvé rty na místo lásky zulíbá...

A Lubor se rozhodne:

Nuž, půjdu k slávě,
snad sdřímnout dá mi na svém hvězdném hlávě.

Následuje ještě „Závěrečné rozjímání,“ sentimentalní, nabubřelé, z něhož po mnohém bombastu dovídáme se, že Lubor jest autor sám. Je prý ve vyhnanství v Londýně, kde báseň tu v lednu 1890 napsal.

S. Bouška.

Kabinetní knihovna. Sv. 77. *J. S. Machar:* „Zde by měly kvést růže...“ Lyrická dramata. (1891—1894.) V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček.

List náš často vytkl mnohé věci p. Macharovi, který proti mnohému, co je katolickým, je pln předsudku (připomínám jen v „Rozhledech“ č. 2. báseň „Julian Apostata,“ která se mne bolestně dotekla svou záští ku kněžstvu, nihilisováním díla Spasitelova a vůbec celou tou nepravdou v básni tvrzenou. Takto si básník naší lásky získati nemůže! Vždyť přece v hloubi srdce musí býti přesvědčen o falešnosti toho, co tvrdí!). Jakkoli tedy dobře vím, že Machar není přítelem kněžstva ani katolictví vůbec, přece neváhám se ho zastati proti neurvalým listům mnohým, které vytloukajíce z celé věci osobní nebo politický kapital, neštítily se psát o něm jako o vyvrheli lidstva. „Šípů“ nečtu, ale v „Humor. Listech“ četl jsem četné „vtipy,“ které svým sprosťáctvím přesahují vše, co u nás dosud napsáno bylo. Jméno Macharovo překrouceno v „Mrchu“ a předloženo jako tučné sousto nemyslícímu a nečtoucímu čtenářstvu. Je to hnusné. Co v Hálkovi vskutku uměleckého bylo, to Machar poctivě vytkl a ocenil; že to bylo psáno bez bombastu dithyramb, nic ve věci nemění, naopak, jest její předností.

Ale, bohužel, kam dojdeme s podobným fanatismem zastaralého velikášství? Kam s tou jizlivostí a neláskou jedněch ke druhým? Zdá se, jakoby celá veřejnost naše, lačná škandálů, kochala se v tom odpravování těch, kteří řeknou poctivě, co si myslí. — To je můj úsudek o celé věci. Mám ve zvyku říci každému pravdu do očí, a tak budu činit i příště vůči každému a komukoliv.

Titul nové knihy Macharovy vzat jest z Jacobsena: „Zde by měly kvést růže...“ V „Epilogu“ praví básník:

Sám jakž takž hledím do své zimy
a s resignací znám vše nést
a nevzdychnu už nad dny svými:
ach, zde by měly růže kvést...

„Zde by měly kvést růže“ zní jako stesk celou knihou črt ze života ženy. A jsou ty črty rozmanité. Z „Prologu“ vyznívá stesk za ztracenou mladostí, strávenou v plesích a radovánkách:

Mladosti moje, s bohem, s bohem, s bohem...

„Dva listy“ jsou nejlepším číslem knihy. Celou skladbou i formou. Dívka, nemající již matky, má zjeviti otci svému, že milenec její zítra přijde a požádá o její ruku. Ale jak to říci? Otec celý den v úřadě, doma ponořen v noviny sotva že lakonicky hlesne jedno, dvě slůvka. Jak mu říci věc tak delikatní? Rozpaky dívčiny jsou tu zdrojem bohaté, vroucí poesie. Konečně napadne ji myšlenka

odvážná, ale šťastná! Najde v dopisech otce svého k nebožce matce list zcela podobný tomu, jejž obdržela — i předloží oba otci v poledne místo obligatních novin. Otec čte a jeho srdce jihne.

Z hloubi vzdych
a ruce na stůl klesnout dal,
pak otíral skla na brejlích
a v prázdno kam's se zadíval...
Zas vzdychnul si... Zrak upjatý
vrh' na ni... Ona tiše stojí,
půl doufá, půl se ještě bojí,
má ruce dole sepjaty...
„Nu, přiveď mi ho tedy sem,
počkáme na něj s obědem,“
dí měkce, „rychle prostři mu,
dej víno k hodu dnešnímu —
řek' rázem jedné hodiny?
To dej mi ještě noviny!“

Jaká to roztomilá skladba, co v ní něhy! A i dikce je poetická. Krásné jest líčení květnového dne na str. 23.—24. Pravdivy verše:

... a tenkrát citů hnutím vděčným
rád člověk vřele docení,
jak požehnáním nekonečným
je v trudné chvíli umění...

„Tři podobizny“ (sceny ze života dvou dívek přítelkyň: z dětství, kdy si s pannami hrály, z prvého plesu a z dob blížícího se stáří — jedna se vdala a není šťastna, druhá je chudou učitelkou a touží po lásce, jíž prvá nenalezla ani v manželství) nejsou již tak něžné jako „Dva listy,“ ježto jsou více strojené, ne tak přirozené jako práce první. I forma je místy drsna, a zbytečně ji básník osobní reflexí přerušuje. — „Marie Wiltova“ je reflexe nad lokalkou z denních listů. Sestárlá herečka a k tomu vdaná žena, zamiluje se do jakéhosi mladíka a vrhne se s výše čtvrtého poschodí dolů. Básník nevidí života v umění a slávě věnovaném životě, ale v životě posvěceném láskou. Je to subjektivní. Jsou ještě světější a více blažící věci než pouze láska ve vulgarním smyslu slova. — Ve slohách „Bez ovoce“ zní stesk stáří a života, jenž odkvetl jako plané květy. Dikce je poetická. — „Z vlaku“ je realistický obrázek z naší doby. Vesnická stařena veze uzlík buchet do vězení svému synu-vrahu. V básni je horoucí, kypící cit. — „List“ mohutností a odvážností, s jakou tu choulostivá látka traktována, patří k nejsilnějším číslům knihy. Autor praví, že podkladem práce té je mu skutečný list nejmenované, jíž báseň připisuje. O věci samé dalo by se dlouho a s mnohých stránek diskutovati. Žena dobrovolně opouští muže svého, který v životě veřejném slaven jest jako výtečný právník, obhájce utištěných, ale se ženou zachází jako s věcí, jako s otrokyní. Co bolestné, děsné, choulostivé pravdy je ve slovech té ženy, jež neztratila ještě všeho studu ženského při muži raffinovaně zhýralém:

V těch strašných nocech, jež se zdají jiným
snad nekonečným zřídlem všeho blaha...

Opouští muže a jde k jinému. Zdali se to dá tolerovati, jest jiná. Ale báseň ta není jen ledabyle zveršovanou látkou jakoukoli, to je výkřik tisíců, srdcervoucí, výkřik otrokyň moderního, bez lásky a bez vědomí posvátnosti svazku uzavíraného manželství! A tam se dojíti musí, sníží-li se manželství, svátost, již Kristus ustanovil, na pouhou konvenienční smlouvu, když vášeň není mírněna a obmezována vírou obou manželů. Bída, do níž nynější manželstva moderní upadla,

nemohou se řešiti jinak než na základě ustanovení Kristova, rozvod násilný anebo dobrovolný tu ničeho nespraví. Tím méně cizoložství. — Črta „Otrokyně otroka“ líčící ženu lutristku chudého a hrubého dělníka, nemusila býti právě oděna rouchem veršovaným. Nejsou to verše, je to prosa, čistá prosa. A s tou se u Machara stýkáme často. Nevím věru, proč látku čistě prosaickou, všední, všedně, až nudně psanou, psáti ve verších? Srovnejte na př. počátek této práce a některá místa z Mrštíkových „Obrázků.“ Jaký to rozdíl! Zde prosa i ve verši, tam nejčistší poesie v prose! Neznám celou „Magdalenu“ Macharovu, jen úryvky, ale, probůh, proč tohle psáti veršem? Proč? Mluvil jsem s básníkem jedním, který mi řekl: „Buď tohle není vůbec poesie, anebo nevíme, co poesie jest!“ Poslyšte: „Bije čtvrtá. Zívla. Vstala, přehodila jenom sukni a jde bosa opatrně, aby neušlápla někde některého z malých spáčů, rozesetých po podlaze. Jizba černa. Vzduch tu leží těžký, proteplený dechem úst a těl. Muž náhle chrápe, děti oddychují rychle. Rozdělává oheň, zívá, přimhuřuje zrudlé oči“ atd. Prosa! V té příčině jde Machar časem (ne vždy, umí též psáti velmi poeticky!) příliš daleko od způsobu veršování, jak jej známe u Vrchlického. Jakoby to bylo zúmysla, patrná snaha po všednosti, opovrhování vší ozdobou verše. Řeč střízlivě fadní. A slyšte úryvek z V. Mrštíka:

Ještě roubení studně zatemnělo se uprostřed návsí,
vypřažené voje holé trčelo z mlhy,
pak ještě přední kola viděti bylo v kalu —
a i ta zmizela, sotva noha se vzdálila na sáh.
Mlha všude, na zemi, na nebi, mlha
na všechny strany, mlha napořád,
bez břehů, konce, opravdové moře.
A mrtvo, ticho tu bylo jako na hřbitově,
kde není vidět hrobů, není vidět
křížů, jen půdu cítíš pod sebou páchnoucí
hřbitovní hlinou a hnisem... („Obrázky“ 9.)

Neslyšíte tu hudbu verše? ty trocheje promíchané živými, klusajícími, malebnými daktyly? A jaká v tom všem poesie! Nedivím se konečně, že moderní poeti odvrhli pouto rýmu, snažíce se co možná blížiti se přírodě, a ježto nikdo v rýmech nemluví, odvrhli i tuto okrasu verše; ale co jim pak zbývá z umělecké formy? Když i rythmus zavrhli, tu neměli zapomenouti na vniternou hudbu verše, která se definovati nedá, ale která se cítí. Co je do veršů bez vůně poesie? Mrštík jest jedním z mladých, ale jak pečliv ten je na každé slůvko svých prací! Všimněte si třeba jen jeho „Svatého téhodne,“ jaké to dílo obdivuhodné! Co se týče kouzla řeči poetické, stavím jej vůbec v nynější belletrii na místo prvé. Ovšem že Mrštík je si vědom této přednosti své a bohatým líčením až plýtvá.

„Idylla“ je droboučká kresba, plná vůně. — „Umírání“ je bolestná kresba zhasínajícího plamene života, který ještě chvilkami zaplane, roste a klesá, ve vzpomínkách dávných a milých, aby brzy zhasl navždy. Vdova nemocná posílá služku pro kočku, starou a sešlou, jež se někde ztratila. Touží po ní, je to jediný živý tvor připomínající jí minulost lepší. Jest něco lotiovského v této lásce ku staré kočce, v té lásce, jíž služka nechápe. Konečně ji služka našla na půdě, ale pošlou. V reminiscencích zvolna umírající vdovy, ve vzpomínkách milých i trudných je mnoho poesie bolestné, smutné

jako západ podzimní. — „Epilogem,“ věnovaným vlastní dcerušce, kniha končí:

Tvé drama, dítě... Být ženou
už to znamená trpěti,
nad drahou její zachmuřenou
už Osud vyřkl prokletí.

Nejsem z těch kritiků, kteří čtou báseň jen proto, aby tam našli nějaké to malé *b* ve slově bůh, pouhé písmeno ještě neznamená pravou víru v Boha, ale je to u Machara charakteristické, *O*sud jest u něho mocným, *b*ůh malomocným. Není osudu a tedy ani není jeho prokletí, jest však vůle Boží, bez níž ničeho se neděje. Kdyby Machar více v tohoto věřil a tohoto se bál, ten „Osud“ ztratil by pro něho všecku svou hrůzu. A snad to sám básník cítí v posledních verších „Epilogu“:

Buď kdokoli, ty nezjevený,
buď kdekoli tvůj věčný byt —
je v žití tom tak málo ceny,
však nech to moje dítě žít!

Láska k dětem vracívá často otce k Bohu, kéž by tak bylo i u Machara! *S. Bouška.*

Sborník světové poesie. Čís. 32. *Pietro Cossa:* „Nero.“ (O.)

Již z tohoto náčrtku jest patrno, že zkušené a obratné ruce uhnětly děj jinak dosti otřelý, ač přirozené tragičnosti nepostrádající, v ty dramatické tvary, jichž působivost při pouhém čtení se pociťuje, tím více, když děj na jevišti životně se spatřuje. Je tu celá řada účinných výjevů, kde herec umění své v plné skvělosti rozvinouti může, na př. I, 6. Akté a Ekloge; II, 8. Akté Neronovi v krčmě domlouvající; III, 5. komický výstup s Bibiliem; III, 6. Nero a Ekloge; IV, 1. ku konci: otrávená Ekloga protivou k bující orgii; IV, 4, 5; V, 2, 3. Úzkosti Neronovy. Postavy vytvořeny jsou tak přirozeně, tak nenuceně vyrůstají v nás z roztroušených sem tam rysů, že chvílemi bezděky zastavujeme se čtouce a udiveni hledáme vůkol ono pathos, onen starý bombast, jenž posud osoby ty, jako tlustou vrstvou líčidla divadelního, zahaloval často až k nepoznatelnosti. Toť onen Nero, jak jej básník v prologu charakterisuje, zpola komický, zpola hrozný, zhýralec, chvílemi dobrák, od přírody zdravý a silný, ale zvrhlý ve všem, umělec ne beze vkusu, ne bez myšlenky, snadno vznětlivý, ale měkký a bez vytrvalosti, beze cti v těle a slaboch napořád.

Překlad celkem není pod úrovní našich běžných překladů. Ovšem, aby to byl překlad výborný, schází mnoho, především ono imponderabile, jež oceniti dovede jen cit vypěstovaný bedlivým pozorováním ducha mateřštiny, a k jehož průkazu skutečně třeba kritiky pitevní, ač nemá-li se věc odbyti summarně holou frasí. Ale nebudeme pitvati. Něčeho však přece nemůžeme zatajiti. Básníkova slova v prologu (str. 8.), že „verš svůj nerýmoval, neb rým sic mívá hudbu, ne vždy jádro“ dle toho, co před sebou máme, vedou nás nutně k dalšímu důsledku verismu, totiž: Buď má original verše přímo skvostné

(i litujeme, že nemáme knížky té po ruce, abychom se přesvědčili), anebo skutečně nechápeme, proč k vůli pouhým řádkům pro oko v podobě veršů do sloupů řezaným má se díti násilí slovosledu a přirozené pružnosti a nenucenosti výrazu. Nehledě k tomu, že důsledný verismus verše vůbec, ani bezvadného, nepřipouští. Neboť kdy ve skutečném životě lidé mluví ve verších? Či snad verismus sám nechce býti brán opravdu, nýbrž jen opatrně a cum grano salis? Krásná, lepá prosa není zboží bezcenné ani tak snadno se nepořídí, jak by kdo snad myslil. Ale co s veršem, když násilně trhá proud řeči?

Srv. str. 21. a města vyvrací, že zdá se, jakby | chtěl zničit celý svět. — Str. 39. Již také otroky své mluvit slyšel | jsem o lásce a právech. — Str. 44. Poslyš, světe, našel | jsem občana. — Str. 62. a též milá jako jedna | z Gracií tančila na sceně. (Iamby?) — Str. 71. Neb v řadě | konsulů, od Bruta po naši dobu. (Iamby?) — Str. 95. před senátem přísahou konsulárů. (Iamby?) — K nepřirozenému výrazu nutí verš na př. na str. 7. postava, jež strašně koulí oči m. očima. — Str. 11. Můžeš jíti, | již více nemám tebe zapotřebí. — Str. 12. Lvů je sotva | že třicet, menších šelem rovněž málo. — Str. 19. jak Homer*a* verše m. Homerovy. — On vyvolán byl za císaře m. provolán císařem. — Str. 29. svým vonným retem m. rtem. — Nepěkně čte se na str. 35. Tobě | to přáti nemusíme m. toho. — Hej přines | nám vín*o* m. vína. — Str. 37. že loď, jež z Egypta sem připlavala m. připlula. — Str. 38. Curius ... *s* voly svými oral m. pouh. instrum. — Str. 57. To jindy snad — teď není ani člověk! m. člověkem. — Nejasné místo jest na str. 60. Myslím, | že ctnost i vina pouhá jsou jen jména, | jež vině ctnost a ctnosti zase vina | si někdy půjčují, jak čas se mění | a lidé. — Takových chybiček a chyb našel by přísný oprávce ještě mnoho. Jsme přesvědčeni, že v originale ničeho podobného není, protože Vlach by toho nestrpěl; by však i bylo, musíme proto býti stejně nedbalými?

L. Šolc.

Repertoir českých divadel. Sv. 35. *Fr. X. Svoboda:* „Útok zisku." Činohra o 3 jednáních. V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček.

Poměrně krátce za sebou Fr. X. Svoboda vrhl na jeviště tři kusy divadelní: „Směry života," „Rozklad" a „Útok zisku" Všecky patří k t. zv. novému směru, jehož zásady spisovatel udává v „Útoku zisku" na str. 11. a 80. „Spisovatel vůbec nemůže řešiti. Sám život řeší a vy (spisovatelé) můžete nanejvýš ukázat, jak a kam proud šel" (str. 11.). „Umění neřeší — nemůže řešit, ono jen odhaluje ony síly, jež samy řešily. Nanejvýš dává příklady." (str. 80.) A dále: Umění „má jediný veliký účel: zušlechtění citu a zpracování smyslu pro lepší, krásné a dobré na plném, odhaleném životě" (str. 80.). Tohoto uměleckého vyznání Svoboda v udaných třech kusích drží se věrně. Staví diváku před oči kus společenského procesu, vyličuje jej poutavě, ač hbitě a beze vší sentimentalnosti, dávaje tu vítězit zdravé mravní myšlence (Útok zisku), tam diváka ostavuje v chmurném zamyšlení nad železnou neúprosností zhoubného procesu („Rozklad").

V „Útoku zisku" podáno kus socialní látky s literarním přibarvením. Zisk, bohatství, peníze jsou pákou malých lidí, kteří jako na př. ve Fuldově „Talismanu" již při pouhém pohledu na ně třeští. Duše jejich se zvlní, nespokojenost je dráždí, hrozí jim úplný mravní úpadek. Je to zajisté myšlenka časová, v pravdě moderní dnes, kdy volá vše po dobrém bydlu a žene se i nejhrubšími hříchy po zisku. Literarní barvu kus dostává v osobě mladého právníka

Jiřího. Celou touto postavou zdá se, že spisovatel chce karikovati nejnovější směry v české literatuře, které tvoří nejkrajnější křídlo v nynější literarní revoluci a svým symbolismem i dekadentismem straší rozdrtiti všecko dosavadní v umění i společnosti. Jiří nemá ovšem té houževnatosti a píle i pevného přesvědčení našich symbolistův, že jejich směr konečně ovládne, klesá prvním posměchem, první kritikou a vrací se do kruhu „šosákův,“ aby tam našel pokoj a očistil se od špíny duševního zisku.

Rodina Hrdličkova, jejíž hlava jest bankovním úředníkem, žila život neskvělý sic, ale klidný, spokojený. Všichni členové její milovali se navzájem, každý z nich šel „zvolna za svým cílem, snažili se a po ničem nemožném netoužili. Rozvoj jejich byl volný, ale zdravý.“ Dcera jejich Marie provdala se za úředníka a mladší Josefa dorostla a oblíbila si mladého, nadějného Václava Beneše. Ale nad klidnou rodinou to najednou zavířilo; Josefě naskytl se bohatý nápadník; všeck život rodiny hrozil vyšinouti se z kolejí, horečka zisku zachvátila všecky. Nevyspělé děvče svedené klamem sebeoběti odříká se lásky milence a chce sňatkem s boháčem učinit ostatní šťastnými. Otci uleví se v obtížném úřadě, bratr Jiří bude moci vydávat básně. Do toho zmateného víru ozve se zdravý hlas nevlastního Hrdličkova syna Jaroslava. Ten představí sestře Josefě její „obět“ v pravé podobě, schladí reformatorské nadšení Jiřího a s těmito spojenci přivede opět klid a mír do zbouřené rodiny. Rodina je zachráněna, útok zisku vítězně odražen, a nikdo nemůže pochopit, proč se za ním hnal. „Neznám důvodu,“ praví Josefa, „proč si ho (boháče Karáska) mám vzít. Tenkráte jsem nemyslila na ono proč, ale dnes myslím. A nemám odpovědi“ (str. 97.). Nikdo to neví a v přemýšlení dokonává se očista rodiny.

Děj charakterisován je nahým kynismem Jiřího, romantickou náladou sebe obětování u Josefy a mravní neústupností Jaroslava. Jen poslední bezpečně a jistě vítězí, kynismus se zastavuje tam, kde osobní ješitnost cítí se dotknutou, a ten romantismus mladé dívky vychází ve zdravé přemítání. Tento rys není proveden do řízných podrobností, zejména osobní psychologická stránka jeho je valně zanedbána; v rozhodujícím okamžiku přijímá na sebe tvar vzdoru jdoucího až do vyhrůžek (snad sebevraždy? Srv. str. 93., 99., 102.). Situaci ovládá ovšem zisk (str. 13., 18., 21., 24., 72. n.) a zhoubný jeho vliv ve svém rozvoji. Ale ten názor, jaký spisovatel zde vyvíjí, opírá se velice málo o život. Celá rodina Hrdličkova kochá se nadějí, že bude z bohatého sňatku dceřina kořistit: rodiče Josefini, vdaná sestra s mužem a právník Jiří. U tohoto jest ostatně zájem jiný, on doufá najít v Karsákovi jen svého mecenáše, ale co s ostatními? Zda jsou možné všecky ty výhody, které si slibují? Ani snad větší hlupák, než je Karásek, aby si tolikačlennou rodinu nepověsil jen tak zhola na krk. Tutéž stránku má spisovatel i ve „Směrech života,“ ale tam se konečně jedná o jedinou tchyni, zde dokonce o dvě rodiny! Zaslepenost ziskem je tu dle všeho silně upřílišena.

O osobách lze si utvořit z děje jasný názor. Neúplnějšího obrazu poskytuje postava Jaroslava; je to muž hotový, pevný, v názorech svých neoblomný. Ostatní jsou v kvasu a víří zmateně kolem Jaroslava.

U Jiřího a Josefy je to víc přirozený kvas mládí, který se dá pouhým rázným zakřiknutím zastavit, u starých je to horečka, již nutno léčit — strachem (str. 102.). To je násilí, ale spisovateli se hodilo k urychlení rozpletu. Proto ho užil.

Děj rozvíjí se všude dialogem, „posouvacích" monologů spisovatel všude se vystřehl, hře ku prospěchu. Proto kus i dobře působí i přes rozplizlejší sceny, jako namlouvací ve II. a smiřovací ve III. jedn. Při tom dikce je pěkná, bystrá a nahražuje ve značné míře to, co zove se „hladkostí." Té tu mnoho není a tím spisovatel chtěl se také přiblížit k životu, který nemiluje líbezných frasí. Z jazykových zvláštností třeba vytknouti některé pražské vulgarismy (příliš naivní služka Onda mluví většinou pražským nářečím, ale i starý Hrdlička a jeho paní, srv. milej drahej str. 23., 25., ňák stočenej str. 10., moc toužím str. 6., říct, myslela str. 7.) a sem tam i grammatickou nesprávnost (při té prodeji str. 83.).

Kus má dobrou mravní tendenci svou hlavní myšlenkou — zhoubnost zisku — i v podrobnostech, jak je na př. patrno z nezdařené obrany Josefy, která myslí, že sňatkem pro zisk přinese dobrou obět rodině (byla-li jsem slabá, nebyla jsem špatná, praví na str. 87.). Kus lze i menším jevištím doporučit, ovšem vyžaduje řádného cviku a pokročilejšího obecenstva, kterému literarní i socialní hnutí není naprosto cizím. *I. Mrdz.*

H. Murger: **Ze života pařížských bohèmů.** Přel. *J. J. Benešovský-Veselý.* V Praze 1893. Nakl. J. Pospíšil.

Dílo přeložené do všech snad čelnějších řečí a pojišťující Murgerovi popularitu a oblíbenost u všech, kdo milují sršící, jiskřivý vtip, nevyčerpatelný humor a snesou při tom s klidnou myslí sebe větší dosi pikantnosti, místy dokonce již ne „dvojsmyslné," nýbrž hrubé a neomalené. V duchaplné, mistrně psané předmluvě líčí sice autor historické stáří Bohèmy, ale jisto je, že teprve on vytvořil typy členů společnosti, již mezi jiným sám charakterisuje takto:

„Tito lidé dovedli by si vypůjčit peníze od Harpagona a byli by dovedli nalézt lanýže na voru ze stroskotané Medusy. V pádu (!) potřeby dovedou si uložit ujmu s veškerou odhodlaností poustevníka, avšak dostane-li se jim do rukou jen trochu peněz, uvidíte je, kterak se proháněji po nejnákladnějších, nejdražších choutkách (zde patrně překlad dopadl divně!), milujíce děvčata nejkrásnější a nejmladší, pijíce vína nejlepší a nejstarší, nenalézajíce dosti oken, aby jimi vyházeli peníze... Takový jest celkem tento život bohèmů, nedokonale známý puritanům společnosti, proklínaný puritany umění, opovržený veškerou bázlivou a žárlivou prostředností, jež nemá dosti spílání, lži a pomluv, aby utlumila hlas a jména těch, kdož vcházejí touto předsíní slávy, zapřahajíce smělost ke svému talentu."

Tedy glorifikace in optima forma! A jak ukazuje Murger tento život „plný trpělivosti a statečnosti?" Není tu snad líčení onoho trudného zápasu, jejž prodělati musí mladá, nadaná umělecká duše, zápasu s nedostatkem, s obtížemi umění, s neuznáním, s nedůvěrou ve vlastní síly a jak všechny ty trny se jmenují, jež vpleteny jsou v každý slavověnec. Ne — uměleckých snah a prací svých hrdinů dotýká se autor vždy jen letmo a vždy s veselým úsměškem, za to

tím živěji a vtipněji popisuje každodenní honbu za „zvěří, jež sluje zlatý pětifrank," dovoluje při honbě i lest, jež je ve sporu s poctivostí, a ostatní stránky vyplněny bujným, pikantním líčením života grisetek. A dovede jej líčiti — i gloriolou jakousi obetkává milenku Rudolfovu — ký div, že našel vždycky hojně ctitelův a ještě více čtenářů. Proto nevítáme překladu jeho díla, pokud při knize hledíme ne pouze na zábavnou, nýbrž i ethickou cenu. A že vydavatel „ozdobil" obálku překladu polonahou, nevkusnou postavou jedné z „hrdinek" romanu, potvrzuje naši obavu, že při vydání díla Murgerova nebyl literarní ohled — aspoň ohledem jediným. *M. Zavoral.*

Magdalena. Napsal *J. S. Machar.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 261. Cena 1 zl.

Nejrozsáhlejší posud dílo p. Macharovo. Dílo tendenční. Ukazuje, že prý je nemožna za našich poměrů rehabilitace nevěstky a staví na pranýř boucharonství mladočeské. Jakým právem nazval p. Machar svůj romanek jménem svaté kajicnice Magdaleny? Beru tuto otázku za zorný úhel své úvahy. Vrhá nejvíce světla na obsah díla. Co víme o Magdaleně světici? Cituji praecisní, obsažné verše z legendy Kuldovy:

Vizme Maří Magdalenu,
známou v městě hříšnou ženu;
spjatou měl už zlý ji duch;
oblíbila sobě pýchu,
oddala se zlému hříchu,
mřel jí duše zrak i sluch.

Ostrou božské lásky střelou
zranil Kristus odumřelou,
ozval v ní se Jeho hlas;
hořkou slzou nekonečnou
umývala duši vděčnou,
svatě žila Bohu zas.

Šťastná Maří Magdalena,
z moci ďábla vyproštěna
spěchá Kristu díky vzdát;
u Šimona fariseje
drahou mast a slzy leje,
od nohou mu nechce vstát.

Po změně se Šimon neptá,
v nitru proti Pánu reptá,
že tu poctu přijímá!

Magdalena kajicnice
hříšnicí už není více,
potupy si nevšímá.

Soudem svým se Šimon šálí,
Magdalenu Kristus chválí,
do duše jí vlévá klid:
„Uzdravila tebe víra,
v duši tvé hřích navždy zmírá,
z víry spásu budeš mít."

Čím hloub vniká v pravdu Boží,
tím se víc v ní láska množí,
láska k Bohu, k lidem všem;
všude učí, radí, slouží,
dnem i nocí po tom touží,
by zas rájem byla zem.

V Ježíši má život pravý,
v Něm je živa bez únavy,
Onť jí spásou jedinou;
bez Ježíše žalem stůně,
růže pro ni nemá vůně,
svět jí smutnou pustinou.

To byla tedy Magdalena světice. Teď se podívejme na osudy „Magdaleny" p. Macharovy.

Nade Prahou
slunce právě zapadlo.
Sobota je. Měsíc květen.
Jevištěm je pátá čtvrt...
Osm hodin. Hlahol zvonů
rozlehl se nad Prahou...
nad tím chabým, malicherným,
efemérním lidským „já" —
šumí kamsi v klenbu nebes
svoje: Ave Maria!...

Do vykřičeného salonu vchází hrdina Jiří, vyžilý lev Příkopů. „Slečno Lucy!" volá madame, majitelka zvěřince. „Přišla, klonila se hostu s graciesní žertovností; usedla si proti němu." Jiřího zajímá krása té dívky, zdá se mu, že sem zabloudila omylem, zdá se mu

čistou pro to místo špíny. Zvídá o jejích osudech: „Otec její učitelem býval na venkovském městě. Matka zemřela jí záhy. Lucie tak rostla sama, bez vůdce a bez dozoru Otec spustl. Celé noci hrával karty, pil a hýřil. Ona zatím doma četla všecko možné. Záhy dala svést se kýms. Ne z lásky, vášně — jenom z jakés zvědavosti. Otce brzy propustili. Do Prahy šli. Zde se stala gouvernantkou u dvou dětí bohatého měšťana. Otec bral jí každý krejcar, vyčítavě vždy jí pravě, že to málo. Och, ten otec!“ Konečně ji přemluvil, aby se vrhla v tuto dráhu.

Jaká byla minulost Jiřího? Nebožtík otec mu zanechal statek v městě venkovském. „Záhy dán byl na studie. Dobré oči jedné tety bděly nad ním; stará vdova, bezdětná a zdětinštělá brzy byla otrokyní maličkého despoty; slavně prošel gymnasium, napil z antické se studně věčně svěžích klasiků, jak my pili, tytéž sledy v jeho duchu pevně tkvěly: že byl Caesar velký Říman s velkou pleší a — žel — napsal hrozně fadní memoiry, Horác že své básně nechal devět roků ve svém stolku (Jiří míníval, že moh' je nechat tlít tam na věky), Lukull že měl jemný jazyk, Cicero že mnoho mluvil — k tomu připočtěte kořist podobnou, již čilý jinoch nabral z kosmu hellenského, potom vtipy, anekdoty, o všech směšných professorech, zkrátka, seznáte, že nijak s tím, co nesl si do života, nebyl za námi. Pak práva studoval a při nich čestně tančil ve všech velkých bálech, řečnil ve spolcích, tahal kočár slavným zpěvačkám a k ránu zpíval vlastenecké zpěvy“ atd. Tak do krvava sešlehány nebyly snad od žádného satirika dosud kruhy, z nichž se rekrutuje naše intelligence, naši kulturní vůdcové! Tu je zjev p. Macharův sympathický a téměř jediný. (O. p.) *K. Dostál.*

Svatopluk Čech: **Písně otroka.** V Praze 1895. Nakl. F. Topič. Str. 78.

Kniha podle pověsti a výsledku sensační! Pronášela by tedy „slovo v čas,“ a básnická síla její mohla by býti nepochybná. Silná beze vší pochyby jest: „biče svist a pouta chřest“ zní ti odevšad do uší, tak že to až unavuje a začíná nuditi.

Nálada písní je vztek a pomstychtivost. Opravdovou bolest z nich málokdy vycítíš. Jsou to více projevy otroka, okázale chřestícího pouty k revoluci, než otroka strastí postiženého. Básník i tentokráte zašel si pro podobenství do krajin cizích, leč není pochybnosti, že mu nešlo o „pleť barvy jiné,“ o „lání v cizím zvuku“ (str. 15.), nýbrž o otroky bílé, o nás samy. Podobenství ta nedopadla všude šťastně, a nemohla dopadnouti šťastněji. Základní motivy: krutá poroba tělesná a pohlavní, na kterou nejvíce důrazu položeno, potom také poroba duchovní tu a tam naznačená — mají právě tolik rozmanitých a i podstatně různých podob, že jest básníku nemožno, je působivě vystihnouti stejnými, povšechnými slovy, právě tak, jako hesla opačná: svobodu a volnost. Vrch obdrží tu nezbytně nadsázka, zhusta nemírná, nebo povšechná frase. Takto nás vzdálené hrůzy, byť i líčené slovy sebe silnějšími, méně dojímají, a pro neurčité tužby otroka, kterými on sám neví co chce, sotva se nadchneme.

Zmínil jsem se o okázalém chřestění pout. Okázalost ta velice proniká i samou slohovou úpravou písní. Vybavuje se ti bezděky představa otroka se sněhobílými manšetami, bezvadnými rukavicemi atd., an deklamuje a při tom chřestí řetězem — náramku. Tak čistě a krásně úpravná jest volba výrazů, tak dovádivě hopkují mnohdy verše a umělé slohy. Idyllický obrázek na str. 38. a d. ovšem obsahem svým si skvostných veršů zaslouží.

Myšlenková chudoba s tím úzce souvisí. Příval slov a stesků celkem stejných, hrozby a kletby unášejí čtenáře dál a dále. Ďábelská ironie utiskovatele (na př. str. 15.) by byla působivá, kdyby nebyla až tak přesycena jedem. Co jinak konkretně promyšleného se vyskytuje, toho jest poskrovnu, a ani to není vždy básnicky přesvědčivo, jako na př. (str. 15.), že cizí pouto více tíží; myslím, že od svých býti zotročovánu, jest bolestnější. Případné jsou verše o podlízavosti otroků, kterak hledí se týráním spoluotroků zavděčiti; na jiném místě vyskytuje se zmínka dosti skromná o tom, že by otrok volnosti mohl používati též více ve prospěch svého ducha, na konci pak vyslovena naděje ve svobodnější budoucnost. Celkem pověděno, jsou písně otroka — jakkoli slohem tak jemné a vybroušené — co do obsahu pojaty příliš zhruba a povrchně, na otroctví moderní málo případně, na otroctví ve vlastním cizokrajném významu taktéž. Chápeme ovšem, proč, a vysvětlujeme si tím také hned, proč verše o náboženství, nebo chcete-li, o nadužívání náboženství jsou najednou tak určité a řízné. Je v nich mnoho pravdy i nepravdy, po případě nespravedlivosti. Uváděti jich nebudu; vyvraceti rovněž ne, poněvadž o zásadních otázkách takových s básníky nesnadno se příti. Já si myslím pořád ještě: „a pravda osvobodí vás!“

Kniha nutí přemýšleti — ne tak svým obsahem, jako svým zjevem, svou jsoucností vůbec. 100 let po tom, co vydáno a s takým důrazem vštěpováno heslo svobody, pěje prvý básník český takovéto písně otroka . . . *P Vychodil.*

Josef Kuffner: **Chvíle a otázky.** Volné listy z kroniky rozvoje společenského, národního a osobního (1883—1893). V Praze 1894. Nakl. Bursík a Kohout. Str. 406.

Josef Kuffner (β) je prý feuilletonistou „Národních Listů.“ Pokud se kdy o něm stala zmínka u veřejnosti, nebyla leč pochvalná; i za posledních dnů, kdy měl (prý) býti vyloučen z literarní přílohy „Nár. Listů,“ byly sympathie čtenářstva při něm. Náčrtky v této knize sebrané odůvodňují oblíbenost tu zúplna, ačkoliv jinde spis. asi lépe mohl ukázati a ukázal, co umí.

Sbírka rozdělena ve feuilletony společenské, národní a příležitostné. Jest jich slušná řada, a nesnadno je zevrubněji charakterisovati. Od Nerudových, které místy připomínají, liší se tím, že v nich méně sarkasmu a šaškovství, za to více vážné reflexe, dále že nemívají tolik učené, encyklopedické přítěže; nezpozoroval jsem ani oné frivolnosti, kterou se Neruda často prohřešil proti věcem nad mlado-

českého feuilletonistu povzneseným. Sloh jest Nerudovu podoben, úsečný a jadrný, ale mnohem češtější, než Nerudův. Kuffner nechce se tolik blýskati vtipem, ale přes to jest velmi vtipný. Že se zaběhnou sem i paradoxa, po případě výroky velice pochybné, není divu. Tak na př. věty: „Kde nemohu nikoho poškoditi, nikoho uraziti, nemohu býti mravným. Člověk o samotě, Robinson na ostrově může býti jen pravdivým, přirozeným, ne mravným“ — jsou zajisté málo správné. — Zajímavé jsou také myšlenky o bolesti (str. 38.), ač opět snad jednostranné. Bolest jeví prý „se krásnou, jen když je zakryta. Paradoxon!“ Jen z části je to paradoxon, potud totiž, pokud je to nepravdivo. O kráse ve vlastním slova významu ovšem nemůže tu býti řeči, ale k tragičnosti právě se vyžaduje, aby bolest byla cítěna a na jevo dána — tedy ne úplně zakryta, ne úplně přemožena, jako také ne zúplna, zženštile projevována. A tak i jinde pocítíš snad chuť odporovati, ale necháš toho a čteš se zálibou dále.

Zcela zvláštní myšlenka vrací se v úvahách vlasteneckých, totiž: neučiti se němčině zbaví nás společenské nadvlády němčiny. Spis. obrací se výzvou tou především k vlasteneckým damám, a tu, jakkoli málo se v těch kruzích vyznám, dal bych mu málem za pravdu; slabší pohlaví je co do společenských ohledů silnější — kdežto silnější pohlaví, myslím, bude ještě dlouho nuceno, daným poměrům se podvoliti, abychom nepřišli o všechno. —

Po mém soudě náleží kniha tato k lepším minulého roku.

P. Vychodil.

Naše knihovna. Ř. II. č. 10.—14. po 20 kr. „Evin hřích.“ Roman. Napsal *V. P. Trnavský.* V Praze 1894. Nakl. Bursík a Kohout. Str. 280.

V současné literatuře naší, přeplněné ponurým, beznadějným nytím i zoufalstvím v marném hledání positivních, světlých typův a utěšených zjevů, nebo chladným pessimismem, který nevidí v lidech nic kromě ničemnosti a kalu, velice mile překvapuje vystoupení na pole literarní spisovatele realisty, jenž pevně věří, že i ve skutečném životě kromě ničemných lidí jsou lidé šlechetní, dobří a vedle zjevův odporných také zjevy světlé, utěšené. Zdálo by se, že spisovatel nováček, vybíraje za hrdiny svého romanu většinou světlé, utěšené zjevy života, snadno upadne v suchoparnost, přesládlost a sentimentalnost; ale p. Trnavskému podařilo se většinou vyhnouti tomuto úskalí. Trnavský drží se půdy realní, nevymýšlí ničeho svou hlavou, nýbrž bere přímo ze života skutečného svoje zjevy. Nevyvádí před čtenáře žádných neobyčejně velikých, vznešených hrdinů, kteří by byli úplným, dokonalým vtělením všech našich idealů, nikoli... Kreslí prostě lidi prosté, nepatrné, kteří vědouce, že zdi hlavou neprorazíš, přizpůsobují se poměrům, v nichž žijí, žijí realně, ale neodvrhují všech idealů svého mládí. Spisovatel tak si přeje viděti dobré lidi:

„Žij realně, ale idealů neodvrhuj! Ty budou do posledního dechu hřáti ve tvém nitru a těšiti tě, jako upomínky (!) na první lásku, jako ony reliquie, k nimž se ještě po létech tak rád vracíš a upomenou tě na krásný, blažený čas mládí! Spoj obé — buď

praktikem, jenž se musí starat o uhájení života, i člověkem, jenž cítí s chudákem a je přístupen lepším snahám i citům — a učinil jsi zadost svým povinnostem vůči sobě i veškerenstvu!“ (Str 280.)

Že snad v životě skutečném mnohem více nalézáme lidi, kteří přizpůsobivše se okolí, stavše se praktiky, odvrhli všecky idealy mládí, lidskost, lidumilnost, sebeobětavost, poctivost, všecko to ještě nedokazuje, že by podobných lidí, jakých spisovatel si přeje, vůbec nebylo v životě, neb aspoň že by byli nemožni ve skutečnosti. A tak nikdo vážně nemůže říci, že by hrdinové romanu Trnavského byli nemožni. Neznáme sice ze skutečnosti tak nezištného. lidumilného, poctivého a obětavého lékaře, jakým je Trnavského doktor Šípek, idealní přítel „kajícího hříšníka, plného odříkání“ a duševní síly, Černického, úředníka železničního v Radonicích, kamž děj romanu položen. Jako možný jest idealista Šípek, tak možný jest i Černický se svou bouřlivou, pestrou, romantickou minulostí, hříšník, jenž utrativ své zdraví, jmění v lásce k nehodné zpěvačce a poznav nicotnost, bezúčelnost svého dosavadního života, změnil způsob svého života a vlastním přičiněním zlepší své poměry a dobude si opět čestného místa v lidské společnosti. Jsa úředníkem na nádraží Radonickém svědomitě plní povinnosti svoje, ale zdraví víc a více mu ubývá. K tomu Černický na neštěstí zamiluje se do sličné dívky, Evy Zárubové, která ho však nemiluje. Černický přinutí svého upřímného přítele, doktora Šípka, k přísaze, že se nezamiluje do Evy a bude pracovati u ní v jeho prospěch. Doktor činí, co může, snaží se mu nakloniti Evu a doufá, že se mu to podaří. Aby toho dosáhl, úmyslně baví se s jinou dívkou, vzbudí žárlivost Evy, která ze vzdoru proti němu všímá si Černického, zahrává si s ním, koketuje, a tím dopouští se na něm hříchu. Dlouho stál doktor na svém, ale konečně uzná, že příliš spoléhal na své síly, že cíl jeho nedosažitelný a snaha marna. Jednoho večera sejdou se náhodou doktor a Eva, vyznají si lásku. Černický, jenž měl Evu za svou spásu, za svého anděla, který ho dovede k cíli, zničen vášní lásky k ní umírá. Popis smrti tohoto souchotináře jest jedním z nejlepších míst v knize.

V životě Černického nevidíme ničeho nepřirozeného, strojeného, nuceného; podobných kajících hříšníků je na světě více. Ale ani jednání doktora Šípka není nepřirozené. Že idealista tento nezištně, lidumilně ujímá se dráteníka Jano, Anničky, v níž čtenář později pozná nemanželskou dceru Černického, jenž zvěděv o dítku svém chce je zaopatřit, žíti pro ně s Evou, v tom není nic nepřirozeného. Aby podobné dobré skutky doktor dělal, k tomu není ještě třeba, aby byl vtělením všech idealů, k tomu třeba jen míti srdce lidské. Co síly doktora Šípka přesahuje, jest jeho marná snaha, udusiti v sobě lásku k Evě, o níž ví, že přítele nemiluje, obrátiti od sebe srdce té, která jej miluje. Dlouho se držel, ale neobstál v boji se sebou samým. I on tedy chybil, mýlil se jako člověk obyčejný, prostý.

Ukázal jsem, že hlavní hrdinové romanu: Černický, Eva i doktor nejsou úplným vtělením všech idealů, nýbrž prostými lidmi, ovšem

lidmi hodnými, jakých sice není na kopy, jakých si však přejeme, jací by býti měli a mohli lidé velmi mnozí. Ovšem tu a tam zdá se jakási vypočítavost, úmyslnost v kresbě těchto typů; nicméně typy tyto se nám zamlouvají a svědčí o pěkném talentu mladého spisovatele, zvláště když považíme, že typy positivní je mnohem obtížněji kresliti než typy negativní. Že p. Trnavský dovede zdařile kresliti také typy negativní a líčiti zjevy neutěšené, o tom svědčí ony části knihy, v nichž líčí se život Radonické společnosti a předvádějí se jednotlivé typy společnosti této. Vypravování Trnavského je plynné, látka je pěkně rozčleněna a stupňována. Vůbec roman „Evin hřích“ učinil na mne příznivý dojem. *A Vrzal*

Romanová knihovna „Světozora.“ *B. M. Markevič:* Sv. 31. „Marina.“ Příběh ze současného života. Přeložila *Věra Čalounová.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 261. Cena 70 kr.

B. M. Markevič náleží k oné skupině konservativních spisovatelů ruských, kteří zavrhli hnutí šedesátých let. V romaně „Marina iz Alago Roga,“ jenž vyšel r. 1872., kreslí Markevič hlavně mladší generaci, která byla vychována převrácenými ethickými a esthetickými theoriemi let šedesátých a líčí zhoubný vliv theorií těch zvláště na mladé dívky, kterým v různých ústavech byly přednášeny předměty, pro ně úplně nevhodné. „Marina“ jest historie jedné z takto vychovaných dívek, historie jejího převratu z nihilistky a demokratky, nadšené pro ony theorie, pod vlivem dvou aristokratů, hr. Zavalevského a kníž. Pužbolského v mravnou slečnu. Převrat ten je trochu náhlý, nemá přechodův, odstínův; ostatně trochu divný jest i způsob, jakým se líčí převrat ten: Marina sama u sebe rozbírá své dřívější předsudky proti aristokratismu a udává příčiny, které ji nutí, aby se vzdala předsudků těch. Tak vystupuje do popředí hlavní tendence romanu, panegyrika aristokratismu, starých a vynikajících rodů šlechtických v Rusku, k nimž náležejí hrabě Zavalevskij i kníže Pužbolskij. Oba tito hrdinové romanu vystupují v růžovém, idealním světle.

Dobrosrdečný, měkký, útlocitný idealista čtyřicátých let hrabě Zavalevskij přijíždí s přítelem svým, knížetem Pužbolským, na svůj statek do Alého Rohu, aby dům i jmění své věnoval ústavu pro vzdělání národních učitelů, který tu zamýšlí zříditi. Správce statku jeho, ziskuchtivý statkář Samojlenko, domýšlivý „potomek hetmanů,“ jenž velice hrd svými předky, přemlouvá hraběte, aby změnil úmysl svůj. Ale dcera jeho, Marina, která v domě Samojlenky, otce svého, necítí se doma, protože se domnívá, že otcem jejím byl kníže Anatolij, kterého nebožka matka její v mládí milovala, hned od počátku cítí se jaksi dobře ve společnosti hraběte Zavalevského, kterého si oblíbila zvláště pro jeho upřímnou lásku k lidu, jemuž chce prospěti ústavem pro vzdělání učitelů národních, aby skutkem dokázal svoji lidumilnost, „lásku k národu.“ Marina ráda rozmlouvá s hrabětem i knížetem, který se do ní vášnivě zamiloval, cítí se s nimi rovnou, uzná důvodnost a nevyhnutelnost aristokratismu a cítí se vůbec šťastnou. Tu však

přijíždí k hraběti jeho první a jediná láska, příbuzná kněžna Solnceva, žena velikých duševních sil a schopností, žena politická, která agitacemi mezi vyššími kruhy společenskými promarnila síly duševní, a jejíž cit mravní otupěl v boji s mrtvolami, které chtěla vzkřísiti, přijíždí s manželem poloidiotem, aby od hraběte vylákala peněz potřebných. Hrdá Marina bezohledně chová se k této nehodné ženě, vyssávající hraběte, jehož ona, Marina, vášnivě miluje, a proto odmítá nabízenou jí ruku knížete Pužbolského. Když kněžna Solnceva odejela, nadobro se rozešedši s hrabětem, Marina vyznává hraběti Zavalevskému lásku svoji, ale hrabě vyznává jí, že jest už starcem proti ní. Marina je téměř zdrcena. Ale horší věci čekají ještě na ni. Samojlenko ji uráží, jakoby byla hraběti, jenž najednou nechce prodati lesů, které dříve prodati chtěl, prozradila nepoctivou smlouvu Samojlenkovu s monopolistou Vermanem strany kupu lesů těch. Samojlenko vyčítá jí nízký nevolnický původ, hrozí jí, že ji může uvrhnouti v chlapství. Marina domnívá se, že kovář, jehož se nedávno ještě tak bála, jest otcem jejím — i odejde k němu. Tu však zví, že matkou její byla Marja Fedorovna, sličná žena onoho kováře a otcem Samojlenko, u jehož ženy Marja Fedorovna sloužila. Všecko to tak ji — pyšnou, hrdou — tak ponížilo a ohromilo, že chtěla si vzíti život, ale náhodou v čas byla zachráněna, smířila se i stala se chotí hraběte Zavalevského.

Děj postupuje rychle, má zajímavou zápletku, effektní rozuzlení a napíná od počátku do konce. Všecko to se Markevičovi zdařilo výborně. Méně zajímavě nakreslil nám autor hlavní idealní postavy, které nemají v sobě nic typického. Ale ani tomu mnoho diviti se nebudeme, považíme-li, že ani předním ruským romanopiscům positivní typy se nezdařily tak, jako negativní. Lépe nakreslen domýšlivý potomek hetmanů, vydřiduch Samojlenko; postava knížete Solnceva je trochu nejasna, vystavena ve světle nepříznivém. Viděl tedy Markevič nedostatky i v aristokratických kruzích, což dosvědčuje kníže Solncev a jeho žena. Hodně tmavými barvami nakreslen sprostý, bídácký, podlý, hnusný liberalní pedagog Leviathanov, postava docela antipathická. Myslíme, že mnohé tahy tohoto liberalního pedagoga byly autorem vzaty ze skutečnosti, byť i některé jiné tahy byly zveličeny na ujmu pravděpodobnosti. Markevič patrně nakloněn klasickým studiím, gymnasiu, jímž tolik pohrdali liberalní pedagogové, jejichž zástupcem Leviathanov, zlostník, nenávistník, pohrdatel národu. Tento všude vidí hnilobu, všecko chce zničit, zrušit, ale ničeho lepšího nedovede učinit. Podlost a ničemnost jeho ukazuje se v jeho slovech i skutcích. Strohé jsou úsudky Markevičovy o Dobroljubovu, Rěšetnikovu a jiných spisovatelích ze seminaristů, jichž idealem života bylo „zvířecí štěstí,“ zvířecí stav lidstva, materialismus. Polodivocí seminaristé tito, „noví lidé,“ staré autority, jež nazývali „psy,“ sesazovali s trůnu a propagovali škodlivé socialní učení, které vyčetli z knih a kterého sami nezažili. V nich „nerozumná minulost vydávala přítomnosti plod“; ze starého mraku vyšly nové děti mraku. Staré bylo shnilo, a nový život nebyl zdravý. Bezmyšlenkovost vyšších vrstev, duševní slabost

zůstala, a nerozumný lid byl podoben nedospělci, oděnému v oblek vzrostlého člověka. Všude motanice pojmů, nikde pravidelný rozvoj. Toť smutný obraz pokolení, které nám předvádí autor.

Překlad není plynný, místy je skoro nesrozumitelný. Tiskových chyb je plno. *A. Vrzal*

Knihovna „Besed lidu.“ Čís. 7. *H. Hjorth Boyesen:* „Zavržená“ a „Bezejmenný.“ Dvě norské povídky. Přeložil *J. V. Sládek* V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 55. Cena 6 kr.

Ač látka obou povídek je dosti všední, totiž v „Zavržené“ osud krásné dívky z rodu zámožného, která od krutého otce zavržena byla, protože se dala svésti chabým synem z rodu s jejím otcem znepřáteleného, v „Bezejmenném“ beznadějná láska chudého nalezence-houslisty k dívce bohaté z rodu starého: přece spisovatel srdečným tonem svého prostého, nelíčeného vypravování umí si čtenáře upoutati. Zejména v „Zavržené“ silná a rázná povaha Britina, jež důvěřujíc v Boha, neohroženě bojuje s nepřátelským osudem, zajímá čtenáře a soustrast jeho budí plnou měrou. Méně zamlouvá se nám povídka druhá pro záhadnou povahu Borghildy a zakončení nejasně vyložené. Činí dojem práce povrchní, nevytříbené.

Překlad čte se dobře a pořízen jest mluvou celkem správnou, až na některé poklesky, jako: str. 19. řežavé; str. 21. od vody; str. 43. co projede morkem a kostmi (durch Mark und Bein), totéž str. 52.; str. 46. obloha shrotila se: str. 47. nestalo se ničeho; str. 30. kormoutlivé; str. 35. z líce matčiny, totéž str. 34.; str. 39. Podíval se na ni tak dlouze a j. v. *L. Šolc.*

Č. 13. *W. Kosakiewicz:* „Polské obrázky.“ Přel. *B. V. Konečný.*

Tři povídky: „Pan hrabě v třetí třídě,“ „Srniny slzy“ a „List od syna.“ První, humoreska docela obyčejná s pessimisticky zbarveným zakončením, nedovede nás rozehřáti ani obsahem ani pointou ani formou. Nic nového ani překvapujícího. Druhá líčí příběh ze života lesních samot místy trochu naivně a rozvláčně. Kontrast mezi věrností zvířete a nevěrností lidskou. „List od syna“ jest pěkná črta mající za předmět velikost lásky mateřské. Několika slovy podal nám autor zaokrouhlený, účinně působící obrázek.

Č. 15. *E. Zola:* „Povodeň.“ Přeložil *J. Rain.*

Vypravování starce: Bydlil se svými dětmi a vnuky v rozsáhlém dvorci na Garonně. Žil šťastně, v blahobytu. Právě měla se vdáti jeho vnučka Veronika. Zvěst o velikých deštěch neznepokojuje je dále, vždyť je Garonna tak klidná řeka, která jim stříbro přináší na pole a luka. Druhý den zvečera, když celá rodina byla pohromadě, přivalila se spousta vod. Dům odolává nějakou dobu nárazu vln, pak ale hrozný živel uchvacuje jednu obět po druhé. Jediný stařec, pološílený pohledem na smrt své rodiny, jest zachráněn.

Líčení jest úchvatné, hrozně pravdivé. Mistrný kousek Zolova realismu, a to bez smyslnosti. Odporučujeme. *Fr. Sedlák.*

Knihovna lidu a mládeže.

První Moravská obrázková knihovna pro českou mládež. Pořádá J. Soukal. Č. 16. a 17. „Blahé mládí." Nové básně pro mládež. Sepsal *K. V. Kuttan.* Illustr. K. L. Thuma. Ve Velkém Meziříčí 1894. Nakl. Šašek a Frgal.

Falešné, nebo lépe žádné ponětí o podstatě poesie, zvláště poesie dětské, mohlo vésti p. Kuttana, že spustil se, „sepsal" a vytiskl tuto sbírku. Něco na ukázku:

O štědrý den.

Na stole stromek, samá záře
a tížen mnohých mlsů směsí,
jak hoří blahem dítek tváře,
i hračky matka na strom věsí.
Ó bude slastí, bude ruchu,
až budou všickni poděleni,
však, jaký zvuk doráží k uchu?
To rolniček je divné znění
Muž starý v dveří s plným vakem
a vážnou tváří náhle stojí,
ten dítky měří přísným zrakem,
že se ho všecky skorem bojí.

Však muž ten dí: „Zde přáno Bohu,
vy, dítky, mějte večer světlý;
kde v bydlo zlých však stavím nohu,
tam místo dárků dávám metly.
O mějte, dítky, po čas celý
srdéčka svého ve klenotu
vždy, všude, stále na zřeteli
jen samé dobro, samou cnotu.
Pak bude zářit v každé d bě
vám stromek Boží světel plamem,
to dobře vštipte v mysl svoji!" —
Tu zmizel muž, jak byl by klamem.

Muž starý s vakem — s přísným zrakem — s metlou — nudné kázaní. Toť „poetický" surrogat Jezulátka! Tak vánoční poesie, kouzelné, plné zvonivé, radostné touhy, prosycení jasem, zlatou září úsměvu, dotýká se kostrbaté, prosaické, všední, banalní péro p. Kuttanovo. K tomu tvoří protějšek „Svatý Mikuláš." Tam Toník —

V ruce tleská: „Jak je hezká
dárků těchto směsice,
které zlatý biskup svatý
dal mi ze své čepice."

Jaro se líčí:

Na břehu kvítky,
vesny to dítky,
ve něžném spolku
a bez okolku
druží se k sobě
ve jarní době.

Na těchto ukázkách, doufám, mohu přestati. K rázu poesie Kuttanovy upozorňuji ještě na způsob rýmovací (pacičky — ručičky, ve spánek — zobánek, z zlata — čimčarata, čimčara — postara, pann — hran, pakou — všakou, nadějí — zladějí). Jako Hyšman, Musil, Brodská a jiní básníci pro děti má i p. Kuttan svoji charakteristickou řeč: zapýchá, spěší, zavzdech, cnota, zmedování, kmošek, kolec, kulice, dálná láje, skřečí atd. Z jednoho se těším: mám totiž pevnou naději, že knížku těchto veršů děti čísti nebudou, neboť pochyboval bych velice o pedagogickém, zdravém smyslu toho, kdo by ji dětem do ruky dal, jakož litoval bych od srdce mládež, které by se v ní mohlo jen něco líbiti. *J. Horský.*

Dobrodružné cesty. *Jules Verne:* „Černé Indie" (O.)

V tom byla zároveň hrozba tajemné bytosti. Za nedlouho obyvatelstvo Nové Aberfoyle překvapeno bylo neobyčejnou událostí. Nad stropem podzemní jeskyně rozkládalo se Katrinské jezero, oblíbené místo romanopisce Waltera Scotta Dno tohoto jezera se náhle protrhlo a voda vrazila širokou trhlinou do uhelny. Mimo rozmnožení vod jezera Malkolmského nezpůsobila událost žádných zvláštních škod. Inženýr

a oba Fordové však vyzkoumali, že průlom způsoben byl dynamitovými podkopy. Nebylo pochybnosti, že čin spáchal opět tajemný nepřítel. Zatím Harry pospíchal se sňatkem. Jednoho rána, týden před ustanoveným dnem, vyšla Nell první z domku. Sotva ocit'a se na prahu, vydral se jí z hrdla výkřik nevýslovné úzkosti. Všickni se sběhli. Nell bledá jako smrt, s obličejem vyděšeným, ukazovala chvějící se rukou na řádky, napsané na domovních dveřích: Šimone Forde, ty's mi ukradl poslední žílu starých našich uhelen! Harry, tvůj syn, ukradl mi Nellu! Běda vám! běda vám všem! běda nové Aberfoyli! Silfax.“ Silfax byla ona záhadná bytost, po níž tak dlouho a nadarmo pátrali ve hlubinách Nové Aberfoyle! Jméno toto starému horníistru všecko objasnilo. Tak nazýval se totiž poslední „kajicník“ Dorchatovy jámy. Dříve, nežli vynalezen byl ochranný kahan, zažínal tento divoký muž každodenně s nasazením vlastního života třaskavé plyny v dolech. Vídati bylo podivného toho člověka plížiti se dolem stále provázeného ohromným bílým výrem, jenž mu pomáhal v nebezpečném jeho zaměstnání, zanášeje rozsvícenou lampu až do těch výší, kam Silfaxova ruka nemohla dosáhnouti. Jednoho dne stařec tento zmizel, a s ním zároveň maličká sirota narozená v dolech a nemající rodičů leda jeho, svého praděda. To byla Nell. Po celých patnácte let žili ve kterési tajemné skrýši dolu uhelného. Stařec Silfax, jehož mozek nebyl právě v pořádku, činil si nárok na starou Aberfoyli, a proto rostl hněv jeho tou měrou, jakou se jáma vyprázdňovala. Nějakou náhodou pak objevil nové ložisko a ve svém přemrštěném sobectví domníval se býti jeho strážcem. Žije v uhelně a stále ji probíhaje vyzkoumal tajemství Fordovo; odtud jeho odpor a vztek proti rodině Fordově, odtud překážky a nástrahy proti životu, jež jim kladl. Zpráva o sňatku Silfaxovy vnučky s Harrym hnala do krajnosti jeho pomstu a zdvojnásobila jeho vztek. Nell, která teprv nyní odhalila tajemství svého života vypravováním o vychování svém v dolech, o životě Silfaxově, o všech událostech týkajících se rodiny Fordovy, chce se obětovati. Vidí jediný prostředek, kterak zažehnati Silfaxem prorokovanou zkázu Nové Aberfoyli a jejím obyvatelům v tom, že vrátí se k pradědovi. Tomu však vzepřel se Harry. Nell zůstala a den sňatku ode všech očekáván v nejistotě, rozčilení a strachu. Konečně nadešel. Obyvatelstvo hned zrána bylo na nohou, práce na ten den v Aberfoyli zastaveny. Obřad svatební konati se měl o 11. hodině v kapli sv. Egidia, vystavěné na břehu Malkolmského jezera. Již se všecko shromáždilo, svatební zástup se hnul, došlo až k obřadu — v okamžiku, kdy Nell měla přisvědčiti knězi, zazněl pronikavý křik. Jedna z oněch ohromných skal, tvořících terassy, přečnívající přes břehy Malkolmského jezera, asi na sto kroků od kaple, se náhle beze všeho výbuchu otevřela, právě tak, jakoby k tomu byla již předem upravena. Pod ní řítily se vody do hluboké dutiny, o níž zde nikdo neměl potuchy. V provaleném otvoru objevil se člun, jejž hnaly mocné rázy vesla na jezero. Na člunu stál vzpřímený stařec Silfax. Oblečen byl do tmavé kutny, vlasy měl zježeny a dlouhá bílá brada mu spadala přes prsa. V ruce držel Davyho kahanec, v němž hořel plamen, chráněný kovovou síťkou. V tom vzkřikl stařec silným hlasem: „Plyn! plyn! Běda vám! běda!“ Současně rozšířil se vzduchem lehounký zápach, jenž dává svědectví o přítomnosti uhlovodíků. Sesutí se skaliska otevřelo průchod ohromnému množství výbušného plynu, který byl před tím nashromážděn v ohromných „kapsách,“ jejichž otvor zavírala břidličná skaliska. Proudy plynu tryskaly vzhůru pod klenbu kupole pod tlakem 5—6 atmosfer. V jeskyni povstala třaskavá směsice. Na útěk z dolu bylo pozdě. Starý Silfax byl zde a čekal jen na vhodný okamžik, aby mohl provésti svoji hrozbu a zameziti sňatek Nellin s Harrym pohřbením všeho obyvatelstva pod zříceninami uhelny. Nad hlavou vznášel se mu ohromný výr. V tom vrhl se jakýsi muž do jezera a ploval statně ke člunu. Byl to Jack Ruyan, věrný soudruh Harryho. Chtěl se zmocniti šílence dřív, než by se mu poštěstilo provésti zkázonosné dílo. Silfax viděl jej přibližovati se. Rozbil sklo kahanu a vyrvav z něho hořící knot, zamával jím ve vzduchu. Smrtelné ticho zavládlo v řadách ohromené svatební družiny. James Starr připraven na všecko žasl, že neodvratný výbuch nezničil dosud Nové Aberfoyle. Silfax s tváří křečovitě znetvořenou poznal dobře, že se třaskavý plyn, příliš lehký, než aby se v dolních vrstvách udržel, shromáždil ve výšinách kupole. Tu k pokynu Silfaxovu uchopil se výr mocnými spáry zapáleného knotu, jak druhdy to dělával a jal se vzestupovati vzhůru ku klenbě, kamž mu stařec rukou ukazoval. Ještě několik vteřin a bylo by po Nové Aberfoyli. V tom

okamžiku seběhla Nell po břehu jezera až k samé vodě. „Harfane, Harfane! Sem ke mně, sem ke mně!“ vzkřikla. Věrný pták, překvapen tím výkřikem, váhal na okamžik. Ale pak ihned poznav Nellin hlas, pustil hořící knot do jezera a sletěl k dívčiným nohám. Nová Aberfoyle byla zachráněna... Stařec uviděv svoje dílo zmařeno, s výkřikem vrhl se do jezera, které se nad ním na vždy zavřelo... Přerušený sňatek Harryho s Nellou dokonal se šest měsíců později —

Čtenář s oddechem zavírá knihu. Po dlouhém bloudění podzemními, příšernými uhelnami, plnými bizzarních stínů, záhadných zjevů, tajemných bytostí, za neustálého strachu o život těch líčených lidiček, o šťastný konec romantické lásky Harryho — dostane se konečně na světlo Boží a volný vzduch. Cítíte, jak to všecko vymyšleno, sepsáno pro pouhý effekt, pro čtenářstvo hledající podrážďování, rozčilování nervů, dychtivé vypravování, ať již je sebe povrchnější, mělčí, jen když napíná a „šťastně“ končí.

„Černé Indie“ jsou roman beze všeho literarního významu, leda toho, že patří k nejslabším pracím Verneovým. Pravděpodobnost tu je skrovná, psychologie (viz Nell) přímo hrozná, vědeckou staffaž u Vernea obvyklou zastupuje nepoutavý, nudný popis o vzniku uhlí.

J. Horský.

Libuše, Matice zábavy a vědění. R. 1874. č. 1.—4. „Ten pravý.“ Roman *Žofie Švarcové.* Ze švedského přeložila *M. G.*

Švedské romany Ž. Švarcové a Karlénové jsou v naší literatuře dosti známy a doznáváme, že po většině s chutí bývají čítány, ačkoli pocházejí z dílen protestantských. K řadě oblíbených romanův u nás čítáme také „Ten pravý,“ jehož děj po čtyrech svazcích se rozkládá. Hlavní místo událostí jest staré panství Birgersborg ve Švedsku, nejpřednější jednající osoby zovou se Falkenstern, majetník Birgersborgu, teta Kateřina, mulat Walter, příbuzní Falkensternovy Gurli, Štěpán, Allon a vychovatel Grünlund. Vyjmenovavše osoby, vyložíme docela stručně obsah.

Falkenstern, povaha tajemná, podivná, béře si za manželku Annu, mající dceru Gurli, jíž o čím nenávidí, protože prý se s ní dělí o lásku jeho ženy. Falkenstern s Annou brzy zemrou, dědičkou bohatství jest Gurli, jež podá ruku Allonovi, ačkoli jakýsi tajný cit nevysvětlitelný vábí ji ku Štěpánovi. V manželství není šťastna, až konečně, když Allon utonul v moři, nabývá blaha ve sňatku se Štěpánem — s „Tím pravým“ milencem.

Povaha Gurlina jest mistrně podána, můžeme stopovati její ponenáhlý obrat k lepšímu, až konečně ji vidíme křesťanstvím a školou života očištěnou státi po boku Štěpánovu; též ostatní osoby, zasahující v děj, jednají přirozeně, svým povahám přiměřeně. Na mnohých místech roman je protkán takovými událostmi, které obyčejně jen v romanech se nacházejí. Řeč není bezvadna. Kniha hodí se dospělým čtenářům.

J. Vyhlídal.

Přítel domoviny. R. X Sv. 11. *Č. Kalandra:* „Pokání.“ Histor. povídka. V Praze 1894. Nakl. E. Beaufort. Str. 118. Cena 15 kr.

„Pokání“ jest historická povídka, napsaná šablonovitým slohem. P. spisovatel líče první léta 14. století, vypravuje o rytíři Oldřichu z Brandýse, jeho příteli panu Mikuláši z Potštýna, o životě jejich,

pak přináší úryvky z dějin doby té, dále zase vypravuje o oněch pánech, potom zase následuje citat z kroniky... a historická povídka je hotova. Četli jsme ovšem u nás daleko ještě chatrnější historické povídky, v nichž není ani stopy o nějakém koloritu doby a místa, do něhož autor umístil děj svůj, ale o takových škoda mluviti. V povídce „Pokání" aspoň jakž takž vylíčena doba ona nepokojná, tak že v době naší, kdy kromě A Jiráska není spisovatele slušných historických povídek, i tato povídka mnohým poslouží, ač v literatuře neznamená pranic. Název „Pokání" pochází odtud, že oběma oněm pánům i sluhům jejich bylo uloženo „pokání" od krále, že zavraždili bohatého měšťana Peregrina Puše.

Chybami tiskovými kniha se hemží. *A. Vlas.*

Matice lidu. Red. Jar. Hrubý. R. XXVIII. č. 4. a 5. „Bursák." Roman *Narěžného.* Z ruštiny přeložil *Jan Al. Unzeitig.* V Praze 1894. Nakl. Edv. Grégr. Str. 316.

Vasilij Trofimovič Narěžnyj (1780—1825) byl spisovatelem veleplodným. Za krátký čas napsal 10 svazků povídek, novell a romanů charakteru mravopisného a humoristicko-satirického, jimiž proslul jako předchůdce Gogolův. Ale, bohužel, potomstvo zachovalo v paměti své téměř jen jediný roman jeho, „Bursak," který nikterak nenáleží k nejlepšímu, co Narěžnyj napsal. Jeho povídka: „Dva Ivani nebo náružívost k rozepřím" je pěkným prototypem Gogolovy povídky „O tom, jak se pohádali Ivan Ivanovič a Ivan Nikiforovič," v romaně „Aristion" nalezneme pěkný prototyp Gogolova statkáře Pljuškina; ale těchto si teď nikdo nevšímá pro nešťastný historický roman „Bursak," který v prvních hlavách dosti suchoparně líčí život kijevských bursaků, jejž tak živě nakreslil Gogol v povídce „Vij." Narěžnyj daleko nevynikal humorem, jímž se proslavil Gogol, a proto jeho líčení života chovanců ruských seminářů, bydlících ve společných domech, nazývaných bursami. Autor líčí, jak tam každého nováčka bili, aby se cvičil v trpělivosti, bili za lenost, bili za pilnost, jak bursáci žili mezi sebou, majíce nad sebou konsula, jenž mohl poručiti podřízeným, aby kradli atd. Jedním z takových bursáků byl také hrdina našeho romanu, Chlopotinskij.

Hlavní jádro tohoto romanu záleží v líčení milostné zápletky a fantasticko-romantických dobrodružství tohoto Neona Chlopotinského, který z domnělého syna ďáčka Varucha ukáže se býti na konec romanu vnukem maloruského hetmana. Děj odehrává se na půdě Ukrajiny v druhé polovici 17. století, v době, kdy Malá Rus byla spojená s Velikou Rusí. V romaně líčí se také válka mezi Malorusy, jimž pomáhají Velkorusi, a Poláky, která skončila mírem, dle něhož „král polský," jak se praví v romaně na str. 193., „zřekl se na vždy panství nad Ukrajinou, a řeka Dněpr ustanovena za hranici obou říší. Hetman zavázal se pokládati cara ruského za svého vrchního velitele..." Hetmanem tím nebyl nikdo jiný než Bogdan Chmělnickij, kterého autor libovolně jmenuje v romaně Nikodimem a připisuje

mu věci, kterých historie o Chmělnickém nezná. Přestupná dcera tohoto Nikodima uprchla s miláčkem srdce svého, Leonidem, jenž tajně s ní se oženil, a později, když s ní prchal před jejím mstivým otcem, odevzdal syna Neona na vychování vdově po popovi, která však z chtivosti peněz, jež obdržela na vychování, dítko odložila; dítko nalezl ďáček Varuch, vychoval, dal do bursy a teprve před smrtí sdělil se s ním, že není jeho synem vlastním, spolu pak mu nařídil, aby hledal rodiče své. Neon dostal se do pluku hetmanova, pro statečnost byl záhy povýšen, poznal konečně rodiče své i děda svého, který odpustil přestupné dceři, kteréhož příkladu následoval hrdý Istukarij, s jehož dcerou, ohnivou Neonillou, tajně v stav manželský byl vstoupil náš hrdina Neon. Všeobecným smírem a odpuštěním končí roman.

Jako historický roman „Bursak" nevyhoví ani skromným požadavkům sebe shovívavější kritiky. Autor bez okolků mění jména historických osob, připisuje jim brevi manu libovolná romantická dobrodružství. O koloritu doby a místa nelze mluviti. Co ještě v romaně má nějakou cenu, jsou první hlavy, kde se líčí bídný život bursakův; autor chtěl asi ukázati, že v burse místo hodných duchovních vychovávali se příští atamani loupežníků, k nimž se dali senator Sarvil, konsul Dalmát a jiní bursáci.

Překladu nesrovnávali jsme s originalem, ale čeština je v něm dosti bídná. *A. Vrzal.*

Sbírka ušlechtilých povídek pro mládež. Pořádá F. Jarolím, c. k. professor. Sv. 1. „Obrázky ze života pro život" Dle francouzských textův upravil *F. Jarolím.* V Písku 1894. Nakl. J. Burian. Str. 110. Cena 35 kr.

V prospektu nové této sbírky pro mládež praví se mezi jiným, že sbírka „vytkla si za účel vštěpovati milé mládeži naší v rouše zábavném lásku k Bohu a rodné zemi, lásku k bližnímu a úctu k rodičům, zálibu v práci a plnění svých povinností; předváděti jí dále před oči obrázky ze slavných dějin předků našich, seznamovati ji s kraji cizími, jich obyvateli, obyčeji a zvyky..." „Stane se tudíž sbírka tato mládeži naší nejen vítanou a milou zábavou, ale i poučením pro život v různých jeho potřebách."

Nelze upříti, p. pořadatel sbírky má pěkný úmysl, jenom uskuteční-li jej také? V prvních třech sešitech nalézáme práce pana pořadatele samého, teprve svazek 4. přináší práci K. Zákouckého. Patrně počali sbírku vydávati a literarních příspěvků pro sbírku dosud neměli Pan pořadatel ve všech třech knihách jeví se ne tak samostatným „spisovatelem," jako spíše jen „upravovatelem" cizích prací. Tak v „Obrázkách ze života — pro život" upravil 4 povídky dle francouzských spisovatelův a přizpůsobil je našim poměrům. Všude do popředí tlačí se mravoučná tendence. Tak ve „Floretce" ukazuje se mládeži, že dobrý skutek nezůstane bez odměny a že ani slitování se nad psem (Floretka je jméno psa), dobrý skutek zvířeti prokázaný nezůstane bez odplaty. Příkladem ze

života mladého hocha, jenž pořád lenošil, až napravila ho ostrá slova, která v sobě zaslechl, dokazuje se pravdivost nadpisu druhé povídky: „Zahálka svádí k nepravosti, práce zakládá naše štěstí." „Příklad anebo nezpůsobný strýček Mikuláš" ukazuje, jak strýc ukázal na sobě ošklivost chyb, z nichž chtěl vyléčiti nezvedeného syna bratrova. Konečně „Dvě různé cesty životem" předvádějí dva mladíky, z nichž jeden z chudého hocha stává se poctivostí a pracovitostí bohatým cukrářem, manželem dcery svého mistra, a slaví sňatek právě v dobu, kdy druhého jako nenapravitelného zločince odvádějí do vězení. Vypravování není dosti plynné, p. Jarolím nevládne dosti slohem českým. Cena knihy, 35 kr., není vysoká, úprava je slušná, jenom tiskových omylů je trochu mnoho.

Sv. 2. „Lovec kamzíků." „Vasilij Bernadeff." „Honba na lvy." Dle Souvestra, Piazze, Buchnera a Vattemara upravil *F. Jarolím*. V Praze 1894. Str. 102. Cena 35 kr.

Ve svazku tomto jsou tři obrázky ze života loveckého, plného nebezpečenství. V prvním vidíme postavu náruživého lovce kamzíků, Jana Hausera, jenž stůj co stůj chce zastřeliti krále kamzíkův, aby obdržel ruku sličné Freneli, jejíž matka Trina nechce dcery dáti jen nejlepšímu lovcovi. Jan Hauser odvážil se příliš daleko pronásleduje kamzíky, zastřelil krále, ale zaplatil to životem, a Freneli po smrti matčině provdá se za řezbáře Oldřicha, upřímně ji milujícího. Život lovců ve Švýcarsku vylíčen velice poutavě. — Vasilij Bernadeff byl ruský důstojník, jenž po válce krymské usadil se v malé vesnici na pobřeží Malé Asie a oddal se náruživě lovu. V povídce vypravuje se, jak Bernadeff celou noc strávil na stromu, aby unikl medvědici, a jak psi jeho přivedli lidi, kteří ho vysvobodili z nebezpečného postavení. Poslední obrázek kreslí nebezpečné lovy lvů. Vypravování je živé. Svazku tomuto dáváme přednost před prvým. Chyb tiskových opět veliké množství. *A. Vlas.*

Zprávy.

Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně vydalo „Život blah. Anežky České" od Ant. Rejzka. Údů čítá 15217, příjmů bylo r. 1893 7022 zl. 68½ kr., výdajů 6892 zl. 11 kr. Roku 1893 postaralo se Dědictví též o přenesení ostatků Sušilových a o důstojnou oslavu obou výtečníků moravských, Sušila a Procházky, o čemž uvedený podíl zajímavou zprávu podává. Záslužné dílo „Poutní kniha," před tím vydané, přijato dle všeho se souhlasem, jen by se mělo co nejvíce rozšiřovati. (Mimochodem podotýkáme, že mezi časopisy, které poutní knihu doporučily, nejsou uvedeny časopisy naší knihtiskárny.) Dědictví má na skladě ještě mnoho cenných knih, na něž zakladatele knihoven upozorňujeme co nejdůtklivěji.

Dědictví Maličkých v Hradci Králové vydalo za 38. podíl povídku z němčiny „Boží soud." Výdaje za r. 1894. činily 4619 zl. 21 kr. Počet údů stále vzrůstá.

Matice Moravská podělí údy své za r. 1894. druhým dílem Bartošovy Dialektologie s mapkou moravských nářečí (cena asi 6 zl.). Všechny ostatní své spisy prodává „M. M" za cenu značně sníženou.

O J. A. Komenském a jeho stycích se společnostmi jazykovědnými jedná německá monografie řed. Dra. Jos. Rebera v Aschaffenburgu (vyd. Fock v Lipsku).

Česká Akademie usnesla se v I. třídě na nových pravidlech o výši honoráře. Schvalovati jest, že nepřijat rozdíl mezi honorářem pro členy a nečleny.

„Máj," spolek českých spis. belletr. 30. pros. 1894 přijal m. j. návrh, aby spis. divadelní zadávali provozovací právo spolku, který prý bude provádění „fedrovati" (!). Noviny psaly cosi o zmatcích účetních ve spolku. Vůči Macharovi zaujal spolek stanovisko literarní, kdežto proti „Vlasti" stran Nerudy byl prý kdysi zaujímal stanovisko osobní (navrhovatelem byl tehda Fr. S. Procházka); proto proti Macharovi nic nepodniknuto. Členů má přes půl druha sta, jmění 15.617 zl.

Polsko. „Kościuszko." Życiorys z dokumentów wysnuty przez *K.* Kraków 1894. Str. 691. Až dotud psávali i nejdůkladnější dějepiscové polští dějiny polské jen do r. 1794.; doba následující, doba slz i bídy vykazovala se s jedné strany pamfletem, s druhé memoiry. Panu K. přísluší zásluha, že probádal důkladně prameny a podává nejskvělejší postavu této smutné doby, „bohatera ginącej Polski," Tadeáše Kościuszka. Jsa stoupencem methody Taineovy, líčí všecky okolnosti životní hrdinovy, které měly vliv na jeho vývoj. Pocházel z rodiny ruské, která se za Sigmunda Augusta popolštila; jeho předek, jenž dal rodu jméno, se jmenoval Konstantin (rusky: Kosťuško) Fedorovič, a vděční potomkové zachovali ve svém názvu jeho jméno křestní. Autor má příležitost zasáhnouti i hlouběji do minulosti a kárá po zásluze všecky zjevy anarchie polské, vedoucí postupně až ke ztrátě politického bytu, a obzvláště hoří hněvem, je-li mu psáti o postavách, jako byly: královna Marie Ludovika, Ignác Potocki, Adam Czartoryski (ml.) a vůbec všichni, kteří se chápali prostředků zrádných, chtějíce prospěti vlasti pomocí Napoleonovou neb Alexandra I. Nejrozhodnější vliv na Kościuszku měl jeho pobyt v Americe; tam splynuly jeho sděděné tradice polské s americkými, a názorům tam nabytým zůstal již věren. Nejlepší formou vlády mu byla republika, ale ne šlechtická. Trůn a pompa monarchická neměly pro něho lesku, jeho idealem byl ke pluhu se vracející nejvyšší úředník národa. Svoboda mu byla dogmatem, ale dobro vlasti bylo nad ní. Poroba černochů vzbudila v jeho duši životní, nikdy nehasnoucí soucit k nim i ke všem lidem bez rozdílu plemene i národnosti, a tudíž tím více k rodákům chłopům, spoutaným vazbou poddanství. Nejobšírněji líčí p. K. dobu vůdcovství Kościuszkova, podávaje obšírný popis, mapy i plány bitev. *J. Šilhan.*

Rusko. Často naříká ruská kritika s obecenstvem na úpadek a chudobu umělecké literatury a příčinu úpadku toho hledá v nedostatku talentův. Avšak jak z časopisů minulého roku bylo lze souditi, belletristických talentů není nedostatek. Romany původní, jichž 1894 v časopisech vyšlo přes 12, novelly a povídky v současných časopisech svědčí o poměrně vysokém rozvoji techniky vypravovací. Ale současní belletristé nejsou s to, aby stali se „pány dum" tohoto obecenstva, naříkajícího na chudobu literatury, neumějí

odrážeti v dílech svých společenské snahy, nálady, tepnu živé skutečnosti. Příčinou toho jest, že zavládly lživé esthetické theorie, lživý realismus, který se zvrhl ve fotografování zjevů, theorie objektivně klidného pozorování jednotlivých společenských událostí bez ohledu na ostatní události, předcházející i současné, nezpůsobnost, společenské zjevy analysovati. Nemajíť současní belletristé pevného, důsledného světového názoru, určitých idcí, obecných širokých a hlubokých idealů. Hltavě čtou se díla oněch spisovatelů, kteří aspoň poněkud snaží se zobecniti společenské zjevy, vyjasniti jejich spojení a postaviti nějaký společenský ideal Tím si vysvětlíme onen úspěch, jaký měly poslední romany G. D. Boborykina (* 1836): „Vasilij Terkin" (ve „Věstn. Evr." 1892) a „Pereval" (tamtéž 1894).

P. D. Boborykin vyniká pěkným talentem, jemným bystrozrakem, ale má chybnou theorii umění, má bludné pojmy o úkolu umění. Boborykin jest nejohlasnější spisovatel na různé proudy, pomíjející nálady společenské, a v tom jest jeho zásluha a zároveň veliký nedostatek jeho tvorby. Za jediný zákon a úkol umění, jediný cíl uměleckých děl má pouze „zachycovati okamžiky" současné, nová slova, nové lidi, nové směry, proudy, převraty, přechodné stavy, mimoletné nálady, v jakých dle jeho mínění nalézají se jisté vrstvy ruské intelligence. A snaže se stále a stále jen loviti okamžiky, dělá svá díla okamžiková, pomíjející, povrchní, efemerní, feuilletonická, netvoří typů, nýbrž kreslí individualní podobizny, které dobře představují vnějšek originalův a snad také charaktery jejich, ale nedají žádného pojmu o době, nezachycují momentu S nevysvětlitelnou lehkomyslností a stejnou zběžností Boborykin připomíná v dílech svých s jedné strany zjevy vážné, veliké události, zvláštnosti a důležité otázky doby, s druhé strany nepatrné zjevy, na př. změny damské mody, nebo takové, jež nemají vztahu k současnosti. Povrchnost tato připomíná novinářské přehledy. Tak se stává, že Boborykin nějaký malicherný zjev, který sice existuje, ale nemá žádného významu ve společenském životě, zajímavý snad jen pro nepatrný kroužek lidí a pro něj samého, vystavuje jako významné, hlavní, základní faktum celého společenského rozvoje a odporučuje čtenářům jako společenský positivní ideal. Tento základní tah tvorby Boborykinovy, hyperboličnost kresby společenských zjevů, tlačí se do popředí zvláště v romanu „Vasilij Terkin," kde spisovatel nadšen postavou dosti nečistotného vydřiducha, kterého představuje skoro jako positivní, idealní společenský typ, zástupce kapitalismu, buržoasie jako příští společenskou moc. Ale Vasilij Terkin jest zjevem nepatrným, málo význačným pro dobu nynější, není zjevem všeobecným, širokým v obecném skladu života ruského, necharakterisuje doby naší. Boborykin nepronikl v hloub, podstatu tohoto zjevu, neprostudoval ho, neurčil pravého místa tohoto zjevu v obecném skladu života a tak maličkému, nepatrnému zjevu dal význam velikého společenského fakta.

Podobný úkol, nakresliti ruskou buržoasii, moskevský kapitalismus jako společenskou moc, jako zjev všeobecný, široký a positivní, má také nejnovější jeho roman „Perceval," ale odbývá jej právě tak povrchně, jako předešlý roman. Spisovatel chtěl nakresliti převrat, přechodný stav, v němž se nalézá část ruské intelligence. V čem záleží převrat tento? Hlavní osoby romanu vzdávají se na čas svých dřívějších idealův a snah, ale pomálu stav ten

stává se jim nesnesitelným, a ony vracejí se ke starým snahám, pouze přizpůsobeným novým okolnostem. Převrat prožijí: Lyžin, Kostricyn, Lipa Uglova, Akridina, Ida. V minulosti i přítomnosti zásadám svým věrni jsou: milionář kupec Kumačev, jeho žena, rodilá kněžna, starý její strýc a mladý radikal Vodeňagin. Za hlavního zástupce převratu autor má svého hrdinu Lyžina. V mládí byl bohatý statkář Lyžin pokrokářem, radikalním národníkem, potom národníkem mystickým, Tolstovcem. Sklamán ve snahách minulosti zřekl se své modly, národu, nevěděl, co dělati, upadl do nudy, apathie, lhostejnosti, indifferentismu. Proč pozbyl víry v národ, jemuž se klaněl, spisovatel neobjasňuje. Konečně prodá otcovský statek (prodej ten necharakterisuje nijak převratu!) a přijme místo inspektora továren u milionáře Kumačeva, aby poctivě, svědomitě působil ve prospěch dělníkův. Ale rozešed se v přesvědčení s Kumačevem, odejde na ves, aby zařizoval jídelny pro lid v době hladu. Autor postavou Lyžina chtěl říci, že dřívější idealní kvašení ruské intelligence, prošedši dobou zklamání, končilo snahou, přizpůsobiti své staré idealy na zákonné půdě (inspekce továren, jídelny pro lid). Ale taková snaha není zvláštností naší doby, bývala u oné části lidí, kteří v nečinnosti se nudíce, bezplodně pokoušeli se najíti si práci přiměřenou. A tak tento částečný směr není typickým zjevem naší doby, všeobecným, širokým. Lyžin pak je ničemným zástupcem převratu společenského, ničím ho necharakterisuje; je to muž bez pevné vůle, bez energie, bez určité fysiognomie, bez určitých snah a idei. Jediný hrdina převratu, který prošel všecka stadia domnělého převratu, vlastně převratu neprožil, nýbrž zůstal týmž malomocným kolísavcem, člověkem bez stálosti a vůle, bez hluboké povahy, bez cíle, jenž neví, nač v nudě se vrhnouti, co počíti, a proto raději jako damský platonický pobočník a důvěrník utišuje bol lásky různých vzdělaných žen pochybné pověsti, než aby se chopil užitečné práce. Mýlí se tedy autor, připisuje převrat takového člověka příčinám, jež se vztahují ke sfeře myšlení. Slovy, planými frasemi Lyžin je zástupcem převratu, ale ne skutky; a převrat takového kolísavce čtenáře nezajímá.

Ničeho nového, charakteristického pro naši dobu není ani v Kostricynovi, jenž sebe nazývá Sokratem, který svým moskevským spoluobčanům dává jízlivé otázky. Tento „skladový Sokrates“ a „kupecký filosof“ před učenou karrierou dal přednost službě u milionáře Kumačeva, jejž má za symbol nové fase společenského rozvoje. Kostricyn zavrhuje všecku činnost ve prospěch společnosti, drží se úzce — egoistické filosofie Nitscheovy, kultu osobnosti, svého „já,“ je nepřítelem všech směrů, radikalismu, liberalismu, humanismu. Je to theoretik nálady nestydatosti, mravní nevázanosti, prostopášnosti a rozpoutaných chtíčů vybrané intelligentní společnosti ruské. Zamilovav se vášnivě do sličné Lipy, uražené Kamačevou, vzdá se služby a jede kamsi zařizovat jídelny národní. — Tato Lipa Uglova byla radikalkou, jako herečka stala se milostnicí velikosvětského důstojníka, barona Holze, kterého miluje též Kumačeva, a který s ní nakládá jako s koketkou. Pozbyvši úspěchu na jevišti, vrátí se ke starým sympathiím a provdá se. — Učená dama, třicetiletá Akridina, opustí vědu archeologickou i staré názory společenské, zamiluje se do předvoditele šlechty nové formace, téměř násilím vynutí na něm nabídnutí ke sňatku, ale uražena jeho chladností, přeruší s ním svazky a jede zařizovat kamsi národní jídelny. Tu zemře náhle tyfem. — Blouznivá, idealně, platonicky

naladěná, nezištná Ida nevysvětlitelně zamiluje se v Paříži do zkaženého velikosvětského světáka, potom od něho uteče a uzavře se na vsi, aby zařizovala tu školy.

Zásadný, přesvědčený předvoditel šlechty Bojarcev, muž nové formace, vysoko cení národní tendence, zásady quasi-slavjanofilské a spolu úlohu šlechty v životě lidu. Je to muž mladý, ale vážný, plný síly, stálosti, pevných názorů, z nichž vyplývají činy jeho. Odtud, že předvoditel, starý kníže, jenž dal zemi svou sedlákům, baron Holz nakresleni jako muži šlechetní, pevné povahy, vidí mnozí v romanu šlechtickou tendenci, a to tím spíše, že mužík z romanu, naplněného modními voňavkami, vyloučen — Milionář Kumačev žije jako anglický lord, jest uvědomělým konservativcem, vlastencem, antisemitou a doufá, že si dobude vysokého místa v administraci. Uznati tu musíme sílu, důkladnost, jasnost autorovu v kresbě vnějších tahů, podobizny milionářovy, ale autor neukázal, jak a proč se vyskytly v naši dobu takové tahy povahy. Choť milionářova, rozená aristokratka, je žena úplně zvrhlá, bezsrdečná. pustá, bažící po rozkošech. Podrobně, důkladně nakreslena její podobizna, ale není to typ; charakter její ničeho nepraví o zvláštnostech naší doby.

To jsou hlavní případně nakreslené podobizny originalů romanu tohoto; za vnějšími tahy částečně pozorovati též charaktery jednajících osob, jimž autor přivěsuje své myšlenky, své úmysly. Ale podobizny ty nedají pojmu o naší době, necharakterisují okamžiku. Ona strana romanu, která má charakterisovati současnou dobu, přivěšena k romanu. nemajíc přímého vztahu k předvedeným osobám, v podobě narážek a poznámek v rozmluvách jejich. — Skoro všecky osoby, které autor předvádí jako zástupce vybrané intelligentní společnosti, jsou ničemny, mravně nevázány, nestydaty, odporně páchnou jízdárnou a kasárnou. Taková vrstva vzdělané společnosti nemůže býti skutečnou společenskou mocí, širokým, všeobecným, positivním zjevem.

— Téhož thematu o moskevském kapitalismu, jako společenské moci, zjevu širokého a positivního užil *Mamin-Sibirjak* k romanu „Bez nazvanija," uveřejněnému 1894 v „Miru Božím." Hrdina tohoto romanu Okojemov podobně jako Kostricyn v „Perevalu" jest všecek unesen představou o ruském kapitalismu jako síle společenské. Šlechetný Okojemov je schudlý ruský statkář, jenž v Americe naučil se pracovati a vrátiv se do Ruska, stal se důležitým činitelem obchodní Moskvy. Úkolem života učinil si, že zavede vzdělanost v nevzdělané Rusi, že zavede na Urale dolování na zlato, zlatý průmysl. Ku vzdělavací úloze té, podniku tomu. použije hladné, nečinné, bezpomocné intelligence, aby takto tam nalezla zaměstnání i výživu. Ale pokusy se mu nedaří, podniky jeho vzdělanosti nerozšíří. Vždyť i v jiných závodech na Urale účastníky bývají lidé vzdělaní, a přece dělníkům lépe se nedaří, a vzdělanost se nešíří. Roman čtenáře poučuje, ale nudí častými vložkami z různých oborů lidských vědomostí, jimiž autor rád se blýská. *A. Vrzal.*

Francie. Za nočního ticha psával jsem, psával dlouho. Lampa zastíněná stříškou rozlévala své bílé světlo po stole, nechávajíc v něm stěny pokoje knihami zastavené. V krbu shasínající oheň sel v popel své poslední rubíny. Pronikavá vůně tabáku omamovala vzduch, přede mnou na mísčice na hromádce popelu vysýlala poslední cigaretta svůj modravý kouř. A temnoty pokoje byly plny tajemství, cítiti bylo v ní duši všech knih v spánek po-

hrouzených. Péro podřimovalo mezi mými prsty a já jsem myslil o dávných věcech, když se tu z dýmu mé cigarety vyklubala zvláštní postava; kudrnaté vlasy její, podlouhlé a jiskrné oči, nos tupý, tlusté rty, černý vous po asyrsku střižený, snědá pleť, výraz kruté smyslnosti a taškářství prozrazovaly, že to jeden z oněch azijců, jimž Řekové barbarů přezdívali. Genius, jenž z dýmu cigarety vystupoval, byl stínem Kadma, vynalezce řecké abecedy, i prohlížel si se zalíbením jednotlivé písmeny, jež péro mé na papíře vykouzlovalo, poznávaje v nich staré, jím vynalezené značky. Hle, *B* toť staré *beth*, t. j. dům, *lamed* podoby jehly, *gimel* hrbaté jako velbloudí hřbet... Spisovatel neměl pokoje. — „Kadmus jest bájí, smyšlenkou." Ale také možná, že ty velké děti, jimiž Řekové byli, památku jeho bájemi obklopily, ale Kadmus skutečně žil. Celý svůj věk se plavil, — hledal zlata v Kolchidě, ocele v zemi Kalibů, perel v Ofiru, v Boiotii železo vzal, atd. Avšak činnost jeho neobmezovala se pouze na obchod, byl také dovedným řemeslníkem a znamenitým hospodářem polním. Jak rozkošnou zahradu dovedl vykouzliti na té skalnaté půdě mezi Libanonem a mořem! Kadmus byl personifikací celého foinického národa, jenž národy kolem středomoří převedl z věku kamenného v dobu bronzovou. On naučil Řeky uměním, jimiž se proslavili. On konečně dal jim abecedu... Vše to vykládala za nočního ticha postavička vyklubavší se z modravého dýmu poslední cigaretty spisovateli. A vše to podáno dialogem živým a slovem oslňujícím nalézá se v poslední knize *Anatola France* „Le jardin d'Epicure," vyšlé u Calmana Levyho v Paříži.

— „L'indomptée" jest roman psán onou nervosní a rozechvělou formou, jež jest význačnou známkou ducha *Jacques Rosnyho*. Vypravuje nám o vtipné a hrdé dívce, jež stráví nejprve šest let studiem mediciny, potom v nemocnicích v ustavičném styku s tolika slabostmi a bědami, aniž jen na okamžik slabosti projevila, nýbrž stále jeví se silnou a nezkrotitelnou, až konečně nalézá duši šlechetnou a něžnou, důstojnou její.

— „Les larmes de Mathilde" *Arséna Houssaye* jest historií čisté a cudné lásky venkovské dívky k D. Giovannimu, jenž v zimničném životě velkoměstském utratil své mládí, zdraví i jmění. *A. Koudelka.*

— Revue catholique des revues des deux mondes vychází letos v Paříži dvakrát za měsíc (17 fr. ročně) redakcí Ph. Mazoyera.

Lutherova hebrejská bible, nyní v Berlíně chovaná, v níž nalézá se mnoho rukopisných poznámek o hebrejštině, uváděna zhusta na důkaz pokroku v překladě Lutherově proti řecké a latinské bibli, již užívala Církev. Tato báje nyní odpadne. Dr. J. Bachmann v Berlíně shrnuje svůj soud o překladě Lutherově v tato slova: „Kolem dokola: Nenalézáme ve vzácném exempláři bible toho velikého muže, co bychom očekávali. Hebrejština právě nebyla jeho předmětem — proto se držel textu Vulgaty a Septuaginta: beze vší pochyby jen ve prospěch svého pěkného překladu. Dával přednost textu řeckému před masoretským. To nutí nás přemýšleti!" Ony hebrejské poznámky totiž většinou ani od Luthera nepocházejí, nýbrž od jakéhosi německého žida, kterýž onu bibli před ním měl. — Uvádíme to trochu také pro ty ze spisovatelů našich, kteří rádi o věcech těchto píší, aby Církvi a učencům katolickým mohli nějakou výčitku učiniti.

Dějepisné bádání v archivě Vatikanském pokračuje utěšeně. Historický ústav společnosti Görresovy připravuje vydání akt o sněmu Tridentském. Též chystá se zvláštní časopis, jenž by s výsledky bádání onoho vůbec seznamoval. Nejvíce pracují tam Němci a Rakušané, Vlaši sami nejméně. I pro český dějepis vykonány práce záslužné (L. Klicman).

FEUILLETON.

Něco o Francouzské Akademii.

Býti mezi čtyřiceti „nesmrtelnými" francouzskými akademiky — toť přání, třeba nevyslovené, ale vždy v prsou každého francouzského literata, umělce, vědce i politika žijící. O tom mohl by nejlépe vydati svědectví mistr Zola, jenž dostal při poslední volbě — zvolen byl známý ciseleur znělek J. M. de Hérédia — tuším jen 6 hlasů. Přes to však bude prý Zola kandidovati dále. Je to vskutku ironie osudu — Zola a Hérédia! Zola, jenž napsal sta, tisíce stran a Hérédia, jenž napsal — neuvěřitelno! — pouze jedinou knihu; a přece pokládají akademikové J. Maria de Hérédia za většího umělce — a tím též je — než Zolu, za hodnějšího cti vstoupiti do řad „nesmrtelných." Ale abychom se dostali k věci.

Académie Française jest první z pěti velkých francouzských akademií, jež po velké revoluci spojeny byly v soubornou společnost literatův a učenců pod jménem: L'Institut de France. Má pak akademie francouzská pouze čtyřicet členů, sídlících v Paříži a volících ze sebe předsedu a kancléře vždy na tři měsíce a doživotního sekretáře.

Zemře li některý ze členův Akademie, tu ředitel (předseda), jenž právě úřaduje, má povinnost assistovati při obsequiích, pronésti nad hrobem řeč, předsedati při volbě nového člena a přijmouti jej ve veřejném sedění.

Člen nově přijatý musí pak při svém vstoupení pronésti pochvalnou řeč na svého předchůdce. Vypracuje tedy řeč tu a pošle ji řediteli akademie, jenž podle ní vypracuje svou odpověď. Oba pak pošlou řeči své kommissi, zvolené hlasováním, aby je prozkoumala. Kommisse ta má právo zakročiti, kdykoli by řeč nového člena, neb odpověď ředitelova byla příliš bojovného rázu. To ovšem stane se velmi zřídka, neboť dosud znám jest pouze jediný případ takový z r. 1879., kdy po Thiersovi zvolen byl Henri Martin a ředitelem byl Emile Ollivier.

Řeč Martinova byla plna nadšení pro Thiersa, odpověď však Ollivierova plna hořkosti a odporu vůči zesnulému. Tehdy se kommisse do opravdy rozčilila. Dufaure vyskočil se svého sedadla a tuřím hlasem volal, aby místa útočná byla vyškrtnuta. Ollivier však nechtěl vypustiti ani řádky. Kommisse sama byla rozdvojena. I rozhodnuto konečně, aby odloženo bylo přijetí Martinovo o 6 měsíců,

až by byl jiný ředitel. Od té doby neměla už kommisse příležitosti vyjednávati v podobném případě.

Volby provádějí se pokaždé s dosti velkým ruchem, a agitatoři pracují před nimi neunavně Když jsou konečně provedeny, ustanoví se den, kdy má býti nový člen slavnostně přijat. A den ten veliký se konečně přiblížil. Řeči obě vytištěny jsou asi ve 300 exemplářích. Místa v sále Akademie jsou obsazena, přecpána; neboť všech míst je jen asi 1000, a rozdělena jsou na střed a tribuny. Při slavném přijetí nového „nesmrtelného" dává se jich jemu dvacet, předsedovi též dvacet a členům Akademie osmdesát. Čtyři místa vyhražena jsou sekretáři. Tribuna po straně reservována je praesidentu republiky, jiná ministru vyučování, jenž má mimo to k disposici též několik míst ve středu (jichž jest asi 300 a jsou nejhledanější); mimo to má ještě každý člen Akademie právo na dvě místa na tribunách. Přidáme-li k tomu ještě místa vyhražená poslancům, ministrům, redaktorům a vysokým úředníkům, pochopíme snadno, že málo jich zbývá pro obecenstvo v pravém slova smyslu. Proto již před volbou zasílají ti, kdo chtějí při řeči býti — a je jich ve Francii velice mnoho — prosby o vstupenky kandidatům „nesmrtelnosti." Šťastni, kteří zaslali prosbu tomu, jenž je pak zvolen. Žádosti žen převládají, a přichází jich na sta nejen z Francie, ale i z ciziny. Apropos! V sále je ještě reservována lavice pro příbuzné zemřelého člena, na jehož místo byl nový „nesmrtelný" zvolen, a o jehož zásluhách pronese řeč.

Tedy veliký den se přiblížil. Nový „nesmrtelný" oblekl již zelený svůj frak, ozdobený nově zelenými palmovými ratolestmi, opásán je mečem míru a pod ramenem tiskne „chapeau à claque." Ředitel, kancléř i tajemník a dva, abych tak řekl kmotři, kteří uvádějí nového člena, jsou též v plné uniformě. Ceremonie může se začíti.

Na tribunách plno roztomilých toilett a žen — „více krásných toilett než žen" — říkává s posměchem A. Brisson. Toiletty ty však jsou zvláštní, pouze pro tyto akademické slavnosti určené, i jsou jaksi uprostřed mezi toilettou denní a toilettou při soirée. Ženy pokládaji — podle J. Clarétie — Akademii jaksi za five o'clock, při němž nesmí scházeti. A také je jich tu! Tu máte Mme Z, u níž loňského roku poprvé hrána byla H Becquova „Pařížanka" s takovým úspěchem, tu je kněžna de X, jež poslouchává s něžným enthusiasmem přednášky Carovy, tu zase Mme de Y, jejíž literarní večírky jsou známy po celé Paříži. Tam sedá zase několik společnic „Comédie Française," jež poznáte podle přísného vzezření a skromného chování a které přicházejí pokaždé v den slavné recepce do Akademie, jakož jdou zase „nesmrtelní" hned večer do „Comédie Française " Je to výměna zdvořilosti. Tu opět sedí několik literatů, přátel to nově zvoleného, několik kritikův, a v první řadě vždy Francisque Sarcey, jenž nikdy neschází.

A všichni se pohybují, rozmlouvají a se baví; pozdravují se, usmívají se a nad celou tou elegantní společností poletuje šum hlasův

a šustění těžkých, drahých látek. Časem ozve se tlumený výkřik, reklamace to rozhněvané dámy, jejíž místo jest již obsazeno, anebo pána, jenž nebyl vpuštěn. Náhle stichne vše a nastává ticho, ticho hluboké, slavnostní. skoro religiesní. Nově zvolený se vzchopil a hlasem chvějícím se počíná čísti svou řeč. Oh, to čtení! Toť zkouška podstatná, jež rozhoduje o úspěchu. Napište řeč prostřední, ale čtěte ji krásně a ihned zapomene se na její chyby. Co pravím? Nikdo si jich ani nevšimne. Věru snad každý ze čtenářů ví, jak svůdný půvab má organ jasného timbru, dikce střídající a přesná artikulace.

Když četl svého času J. Favre řeč svou hlasem mocným, s gesty trochu theatralními, ale velice pathetickými, pronášeje jistá slova tremolo a pohnutě, elektrisoval téměř — jak zaznamenaly žurnaly — celou společnost a hromový potlesk otřásl okny. A odpovídal mu de Remusat hlasem slabým, nezvučným, bezbarvým, koktavým; celou hodinu poslouchalo obecenstvo s trapnými pocity tuto řeč. A konec — naprostá lhostejnost. Na zítří uveřejnily žurnaly obě řeči, a s úžasem poznávalo včerejší posluchačstvo, jak jemná, oduševněná, jakým čistým jazykem psána byla řeč Remusatova a jak slabá byla řeč Favrova. „Ah, kdyby byl četl řeč tu Sardou nebo Legouvé — jaký by to býval triumf!“ — volali všichni.

Legouvé a Sardou jsou totiž nejlepší deklamatoři mezi akademiky. Rovněž tak Pailleron (autor „Komediantů,“ dáváni jsou právě v Praze), Coppée a Dumas syn. Autoři dramatičtí, professoři a advokati čtou prý vůbec znamenitě, historikové však a romanopisci čtou prý hanebně.

A jak se líbí „nesmrtelným“ jejich zelená uniforma? V celku jí — jak praví Faguet — pohrdají všichni, užívajíce jí jen, když musí, a i tehdy kdyby mohli, nechali by ji doma. Nejspíše je v tom jistá dávka marnivosti; neboť mladší, statní, krásně rostlí se jí tak nevyhýbají jako staří, tlustí a shrbení, jejichž vady tělesné vyniknou v ní dosti nehezky. Věru že Bertrand není zrovna v růžovém rozmaru, když si má zelenou tu uniformu natáhnouti, kdežto Mézières — muž postavy athletické — béře prý ji zcela bez odporu.

A jak pracují „nesmrtelní“? Vzorem pracovitosti je prý Jules Simon; přesně objevuje se při každé schůzi, pilně pracuje o známém slovníku francouzském, zkoumá rukopisy a s podivuhodnou činností řídí všechny práce domu. Stejně svědomiti jsou též: Gréard, Jules Clarétie a Mézières. Ale mezi ostatními jest jich asi 5—6, jejichž lenost je pověstná a lhostejnost až pohoršlivá. A nejsou to právě staří veterani. kteří mají už konečně právo. aby si odpočinuli, ale spíše ti mladí, silní. A. Brisson prozrazuje některé. Tak prý Coppée přijímá beze všeho nadšení balíky rukopisů, jež mu zasýlá Doucet v čas konkursu (před posledním čtvrtkem června, kdy rozdělují se ceny Akademie), a Sully Prudhomme hledí prý konkursům v tříc vždy s hrůzou. Také prý vyhýbá se co nejvíce všem hodnostem akademickým a ze skromnosti až výstřední odmítá od sebe čest býti zvolenu za předsedu.

Fr. Holeček

Odilo.

Ze vzpomínek *D. L*

Můj přítel jest odjakživa sentimentalní jako vzdělaná slečna. Obíral se studiem křesťanské filosofie, privatně se naučil latině, aby mohl čísti v originale „Summu“ sv Tomáše Aquinského a nenáviděti — Kempenského. Vlašský pěvec bolu, Leopardi, a samovrah Goetheův, Werther, jsou jeho miláčky. S Bolzanem počal pochybovat, blouznil o Husovi, nevěřil s Renanem, a nedávno jsem v jeho cestovní tobolce našel — růženec!

Pomyslete, jaká byla má zvědavost, když mi asi před pěti měsíci dopsal: „Drahý! Dostala se mi do rukou německá kniha — báseň. Přečet ji, sklesl jsem a neubránil jsem se slzám. Pošlu Ti tohoto svého miláčka co nevidět. Jsem zvědav, co mu řekneš. Tvůj Květoslav.“

Opět se zamiloval? Co to jen bude?

Netrvalo dlouho, a poštou přišla objemná knížka: „Odilo. Von Oscar v. Redwitz.[1]) Motto: Der Menschheit Höchstes ist die Liebe!“ (Čtvrté vydání)

Hladově vrhl jsem se na knihu. Má patero dílů.

I. „Za opata Jana.“ V německém městečku umřel za jarní noci šlechetný muž na úbytě. Ostala po něm paní Walburga, protestantka. Mladistvý syn Odilo jest po otci katolíkem a tajným souchotinářem. Milují se něžně a stejně dojati jsou posledními slovy otcovými: „Koruna lidstva — to jest láska!“ Na blízku jejich domu stojí klášter s poutním chrámem Mariagnaden. Odilo tam už jako chlapec chodíval k nebožtíku strýci do humanitních studií. Už tehdy byl mu učený strýc mnich idealem. Nyní otec umřel. Z choru mnichů zaznívá žalm: „Vše tělo rovná se jen trávě . . .“

[1]) *Oskar* svobodný pán z *Redwitzů-Schmölzů* narodil se r. 1823. v Lichtenau, ve střední zemi franské. Vzdav se právnictví, obíral se literaturou. R. 1849. vydal lyricko epickou skladbu „Amaranth,“ po níž přišla „Pohádka o potůčku,“ „Básně,“ „Sieglinde“ a drama „Thomas Morus.“ Pro tato díla byl Redwitz vítán jako genialní básník katolický a získal si jimi i intimní přízeň naší císařské rodiny. Bylo vskutku idealem Redwitzovým, státi se věštcem křesťanským, což dosvědčují nadšená slova, jimiž zahájil svůj básnický let: „Všechen svůj zpěv, jehož mi dá milost Boží, věnovati poesii křesťanské a navzdor posměchu a zášti a úskoku věčnou láskou a nadšením v tom setrvati, poněvadž křesťanskou poesii mám za jedině možnou, za jedině smírnou a žehnající: to jsem Pánu a Mistru svému svatě slíbil, a s jeho milostí věrně přísaze dostojím. Toť kletba a bída naší doby, že učenníci božského Mistra němí a líní nechávají meče své viseti na stěně zbabělosti, an zatím princip ďábelský neustále ocel svou brousí a lákavými hlásnicemi bojovníky svolává. Leč Bůh to zřídí nejlépe; až přijde čas, probudí a rozpálí své svaté pěvce a vtiskne jim do náručí harfy, jež dosud visí na nebi. S těmi gigantickými akkordy splyne pak můj slabý zpěv v píseň písní. Toť má útěcha a žulová důvěra!“ Cosi hrozného — jako pád Luciferův — stalo se v duši Redwitzově. Zpronevěřil se své přísaze v dramatech: „Dože Benátský,“ „Filipka Welserova,“ „Cechovní mistr norimberský,“ úplně v romanu „Heřman Stark“ a v epické básni „Odilo,“ v níž odkazuje křesťanství za dosti dobré jen pro lidi obmezenějšího ducha. V poslední periodě tvorby básníkovy jeví prý se pozvolný návrat k mladickým idealům, ale r. 1891. přišla smrt.

Ó matko, máti, neslyšíš?
Nahoru v klenby kláštera
mne pozývají nebesa
za učně lásky nejvyšší!
Ach, v její, v její službě jen
se vyplácí, být člověkem!

Matka bolestně svoluje a úplně se smiřuje s osudem, když dobrák opat Jan jí dovoluje, aby syna svého navštěvovala. Všichni jsou v klášteře hodní lidé, jen novicmistr Innocenc je „potvora všech haduov,“ zelota, závistník, mstivec... Ten zradí opata Jana a zaujme jeho místo. Jest fulminantní řečník, ale muž bez srdce. Duch bratrské lásky prchá z kláštera Mariagnaden.

II. „V mystice a askesi.“ Opat Innocenc končí svou řeč o světovládě Říma, k níž mají mniši pracovat:

Teď povstává. Kostlivé ruce
pne k požehnání před sebe:
„Váš svatý prapor tedy žehnám,
v boj nésti chci jej před vámi.
Žádám vás, Boží bojovníci,
pomozte válčit proti všem,
kdož za střed světa nectí Řím!
Was nicht katholisch apostolisch,
es sei verflucht als diabolisch!
Jen Řím buď vaší otčinou!

Ale tohoto odporného fanatismu není dosti. Slyšme, jak vyučuje opat Odila „dogmatické logice“:

To je ti známo, zbožný synu,
že prvním hříšným pádem v ráji
nejen dvojice prvních lidí,
ne, nýbrž celý širý vesmír
vzít musil na se kletbu hříchu.
Dvé věcí však si pamatuj!
Byť také ve křtu svaté lázni
se s lidí smyla pravina —
ovšem že jenom s katolíků —
tak přece ještě kletba Boží
dosavad tíží přírodu.

„Ovšem že jenom s katolíků!“ Je li už celý Innocenc, jejž autor vystavuje za repraesentanta pravého katolictví, děsným netvorem, srší zvláště z této poznámky celá zaslepenost, nevědomost a zloba básníkova. Rozhořčen chopil jsem se péra a napsal na list: „Drahý Květoslave! Rozečetl jsem ‚Odila.‘ Zatracené knihy si obíráš za miláčky! Až dočtu, více! — “ Napsal jsem s bolestí „zatracené,“ neboť jsem cítil, kterak ta kniha trhá novou propast mezi mnou a přítelem. Ještě jsem však nedočetl, a přišel dopis od Květoslava: „To jest poslední psaní, které Ti píšu Více nečekej ani nežádej. My přátely vůbec nikdy nebudeme. Neměl jsem Ti ‚Odila‘ ani posílat. Znal jsem Tě. Tibi Tua, mea mihi placent. S Bohem! K.“ S pocitem ironie nutil jsem se dále do hnusné četby. Jasně jsem už viděl tendenci knihy: Pod rouškou tolerance šlapat katolíky. — Blesk upálil klášter Mariagnaden. Mniši se většinou rozešli do světa. Také novic Odilo vrátil se k matce.

III. „V noviciatě ducha.“ Přes noc je z Odila čirý nevěrec. Jeho náboženstvím jest odkaz otcův: Dobročinná láska k bližnímu. Po šesti letech — básník o nich mlčí — vrací se ze studií a dalekých cest jako vzdělaný lékař. Vhodné místo opatřil si v blázinci „Mariagnaden,“ bývalém to klášteře. Dvorní rada, ředitel blázince, dávný přítel Odilova otce, provádí Odila mezi blázny. Filosofují o nich, ale v návalu slov schází duše, neboť oba jsou nevěrci — bez pevné země pod nohama. (O. p.)

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XII. 1895. Číslo 3.

Maurice Maeterlinck.

Napsal *S. Bouška.* (Č. d.)

Z dramatických prací Maeterlinckových zvláště cením dvojici obrazů „Les Aveugles" („Vetřelkyně" a „Slepci"). Jsou to skutečně pohyblivé obrazy, plné skrytého taje. Jako byste se dívali do hlubin mořských, kde žijí zvířata ve tvaru rostlin, hýbají svými listnatými chapadly a příšerností svých tvarů budí tajemnou hrůzu a zvědavé napjetí. Jsou to dva kouty duše, který nám Maeterlinck odhalil; dvě všední sceny, v nichž tají však se život nevšední, mystický; rub dnešního našeho života.

„Vetřelkyně" (L'Intruse, Nezvaný host) se mi lépe ještě líbí než „Slepci," ježto nepotřebuje výkladů, není hádankovitou jako tito. A tak vůbec dávám přednost těm pracím Maeterlinckovým, v nichž neodívá symboly v lidské tělo a duši, ale kde lidé jsou lidmi a smysl díla jest čtenáři jasným. Pro sebe přece žádný básník nepíše, jinak by děl svých nedával tisknouti a neházel jich na trh knihkupecký, a proto též má psáti tak, aby intelligentní čtenář mu rozuměl. Není zajisté ani ve prospěch autora samého, má-li čtenář seděti nad dílem básnickým jako nad nějakou výpovědí orakula, napínati veškerý svůj rozum a přece konečně nedopátrati se pravého smyslu. Umění tím zajisté nezíská na svém půvabu. Taková četba zajisté není krásnou, je spíše torturou.

„Vetřelkyně" uvádí nás vprostřed rodinného života. Kolem rozžaté lampy sedí slepý děd, otec, strýc, tři dcery. Vedle v pokoji leží těžce nemocná matka; jest v šestinedělích a dítě její spí. Milosrdná sestra ji ošetřuje. Tato nepřítomná nemocná jest hlavní osobou v domě. To jest osa, kolem níž vše se točí a chvěje. Mimo děda všichni jsou klidni, ježto lékař je ubezpečil, že se netřeba ničeho obávati, že nebezpečí minulo... Jedině děd tomu nevěří, tuší cosi jiného, o čem ostatní nemají zdání. V tomto slepci jakoby byl dvojí život. On žije, myslí, cítí jinak než všickni ostatní. On vidí do budoucnosti, on cítí neštěstí, jak se blíží krokem tajemným, neslyšeným blíž a blíž. Nikdo nevnímá těch zvuků, které on slyší a celou svojí bytostí cítí. Neustále se znepokojuje, všickni hledí na něho jako na nemocného, s nímž třeba míti jen útrpnost; jeho slova neodvažují se na vážkách, jeho přání zdají se všem vrtochy chorobného děcka, vykonávají je jen jako nutné zlo. Trpí jej pouze mezi sebou, odmítají jeho

obavy, jeho tvrzení zdají se všem nerozumnými, nicotnými, jimž se leda bolestně usmějeme, ale z úcty ke stařičkému dědu jich mlčením pomíjíme... Ale tento děd jediný ze všech vidí, všickni kolem něho jsou slepci, žádný z nich netuší pravý stav věci, jen tento slepec nad hrobem se klonící. V tom je ta bolestná ironie celého toho obrazu.

Všickni čekají toho večera sestru otcovu a strýcovu, která jest představenou kláštera. Čekají netrpělivě, ale ona nejde; místo ní však přichází host, Smrt. Maeterlinck tu mistrovským způsobem líčí její příchod. Sledujeme ji krok za krokem s děsícím se slepcem. Toto hrozné qui pro quo básník výborně využil. Venku svítí měsíc. Dcera se dívá oknem, vidí osvětlenou aleji, slavíci zpívají. Náhle slavíci umlknou, vítr prý se zvedá, neboť stromy se chvějí. Snad někdo jde? Nikdo. Ale pojednou mají labutě na jezírku strach, ryby se náhle ponořují do hloubi, pes zalezl venku do boudy. Snad někdo jde? Strýc volá. Nikdo. Zvenčí slyšeti, jak někdo brousí kosu. To snad zahradník. Děd usne; všickni jej kritisují a omlouvají stářím. Děd se zbudí; zdá se mu, že někdo za skleněnými dveřmi čeká. Je slyšeti dole hřmot, někdo vchází do domu; snad konečně čekaná sestra. Volají služku, ta tvrdí, že zavřela sama dole otevřené dvéře. Kdo je asi otevřel? Někdo se tlačí do dveří, ale služka stojí tři kroky za nimi. Dědovi se zdá, že je kolem najednou tma; rozeznáváť aspoň větší světla. Děd slyší, že někdo sedl ke stolu, je velice znepokojen. Pořáde se ptá, kdo je to mezi nimi. Všickni se děsí s ním, myslí, že šílí. Děd všecky počítá, volá jmény, a přece tuší, že ještě někdo tu jest. Lampa prská, shasíná, všickni jsou ve tmě. Otevrou okno, je neobyčejné ticho. Měsíc počne svítit, odbíjí půlnoc... je slyšeti šumot, jakoby někdo vstal. Kdo to vstal? Zděšení. Děcko počne kvíleti z vedlejšího pokoje, to děcko, jež dosud neplakalo, o němž myslili, že je hluchoněmé... Otevrou se dvéře, objeví se ve světle milosrdná sestra, činí znamení kříže — nemocná právě zemřela. Vše běží k mrtvé — děd osamotní: „Kam jdete? Kam jdete? Nechali mě zde samotného!“

„Vetřelkyně“ jednotou koncepce, neobyčejnou silou suggestivní, psychologickou kresbou slepého děda a jeho okolí jest malé chef-d'oeuvre Maeterlinckovo. Stavím mu na roveň pouze „Intérieur“ z nových prací básníkových. „Slepci“ (Les Aveugles) uvádějí nás do prastarého půlnočního lesa pod nebem hluboce hvězdnatým. Básník nám hned předem vymaloval celý obraz, který nám před oči staví. Na vývratech stromův a skalinách sedí tu skupina slepcův a slepých žen, jedni o druhých nevědouce. Smuteční vrby, cypřiše a podobné stromy rostou kolem. Jest velice temno, jen chvílemi probleskne měsíc hustým listím. A nyní slyšíme rozhovor slepců. Jsou mezi nimi tři slepí od narození, tři stařeny neustále se modlící, šílená matka chovající své dítě a mladá, krásná dívka zaplavená ručejem svých vlasů. Je to celý ústav slepců, který si vyšel se svým jediným vůdcem, knězem, na procházku, a nyní marně čeká, zda se kněz navrátí. Všickni jsou nanejvýš opuštěni, nevědí ani, kde kdo sedí. Radí se všickni, co teď

počíti. V ústavě jsou jen čtyři lidé vidomí: tři jeptišky a kněz, a ti všickni jsou starší než slepci. Poslední dobu kněz velice seslábl, zvláště od té doby, co lékař ústavu zemřel. Nyní prý odešel směrem k majáku, který jest na severu ostrova, na němž jest ústav. Dnes se povážlivě s některými loučil, jakoby se neměl již vrátit. Slepí se radí, je-li dosud den, či noc. Soudí dle různých věcí: jeden slepec trochu vidí — je-li den, vidí pod víčky modrou čáru, — nyní však již dlouho ji nevidí; jiný má již hlad, soudí, že je pozdě; dle zvuku hlasu, dle svitu hvězd na rukou atd. soudí, že jest noc. Ptáci noční táhnou jim nad hlavou. Rozmluva slepců je velice zajímava. Jest plna pozoruhodných detailů ze života slepců, plna podrobností velice důležitých pro symboliku celého kusu. Kněz bydlí nahoře ve věži starého hradu, který jest asylem slepých; svítívá tam, dole se nesvítí. Slepí vidí jen ve snu. „A máme-li milovati, musíme viděti,“ praví Maeterlinck. Slepí bydlí vedle sebe, každý jakoby sám. Není tu lásky. Země je chladná i vzduch se stále ochlazuje. Cítí vůni květův a jeden ze starců je natrhá. Jsou to asfodely, květy mrtvých. Konečně blíží se kroky — je to pes z ústavu. Pes vede prvního ze slepcův až k mrtvole stařičkého kněze. Slepec se domnívá, že někdo z nich zemřel. Počítají se, ale hlasy se mísí. Poznají konečně, že je to kněz. Následuje veliký nářek: jedni se modlí za něho, druzí vyčítají jiným, že kněze neposlouchali, trápili, reptali proti němu... Jak se nyní dostanou domů? Jeptišky nikdy nevycházejí, lidé z majáku hledí jen k moři, pes nehne se od pána svého. Počíná lehce padati sníh, slyší blížící se kroky. Náhle dítě zapláče, ono vidí, neboť jen vidoucí pláčou. Dítě se obrací směrem ke krokům se blížícím, ono pouze vidí, kdo přichází. Mladá dívka zvedne dítě nad hlavy všech... Kroky stanuly mezi nimi. Ticho. Mladá dívka: „Kdo jsi?“ (Ticho.) Slepá stařena: „Smiluj se nad námi!“ (Ticho. Jen dítě pláče beznadějně.)

Jaký jest smysl tohoto dramatického obrazu? Je to lidstvo, které ztratilo náboženství. Lidé bez víry, slepci. Je to obraz našeho století, které náboženstvím povrhlo; pokud je mělo, tu se mu posmívalo, tupilo je, neposlouchalo jeho hlasu, když je ztratilo, tu je v zoufalství, neví si rady. Zpět k víře otců neumí se vrátit a v budoucnosti moře věčnosti je čeká. Parallela ta dala by se provésti až do podrobností. Ale bez tohoto vysvětlení zůstanete v údivu nad „Slepci“ Maeterlinckovými. Zde konečně symbol není tak skryt, jako v novějších pracích básníkových.

K těmto dvěma pracím pod společným jménem „Slepců“ druží se „Sedm princezen“ (Les Sept princesses). Považuji práci tuto formalně za nejslabší dílo Maeterlinckovo. Zde jeho manýra přílišné požadavky činí na zdravý lidský rozum. Neptejte se ostatně u Maeterlincka nikdy po pravděpodobnosti. Nesmíte tak ani činit, nemá-li se vám celé dílo shroutit pod rukama jako kartový domek. Básník to chce a chce to tak, jak to napsal. Musíte se mu podrobiti; alespoň na tu dobu, co jeho práci čtete; třeba by i rozum váš se zpěčoval, přece vás chytí, drží a nepustí. Ale někde přece jen manýra

jeho, zvláště ta nesnesitelná „koktavá“ opakování unavují, nálada se rozptyluje a dostaví se nuda. A to je to nejhorší, čeho se básník u čtenářstva může dočkati. V „Sedmi princeznách“ skutečně Maeterlinck někde napíná naši trpělivost způsobem povážlivým. Děj není v tomto „dramatě“ žádný. Osoby: Staří manželé královští a právě vrátivší se princ, královský vnuk, který delší dobu meškal v cizině. Sedm princezen, sestřenic, z nichž jedna jest jeho milenkou, neustále a marně jej čeká. Tohoto dne ulehly a neustále spí. Dívají se oknem do sálu, kde princezny spí. To je celý děj této práce. Z počátku se je bojí probudit, pak tlukou stále víc a víc, ale vše je marno. Nejeví žádné známky života. Sál jest uvnitř zamčený. Král a královna stojí venku a nevědí si rady. Mezi to neustálé tlučení na okna a lakonické rozmluvy čekajících zaznívá zpěv z lodi, která přivezla Marcella, a nyní odjíždí:

L'Atlantique! l'Atlantique!
Nous ne reviendrons plus!
Nous ne reviendrons plus!

Do sálu není jiného vchodu, než tajemné cesty podzemní kolem mramorové sochy, která drží kříž v rukou, a tato cesta podzemní ústí pod jednou z dlažic v sále. Princ vezme lampu a jde touto tajemnou pohádkovitou cestou. Král s královnou hledí upjatě oknem do vnitř. Konečně se dlažice zvedá, princ vchází, princezny vstávají, ale ne všecky — Uršula, milenka jeho, jest mrtva. Zemřela touhou po čekání několikaletém.

Za nejkrásnější práci Maeterlinckovu pokládám jeho pětiaktové drama, věnované z přátelství, obdivu a vděčnosti Octavu Mirbeauovi: „Pélléas et Mélisande.“ Myslím, že práce tato zaslouží si všecken ten obdiv, který „Princezna Maleina“ při svém objevu si získala, a mnohem spíše než tato. Práce ta zasloužila by si českého překladu, a to svědomitého. Jaká to neobyčejná něha v celé jednoduché skladbě, jak mistrovsky provedené charaktery! I forma dialogu je zde mnohem přirozenější a plynnější než v ostatních pracích básníkových.

Stárnoucí král Golaud (vdovec) pronásleduje v lese na honu kance a najde u studánky krásnou cizí dívku, Melisandu, v pláči. Zlatá koruna jí spadla do vody, ale nedovolí ji zvednouti. Je plna ostychu a plaché bázně a král ji odvede s sebou. Po nějakém čase ji pojme za ženu. Golaud má mladšího bratra Pelleasa. Pelleas a Melisande se setkají a od té chvíle jejich duše nejsou si už cizí. Sejdou se náhodou v parku u „fontany slepých“; Melisanda hraje si se svým snubním prstenem, a ten spadne na neštěstí do vody. Je to zlé znamení. — Golaud na honu v lese spadl s koně a poranil se. Melisanda sedí u jeho lůžka ošetřujíc jej něžně, a tu se mu přizná, že již delší dobu není šťastna. Je také nemocna. A co jest jí? Neví sama. Žádný jí nic neudělal, ani Pelleas ne, ale neví... Tu zpozoruje Golaud, že žena jeho nemá snubní prsten. Lekne se a ptá se po něm. Melisanda lže, že prý v jeskyni na břehu mořském. Král poroučí, aby ihned ho šla hledat. A když se Melisanda bojí, má jíti s Pelleasem.

(O p.)

Posudky.

Bible a nejnovější objevy v Palestině. Egyptě a Assyrii. Sepsal *F. Vigouroux,* přeložil *Dr. Ant. Podlaha,* adjunkt c. k. bohoslovecké fakulty české v Praze. V Praze 1895. Nákl. Cyrillo-Meth. knihtiskárny.

Věda biblická nebyla nikdy s takovým úsilím pěstována, jako za doby naší. Nevěra, která opanovala všecky světské, v zemích protestantských i theologické kathedry, snaží se vší silou vymítiti všecko zjevené náboženství a vrhá se tudíž se vší bezohledností na jeho přední pramen, na Písmo svaté. Drahocenný tento poklad, z něhož tolik věků čerpalo víru i potěchu, stal se pod rukami rationalistů snůškou bájek, mythův a výmyslů, nad nimiž učený rozum se leda jen útrpně usměje. Ten protestantismus, který se chlubil a dosud s neslýchanou smělostí chlubí, že on teprve Písmo sv. podle zásluhy ocenil, jest největším nepřítelem jeho božského rázu a není, pokud mi známo, ani jednoho moderního theologa protestantského, který by byl na jeho obranu péra pozvedl. Byli a jsou to dosud jen a jen katoličtí mužové, kteří bibli protestanty zneuctěnou s nezmenšenou úctou a láskou hájí proti útokům rationalismu. A nestalo se zajisté jen tak náhodou, že se jim za nejprudšího boje dostalo vydatné pomoci objevy v tomto století učiněnými v Mesopotamii, Egyptě a z části i v Palestině, jimiž již tak mnohá záhada biblická byla vysvětlena, jako na př. o králi Baltasarovi. Zásluhou objevů těchto se stalo, že učenci jména světového, jako Lenormant, Ménant, Oppert, Babelon, Sayce a j., třeba že někteří z nich dříve protivného byli náhledu, autoritu Písma sv. uznávají a vyznávají.

Použití objevů těchto k hájení Písma sv. dálo se u rozličných národů více méně jen úryvkovitě. První, jenž soustavně celý Starý Zákon vědeckými výsledky výzkumův assyrských, egyptských a palestinských osvětlovati a obhajovati se jal, byl učený francouzský kněz Vigouroux. S mravenčí pílí sebral z předních literatur anglické, francouzské a německé vše, co dosud věda v této příčině na světlo vynesla, v objemném díle „La Bible“ atd., které jsouc samým sv. Otcem schváleno, v nedlouhém čase vyšlo již v několikerém vydání a bylo přeloženo do všech čelnějších jazyků. V naší literatuře podával z něho ukázky velesnaživý kněz Dr. A. Podlaha a k veliké zajisté radosti všech přátel vědy biblické vydává nyní úplný jeho překlad. Sešit 1., který dosud vyšel, pojednává o rozluštění a povaze písma egyptského a klínového. Velikou předností díla Vigourouxova jest neobyčejná jasnost a srozumitelnost. Spisovatel pojednává o předmětech jinak nesnadných tak prostě, průzračně a poutavě, že by člověk myslil, že čte povídku. A pan překladatel vystihnul plnou měrou lahodu i jasnost originalu, tak že i neodborník se dílem tímto mile pobaví i poučí. Ač to jinak není vadou, myslil bych přece, že by bylo lépe v přepisech užívati hlásky *ch* místo *kh,* jehož užívají Angličané a Francouzi, poněvadž se u nich naše *ch* jinak vyslovuje.

Dílo bude vycházeti ve tříarchových sešitech po 20 kr. Od 3.—8. sešitu bude jako třetí arch přidán dějepisný nástin rationalismu biblického, kterým Vigouroux dílo své počíná. Poněvadž, jak řečeno, dílo toto formou svou nikterak se neomezuje na úzký kruh odborníků, doporučujeme je co nejvřeleji všem přátelům i protivníkům Písma sv. P. překladateli pak ze srdce přejeme na dráze počaté mnoho zdaru.

Dr. Fr. Kyzlink.

Magdalena. Napsal *J. S. Machar.* (O.)

Jiří se rozhodl — ač sám neví proč — že Lucy vyvede z pelechu hanby. V noci ji přivedl do svého domu. Jitro bylo svěží a krásné, Lucy v něm vstala k novému životu. „Modlí se za sebe, otce, mrtvou máť, za dobrou paní, pod jejížto střechou žije, za Jiřího, starou madame, za ubohé družky svoje, jež tam dál v tom bahně tonou — soucit se vším, láska k všemu rozlívá se její duší.“ Roztomilou idyllou maluje básník radost, kterou má staruška teta z nové dcery. „Za těch pár dní našla v Lucy nový život. Duše její byla z oněch svlačcovitých, které tehdy jenom rostou, když se mohou vzhůru pnouti kolem čehos silnějšího, stromku, keřc neb jen proutku.“ „V každém hnutí ptá se teta: ‚Co ty tomu říkáš, Lucy?‘...“ Lucy pomáhá staré paní šíti pro chudinu a je šťastna. Ale na čistém nebi vstávají mraky. Lucy prohlédá prázdnotu Jiřího, v němž vidíte muže idealního. Služka a domovník štvou tetu proti ní. Její spustlý otec přichází pro peníze. Jiří je v kavárnách podezírán a vysmíván. „Řek' jim pravdu. Řek' ji vřele, přesvědčivě z hloubi duše. Homerický smích tu zahřměl. Chytrák Jiří! Jaký pláštík!“ Ujíždějí tedy z nesnesitelné Prahy na svůj statek do maloměsta. Všechny jeho zlořády, intriky, klepy, nemravná zákulisí, politická batrachomyomachia líčena pérem Kosmákovským, i dialekt i němčina (která ostatně p. Macharu nejde vždy do verše) přibrány na pomoc. Maloměstská honorace, ač sama mravně prohnilá, zví brzy o minulosti Lucyně a nemá pro ni než pohrdání. Fariseové! Bůh odpouští — ale lidé pro bližního odpuštění nemají. Kromě tety má Lucy v městě jedinkého přítele — studenta anarchistu — souchotináře. Ten jí do roztrpčeného srdce přilévá zoufalství svou theorií o životě. „Život jest něco provisorního. Vlastně nic.“ Jiří kandiduje za mladočeského poslance. Většího paškvilu na mladočešství nebylo napsáno! Když konečně Jiří — ochránce ctnosti — poštván výsměchem svých mladočeských kumpánů, chce Lucy svést, zanevírá ona na svět a prchá ku Praze, aby našla klidu ve vlnách Vltaviných. „Kde as bude tělo její, až ty třešně česat budou! (které rudnou podle cesty) myslila si Lucy klidně.“ Na svou duši nemyslila? Dorazila k Vltavě. „Její duše náhle byla rozpoltěna: však ty obě půle žijí, hádají se. Jedna jak by lomila své bílé ruce: Žít, ach žít! Vždyť je ten život přec jen krásný! Vždyť jen jednou žijeme jej! Vždyť to život! A ta druhá: Dolů, dolů! nutno umřít, říká dutě. Zas ta první: Žít, ach žít jen! Nelze umřít, není síly, není ani viny žádné!“ Náhle Lucy mávla rukou a mdle šeptla: „Snad až zítra“... „Míří k domu, kde ty žalusie visí ve všech oknech... zvedá ruku... stiskla kliku...

otevřela... Osm hodin... Hlahol zvonů rozlehl se nad Prahou... Svatá chvíle... Nad tím chabým, malicherným, efemerním ‚já‘ šumí kamsi v klenbu nebes svoje: Ave Maria!“ —

Povídka, románek dovyprávěn; satirické epos došlehalo; tragedie dohrála. Rediit sus ad vomitum suum, jak dí Písmo.

Dílo p. Macharovo je srdcervoucím výkřikem proti krutosti licoměrného lidstva, které nezná odpuštění a vrhá kajicníka zpátky do bahna. Ale byla Lucy vskutku kajicnicí? Víme pouze, že se z bordelu přestěhovala do dobrého bydla. Ale o vniterné očistě, o opravdovém náboženském, křesťanském pokání tu nikde není zmínky. Toť ohromný rozdíl mezi Magdalenou Kristovou a „Magdalenou“ p. Macharovou! Název knihy: „Magdalena“ jest pouhou ironií. Náboženské pokání bylo by Lucy dodalo síly, smáti se malichernému pohrdání lidskému a vytrvati v dobrém. — Má-li kniha p. Macharova něco demonstrovat, má ještě jiné vady: Prvou, že nestanoví Lucy žádné mety, žádného cíle životního, žádné práce, a druhou, že naprosto ignoruje recidivní záchvaty, kterými mrzké tělo útočí na kajicnou duši.

Ale p. Machar vůbec nečiní nároků na dílo psychologické, ba varuje před autory psychology, vzdává se tudíž i nároků na nějakou důkaznost díla. Tolik však bezděky „Magdalenou“ dosvědčil, že bez očisty a opory náboženské jest rehabilitace (objektivní i subjektivní) nemožna. Kdyby byl p. Machar jen naznačil pravou tuto příčinu, proč Lucy neodolala útokům zlobného světa, byl by dílo své povznesl k harmonii uměleckého díla — křesťanského. Ale toho nedovoluje jeho dogmatika (jak ji známe z jeho „Juliana Apostaty“) ni jeho deterministická moralka, jak ji vypsal v této knize: „Čtenáři můj, prosím, poslyš: Psycholog mým lidem vůbec vyčte asi kotrmelce, nemožnosti v kresbě povah — proto předem prohlašuji: V to, co zde lidé zovou povahou neb charakterem, nevěřím — mám jiný názor od nejlepších filosofů; je v něm trocha materie, trocha mystiky a temna, do veršů však musí jít. Naše já jest pouhý otrok žaludku, počasí, nervů, nejčastěji však podvolí se jinému já našich bližních, buď že toto silnější je, vábnější buď, neb že opak našeho já — tak jsme všichni chameleoni tu, pravda, přiznám, s jakousi slabou vrstvou barvy základní.“ Tedy negace vůle a vlivů nadpřirozených. Myslí-li to p. Machar dopravdy nebo ironicky, je těžko rozpoznat. Mluvit obojetně patří už také k modernímu stylu. Co do celkového účinu díla postačí snad p. Macharovi (smíme-li vůbec spoléhati na jeho dřívější výroky), že ukázal: Tady je rána! Zde, lékařové, řežte a palte! Postačí-li to však i umění, jest jiná...

O formě netřeba plýtvat slovy. Čtenář ze sáhodlouhých citatů poznal už sám, jak sloh je tu plasticky lapidarní, tu dětsky povídavý, tu se ušklíbá ironií, tu koketuje se čtenářem, tu je pikantní svou pomlčkou, tu frapantní živoucím přirovnáním — vždy svěží, nenucený, v pravdě moderní.

Slohem připomíná dílo „Oněgina,“ obsahem je pendantem ke Coppéeovu „Olivierovi.“ *K. Dostál.*

Sebrané spisy Františky Stránecké. Pořádá Fr. Dlouhý. Díl I. Sv. 3. Ve Velkém Meziříčí 1894. Nakl. J. F. Šašek. Str. 354.

Prostinkých několik obrázků, načrtnutých skromným, svědomitým pérem autorky, jejíž předčasné smrti tím upřímněji želíme, čím zřetelněji v „Sebraných spisech" před námi vystupují obrysy záslužného díla, jež vykonala. Vedle Kosmáka, s nímž má mnoho příbuzného, Stránecká nejhlouběji dovedla vniknouti v duši moravského lidu a jako Kosmák i ona ve formě zábavné hleděla především přispěti k mravnímu povznešení, poučení a zušlechtění svých čtenářů.

Z povídek, v tomto svazku obsažených, nejvýše ceníme „Barušku," jemnou, psychologickou studii, prostotou líčení hluboce dojímající. Na několika stránkách tak mistrně vystižena mravní velikost našeho lidu, spatřujícího sice v provinění „padlé dívky" zločin tak hrozný, že otec v prvém návalu hněvu chce dceru i dítě zabíti, ale zároveň tak plného milosrdenství, že na konec, byť ne usmířen, byť do duše rozervân a hanbou zdrcen, přece v lásce objímá oba. A jak úchvatně otřese nitrem prostá reflexe dívky, jež, sousedkami poštvána, jde sice s dítětem v loktech postavit se na stranu oltáře, aby svůdníkovi zkazila svatbu, ale na půl cestě se zastaví, zamyslí a domů vrátí při pomyšlení: „A co by tomu ta nebohá nevěsta řekla! Což pak chuděra za to může?" A jak statečně nešťastná Baruška odpírá návrhu mladého Mikše, ač při něm duše blahem se zachvěla. Jí zneuctěné, pohaněné nabízí Mikeš, „hodný, pořádný mládenec," ruku i srdce! „Vždyť jsem já již po tři léta vodil koně plavit jen okolo vašich, abych tě někde zahledl." — „O Bože, proč pak's nikdy slovíčka nepromluvil?" — „A mohl jsem, když se ti Nečas líbil? Nyní je jinak, a proto se tě ptám!" Těchto několik slov, jakož i setkání mladého Nečasa se svým synem na trhu lépe ozařují myšlenkový a citový svět našeho lidu než sebe jemnější psychologický rozbor.

V povídce „Urbanův grunt" zachycen zvláštní typ venkovanův: Aristokracie na mizině, ale se vší hrdostí svého rodu. Chalupa je na sboření, v domě ani špetka mouky, ani krajíc chleba, ale „matka je z gruntu," proto muž zvédá hlavu, vzdoruje bídě, proto děti musí pečlivě dbáti své pověsti, vyhnouti se všemu, co by je do hanby přivedlo, proto i pohřeb ženy musí býti slavný. „Chci třeba deset let splácet, ať stojí pohřeb co stojí, vše zaplatím; ona si toho věru zasloužila, byla hodná, správná žena, a nad to byla z gruntu!" vykládá hluboce zarmoucený manžel p. faráři. — Líčení prosté, bez nadsazování, a co obrázek dělá tím zajímavějším, jsou bohatě nanešené detaily, charakterisující lidové zvyky, pověry atd.

Smutně dojímá „Jak si náš lid pomáhá." Má to býti patrně hlas varovný, přímo číslicemi dokazující záhubnost zvyku jmenovitě v česko-moravském pohoří vždy více se šířícího, posílat mladé matky za kojné na výdělek.

Nejdelší „Z malého města" je prostý obrázek, líčící jednoduchými, ale milými barvami historii malých lidí, starosti o život, strasti i radosti domácího krbu; ale základní myšlenka: ukázati na

specialním příkladu význačný rys naší povahy: papouškování po cizích, nevážení si vlastní svéráznosti a ze zlozvyku toho pak nutně následující odcizení se svým zvykům, kroji, a co horšího, v příští generaci i svému národu — dodává obrázku hlubšího významu a je výmluvnou illustrací k smutným národním poměrům měst moravských.

M. Zavoral.

Drobní lidé. Črty ze všedního života od *I. Herrmanna.* Druhé, pozměněné vydání. V Praze 1893—1894. Nakl. J. Otto. Sešit o 48 str. po 20 kr.

O prvním vydání „Drobných lidí“ bylo ve „Hlídce literarní“ obšírněji promluveno 1888 na str. 309. n. Ale druhé vydání „Drobných lidí“ podlehlo některým změnám. Několik povídek bylo ze sbírky této vyňato, protože autor vřadil nebo míní vřaditi povídky ty jinam; vyňaté článečky jsou nahraděny jinými. Tak v I. řadě nalezáme šest nových náčrtků: „Falešný akkord,“ „Na skoku,“ „Památka na jubilejní výstavu,“ „V den tahu,“ „Po vejtrubě“ a „Sylvestrovská opice páně Burianova.“ V druhé řadě nalezáme nové: „Avšak rozluštění...!“ a „Bezdětná.“

Také v těchto nových náčrtcích nalezáme pěkné, vážnější črty, na př. „Avšak rozluštění...,“ kde nalezáme dojemné líčení těžké nemoci matky spisovatelovy, kteréžto stránky svojí procítěností náležejí k nejlepšímu, co Herrmann napsal. Pěkné jsou také obrázky „Falešný akkord“ a zvláště „Bezdětná.“ V této nejdelší a po našem soudu nejlepší povídce obou svazků vypravuje se o řediteli banky, Ivanu Hronovi, jenž pojal za choť dceru zchudlého továrníka, jež měla již před tím svůj roman a měla také již dítě, děvčátko. Rodiče dívku nutí, aby před Hronem zatajila svůj poklesek a provdala se za něho, by tím zajistila budoucnost svou i jejich. Dívka, opuštěná svým milencem, konečně poddá se naléhání rodičů Manželství její s Hronem zůstane bezdětné, což velice trápí Hrona, jenž si přeje dětí. Tu však přijde na listy ženy své, z nichž zví o jejím dítku, které žena jednou do roka navštěvuje, jinak se k němu nehlásíc. Hron dítě vyhledá, přijme za své a šťastně žije s chotí, jíž odpustil. Za to hrubě naturalistická črta „Po vejtrubě“ nehodí se pro lid, pro nějž se nehodí také některé jiné, které přešly z prvého vydání do druhého. I nelze Herrmannovy knihy odporučiti pro lidové knihovny tak bez výminky, jak ji odporučil p. referent dřívější.

A. Vrzal.

L. Fulda: **Talisman.** Dramatická pohádka o 4 jedn. Přeložil *J. Kvapil.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 107. Cena 60 kr.

„Král v košili,“ rek pohádky, nesměl svého času pro nedostatečný oděv v Berlíně na jeviště, a to kusu zjednalo značnou reklamu. A kdo ví, nebyly-li při zákazu kusu ještě jiné ohledy. Děj sice se odehrává na vzdáleném Cypru, ale všemohoucí král Astolf v Samagustě se svou nádherou a absolutistickým rysem není v mnohém nepodoben císaři s jeho pověstným „Sic volo, sic iubeo.“ Vždyť v monografii jistého universitního professora o Kaligulovi viděla německá veřejnost nedávno persiflaž německého císaře a poměrů

v Německu. A „Talisman“ má celou řadu rysů, které by mohly toto podezření vzbudit ve stejné míře. Tento král Astolf nemá rád lidí, kteří samostatně myslí, a co si myslí, řeknou. Je domýšlivý, marnivý. Vojevůdce Gandolína zapudí, poněvadž mu nelichotí. Gandolín umře ve vyhnanství a syn jeho Omar přichází, aby krále vyléčil z domýšlivé nadutosti. Král, jemuž „moc nadpozemská dána“ a s nímž jenom slunce smí se rovnat (str. 17.), nezná jednoho, totiž „jak vniknout srdcím do hluboka, ke dnu“ (26). Na tuto touhu Omar nasadí svou léčku. Nabídne králi zhotoviti šat, kterým by se dovršila veškerá moc jeho. Vlastnost šatu je: Šat bude viditelný pro věrné a moudré, pro hlupáky a zlosyny zůstane neviditelným (29). Král dle toho má poznat své lidi. Omar šat jen předstírá, přece však všichni dvořané jej vidí, poněvadž nechce žádný býti hlupákem ani zlosynem. Všeobecným ujištěním král dá si vemluvit, že šat skutečně jest vyvěšen, poněvadž, ač sám nic nevidí, by musil všecky kolem sebe považovat za ničemy, lháře a darebáky (57.) Než to by připustil, oddává se úplnému klamu a v tyranské povznešenosti nepozoruje, jak kolem něho bují zrada. Konečně ústy prosté dívky strženo králi bělmo. Hrstka pravých jeho věrných potlačí vzpouru a král se kaje po tuhém vniterném zápase. Pýcha jeho zlomena, glóriola nadpozemskosti padla mu s hlavy, a Astolf stává se králem člověkem mezi lidmi. — Kus má vážnou mravní tendenci v celku i v částech (na př. episoda s chudým košíkářem Habakukem, povýšeným na hraběte) a jest propleten zdravými sentencemi (o práci, štěstí, pravdě atd.).

Forma — a o tu nám při překladě hlavně běží — je pěkná, poetická. Rýmované verše čtou se v češtině plynně a svědčí o obratné ruce. Překladatel neuchránil se několikanásobných nesprávností (na př. na str. 67. výst. 3. střídá se iamb se spondejem zcela bezprávně). Jazykových nesprávností není mnoho, ale přece potkáváme se s formou d ř u (4), vulgarismem m o c nedostaneš (14), j i ž (m. jichž) nenávidí (24). Slovo „b ů h“ opakuje se hojně (14, 16, 19, 25, 46), a to vždy tak. Jednou má „O P a n e nad oblaky“ (58).

Obsáhlý scenický aparat hru na menší jeviště nepřipouští. A i jinak zdá se, že „Talisman“ zůstane se svým „králem v košili“ — archivní specialitou. *I. Mrdz.*

Vilímkova Illustrovaná knihovna rodinná. „D o n C é z a r a S a l o m e n a.“ Historický roman *Josefa Svátka.* Se 56 illustracemi V. Černého. Str. 414.

Silný svazek, přímo nádherná úprava, v jaké p. Vilímek rodinám podává nový „historický roman“ p. J. Svátka. Je to obrázek z doby Rudolfinské, s níž autor s patrnou chutí strhuje nezaslouženou masku „zlatého věku“ a ukazuje, že nebyla než dobou „znemravnělosti a duševní spousty, prostou všeho citu vlasteneckého, všech zásad mravních i cílů vyšších.“

Na důkaz toho vybral si pověstnou osobu levobočka Rudolfa II., Dona Cézara, a líče dopodrobna s velikým mravním rozhořčením nesčetné nemravné kousky prostopášníkovy, dospívá se spokojeným

oddechnutím k závěrku: „Stržena je tím opět jedna rouška“ atd. — V prospektu p. Bačkovského, ohlašujícím „Sebrané dějepisné romany“ J. Svátka po skvostné větě: „Co Čech, to hetman, říkávalo se druhdy o předcích našich, kdy vítězné zbraně své po všech zemích střední Evropy nosili: v našem století pak právem možno říci, že co Čech, to přítel četby dějepisné“ — slaven p. Svátek jako jeden z nejpřednějších našich spisovatelů historických. Nemůžeme podepsati podobného tvrzení, soudíme-li dle romanu „Don Cézar.“ Lektura, vypočtena na sensaci, ano, ale historický roman, nespokojující se pouze líčením křiklavých výstředností a zběsilých prostopášností pološíleného vilníka, obklopeného společností o málo lepší — dokonce ne. O práci podobné těžko referovati. Není v ní jediné osoby, jejíž duši by vám autor ukázal, není jediné povahy, s jejíž líčením by si byl trochu práce dal — orgie za orgií, výstřednost za výstředností, hromadění hrůzy, ošklivosti, jež ovšem v jistých kruzích čtenářstva nemine se účinkem. Co dokonce nečiní četbu romanu příjemnou, je pathetický, deklamatorský ton, s jakým mluví většina osob, ať už nevěstky v domě „u tří červených růží,“ ať matka Cézarova či Cézar sám.

Roman p. Svátka jest určen pro „knihovnu rodinnou,“ tím ostřeji tudíž musíme protestovati proti „vtipům“ a nápadům, jimiž autor dílo opepřil. To nejsou věru již pouhé dvojsmyslnosti, nýbrž přímo obscoenní poznámky, jež urážejí a do rodinné knihovny se již nejméně hodí. Aby charakterisována byla mravní úroveň zvrhlých šlechticův oné doby, nemusel přece spis. vymýšleti podobné „vtipy,“ jako na př. str. 264., 269. atd. atd. *M. Zavoral.*

Ruská knihovna. Sv. XIX.—XXI. Spisy *Fedora Michajloviče Dostojevského.* Sv. 3.—5. „Bratři Karamazovi.“ Roman ve čtyřech částech s epilogem. V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Str. 374 + 306 + 356. Cena 5 zl.

V „Bratrech Karamazovech,“ nejdelším, ale přece neukončeném romanu, Dostojevskij nakreslil současnou vzdělanou společnost ruskou, ukázal na nedostatek víry ve středu jejím, materialismus, tělesnou bezuzdnost, smyslnou náruživost, „dychtivost života“ prostopášného, hrabivost a lakomost. Ve středu obrazu této společnosti stojí rodina Karamazovů, v níž charakteristické známky doby nejlépe se odrazily.

V nevelikém městečku žije bohatý pán, opilec, ničemník, prostopášník a bývalý přiživalščík, Fedor Pavlovič Karamazov. Začal s málem, rád se dal vydržovati na cizí útraty, rád poobědval u cizího stola, dělal ze sebe šaška, blázna a taškářstvím i lichvou velice zbohatl. Prvá jeho žena byla z bohatého šlechtického rodu Miusových; Fedor Karamazov ji unesl připravil ji o věno a tak ji urážel, že nešťastná žena prchla od něho s mladým seminaristou a zemřela snad hladem. Syn z tohoto manželství, Dmitrij, byl otcem, jenž zatím v domě si zavedl celý harem a nejnestoudnější pijanství, opuštěn na zvůli osudu. Dítěte ujal se sluha Grigorij, potom strýc, liberal Petr Alexandrovič Miusov. Dmitrij gymnasia nedostudoval, vstoupil do jakési vojenské školy, pak se octl na Kavkaze, mnoho hýřil a lehkomyslně utratil poměrně mnoho peněz, dědictví po matce, jež mu otec posílá malými částkami. Najednou otec, znaje jeho širokou, lehkomyslnou, hýřivou povahu, pošle mu 5000 rublů, když Dmitrij mu vydal listinu, že jsou úplně vyrovnáni a že už nebude nic požadovat na něm. Teď však přece přijíždí k otci, aby si vymohl zbytek dědictví po matce. U otce

sejde se s mladšími bratry. Zatím Fedor Karamazov oženil se po druhé se šestnáctiletou dívkou podivuhodné krásy a nevinných očí, které omráčily tohoto prostopášníka, ale záhy do domu jeho za přítomnosti této ženy sjížděly se špatné ženské a pořádaly se orgie. Nešťastná tato žena, Klikuše, porodila mu dva syny: Ivana a Alexěje, na něž otec po smrti matčině úplně zapomněl, tak že se dostali opět k témuž starému sluhovi, Grigorijovi. Potom se jich ujala svéhlavá stařena generalová, vychovatelka jejich matky, a po její smrti poctivý Jefim Polěnov, jenž chlapce vychovával na své útraty. Starší Ivan byl zasmušilé, v sebe uzavřené povahy, měl výtečné vlohy k učení; po smrti dobrodincově z hrdosti a opovržení k otcovi nesblížil se s ním a živil se sám hodinami a spisovatelstvím. Velikou pozornost čtenářstva obrátil k sobě statí o církevním soudě. Alexěj, jenž zbožnost dědil po matce, byl „mladistvým lidumilem,“ měl panicky čistou duši, jež tíhla z mrákot světské zloby k světlu lásky; neukončiv gymnasia, stal se „poslušníkem“ v klášteře, kdež na něj veliký vliv měl starec Zosima. Kromě těchto tří synů chlípný Fedor Karamazov měl ještě nemanželského syna, Smerdakova, jejž měl s blbou, němou, jurodivou, idiotkou a zakrslou, šerednou ženou, Lizavetou Smrdutou, jež po porodu zemřela. Smerďakov je kuchařem i sluhou otce svého.

Dmitrije Karamazova pro jeho hýření a zálety pronásleduje podplukovník. Najednou k podplukovníkovi vrátí se ze šlechtického ústavu hlavního města mladší dcera jeho, hrdá a sličná, všemi zbožňovaná Katerina Ivanovna, jež zjevně pohrdá hrdým, domýšlivým Dmitrijem, jenž se jí chce pomstiti. V tu dobu podplukovníkovi bylo odevzdati erarní peníze do dvou hodin, a tu se mu nedostávalo 4500, které si od něho vypůjčil kupec Trifon, ale nevrátil jich a popřel mu je. Podplukovník v zoufalství chtěl se zastřelit. V čas ho zachránili. A tu hrdá, sebevědomá Katerina, zvěděvši od sestry, že Dmitrij vydá jí 4500 rublů, přijde-li si k němu pro ně, velikomyslně chce sebe přinésti v oběť za otce, dojde do bytu Dmitrijova, všecka bleda, ponížena, zděšena. Dmitrijovi zatajil se až dech v prsou; nenávist bojovala v něm s láskou k této sličné dívce. Ač chtivě pohlížel na krásu její a chtěl se jí pomstiti, najednou rozmyslí si, že to bude nejeffektnější mstí, vydá jí 5000 rublův, ukloní se jí po pás nejuctivější poklonou. Katerina zbledla, hluboko se sklonila, po rusku klesla na kolena k jeho nohám a čelem dotkla se země a pak odběhla. Dmitrij nad tímto svým velikomyslným skutkem byl všecek bez sebe. Katerina zatím po smrti otcově odejela do Moskvy, obdržela od příbuzné generalové 80.000, z nichž ihned zaplatila dluh Dmitrijovi a nabídla mu svoji ruku. Dmitrij poslal k ní nejprve bratra Ivana, jenž sám do ní se zamiloval a od ní tajně jest milován, a potom přijel za ní do Moskvy a byl s Katerinou zasnouben i slíbil, že se polepší. Sotva že však přijel k otcovi, aby od něho dostal ostatek dědictví po matce, před očima bohaté nevěsty nezdrží se prostopášnosti, uchází se o náklonnost Grušenky, milostnice starého kupce. Když Fedor Karamazov zvěděl, proč Dmitrij k němu přijel, ještě více ho nenávidí a kynicky vezme 3000 rublův, o které syn ho žádá, vloží do obálky, na kterou napíše, že jsou určeny pro Grušenku, již také on miluje, přijde-li k němu v noci. Též Grušence otec pomocí důvěrníka, setníka Snegireva, odevzdal směnku Dmitrijovu, aby ji zažalovala a tím ho přinutila ke smíru s otcem. Dmitrij jde k ní, aby ji sbil, ale místo toho vášnivě se do ní zamiluje a stane se soupeřem chlípného otce. Grušenka dává oběma naději, ale nepoddá se žádnému. Zatím k otci přijíždí syn Ivan z části na prosbu a v záležitosti bratra Dmitrije, aby byl smírcem mezi otcem a bratrem v jejich peněžním sporu a při o dědictví matčino. Fedor Karamazov navrhl, aby se všichni shromáždili v cele starce Zosimy a požádali ho za prostřednictví ve při té. Návrh podporoval Aľoša, věřící v divotvornou moc starcovu. Schůzka bratří, otce i aristokrata liberala Miusova stala se skutečně u starce Zosimy, ale smíru nebylo; sehráli u starce nedůstojnou komedii, ztropili škandál. Dmitrij přede všemi naráží na to, že otce zabije; Zosima poklonil se Dmitrijovi — jeho velikému příštímu utrpení — hlubokou poklonou a odešel. Obecně myslili, že Zosima vycítil, že v rodině Karamazovů přihodí se hrdelní záležitost.

Katerina Ivanovna tajně miluje Ivana, ale pořád se namáhá a si namlouvá, že miluje Dmitrije, jehož lituje a jemuž rozhodla se celý život obětovat. Jako stín všude ho následuje, chce mu býti věrna, ač ví, že ji pro Grušenku zradil, ve všem mu pomáhá, by se mu pomstila za to, že ji urazil, aby se mohla chlubiti svojí hrdinskou věrností a ho kárati za nevěrnost. Zvěděvši, jak Dmitrij potřebuje peněz

pro Grušenku, dá mu ze zlomyslnosti tři tisíce, aby je příležitostně odeslal do Moskvy tetce a sestře její, že však to nespěchá; ví, že Dmitrij peněz neodešle, nýbrž dá milostnici. Dmitrij skutečně polovici oněch peněz prohýřil s Grušenkou za noc v Mokrém, ač ničeho za to od ní nedosáhl, druhou pak polovici zašil si a nosil na hrudi pro příležitost, kdyby snad Grušenka souhlasila, že s ním uteče, aby měl zač ji uvézti. Kateřině peníze chce vrátiti, až obdrží od otce. Ale myšlenka, že proti dívce této dopustil se podlosti, trápí ho nesnesitelně. V týž čas mučí ho žárlivost, že Grušenka půjde k otci pro ony 3000, o nichž mu pověděl sluha otců̊v, nevlastní bratr Smerďakov. Ve dne i v noci Dmitrij číhá na ni, všude říká, že otce zabije, ano jednou maje za to, že Grušenka jest u otce, ač nebyla, vedral se k němu, sbil ho a vyhrožoval mu před bratry i Grigorijem, že po druhé otce ubije do smrti.

Zatím umírá starec Zosima, tiše, klidně, uče před smrtí mnichy i Alëšu, jejž velice miloval, protože mu připomínal bratra jeho, zemřelého v mládí, jenž před smrtí najednou všecky překvapil svou něžností a láskou k lidem i přírodě. Zosima radí Alëšovi, aby po smrti jeho opustil klášter, i žehná mu „na veliké poslušenství v životě světském“ Celé město i přátelé Zosimovi v klášteře čekají, že po smrti jeho stane se div, zázrak; ale zázrak se nestal, a starec záhy začal se rozkládat, vydávaje hnilobný zápach, což všecky překvapí i Alëšu, jenž nedočkav se divu ze zoufalství pláče, pak opustí mrtvolu zbožňovaného učitele i klášter a dá se vésti od ničemného, materialistického, Grušenkou, jež Alëšu chtěla svésti, podplaceného bezcitného nevěrce, podlého Rakitina ke Grušence, kdež Alëša pije, zapomíná na Zosimu a ukáže se pravým Karamazovem. Téhož dne Grušenka obdržela zprávu, že Polák, který ji byl jako mladou dívku svedl, potom hanebně opustil, kterého však ona dosud miluje, čeká na ni v Mokrém Grušenka zapomíná na to, že ničema ten ji urazil, zapomíná, že se mu chtěla pomstiti za zradu, chce mu odpustit a jede za ním, vzkazujíc Dmitrijovi, že ho milovala jednu hodinku.

Zatím Dmitrij trápen podezřením, žárlivostí, mukami svědomí, že Katerina může ho viniti z podlosti, že peněz jejich neodeslal, hledá všude peníze, aby se s ní vypořádal. Tu chce si vypůjčit u kupce Samsonova, dobrodince Grušenčina, jenž si udělal z něho žert, odkázav ho na Legavého, obchodníka s dřívím, tu u vdovy paní Chochlakové. Ale neobdržev nikde peněz, běží ke Grušince, která však zmizela. Dmitrij chopí se všecek pomatený mosazné paličky ze hmoždíře, běží do zahrady otcovy, přeskočiv přes plot; maje za to, že Grušenka u otce, zaklepe třikrát na okno, ono znamení, které mu prozradil Smerďakov, s nímž je otec smluvil, přijde-li Grušenka. Otec mu otevřel, Dmitrij byl by ho už uhodil paličkou, ale zdržel se a prchal sadem. Grigorij vida ho prchati, hnal se za ním volaje: „otcovrahu!“ Dmitrij mimoděk Grigorije uhodil paličkou po hlavě i prchl potřísněn krví. Paličku odhodil v zahradě. Zvěděv, že Grušenka v Mokrém, strhne s hrudi zašité peníze, všecek zakrvácen s balíkem storublových bankovek běží k jednomu úředníku, u něhož vykoupí krátce před tím zastavené bambitky, aby ještě Grušenku jednou uviděl a pak se zastřelil. Trápí ho strach, že zabil Grigorije. V takovém stavu, celého zakrvác ného, s penězi, o nichž nevěděli, kde je vzal, viděli ho v městě, a to potom byly důvody, jež svědčily proti němu, jakoby byl otce zavraždil, ač tím byl nevinen. Fedora Karamazova zabil sluha Smerďakov, který před tím obratně líčil záchvat padoucnice a ďábelsky dovedně promyslil si plán vraždy, aby na něj nepadlo podezření; když totiž Dmitrij prchl a Grigorije poranil, Smerďakov zaklepal na starého Karamazova, jakoby k němu šla Grušenka, a když Karamazov mu otevřel, těžítkem na psaní ho zabil, sveden slovy nevlastního bratra Ivana, jejž zbožňoval pro jeho učen st.

Dmitrij přijel do Mokrého, hýřil a brál v karty s Polákem, za nímž byla přijela Grušenka, jímž však nyní pohrdla; odhodlanost Dmitrijova, že se zastřelí, pominula, Grušenka vyzná mu lásku. Oba chtějí začíti nový, lepší život. Tu však přichází policie, zajme Dmitrije, jenž nevěda o smrti otcově nazývá se vrahem, mysle ovšem na Grigorije. Zvěděv, že Grigorij živ, děkuje Bohu a dokazuje, že nevinen smrtí otcovou. Ale všecko svědčí proti němu. Výtečně nakreslen se stanoviska psychologického jeho výslech a prohlídka. Podobně mistrovsky vyobrazen soud nad Dmitrijem, slepé lidské soudnictví. Nadaný prokurator, vyšetřující soudce i velenadaný obhájce obžalovaného jsou osoby živé, typické; jejich duševní processy nakresleny jsou s úchvatnou pravdivostí, jakoby autor sám prožil stav prokuratora i obhájce.

Ačkoli všichni snaží se objasnit pravdu, přece ničeho nechápou v duši obžalovaného, protože psychologie jest holí o dvou koncích, již každý obrátí dle libovůle ve svůj prospěch.

Ivan Karamazov, jenž v den vraždy otcovy byl v Moskvě, trápí se myšlenkou, že jest vinen vraždou, zabil-li otce Smerďakov, a ne Dmitrij. Nejprve si Ivan namlouvá, že vrahem je Dmitrij; ale když Alëša stále tvrdí, že vrahem Smerdakov, třikrát navštíví Smerďakova, který se mu přizná zlomyslně a vyzývavě, že otce zabil on, Smerďakov, z jeho rozkazu, že Ivan svedl ho k tomu svojí theorií, že „všecko možno, všecko dovoleno," že Ivan sám schválil jeho záměr, aby zabil otce, tím, že odejel do Moskvy v den, kdy Smerdakov před ním jasně narážel na to, že zabije otce. Smerďakov Ivanovi klidně poví, jak ďábelsky chladnokrevně vraždu spáchal, dá mu peníze, 3000, jež otec přichystal Grušence a jež on vzal po vraždě; a když Ivan vyhrožuje, že ho udá soudu, oběsí se. Ivan pod vlivem muk svědomí má se za hlavního vinníka vraždy, upadne v horečku a má hallucinace. V noci vidí svou stálou hallucinaci, svého dvojníka v podobě dosti slušného přiživalščíka: časem zdá se Ivanovi, že jeho přízrak — je skutečný host jeho, že je to — čert. V takovém stavu Ivan přijde následujícího dne k soudu, odevzdá 3000, jež mu dal Smerďakov, a vypravuje, že otce zabil Smerďakov, ale mate skutečné události s vlastními představami, se svým přízrakem, čertem. Soud má ho za šílence i odvede ho. Scena ta přivede katastrofu. Katerina, která před tím svědčila ve prospěch Dmitrijův a překonavši svoji hrdost, vypravovala o jeho hrdinském činu, dobrodiní, jak přišla k němu pro 4500, aby spasila otce, vydala se v nebezpečenství, že bude uražena — najednou se lekne, aby snad Ivan nebyl viněn z vraždy, z lásky k Ivanovi a z nenávisti ke Dmitrijovi předkládá soudu list Dmitrijův, kde Dmitrij v opilství se přiznává, že zabije otce a líčí, jak to učiní. Dmitrije odsoudili do káznice na Sibiři, kamž jej chce následovati Grušenka, aby se s ním spolu utrpením obrodila k novému životu, očistila se. Bratři Ivan i Alëša navrhují Dmitrijovi, aby s Grušenkou prchl do Ameriky a všecko chystají k útěku. Z Ameriky Dmitrij má se vrátit do Ruska, někde v zákoutí pole vzdělávat a zemřít na rodné půdě. Roman dopsán není; je tudíž těžko hádati, jak by to byl Dmitrij provedl. (O. p.) *A. Vrzal.*

Ochotnické divadlo. Pořádá Arnošt Schwab-Polabský. Nakl. M. Knapp v Karlíně. Svazek po 30 kr.

Čísla 89.—93. přinesla pět původních kusův určených celou tendencí sbírky pro ochotnická jeviště. Z vážných máme tu vlasteneckou hru z národního života českého „Dvanáctý srpen 1881" čili „Na oltář vlasti" od *Emila Kunsta*. Je to skladba lehká, průhledná, se zápletkou velmi jednoduchou. Podkladem děje jest požár národního divadla v Praze a vlastenecký čin venkovana, který při pohledu na hořící budovu obětuje na nové zřízení divadla své úspory, které nesl do záložny. Děj tento jest ohlasem skutečné události, která proběhla veřejností po požáru divadla v r. 1881. Děj vložen do vsi na Plzeňsku, a obětovný venkovan je starosta z Holetína. Episodickou vložkou je milostný poměr mezi starostovou dcerou Mařenkou a kandidatem filosofie, jehož otec žije se starostou v nevůli. Vlastenecký čin starostův smíří staré a mladí se za sebe dostanou. Děj na venkově oživen je ruchem posvícenským, v Praze požárovým zmatkem. Kus pro ochotnická jeviště se hodí, zejména tam, kde katastrofa nár. divadla je v živé paměti. Jinak spisovatel nezhostil se staré šablony ochotnických her, jak svědčí postava Křepely, nejapného intrikána. Ke kusu přidán důkladný návod pro režiséra.

Druhý vážný kus je drama od *J. E. Šlechty:* „V bludišti života." Je tu vylíčen nadaný umělec malíř se strany, jak hledí

na život a jak se v něm chová. Vrcholem děje jest odhalení pikantního původu malíře Antoše Jasana a mateřské nároky staré panny na něho. Tento rek Jasan jest až za hranice možnosti výstřední, nedůtklivý až k neurvalosti, odporný filosof, ženich plný protivných rozmarů — zkrátka je to typ rozervaného umělce, jak jen si jej fantasie může představit. Při tom psychologický moment při něm silno kulhá. Z celé této postavy, jak je vržena do bludiště života, viděti skoro nejlépe, jak spisovatel na ní páše bezohledné násilí. Žádný čtenář a ještě méně divák nerozehřeje se na této přímo schátralé existenci. Dle toho kus také končí — šílenstvím opilcův u Jasana, který kolem sebe všecko chce vraždit, napřed svou nalezenou matku. Vedle reka spisovatel staví na jeviště řadu osob, které jako loutky přicházejí a odcházejí a po celý kus žádná ničím nepřispěje k psychologickému výkladu jeho nitra ani jeho zevních činů. Zlozvyk užívaný při dědečkovi Šturmovi s jeho věčným „líbějí-li poroučet?" dokonává i zevní nepříznivý dojem. Drama pro svou nechutnou a venkovu celkem cizí látku hluboko do jeho jevišť nepronikne.

Z původních veseloher č. 90. přináší jednoaktovku *J. V. Březiny* „Doktorova paní tchyně." Kus luští známé thema: jak zeť a mladý vdovec zbaví se protivné tchyně. Veselohra má rozběh situační, rozplétá se však srážkou osob a povah. Kombinace byla by jinak přípustná, ale zde rozuzlení nepůsobí dobře svou až skoro tragickou opravdovostí. Nezbytná štafáž zamilovaného párku, služka a kočí začíná a zavírá scenu. Kus dá se snadno provést. Svůj účinný výstup má v pokusech doktorových oženit soukromníka a majetníka domu Ferdinanda Krušinu s roztomilou tchyní.

Sv. 92. obsahuje veselohru od *Archleba Luděka* „Slavnostní schůze." Kus, jak uvedeno na titulním listě, provozován poprvé dne 20. března m. r. s čestným úspěchem ve Švandově divadle na Smíchově. Jest jím zachycena jedna zvláštnost mnohých našich dědin, kde místo starosty vládne jeho žena. Spisovatel chytil se nejzazšího extremu. Starosta je pravý punčocha, za to paní starostová hotový metr, ona rozhoduje v malých i velkých věcech způsobem k pohledání energickým. Ve vědomí své moci chce udělati svého muže čestným občanem, narazí však při tom přece na odpor některých členů výboru, kteří ve spojení s mladým učitelem zadrhnou ji v jejím vlastním pletivu a spekulujíce na hloupost ostatních členů výboru zvolí na posměch obecního sluhu čestným občanem. To je dávka silná a působí i u paní starostové, je však otázka, jak daleko stojí spisovatel od skutečných poměrů v našich obcích, které zůstaly třeba i za duchem času. Kus figurou obecního sluhy Vomáčky, paní starostové i starosty přechází do frašky a v té příčině dráždivých momentů pro široké publikum obsahuje dosti.

„Jen žádnou od divadla," veselohra ve 3 jedn., s použitím starší látky od *Elišky Peškové* (sv. 93.) jeví obratnou ruku. Odtud i ta pestrost v osobách a jejich značný počet (21), který sám sebou ochotníkům působívá nesnáze. Reky jsou strýc a synovec, onen

starý Don Juan, který pro herečku zanevřel na herečky, tento zamilovaný právě do jedné z nich. Kus vrcholí ve veselohře, kterou hraje milenka synovcova se strýcem. Strýc je překonán a mladí se zasnubují. Scenerie je živá, spisovatelka si uměle znamenitě pomáhá. Tak episodka na nádraží, pro děj celkem zbytečná, je celou kombinací milostných romanův a výjevů ze života. Zvláště výjev otce se 4 hochy je přímo víc než realistický. Nepatří ovšem jako skoro celá proměna prvého jednání k hlavnímu ději. Ale pro její bystrost sneseme ji, jako rozvláčné trochu sceny mezi strýcem a herečkou pro jejich uhlazenou dikci. Kus je starší a býval hrán v Praze hodí se však jen pro četné ochotnické sbory. *I. Mráz.*

Žertovné divadelní hry. Nakl. M. Knapp v Karlíně.

Ve sv. 66.—76. podali původní frašky *J. Řecký* „Studentský kousek," *Jaroslav Wolf* „Signora Lucci" (komedie), *O. Haněl* „Zanevřel na ženy" a *F. Lorbeer* „Pan biskup" dle Čechovy humoresky. Podobné drobné skladby jsou snad nutným vlekem dramatické poesie, pro niž však mnoho ceny nemají. Padá se zde zhusta do nejapností („Studentský kousek") nebo trivialnosti („Pan biskup"). *I. Mráz.*

Levné svazky novel. Č. 10. a 20. *Edmondo de Amicis:* „Vojenské povídky." Z vlaštiny přel. *V. Hanuš.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Cena 20 kr.

Edmondo de Amicis, nejznámější snad ze žijících spisovatelův italských, nar. 1846 a vystudovav gymnasium, lyceum a vojenskou školu, vstoupil do vojska jako poručík. Súčastnil se bitvy u Custozzy a též obsazení Říma. Pak odešed od vojska, věnoval se docela literatuře. Už jako mladý voják rád spisoval, ano po nějakou dobu byl redaktorem „Italia militare," která vycházela ve Florencii. Literarních plodů jeho až podnes jest už značná řada. Slávu v učeném světě zjednala mu díla. v nichž popsal dojmy z cest svých po jižních krajích Evropy, Marokku, Hollandsku a Anglii. Poněvadž vypravování jeho jest velmi zábavné, vyšla tato díla nejen několikrát za krátkou dobu, nýbrž i přeložena jsou do frančiny, němčiny a angličiny. Velikou pozornost i za hranicemi vzbudil spisek „Il Cuore," jehož vyšlo už skoro sto vydání. Amicis vydal též svazek básní a několik děl o literatuře. V Italii jest však zvláště znám a oblíben jako belletrista. Jeho vzpomínek, novel a romanů jest několik svazků. V posledním svém romanu „Il primo maggio," jak kritikové italští sami prohlašují, hlásí se zřejmě k socialismu. V ostatních, rozumí se samo sebou, jest idealem jeho Italia unita. Vypravování jeho je mistrné, živé, jak jen u Itala je možné.

V udaných nahoře dvou sešitech „Levných svazků novel" přeložil V. Hanuš pět novel a obrázků de Amicis ze života vojenského. Tři novelly prvního sešitu — z nichž ostatně první „Karmela" a poslední „Letní pochod" vyšly už též dříve, ona ve „Květech"

r. 1879. a druhý obrázek v „Zoře“ r. 1882., od téhož-li spisovatele, pověděti neumím, poněvadž v zákoutí svém časopisů těch právě nemám, podávají nám skutečný vkus předností prací de Amicis. Živé vypravování a dovedné kreslení charakterův a vyvinování jeho před očima našima obdivovati může každý v „Karmele“ a „Originelní ordonanci.“

Na ostrůvku s městečkem mezi Sicilií a Afrikou bývala italská posádka s poručíkem v čele, která se každé tři měsíce střídala. Když druhý hlavní hrdina v první novelle přišel s vojskem jako poručík na toto nové stanoviště, byl překvapen na cestě k bytu dívkou „úžasné krásy“ — superlativy u Amicis se jen hemží, — ale zanedbaného zevnějšku, která s velikou zamilovaností se naň věšela. Poručík poznal, že je šílená, a proto s hrůzou jakousi utekl do svého bytu. Sotva však později vyšel, pronásledovala jej dívka krok za krokem. V kavárně se doví, že se jmenuje Karmela a že se zbláznila před několika léty po odchodu jistého poručíka. Od té doby prý vždy bývá před bytem každého velitele, ale některého prý má radši než druhého. Nynější velitel se Karmele asi velmi zalíbil, neboť jej všude pronásledovala. Poručík poznav krásu Karmely a vida ji tak zanedbanou, ujal se jí nejprve ze soucitu, z kterého však se vyvinula láska. Činí všeliké pokusy o uzdravení Karmely s takovou nadšeností, že sám jest už rozčilen na zbláznění. Konečně pomocí místního lékaře a jiných z městečka uspořádá v bytu svém slavnost, jaká byla při odchodu onoho milence Karmelina. Tato nejprve nechápe, ale na konec jako omráčena klesne a vzrušením tím je zachráněna. Konec, jak obyčejně, seberou se.

V „Originelní ordonanci“ nakreslil rysy velmi rázovitými hloupého sluhu důstojnického. — „Letní pochod“ jest vskutku fotografický obrázek či vlastně album obrázků, znázorňujících s živostí a podrobností spisovatelovi vlastní pochod vojska v parnu letním. Není hned příkladu, kde by tak přirozeně a postupně vylíčeny byly změny nálady s postupem unavenosti jako zde. Při čtení zdá se, jako bychom těžké kroky vojáků slyšeli, ano i rostoucí únavu cítili.

Druhý sešit obsahuje dvě práce a jest jako živým příkladem, že i nejlepší spisovatel může časem podati práci i velmi slabou. První novella „Statečnost“ ještě, jakž takž, jak se říká ujde, poněvadž je zde aspoň kousek děje, ale i ona od „Karmely“ jest jako sprcha studené vody. — Druhá „Syn pluku“ jest bombastické povídání na 60 stránkách o tom, že s vojskem táhnoucím Padovou utekl kluk, který neměl u macechy mnoho slastí.

Je tento sešit opět doklad, že se u nás při nynější fabrikaci překladů překládá bez výběru, jen aby něco vyšlo. Proti této zkázonosné záplavě jsme zde už několikrát se ozvali a ozýváme se opět.

Překlad zvláště ve 20. sešitě jest málo hladký, italské frase i v českém rouchu se tlačí do popředí. *J. Blokša.*

Č. 15. *F. Anstey:* „Mluvící kůň“ a jiné novelly. Z angličiny přeložil *R. Jiřík.* Str. 83. Cena 10 kr.

„Mluvící kůň“ sosnován na této myšlence: Pan Pulvertoft jest choromyslný. Kdysi byl vybídnut zbožňovanou jím slečnou Dianou Chetwyndovou, znamenitou jezdkyní, aby se cvičil v jízdě na koni. Učinil tak a záhy koupil si koně a projížděl se už několikrát ve společnosti své damy, když tu jedenou kůň-janek před očima zbožňované přidá se k jiné jezdkyni, jíž se bezradný jezdec chtěj nebo nechtěj dvořiti musí. To se opakuje několikráte,

a ona dama, pokládajíc se za zrazenu, přijme nabídnutí soka Pulvertoftova. Ten, všecek zoufalý, vyjede si ještě jednou na svém koni a před očima krásné Diany potrestá jankovitého koně tak, že jej shodí. Upadl v těžkou nemoc a v choromyslnosti z ní vzniklé ovládán jest myšlenkou, že onen kůň měl rozum a mluvil a, úplně ovládaje pána svého, neřídil se jeho vůlí, nýbrž svou vlastní náklonností k té neb oné klisně, a že tak stal se obětí svého „mluvícího koně." — „Hodné děvčátko," jedenáctiletá Priscilla, pokládá sebe za dítko vzorně hodné a proto trápí své okolí, otce ni matky nevyjímaje, neustálým napomínáním a poučováním, jak se tomu z knížek naučila. Vidouc, že nemá úspěchu, vyžádá si od víly, aby za každou poučkou vypadl jí z úst drahokam. Opatřenou tímto vzácným darem vezme k sobě lakomá teta, jež brzy nasbírá plnou bednu drahokamův. Ale když se ukáže, že drahokamy jsou nepravé, pošle ji s hanbou domů, kdež, poučena vílou, pozná svou chybu a pracně jí odvyká. — „Ztracen." Tulák jakýsi o štědrém večeru zapadl tak do vzpomínek, že se cítí opět hochem, jenž, dostav vysvědčení, jde ze školy domů a cestou činí předsevzetí, jak se probere z ničemnosti své a změní se veškerým chováním v hocha hodného. V tom domnění bije na zamčené dvéře opuštěného domu, jenž býval jeho domovem. Odveden byv strážníkem, zadržen byl paní, v níž poznal milovavší jej kdysi družku svého mládí, provdanou teď za jeho bratra, soudce. V tom procitne tulák ze svého sna a vida, že ztratil vše, odejde zoufalý.

Ve všech těchto povídkách spisovatel velice obratně užil momentu fantastického a báchorkovitého, aby jím vlastní děj přioděl: v prvé představy choré mysli o koni mluvícím a rozumem nadaném; ve druhé kouzelné moci staré víly; ve třetí klamného zdání, vykouzleného vzpomínkami mládí. Této pomůcky spisovatel užil tak vtipně, že čtenář téměř až na konci vypravování klam ten zpozoruje, což účinnost jeho jen zvyšuje. Tak v povídce prvé neblahé působení jankovitého koně, jehož obětí se stal nešťastný Pulvertoft, velice případně zobrazeno domněle mluvícím koněm a vyvedený odtud zvrácený běh věcí působí kouzlem pravého humoru: Jest nám do smíchu a přece na konec bychom se rozplakali s nešťastným Pulvertoftem, jejž mrcha-kůň a šibal koňař o štěstí a o rozum připravil. O té povídce mohly by se učiniti pěkné výklady, na př. mohla by se vyložiti allegoricky jako honba za štěstím. Lepá Diana Chetwyndova je kýžené štěstí, tu přijde člověk-Pulvertoft sebevědomý a jme se honiti Štěstí. Ale místo, co by on vládl okolnostmi, neblahý janek-osud řídí pána a proti vůli jeho, k zármutku lepé Diany, zanese ho po bok obstárlé panny, co zatím bezohledný plukovník dobude hříčkou, náhodou Diany-Štěstěny. Člověk-Pulvertoft zuří proti Jankovi-světu, ale dostane se mu těžké vyučené: po dlouhé nemoci vyvázne sotva živ a nezbylo mu než chorá mysl, síla zlomená a „vodnaté bledé oči." Je to taková tragedie člověka. — Proti ní „Hodné děvčátko" je vzor mravokárné povídky. Čtenář se diví, proč u nás nic takového se nepíše. Látky všude dosti — ale pravé básnictví jest právě o něco více než schopnost dělati verše a rýmy, a vtip jest více než hromadění hrubostí a nadávek ve verších; a toho právě u nás jest nedostatek: pravé poesie, pravého

vtipu. — I třetí povídka mohla vyjíti jen ze srdce šlechetného a v pravdě vzdělaného. — Celkem jest knížka ta velmi dobrá a hodí se zvláště mládeži dospělejší.

Překlad pořízen mluvou správnou až na některé poklesky: str. 4. nahoufenými deštníky; str. 5. otřáslo mé nervy; str. 12. ve škole jízdecké; str. 41. že byl její otec; str. 53. podržeti tajemství; str. 54. podrž si; str. 67. stala se děvče tak milé a skromné; str. 5. slovosled „skrze crčící proudy deště se stříšky klobouku."

Č. 27. *Bret Harte:* „Thankful Blossomova." Z angličiny přel. *J. J. Benešovský-Veselý.* Str. 76. Cena 10 kr.

Děj povídky vzat z osvobozovacích bojů států severoamerických a z okolí vrchního velitele Jiřího Washingtona. Thankful, dcera farmáře Blossoma, tím, že potravinami zásobuje milence svého, kapitana Allana Brewstera, jenž se zpronevěřil věci společné, uvede otce svého ve stejné podezření. Kapitan Brewster, byv zajat, zradí milenku a osočí dvě vznešené osoby na farmě ubytované; potom Blossom zatčen ve hlavním staně Washingtonově. Thankful, jíž šlechetný major Van Zandt, vypravený na hlídání farmy, nemilé zprávy ty vyřizuje, sedajíc na koně, v rozhorlení šlehne majora bičíkem. Ale přesvědčivši se o šlechetnosti Washingtonově návštěvou ve hlavním staně a rozmluvou s ním, vrátí se domů na mysli změněna. Rozmlouvajíc na farmě s majorovým vězněm, zrádným kapitanem, vypoví mu svou lásku, ale pomůže mu k útěku s tou výminkou, že od ní zcela upustí a vrátí jí dopisy její. Major Van Zandt, jemuž Thankful vyjeví, že to učinila z lásky k němu, pohrdne jí proto. Ale když, honě kapitana, onemocněl černými neštovicemi, Thankful provdá se zaň, aby jej směla ošetřovati, a obětavostí svou dobude znova lásky majorovy.

Tato povídka slavného Kaliforňana, po našem soudě, na mnohých místech trpí nejasností, jíž teprve při druhém čtení a po mnohých úvahách náležitého světla se dostává. A to již samo sebou jest chyba. Mimo to, nevyjímaje ani osoby Washingtona samého, mnohé věci, jež vlastence Američana snad elektrisují, jsouce nám cizími, vší zajímavosti pro nás postrádají. Čtenář našinec těžko se vpravuje do geografie Severní Ameriky a do jejích bojů za svobodu. Podrobnosti, jednotlivosti geografické a historické jsou ony kořínky, z nichž vyrůstá jeho zájem — a těchto předpokladů se mu zde naprosto nedostává. Jest mu to zkrátka cizí. Mimo to osoby povídky té nevynikají tou plastickou kresbou, aby čtenáře samy zaujaly; na čtenáři jest stíhati je a postihovati. Ani humor spisovatelův není dosti výrazný a řízný. Snad by se bylo p. překladateli povedlo najíti pochoutku lepší? Mluva překladu je správná. Chybno jest: str. 3. zdě; str. 65. částě. *L. Šolc.*

Knihovna „Besed lidu." Č. 8. *H. Hjorth Boyesen:* „Pod ledovcem." Z anglického přeložil *J. V. Sládek.* V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 40. Cena 6 kr.

Dva bratři dvojčata sváří se, kdo z nich, jsa starším, má zděditi otcův statek. Rozhodnutí ponecháno Božímu soudu, a ten, který při prohrál, svrhl se do propasti. Pravnuci pozůstalého bratra, Arne a Tharald, ucházeli se o tutéž dívku a v nešťastné hodině pobodají se noži. Starší, Arne, maje

bratra za mrtvého, uprchne do Ameriky, kde časem zbohatne. Mladší se pozdraví, pojme za ženu bratrovu nevěstu a uváže se v jeho statek. Po letech syn Arneův přijde do otcova rodiště za studiemi geologickými. Zkoumaje ledovec, pod nímž leží statek nyní strýcův, pozná, že ledovec do roka sřítí se dolů, i varuje strýce. Ten, poznav původ hostě svého a domnívaje se, že jej zbaviti chce statku, neuposlechne. Synovec, zamilovav si dceru strýcovu, chce rodinu zachrániti a podá na strýce žalobu pro bezprávné držení, složiv proň značnou náhradu. Při tu vyhrál a zjara, když rozhněvaný strýc opouští s dcerou na lodi domov, sřítí se ledovec. Tu strýc pozná šlechetnost synovce svého a dá mu dceru za manželku.

Toto vypravování dosti romantické vyniká, jako předešlé povídky, kromě četného líčení severské krásy přírodní, plastickým vypsáním tvrdých, vášnivých povah norských, účinným kontrastem pověrčivého starce Tharalda a synovce jeho, blouznivého pěstitele vědy, jehož roztomilá Elsie na pravou míru přivede. I černoch Jake i čarodějka Gurid vyplňují dobře své místo. Jinak povídka ta nevyniká nad úroveň ani našich běžných povídek vesnických Překlad čte se celkem dobře.

Sem tam něco žádá opravy: str. 6. tvorem s vlnitou hlavou, t. j. černochem. Ale černoch má jen vlasy vlnité, nikoliv hlavu. Str. 9. zúmyslně; str. 12. „býval by byl" nečte se pěkně pohromadě; str. 15. ta líc; str. 16. upomínala na punčochu; str. 26. hrocení se ledovce. *L. Šolc.*

Č. 16. *Quida:* „Milostná povídka." Přeložil *Fr. Stankov.*

Chudý, nadaný malíř, vychovaný stařičkým knězem v pohorské vesničce v Abruzzách, doporučen jest lady Marterysové, aby jí freskami ozdobil plesovou dvoranu. Jako pravý hrdina novelly je krásný, vzdělaný, okouzlující. S lady Esmeou se napřed nenávidí, potom milují — ale prchají před sebou — ovšem marně. Ke všemu on ještě se doví, že jest synem jakéhosi lorda Charteryse, a že dědictví jeho zbožňované, která právě je v lázních, náleží vlastně jemu. Nezištně chce prchnouti — ona se objeví — klesnou si v náruč. Výborně! Marlittová en miniature. Starodávná šablona, podaná ve formě dopisů, slohem pěkným. Když čteme toho tolik, můžeme i to čísti, zvláště je-li kniha tak laciná. *Fr. Sedlák.*

Ze světa lesních samot. Roman *K. Klostermanna.* V Praze 1894. Nakl. J. R. Vilímek. Str. 317.

Když vyšel roman tento jako samostatný celek a když zároveň požádán byl jsem sl. redakcí o recensi tohoto romanu, rozjel jsem se do Plzně, abych poznal osobně autora děl mně sympathických. Při té příležitosti zeptal jsem se tu i tam na smýšlení p. autorovo v ohledu národnostním a všude slyšel jsem, že od prvního kroku do Plzně až do dneška hlásil a hlásí se stále p. Klostermann k národu našemu českému. Ovšem nepokládám mu toho snad za zásluhu, ale pouze konstatuji proto, že vyřčena byla svého času pochybnost o vlastenectví p. Klostermannově.

Byl jsem tedy u pana Klostermanna a požádal ho o několik životopisných dat, jež známy jsou již ovšem čtenářstvu „Hlídky lit."

(Viz „Hl. lit.“ č. 5. r. 1894. „Něco o Karlu Klostermannovi.“) Jen na doplněnou toho, co tehdy jsem uvedl, dodávám ještě, že narodil se Karel Klostermann 15. února 1848 v Haagu v Horních Rakousích. Babička jeho byla majetnicí skelných hutí na Šumavě a vše skoro, co líčí nám Klostermann v „Majitelích hutí,“ jsou paměti této staré paní, jak mně pravil sám autor. Otec Klostermannův byl synem královského rychtáře v Rehberku. Když bylo autoru našemu pět čtvrtí roku, přišli rodiče jeho — otec byl lékařem — do Sušice, pak do Žichovic, zase do Sušice a konečně do Kašp. Hor. Do školy chodil do Nalžov, a to do školy české, studoval gymnasium v Písku a Klatovech a pak lékařství ve Vídni. V r. 1870.—1872. byl vychovatelem v Žamberce. Pro rodinné poměry nechal lékařství a pomocí prof. Dra. Alberta dostal se do redakce „Wanderera“ ve Vídni, jenž však už po roce zanikl. Měl vstoupiti do redakce německé „Politiky,“ ale na domluvu školního inspektora Mareše upustil od úmyslu svého, a ježto nedostávalo se tehdy na nově zřízených realkách učitelů francouzského jazyka, šel do Plzně a stal se tam r. 1873. supplujícím professorem frančtiny na německé realce. V Plzni pak dlí do dneška, jsa oblíben ve všech kruzích jak pro všestrannou svou vzdělanost, tak pro milou svou povahu. Psát začal už v r. 1885. do „Politiky,“ a to pod pseudonymem Faustin. Česky začal psáti r. 1889., bylť totiž tehdy referentem „Hlasu Národa“ o francouzské výstavě. Ostatního dočte se čtenář v loňské „Hlídce literarní.“ Mimo práce tam uvedené napsal ještě novelletku: „Družka, matka, sestra,“ „Panský sport“ a „Čaroděj z Vlčího dolu.“ Roztomilých feuilletonů v „Politice“ jest již přes 200.

Tolik za úvod. Ale teď k romanu „Ze světa lesních samot“!

Pamatuji se zcela dobře, jaký dojem učinila před 4 roky práce tato na čtenářstvo „Osvěty“ a vyznávám, že i mne hluboce uchytila. Teď četl jsem ji podruhé, ale ku podivu, nemohl a nemohl jsem najíti na ní ze začátku ten půvab jako tehdy. Čím dále však jsem četl, tím více mne knížka zajímala a když dočetl jsem, byl tu ten starý dojem zase. Líbila se mi knížka ta. Skoro se bojím, že řeknou mnozí, že jsem literarní zpátečník. A mně přec líbí se vše, co nového, když to v pravdě umělecké, třeba to byl autor dekadent, symbolista. Pochutnám si věru na Verlaineovi, Mallarméovi i Maeterlinckovi a přečetl jsem dychtivě i vše, co napsal na př. u nás Karásek, Merta, Březina, Procházka atd. — jaký dojem to na mne učinilo, sem nepatří a proto o tom psáti nebudu — ale líbil se mi a líbí se dosud i roman „Ze světa lesních samot.“ Je to četba — mám-li se už vyjádřiti slovy některého z nejmladší generace — nemoderní, ale zdravá, normalní. Není zajisté vše, co má devisu abnormalního, individualistního, či jak teď říkáme, umělecky aristokratického, též takové, aby vámi hnulo, aby vás rozehřálo, aneb aspoň dojalo. Člověk čte a čte, ale v duši cítíte po takové četbě nudu, rozervanost; jste nespokojeni, aniž víte proč a zač. Vskutku jako byste byli někde v hrobce a cítíte zápach hořících svící, vadnoucích květin a cítili

šelest Smrti, dech Příšerna, Neznáma. A teď vezměte si třeba náš roman. Vše tu zdravé, normalní — vzduch, příroda, lidé, autor a zdraví jest i v tom, co se vám zdá na první pohled v rozkladu. (O. p.)

Fr. Holeček.

Divadelní knihovna. Č. 2. *Emil Pohl:* „Krasojezdkyně.“ Veselohra o 1 jedn. Přel. *J. Kühnl.* V Praze 1894. Nakl. I. L. Kober. Str. 31. Cena 18 kr.

Pravá divadelní prskavka s dovednou invencí a duchaplnou konversací, trochu salonní, trochu trivialní, ale konečně nemá na sobě nic urážlivého. Světák baron Cesar Wedding, topící se v dluzích, našel bohatou partii v baronesse z Hausenu. Před samým zasnoubením dává si na svém letohrádku dostaveníčko s krasojezdkyní z cirku na základě smluveného plánu. U cesty podle zámečku nahozen příkop, přes který má vůz s krasojezdkyní se překotit, aby baron Cesar stal se jejím zachraňovatelem. Tu náhle baron Cesar jest odvolán přes pole ku své matce, do léčky padne jeho nastávající snoubenka. Cesara zastupuje jeho přítel Clary, který neznaje baronessy, považuje ji za krasojezdkyni a v otevřenosti své jí vše vyžvatle, i spekulaci Cesarovu s jejím věnem. Následek toho jest, že poměr chystaný se zhatí a upřímný Clary nastupuje u baronessy místo Cesarovo. Kus je držán v přísné šabloně, neschází tu ani důvtipný sluha a důvěrník svého pána. Látky humoristické jest hojnost. hlavní dávka v dialogu obou přátel a Claryho s baronessou. Kusu po Národním divadle pražském zmocnily se divadelní společnosti i ochotnická divadla. Publikum snadno se do něho vpravuje a měli jsme příležitost pozorovat, že se baví. Lyrická báseň o „omluvě nevěrníka“ na str. 26. a 27. mizí bez dojmu, ač má býti také jedním z trumfů. Je tím snad vinen nezdařený český překlad. Jinak překlad prosy je dosti bystrý.

I. Mráz.

Romanová knihovna „Světozora.“ Sv. 33. „Na zítří.“ „Teta Severina.“ Napsala *Neera.* Přeložila *M. Kalašova.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 99. Cena 32 kr.

Marta, dívka více duchaplná a dobrá než krásná, citlivosti skoro poněkud chorobné, vdá se za statkáře, manžela jinak hodného a zcela řádného, jenž ji má rád a jí věrným jest, jak se sluší — a očekává nyní den ode dne splnění onoho idealu o lásce, jenž se byl v mysli její během let utvořil. Ona chce muži svému býti vším, chce mu nahraditi celý svět, chce vyplňovati celé jeho srdce, všecku jeho duši, a žádá na něm s nepřejností žárlivou, aby náležel jen jí a kromě ní nikomu a ničemu jinému. Hledajíc lásku takovou a nenalézajíc jí, jest nešťastna, a to tím více, poněvadž, jak ona se domnívá, přesvědčila se, že šafářka jejich od svého prostého muže touto hledanou láskou milována jest. A přesvědčila se o tom v tom okamžení, kdy pocítila se samodruhou. Je tedy láska taková, nikoli však pro ni. Snad láska mateřská vyplní touhu její neukojitelnou? — Toť předmětem povídky „Na zítří.“ — Druhá, „Teta Severina,“ má látku podobnou. Severina, dcera malířova, plná idealův antické krásy, od mladu očekává příchodu krásy a lásky — ale marně; neboť krásy se jí nedostávalo a následkem

toho ani láska nepřišla. O svých čtyřicátých narozeninách pozná se býti stařenou a bolestně se loučí se svou ztracenou mladostí.

Neera, jejíž práce nyní častěji se čtou v našich časopisech, jest spisovatelka neobyčejně nadaná, jejíž oko na vezdejší život umí právě po básnicku nazírati. Moderně realistická, smýšlením evolutionistka, hlavně v první z našich povídek rozvinula před námi věrný obraz nitra dívčího a ženského, jehož nároky na základě změněného vychování a změněného postavení ženy ve společnosti naší doby stávají se čím dále tím více naléhavým problemem socialním. Marně hledali bychom čeho podobného ve starém věku, marně ve středním. Teprve nejnovější doba spustila zkoumadlo myšlenky v tuto zející prohlubeň, hledajíc léku proti těmto souchotinám duševním, proti této vadě srdeční. Kdo rád přemýšlí, ať si přečte „Nazítří" a zodpoví, jaký tu nedostatek, co nám schází — rozum, zdraví či víra? Jisto jest, že duše zdráva není.

Překlad jest celkem zdařilý. Opraviti by sem tam bylo dosti, na všecken způsob tyto chyby: str. 6. ta rámě hubeňoučká, smýšlenky; str. 8. úrodných lán; str. 10. zástojích; str. 15. seč může; str 19. nalila víno; str. 21. do rámě Albertova; str. 22. Albert nebyl z těch, již se umí přetvářeti; str. 26. se jej tázajíc; str. 36. vyzdobyti; str. 37. kdyby jste; str. 38. příbuzní uvádí; str. 41. tou mírou atd. *L. Šolc.*

Knihovna lidu a mládeže.

Život blahoslavené Anežky České. Napsal *P. Antonín Rejzek, T. J.* Podíl Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje na r. 1894. V Brně 1894. Str. 560.

V knize této není obsažen jen život blah. Anežky, nýbrž nastíněn zároveň historický obraz 13. století. Spisovatel pak dobírá se závěru, že toliko pod štítem sv. kříže vzkvétá blahobyt a zdar. Aby to doličil, vypisuje světlé i stinné stránky doby té, při čemž ovšem slavná Přemyslovna na předním místě živými barvami se stkví. Jak šťastný byl život její, třebas že nebyl prost všelikých trpkých zkoušek, jak požehnané bylo její působení a jak blahodárný vliv jak na spřízněné panovníky, tak na lid, na veškerý národ! Svatostí dýchá život její, k svatosti pobádá i vede. Kniha všecka, která pěkně upozorňuje, v čem záleží úkol i dovršení života lidského, jest v tomto smyslu i obranou života křesťanského, v němž z víry, naděje a lásky nejkrásnější květy vznikají a nejzdařilejší ovoce zraje. Vhodně položen v ní i důraz na to, že duch křesťanský za doby blah. Anežky mohutněl, že umění bylo pěstováno, že národní, svérázná osvěta se šířila.

Spisovatel uvádí vždy prameny, z nichž čerpal. Nesouhlasí-li někdy s běžným úsudkem o době tehdejší, hledí své mínění odůvodniti. Věcně jest líčení správno až na některé maličkosti (na př. na str. 324. a 326. místo 26. býti má 27. srpna atd.); mnohdy mělo se však vypravování legendarní ještě více rozlišiti ode přesně historického. Jen sloh zdá se nám místy příliš těžkopádný, rozvleklý a odbočující.

Knihu dovozující, že život lidský toliko na základě víry, jakou katolická církev hlásá, pravý jest a učiní člověka časně i věčně

šťastného, uvítá zajisté zbožné čtenářstvo „Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje“ s povděkem. Dodáváme ještě, že k tomuto podílu „Dědictví Cyrillo-Methodějského“ jest přidána zpráva o oslavě 25. ročnice úmrtí Sušilova a o odhalení nového pomníku Sušilova a Procházkova na ústředním hřbitově brněnském. *J. Tenora.*

Libuše, Matice zábavy a vědění. R. 1874. čís. 5.—6. „Skjutský hoch.“ Roman ze švedského *E. Flygaré-Karlénové.* Přeložila *P. M. Chorušická.* Str. 348.

Když tiskl se „Skjutský hoch,“ už 18 romanův E. Flygaré-Karlénové bylo v rukou čtenářů českých „Skjutský hoch,“ o němž se zkrátka zmíníme, je kniha lidu vhodná. Roman zasahuje na počátek našeho věku, rozvíjí se ve Švedsku kolem hlavní osoby Ivara Borgenstjerna.

Ivar byl synem schudlých šlechtických rodičů, vlastníků lesní chatrče. Tehdy ještě ve Švedsku nebyla pravidelná pošta, nýbrž hospodáři jeden po druhém byli zavázáni konati službu přípřežní, což po švedsku sluje „skjut.“ Stalo se, že Ivar jsa ještě hochem, konal takovou službu, odkud název romanu „Skjutský hoch,“ při níž byl pobit od svého budoucího tchána, plukovníka šlechtice Dressena. Jízda tato stála rodinu Borgenstjernovu bělouše. Ivar po vůli otcově šel s koží na trh do sousedního města; u koželuha Bruna ji prodal, ale zároveň též si našel místo jako učeň. Vyučiv se, vstoupil do dílny bohatého majetníka statku a závodu koželužského v Réstropu, u něhož došel takové lásky, že mu dal jedinou dceru za manželku. Nová jeho přízeň za krátko všecka pomřela, jen mu zůstal synáček a bohatství. Ivar s nemocným hochem jel do lázní, kdež se střetl s Dressenem, jeho ženou a dcerou Amalií, kamž plukovník Dressen se obrátil, aby dceru odbyl. Sličná dívka Amalie získá si náklonnosti Ivarovy prostřednictvím nemocného hocha, jejž opatruje jako vlastního bratříčka; po několika menších dobrodružstvích odbude se sňatek bohatého Borgenstjerny s chudou dcerou Amalií, plukovníka, šlechtice Dressena.

Pěkně se odrážejí od sebe povahy Dressenova, jemuž erby a šlechtictví nade všecko, a Ivarova, uznávajícího jen šlechtictví a převahu duševní. Roman ponenáhlu se zauzluje, podobněž tak se rozvíjí, nemá napjatých výjevů, neobyčejných událostí, a přece bez nudy s chutí se čte; někde špatná čeština dobrou zábavu kazí. *J. Vyhlídal.*

Bibliotheka mládeže. Red. X. Dvořák. Seš. 3. „Vypravování o králi Janu Soběském.“ Polsky napsal *R. Starkel.* Přeložil *B. L. Tyšler.* V Praze 1894. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví.

Život slavného polského krále vylíčen tu hned od kolébky. Neopomenuto ani událostí při narození (bouře) a při křtu (rozpuknutí mramorového stolu), věštících prý již předem, že dítě k neobyčejným činům je povoláno. Dále vylíčeno vychování mladého Soběského, tehdáž ještě polského šlechtice, jeho cesty po Evropě, potom náhlý návrat do domova a nastoupení dráhy válečné, na které došel i královského trůnu v Polště. To vše je zhuštěno na 67 stránkách. Doba válečná vylíčena jako nepřetržitá řada krvavých bojů. Krev a jen krev! Soběský — „krví se brodě“ — hájil vlast proti Tatarům, kozákům a Turkům. Ta krev odevšad čpí, mezi řádky usazují se celé kalužiny, smysly mladého čtenáře omamují se až do otravy. V charakteru Soběského zaráží nás jedna stránka: Hned z počátku se vypravuje,

že veden byl Soběský na pole válečnické touhou pomstiti na nevěřících své padlé předky. První popudy v něm vznikly, když pochopoval obsah latinského nápisu na rodné hrobce: „Kéž vstane z kostí našich mstitel!“ Žádost „pomstiti krev strašně prolitou“ stupňována v něm byla zvláště skonem bratra jeho Marka. Velikou porážkou Turků pod Chotinem konečně pomstěna jest smrt pradědova, dědova, ujcova i bratrova, a Soběský dostál tak „slavně krvavému slibu, jejž byl kdysi v Žulkjevu u hrobek jejich učinil.“ Tato žádost pomsty vystupuje příliš mocně vedle ideje obrany vlasti a víry a silně je zatlačuje do pozadí. Ve spise pro mládež je to ethická vada, a to tím větší, že tato touha po pomstě líčí se jako šlechetnost, ctnost. Naši českou mládež potřeba je rozněcovati již něčím jiným, nežli touhami po slávě válečné a po pomstě na nepříteli.

„Tadeáš Kościuszko.“ Nástin životopisný. Polsky napsal *Czeslaw Pienaziek.* Přeložil *J. Košnář.*

Vypravování jest jako předešlé válečného rázu. Na str. 102. líčí se dobytí Prahy skrze Suvarova: „Starci, stařeny, ženy metáni byli do hořících domů, malé děti nabodávali kozáci jak na rožeň a házeli je pod koňská kopyta.“ Na knížku tak nesporou je toho ukrutenství trochu mnoho. Pochopujeme tendenci povídky se stanoviska patriotismu polského, ale překlad do českého jazyka zůstane prostou zbytečností.

Seš. 7. „Antoš Socha, mladý vojín.“ Dějepisná povídka z doby polského krále Jana Kazimíra. Napsal *J. Grajnert.* Z polského přeložil *J. Košnář.*

Starého, slepého lyrníka Vojtěcha Sochu a jeho synka Antoše přijali v cisterciáckém klášteře ve Vochocku. Když klášter druhého dne přepaden byl vojskem Rákocziho, ubit byl starý lyrník surovou soldateskou a mladý Antoš dostal se za panoše do družiny Čarnického. Později vedl dobrovolnickou četu a zúčastnil se se Soběským války proti Tatarům a kozákům. Na této výpravě vysvobodil z rukou tatarských čtrnáctiletou dívku selskou, Barušku, kterouž si později vzal za manželku. — Povídka jako vypravování o Soběském obírá se jen válečnými hrůzami, vražděním. — Vyslovuji zde podivení, proč v téže bibliothece v tak kratičkém čase již třetí spisek o polském prolévání krve? Předváděti mládeži historii stále a stále s této stránky je přec tak svrchovaně nepedagogické! *J. Horský.*

První Moravská obrázková knihovna pro českou mládež. Pořádá J. Soukal. Č. 21. „Podléštky.“ Knížka s poučením a s veršíčky pro větší a malé dětičky. Napsala *L. Grossmannová-Brodská.* Illustr. K. L. Thuma. Ve Velkém Meziříčí 1894. Nakl. Šašek a Frgal.

Ze sbírky těchto „veršíčků“ třeba citovati jen něco málo, na př.:

Náš Pepíček umí zpívat,
umí křičet, výskati,
ale nejlépe dovede
buchty s mákem papati.

Nebo:

Slovíčko „matka“ zní tak prostě,
a přec tak vznešeně,
ono na upomínek mostě
čarovnou duhu rozklene.

K tomu netřeba úsudku zvláštními slovy připínati. Čtenář jen průměrně soudný diviti se bude, že u nás dosud není dosti rázných hlasů, které by postavily hráz té blbé, nedokrevné, vypocené tvorbě literarní pro ubohou českou mládež.

Čís. 22. a 23. „Z cizích zemí.“ Dospělejší mládeži vypravuje *B. Bouška.* Illustr. K. L. Thuma.

„Lovecké příhody Cromvelovy a Molnarovy v Indii.“ Majetníka zvěřince, Sira Cromvela, zanesla touha po nové zvěři do Kalkuty v Přední Indii, kde setkal se s Petrem Molnarem, pověstným lvobijcem. V jeho průvodu a svých dvou synů, s družinou 15 Indů podnikne z Kalkuty dobrodružný výlet do Rangunu. Na cestě pobijí a zajmou hojně zvěře a rozumí se také, podniknou i krvavou řež s divochy, z jichž rukou vysvobodí jiného odvážlivého lovce, Salvu, a to právě v okamžiku, kdy náčelník pozdvihuje již sekeru, aby zajatce obětoval duchům.

„Přes Saharu.“ Čtrnáctiletý Ludvík a dvanáctiletý Strado, děti z bohaté rodiny v Cartageně, vyjeli si lehkovážně v lodici na moře. Stihla je bouře a donesla až ke břehům africkým, kde upadli do rukou otrokářských. V dalším vypravování, hodně pravděnepodobném, líčí se vysvobození obou chlapcův a jich návrat do vlasti.

Knížka „Z cizích zemí“ je příspěvkem k dobrodružné literatuře pro mládež. Připomínám jen tu maličkost, že psáti Cromvel a Viliam místo Cromwell a William není správné. *J. Horský.*

Besedy mládeže. Sv. 304. a 309. „Sny.“ Povídky a pohádky. Napsal *L. Benýšek.* Se 2 obrázky. — „Macecha.“ Původní povídka. Napsal *L. Benýšek.* Se 2 obrázky. Nakl. M. Knapp v Karlíně.

Lidový názor o maceše objevuje se často jako příkrý, nespravedlivý předsudek a nejednou bývá pramenem mnohého zla v rodinách. Děti od malička slýchávají o nevlastních matkách nepěkné úsudky a osvojují si je. („Osiřelo dítě“ dostalo se i do školních čítanek a zpěvníků.) Trestem, v němž vidí pak pouze zlovolné ubližování, utvrzuje se v nich předsudek o „zlé maceše“ a vede je k neposlušnosti, vzdoru i odporu a jiným neřestem. Různí spisovatelé pro mládež pokoušejí se působiti proti předsudku tomuto a snaží se ukázati, že vedle skutečných případů zlých macech jsou rovněž hojné případy macech šlechetných. Tuto pěknou myšlenku obral si za předmět své povídky i L. Benýšek a byli bychom jemu velmi vděčni, kdyby se mu byla povídka podařila.

Proti matce — paní Dlouhé — milující vlastní děti své nerozumnou, slepou láskou, postavena hodná, rozšafná paní Pavlíčková, nevlastní matka dvou dítek, Boříka a Milady. Ovdověla po krátké nemoci svého manžela, účetního, jenž jí nezanechal žádné pense ani zvláštního jmění. Paní Pavlíčková má jen jakési malé věno, z jehož úrokův a z výdělku svých rukou živí sebe a obě děti. Jak se v povídce

líčí, vychovává dítky a pečlivě se o ně stará jako vzorná matka vlastní. Pomocen jí při tom je výborný „pan soused“ Kopřiva. Do rodiny Pavlíčkovy vloudí se zlý duch paní Dlouhé, která neopomíjí příležitosti, aby narážkami a poznámkami Boříkovi a Miladě nedůvěru k jejich nevlastní matce nevštěpovala. Jednou v létě na cestě ze školy počkají si děti Dlouhých na Pavlíčkovy a pozvou je k sobě na svačinu. Milada a Bořík po nějakém zdráhání pozvání přijmou. U Dlouhých je vyčastují jahodami a rybízem, čímž potřísní si děti šaty. Na houpačce v zahradě Milada si roztrhne sukničku a Bořík blátem z louže se pomaže. K večeru dáno jim na srozuměnou, že mohou jíti domů. Děti mají strach z domluvy a svědomí jim činí výčitky, že se matky nedovolily. Bojí se domů a utíkají do polí za město, ale blížící se noc přivede je opět zpátky. Paní Pavlíčková, nemohouc se dětí dočkati, úzkostlivě se po nich shání a dá konečně zmizení jejich vybubnovati. Když se najdou, netresce jich, ani jim nedomlouvá, ale chová se k nim jako k dětem pobloudilým: hladí jich kadeře a líce a líbá je. I následující dny jim výčitek žádných nečiní. Dobrota matčina působí na děti různě. „Chybili jsme oba velmi,“ vykládá Milada, „neváhejme dáti se na pokání.“ „Komu libo, nechť se kaje,“ míní Bořík, „já se nepoddám.“ Milada matku skutečně odprosí, Bořík však trvá ve vzdoru. Teprve později, když onemocní nebezpečně neštovicemi a uvidí, jak macecha s láskou opravdové matky oň pečuje a od smrti ho zachrání, obrátí se k dobrému. Vyléčen tělesně i duševně stane se hochem hodným a dosáhne později, jakož i jeho sestra, štěstí.

Toť obsah povídky, vniterným dějem nepravdivé. Bořík na př. hned na počátku brání svoji matku proti paní Dlouhé. Neméně vážně slyšíte vždy mluviti Miladu. Soudíte z toho na děti již vyspělé, rozumné, vychované v náležité kázni. Divíte se tedy, proč tyto děti, jež připomínají si živá slova umírajícího otce, aby matku svou ctily a milovaly, ty děti, jež proti maceše své nemají žádných příčin, naopak jsou si vědomy, že vychovávány jsou v nejlepší péči a lásce, proč pojednou pokaženy jsou několika výroky paní Dlouhé o macechách, přes to, že slova její ihned vhodně paralysuje soused Kopřiva. Nejedná se tu sice o nic jiného, než o obyčejnou u dětí vzdorovitost a váhavost v plnění rozkazův, ale matka Pavlíčková je „všecka zoufalá,“ „nejhroznější přeludy počaly trýzniti ubohou paní,“ „jižjiž viděla, jak z dětí vyrůstají jen lidé zvrhlí a zkažení“ atd. Nepochopujete opět pohnutek, jež by oprávňovaly k tak černým výhledům do budoucnosti. Děti jsou přístupné a za krátko svoji chybu nahlížejí. Bořík jenom mrkl na Miladu a již si rozuměli. Odprošují matku a když jim ta odpouští, slavně slibují nikdy jí nezarmucovati. „Nikdy, nikdy!“ hlasitě dotvrzuje Bořík. Divno, proč tyto děti a z takové domácnosti prchají jako malé nerozumné dětičky pro potřísněné šaty do polí, proč teprve vracejí se, když napadne jim myšlenka vzdoru, ač si připomínají, že „podlehly nástrahám“ rodiny Dlouhých. Proč trvá Bořík ve vzdoru, když k němu nemá příčin, když přijaty jsou děti matkou laskavě? V čem spočívala nástraha Dlouhých? Věděli, že děti vždy čistotné právě u nich se zamaží? Proti vzdorovitosti Boříkově není pojednou žádného léku. „Již vidím, že to je nehodný hoch... nemám ho již ráda,“ vyjadřuje se před ním matka, a ještě hůře Kopřiva: „Bořík je zkažený kluk.“ Boříka napravuje teprve nemoc, nejošuntělejší pedagogický prostředek spisovatelů povídek pro děti.

„Macecha“ je povídka nechutná a zůstavuje dojem strojenosti. „Při památce našeho otce!“ „Je ztracen!“ volá na př. affektovaně

Milada. O sousedu Kopřivovi se praví, že „uměl kárati chyby lidstva způsobem skoro žíravým. Nemohl se proto nikdo naň horšiti.“ Najdete tu i věty, kterým děti neporozumějí.

„Sny“ obsahují šest povídek rovněž s patrným znakem nechutné strojenosti, kteráž nejvíce se jeví tam, kde spis. nutí se do humoru, jako na př. v povídce „Kohoutkův svár a smír“ nebo v „Trpaslících.“

J. Horský.

Vlast a svět. Sbírka spisů pro mládež. Sv. 6. „Vítův robenec.“ Historická povídka ze 14. století. České mládeži a jejím přátelům napsal *Josef Braun*. S 6 illustr. Em. Zillicha. V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 135. Cena 70 kr.

Historická povídka „Vítův robenec“ náleží mezi lepší kulturně-historické povídky pro mládež a mezi lepší práce předčasně zesnulého historického novellisty J. Brauna. Je to ne tak povídka jako spíše obrázek, řada náčrtků ze života školáků ve 14. stol., který autor líčí prostě a velice dovedně. Zvláště zajímavo jest líčení života cestovních, kočovných žáků, kteří potulovali se po hradech a vesnicích a zpěvem vydělávali si něco pro výživu.

Jednu takovou družinu žáků sebral si bakalář Říha, muž sobecký, lakotný, ješitný, podvodník. Učiniv sebe proboštem a vůdcem žáků, táhne s nimi do světa, na vandr. K četě jeho přidají se někteří žáci, jedni aby si něco vydělali, jiní (Frenclin) ze vzdoru proti rodičům. Vít, syn schudlého, zemřelého již vladyky a vychovanec poctivého, šlechetného strýce, bakaláře Víta, vynikající pěkným hlasem, sveden byl Říhou, aby se přidal ke kočovným žákům. Strýc brání Vítovi vydávati se do světa, aby se nepokazil. Ale hoch vida, jak strýc pro něj se obětuje a nouzi trpí, uteče za Říhou, aby strýcovi, jenž se živí s ním nepatrným výdělkem za opisování knih, skrovným výdělkem přispěl na výživu a na čas jemu ve starostech o výživu polehčil. Říha mu slíbil, že vydělají si zpěvem hojnost peněz, že cestou budou se učiti; zatím však ničemný bakalář tento nechá svěřené žáky pustnouti bez učení, ano svádí je ke zločinům. „Vítův robenec“ záhy lituje, že opustil churavého strýce a přidal se k Říhovi, jenž ošidí ho i o peníze, které pro něj, „vladyckého sirotka,“ na svatbě sebral vladyka Medek. Když Říha dopustil se hrdelného zločinu, sáhnuv na panského poslíka, Václava, syna Bernarda, pána na Trkni, byl jat, utekl sice panu Bernardovi, ale v Praze chycen a uvězněn, hodný Vítův robenec odměněn za svou pravdomluvnost vrátí se ke strýcovi, jenž záhy stal se mistrem a tím vyvázl z nouze, která jej i robence jeho dlouho tížila.

Kromě zajímavých kulturně-historických zpráv o životě potulných žáků máme tu dosti zpráv také o životě na vysokém učení pražském, o boji Čechů za právo a pod. Vůbec obrázek tento je velmi zajímavý; psán prostě, srozumitelně. Mládeži i přátelům jejím rádi knihu tuto odporučujeme.

Sv. 7. „Nová sbírka slovanských pohádek a pověstí.“ Sestavil *Karel V. Rais*. Se 14 původními vyobrazeními Em. Zillicha. Str. 109. Cena 70 kr.

Sestavovatel sbírky této uvádí v předmluvě, že má naději, že „v době, kdy vydávají se u nás hojné pohádky cizí, bude snad tato sbírka laskavě přijata.“ Zajisté v naději se asi nesklamal. Sestavená jím sbírka přináší skutečně pěkné pohádky a pověsti, které mládeži budou se líbiti.

Z „českých“ pohádek a pověstí líbí se nám zvláště K. V. Raisa: „Vodník pod skalou vyšehradskou,“ kdež zajímavě vypravuje se o různých kouscích vodníkových, R. Jesenské „Pohádka o velikém štěstí,“ jež hledal chudý Jiřík, až poznal, „že není většího štěstí nad lásku, která člověka obklopuje, a práci, která člověka těší a živí,“ J. K. Hraše „Krakonošovy hříčky“ a „Zlatý pramen,“ kdež se vypravuje o Náchodském rytíři, jenž příliš nemírně touže po penězích dostal se ke „zlatému prameni“ v Dobrošovské skále a v ní pohřben byl. M. Václavek podal dvě pověsti z moravského Valašska. Z „lužických“ pohádek a pověstí, jež podává Ad. Černý, „Duchové ve Vusmužové a Lubijské hoře“ připomínají pověsti o českém Blaníku, „Lipskulijanovo lože“ připomíná „Záhořovo lože“ od Erbena a „Vlkův šťastný den“ vypravuje o ješitném, domýšlivém vlkovi, jejž napálila kobyla, která ho nazvala lékařem, a když jí chtěl vytrhnouti trn, kopla jej a utekla, svině, kozli a ovce. „Polská“ pohádka: „Kůň, vůl, kohout, kocour a rak“ líčí, jak zvířata tato nespokojena svými pány dosavádními a svým životem vydala se do světa hledat nový, svobodný život. „Srbská“ pohádka „Kravka Barula“ vypravuje, jak se kravka Barula odměnila hochovi za jeho lásku. Z „ruských“ líbí se nám zvláště „Tři zeťové,“ „O dvou bratřích“ a „Kocourek a kohoutek,“ méně se zamlouvá „Usoně bohatýrka.“

Úprava obou knih slušná, cena přiměřená. *A. Vlas.*

Světozor české mládeže. Sbírka zábavné a poučné četby. Red. L. Strahl. S 21 barvotiskovými přílohami. V Praze 1894. Nakl. I. L. Kober. Str. 240. Cena 1 zl. 20 kr.

Sbírečka tato vychází o 24 str. měsíčně a přináší kromě básní a povídek také článečky poučné, zvláště výklady k přílohám. Co jest nejcennějšího ve sbírce, jsou právě tyto skutečně pěkné přílohy, dosti jemně provedené a přinášející obrázky různých věcí, rostlin i zvířat, přístavu, plovoucí věže světelné, lva, nosorožce i tigra atd. Slovesnost česká sbírkou touto ničeho nezískala. Básně z péra Fr. Krcha, L. Strahla, R. Třídvorského a j. jsou až příliš nepatrné ceny, než aby s nimi literatura počítala. Z delších povídek „Špehýř Jonáš“ od L. Strahla vypravuje o Jiřím z Poděbrad, ovšem strannicky: Jiří již jako patnáctiletý chlapec byl prý „rozvahou muž dospělý,“ vážený velice „pro bystrý rozum,“ nenáviděl náboženských rozbrojů, měl jen šlechetné záměry, kdežto jeho nepřátelé kuli jen „pletichy.“ Podobně tendenčně nakreslen špehýř Jonáš, nepřítel krále Jiřího, jenž konečně pověšen od Maďarů, jimž sloužil za krále Matyáše, a naproti němu v růžovém světle nakreslen syn Jonášův Havel, věrný sluha Jiří. „Pan Hroznata“ od L. Benýška vypravuje o křesťanském českém rytíři, jenž zbožně žil a zastával se kláštera Tepelského proti zlotřilému Hagenovi. Dosti zajímavě a žertovně napsány „Zápisky koně Fučíka“ od R. Třídvorského. Z ruštiny přeložena povídka „Mechteb,“ kde se dočteme zajímavých věcí o

škole mohammedanské v Bucharsku: děti se tam naučí všeličemu, hlavně arabštině, ale vědomostí pro život nenabudou, ba ani jazykem rodným, mateřským psáti se nenaučí. — A to je skoro všecko, co nějak aspoň náleží k literatuře zábavné. *A. Vlas.*

Sbírka ušlechtilých povídek pro mládež. Pořádá F. Jarolím, c. k. professor. Sv. 4. „Dobré duše.“ Povídka. Napsal *K. J. Zákoucký.* V Praze 1894. Str. 94. Cena 35 kr.

Autor předvádí nám celou řadu „dobrých duší“ a ukazuje, že dosud hodní, dobří lidé ze světa nevymizeli. Vypravuje nám o majetníku mlýna Valchy, Šolínovi, jenž přijal do služby rodiče chudého Josefa Kramaříka, odměněného ve škole panem Koldinským za pilnost, z vděčnosti, že Josef zachránil syna jeho, Víta, jenž málem byl by se utopil. Mlynář dal syna i Josefa na studia; oba se pilně učili, zvláště Josef prospíval v kreslení. Zatím starý mlynář zemřel, Vít zůstal doma a po povodni, která zničila mlýn jeho, přijal místo v továrně rodičů svého spolužáka, Viléma Weinricha. Kramařík se svými rodiči odejel do Ameriky k bohatému strýcovi, farmáři Kalenskému. Když však Weinrichovi přišli neštěstími o továrnu, Vít Šolín přijel za svým přítelem do Ameriky, ale brzy se vrátili i s Kalenským do vlasti a zařídili si továrnu. Josef vymýšlí a kreslí vzorky, dle nichž tkají se látky, Vít Šolín vede práce ostatní, a mladý Weinrich, který se k nim přidal, stará se o odbyt výrobků, při čemž mu pomáhá p. Stone, jemuž Josef, jeda do Ameriky, zachránil život.

Všecko v povídce je jaksi vypočteno, nuceno, nepřirozeno; dobrých duší plno, vždycky se dostaví některá, je-li jí třeba, jako na zavolání. Není tu líčen život, jaký jest, nýbrž jaký by autor rád viděl, jakého bychom si přáli. Ostatně vypravování je prosté, a úmysl spis. dobrý. *A. Vlas.*

Divadlo s loutkami. Seš. 19. „Rodná chaloupka.“ Kouzelná hra ve 3 jednáních. Napsal *Ladislav Fiala.* S původními obrázky od M. Aleše. V Praze 1894. Nakl. J. Storch syn. Str. 39. Cena 16 kr.

„Boženji, nikdy nezapomínej, že rodná chaloupka, třebas chudá, je dražší a lepší nad každý zámek. Neboť v té chaloupce sídlí spokojenost, která v drahých zámcích domovem nebývá,“ praví k mladému hošíkovi, jemuž ve snu se zdálo, že dostal se do krásného zámku, a jemuž sen se vyplnil, kouzelník, který hocha ze zámku vysvobodil, když se mu zastesklo po rodičích a „rodné chaloupce.“ Děj postupuje dosti rychle a přirozeně se rozvíjí.

Seš. 20. „Mladí obchodníci.“ Fraška ve 3 jedn. od *Žofie Podlipské.* Str. 39. Cena 16 kr.

Fraška začíná takto: Táta a máma se objímají a tančí spolu. Jejich tři hoši poskakují dokola po jedné noze, vrážejí do sebe, dělají kotrmelce a jásají: „Ichuchu! Ichuchu! Jak to sluší našemu tátovi a mámě!“ Skutečně krásný rodinný obrázek! Dále to pokračuje

ještě krásněji. Táta vystrkuje děti ze dveří. Štěpánek: „Hu, hu, hu, vy jste slíbili, že budete tančit, a teď nás vystrkujete. Tak je teď přece již jen po radosti!“ Honzíček: „Ha, ha, ha! Oni nás vystrkují! To je švanda! Ha, ha, ha!“ Ještě dále (na str. 8.—9.): Adámek dělá si dobrý den z matky, a Štěpánek (na str. 12.—13.) z otce. Tito hodní hoši jdou do Prahy, aby nakoupili věcí, kterými by potom vedli obchod, a tam jejich chytrost slaví pravé triumfy nad hloupostí hokynářův a hokynářek. A což teprve Honzíček, který vydávaje se za přestrojeného jakéhosi vznešeného pána, snad tajného policistu, nahání strachu týmž hokynářům a hokynářkám, které se mu klanějí atd. A to jsou venkovští hoši v Praze! Nevím, jak přišla do hlavy paní Podlipské myšlenka, napsati takový nesmysl pro lid a pro děti! Pěkným věcem učí je svou fraškou! *A. Vlas.*

Zprávy.

Státní stipendium po 300 zl. dostali letos čeští spisovatelé M. A. Šimáček a Dr. J. L. Hrdina.

Vrchlický opět na jevišti. 11. února provozovány dvě novinky Vrchlického, který 21. října 1892 se zařekl, že nebude pro divadlo psáti. Novinky ty („Svědek“ a „Závět Lukavického pána“) jsou prý velmi slabé.

„Písně otroka“ vydány už nevím po kolikáté. K našemu posudku (č. 2.) vysloven nám z vážných stran plný souhlas. V jednom takovém listě stojí m. j, že „je také otroctví veřejného mínění.“ Druhý p. dopisovatel míní, že tenhle počet vydání jest urážkou činnosti Sv. Čecha. Ale nedivte se! I spolek výtvarných umělců „Manes“ teprve teď poznal Čechovu velikost, poctiv jej slavnostním albem. Zdá se, že celý veřejný život náš stojí ve znamení hesla: „Ať to praskne!“

Moravský dějepis. V „Národních Listech“ (č. 4.) píše Dr. V. Řezníček: „Co dodnes jako pragmatické dějiny (!) moravské existuje, to psáno spíše na zakázku či k libosti těch, kdo by skutečné dějiny Moravy neradi viděli, tak že dokonce za přítomné doby možnými jsou zemským nákladem vydávané spisy pana Bertholda Bretholze, jehož poslední dějiny Moravy lze čísti ve kruhu odborníků leda u večer sylvestrový a jejichž publikování bylo by na místě takhle ve ‚Švandovi Dudákovi‘.“

Tohle je aspoň jedenkrát říz, hodný pruského lajtnanta! Upozorňujeme feuilletonistu „Čecha,“ který si nedávno nemálo pochvaloval Řezníčkovu „přímost,“ na tuto kritiku, která mu podá nový motiv k hymnu na přímost. Může tam vplésti, jakožto zdrcené oběti té přímosti, nebožtíka historiografa Dudíka, Havelku, Volného atd., a potom drobet mladočeského boucharonství, které nepřítele bohužel tak nebezpečného, jako je Bretholz, hravě potírá — „u večer sylvestrový.“ Prof. Dr. Kameníček, jenžto spisu Bretholzovu věnoval obsáhlou recensi, rozhodně chybil; měl jej poslati p. Řezníčkovi „u večer sylvestrový“ — a „pragmatické dějiny“ Moravy byly by obhájeny.

„Bílá Hora“ v „Modré Knihovně“ Dra. V. Řezníčka jest podle všeho epochalním dílem o záležitosti bělohorské, proti katolíkům tak zhusta

vykořisťované; nelzeť za to míti, že by se ony listy katolické, které je s velikou chválou přivítaly, byly jako ta evangelická ubožátka jen tak vrhly na ledajaké sousto spadlé s velkopanského stola. Zatím však líbí se (nevíme, zda z politiky) spis nemálo také „Lidovým Novinám," které jej také vřele doporučily (č. 30.). Zajisté památný to spis, něco nového, nebývalého! Rezek e tutti quanti — kde pak?! A pak ta katolická akvisice!

Český humor. Ve své poznámce o „Sbírce nových a časových kupletů, dvojzpěvův a solových výstupů" v č. 1. „Hl. l." opomenuli jsme dva rysy, z nichž pro českou společnost vytlouká se humor. Pro jeden z nich jest ukázka v solovém výstupu „Světem" p. J. E. Šlechty v č. 7. této sbírky. „Vandrák" vykládá o vandrování dušiček do neznámých nadhvězdných říší, kde se ubytují v hotelu „u modrého nebe" a rozplývá se pak tímto humorem: „Všecko rád dělám, jenom kdybych pracovati nemusil. Ostatně k čemu? Proč? Co pak nemáme před sebou krásný, skvělý příklad samého pána boha? A napodobit boha ve vlastnostech jeho jest ctností i tenkráte, když se napodobí jen v částech" (str. 2.). A pokračuje: „Každý dnes myslí jenom na šibalství a nikdo se nestará o pána boha. Kdo pak se dnes modlí? Kromě starých bab z růžence nikdo!" A dále mluví o modlitbách o 32 listech. Jak je to ušlechtilé! — Druhý rys jsou vtipy oplzlé nebo dvojsmyslné. Padlé prodavačky, trafikantky a pod. uvádějí se zde „pro zasmání" zhusta na scenu. Jsou však mezi skladateli kupletův i čestné vyjímky. Jmenujeme zejména V. Šmída a A. Kohna (dle jména žid, píše však na př. i „jak B ů h chce můj," č. 10. str. 3.). *I. Mrâz.*

Rusko. Veliká pozornost věnuje se spisovateli ruskými thematu osobního štěstí žen, otázce ženské. Zvláště ženy spisovatelky otázku tuto rozbírají ve svých belletristických dílech. Minulého roku několik spisovatelek obralo si za předmět prací svých málo dosud známý svět nových, učících se, studujících žen.

Valentina Jovovna Dmitrijeva (* 1859), známá spisovatelka svými povídkami ze života selského lidu, mezi nímž provozuje lékařskou praxi, napsala zajímavou povídku „G o m o č k a," již uveřejnila v „Sěv. Věstniku." Dmitrijeva je zvláštností mezi ženami spisovatelkami; v jejím způsobu tvoření není zvláštních tahů, kterými se vyznačuje tvorba ženská: ani drobné filigranské práce v popisech, ani jemnosti přecházející do malichernosti a titěrkářství v psychologické analyse, ani mnohomluvnosti a rozvláčnosti, ani unylého, naříkavého, sentimentalního tonu. Zvláštní tahy ženské umělecké tvorby jsou jí cizí, t a l e n t její jest úplně mužský, ostrostí a hrubostí až p ř í l i š m u ž s k ý. Její společenské přesvědčení jest určité i určuje, podmiňuje také výbor jejích themat; nahodilost ve výboru themat nehraje u ní té role, jako u mnohých mladých spisovatelů. Slabou úlohu u ní hraje také nadšení. Talent její je převahou vnější: ona více popisuje než kreslí, více vypravuje než vyobrazuje. Z nedostatku obrazů, psychologické analysy, proniknutí do duše popisovaných osob pochází chladnost a suchoparnost: ona snad přiměje čtenáře k rozjímání, přesvědčí jej, ale n e d o j m e ho, nepohne jím. Slovem, ona je b e l l e t r i s t k o u, ale ž á d n o u u m ě l k y n í. Nedostatky tvorby její bijí do očí hlavně v povídkách ze života vzdělanců. Dmitrijeva nemá schopnosti individualisovati typické; odtud typy jejích osob vzdělaných jsou příliš abstraktní, nemají živosti, živé krve. Tyto nedostatky tvorby V. Dmitrijevé znamenati také v novelle „G o m o č k a": s jedné strany osoby kresleny příliš ostrými tahy beze všech psychologických

odstínů, s druhé strany jiné osoby nakresleny velice bledě. Hrubost tonu, ostrost v úsudcích zabíhají do neumělеckosti. Nicméně novella je zajímava a dojímá. Autorce veliké služby tu prokázal sám sujet novelly, podrobná znalost toho, co popisuje, světa nových, učících se žen, upřímná láska ke světu tomu. A tímto jediným z prvkův umělecké tvorby způsobila Dmitrijeva podobný dojem, jaký působí praví umělci. Hrdinka novelly, Olga Pavlovna Rymskaja, již učená družka její Ornatova nazvala „homunculus,“ Gomočka, je živou osobností. Je to půvabná ženská bytost, plná neobsáhlé lásky, lidumilnosti, sebeobětavosti a sebezapření, bytost úplně realná, skutečná, slabá, něžná, pokorná, krotká, rozumově, duševně nesamostatná, hotová jíti za všemi a všude, kde by mohla se obětovati. Při této lásce k lidem Gomočka nemá vytrvalosti, stálosti, pevnosti. Opustivši dům otcovský, kde byla malou „maminkou“ maličkých bratří a sester, odešla do Petrohradu studovat lékařství a přinesla si tam duši i srdce, plné lásky, kterou věnovala ne abstraktním vědám, nýbrž lidem, jimž vždy ochotně slouží, ochotně odpouští urážky. Je to bledý, jemný paprslek nastávajícího úsvitu; Gomočka neozáří jako ohnivý paprslek sluneční mraku života, nepěkné skutečnosti nepředělá, ale vyšle do ní aspoň několik jemných paprsků. Kromě Gomočky je v novelle několik zdařilých figur, na př. nešťastného nadaného umělce, slepého hudebníka a dělníka Gribanova. Hlavní však předností novelly je zajímavé, originalní thema, líčení málo známého světa nových ruských žen, který Dmitrijeva dobře zná. — Umělecky mnohem slabší je novella „V e s e n n i j a i l l j u z i j i,“ kterou Dmitrijeva uveřejnila ve „Věstn. Evr.“ Vesnu, nebo příchod vesny k nemocné, chorobné, slabé, vzdělané společnosti petrohradské představuje mladá dívka Gaňa, sličná, svěží, trochu naivní, nadšená, jíž nadšeni všichni petrohradští vzdělanci, jakmile ji spatří. Autorka ubezpečuje nás, že od Gani jde vůně maloruského jihu s jeho krásou, v y p r a v u j e o tom, ale n e-u k a z u j e toho, objasňuje, v y s v ě t l u j e, ale n e v y o b r a z u j e. Tak samolibý malíř Seliščev, člověk ochladlé duše, prázdného srdce, jenž pozbyl již i schopnosti ke tvorbě, najednou nadšen tvoří plán k obrazu: „Vesna jde.“ Jak to možno, toho čtenář nechápe, protože autorka toho neukázala, nevyobrazila. Typy novelly této jsou neurčity; o duševních přechodech Seliščeva spisovatelka vypravuje dosti zmateně, ale nevyobrazuje jich. Dosti složitý, psychologicky obtížný, dosti pěkně zamyšlený typ pessimistky Chotyncevé není umělecky vyobrazen ani psychologicky rozebrán. Propracován není ani pěkně zamýšlený typ renegata Potesina.

— Spisovatelka, podpisující se *Z. N. Gippius,* uveřejnila v „Ruské Mysli“ povídku „L j u d i - b r a ť j a,“ v níž podobně líčí se život v ženském pensionatě, a nakreslen smutný život nemanželské dívky, Anny Kuzminové, k níž rodiče se nehlásí, a jež přes to, že měla diplom, pro ošklivý svůj vnějšek nikde nemohla nalézti zaměstnání, které by odpovídalo jejímu vzdělání. Nikde jí nechtějí přijat nejen za domácí učitelku, nýbrž ani za prostou služku. V nouzi a bídě žije dívka tato, až perouc prádlo nakazí se tyfem a umře. Ne jejího vzdělání, ne diplomu bylo třeba těm, kteří by ji chtěli za domácí učitelku dětí; ti žádali po ní tělesné krásy, té ona neměla. Z vypravování spisovatelčina vane na nás živostí a svěžestí, jakou vynikala první a nejlepší dosud práce této spisovatelky, z novelly „Z l o s č a s t n a j a,“

uveřejněné ve „Věstniku Evropy“ 1890. Škoda, že spisovatelka píše druhdy strojeným, hledaným, nepřirozeným slohem, úryvkovitou řečí a krátkými frasemi na způsob symbolistův a dekadentův a vyhledává nepřirozené látky pro své povídky, jak viděti ze studie „Odinokij“ (1891), v níž se líčí život mladíka, jenž umírá právě v dobu, kdy chce dívce vyznati lásku, souchotinami, kterým podlehla matka i jeho sestry, a z náčrtku „Kostino mščenije“ (1893), kde devítiletý hošík uražen matkou před hosti na ni prozrazuje, že jest otci nevěrna a líbá se s důstojníkem.

— *Jelena Ivanovna Blarambergová,* po muži *Aprěleva,* pod pseud. *E. Ardov* uveřejnila 1894 v „Ruské Mysli“ novellu „Vydajučšajasja ženščina.“ Spisovatelka tato narodila se 24. února 1846 v Orenburgu, nabyla domácího vychování pod vlivem hnutí šedesátých let. Vliv ten projevil se na ní tím, že ona překládala i kompilovala pro „Žurnal ministerstva národní osvěty“ a „Národní školu,“ obírala se pedagogikou, 1872 navštívila i Prahu, aby poznala dětské zahrádky a 1873 vstoupila v Ženevě na filosofickou fakultu, ale pro nemoc neukončila studií. Známost s Turgenevem byla příčinou, že změnila kruh činnosti své, věnovala se krásnému písemnictví. První svůj náčrtek „Appolon Markovič“ uveřejnila v novinách „Naš věk“ 1877; téhož roku uveřejnila roman „Bez viny vinovatyje“ ve „Věstn. Evr.“ Od té doby v různých časopisech uveřejnila řadu náčrtků, jež 1893 vydala s názvem „Eskizy,“ a 1892 roman „Rufina Kazdojeva.“ V romaně „Bez viny vinní“ autorka ukazuje v pravém světle typ světského šviháka, jejž ženy milují pro jeho něžnost citův a melancholičnost; ale něžný melancholik je vskutku nesnesitelným sobcem, nemilujícím nikoho kromě svého „já.“ V romanu „Rufina Kazdojeva“ líčí se kruh mladých lidí šedesátých roků, kteří, chtějíce sloužiti bližnímu, opouštějí své postavení ve světě a jedou za mračným novotářem, židovským doktorem na Krym, kde doktor tento zařídil osadu vzdělaných rolníků, kteří se chtějí obroditi na lůně přírody. Nezdar podniku toho vypsán velice ze široka. Spisovatelka má sice bystrý zrak pro skutečnost, umí živě vykládat, ale talent její jest úplně ženský, neumí kreslit jasně a dokazovat přesvědčivě, rozplývá se v podrobnostech druhého stupně, nemotivuje hlavních momentů svého vypravování. Nová její novella „Vynikající žena“ předvádí zajímavý typ ženy, jež kromě předností těla vyniká nadáním k malířství, hudbě i k divadlu, ženy samolibé, nové Kleopatry, jež milujíc pouze sebe otravuje život muži svému, dobrosrdečnému a měkkému, odjede se svým milencem, a když po 10 letech se vrátí, aby si vymohla rozvod s mužem, zkazí svatbu své nevinné dceři, odloudivši jí ženicha, čímž jí způsobí veliký bol. Milenec dceřin, oslněn krásou matky své milenky, zapomněl na svou nevěstu, a když se vzpamatuje a nabízí, že hned se s dcerou ožení, nevinná dívka odmítne ho. S ženou sobeckou, která všude, kde se zjeví, neštěstí působí, nejbližším bytostem, mužovi i dceři, život otráví, čtenář sympathisovat nemůže. Autorka chce ji učinit sympathickou, vynikající ženou a omlouvá její skutky špatné tím, že prý na genialní povahy třeba hleděti se stanoviska jiné moralky.

— Mnohem sympathičtější než tato „vynikající žena“ je prostá ruská dívka v povídce *V. Mikuliče* (žena?) „Zarnicy,“ uveřejněné v „Sěv. Věstn.“ 1894. Úryvkovitá forma, nesouvislost vypravování nevyhovuje uměleckým

požadavkům, ale obsah povídky pln půvabu, krásy a pravdy. Z povídky odnese si čtenář skutečně esthetický požitek. Hrdinkou je dívka mladá, téměř dítě, čistá, naivní, hluboká duše dětská, plná poesie, neurčité touhy po pravdě a kráse. Nálada této mladé, zdravé, krásné duše podána měkkou, něžnou, krásnou, básnickou řečí.

— Podobně sympathická je hrdinka povídky *T. L. Ščepkiné-Kupernikové:* „Odinočestvo“ („Ruská Mysl“ 1894), v níž nakreslena mladá dívka, malířka, jež žijíc ve světě a malujíc krasotinky světa, cítí se nešťastnou, naříká na svou osamělost, opuštěnost. Když však v nemocnici seznámila se s prostou, dobrosrdečnou dívkou Natašou, jež ji naučila mysliti ne na své štěstí, nýbrž na hoře bližního, počne bodře dělati své malé dílo, pracovati pro ty, „kteří pracují a obtíženi jsou,“ pomáhati bližním. Od osamělosti zachrání ji práce a nezištná láska k trpícím.

— *A. Šabelská* v „Ruském Bogatstvu“ 1894 uveřejnila veliký roman „Druzja,“ v němž chtěla nakresliti velikou dobu obrození i její nové lidi, ale ani to, ani ono se jí nepodařilo. Spisovatelka kreslí velice nejasně, bledě. Ze zajímavějších osob romanu toho jmenujeme předně Železneva, zlého prostopášníka, pravého syna nevolnické Rusi. On zná dobře, co hlásali, zač bojovali noví lidé, ví, co je dobrého, spravedlivého v jejich požadavcích, bezděčně sdílí se s nimi o víru v osobnost, její sílu a rozum, o hluboký zájem k lidem, ale jde proti nim, nenávidí jich. K tomu ho nutí zakořenělá prostopášnost jeho povahy a dědictví minulosti, od níž nemůže se odloučiti, nezkrocené vášně a osobní zájmy, prospěchy. Je to zajímavý typ vzdělaného nepřítele doby reformační. Zástupcem nových lidí v romaně je Voroncov, věřící ve všemohoucnost lidského rozumu a mající za to, že, jakmile lidé poznají pravdu a spravedlnost, hned pravda a spravedlnost usadí se na zemi.

— Spisovatelka, podpisující se *N. J. Severin,* uveřejnila v „Rusském Obozr.“ roman ze života petrohradské obsluhy s názvem: „Taňkina karjera.“ Hrdinkou je malé vesnické děvče, Taňka, jež na vsi nemělo žádných svazků s rodnými, kromě bratříčka pastýře, nenabylo mravních opor, zásad; když přišlo do Petrohradu sloužit, mělo zdravé tělo, nezkaženou povahu, ale nebylo připraveno k duševnímu boji s prostopášným služebnictvem a prostopášnějším ještě panstvem, a proto hned se poddává zhoubnému vlivu nevázané přísluhy. Vliv panstva na přísluhu nakreslen bledě, nejasně; přísluha nakreslena typičtěji, živěji. Dramatického živlu, živlu duševního zápasu tu není.

— *Marie V. Krestovská* uveřejnila v „Sěv. Věstn.“ novellu v listech: „Ženskaja žizň,“ v níž prostě, roztomile nakreslila andělsky čistou, rajsky nevinnou sedmnáctiletou dívku z třídy šlechtické před reformou. Je to exotický kvítek ve vrstvě té, ale není nemožný.

— „Pověsti i razskazy“ *N. P. Stachevičové* nemají žádného literarního významu.

A. Vrzal.

Italie. *Maria di Gardo* podává ve svém historickém romanu „Il romanzo di un bandito“ na základě hodnověrných dokladů, jak za revoluce neapolské, t. j. v letech od r. 1799—1815. krutě si vedla francouzská vláda proti vzbouřivším se provinciím, zvláště však proti brigandům. Spis nepostrádá do jisté míry zajímavosti, ale psán jest formou příliš jednotvárnou.

— *Vico d'Arisbo,* autor několika knih ne právě špatných, z nichž uvádím jenom „Pampa e foreste" a „Tra zappe e vanghe," začal u Speiraniho vydávati knihovnu pro mládež. Zahájil ji svými čtyřmi povídkami pod titulem „Tra freccie e fucili," jež psány jsou lehce a čistě a splňují intence redaktorovy, jež si vytkl při vydávání oné knihovny: baviti totiž a líčiti tak, aby z vypravování a líčení aspoň nějaká idea dobrá utkvěla v paměti a srdci mladých čtenářů. *A. Koudelka.*

Francie. *L. Descavesa* „Les Emmurés" jest studiem o slepcích s intencí ukázati čtenářstvu, v čemž vlastně záleží naturalismus. Třebas ostře proti němu vystoupeno bylo, přece nedá se upříti, že si Descaves prací tou dobyl čestného místa mezi dnešními francouzskými romanopisci.

— „Domnine" zove se nejnovější roman známého i u nás povídkáře francouzského *Paul Aréna.* Hrdinka romanu toho má posloužiti opět za důkaz, že marný jest všechen boj proti tak zvané „hereditě." Nedá se upříti, že roman v celku i v jednotlivostech prozrazuje mistrnou ruku, ale jiná jest, zda celá ta nauka o „hereditě" jest tak jistá, jak se upevňuje, aspoň v našem případě jsou to věci zcela jiné nežli původ ze zkažené rodiny, které přivádějí hrdinku v tyže konce.

— Z jiných ještě novotin uvádím *Fr. Coppéea* sbírku povídek „Contes tout simples," psaných s obvyklou jeho delikatností a se sentimentalním přibarvením; *Hect. Malota* „Amour de jeune," roman plný dramatických zápletek vypočtených na rozechvění citlivých duší; *Charles Maurrafa* „Le chemin de Paris," vlastně sbírka mythů a bajek, třebas celek nese název romanu allegorického, a *Paul Rougeta* „Cherès volaptés," psychologický roman, líčící zápas mezi smyslností a srdcem. *A. Koudelka.*

Anglie. A) Poesie. „In Rupet and Silver" nese nápis nejposlednější sbírka básní známého kritika, a to přísného, *Edm. Gossea.* Sbírka rozdělena v 7 oddílů, první udává titul a obsahuje 12 básní, v nichž se jedno a totéž opakuje, totiž žal nad ztraceným mládím a zmařenými nadějemi. Ostatní oddíly obsahují básně různého obsahu, dedikace reflexí na jednotlivé spisovatele a básníky. — nejhůře při tom pochodil právě zemřelý romanopisec Rob. Louis Stevenson, jemuž věnována báseň přímo školácká, — je viděti, že p. kritik Gosse neužil na své básně téhož přísného měřítka, jakým měřívá jiným! — a osobní dojmy. — „Avalon" zove se básnická romance a druh jakési applikace legendy o Graalovi. Je to rozvleklá a nudná báseň, třebas tu a tam prokmitají paprsky pravé a skutečné poesie. Patrně spisovatelka, *Dora Stuart-Menteathová,* měla dobrou vůli, ale síly byly slabé. — *Mr. Robert Reid* (Rob. Wanlock), aby čtenářstvu přímo vnutil přesvědčení, že jeho sbírka básní „Poems, Songs and Sonnets" jest skutečně sbírkou cenných věcí, předeslal sbírce dedikace (básně) šesti jiných básníků (veršotepců snad by bylo případněji řečeno), než bohužel, angličtí kritikové přes to přese všecko nechtějí v něm viděti „laureatu poetu." Mnohé básně psány jsou ve škotském nářečí. — Mnohem lepší jest sbírečka básní *Anthony C. Deanea,* tenor jejich jest jemně satirický.

B) Literatura pro mládež. *Mr. Andrew Lang* připojil ku svým dřívějším sbírkám pohádek a báchorek, vzatých ze všech národů,

novou sbírku, jíž dal podle obalu název „The Jelton (žlutý) Fairy Book.“ Psány jsou výlučně pro děti a zastoupeno jest Rusko, Německo, Francie, Island, ano i nárůdek rudokožců. — „The Golden Fairy Book“ obsahuje báchorky a bájky předních evropských spisovatelů, jako Andersena, Grima, Mořice Jokaie, Alex. Dumasa a j. — *Spot:* „An Autobiography“ a *Miss Theodory Elmslieové* „Black Puppy“ jednají o dobrodružstvích a osudech dvou psíků. — „Twenty Lettle Mai dens“ jest umělecká kniha, v níž *Amy E. Blanchardová* popisuje život dvaceti děvčátek všech stavů, jak městských, tak i venkovských. — „My New Home“ jest jednou z *Mrs. Molesworthové* charakteristických knížek, jednajících o dívčím životě. Tím „Novým domovem“ míní se nový příbytek v Londýně, do kterého uveden sirotek, Helena Wingfieldová, dosud šťastně žijící u své babičky na venkově, k níž se opět — na konci povídky — po nepříjemných zkušenostech vrací. Pro dospělejší dívky psána jest téže spisovatelky „Olivia“, jež jest pěknou a poučnou povahokresbou. — „The Land of Pluck“ obsahuje povídky a črty, jež většinou seznamují mladé čtenáře s Hollandskem a jeho obyvately a jeho zvláštnostmi. Spisovatelka *Mary Mapes Dodge*. — Jako jiná léta, tak i letos vybral *Alfred H. Miles* co nejlepšího našel u angl. spisovatelův a spisovatelek napsaného pro mládež obojího pohlaví a vydal to ve dvou sbírkách: „Fifty-two Stories of Girl-Life at Home and Abroad“ (pro dívky) a „Fifty-two Stories of Boy-Life at Home and Abroad“ (pro hochy). — „Under the War-Clouds“ jedná hlavně o francouzsko-pruské válce, pokud se dotýká osudů mladého anglického ranhojiče. Autor: *E. F. Pollard.* — „In the Lion's Mouth“ jest prostinká, ale plynně a poutavě vypravovaná, a zajisté vítanou bude mladým čtenářům. Dvě dítky, sirotci, bratr a sestra, svěřeny pod ochranu lakotného strýce, poslány jsou od něho do Francie právě v okamžiku prvního propuknutí revolučního zmatku. Co jim jest přestáti za revoluce, to další obsah povídky té. Dítky, co jen pravda, jsou poněkud bohatě od přírody nadány; dovedou po francouzsku mluviti s urozenými i prostými venkovany, jakmile jen vkročí na půdu franc., — než to je výhoda pro čtenáře, jenž není nucen čekat, až by se naučily tu té řeči. — „Rex or Winning the Victoria Cross“ až na kazatelský ton tu a tam jest dobrá povídka pro hochy. v níž *Miss Louisa Thompsonová* ukazuje, co vše podnikl udatný hoch, aby dosáhl kýženého vyznamenání za hrdinství.

— Na samém sklonku r. 1894. zemřela největší z anglických básnířek, *Miss Christina Georgina Rossetti,* mladší sestra D. G. Rossettiho. Láska k poesii byla dědičnou v té rodině, neboť i otec, F. Rossetti, byl básníkem. Christina narodila se 5. prosince 1830. Ona a bratr její záhy jevili svoje božské nadání. První básně její vyšly v organu „Pre-Raphaelitte-Brotherhoodu“ „Germu.“ Její „Goblin Market“ a „The Princess Progress“ illustroval její bratr, jenž r. 1849. zvolil si ji za model ku svému obrazu: „Panenský věk Marie Panny.“ Roku 1881. vydána sbírka: „A Pageant and other Poems.“ Svazek popěvkův, ukolébavek a dva svazky kratších povídek doplňují počet jejích prací. Souborné vydání vyšlo r. 1890. Miss Rossetti jako poetka vyšvihla se na týž stupeň, co Mrs. Browningová. Nej-

jemnější smysl pro hudbu u volbě a stavbě slov a etherická obrazotvornost, povznášející se ze sfery pozemského ke sfeře duchovního, činí charakteristické známky jejích básní. Dle těla byla Miss Rossetti krajně delikatní, i žila úplně v ústraní v Torrington-squareu č. 30. v Londýně. Tam také vypustila svou čistou duši.

A. Koudelka.

Drobet panslavismu. Ruský měsíčník „Knižki Neděli“ podává (v 1. č.) zprávu o „novyja tečenija v češskoj literaturě“ dle známého článku F. V. Krejčího v čas. „Die Zeit.“ Jak důkladně, viděti ze jmen: Krežaj (čti: Krejčí), Vlickago (čti: Vrchlick.), Svjatopolka Seča (čti: Čecha), Mstik (čti: Mrštík), Simoiek nebo Slimaček (oboje čti: Šimáček). Ať žije slovanská vzájemnost!

FEUILLETON.

Odilo.

Ze vzpomínek *D. L.* (O.)

IV. „Angelica.“ Dvorní rada vede mladého lékaře do svého bytu. Tu se konečně našemu Faustovi objeví Markétka v podobě radovy Angeliky. Zpěv tento, líčící „Hvězdnou píseň“ Angeliky, jíž se naučila od jednoho blázna, jest brillantní poetické číslo.

Hvězdná píseň.

„Nuž, zapěj hvězdnou píseň, drahá!
Jakkoli žal mi v srdce sahá
vždy pro toho, jenž vybásnil ji,
nechť přítel náš ji přece pozná,
ať vidí, jaká hvězdná dráha
v té duši svítila, než skryl ji
nynější mam a noc ta hrozná.“

Tak při domáckém svitu lampy
oslovil rada dcerušku svou,
jež právě nyní dokončila,
jak roztomilá hospodyňka,
co nebožka máť činívala:
Pro hosta vítaného totiž
úpravně uvařila čaje.
Dnes byla skoro neobratna;
ba, nalévajíc do šálků
kraj pomatena přelila.
A jak útulný samovar
zpěv o domácím ráji blčel,
i Odilo teď náhle mlčel,
a patřil teskně v její čar.
A Gertraud, vychovatelka,
zkoumala okem oba dva.
Potom, jsouc otci po vůli,
jde dcerka chvatně ku klavíru,
a úsměv, jenž jí na tvář padá,
dí němě, jak to činí ráda:
Jak nyní, světa zapomenouc,
šla ve svatyni vnitřní svou,
po klávesách se plaše ženouc,
byla jen lesní květinkou.
Leč jak v akkordů vlnu hlasnou
své plné srdce rozperlila,
hned rozvila se v růži krásnou,
zář léta kolem ní se lila.
A slyš, bouř už se konejší,
teď zahlaholí píseň hvězd!
Už v tony tišší, slavnější
se hladí burná zvuků síla,
a po hladině slaví vjezd
hlas její jako labuť bílá.

„Na nebi samý hvězdný plam —
zářící moře — velký svět. —
Vzleť si, má duše, nevím kam —
nemůžeš břehů doletět.
O nesmírný, Tvůj háv zřím plát,
mne jímá hrůzou sláva Tvá —
však v srdci touha vyrůstá:
Čím hvězdná světla jste, chci znát!“

Dozněla velebná ta píseň,
v níž burácela touhy tíseň
a vzpínala se ku hvězdám.
Pak mezihra, jak v šerý chrám
by mysterium táhlo zticha,
jak snění, které sotva dýchá,
a potom mohutnící vlnou
rost' příval zvuků v hymnu plnou,
až hřmělo z úst všech hvězdných davů:
„Nebesa zvěstují Tvou slávu!“

V líčení hudby následují dvě ostatní slohy „Hvězdné písně“:

Zda jdete — nebi k ozdobě —
svou věčnou drahou samotná?
Či máte tvorstvo na sobě,
jež kolébku i rakev zná?
Zná lidské štěstí? Lidský žal?
Zná lidskou lásku? Záští zná?
O jak se vzdouvá touha má:
Co hvězdy jsou, to rád bych znal!

Snad vyšší rod tam obývá,
jenž nádhernějʼ smí duchem kvést?
Hádanka žití palčivá
tam otevřenou knihou jest?
Vzlétne náš duch, vždy výše v zář,
od hvězdy dále ku hvězdám,
až najde čistý světla chrám?“ —
O hvězdy, odhalte svou tvář!

Odilo i Angelika jsou zamilováni, a dvorní rada svolil. Leč Odilovy tajné souchoty propukají kapkami krve. On sám jediný o tom ví a vzdává se manželského štěstí, z lásky ke svým nezrozeným potomkům. Pracuje dále pro blaho lidstva. Jest lékařem chudých i svých nepřátel. Toto působení líčí díl

V. „Vykonaná závět.“ On plnil odkaz otce svého a umírá s vírou ve vyšší řízení světa. Jeho duše odlétá na křídlech „Hvězdné písně,“ kterou mu Angelika ve vedlejším pokoji naposledy zpívá. —

Jakkoliv je zakončení toto velmi sentimentalní, přece není harmonické. Má duše byla hořce rozladěna. Hned jsem vzal papír a psal jsem Květoslavovi svůj „poslední dopis“:

„Koruna lidstva — to jest láska! Slyším to z úst Kristových i z úst apoštolů, čtu to v katolickém katechismu i v nesčetných jiných katolických knihách, září to z očí tisíců katolických věrověstcův a plápolá to z tisícerých katolických skutků milosrdenství. Sám to hlásám s kazatelny a pěji v písních. Proto se velikýma očima divím, že kdosi velikou knihou o Odilovi káže lásku všech ku všem a zároveň celou knihou hlásá nenávist a zášť proti náboženství ze všech nejidealnějšímu. A jeho důvody? Dílem malicherné, dílem lživé. Když svítí slunce na východě, on ukazuje na zachmuřený západ, a kde slunce září na západě, on se zlomyslně odvrací k černému východu. Opat Innocenc je živá lež — čert na stěně. Takovou představou o katolicismu straší své ovečky jen protestantští pastoři! Že jest kniha poeticky zajímava, neupírám. Ale jak ji může katolík nazvati svou knihou zamilovanou, jest mi hádankou — i u Tebe, Květoslave, hádankou! Nevěřím, že by Tvé náboženské vzdělání bylo tak chatrno, abys nedovedl vycítit a vymakati celou tu osnovu lží a jednostranností, která celou skladbu tendenčně buduje! Tu duševní slepota, která nerozeznává osobu od věci! Ty psychologické mezery! Proč se stal věřící Odilo nevěrcem? Z realných důvodův? O ne! Z přepjatosti a nerozumnosti jediného mnicha — Innocence. Kdyby Ti někdo tvrdil, že Innocenc je vtělený katolicismus — plivni mu ve tvář! Nedej si hanobit své čisté, zářivé, láskyplné víry! A k jaké víře se Odilo vlastně obrátil? Odpovědí nacházíš jen sentimentalní frase, které se jinými vyvracejí. Jediný pevný bod v tom moři negace a skepse: ‚Miluj a čiň dobré!‘ Ale oč se tento bod opírá? O jaký motiv? ‚Čiň dobro pro dobro.‘ Rozmýšlej o tom! Jak prázdné, duté, zoufalé! Kdo tomu rozumí? Mělo by to smysl jen tehdy, kdyby člověk byl Bohem. Ale kdo vidí, že z cizí vůle přišel na svět, cizí

vůlí je tu zmítán a z cizí vůle z něho odchází — ten se necítí bohem ani pantheistou, ten cítí nad sebou tu velikou neviditelnou ruku, která mu napsala zákony. Nechce-li činiti dobro k vůli odměně, chce-li se povznésti jak Odilo k motivu vznešenějšímu, činí dobro z lásky k té nesmírné Bytosti, která jest sama Dobrem svrchovaným. Odilo sám není o principu svém: ‚Dobro pro dobro' úplně přesvědčen. Deklamujeť na smrtelné posteli (str. 359.):

Doch einer höher'n Welt Erscheinung — Wer in beweisender Verneinung,
Der Völker Trost seit allen Zeiten — Wer übernimmt's, sie wegzustreiten?

a dušuje se své zbožné matce, že by vzdor své nevěře vychovával své děti po křesťansku Není to sentimentalní poblouzení a komedie!? Máme takových komediantů dosť i u nás! Tuším, že již uznáváš, proč jsem knihu, jež v beránčím rouše lásky jako vlčice vrhá se na naši svatou víru, nazval ‚zatracenou,' a že se tomu sám podivíš, jak takový pekelný škvár mohl rozdvojiti dvé přátelských duší. Tu máš hned tu lásku! Po ovoci poznáte je! Prosím tě, dopiš mi ještě, co se Ti na ‚Odilovi' dosud líbí? Obratná dikce? Mně také! Obrazy? Mně také! Sternenlied? Mně také! Já Ti tu píseň přeložil! Ale co víc? Co víc!?

Dodatek.

„Ruská knihovna" uveřejňuje toto prohlášení, které v zájmu napadené cti p. referenta a časopisu našeho otiskujeme.

Pan Dr. V. Řezníček, vydávaje ve zvláštní knížce Havlíčkův překlad prvého dílu Gogolových „Mrtvých duší," uznal za dobré vytknouti p. Ign. Hoškovi, že se v „Ruské knihovně" nezmínil o starším Havlíčkově překladu „Mrtvých duší." Později pak, když se v časopise „Hlídka literarní" vyskytla ne dosti příznivá zpráva o Havlíčkově překladu „Mrtvých duší," pan vydavatel Řezníček ve feuilletonu „Lidových Novin" překlad Hoškův nazval zbytečným a redakci „Ruské knihovny" obvinil (ovšem jen nepřímo) z nekalého jednání, jakoby byla p. referentu „Hlídky literarní" podstrčila myšlení o překladu Havlíčkově.

Vzhledem k tomu podepsaný redaktor má za svou povinnost prohlásiti:

1. že „Ruská knihovna" není podnik bibliografický ani literarně historický, a proto se v ní nepodávají seznamy starších překladů z ruštiny;

2. že překlad p. Hoškův není zbytečný, poněvadž podává obě části „Mrtvých duší" jak co do jazyka, tak co do věci úplně správně, kdežto Havlíček přeložil pouze první díl „Mrtvých duší" a překlad jeho už nevyhovuje dnes ani věcně, ani formalně;

3. že p. Hošek vůbec není vinen tím, že se v „Ruské knihovně" vydal nový překlad celého Gogola, poněvadž překlady pro „Ruskou knihovnu" přímo objednává podepsaný redaktor, jenž tedy jediný může býti viněn pro obsah „Ruské knihovny";

4. že jest si na tolik vědom vnitřní ceny spisů, vydávaných v „Ruské knihovně," že má zhola za zbytečné ucházeti se o přízeň pánů referentů, tím méně pak vnukati jim útoky proti podnikům konkurenčním.

V Praze, v listopadu 1894.

Jaromír Hrubý,
redaktor „Ruské knihovny."

Listárna redakce.

J. S. v O. Tážete se, „jak to dopadlo." Pokud jsme se informovali, napsal Ř. nejdp. biskupovi Brněnskému i vldp. opatu Rajhradskému listy, z nichž tento nazván od samého advokata (!) v německém výroku „empörend"; vyhrožováno tam několikaterou žalobou, i samému vldp. opatovi. Víc nevíme. — *B. D.* O sporech ve straně kat. uveřejníme snad delší úvahu.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XII. 1895. Číslo 4.

Pro domo.

Z redakčních tajemství prozrazuje *P. Vychodil.*

O nedávných sporech nadopisováno mi poslední dobou tolik, že by z toho byl slušný článek, kdybych jen obsahy listův oněch otiskl. Ale aby se neřeklo, že jsem indiskretním, tedy beru všechno na sebe. Nejsou to ostatně tajné zápisky pokrokářů, co tu chci sděliti, nýbrž jenom několik myšlenek o nynější situaci v literarním táboře nás „klerikalův,“ a to zase jen pro nás, pro úzký kroužek čtenářů našich, jednak, abych pověděl dále, co jsem od některých zvěděl, jednak abych odpověď dal těm, kteří redakci obviněním neb aspoň dotazem k odpovědi vyzvali. Jak vidíte, není ani ten nadpis „pro domo“ klasický, neboť není jím míněna nějaká obrana, nýbrž jen přátelský hovor „mezi námi.“ Tím méně pak si slibuji od článku samého něco povedeného, když jest mi jednati o věcech celkem nemilých; ale vynasnažím se, abych nebyl nikomu na obtíž.

I.

Začněme spory posledními. Především drobet „abonnentní politiky,“ nejošklivější to snad věci, která literatu může býti uvěšena. Došelť od přátel našeho časopisu do redakce a také mně odevzdán tu a tam nějaký lístek, kterým se vypovídá odbírání časopisu, protože prý v něm byl uveřejněn ten a ten článek, jímžto se poškozuje naše společná akce, náš společný zájem dobré věci. Příteli Bouškovi zajisté zní již v uších, tedy raději hned prozradím, že to byl jeho „článek,“ t. j. poznámka jeho o záležitosti Hálkově a o p. Veselém z „Vlasti.“

Mám před takovým motivovaným výhazovem časopisu všechen respekt i před tou rázností, s jakou se dává. Ale z jistých důvodů, které hned povím, zdá se mi to býti spíše známkou neprozíravosti a nesnášelivosti, jíž bychom ve věcech sporných především my na naší straně měli nechati. (Dle několikaleté zkušenosti poznamenal bych mimochodem, že mnozí z Čech pokládají každý krejcar, jejž na Moravu pošlou, za almužnu, ale pomlčím o tom; je to jak pravdivé tak trpké, a do abonnentní politiky nechci zapadnouti.)

Kráznosti takové měl bych tedy plnou úctu, kdyby se ukazovala ve věcech, jež toho více zasluhují. Čím to, prosím Vás, že přes tu nedůtklivost u nás dobrá kniha, dobrý časopis (a zvláště časopisy naší strany!) takořka živoří, kdežto býlí se tak rozmáhá? Nezdá se

Vám, že horlivost ona neměří stejným loktem? Že jest velice tolerantní, kde by žádné tolerance býti nemělo, a zároveň krutá jako kat vůči svojim?

Při tom ještě předpokládám, že spisovatel nebo časopis ten skutečně chybil. Kolik nemravnosti, posměchu a útoků na nejdražší majetek náš shltneme jinak bez protestu, omlouvajíce to programmem, přesvědčením a pod.! Ale vůči vlastním stoupencům cítí se hned každý ramenem soudné a ještě více mstivé spravedlnosti.

Tím záhubnější je takové počínání, běží-li o věci sporné, vědecké, aneb o věci malicherné neb aspoň takové, na kterých směru strany nic nezáleží, po případě záležeti nemá.

Což pak se vlastně stalo? Machar napsal a dokázal, co před ním Durdík, Kosina a j. napsali a dokázali, že Hálek nebyl tak velikým básníkem, jak tvrdila obyčejná pověst, jež jest u nás přední kritickou autoritou. Jaké k tomu Machar — mně ostatně málo sympathický pro svoji poesii, jež prý není „pro panny“ — měl pohnutky, kdož ví? Však myslím, že k uveřejnění článku o některém básníku stačí úplně již pohnutka jediná — že jsem se spisovatelem obíral a o něm ten článek napsal. Či ne? Kdo s ním není srozuměn, ať napíše lepší! Tentokrát se však boj přesmekl na bojiště mezi staršími a mladšími a nabyl podoby velice nepěkné. P. Bouška, který jakožto znalec poesie, zvláště moderní, drží mezi námi bez odporu místo přední, vyslovil souhlas s kritikou Macharovou a odsoudil celkové odsuzování a hanobení veškeré činnosti mladších. Pro nás byla „otázka“ velikosti Hálkovy dávno před tím vyřízena, proto neměli jsme za potřebno ji dále přetřásati, zvláště když se octla v končinách spílání a špinění. Není zvykem naším, odsuzovati „strany“ ani se s nimi stotožňovati, nýbrž posuzovati díla. P. Bouška byl zajisté dosť oprávněn úsudek svůj pronésti, a úsudek jeho nemohl býti podezírán ze strannosti, kdyžtě nedávno před tím ocenil anthologii Vrchlického („Moderní básníci francouzští“), tedy jednoho ze „starších,“ způsobem, za který by každý jiný autor a všude jinde byl povděčen, poněvadž není rozbor takový každému možný; však p. Vrchlický, jenž má pro kritiky odjakživa divné měřítko, vyslovil p. kritikovi za jeho pilnou a svědomitou práci — svrchovanou nelibost, ačkoliv si jinak stěžoval, že se o jeho pracích nepíší dlouhé rozbory!

Slovem, věcná část sporu toho měla také věcně býti projednávána, a neměla z ní býti činěna záminka k proskripci osob. Zatím však p. Bouška dovršil míru svých provinění tím, že úsudek p. Veselého z „Vlasti“ (o velikých a malých básních) srovnal s úsudkem hošíka o velikém a malém rohlíku, a že se nepříznivě vyslovil o „Vlasti,“ o její části básnické, o neochotě listů katolických, uveřejňovati věcné opravy a pod. Dotkl se tím mnohých nemile a octl se u mnohých v úloze Jonášově, protože prý tím poškozoval zájmy strany. Nevraživost mnohých vzbudil snad také nový velevítaný podnik jeho, totiž sborník katolické poesie. Bylo mi s mnohých stran také psáno, abych mu polemisování ono vymluvil. Jednal jsem dle

nejlepšího přesvědčení svého, píše mu, aby toho nechal, ale nikoli že by neměl v něčem pravdy, nýbrž že za těch okolností je na to škoda času.

„Svornost strany,“ „zájmy strany,“ „společná akce“ atd. jsou samé pěkné věci. Cítí to celý národ náš na každém místě, protože — té milé svornosti není. Ale dovolte, co pak je to ta „strana“? Jsou to zajisté lidé — žel, že často jen lidé — kteří ze stejného přesvědčení jdou za stejným cílem. Naše „strana“ má v programmě svém hlavně šíření a obranu zásad náboženských, kde o ně běží; v tom zajisté je svorná. Ale ty prostředky k cíli...! Cesty prý mohou býti rozličné, ale myslím, že všecky mají býti pravdivé a poctivé, mají-li vésti k pravdě. Nemá tušim nikdo z nás výsady, že jen jeho cesta je ve všem a všudy pravá. Pochopuji, že člověk je ke stoupencům vlastní strany jaksi shovívavějším (ač jak jsme viděli, bývá též opak toho!), maje na paměti, že co se doma upeče, má se též doma snísti. Pochopuji tedy také, že se mezi stoupenci strany žádá jakási vzájemná podpora, ale vzájemná, a jen ve věcech, jež toho zaslouží. Ale že by každá neplecha, která sice slouží sobeckým nárokům jistých osob v straně rozhodujících, ale proto přece je neplechou, která stranu snižuje a činí směšnou, měla býti trpěna, až nám ji protivníci vyčtou, ba tu ještě obhajována, to mi nejde na rozum. Nepravím, že u protivníkův jest lépe; je tam snad ještě hůř, ale pravím toliko, co jest. Je tedy mým přesvědčením, že v úkole našem třeba rukou čistých, prostředků důstojnosti věci přiměřených, že ve volných věcech potřebí také volnosti a volného slova, které by také pokáralo, co pokárání hodno; tímto se svornost na venek nikterak neruší, kdežto dobrá věc se tím upevňuje.

II.

Vraťme se k našim „affairám.“ Předpokládajíc, že Hálkova záležitost byla věcně přetřásána a vyřízena, jaký, prosím Vás, má naše strana zájem na tom, byl-li Hálek velikým básníkem či ne? Byl on jejím stranníkem? A stal se útok na tuto stránku jeho? Aneb jaký má zájem „strana“ na tom, byl-li Jungmann „tichým geniem“ atd. či nebyl? Když člověk čte jeho „Zápisky,“ je mu z těch protináboženských nesmyslův až odporno, a najednou se vidí engažována v boj proti „světlé památce“ atd.

Sestupme do přítomnosti! Je trapno pozorovati, kterak při tom počtu vysoce vzdělaných kněží a laiků nám příznivých, v Čechách i na Moravě, kde jaká prostřednost, kde jaká nedostudovaná veličina vyšplhá se lecjakým komplimentem ceny jinak velmi pochybné za hrdinu strany, ba i za vůdce jejího v tom neb onom oboru, a nesmyslné štvaní její má celá strana podporovati! Je to příkře řečeno, ale je to pravda; kdyby bylo libo, posloužím jmény. Opakuji zase, že tím nedávám nepřátelům do rukou zbraně, majíť oni sami svých nesnází víc, než právě potřeba, ale tvrdím, že by mělo přestati takové

prazbytečné najímání a protežování lidí neschopných, kteří se jinde uchytiti nemohou a postavení své využitkují ke svým záměrům, po kterých „straně“ není pranic. Zvláště kde takoví rozhodují v redakcích, tam vidíte ten směr „strany,“ jak ve feuilletoně, tak ve zprávách, tak v obzoru literarním. Tu by bylo místo, hájiti zájmů „strany,“ a ne dekretovati nám svrchu „největší“ básníky, „největší“ sociology, „největší“ filosofy, „nejvetší“ dramaturgy atd. a udělovati diktatorsky důtky jiným redaktorům, rozdělovati jim známky pilnosti a dobrých mravův a varovati soukromě i veřejně od „nebezpečných“ kněží neb alumnů . . .

Mluvilo a psalo se poslední dobou mnoho o valné hromadě „Vlasti,“ která vyslovila p. Veselému důvěru a p. Bouškovi politování. Myslím, že ani ten ani onen nepotřebuje se proto rozčilovati; ostanou oba, čím byli před tím. Mluvilo se o „přenáhlení“ p. Bouškově, možná; viděti však také z oné resoluce, že když se přenáhlí tolik veleučených pánů, přenáhlí se hodně. Jakožto úd družstva je p. Bouška rozsudkem tím snad postižen, asi tak jako p. Škrdle uctěn vysokým vyznamenáním, o kterém zpráva podána, ale že by byl p. Bouška tím „zabit,“ jak se hlásalo, toho bohda nebude; tím méně připouštím, že by v zájmu strany bylo bývalo takto si vytrumfnouti. Smířlivost, šetrnost a pravdymilovnost hlavního při tom hráče, který chová prý takových trumfů mnoho, jest až příliš známa, než aby v tom celá strana mohla za ním jíti. In dubiis libertas!

Potřebí se jedenkrát ohraditi proti tomu, aby ta neb ona osobnost ze svých záležitostí soukromých pokaždé dělala „otázku strany“ a žádala „společné akce,“ když však běží o jiné podniky, aby to šmahem prohlašovala za záležitost osobní, soukromou, ba ujímala se ještě protivníka. Tím budiž odpověděno některým pánům na soukromé listy jejich a české veřejnosti na různé domněnky a zmínky o našem listě.

(O. p.)

Co jest poesie?

Studie *K. Dostdla.*

V té mlze taj divný se spřádá,
v ní kouzlo a půvab se kryje,
cos za ní duše vždy bádá —
ten taj, toť poesie!
J. Vrchlický.

Bylo v době křesťanské. Z portalu chrámu zacinkal zvonek a vykmitnul hedbávný baldachýn. Neslo jej čtvero umělců: Hudebník, malíř, sochař a stavitel. Pod baldachýnem kněz-básník nesl Chléb života k umírajícímu starci. Byl chmurný podzimní den. Mrholilo. Brali se k výměnku starcovu kol ovocných sadů. Tu na holé jabloni zazpíval pták. Všichni vzpomněli, že právě tak na tom stromě zazpíval v máji, kdy šli toutéž cestou s Tělem Páně —, ne ku kmetu, ale k dítku. Znali a milovali všichni toho čistého, spanilého andílka.

A teď v sychravém podzimu vynořil se jim v mysli květný máj, nad ložem zvadlého starce viděli znova v duchu umírání onoho bílého květu. Jak to tehdy bylo krásné, nebesky vznešené! Jejich celá duše utonula v tom vidění. To byla poesie! Vzpomínka pozlatila a očarovala zapadlou událost.

Když se vrátili domů, tlačila se poesie ze srdce ven, žádala uměleckého výrazu, vtělení, formy.

Kněz vzal péro a napsal:

Svět smál se květem lilijí,
máj rozdýchal vše pupence,
když mannu rajskou, hostii,
jsme nesli k choré dívence.

Nám v cestu třešně chvěla květ,
baldachýn jabloň klonila,
jí v ňadrech ptáci počli pět,
div hrdélka jim stačila.

V světničku bílou — pláč tam lkal —
jsme vešli k malé žačce mé.
Květ s líček jejích opadal
a oči měla zavřené.

To je ten růžný diblíček,
jenž velkým zrakem zářival
a vyprávěl jak slavíček,
když o Ježíši jsem se ptal?

Ten sladký hlásek dozvonil,
ten červánkový nádech zvad',
jen zrak, ten zase ohněm byl,
když do rtů jsem jí Boha klad'!

A když jsem pak v svém okně stál,
pěl umíráček do máje,
a v blankytu let duchů vzplál
a nesl duši do ráje...

Komponista složil sonatu: Jásali v ní májoví ptáci, kvílel v ní vadnoucí květ, důvěrně se modlilo dítě, šuměl vzlet andělův a kolébavka věčnosti. která vyzněla nebeským akkordem harfy a rozplynula se extasí houslí u samé kobylky.

Malíř tentýž cit a tutéž událost vtělil ve formu jinou. Vymaloval tichý pokojík, v němž kněz chorému dítku podává svatou hostii. Otevřeným oknem leje se zářivé slunce a jabloň chýlí do světničky zkvetlou větev, na níž pěje pták. Bílý anděl zezadu nedočkavě objímá prsíčka dítěte.

Sochaři přikázala uměna jinou formu: Vytesal z carrarského mramoru dítě, jež stojí nad hrobem a spíná ruce k nebi.

Stavitel nedovedl svou visi a svůj cit, svou poesii, vyjádřiti jinak, než gothickou kapličkou, již zbudoval nad pomníkem.

Patero umělců mojí fabule stejně cítilo poesii jedné události — a každý z nich jinak to musil říci.

Rozlišme tedy poesii jako stav duše (actus hominis) od poesie jako uměny (actus humanus).

Stav duše byl u všech pěti stejný — uměny však se různily svým vyjadřovacím prostředkem (mluva, ton, barva, kámen, zdivo) a výběrem i uspořádáním látky, jež od prostředku závisí: formou.

Poesie jako stav duše.

Poesie jest illuse světa krásnějšího a z illuse té plynoucí záliba. Jest illuse. Illuse není stav normalní, střízlivý, zdravý. Jest aberrací, klamem zraku — ať tělesného neb duševního, — jenž za předmětem vidí více než jest. Je výtvorem kouzelnice fantasie, jež z „prázdné“ skřínky dovede vynášet nekonečné, nevídané poklady.

Je třeba jen zašumění stromův — a básnicky vzrušená mysl slyší povzdech přírody. Zaleskla se a zašplounala jen vlna — a básník viděl zatleskat vílu bílýma rukama. Potok se hrnul po kamení — Horác už viděl celý ustrašený útěk pronásledovaného (lympha fugax trepidavit rivo). Zazpívalo jen na podzim ptáče — a v duši umělců živými barvami zaplál celý máj i s dítkem, které v něm umíralo.

Poesie jest illusí duše, viděním věcí, kterých vskutku před námi není. Jest nadšením, intuicí, vytržením (nepravím, že nadpřirozeným, jakým jest extase světců), je třeštěním, ušlechtilým jakýmsi šílenstvím (viz Lombrosa), unešením do jiných světů, šťastnou nedokonalostí lidského ducha, která je dobrodiním jako nedokonalosti zapomnění a nevidění do budoucna.

Proto místo poesie často čteme „snění, sen.“ Poetická snivost kalí po své trvání sklo rozumu, jako krátkozrakost vadí oku. Blahé zakalení! Kdežto oko bystré vidí hvězdu jako světlou tečku, vidí oko krátkozraké kol hvězdy paprsky záře. Felix culpa!

Poesie není vědou, tak jako fantasie není rozumem. Poetické vidiny nejsou tedy skutečností, ačkoliv z ní vyrůstají jako světýlka z vlhké půdy.[1])

Poesie jest illusí, a to illusí vzmocněnou až k úplnému vnoření se do viděného krásna, k úplnému vzepjetí svého „já“ nad sebe a sebezapomnění. Už Anakreon pěl: Ὅταν λυρίζω ᾠδάς, εὕδουσιν αἱ μέριμναι (Kdy zpívám svoje písně, usínají mé tísně).

Rafael napsal na svůj obraz Poesie: Numine afflatur (Bohem nadšená, inspirovaná).

Je-li tedy inspirace podstatou poesie, jest poněkud smělý požadavek, chtíti poesii „zdravého rozumu.“ Kde počíná střízlivost vědy, má poesie na kahánku. Rázně odbyl choutky filistrů Vrchlický verši:

Ty čisté víno duchů, poesie!
Jak s nebes Ganges plynul vodopádem,
nad lidstvem proudíš a nad věků stádem,
tvé démantové moře vře a bije!

Ó jaký ples u zdrojů tvojich stávat,
přes vlny tvé se dívat do věčnosti,
jak nad námi už rdí se lidstva zoře!

I nechápu, proč vodou střízlivosti
tě hlupec křtí a lidstvu chtěl by dávat
po kapkách tebe, jež jsi větší moře!

(„Hlupcové,“ mějte strpení, i pro vás je zastání! Zatím o druhé části definice.)

Poesie jest illuse světa krásnějšího.

„Krásné je to, co pro svou shodu (předmětu i formy) s rozumným duchem se líbí samo sebou a přímý slastný požitek působí.“

Skutečnost, kterou známe, je nám namnoze všední, nudná. V poesii hledáme něco neobyčejného, co se nad tuto skutečnost povznáší svou krásou. Svět krásnější — krásu, s tvářemi vznešenosti, pravdivosti, líbeznosti. Arci platí i zde slovo sofistovo: Πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος. Seveřanu bude poetickou představa slunných krajin italských, kdežto Vlach bude toužiti ze všední, únavné

[1]) „Skutečnost zevnější a zkušenost její jest jediným zdrojem látky básnické,“ dotvrzuje mi „Poetika“ Dra. P. Vychodila.

Italie po divech severní točny. Tesknota Heineovy palmy a jedle — toť symbol tohoto pudu lidské duše. Žízeň po nevídaných krásách a obrazech!

Světem krásnější se zdá býti duši svět, kde je konkretním, co jest u nás abstrakcí, kde je rostlinou to, co zde je nerostem, kde je plamenem, co zde je květem, kde je živočichem to, co zde jest bylinou, kde je člověkem to, co zde je zvířetem, kde je duchem to, co zde je v těle.

Život! Život! Život! Toť výkřik a ideal poesie. Básnicky vzrušená mysl vidí v bizarním balvanu strom, v pahýle vlka, ve vlku ďábla, v člověku anděla — a kdyby viděla anděla, viděla by v něm Boha. — Jsou tedy nejplodnějšími živly poesie: konkretisace, personifikace, apotheosa.

Konkretisace: „Snů chodbami jdu v šerém přítmí, jak labyrintem podzemním“ (A. Procházka); „Dni dlouhé k nepřeklenutí“ (R. Svobodova).

Personifikace (vkládání života a intelligence do hmoty, oživování, oduševňování): „An dem Grabe steh'n Cypressen, himmelträumend, weltvergessen.“ „Právě spěchal z lesů večer skotačný do údolí a rozžíhal drobné hvězdy po klenbách nebeských, spouštěje nad obzorem šedé záclony. A nad horou vystupovala sličná noc, nesoucí v rukou světlou lucernu, neboť ještě se hvězdy nerozhořely.“ (Ad. Chlumecký.)

Motorem těchto procesů je tvořivá fantasie, kterou Emerson, esthetik americký, trefně rozeznává od pouhé obraznosti, která bez ladu a cíle toliko zahrává pestrými obrazy (sen), aniž jich kombinovala ve významné, symbolické skupiny a celky, ze kterých září idea, jak to činí fantasie. Obraznost podává jen pestrá sklíčka, cetky a lístky. Umělecká fantasie teprve jest kaleidoskopem, který z nich utváří obrazy, zjevy celistvé, harmonické, jasné — slovem krásné. Tu je teprve poesie a umění, které ve vnímavém rozumném duchu budí rozkoš esthetickou, zálibu.

Fantasie umělcova jako tvůrčí oko vznáší se nad nesrovnalou látkou, hledá pojidlo, ideu, spodobuje látku s duchem lidským — provádí idealisaci, koncentraci, typičnost a individualisaci.

Vyvinutá fantasie liší umělce od neumělců, kteří mají toliko obrazivost, jež je uschopňuje, percipovat dílo umělcovo.

Dodávám jen, že poesie svou touhou po rozumné kráse je zároveň instinktivní cestou ku pravdě. Již Čelakovský se toho dotýkal:

Srdcem chladným, umem suchým
za pravdou se sháněje,
uslyšíš jen šumem hluchým
zníti vlastní kročeje.

A poněvadž básník své visi věří, jest poesie sestrou víry. A protože umění vůbec se zabývá světem krásnějším, nazývá je Hettinger právem: „Věštkyní a anticipací, předobrazením onoho světa, v němž není ani nářku, ani pláče, ani bolesti.“ —

Zbývá mi promluviti o poesii jako umění a jejích směrech.

(O. p.)

Posudky.

Ročenka. Rozhledy po školství a písemnictví pedagogickém. R. I. Uspořádal prof. *Dr. Jan V. Novák.* Spisů „Dědictví Komenského" č. 4. V Praze 1894. Nákl. spolku „Dědictví Komenského." Str. 252. Cena 5 K 60 h.

Aby učitelstvo trvale uctilo památku slavného Komenského, aby umožnilo vydávání větších a nákladnějších spisů vychovatelských, aby nerozhodovala libovůle toho kterého nakladatele o jakosti, ceně vniterné spisů školských, nýbrž sbor znalcův, aby konečně se vymanilo učitelstvo z poplatnosti a závislosti na různých nakladatelích, byl založen spolek „Dědictví Komenského." Učitelstvo skládá ve spolek ten mnoho nadějí ve příčině zvelebení odborného písemnictví. Číslem 1. „O základech mravnosti" od Petra Durdíka byla řada spisů zahájena. Spisovatel sám nazval práci svou „pokusem." Sám tím vyznačil ráz její. Číslo 2. bylo vydáno pro mládež: dějepisná povídka „Hořanští synové" od J. Brauna. Č. 3. je překlad Komenského „Řečí potockých," pořízený od Zoubka a Dra. J. V. Nováka. Čtvrtou v řadě je „Ročenka" nadepsaná a pátou „Specialní methodika učby slohové ve školách obecných" od V. Franka. (O této promluvíme příště.) „Ročenka" sama je sborník prací více spisovatelův, od professora Nováka uspořádaný.

Nejzajímavější je práce Dra. Ant. Krecara o české literatuře pedagogické v posledním desítiletí (1882—1892) na str. 1.—52. a o české literatuře pedagogické roku 1893. na str. 53.—74. Nejšíře pojednáno tu o G. A. Lindnerovi a jeho českých spisech. Stručně vyznačil p. zpravodaj stanovisko pedagogické činnosti literarní autora toho a prostě vypisuje obsah posmrtného spisu Lindnerova, vydaného od J. Kliky. Škoda, že nebyl podán kritický r o z b o r díla toho, a to snad od autorů, posuzujících dílo to s různých stránek. Ve článku o Petru Durdíkovi a jeho spisech vychovatelských jsou již některé poznámky, jež vady a nedostatky některé vytýkají. Promluviv o spisech Schlesingrově a Šmídkově v oddíle IV., ponejvíce vypočítává v oddíle V. spisy jednotlivých oborů vychovatelských. Kdežto jen u některých se naznačuje souvisleji jádro spisu, po většině tvoří jednotlivé odstavce poněkud slovy pozměněný „obsah," jak bývá připojen na konci knihy.

Jako ve článku o výchově tělesné, tak ve článku (D.) o vychování rodinném jsou úplně mlčením pominuty spisy některé, v téže době n a M o r a v ě vydané, ač o nich bylo i v listech odborných i literarních referováno. Nechceme obviňovati, že se na ně hledí jinak, že jsou právě z „Moravy," ale nápadno je to. Odkud byl Komenský? — Jinak je tu plno zajímavých zpráv, třeba že čtenář nebyl uspokojen, očekávaje od znalce, jakým je p. zpravodaj, jeho úsudek o spisech těch, po případě stručný obsah, jakožto výsledky uvedených prací. Je pravda, že se tak u některých spisů skutečně stalo, a opačně je také pravda, že ani jeden učitel v Čechách n e s t a č í přečísti zběžně, co se tu věcí napíše a vytiskne. Proto by pro ročenku příští měl

býti sestaven odbor zpravodajů jak možná četný, aby z každého pozoruhodného spisu, z každého pozoruhodného článku odborného byl v několika větách vystižen výsledek práce podniknuté, a ukázáno, v čem se stal skutečný pokrok. Tak by každá ročenka značila pokrok ve školství vůbec. Podobně by se měla oživiti stať na str. 164. až 182. („Předměty, o nichž bylo v učitelských jednotách hovořeno").

Největší chvály zasluhuje druhá hlavní část spisu „Z pedagogické literatury národů slovanských" a třetí část „Vynikající zjevy z organisace školství obecného v některých zemích evropských." Původcem obou jest A. Jirák. Vypsav snahy a činnosti učitelů slovinských a charvatských, a ukázav, kterak tito i oni přimykají se ke školské práci učitelstva českého, výsledky jejich přičinění oceňuje. Pak promlouvá o obecném školství ve Švýcařích, Uhrách, Charvatsku, Bulharsku, Srbsku a Rumunsku, na Rusi, ve Francii, Italii, Švedsku a v Anglii. Nemůže ani jinak býti, než že jsou tu a tam ještě mezery, přece však bude každý čtenář povděčen p. Jirákovi za snůšku a uspořádání tolika zajímavých zpráv. Samo sebou na rozum jde, že by mělo „Dědictví" pro každý národ (stát) míti zvláštního zpravodaje, který by podrobně studoval školstvo té které země. Tak by „Dědictví" bylo nejen spolkem na vydávání knih, nýbrž sborem pracovníků v písemnictví pedagogickém.

Pak ještě následuje přehled zákonů školských z r. 1893. od F. Pavlíka sestavený, přehled činnosti spolkův učitelských v Čechách (od J. Dolenského), na Moravě a ve Slezsku (od L. Pivody), přehled činnosti sněmů v zemích našich, přehled článků v učitelských časopisech, přehled spisů pro mládež od Dolenského na r. 1893., na který zvlášť upozorňujeme. — Řeč správná a úprava velmi pěkná. Rádi doporučujeme. *J. Funtíček.*

Ze světa lesních samot. Roman *K. Klostermanna.* (O.)

Náš autor hledí na život očima dobrého, čestného a zkušeného muže. Skoro byste řekli, že jest optimista. Lidé, jež líčí, jsou dobří, hodní a i ten Vavruch, zádumčivý jako ty lesy, srdce kamenné, jemuž život za fatku nestál, jenž pytláky bez milosti pro srnce ubíjel, na konci zapláče usedavě nad spoustou, již učinila bouře v drahých mu lesích. Lid ten, jejž nám tu autor představuje, je v celku dobrý, při tom ovšem surový, nevzdělaný, plný nesmyslných pověr a divných mravních názorův, ale jinak, jak jsem řekl, dobrý, poctivý. Mají cit, ale nedají se jím ovládat. Kam by také přišli. Vidí zcela jasně svou povinnost, jako na př. hrdinka Katy, lesní ta krasavice. Třeba srdce jí vřelo, je hlava chladna. My ovšem nechápeme dobře cítění jejich, ale věříme autoru, musíme věřit. Jsou ti lidé děti přírody. S přírodou srostli, v ní a s ní žijí, s lesy srostli a když hynou lesy, pláčí jako děti. Bezděky ptáte se na konci, když Katy sama vyzývá Svijanského, jejž přece nade vše miluje, aby odešel z hor, ježto jde o jeho život — ptáte se, co je to? Nedostatek citu či odříkání? Je to uznání nutnosti a okamžité vpravení se do všech okolností života. To

nejsou lidé jako my, rozervaní a zcitlivění synové hyperkulturního století našeho, neznají našich bolestí a snah, znají jen své lesy, svůj boj o život a mají svého Boha, toho Boha, kterého tolik, tolik nešťastných synů století 19. nemá, míti nechce. Mají ho, a to je utěšuje ve všech okolnostech života a zvláště v okamžiku smrti, jako na př. toho ubožáka Matýska. Věří oni a věří i autor, jenž zřejmě vyznává, že všichni přicházíme z vlasti Pána, jenž vše miluje a pro všechny připravuje stany v nesmírném prostoru. Věří pevně v Boží milosrdenství, „nemohu si pomoci,“ dí v jednom ze svých feuilletonů, „jsem přesvědčen, že dobrý skutek bude jednou odměněn.“ Z nás každý domnívá se, že má poslání zlé hubiti a svět zlepšovati, a když nahlédneme svou malomocnost — což však nečiníme vždy — obracíme vzpurně oči k nebi, kde sídlí věčná láska a píšeme knihy o človčku bestii.

Autor, dítě těch hor, jež líčí, syn toho lidu, v němž prožil své mládí, jehož bolesti i radosti zná až do posledních hlubin, autor, jenž zná — jak sám dí — „každý úder srdce toho lidu, každý tep přírody, jež ač drsná a nehostinná, přece byla mu matkou milující, jíž si člověk tím více váží, čím jest ona chudší“ — autor ten zajisté vsál do sebe i názory toho lidu, charakter té přírody. Nic mu není proto absolutně zlého a nic absolutně dobrého. Pro vše má omluvu. I pro toho Bártovce, jenž se systematicky upíjí i pro výstřední „zábavy“ finančníkův a celé tak zvané lesní intelligence. A i tehdy, když musí uznati, že někdo chybil, že nejedná dobře, jako na př. Vavruch, snaží se vše vyložiti okolnostmi. Cítíte všude, že ten lid i tu přírodu nejen zná, ale i miluje, a proto soudí mírně, odpouští. A proto odpustíte mu i vy ledacos, co vás leckdy trochu zarazí jako věc všední, prázdná, jako falešně vyznívající ton, odpustíte, že děj, ač jinak velice zajímavý, je trochu rozvleklý, neboť vynahradí vám to na druhé straně dobrá líčení přírody jakož i výjevy v pravdě effektní. Život lidí, jež líčí nám, zachycen, odpozorován je zcela správně a pozorování jde nejen do šířky, ale i mnohdy do hloubky, ač tu dotýká se pan autor vniterného života svých lidí jen tak en passant. Skoro bych mu to měl za zlé, ale na druhé straně jest otázka, zda ti lidé žijí vniterný život podle našeho způsobu. Pochybuji, a proto dobře jednal autor, když podal nám je zcela objektivně hotové a celé. A pak což musí vždy a všude vystupovati tak příliš to lidské „já“? Což musí dále každá krajina naprosto býti náladovou? Možná, že snaží se každý autor, aby vyjádřil, co sám cítí. Je však vždy vinou autorovou, že nečiní na nás malba neb líčení ten dojem, jaký jsme očekávali, anebo jaký autor čekal? Naprosto ne. Každý jest jinak konstruován, a má-li něco v nás vyvolati určitou náladu, musíme býti k tomu předem disponováni. Skoro bych řekl, že žádná báseň, žádný obraz nemá sama o sobě v sobě oné síly a onoho zabarvení, oné, abych vyjádřil se slovem — konečně není ještě ani určitě definováno, co znamená slovo to — moderním: suggestivnosti, nýbrž, že to vše jest ve čtenáři samém. Proto myslím, že těžko určiti, která báseň, které líčení je náladové a které ne. Ovšem jsou mistři slova

i barvy, kteří dovedou snad vždy vzbuditi ve vás jistou náladu, ale jest jisto, že je to právě ta, kterou vyvolati chtěl? Pochybuji. Dáme-li se jednou unésti proudu individualistnímu, proudu subjektivismu, tož buďme už důsledni a nestarejme se o to, je-li vskutku báseň náladová či ne. Není-li náladová pro nás, snad je náladová pro jiného. Možná, že jiný, jinak konstruovaný, jinak disponovaný člověk cítí spíše než my, co v tom je, že má pocit jisté nálady. Ale odchýlil jsem se, však nic nevadí. Co mne se týká, vyznám, že činí na mne líčení krajinná p. Klostermannovo dojem zcela dobrý. Jsou objektivní, a proto netřeba konečně ani nelze z nich dedukovati na psychu autorovu. Některá místa jsou však věru skvostná, zvláště ona, kde líčí na př. bouři, jak roste, mohutní, valí se, vyje a žene se přes mech a bažiny, ohybajíc velikány lesní jako pruty a rvouc je ze země i s kořeny jako trávu, anebo když líčí, jak bledá světélka tančí po bažinách, anebo jak sype se sníh a vše pokrývá, že kraj jest jedinou sněhovou plání, širokou jako bílé moře, až se vám dělají černé kruhy v očích, a oči pálí, podíváte-li se po ní za jasného dne.

A mnohé zastrčené kouty staré Šumavy mají do sebe vskutku něco tajemného, krásného sice, ale zároveň hrůzného, a také tak na vás líčení jich působí. V popisech krajin, totiž Šumavských, v líčení krás a hrůz Šumavských je vůbec Klostermann mistr, nad něhož hned tak nemáme.

Autor si též někdy zamoralisuje, ale jen lehce. Vůbec na první ráz připadá vám celý roman, jakoby tu vystupovali před vámi američtí zálesáci, ale pomálu najdete tu přece, že ti lidé, ač mluví řečí jinou, jsou přece jen našimi krajany.

A co mám říci o ensemblu osob, jež před nás vystupují? Myslím, že bylo by zbytečno vypočítávati je všechny, jakož i stopovati jejich myšlení, cítění i jednání. Řekl jsem už, že lidé ti jsou všichni skoro dobří a že se před zrakem naším nevyvíjejí, ale předstupují už hotoví, celí. Nic se na nich nemění, vše jde tak, jak podle pravidel jíti má a musí. Vše je prosté, jednoduché a jasné. Je tu lad a sklad, jehož tolik váží si na př. Anatole France.

Realismus autorův jest ušlechtilý, ani sceny choulostivé, jež líčí vám, neurazí, nezarazí. Děj, jak řekl jsem již, jest až napínavý a při mnohých scenách se vám tají dech. Vystupují tu pašerové, pytláci, skotokradové, dřevorubci, hajní; máte tu boje na život a na smrt mezi pytláky a strážci lesů; poznáte život a práci dřevorubců, radosti i žalosti obyvatelů lesa, příšernou zimní nudu, jež zalehne na všechny obyvatele v zimě atd.

Ze všeho jde na jevo, že autor většinu toho, co líčí, též prožil. (Viz „Hl. lit.“ č. 5. r. 1894.) A věru mnohé a mnohé sceny jsou vzaty ze skutečnosti. Tak na př. bouře, jíž zažil onen starý dřevorubec se svým synem na konci knihy, jest líčení strašné oné bouře dne 28. října 1870, jež dokonala dílo zhouby v lesích Šumavských. Scena, kterou líčí nám autor, jak totiž oblehli pytláci v noci myslivnu Kořánovu a žádali za vydání Svijanského, odehrála se ve skutečnosti

tuším r. 1880., kdy příručí P. v Pürstlinku v sebeobraně zastřelil bavorského jednoho skotokrada. Kdo by chtěl srovnávati, toho odkazuji na autorovy: „Böhmerwaldskizzen."

A résumé? „Ze světa lesních samot" je četba zdravá, ušlechtilá a vyhovuje i v ohledu čistě literarním. Klostermann postavil se knihou tou — myslím to do opravdy — mezi naše nejlepší belletristy, a doufám, že práce budoucí, jež nám ještě podá — neboť, jak pravil mi, míní i dále horlivě psáti, ať už ho kdo chválí nebo haní — zabezpečí mu trvale místo v naší literatuře, na něž tak rychle se dostal.

Co toto píši, vychází opět od Klostermanna roman nový, a sice: „Za štěstím," roman to ze života vídeňských Čechů. Za osobami tam líčenými skrývají se — jak pravil mi autor — osoby, jež skutečně existovaly a doufám, že budu moci v referatu o romanu tom sděliti se o to s čtenáři „Hlídky literarní." *Fr. Holeček.*

Ruská knihovna. Sv. XIX.—XXI. Spisy *Fedora Michajloviče Dostojevského.* Sv. 3.—5. „Bratři Karamazovi." (O.)

„Bratři Karamazovi" jsou epopeí pathologické, duševně chorobné rodiny, rodiny s tahy duševní zvrhlosti, organicky spojené náklonností k duševní chorobě. Z úzkých rámců této rodiny s jejím nejbližším životním okolím děj přechází téměř jen do úzké cely starce Zosimy, a psychologická analysa jednajících osob proplétá se filosoficko-náboženskými úvahami a rozmluvami. Dostojevskij romanem svým chtěl ukázati, že smyslná náruživost, nenasytná „chtivost života," hlavní tahy rodiny Karamazovů, dá se na uzdě držeti pouze živou vírou v Boha a nesmrtelnost duše, jak to viděti na jeho oblíbeném hrdinovi Alëšovi, jenž nezabředl v materialismus a požitkářství jako ostatní Karamazovi jen proto, že v duši zachoval živou víru. A víra ta je tak člověku potřebna, jemu tak vrozena, že ani atheisté myšlenky na Boha a nesmrtelnost v sobě zahlušiti nemohou přese všecko úsilí a opačné jednání. Vidíme aspoň, že ani starý Karamazov, ani svobodomyslný, náboženský skeptik Ivan, ani malověrný Smerďakov, ani nevěřící materialista Rakitin nemohou se zbaviti myšlenky té a rmoutí se pro to, ač ji chtějí zahlušiti v sobě: první vínem a prostopášností, druhý různými theoriemi, volnověrstvím, třetí lokajskou dialektikou o svobodě náboženské, čtvrtý chemií a fysiologem Cl. Bernardem.

V rodině Karamazovů nebylo živé víry v Boha i nesmrtelnost, odtud se tu zahnízdila prostopášnost a mravní bezuzdnost v nejvyšším stupni. Fedor Pavlovič Karamazov je bezbožný, lakomý, prostopášný, vilný stařec, odporně, nestoudně kynický; v duševním životě jeho není prvku, který by ho zdržoval hanebného života. Dělal šlechtice, ale při tom jako „lstivý a tvrdošíjný blázen" a šašek běhal kolem cizích stolů, okrádal děti o dědictví, štěstí viděl jen v tom, aby shromáždil hojně peněz a mohl dlouho prostopášně žíti. O jeho zhovadilosti svědčí nejlépe, že si neošklivil ani hrubé, ošklivé, špinavé Lizavety Smrduté, ano nalézal v ní něco zvláště pikantního a smilnil s ní. Dmitrij Karamazov jest opilcem, bezuzdným

hýřilem, prostopášníkem a náruživým smilníkem po otci svém; jako otec neštítil se ani on holek z ulice a cikánek, pro veřejnou holku opustil počestnou nevěstu. Ale při tom všem jako pravá široká povaha ruská byl schopen jak zločinů, tak neobyčejně vysokých šlechetných činů; věřilť, zachoval v srdci Boha i svědomí. On, který miloval nízkost a hanbu nemravnosti, když k němu přišla sličná, aristokratická dívka, Katerina, najednou místo zločinu vykonal tak šlechetný skutek, který byl pýchou, nadějí jeho po celý život, skutek velikomyslný, ku kterému ho přiměla tajemná moc, žijící v něm. Dmitrij celý život si vzpomíná, jak byl šťasten vykonav skutek ten, vydav Katerině nezištně posledních svých 5000 rublů; z nadšení chtěl se nejprve probodnout, ale potom políbil kord a vrazil jej do pochvy. Nevinně odsouzen do káznice, nereptá na neprohlédavost soudce a porotců, vidí v tom osudný trest za své hříchy, které třeba vykoupit utrpením v káznici sibiřské. Proto dlouho se rozmýšlí, má-li svoliti k útěku, který mu uchystali bratři, neměl-li by raději trpět nevinně, aby se mravně obrodil. Je-li Dmitrij tělesně bezuzdný, jest učený bratr Ivan duševně bezuzdný, mravně kynický, náboženský skeptik, jenž svoje popírání dělá předmětem nového popírání, pochybuje, nevěří ve své theorie. Charakter jeho je trochu neurčitý, nejasný. Nejasny jsou také Ivanovy rozmluvy se Smerďakovem, jehož svými rozmluvami svedl, s Alëšou i jeho náboženská báseň „Veliký inkvisitor.“ V básni té, prosou ovšem psané, inkvisitor rozmlouvá v Seville v 16. stol. s Kristem, jenž znova přišel na svět a uvězněn inkvisitorem v temném žaláři. Inkvisitor vyčítá Kristovi, proč přišel opět na zemi „jim“ překážet. Vyčítá mu, že při prvním příchodu svém přál si svobodné víry člověka a ne zázračné, nechtěl ho pokořiti zázrakem, přál si svobodné lásky člověka, aby svobodně šel za Ním, že soudil o lidech příliš vysoko, že lidé takové svobody víry a lásky nejsou schopni. „Oni“ opravili dílo Jeho, dali mu za základ zázrak, tajemství a autoritu. A lidé se zaradovali, že je opět počali vésti jako stádo, sami přinesli svou svobodu a pokorně ji složili k nohám jejich. Inkvisitor je přesvědčen, že štěstí lidí nezáleží ve svobodě víry a lásky, jak učil Kristus, nýbrž v podrobení vůle autoritě. Dále velebí inkvisitor církev římsko-katolickou i napomíná Krista, aby jim nepřekážel, sice že ho spálí na hranici. Kristus náhle přiblíží se k inkvisitorovi, políbí ho a odejde. Co chtěl Dostojevskij touto básní říci, je nejasno. Ale z jeho nepřízně k církvi katolické a k jesuitům, na které v romaně tomto ostře a nespravedlivě si vyjíždí, možno souditi, že měl v úmyslu ukázati, že idea, učení římsko-katolické církve jest úplnou protivou Kristova učení lásky a svobody víry, kterým proniknut jeho starec Zosima a částečně Alëša, kteří zastupují positivní živel romanu.

Starec Zosima je typ pravdivý, realný, přirozený, živý, ne vymyšlený. Pocházeje z rodiny šlechtické studoval v kadetské škole, stal se důstojníkem hýřivým. Podnětem ke změně v duši jeho byla nešťastná láska i souboj s mužem, který si vzal jeho milovanou

dívku za choť. Očekávání souboje, vzpomínka na bratra, s nímž před smrtí stala se tak podivuhodná změna, na jeho slova o lásce k lidem i k přírodě, vzpomínka na sluhu, kterého před soubojem sbil, způsobily v něm mravní převrat: překonal své důstojnické předsudky, padl před sluhou na kolena, odprosil ho, v souboji vystřelil do vzduchu a vstoupil do kláštera, nejsa s to, aby bojoval proti společenským předsudkům. Lid i ctitelé jeho v klášteře měli ho za svatého. Maje bystrého ducha, prohlédl snadno každého člověka, jeho potřeby i vlastnosti srdce, jeho radosti neb hoře a dal každému případnou radu, každého upokojil, potěšil. Jeho učení proniknuto duchem křesťanské lásky ke všem i ke všemu, křesťanské svobody, bratrství, všeobecného odpuštění, nemožnosti člověku soudit člověka. Když zemřel, mnozí čekají zázraků, jimiž Bůh oslaví svého svatého. Když však zázraků neviděli, ano pocítili zápach hniloby z jeho mrtvoly, pohoršili se tím věřící ve svatost Zosimovu. I Alëša, nejvěrnější žák jeho, se pohoršil, zlobil se na prozřetelnost, na „vyšší spravedlnost,“ že Bůh neoslavil starce spravedlivého zázraky a vydal ho v posměch lehkovážného lidu, jenž vidí v zasmrádnutí těla jeho znamení Boží. Alëšovi starec přikazoval, aby opustil klášter po smrti jeho a šel do světa s jeho zlobou, svornost a lásku rozsíval ve světě, smiřoval a sjednocoval bratry i lidi. Alëša, typ positivní, Dostojevskému zvláště sympathický „mladistvý lidumil,“ matkou svěřený pod ochranu rodičky Boží, vstoupil do kláštera jediné proto, že tehdy, když opustil gymnasium a hledal hrob matky své, život klášterní učinil na něj hluboký dojem a představoval mu idealní východ pro duši, tíhnoucí z mrákoty k světlu. Starec Zosima učinil na něj zvláštní dojem svou slávou a mocí u lidu, svou láskou k lidem i přírodě tím, že neodsuzoval, nechtěl býti soudcem lidí, že všechno připouštěl, všecko a všem odpouštěl; vlastnosti ty byly Alëšovi vrozeny, a proto milovali ho všichni, s nimiž se sešel. On pevně věří v nevinnost bratra Dmitrije a přesvědčuje o ní také Ivana, je shovívavý k jejich hříchům, odpouští Grušence, která ho chtěla svésti, trpělivě snáší, když Iljuša, syn štábního kapitana Snegireva, kousl jej do prstu, mstě se za to, že jeho bratr Dmitrij veřejně v hostinci urazil jeho otce, dal Snegirevu hmotné, peněžité (200 rublů) i mravní zadostučinění za urážku, bratrem způsobenou, smířil Iljušu s jeho druhy gymnasisty, s účastí navštěvoval nemocného Iljušu, byl na jeho pohřbu, kdež Kolja Krasotkin a mladí druhové jeho nad hrobem Iljuškovým Alëšovi slibí, že chtějí ruku v ruce poctivě kráčeti po celý život a od hrobu odcházejí pod dojmem víry v nesmrtelnost. Tím končí epilog romanu.

Roman má vážné nedostatky se stanoviska uměleckého podobně jako jiné romany Dostojevského. Předně pozorovati velikou převahu úvah nad dějem, nedostatek plastičnosti; místo živého, lehce plynoucího děje, který by sám sebou kreslil makavě lidi a život, nalézáme dlouhé rozmluvy, úvahy, ano celé traktaty, kterými jednající osoby snaží se před námi ukázati svoji duši, které Dostojevskij neumí nakreslit umělecky v objektivních zjevech. V romanu tomto vysoko filosofuje

každý bez rozdílu: filosofuje mnich i lokaj Smerďakov, učený Ivan i nevzdělaný, starý prostopášník Karamazov a hýřivý, hrubý důstojník Dmitrij, gymnasista Krasotkin i veřejná holka Grušenka. A nejen uvažují, filosofují, nýbrž i tak jemně i případně osvětlují skryté koutky ducha svého, tak obratně vysvětlují každé hnutí srdce svého, tak dovedně analysují duši svou, že čtenář se diví, jak nevzdělaní lidé tito tak důkladně analysují nitro své. Dostojevskij jeví se tu více výtečným psychologem, jenž píše protokol svých vlastních duševních studií, než umělcem, jenž kreslí umělecký obraz živé skutečnosti. Unesen úkolem psychologa zapomíná Dostojevskij na umělecké úkoly tak daleko, že svým hrdinům půjčuje i svůj jazyk, své myšlenky a vědomosti. Souhlasu mezi řečí a vzděláním i vkusem osob jednajících není. Všimněme si jen na př., jakým jazykem, jak výmluvně, s jakými básnickými obraty a metaforami, s jakou sofistickou dialektikou, s jakou metafysickou jemností myšlenek, o jakých filosofických thematech rozmlouvá neučený, hrubý kavkazský důstojník Dmitrij s bratrem Alëšou v knize III.? Takové řeči měly by místo v denníku nějakého Turgenevova „zbytečného člověka,“ v ústech Hegelovou filosofií odchovaného Hamleta Ščigorovského újezdu, ale ne v ústech nevzdělaného důstojníka, jenž sotva o filosofii slyšel.

Dostojevskij bojuje proti nevěře, materialismu, prostopášnosti. Ale způsob, jakým to činí, mladé čtenáře spíše svede k neřestem a nevěře, než by je od toho odvrátil. Roman tento Dostojevskij nenapsal zajisté „za účelem vzdělání rozumu a srdce šestnáctiletých čtenářek... a různých slabohlavých jinochů; pro ně bude líp, když knihy... čísti nebudou.“ To úplně dobře mohl připsati Dostojevskij k romanu svému, jak to napsal Pisemskij k „Rozbouřenému moři.“

A. Vrzal.

Knihovna „Besed lidu.“ Č. 13. „Dama s dlouhými vlasy.“ Napsal *M. Jókai.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Cena 6 kr.

Nejznámější snad ze všech maďarských spisovatelův u nás jest M. Jókai. Však také patří k nejplodnějším autorům, a to nejenom maďarským, nýbrž i cizozemským. Romanů jeho čítá se už do sta, a počet novel jeho už dávno překročil číslici půltisíce. Obrazotvornost Jókaiova jest úžasná, jako v kaleidoskopu táhnou před zraky našimi jeho výtvory omamujíce, uvlékajíce a oslňujíce čtenáře, tak že často oko jeho ani nepostřehuje nedostatků líčení a kresby, druhdy dosti vratké a chatrné stavby, pochybné „literarní perspektivy,“ přemetů přes čas a prostor. Narodil se dne 19. února 1825 v Komárově. — Přítomné povídky děj odehrává se v Americe, v té zemi humbugu a reklamy a snadného zbohatnutí. A podklad její tvoří jeden z takových humbugů, podporovaných reklamou; p. Bhealer totiž využitkuje lehkověrnosti obecenstva plešatého vynálezem zázračné masti z yucatanské dracoeny připravované do té míry, že se stane z něho, někdejšího rytíře z Nemanic, milionář. Nejvýdatnější reklamu dělá mu Miss Leona Dangerová, dama s obdivuhodným vlasem. Avšak táž dama, byvši od něho oklamána, zase ho zničí.

Povídka ta dobře se hodí pro čtenáře „Besed lidu“ svou tendencí. Překlad čte se plynně; pokud jest věrný, nemůžeme posouditi, nemajíce originalu po ruce. *A. Koudelka.*

Čís. 17. *N. S. Lěskov:* „Dvě povídky.“ (Zvíře. Starý genius.) Z ruštiny přeložil *Karel Stěpánek.*

V poslední době Lěskov dle příkladu L. Tolstého píše krátké mravoučné povídky ze života současného a legendy. Některé z těchto povídek jsou velmi zajímavy. K lepším povídkám toho druhu náleží povídka „Zvíře.“ Autor líčí zajímavě hroznou štvanici na krotkého medvěda, při níž ukrutný, nemilosrdný strýc autorův, vida, jak člověk může milovati zvíře, naučil se milovati lidi. Lidumilný ton proniká celou povídečkou. — „Starý genius“ je člověk, jenž urovnal snadno namáhavou záležitost, vymohl na taškáři a hýřilovi peníze, které tento vymámil na chudé stařence.

Překlad čte se plynně. *A. Vrzal.*

Ottova Laciná knihovna národní. Č. 127. „Silas Marner, tkadlec z Raveloe.“ Napsal *George Eliot.* Přeložila *M. Jesenská.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Str. 339. Cena 60 kr.

Tkadlec Silas Marner, vážený člen sekty „Bratrstvo v Lauteru Yard,“ pro podezření krádeže úskočným přítelem Villiamem Dane naň uvalené podrobil se rozhodnutí sboru, aby losem rozhodlo se o vině či nevině jeho. Los uznal jej vinným, a on byl ze sekty vyobcován. Tím důvěra jeho v Boha i v lidi byla otřesena, a on, přesvědčiv se, že i milenka jeho Sára naň zanevřela, vystěhoval se. Na počátku povídky setkáváme se s ním ve vesnici Raveloe, kde tkaním se živí, vyhýbaje se společnosti. Způsob života, příchod záhadný z neznámé krajiny obestřely ho jakousi tajemností tak, že vesničané pohlížejí naň s nedůvěrou, mládež s bázní. Silas Marner zviklaný násilně u víře v Boha hledá náhradu v usilovné práci a ve shromažďování peněz, jež si pod dlaždicemi podlahy schovává. Patnácte let žil takto v Raveloe, neznaje jiného potěšení, než večer po práci v pokladě svém se přebírati. Jednou večer, za nepřítomnosti Marnerovy, vešel do chaty jeho, jež stála za vsí o samotě u kamenných lomů, lehkomyslný Dunsey Cass, mladší syn tamějšího „squira,“ aby pro svého staršího bratra Godfreye peněz si vypůjčil. Nepřítomností tkalcovou a blízkostí pokladu sveden, ukradl peníze a zmizel. — Godfrey a Dunsey Cass jsou starší synové squira Cassa v Raveloe. Godfrey vyzvedl od některého nájemníka otcova nájemné a půjčil je Dunseyovi, aby zakoupil si tím jeho mlčení o tajemství před otcem ukrývaným. Oženilť se tajně s Molly Farrenovou a měl s ní dítě; ale poněvadž se opíjela, styděl se přiznati se k tomu. Veřejně ucházel se o Nanney Lammeterovu, otcem za ženu mu vyhlédnutou. Chtěje otci peníze odevzdati, naléhal na Dunseye, aby mu jich opatřil; a tu Dunsey, utrativ na dostihách lehkomyslně koně Godfreyova ku prodeji mu odevzdaného, dopustil se na Marnerovi krádeže. Ale cestou padl do lomův i s penězi a zabil se, aniž o tom kdo zvěděl. Po zmizení pokladu Marner všecek zoufalý poprvé dovolával se pomoci svých spoluobčanů k vypátrání zloděje; ale marně. Pozbyv tak jediné své radosti, upadl v zádumčivost. Jednou v zimě, když seděl u krbu, přibatolilo se odkudsi

k němu zlatovlasé dítě; nasyceno byvši, zavedlo jej po stopě ku své matce, jež u blízkého keře nalezena zmrzlá. V mrtvé neznámé poznal Godfrey jediný svou ženu Molly a v děcku vlastní své dítě. Ale, boje se hanby, nepřihlásil se k nim, a poněvadž Dunsey zmizel, neváhal Nancy Lammeterovu pojati za ženu. Silas Marner na místě ztraceného pokladu veškerou duší svou přilnul k dítěti a vychovával je pečlivě za pomoci celé obce, jíž dobrým skutkem tím dokonale si naklonil. Uplynulo šestnáct let. Eppie, potěšení svého pěstouna, dorostla a měla již i ženicha jím vyhlédnutého, hodného dělníka Arona. Tu když mrtvola Dunseyova v lomech nalezena a poznána byla, přišel k nim Godfrey Cass, jehož manželství zůstalo bezdětným, přihlásil se k dceři své a žádal, aby mu vydána byla, slibuje Marnerovi hojnou náhradu. Marner maje podruhé pozbyti pokladu svého, ponechal rozhodnutí Eppii. Ale Eppie odmítne přání otce svého Godfreye, aby se k nim přestěhovala, volíc chudou zůstati a býti manželkou dělníka Arona. Godfrey, jemuž by šlechetná manželka ráda odpustila provinění jeho, pozdě lituje, že v čas nepřihlásil se ku svému dítěti; Marner však těžce zkoušený, když mu i ztracené peníze, jež ovšem dávno proň pozbyly vnady své, vráceny byly, nabyl opět víry v Boha, poznav, že nevyzpytatelny jsou stezky Páně.

George Eliot, vlastně paní Mary Anne Evans (1819—1880), k jejímž nejlepším pracím naše povídka se počítá, vypravuje jednoduchý děj svůj způsobem poutavým. Postavy vzaté ze skutečného života vykresleny jsou věrně a pravdivě; jich slasti a strasti duševní hluboce pochopeny, jemně vystiženy a líčeny jsouce slohem srdečným, nestrojeným, vřele dojímají srdce čtenářovo. Místy jest vypravování poněkud rozvláčné, hlavně úvahami a poznámkami psychologickými, jimiž spisovatelka každý výjev ráda přizdobuje a protkává. Vzhledem k Marnerovi poetické spravedlivosti nezdá se nám býti dosti učiněno tím, že on, po mnohých letech navštíviv sídlo bratrstva v Lauteru Yardu, doví se, že ani o osobách ani o dějích bratrstva nikdo nic neví. Villiam Dane? — Překlad čte se pěkně a pořízen jest mluvou správnou. *L. Šolc.*

Sborník světové poesie. Čís. 34. *W. Goethe:* „Ifigenie v Tauridě.“ Činohra. Přeložil *L. Quis.* V Praze 1895. Nakl. J. Otto.

Goethe tehda právě dobouřil a dokvasil. Hledal poesie mírnější a nacházel ji v antice. Látka Euripidovy „Ifigenie“ jej dráždila ku zpracování. Euripidova Ifigenie byla mu příliš pohanskou, vysvobodila se ze zajetí násilím a úskokem. Humanista Goethe ji chtěl vysvoboditi prostředky vniternými, „čistou lidskostí, která smiřuje vše lidské křehkosti,“ jak sám praví o svém dramatě.

Ale nepodařilo se mu to. Provedení působí mdle. Konečná upřímnost Ifigeniina nebyla by u skytského krále Thoasa vymohla její propuštění, kdyby nebyla včas přispěla opět — lest Orestova, jenž úskočně vyložil oraculum.

Když roku 1786. jel Goethe do vytoužené Italie, vzal s sebou „Ifigenii,“ aby ji po kolikáté přepracoval. V Bologni viděl obraz sv. Háty a píše o tom: „Dobře jsem si tu postavu vryl do paměti

a budu jí v duchu svou ‚Ifigenii‘ předčítat a nedám své hrdince nic říci, čeho by tato světice nevyřkla.“ Tedy „pohan Goethe“ neznal vznešenějšího idealu než světici křesťanskou! Ale jeho Ifigenie jí není. Stojí pod křesťankou tak, jako čistá lidskost stojí pod „ctností křesťanskou.“ To ovšem dlouhá, dlouhá léta nebude křesťanským professorům vadit, aby ji neprohlašovali za světici. Že by se vedle Goetheho měl číst Weber, vedle Vergilia Dante, vedle Cicerona sv. Augustin, vedle Sofoklea Calderon atd., to jim ani ve snách nenapadne. Septimani se dále budou učiti z „Ifigenie“ květnatému slohu, vypisovat z ní do svých kollektanei duchaplné sentence a ve volných přednáškách papouškovati o světici — jak jsme to činili my...

Překladu všechna čest. *K. Dostál.*

Sv. 26. *W. Shakespeare:* „Zkrocení zlé ženy.“ Veselohra o 3 jednáních. Přeložil *J. V. Sládek.*

Pozoruje se od počátku, že ve „Sborníku světové poesie,“ vydávaném Českou akademií, není soustavy. Dosavad vydaných 26 čísel je většinou schytáno bez výběru. Na mnohé ze svazků jistě nikdo nečekal a mezer celkem vyplněno nemnoho. Za to se v překladatelích zdá býti jakýsi system. A kromě toho vadí rozšíření překladů těch úžasná drahota; tak tříaktovka „Zkrocení zlé ženy“ stojí hned 60 kr.

Shakespeare objevuje se ve „Sborníku“ poprvé. A hned nešťastně. „Sborníkem“ představovali jsme si nejpřísnější výběr cizích největších děl, u nás dosud neznámých. Shakespeareova díla máme skoro všecka přeložena od Malého, Douchy a j. Ale konečně nový, dokonalejší překlad je dobře přípustný pro přední jeho plody. Při slabších, jako je „Zkrocení zlé ženy,“ je to jen přelévání vody, je to přepych, kterého by si literatura naše neměla dovolovat. Mimo to Sládkův překlad při všem formalním pokroku proti překladům starším straší nelepostmi a chybami (insulcoval? str. 31., kněh 52, začlo a j.).

J. Mráz.

Česká otázka. Snahy a tužby národního obrození. Napsal *T. G. Masaryk.* V Praze 1895. Nákl. „Času.“ Str. 246. Cena 1 zl.

„České otázky nepojímám tu ve smyslu politickém... nýbrž rozumím tím sociologický rozbor všech těch záhad, jež vnucují se tomu, kdo postihnouti chce smysl české historie, kdo poznati chce, čím jakožto zvláštní národ kulturně žijeme, co chceme, co doufáme.“ — „O české otázce chtěl bych nejraději uvažovat čistě věcně, bez všelikého historického úvodu. Avšak vím zase velmi dobře, jak jsme v té otázce přivykli k historické berli —“ a proto podal spis. nejdřív evoluci české otázky, vylíčil proudy, jimiž počalo obrození, Dobrovského, a rozebral nauky hlavních představitelů těchto proudů v historickém postupu.

Chod myšlenek jest asi takový: Obrození naše začalo ve znamení humanitního hnutí z konce minulého století, idea přišla z ciziny (francouzská revoluce, Herder a j.). Působení idei té k našemu obrození umožněno bylo josefinským svobodomyslnictvím. Naši první buditelé, kněži i laikové, byli svobodomyslní (Dobrovský, Marek, Jungmann,

Kollár atd.). Prostředkem i cílem obrozovací snahy byla zprvu myšlenka „všeslovanství“; myšlenka češství byla slabou, tísnivou, neposkytovala prvním buditelům opory, síly a nadšení, kolik třeba jim bylo k práci o probuzení — ba první buditelé naši (Dobrovský, Jungmann) pochybovali vůbec o tom, že národ český jako český se udržeti může při životě. Později z fantastické myšlenky všeslovanské začala sama sebou se odlišovat myšlenka česká. Havlíček už prohlásil heslo: „Čech, ne Slovan“ a začal boj proti neplodnému abstraktnímu panslavismu. Podobně Palacký o poslovanění Čechů nechtěl ani slyšet. Probuzení bylo dokonáno a bylo tudíž třeba pracovati pro národ český jako český, „všeslovanství“ mělo zůstat dalekým světlým idealem budoucích dob. Humanita trvala však stále prvním a hlavním důvodem našeho národního bytí. Havlíček i Palacký z ní brali zbroj proti cizině a nepřátelům. Havlíček svým demokratismem stal se otcem mladočešství, jeho praktický smysl ožil v realismu; Palacký dal nám program národní, svým konservatismem dal původ staročešství. Leč historismus (stálé to spoléhání a stavění na minulé slávě otců), k jehož vyvinutí přispěla reakce a naše pasivita, přivodily úpadek obou stran českých. Upadly mimo to obě strany proto, že nepochopily úkol náš národní v celé socialní šíři myšlenky humanitní. Všeslovanská idea vedle praktické politiky Havlíčkovy, vedle státoprávního programu Palackého žila však dále a více méně i dále ozařovala naše snahy v různých podobách. Byl to austroslavismus Palackého samého a jeho stoupenců, jakési zmírněné a méně nebezpečné všeslovanství, v poslední době ovládla mysli liberalů našich idea Cyrillo-Methodějská, pro náš vývoj socialní úplně bezúčinná; politická to chyba jisté části liberalní strany, a kus onoho činorodý život ochromujícího historismu.

Třeba se obrodit, vrátit k našim národním idealům: pokroku a humanitě. Proto směr budoucnosti: pracovati v záři idei humanitní krok za krokem k osvětovému povznesení a socialnímu vyrovnání národa. Cesty směru musí býti pokrokové, svobodomyslné. Socialní vyrovnání zahrnuje v sobě odčinění roku 1487., kdy stavové čeští v porobu uvrhli selský lid válkami husitskými ochablý, čili dáti naprostou rovnost všem občanům před zákonem. Vzory z minulosti nám svítí: Hus a Jednota bratrská — Hus jako vzor bojovníka za mravní i osvětový pokrok, Jednota bratrská jako vzor vyrovnané society na základě lásky čili humanity. — —

To jest dle spisovatele tedy vývoj a z něho vyplývající filosofický základ české otázky, nejen politicky, ale vůbec sociologicky pojaté.

Logické přesnosti, systematické důslednosti nemožno upříti. Mnohá místa knihy přečte každý český čtenář s radostí: jsou tu vtroušeny mnohé vzácné politické i kulturní aforismy, jež stojí za zapamatování. Co se literarní části vývodův autorových vůbec dotýká, vane z nich zdravý a osvěžující vánek ne tak ani novoty, jako mužné upřímnosti a poctivosti.

Polemiky vyvolala kniha jinými momenty: odmítáním stran — největší „zločin,“ jakého se vůči české veřejnosti může kdo dopustiti.

Vyšly všecky stejně: staročeská, mladočeská, radikalní, „klerikalní“ i socialně-demokratická. Leč jak různé toto odmítnutí! Kdežto celý tenor knihy od začátku až do konce vede skutečně k zamítnutí, nebo aspoň k nutnosti přetvoření dnešních tří politických stran (mladočeské, staročeské a radikalní), odmítá se „klerikalismus“ velmi krátce a lehce. — „Realismus“ nový ten směr pokroku a humanity může se částečně smířiti s mladočešstvím, neboť toto je demokratické, s radikalismem, neboť tento má vědecký a filosofický základ příbuzný (tedy shody principielní) i s konservatismem, neboť i realismus chce pokrok nenáhlý a zachování toho dobrého, co už máme (tedy shoda v taktice z části), jen s „klerikalismem“ nemožná se mu smířiti, tento jest pravým opakem realismu. Doslova: „Národ český pro svou minulost naprosto nemůže přijati klerikalismu... Tenť si vytkl za účel: všecek náš národní život důsledně spravovati ideou protireformační — a v tom se utkává klerikalismus s realismem nejostřeji a v samých základech. Zde není kompromis ani možný.“

Tak tedy pochodil „výbojný, panovačný“ klerikalismus „proti národním českým idealům směřující.“ (O. p.) *P. Šup.*

Levné svazky novel. Č. 16. *Jules Lermina:* „Buď — anebo!“ Přeložil *B. Frida.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Cena 10 kr.

Kriminalní novella připomínající poněkud E. Poeho „Vraždy v Rue Morgue.“ Romanopisec Orliac nalezen ve svém bytě nebezpečně postřelen, žena jeho zabita zednickým kladivem. Soud marně pátrá po provinilci; nevinně nařknutý učenec přispěním jakéhosi p. Parenta osvobozen. Vraha nelze se dopíditi. Orliac zatím má se zasnoubiti s bohatou vdovou. Tu však objevují se u něho známky šílenství a slepoty; nevěsta mu ujede. Konečně po zajímavém a napínavém zauzlení dovídáme se, že vrahem i zavražděným jest Orliac sám, který se chtěl zbaviti své ženy, aniž by přišel v podezření vraždy. Postřelil se a vyvázl životem. Ale M. Parent podivuhodnou kombinací odhalí tento zločin a uvědomí o tom provinilce, který následkem toho sešílí. — Novella sepsána jest zajímavě a napínavě. Překlad slušný.

Č. 31. *Guy de Maupassant:* „Zbabělec“ a jiné novelly. Přeložil *P. Projsa.*

Maupassant je v modě. Překládá a čte se o překot. Je to autor genialní, o tom netřeba dále šířiti slov; ale není to četba pro širší obecenstvo. Nahlížíme v jeho spisech do hlubin duše lidské, do kterých mnohý by ani nenahlédl, mimovolně přemýšlíme o věcech a otázkách, o kterých bychom mysliti neměli. Sečtělý a otužilý čtenář poučí se takovou četbou, čtenář obyčejný se rozladí. A neznám příčiny, proč bychom našemu širšímu čtenářstvu měli poskytovati zábavu v takové formě. *Fr. Sedlák.*

Č. 33. *A. Gruziňskij:* „Veselé črty.“ Z ruštiny přeložil *F. J. Matěcha.* Str. 62.

„Veselé črty“ A. Gruziňského udrží čtenáře ve veselé náladě, ale sotva všecky čtenáře ponurého rozveselí. Některé spíše čtenáře

vážného nutí k vážnému rozjímání. Takovy jsou na př. črty „Strasti," kde stařec hledá, s kým by se sdělil o své strasti, a „Radost," kde šťastný otec, jemuž ozdravělo dítě, nemůže nalézti dosti lidí, kteří by s ním sdíleli se o jeho radost. Veselejšího rázu jsou náčrtky: „Proč se rozhněvala?" kde se vypravuje o nesmělém milovníkovi, „Starý přítel," jemuž herec, starý přítel, způsobil mnoho nepříjemností, když vypravoval před jeho ženou, co spolu tropívali v mládí, a „Host," jehož statkář nemůže se zbaviti, ač mu žena vyhrožuje, že od něho odejde, nezbaví-li se hosta. — Účel črt těchto je — pobavit čtenáře. Vyšší ceny nemají. Literatura naše jimi ničeho nezískala. Překlad je plynný. *A. Vrzal.*

Č. 35. „Dcery Eviny." Napsal *K. Vadnai.* Přel. *G. N. Mayerhoffer.*

Patří-li M. Jókai k nejplodnějším spisovatelům, patří zajisté K. Vadnai k nejelegantněji píšícím. Aspoň když vyšla jeho sbírka povídek „Eva leányai," všecka kritika maďarská velebila eleganci jeho slohu a čistotu řeči. Pan překladatel vybral ze sbírky té tři povídky: „A szörnyeleg," „A Kain-jegyek" a „A játékszer," jimž rozhodně v celé sbírce patří první místo. Děj „Hračky" je tento: Komtesa Adéla nudí se na venkově a pro ukrácení si dlouhé chvíle zahrá si také se srdcem syna chudého místního pastora, jenž se beznadějně do ní zamiluje a konečně pro ni i svůj život obětuje. V povídce „Kainovo znamení" obětuje se bratr za svou nešťastně provdanou sestru, čímž zachraňuje její čest i domácí pokoj, a „Obludou" jest paní, jež majíc na vybranou z celého jmění bohatého muže, co by chtěla — ostatek teprve měl připadnouti jeho marnotratným příbuzným, — vybírá si jenom jeho podobiznu k nemalému úžasu příbuzných zesnulého, kteří jí ani na jméno přijíti nemohli, když zvěděli o závěti strýcově, a kteří po tom výběru prohlašují ji za — blázna! — Povídky hodí se docela dobře do „Levných svazků novel." Překlad, pokud jsme jej s originalem srovnali, je věrný i správný. *A. Koudelka.*

Zapadlí vlastenci. Napsal *Karel V. Rais.* V Praze 1895. Nakl. F. Šimáček. Str. 380. Cena 1 zl. 60 kr.

Kniha opravdu milá! Pro směr vlastenecký doporučena již v 1. č. t. č. p. dopisovatelem z Prahy. Avšak i básnická hodnota zajišťuje jí čestné místo v belletrii naší.

Učitelský pomocník z těch starých zlatých časů předbřeznových je středem děje. Dvě domácnosti, farská a školní, zasahují do nynějších osudův jeho. Je té lásky skoro až přespříliš, ale na rány, které jej v mládí zastihly, jest jí také třeba. Pozadím jsou různé příhody ze života „kantorského," červánky českého probuzení i nepřátelské projevy u vrchností světských a někde i duchovních; ani vlastenecký šlechtic anebo vlastenecká pouť do Prahy nechybí. Rysy idyllické, něžné, snad tu a tam i přeslazené, daleko převládají; spisovatel předvádí postavy svoje jako šťastný pěstoun s blaženým úsměvem na tváři, s humorem šťastně vyjádřeným. K ostrým povahám už nemá tolik sympathie, ba jest i poněkud jizlivý, snad i nespravedlivý

k nim. Bez zápletky trochu romantické by se taková povídka ovšem nesnadno obešla.

Nevím, ukázal-li spis. všude po pravdě nitro svých osob, ale snahu po upřímnosti viděti všude. I zevnějšku jejich věnuje spis. bedlivou péči realisty; ale zdá se mně, že je někdy „obléká“ a strojí příliš mechanicky, jako loutky (měla takové a takové šaty atd.), podobně jako krajinomalby jsou někde mrtvé, s celkem nesrostlé. Mluva jest přesná a pěkná. (Škaredé jest, nevěřiti *na* strašidla, str. 263.)

P. Vychodil.

Knihovna lidu a mládeže.

Sbírka spisů pro mládež vynikajících českých spisovatelů. Č. 5. „Opuštěná.“ Příběh osiřelé dívky. Sepsala *V. Lužická.* S 3 obrázky. V Praze 1894. Nakl. Dr. Fr. Bačkovský. Str. 201. Cena 1 zl.

V podkrkonošském městečku Smrčicích umírá „potulná“ zpěvačka; osiřelého děvčete jejího, Jaroslavy, ujmou se tři svobodné sestry. Zvláště jedna z nich, Želinka, hledí děvčeti nahraditi matku, tak že děvčeti dosti dobře se daří. Tu však přijíždí k sestrám ovdovělá švakrová z Prahy s dítkami, a Jaroslavě stává se pobyt u sester nesnesitelný. Uteče tedy a dostane se do krkonošského mlýna, kdež mlynářka má ji jako svou vlastní dceru, dá ji učiti u starého professora. V blízkém Borovém zámku žije stará paní z Dračic, jež ve stáři hořce pyká, že vyhnala od sebe nevlastní dceru, paní z Růžova, jež i s dítkem odešla za mužem do války a dosud se nevrátila. Paní z Dračic oblíbí si velice Jaroslavu, jež ji v nemoci ošetřovala, pozná v ní svou nevlastní vnučku, dceru paní z Růžova, i učiní ji dědičkou svého pěkného jmění. Jaroslava zůstane u mlynářky, podporuje ony sestry, u nichž v dětství byla, a které švakrová přivedla na mizinu, a na zámku zděděném zřídí útulnu pro osiřelé. „opuštěné“ dívky.

Vypravování je trochu rozvláčné, suchoparné, nudné, zaráží sentimentalností a romantičností, strojeností. Všecko je tu jako vypočteno. Po nějakém typu neb aspoň určitém charakteru není ani stopy. Všecko nakresleno povrchně, nic není prohloubeno. Ostatně není v povídce nic závadného.

Č. 15. „Zapomenutý.“ Povídka ze studentského života. Napsal *Dr. J. L. Hrdina.* Str. 51. Cena 30 kr.

Jako v povídce Lužické z Jaroslavy, dcery potulné zpěvačky, na konec vyklube se vnučka bohaté paní z Dračic, tak z Veníka, hrdiny povídky Hrdinovy, domnělého syna chudé podruhyně Blažkové, ku konci vyklube se syn bohatého barona, majitele statku lužeckého. Když totiž uslyšela mladá choť baronova, že manžel její ve válce italské byl raněn, odejela za ním do Italie se synáčkem, byla zabita i nalezena s dítkem, kterého se ujal muž Blažkové. Této právě zemřel Veník, jeden z dvojčat, a Blažková nalezené dítě přijala za své, vydávajíc Veníka i Lidušku za dvojčata. Veník rostl v chudobě, studoval, v Praze navštěvoval právnickou fakultu a zachránil z řeky nevěda ani vlastního otce, pološíleného barona, jenž stále hledal synáčka. Zachladil se, dostal horečku i zemřel. Po smrti jeho matka vyjeví všecku pravdu.

Povídka dle udání vzata ze „života studentského“; autor však líčení života toho nevěnoval pražádné pozornosti a spokojil se stručným vypočtením událostí ze života „zapomenutého.“ Ceny umělecké povídka nemá. *A. Vlas.*

Krakonoš, tajemný vládce v Krkonoších. Dle *F. Goebla* mládeži vypravuje *J. K—ý*. Se 4 barvotiskovými obrázky. V Praze 1895. Nakl. A. Storch syn. Str. 73. Cena 1 koruna.

V pěkně upravené knížce této vypravuje se poutavě a zábavně řada příběhův o Krakonoši, jak se udržely v paměti lidu okolí hor Krkonošských. Vypravuje se, kterak tajemný tento vládce dobré odměňoval a zlé trestal. zarmoucené těšíval a chudým pomáhal, stíhal zatvrzelce, lakomce, lháře a podvodníky, kterak byl někdy čtveračivý a zlomyslný, ale nikomu nevinnému neublížil. — Vypravování mile pobaví malé čtenáře pohádek. *A. Vlas.*

České spisy pro mládež. Č. 41. „Práce zvítězila.“ Původní povídka. Napsal *L. Benýšek*. V Praze 1895. Nakl. A. Storch syn. Str. 91. Cena 60 kr.

„Práce zvítězila“ je vypravování osudů chudého studenta, syna zchudlého chalupníka. Syn po smrti matčině musí opustiti studia, aby pomáhal zchudlému otci. Prací rukou svých vydělává si chléb jako dělník v lese. Ale na nadaného hocha záhy byl upozorněn nadlesní Borovička, muž jemného a citlivého svědomí, jenž smluví se s professorem Jalovcem, mužem vědy a lidumilem, že hocha budou podporovat, aby mohl dostudovat. Tu však naskytne se pražský velkoobchodník dřívím, Bláha, studenta přijme do svého domu, až vystuduje na professora starých jazyků. — Vypravování příběhů těchto je trochu strojené, nepřirozené; autor naplnil povídku svou samými „dobrými dušemi,“ a tak postavy jeho jsou jednotvárné. Jinak je povídka bezzávadná. *A. Vlas.*

Č. 42. „Alexaška Menčikov,“ moskevský paštičkář. Ze spisů *Fr. Hoffmanna*. Zčeštil *Fr. B. Tomsa*. Str. 107. Cena 70 kr.

Kniha tato vypravuje o osudech, netušeném povýšení moskevského pekařského učně Alexěje Menčikova za panoše, když prozradil Petru V. spiknutí, které proti vládě jeho zamýšleli důstojníci, potom za plukovníka, hraběte, knížete — a o jeho pádu za Petra II. Vypravování je živé a zajímavé, historicky dosti věrné. — P. vydavateli třeba podotknouti, že nesprávně přepisuje z němčiny ruská slova, píše: Menčikov místo správného Menšikov, Preobrašenský místo správného: Preobraženský, G*a*lic*i*n místo: G*o*lic*y*n a pod. *A. Vrzal.*

Dobrodružné cesty. *Jules Verne*: „Vzducholodí kolem světa.“ (Robur-Le-Conquérant.) Přel. *J. Pšenička*. V Praze 1894. Nakl. J. R. Vilímek.

Roman založen je na sporu dvou vzduchoplaveckých mínění; zdali totiž budoucnost náleží balonům (lehčím než vzduch) či létadlům a vzducholodím (těžším než vzduch). Spor rozřeší inženýr Robur, vynálezce a strůjce vzdušné lodi, nazvané „Albatros.“ Zhotovena byla z papíru bez klihu, jehož listy napuštěny dextrinem a škrobovinou, pak stlačeny hydraulickým lisem, tvořily hmotu tvrdou jak ocel, lehkou a —

neshořitelnou. Na palubě umístěno bylo 37 stožárů, jež místo plachet nesly po dvou vodorovných šroubech krátkého závitu a průměru nevelikého, avšak tak zařízených, že se jim mohla uděliti úžasná rychlost. Těmito suspensory uváděna byla vzducholoď v pohyb vznášecí. Pohyb postupný působ ly šrouby propulsivní napřed a vzadu po jednom umístění. Pro otáčení šroubův užito bylo elektřiny. Vzducholoď měla své mužstvo: mimo inženýra byl tu loďmistr, strojvedoucí, jeho dva pomocníci, dva kormidelníci a kuchař. Pro různé potřeby cestovní byly tu lovecké a válečné zbraně, rybářské náčiní, elektrické lampy, přístroje pozorovací, busoly a sextanty pro stanovení směru dráhy, teploměr, tlakoměry, přenosná tiskárna, dělo, zásoba prachu, koule, dynamitové náboje, kuchyně vytápěná proudy akkumulatorů, zásoba konserv, maso, zeleniny — tak že mohli po celé měsíce plouti bez nutnosti sestoupiti k zemi. Na této lodi unesl Robur vášnivé zastance zásady „lehčí než vzduch" předsedu a jednatele Weldouského vzducboplaveckého spolku ve Filadelfii a s nimi bojácného, komického jejich sluhu, černocha Frykolina. Všickni tři jsou nuceni podniknouti s „Albatrosem" dobrodružnou, vzdušnou cestu kolem světa. Vítězství triumfalní myšlenky Roburovy, jakož i zajetí, jehož konce neznají, stupňuje v nich odpor k inženýru až k smrtelné nenávisti Jednou, když „Albatros" za příčinou opravy šroubů nucen byl zakotviti na jednom ostrově, prchli nepozorovaně v noci na pevninu, odkudž podařilo se jim dostati se opět do Filadelfie. Dříve však nastrojili vzducholodi zkázu. Zapálili doutnák, který vedl do bedny s dynamitovým nábojem. Právě když chystal se Robur pronásledovati uprchlíky, náboj vybuchl a vzducholoď ve výšinách se roztříštila. Duchapřítomností a statečností inženýrovou se však všickni na „Albatrosu" zachránili. Robur přísahal pomstu. V osmi měsících zhotovil si opět novou, rovněž mohutnou, rovněž rychlou vzducholoď. Zatím Weldou-Institut chystal se k pokusu pustiti do výše dokončený aerostat „Go a head," nejdokonalejší vzor všeho, co bylo vynalezeno až do té doby v umění vzduchoplaveckém. Měl býti vítězstvím myšlenky „lehčí než vzduch." Za obromného účastenství nesčíslných davů puštěn byl do vzduchu, provázen funkcionáři Weldou-Institutu. V tom, když za neustálého jásotu diváků prováděl ve výšinách různé manevry, objevil se na obzoru bod, blížící se a rostoucí. Byl to nový „Albatros." Vůdci balonu pochopili nebezpečí, a proto dali se na útěk. Směrem vodorovným to bylo obtížné, proto prchali kolmo do výše, avšak marně. „Albatros" již se proháněl kolem boků balonu, svíral ho v kruhu a mohl ho již zničiti jedním skokem, roztrhna jeho křehký obal. Lid byl již němý hrůzou a ustrnutím. „Go a head" vystoupil ještě do výše. Zbavil se své přítěže a učinil nový skok o 1000 metrů. Byl to již jen bod v obzoru. „Albatros," který ho stále následoval, uděluje svým šroubům největší možnou rychlost otáčecí, stal se neviditelným. Pojednou vznesl se od země výkřik hrůzy. „Go a head" rostl vůčihledě, kdežto vzducholoď se znova objevila klesajíc s ním. Byl to pád. Plyn, přílišně roztažen ve vysokých vrstvách, roztrhl obal a polosplasklý balon klesal k zemi. Dovedností Roburovou byli vzduchoplavci na „Albatrosu" zachráněni, předseda a jednatel Weldou-Institutu stali se opětnými zajatci inženýrovými. Avšak „Albatros" místo aby vystoupil do vzduchu, sestoupil níže a zastavil se na dva metry nad zemí. Potom za hlubokého ticha ozval se hlas inženýrův: „Občané Spojených států! Předseda a jednatel Weldou-Institutu jsou znova v moci mé. Podrže je, užil bych pouze svého práva odvety. Avšak z vášně, vzplanuvší v jejich duších nad úspěchy ‚Albatrosu' jsem pochopil, že svět není ještě připraven pro důležitý převrat, který má jednoho dne přivoditi dobytí vzduchu. Strýci Prudente a Phile Evanse, jste volni!" To byla Roburova pomsta. Za ohromujícího „Hurá!" opíraje se o vzduch svými 74 šrouby, unášen svými propulsory, poháněnými až ku krajnosti, zmizel „Albatros" na východě.

Kdo jest onen Robur? Toť věda budoucnosti, snad zítřka. Jednoho dne opět se objeví, přijde vydat tajemství vynálezu, který může změniti společenské i politické poměry světové. Co se týče budoucnosti vzdušné dopravy, náleží vzducholodím a nikoli balonu — končí autor.

Verne popularisoval vědu, přírodovědu, řekne se. Snad. Nikoli však do té míry, pokud popularisováním rozumí se široký, volný přístup, jasné, methodické předvádění poznatků vědeckých. Verne

ustrnul na jedné formě: v romanový rámec, celkem se opakující, nikdy však umělecký, vtěsnal vědecký apparat. Avšak vědecká stránka jeho spisům nezjednala záviděníhodného rozšíření, nýbrž stránka romanová, její dobrodružný ráz. Vědecké partie jeho spisů nejméně táhly, jsou mnohdy nezáživné, suché a proto nepopularní, že zásobu jistých vědomostí vědeckých předpokládají, než aby je podávaly. Výlety do závratných výšin, do měsíce, do středu země, do hlubin mořských a jiné poskytly vždy hojné příležitosti k hypothesám hodně bujným, smělým, romanticky závratným, které dotýkaly se úzce hranic možnosti, pravděpodobnosti. V tom však dovedly romany Verneovy napnouti interes čtenářův. Jinak po přečtení desíti možno sestrojiti jedenáctý. Jisté typy a sceny jsou utkvělé: důmyslný Angličan-inženýr, hloupý, komický sluha, boje s národy divokými a j. „Vzducholodí kolem světa“ je vnějším dějem analogický s romanem „Pět neděl v baloně,“ který přinesla „Matice lidu“ 1874. Význam Verneův se přepíná. Nedá se však upříti, že jest efemerní. Proti pokroku přírodních věd, zvláště elektřiny, již mnohé z jeho romanů patří minulosti, jiné očekávají osud zapomenutí. Houfný jich překlad do češtiny (třeba s výborem, jak jinde tvrdilo nakladatelství) řízen byl ohledem na výtěžek materielní, nikdy však literarní.

Ku stránce jazykové přítomného romanu dodávám, že výslovnost anglická, udaná v závorkách, není všude precisní ani důsledná. Na př. Jem Cip učí se jednou vyslovovati Dž*i*m *K*ip, podruhé Dž*e*m *S*ip.

J. Horský.

Besedy mládeže. Sv. 310. „Královský panoš.“ Dějepisná povídka. Napsal *Alois Dostál.* Se 2 obrázky. Nakl. M. Knapp v Karlíně.

Karel IV. honil kdysi v lesech Křivoklátských. Zde setkal se s ním uhlířský synek Ctibor, který se králi zalíbil, že ho učinil svým panošem. Na dvoře královském prožil Ctibor kus svého mládí a byl svědkem šťastného a slavného panování nezapomenutelného krále. Přes to však opustil dvůr, jakmile došla ho zvěst, že otec jeho Ratka při porážení dříví nebezpečně se poranil. Z lásky k rodičům vzdal se služby panošské a vrátil se do lesů Křivoklátských, aby na místě raněného otce stal se živitelem rodiny. Za věrné služby obdržel od krále lán půdy a učiněn byl svobodníkem. Pan spis. se tu onde zapomíná. Tak na př. prý „rány houkaly,“ panoš opodál lesa „naslouchal střelbě“ a střílelo se — šípy. Nebo praví o starém Ratkovi: „...na této lesní samotě se narodil a ji nikdy ještě neopustil.“ Brzy potom však vypravuje Ratka králi: „V mladších letech jako kurýr pana purkrabího z Hrádku jsem procestoval s poselstvím cizí kraje, až po tichém životě zatouživ, domů jsem se vrátil a zůstal v lesích jako uhlíř...“ — Na povídku pro mládež je vypravování suché a nejednou vázne. *J. Horský.*

Libuše, Matice zábavy a vědění. R. 1879. č. 1.—2. „O slávě herecké.“ Roman. Napsal *J. J. Stankovský.* Str. 331.

Štěpán Vojťánek, syn českého ševce, uzřel světlo světa za červnové revoluce r. 1848. v Praze. Babička Čápová dle staré pověry při vystoupení z domu když

nesla dítě ke křtu, potkala „aktéra,“ proto předpověděla hrůzou se chvějíc, že z prvorozeného syna Vojťánkova bude — komediant. Přese všechno to, že Štěpánovi překážela matka, aby si neoblíbil herectví, přece se tak stalo. Dospěv a zkusiv slastí hereckých, rád by se byl dostal k českému divadlu do Prahy, ale ačkoli skvěle byl nadán, přece touha jeho splněna nebyla. Konečně, když zdraví jemu vypovědělo a on na smrtelné posteli ležel, došla zpráva z Prahy, že jmenován členem českého divadla; ale co pomohla tato zvěst, když za krátko skonal v rukou milosrdné sestry? Takový byl konec slávy herecké Štěpána Vojťánka. Podobně i v lásce nebyl šťasten. Kity, kterou miloval, ta se mu provdala, a milosrdnou sestru, ošetřující jej v hodince smrti, jež z nešťastné lásky k vůli němu vstoupila do kláštera, miloval láskou přátelskou.

Stankovského péro do tmavého světla staví nám život herecký u rozličných společností za dob Štěpánových. Ředitelé sháněli se jen po výdělku, umění bylo jim vedlejším, herci sotva se nasytili, ale přese všechno to žádný z nich, jenž zakusil potulného života divadelního, nevzdálil se z nastoupené dráhy; to prý osud herců. Nejvíce útočí Stankovský na správu divadla pražského. Rozumí se samo sebou, že známý svou svobodomyslností spisovatel dovede něco napsati, jako na str. 324., že „na sta srdcí rozradostněných vysílalo vroucí prosby ke trůnu velebného všehomíra.“

Roman psán jest rozmarným tonem, češtinou dosti dobrou. — Povahopisy se zamlouvají, život veřejný podán zdařile.

R. 1885. č. 7. „Povídky“ od *Elišky Krásnohorské.* Str. 159.

Třemi slabšími povídkami E. Krásnohorské končí se XV. ročník „Libuše.“ V první „Compagnonu“ vyličuje spisovatelka jednání dívky vzdělané a emancipací načichlé, Adlety zvané, jejíž touhou jest státi se v obchodě železářském samostatnou. Aby touhu svou mohla ukojiti, odjela k bohatému strýci poprosit jej, aby ji na počátek založil penězi. Strýc jest ochoten jí pomoci, ale ne hned, nýbrž až bude usedlejší, zatím jí našel compagnona, Romana Stránského, za nějž Adletu chce provdati. Adleta odbývá Stránského, ale za společnici do jeho obchodu železářského vstupuje za vhodných podmínek, Stránský hned po smlouvě odjede do světa. Adletu bolí odchod Stránského, láska k němu se probouzí co den mohutněji, zvláště když probírá se jeho knihami a čte poznámky v nich; konečně, jak už to bývá v takových povídkách, přijede compagnon z cest a slaví se veselí. Stránský dobře podán, u Adlety se divíme tomu, že ona dívka vysoce vzdělaná nepoznává, kam strýc a její sestřenice Bedřiška bijí tím slovem „compagnon,“ ačkoliv je to samozřejmé pro posluchače. „Loupež,“ druhá povídka, je z prostředních, námět k ní praobyčejný. O poznání cennější je staromodní obrázek „Od domu k domu,“ vzatý ze života dvou starých panen. — Celkový posudek: „Povídky“ možno čísti, ale je to potrava slabá pro naše ženy a dívky. Řeč a sloh chválíme. *J. Vyhlídal.*

Zprávy.

Almanach katolických básníků českých, dávno oznámený a očekávaný, opustí v brzce lis tiskařský jako 1. číslo celé knihovny, jež bude slouti „Básnické obzory katolické“ a bude přinášeti nejen básně původní, nýbrž i překlady katolických děl cizích, rozbory a studie, anthologie z našich básníků mrtvých — vůbec vše, co se nějak na katolickou poesii vztahuje. Titulní list jest ozdoben významnou kresbou Sig. Boušky. Almanach zahajuje úvod, psaný formou listu ke kanovníku Kuldovi. Nemohouce přinésti dosud

referatu o díle celém, otiskujeme aspoň zmíněný úvod, jenž dostatečně charakterisuje význam celého podniku:

„Vysoce důstojný pane kanovníku! Rozmilý dědoušku!

Zvěst o Vašem oslepnutí sáhla ledovou rukou na srdce všem ctitelům našich národních buditelů, nejhlouběji ranila však nás, katolické spisovatele, kteří k Vám hledíme jako k svému vzoru, vzoru lásky k církvi a národu, vzoru neúnavné a idealní práce.

Víme, že nás všecky znáte a jako děti a vnuky své v lásce chováte. I podali jsme si ruce a řekli jsme: Potěšme stařečka Vyšehradského dárkem. Nech vidí, že nezanechal pole bez oráčů, ať vidí, že steré mladistvé páže s horoucí láskou objímají heslo Jeho: „Církví národ blah!" Budiž mu to útěchou v temnotách stáří!

A tak vznikla myšlenka prvního almanachu katol. básníkův. I oznámili jsme svůj úmysl v některých listech katolických — buďte jim díky za laskavé uveřejnění — a vyzvali jsme všecky katolické básníky české ku společné práci.

Radostná ochota, která se všech stran byla ohlasem našeho vyzvání, jest jasným toho důkazem, jak to už po delší čas v nevelkém kosmu katolické literatury české utajeně vířilo a vřelo, jak různé ty hvězdy, hvězdičky a kosmické prášky toužily po středisku po sdružení kol společné osy. Ó šťastný dědečku, jehož neštěstí mělo tak šťastný úkol!

Tím však nepravíme, abyste na naši knihu hleděl jako na vrchol katolického umění! Víme dobře, že jest to teprve kolébka, teprve první milník na daleké pouti za idealem katolické poesie, té poesie, jíž přísně katolický názor světový nevadí býti poesií čistou, ryzí, silnou a velikou. Prosíme toliko Boha, by se touto knihou splnila slova, která Jste nám nedávno napsal: „Mějme se všickni rádi a slučujme se v lásce Kristově a v lásce k národu svému drahému!" Nechceme bořit, chceme stavět. Nechceme trhat, chceme se spojit k životu a práci. Důkazem toho jsou i sympathie, jež naší práci projevili věhlasní starší pracovníci buď skutkem nebo slovem. (Vl. Šťastný, Petr Kopal . . .)

Knize své dali jsme pořad abecední a předeslali kratinké nationale každého přispěvatele. Myslíme, že to nebude bez zájmu a významu při našem sdružení. Vybírali jsme dle došlé látky a dle nejlepšího vědomí, s láskou ke všem, nejvíce ovšem k poesii. Arci jsme si při své práci někdy vzpomněli na biblického krále, jenž nazval vznešených hostí ku svatbě — a oni nepřišli . . . Přes to však pozná soudný čtenář sám, na které básníky klademe důraz, které k nám přivedly i umělecké aspirace, a které více jenom hold a úcta k Vám, dědoušku drahý.

S důvěrou klademe tuto Vaši knihu do rukou čtenářstva, s přáním, aby se sdružilo, co bylo osamoceno, aby se vzpružilo, co bylo nesmělo, aby se oživilo, co umíralo — slovem, aby slunce Kristovo rozjasnilo celý chrám poesie české. Kéž je kniha tato prvním skřivanem čekaného jara!"

Podepsáni jsou pořadatelé: Sig. Bouška, K. Dostál-Lutinov, Xav. Dvořák, Fr. Skalík. Následuje přes 50 autorů. Knihu lze již objednávati u Fr. Skalíka, kaplana v Dobromělicích u Vyškova na Moravě.

Válka r. 1866. popsána od Dr. S. Hellera v díle určeném i prostému čtenářstvu v Beaufortově „Vzdělávací Knihovně“ (str. 478). Události v Čechách vylíčeny dopodrobna, moravské stručně, poněvadž spis. jaksi spíchá na konec. Jinak se spis pěkně čte. Chyb tiskových je dosti. — Týž spisovatel píše do „Květů“ také roman z války té. — P. Albieri vydal vloni podruhé svoje „Příhody jednoho ženicha na útěku r. 1866.“ („Utíkejte, Prajzi jdou!“, str. 199.) Belletristická část nemá valné ceny.

Z nábožensko-apologetické literatury zaznamenáváme některá pozoruhodná vydání: *B. M. Brand* píše „O spalování mrtvol,“ jež ovšem z vážných důvodů zavrhuje. (Cyrillo-Meth. tiskárna v Praze. Str. 21.) Zajímavo jest, že biologické důvody, proti spalování svědčící, stvrzuje rozhodně také prof. Dr. Mareš ve své nové Fysiologii. — Dr. J. N. Sedlák přeložil spisek redemptoristy *Freunda*, „Protináboženské časové frase ve světle pravém“ (tamt., str. 79). — A. Rejzek vydal znova český překlad „Decem rationes“ proti protestantům od *Bl. Ed. Kampiana.* (Cyrillo-Meth. knihkup. Str. 103.) — Od téhož knihkupectví vydán důkladný, velmi cenný spis praemonstr. *V. M. Váchala* „Zpověď katolíků ve světle pravdy.“ (C. 60 kr.)

Čistě materialistický je spis, o jehož ohlášení jsme byli požádáni: **Vědomá hmota.** Napsal JUDr. Václav Pittermann. Vědecky je spis ten anachronismem. Divíme se, kterak může někdo, kdo o thematě tom něco studoval a přemýšlel, jak p. Pittermann bezpochyby učinil, dnes k takovým důsledkům dojíti. Spis. vede si velmi resolutně a výbojně, neohlížeje se na to, že položky jeho tisíckrát vyvráceny. Duch je mu nepochopitelný; inu, snad je mu tedy hmota pochopitelná? Toť by byl tedy Kolumbem metafysiky! A kdyby ji p. spis. byl poněkud pochopil, právě by materialistou nebyl.

Nádherně vypravené dílo **J. Kořenského Cesta kolem světa** obohatí platně naši cestopisnou literaturu, poučujíc nejen slovem, nýbrž i obrazem. Pro širší obecenstvo bylo by záhodno, obmezovati se v cizích výrazech, aneb aspoň je častěji vysvětlovati; v dosavadních (8) sešitech jest angličiny příliš mnoho. Trochu podivné jsou názory, jež vysloveny o kongressu náboženských společností v Chicagu; nevěříme, že by p. spis. tomu věřil, co tam podle moderní báje povídá.

J. Arbes vydává u Vilímka nové romanetto **Poslední dnové lidstva.** V prvém sešitě je fysiognomická studie, konaná na ruce, kterou vystrkuje zpovědník ze zastřené zpovědnice; kdo nevěří, že možno slyšeti trávu růsti, ať si přečte toto hádání z ruky. Co se týká zpovědníka samého, jeho chování při zpovědi tajemné dámy, jak je líčí p. Arbes, dovolí nám on i laskavý čtenář, abychom z úcty k delikatnímu předmětu směli to odbýti slůvkem, že pohnutí zpovědníkovo atd. mohl si vzhledem k jeho stáří a zkušenostem vymysliti jen člověk naivní, nikoli psycholog a realista. Zajímavo ostatně jest, jak p. Arbes v kostele pořád obchází, nevěda, co tam chce, a pokaždé jej něco náhle upoutá.

Česká Knihovna zábavy a poučení ukončila v 7. seš. **Sbírku pověstí historických lidu českého** (od A. Sedláčka) seznamem jmen a slov méně známých a kratičkým životopisem spisovatele. Doporučujeme vychovatelům i studujícím znova tuto sbírku pěkných, namnoze významných pověstí, podaných lahodným slohem. (Nakl. J. Otto.)

O překládání básní, psaných mluvou vázanou, zvláště pak rýmovaných, pronikají na veřejnost názory od dosavadních značně odchylné. Nejen že prof. Král zavrhuje úplně časomíru i v překladech z řečtiny a latiny, i dosavadní překládání moderních básní přestává se líbiti, jelikož hledí více na sestavení stop, veršův a rýmů, než na to, co original obsahuje. Docela vážně pak se začíná mluviti o překládání co do metra volnějším, nerýmovaném, ba snad i prostomluvném. Rozumí se samo sebou, že to jen konstatujeme, ale leckterý čtenář si při tom mimoděk vzpomene na ty smíchy a přívaly nadávek, které se strhly proti prof. L. Šolcovi a časopisu našemu, když o Vrchlického překladě „Božské Komedie" pronesl podobné pochybnosti. Snad i zde, jako v jiných věcech (nejen u p. Vrchlického) se stalo, dožijeme se ještě zadosťučinění.

Slovenská literatura. Turčansko-svatomartinské „Národnie noviny" přinesly dne 26. února charakteristický literarní povzdech. Pisatel konstatuje, že nastala přestávka v původní literarní tvorbě, ale to ho nermoutí. I v literaturách velkých národů bývá stagnace, jak na př. nyní viděti na Německu, kde ovládli Spielhagen a Marlittová. Když pisatel podal krátkou, ale případnou charakteristiku slovenského písemnictví (je srdcové, je výrazem utlačeného a oloupeného národa, hovoří z duše, co ví a jak ví, a neobjednává si židovských překladů), loudí se mu z péra tato tužba: V posledních dobách hříšně zanedbáváme svou literaturu. To, že se neprodukuje mnoho, mělo by být pohnutkou, aby se to málo i ztrávilo. Zle je v tom bodě! Víme z prvého pramene, že i „netušená a nesnívaná" literarní díla leží po tisících výtisků v knihkupecko-nakladatelských skladech, ale u nás při řídkém zjevu literarní práce neměly by sklady dlouho opatrovat slovenských vydání. Zle je v té příčině, zle! To znamená opouštět se a být lehkomyslným při otázce duševních zájmů celého národa. Proč bychom si to neměli pověděti? Nekupují, neplatí, neobjednávají se řádně už vydané knihy, třebas je jich málo a téměř každá, co vyšla, zaslouží čestnou pozornost obecenstva. My aspoň nevíme, že by byl vyšel nějaký „šund" v slovenské literatuře — Podobná píseň s trochou variací hodí se i pro nás.

I. Mráz.

Rusko. *A. Kirpičnikov* vydal pokus srovnávací charakteristiky „Dostojevského a Pisemského." Autor poněkud přeceňuje Pisemského a jeho literarní zásluhy, ruské pak společnosti vytýká netečnost ke spisovatelovi tomuto. Nazývá Pisemského „velikým znalcem" života lidu a lituje, že Pisemskij v uměleckých dílech svých nedal přednost tomuto životu před životem intelligence. Známo však, že reelnost povídek Pisemského ze života lidu je pouze vnější, že díla jeho nedají čtenářům pravého pojmu o životě tom. Dále v dílech těch není protestu proti nevolnictví lidu selského, jako vidíme u Turgeneva v „Zápiskách myslivcových."

— *P. Struve* vydal zajímavý spis: „Kritické poznámky k otázce o hospodářském rozvoji Ruska," spis, věnovaný kritice základů narodnictva. Struve je předem ekonom, ale v knize této rozbírá nejen hospodářskou, nýbrž i filosofickou stránku narodnictva. Pod obecným jménem narodnictví rozumí Struve učení, theorii samostatného hospodářského rozvoje Ruska, víru v takový rozvoj. Theorie ta má dva prameny: 1. určité učení o úkolu

osobnosti v historickém pochodu a 2. bezprostřední přesvědčení o zvláštním charakteru a duchu národu ruského i o zvláštních osudech jeho. O první pramen opírají se zástupci západnické frakce národnictví (Mirtov, Michajlovskij a Južakov), o druhý zástupci slavjanofilské frakce národnictví (Juzov, Prugavin a V. V., autor statí v „Rusském Bogatstvu"). Rozdělení toto národníků na dvě frakce není dosti případným: Struve sám doznává, že V. V. i Južakov přibližují se tu západníkům, tu slavjanofilům.

— *L. Majkov* vydal knihu: „Historicko-literarní náčrtky," v níž otištěny články o poesii Krylova, Žukovského, Baťuškova i Feta, dále různé vzpomínky na Puškina, Pogodina i jiné.

— Životopisná bibliotheka F. Pavlenkova: „Žizň zaměčatelnych ljudej" přinesla v poslední době pozoruhodné životopisy Ivana S. Turgeneva od Evg. Solovjeva, Karamzina od téhož, Žukovského od Ogarkova, S. M. Solovjeva od Bezobrazova. Zvláštní pozornosti zasluhují zvláště kriticko-životopisné načrtky od Solovjeva, životopisy Karamzina totiž a Turgeneva. Ve spisku, věnovaném Karamzinovi, najdeme zprávy o ruském časopisectví a historické vědě před Karamzinem; ve spisku věnovaném Turgenevu najdeme velezajímavé zprávy z důležitých epoch ruského života, let čtyřicátých i padesátých, a charakteristiku literarně-společenských směrů, západnictví i slavjanofilství. Bezobrazov ve spisku, věnovaném historiku S. M. Solovjevu, přináší také pěkné ocenění „Historie Ruska od starých dob."

— *Loparev* obohatil historii staroruské literatury třemi novými cennými spisky: z rukopisů vytáhl tři dosud nevydané památky starého písemnictví, opatřil je úvody i historicko-literarním komentářem. Vydalť: „Slovo pochvalnoje na prenesenije maščej (ostatků) sv. Borisa i Glěba," památník z 12. stol., erotickou pověst z 17.—18. stol. „Skazanije o molodcě i děvicě" a „Čudo sv. Georgija o bolgarině."

— *E. V. Pětuchov,* známý badatel o staré ruské duchovní literatuře, autor zajímavé studie o Serapionu Vladimirském, vydal „Materialy i zamětki iz istoriji drevnej russkoj pismennosti." Literarně-historické práce Pětuchova vynikají dokonalým prostudováním rukopisův a bedlivým vydáním starých památek.

— *A. A. Potebňa* vydal zajímavou knihu: „Iz lekcij po teoriji slovesnosti."

— V „Rusských Vědomostech" č. 359. r. 1894. vyšel článek *P. Š—va.* „Naši dětskije žurnaly," kdež autor obrací pozornost čtenářstva ruského na 4 hlavní ruské „časopisy pro děti": „Rodnik," „Čitalňa narodnoj školy," „Dětskoje čtenije" a „Dětskij otdych." První dva vycházejí v Petrohradě, druhé dva v Moskvě. Ve všech nalézáme pověsti, pohádky, básně, historické náčrtky, životopisy vynikajících lidí, vědecko-popularní stati, cestopisy atd. Objem všech je stejný, předplatné (6 rublů ročně) též stejné; „Rodnik" a „Dětskoje čtenije" podávají jako přílohu, prvý „Vospitanije i obučenije," druhý „Pedagogičeskij Listok," kdež vycházejí články o vychování, o vyučování, dětském zdravotnictví. — „Rodnik," redigovaný Alex. Nik. Almendingem, přináší zvláště pěkné články vědecko-popularní z péra redaktora samého, pak od Dm. Kajgorodova, A. Nikolského, N. Kuznecova a j. V belletristickém oddílu vyniká povídka M. Slěpcové:

„V poiskach za bezsmertijem“ a *P. Zasodimského:* „Bruno skitalec.“ „Čitalňa narodnoj školy,“ redigovaná Nik. N. Morevem, přináší měsíčně 2—5 zvláštních, samostatných spisečků, vložených do jedné společné obálky. Z povídek uveřejněných v posledním roce vynikají povídky Mamina-Sibirjaka a V. P. Avenariusa. — Dětskoje čtenije, redigované D. J. Tichomirovem, určeno pro děti od 8—12 let. Uveřejňuje povídky Mamina-Sibirjaka, K. Baranceviče, popularně vědecké stati D. J. Tichomirova, S. Meče, V. Jermilova a j. — „Dětskij otdych“ obsažností a rozmanitostí stojí hned vedle „Rodnika“; velmi pěkná je stať J. Ivanova o Turgenevu. — V Petrohradě vycházejí ještě dva dětské měsíční časopisy pod společným jménem: „Zaduševnoje Slovo,“ jeden pro mladší děti (5—10leté), druhý pro starší (10—14leté). Ale časopisy ty nezasluhují odporučení. Hrůzy, hrubé výjevy, násilí člověka nad člověkem, jaká mají tu místo, nehodí se pro děti něžného věku, 5—10leté. — Literarní i vědecko-popularní měsíčník pro jinochy: „Mir Božij,“ vycházející pod redakcí V. P. Ostrogorského, je dobrý časopis, ale ne pro děti: s prospěchem mohou jej čísti mladíci ne mladší 16 let.

A. Vrzal.

Francie. „La Petit Paroisse“ od *Al. Daudeta* dokazuje, jak podlehli francouzští romanopisci — i tak silné konstrukce, jako Daudet — vlivu literatury ruské a skandinavské, romanů Tolstoje, Dostojevského a dramat Ibsenových. Kloní se jaksi všichni k mysticismu, k milosrdenství i k odpuštění. V posledním právě díle Daudeta — u Lemaître zříti to v komedii „Pardon“ — jde sice zase o starý problem francouzské produkce romanové i dramatické: o nevěrnost ženy, ale rozluštění je zcela jiné. Augier vyhnal vinnici, Dumas syn zkřikl na manžela: „Zab ji!“; nováček generace odpouští chyby, jež se dříve odsuzovaly, moralka její jest ohebnější, změkčilejší, aneb chcete-li — jak praví A. Brisson — širší. Nynější myslitelé a romanopisci vysvětlují vady různé, a tím už také omlouvají. Teď mluví se k manželu podvedenému jinak než jindy, teď řekne mu romanopisec: „Toto stvoření (jež tě zradilo) je tvá sestra; než ji odsoudíš, zvaž i své skutky, snad ty's tím vinen; nestačí jen, dává-li ti zákon zbraň proti ní, třeba, by vlastní tvé svědomí poroučelo ti ji udeřiti. Nebuď příkrý a přísný, ale hleď, zda není možno dobrým slovem přivésti zpět ovci zbloudilou a získati tak štěstí ztraceného.“ Je v tom vskutku něco velikého, ale zdá se spíše, že pod tou maskou velikomyslnosti skrývá se slabost charakteru a mdlá touha po klidu. Podobný jest případ Daudetův v posledním romanu. Má tu dva nebo tři charaktery, ne sice originelní, ale subtilně odpozorované. Jeví se však též, že podlehl tentokráte starý Daudet trochu vlivu Zolovu, ne zrovna ke svému prospěchu; neboť má li na př. „cesta de Corbeil“ býti symbolem po způsobu dolu v „Germinalu“ nebo lokomotivy v „Člověku bestii,“ přáli bychom si, aby se nám symbol ten trochu vysvětlil. Daudet je v romanu tomto trochu ostřejší, snad průzračnější, ale za to též sušší a méně lidský. Je tu spíše pozorovatelem, kreslířem, a proto roman jest plodem spíše intelligence jeho než inspirace, jak dí francouzské žurnaly: „Zkrátka ‚La Petite Paroisse‘ jest dílo dobré vivisekce . . .“

— Poslední drama *F. Coppéea* „Pour la Couronne“ mělo neobyčejný úspěch. Všichni jsou jím spokojeni: kritikové i obecenstvo. Má

všechny přednosti Coppéeovy, ač ledacos — zvláště co týká se hlediska životní pravdivosti a logického chodu — mohlo býti lepší. Jde v dramatu tomto podle vlastních slov Coppéeových o následující: „Jedenkráte mysle na ohyzdnou kapitulaci metskou, položil jsem si otázku: Kdyby Bazain byl měl mezi svými důstojníky vlastního syna, vřelého vlastence, jak jednal by asi syn ten, kdyby poznal, že otec chce zraditi vlast.“ A na základě myšlenky té napsal drama už před osmi léty, jež teprve dnes přišlo na jeviště. Odpověď na otázku onu podává drama „Pour la Couronne.“ Syn, nemoha zrady překaziti jinak, zabije otce a pak štván jsa výčitkami svědomí, zabije se též. Charaktery dramatu tohoto pozoruhodny jsou tím, že jsou velice jednoduché a jasné. Maluje tu autor vášně základní, city generalní. Každá z jeho osob vyznačena jest jedním rysem, jenž stačí, abyste ji rázem prohlédli. Nuancí tu není. A ještě něco vadí: Osoby ty jsou sice jasné a výrazné, ale nejsou příliš silně modelovány. Za to forma je krásná. Dílo celé je velice vznešené, velice výmluvné. Dovede upoutati diváka v napjetí až do konce. Coppée má právo býti na úspěch jeho pyšným. *Fr. Holeček.*

Anglie. Až do nedávna oblíbeny byly v Anglii povídky a romany při nejmenším o dvou svazcích a při nejnižší ceně 12—18 sh, ale ony brzy zatiskly krátké povídky dle francouzského střihu a teď dochází už i na mnohosvazkové romany řada. Aspoň přední dva angličtí spisovatelé *Hall Caine* a *Walter Besant* už od nich upustili. Dokladem toho onoho je romance lásky s trochu anglickému uchu nelibě znějícím titulem „Mahdi“ a tohoto roman lakoty „Beyond the Dreams of Avarice.“

— *W. Watson* patří rozhodně k nejlepším odchovancům Wordsworthe, Coleridge a Arnolda, ač jeho poslední sbírka „Odes and other Poems“ způsobila do jisté míry zklamání. Z veršů v nich obsažených vychází na jevo, že umělec ve Watsonovi přerůstá pěvce a myslitele. Pokrok v této sbírce je toliko „technický,“ a technika, na kterou autor všecku péči vynakládal, je to, jež skoro u všech čísel, vyjma báseň „Vita nuova,“ kalí dojem jejich. — Pravým opakem Watsona jest *John Davidson.* Tento je zase ve všem samý chvat a spěch; čtenář odnáší si z jeho veršů dojem, jakoby napsány byly v jícnu sopečném. Dokladem toho jest opět jeho nejnovější sbírka básní: „Ballads and Songs.“ Vyjmeme-li ze sbírky tato čísla: „A Ballad of a Nun,“ „A Ballad of Heaven“ a „A Ballad of Hell,“ co zbude, jest naprosto nedůstojno schopnosti a nadání Davidsona. — A konečně několik slov o třetím z předních nynějších básníkův anglických, *A. Hayesu.* Dílnou tohoto je zahrada, společníky jeho „aurykule“ a černohlávci. V tom tichém ústraní vzpomíná krás svých procházek a rozpřádá a opřádá ona místa gloriolou své obraznosti. Hayes jest básníkem roviny, niv, na nichž se pasou krotcí beránkové a jimiž zurčí klikatící se potůčky atd. Hayes ví a zná víc o květinách než o lidech, víc o ptácích než o ženách. Vše to mluví k nám i z jeho sbírky: „The Vale of Arden and other Songs.“

— „A Little Child's Wreath“ obsahuje 40 sonetův, a celkem velice pěkných jak obsahem, tak i formou, věnovaných památce předčasně zemřelých dětí. Jako zvláště pěkný vytýkáme „The Passing of Roger.“ Autorka *Mrs. E. R. Chapmanová.*

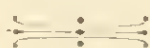
— „A Man of Genius," roman (2 sv.) *H. Murrayho,* zasluhuje obzvláště zmínky pro jeho názory o umění, jež se koncentrují v tomto výroku: „Chcete-li učiniti z někoho umělce, hleďte, aby zůstal chudobným" (sic!). Psán jest se značnou porcí realismu a horuje se v něm (bodejť by ne!) pro „volnost lásky."

— Plodná spisovatelka *Mrs. Stannardová,* jež nemá rovné sobě v portretování vojenského světa (podpisuje se John Strange Winter), opustila pole to, jakož i odložila svůj humor, a vyhledává teď vážnějších themat. „The Stranger Woman," poslední práce její, je toho dokladem. Hrdinkou povídky jest Vera Blountová, sirotek, jejíž mládí zachmuřeno zjevením hrozného tajemství, jehož se jí v 18. roce dostává. Břímě to snímá s ní konečně nenadále se objevivší žena ještě „cizejší," neznámější. Povídka vyznačuje se zejména zdařilou povahokresbou jak hlavních, tak i vedlejších osob.

— V „Heart's Ease" jsou mnohá čísla, u nichž patrný jest vliv ciziny a cizích autorů. Některé z humoristických básní jsou skvostné, ale nejlepší čísla jsou ta, jež vyprýštila z patriotismu. Autor *T. Tilton* byl věrným občanem americkým a ony verše, jež napsal za nejtěžších hodin národního boje, jsou plny vroucí víry, mužné odvahy a ráznosti.

— Milovníky poesie upozorňujeme na sbírku básní amerických poetů, již úvodem a poznámkami opatřil *Arthur B. Simonds* (6 sh.) pod názvem: „American Song." Podány jsou v ní ukázky ze starších i současných básníků. — Zmínky zasluhuje též sbírka veršů (lyrických) *Miss J. Mayové* „Songs from the Woods of Maine." Vynikají jak citem, tak i invencí a formou.

A. Koudelka

FEUILLETON.

Adam Chlumecký.

Hlavně neslýchaný úspěch — vlastně rozprodej — Sv. Čechových „Písní otroka" mi tlačí péro do ruky, abych narýsoval profil našeho vynikajícího katolického pěvce otrokův. Už r. 1883. vydal „Apokalypsu otrokův" A. Chlumecký podruhé. Látka stejná s „Písněmi otroka," ale zpracování poetičtější. Kdežto v „Písních otroka" bouří hněv demagoga a řečníka, hřmí důvěra ve vlastní vzdor, mluví u Chlumeckého hluboká bolest poety, mluví nezlomná důvěra ve vítězné právo a v Boha. A jak mluví! Je tu nevšední, mohutné ovládání českého jazyka v jeho nejtajemnějších, nejjemnějších a nejsamorostlejších krásách, sesílené širokým, majestatným dechem poesie biblické. A jeho názor na přírodu! Hledí na ni jako bratr a jak milenec, její nejdelikatnější krásy jsou mu známy. Ba na některých stránkách svého díla jeví se Chlumecký býti nepovšimnutým předchůdcem a průkopníkem poesie symbolistné a dekadentní, jejích nejjemnějších půvabův aspoň. Kdo si na př. nevzpomene na Maeterlincka, čta verše: „Spaly panny, nevědouce o sobě. A byly prostřené na trávě jako lilije vodní na síti rybářově a jako holoubátka bílá, uchystaná na trh."

Vůbec ty obrazy! Slyšte: „Když pak se pustili řekou, a vor se ve vlnách bodře zakolébal, kloně se i vystupuje, jakoby oddychoval neznámou rozkoší — jásali plavci a rozjařili se hojným veselím. A bílí rackové poletovali křičíce nad nimi a vítajíce je do končin svých; neboť málo se jim podařilo, v kraji tom plavce spatřiti.“ Nebo jinde: „A když se chýlil měsíc po půlnoci za jezero, ustávala hostina i veselí, a dřímota úlisně plížila se hostem na klín, zavírajíc jim oči prsty šerými.“ —

Kromě „Apokalypse otroků,“ v níž líčí zotročení vlasti, vydal knihu stejně věšteckého rázu, „Pyšné anděly,“ ve kterých mohutnými rysy a obrazy líčí zotročení církve a její vítězství. Přisoudil bych „Pyšným andělům“ palmu, kdybych neznal v hlavních obrysech už opět nové dílo: „Evangelium Svobody,“ které mohutností koncepce převyšuje veškeru dosavadní tvorbu našeho dospívajícího mistra. Je to křesťanské epos budoucnosti, které svou orlí fantasií a vírou kreslí dráhy příštímu vývoji lidstva. Dílo toto vyjde asi v knihovně našich „Básnických obzorů katolických.“ Budou-li o něm v Čechách mlčet jak o ostatních pracích Chlumeckého, nezarazí mě to. Jestiť zvykem v království, Moravu ignorovat — až na peníze.

Vedle této vysoké a hluboké tvorby Chlumeckého, jež sacerdotalně kráčí na oblaku biblickém, jde hravá poesie prostonárodní: „Epos o hloupém Janu.“ „Romance o rejdech čertových,“ „Vodník a jeho přízeň.“ Nejvýše cením však nevydanou dosud „Noc Svatojanskou,“ idyllickou balladu, která, až vyjde, zajisté upoutá plynností dikce a kouzlem i humorem pohádkovým.

A to píše Chlumecký pérem ještě zarezavělým, které vyražčno bezmála deset let odpočívalo! *K. D.*

Jak se u nás překládá.

M. Zavoral.

V „Laciné Ottově knihovně“ (seš. 8.) začíná vycházeti překlad velikého romanu K. Dickensa: „Martin Chuzzlewit“ pod názvem „Děd a vnuk“ (proč?). Uvítal jsem překlad tento s radostí, cítíme všickni, že až ku podivu málo přeloženo u nás z prací autora, jenž plným právem v literatuře anglické patří k nejprvnějším. Je mým miláčkem již ode dávna; i kritikové, jimž zvláštní způsob jeho nazírání na svět, podivuhodná mluva, někde až v manýru přecházející, není zcela po chuti, cení Dickensa vysoko. Sám Hennequin, jehož přímo nemilosrdné péro je přec známo, nazývá umění Dickensovo „podivuhodným: On žije i v seslabení překladovém!“ P. Fr. Andrlíkovi, jenž pro „Lacinou knihovnu“ obstaral český překlad (snad bude dobře, poznamenám-li, že je mi p. překladatel osobně naprosto neznám!), se povedlo toto tvrzení Hennequinovo z kořene vyvrátiti. V tomto českém překladě by Dickensa nikdo nepoznal. Tak se překládati nesmí! Pieta k autoru žádá, aby překlad vystihl original, pokud jen

možno, co nejvěrněji; vždyť většina čtenářů si úsudek o umění autorově jen na základě překladu může utvořiti, a proto je to přímo nesvědomité podati čtenářům pod jménem na př. Dickensovým dílo, jehož by byl autor jistě nepodepsal. Jsem si plně vědom dosahu svých slov, a proto na doklad jejich uvádím citaty. K vůli úspoře místa stavím vedle citatů z originalu překlad p. Andrlíka téměř bez poznámek.

„Closely connected with the agricultural interest“ spřátelena se zájmy statkářskými. „Those two amusements“ tyto dvě náruživosti; „frays“ činy. „That being clad from head to heel in steel of proof, they did on many occasions lead their leather-jerkined soldiers to the death“ že vodívali při mnohých příležitostech, byvše chráněni od paty ku hlavě ocelí, své žoldáky na smrt (sarkasmus autorův staví „steel of proof“ proti „leather-perkined s.,“ což překlad. ušlo). Jmenovitě se povedla věta: „It does not appear that this illustrious ancestor ‚came over‘ (ošidil!) that monarch“ Ale je také možno, že se to nestalo pod vůdcovstvím panovníkovým! — „Perhaps in the place the history may pause to congratulate itself upon the enormous amount of bravery...“ Zde bylo by snad lze u vypravování se zastaviti, abychom přáli štěstí k neuvěřitelné hrdinnosti. — „And amount which the genealogy of every ancient family lends its aid to swell, and which would beyond all question have been found to be just as great, and to the full as prolific ni giving birth to long lines of chivalrous desdendants, boastful of their origin“ abychom velebili množství ctností, které rodokmen každé rodiny rozmnoží, a které byly by dojista tak veliké a právě tolik rodů panských se dlouhými řadami rytířských potomků by stvořily... — „who are curious in tracing the progress of hereditary tastes trough the lives of their un conscious inheritors“ jenž rád stopuje vývoj dědičných vlastností svých předků. — „Without the smallest rational hope of enriching themselves, or any conceivable reason“ bez nejmenší vyhlídky na zbohatnutí; — „without, in any one instance, negociating with a purchaser“ marně čekajíce na kupce. — Klasický je překlad: „a matron of such destructive principles, and so familiarised to the use and composition of inflammatory and combustible engines, that she was called ‚The Match Maker‘“ ctihodná dama, která jevila zvláštní náklonnost k rozrušování a dovedla zaněcovati lásku i jiné hořlavé látky tou měrou, že dostalo se jí jména: „Pletkářka.“ — „for his bitterest ennemy never dared to hint at his being otherwise than a wealthy man“ neboť i nejzarputilejší nepřítel považoval jej za boháče. — „Dark lantern“ je zlodějská svítilna, ne pouze: svítilna. — „The just interpretation which they bear, and the conclusion to which they lead, are triumphant and irresistible“ Nelze odporovati, že správné vysvětlení a jeho důsledky jsou tyto. — „naturally strong-minded“ byla sice při smyslech. — „she was notoriously subject to that confusion of ideas, or, to say the least, of speech, to which age and garrulity are liable“ každý věděl, že se — mírně řečeno — plete v myšlenkách, jak obyčejně bývá ve stáří. — „The slight, the very slight confusion, apparent in these expression, is manifest and is ludicrously easy of correction“ Proto jeví se v těchto slovech nepatrný nesmysl, který ovšem lze hravě vysvětliti. — „Being stated in many words“ nepřeloženo. — Frase: „to dine with Duke Humphrey“ nemíti co jíst, není v překladu: „stolovati s knížetem z Nemanic“ dosti jasná; mělo býti k této pěkné slovní

hříčce, již autor dále rozvádí, přidáno vysvětlení. — „That we find him uneasy and full of constraint and recultauce“ nepřeloženo. — „Rumsured“ není: vypátráno. — „Whose birth must be admitted to be involved in some obscurity“ jehož zrození bylo zahaleno rouškou tajemnou. — „Each with his name and address in full“ nepřeloženo. — „Which have be come extinct“ nepřeloženo. — „Which cannot for a moment be regarded as having any bearning on the question, on way or other“ nepřeloženo. — „Or kind of heraldic over — the — left“ není přec: jiným heraldickým znakem. — „Yet preserved in the family“ nepřeloženo. — „Wealth and influence“ není: důstojnost a čest! — Znamenitě se zdařilo toto místo: ...zubům molů (kteří k vůli ohromné spotřebě listin a spisů zasluhují zařadění mezi hmyz!). Tento nesmysl že napsal Dickens? V originalu stojí: „Ravages of moths (who, in right of their extensive absorption of the contents of deeds and papers, may be called the general registers of the Insect Worlds!). — „Interest“ nejsou nároky, nýbrž úroky; mohlo býti ponecháno slovo „interess,“ aby slovní hříčka vynikla. — „Still it does not appear“ není: nieméně zdá se. — Zábavy „u zlatých koulí“ nemá smyslu bez vysvětlení, že to znak půjčovatelů na zástavy, atd. — „Chiselled“ ostrý, výrazný a ne: jemně prohnutý; „undeniable“ nepopíratelný a ne: velký; „forms that might have served the sculptor for a model“ není jen: vysoký vzrůst; „of so transparent texture“ nepřeloženo; místo „that every one of these phenomena, but especially that of the chiselling, are invariably peculiar to, and only make themselves apparent in persons of the very best condition“ přeloženo: lze viděti tohoto znaku jen u osob jemných a urozených. — Zcela špatně přeložena věta: „This history having... proved the Ch. to have had an origin“ toto vylíčení dokázalo, že Ch. těšili se skvělému původu v některých dobách důležitosti! — „With which the ground was strewn“ nepřeloženo. — Věta „created a repose“ až „... stubbled fields“ přeložena špatně, a ze „strniště“ (stubbled fields) udělány „záhony“; „bright red“ není „žlutý“; „others again, still wearing theirs (t. j. listí), had them all crunched and crackled up, as though they had burnt“; z toho udělal překladatel: opět jiné vypadaly se zlomenými a zpřehýbanými větvemi. — „Evergreens“ zde ve smyslu: jehličnaté stromy, ne tedy pouze zimostrázy. — „As charged by nature with the admonition“ jakoby chtěly dáti přírodě pokyn! — „And the red light, mantling in among their swarthy branches used them as foils to set its brightness off, and aid the lustre of the dying day“ a červené světlo kolem jejich hnědých větví dovršovalo krásu jasného dne!! — „Bright importance“ významná moc! „bade“ dopouštěl! „gems“ perly! „in its emulation“ o závod! „Than if they had been to cluster round the blazing hearth like so many crickets“ zkomoleno v překladě: jakoby se chtěli kolem plamene ubytovati.

Bylo by nutno citovati celou stranu, aby zřejmo bylo, jak rozkošné líčení zuření větru je v překladě zničeno. Jen začátek: „Out upon the angry wind! How from sighing it began to bluster round the merry forge“ to že má býti: Skuhravý vítr se nyní rozzuřil. Nic víc? — „Great heap“ veliký les! — „Whether he was hurt or no“ nejsou-li dvéře poškozeny atd. atd.

Podotýkám: Všechny tyto citaty jsem vybral z prvních jedenácti stránek originalu — a bylo by jich dvakrát tolik, kdybych byl chtěl citovati

vše. Další překlad (v seš. 2.) je, možno-li ještě chatrnější. Jen tak „namátkou“: „Mnohá léta přešla nad jejím vdovstvím a opět vydala květy; od té chvíle byla v plném květu“ but years cugo had passed through her state of weeds, and burst into flower again: and in full bloom she had continued ever since; and in full bloom she was now. — „Ennemies“ přátelé! — „As he finished this whisper“ pošeptav duchaplný nápad! — „In a tone that was at once in the sublimest degree compassionate and dispassionate“ lhostejně i útrpně!! — „A l o n g pause succeded“ nastala k r á t k á pomlčka. — „Abstractedly“ rozpačitě. — „By breeding avaricious plots and hopes vithin them“ zmařil jsem jejich hrabivé úmysly a naděje! — „Your conduct“ vaše zkušenost! atd.

Netřeba, myslím, přidati k referatu, než že lituji nakladatele p. Otty, jenž v úmyslu jistě nejlepším počal uveřejňovati díla Dickensova, a nabídnut mu takový „překlad“!

Odyssea „Damy s kameliemi.“

Z pamětí *A. Dumasa* syna podává *Fr. Holeček.*

Zvláštní, zajímavé vskutku byly osudy „Damy s kameliemi,“ jež je teď paradní rolí každé tragedky od Sarah Bernhardtové až k poslední heroině venkovské společnosti. Myslím, že zajímati bude čtenáře Odyssea její, jak líčí ji sám autor Dumas syn ve svých „Pamětech.“

„Nuže, přečti mi první akt.“ pravil otec. (Dumas otec, jemuž Dumas syn přinesl své drama, aby je posoudil.)

Šli jsme do jeho pracovny, a počal jsem čísti, jsa velice rozčilen, snad nejvíce ve svém životě. Stál jsem před svým nejvyšším soudcem; po prvním aktu pravil mi přátelsky a vážně zároveň: „Velmi dobře, pokračuj!“ Potěšen jsa začátkem, četl jsem druhý akt a četl jsem, jak jsem uměl nejlépe. Velký můj posluchač byl velice dojat; slzy leskly se mu v očích; scena mezi Armandem a Margueritou jej uchvátila. „Dále!“ zvolal. Četl jsem třetí akt. Tu nemohl již zadržeti svého pohnutí, a poslední dvě třetiny tohoto aktu rozplakaly jej jako dítě. „Nuže, čti mně konec!“ pravil a pohlížel zároveň na mne tak jako nikdy.

Bylo v jasném, velkém tom pohledu vždy více něžnosti než na jakou jsem zvykl, ale bylo v něm též trochu obdivu, delikatní a přece zdržované radosti bázní, že snad konec nebude rovný počátku.

Byly tak dvě, tři hodiny. Měl jsem jistou schůzku, kde jsem nesměl scházeti. Pravil jsem tedy:

„Musím pryč, otče, za hodinu však jsem tu a dočtu ostatní.“

„Jdi, a vrať se rychle, jsem dychtiv znáti konec.“

Záležitost, jež mne vyvedla z domu, byla rychle vyřízena a spěšně vrátil jsem se domů. V okamžiku však, když otvíral jsem dvéře svého kabinetu, zvedl se otec všecek v slzách a objímaje mne, pravil: „Nemohl jsem odolati, musil jsem věděti, dovedl-lis vše dobře až do konce.“ Přečetl jsem poslední dva akty. Toť originalní! Dojímavé! Odvážné! Nové! Úspěch bude ohromný, dovolí-li censura, aby se směl hráti kus ten, ale ona nikdy nesvolí. Je to příliš pravdivé.

Počkej, jdi a přečti to v „Théâtre-Historique“! Hořím touhou viděti účinek četby na herce.

Objali jsme se ještě jednou, dlouze a plakali jsme oba; a veliký úspěch kusu nezpůsobil mi ještě ani čtvrtinu toho štěstí, jaké jsem pocítil tehdy.

* * *

Od té chvíle datuje se prazvláštní odyssea tohoto kusu

Četl jej Dumas v „Théâtre-Historique“ a byl zrovna zasypán potleskem, slzami a ujišťováním ohromného úspěchu. Roztomilá herečka, ne právě bez talentu, Mathilde Quizolphe, jež měla též v kuse hráti, plakala, až jí srdce usedalo.

„Proč pláčete tolik?“ otázal se jí Dumas.

„Poněvadž jsem souchotinářka jako Marguerita Gautierova,“ odpověděla, „a zemru jako ona.“

A dále pravila: „A o tom jsem tak přesvědčena, že koupila jsem lůžko Marie Duplessis v dražbě po její smrti, abych se jí podobala úplně až do konce.“

A vskutku za čtyři, pět měsíců potom zemřela roztomilá ta osůbka na nemoc „Damy s kameliemi“ na jejím loži.

Měla aspoň útěchu, jíž nedostalo se druhé, že ošetřoval ji v posledních okamžicích Armand Duval. Měla též u sebe starou, dobrou přítelkyni, jež jí neopustila a sloužila s opravdovou vřelostí. Tři, čtyři dny před smrtí pravila jí: „Viděla jsem matčinu nemoc a na tu právě umírám; vím, čeho se držeti, nepřečkám týdne. Nemám rodičů a nejsem též žena, jejíž smrt by se officielně ohlásila; chci býti pohřbena časně ránc; ale přece mám několik lidí — tu jsou jména — jdi, prosím, k nim a požádej jich, aby ode dneška za týden připravili se na pohřeb, aby doprovodili mne na hřbitov. Neodřeknou, vím to jistě.“ A udala osm jmen své přítelkyni.

„I mé jméno,“ praví Dumas, „bylo mezi nimi. Zemřela o tři nebo čtyři dni později, ale všichni dostavili jsme se k smutnému průvodu, vyjma jednoho herce, jejž milovala zesnulá velice, ale jenž zasnoubiv se s jinou, bál se výstupu s ní a zůstal doma.“

Za čtrnáct dní po první četbě v „Théâtre-Historique,“ zastavilo divadlo toto představení, nemohouc zaplatiti všechny výlohy.

I nesl tedy Dumas rukopis do divadla „Gaîté“ a „l'Ambigu,“ ale byl odmrštěn. Teprve ve „Vaudeville“ přijal jej P. Ernest, tehdejší ředitel, poněvadž viděl v „Damě s kameliemi“ krásnou roli pro svou ženu. Za krátký však čas potom zavřelo mu „Vaudeville“ své brány. Věru zdálo se, že kus tento, jenž později plnil a plní dosud domy i kassy, přinášel divadlům, jež jej přijala, neštěstí. Lecourt, nový ředitel „du Vaudeville,“ jemuž zase poslal Dumas svůj kus, poslal mu jej zpět nezabalený, se zaškrtanými místy, jež podle zdání jeho neslušela se divadlu jako „Vaudeville.“

Přítel Dumasův Henri Mirault mluvil o tom s Montignym ředitelem „du Gymnase,“ ale Montigny nechtěl ani poznati nový kus, poněvadž dával právě „Manon Lescaut“ od Th. Barrièra a domníval

se, že oba sujety či spíše obě hrdinky se sobě asi příliš podobají. Šel tedy Dumas k Mlle Page, jež hrála právě v divadle „Variétés" a jejíž krása, elegance a talent hodily se právě, podle mínění jeho, pro jeho hrdinku. Ale Mlle Page, stále všelikými drobnostmi všech genrů zaneprázdněná, ho ani nepřijala. Prosil tedy známou tehdy herečku Déjazet, aby aspoň vyslechla jeho pět aktů; myslil, že pomůže si tak přece k představení. Déjazet svolila; pozvala několik osob: svou dceru, syna, de Bezancourta a Hippolyta Wormse, velice skromného to herce z „Théâtre Historique."

Úspěch četby byl zase ohromný. Déjazet v slzách objala Dumasa a předpovídala ohromný úspěch kusu. „Ale k tomu," pravila, „je třeba tří věcí: revoluce, jež by zničila censuru, dále aby Fechter hrál roli Armandovu a konečně, abych nemusila já hráti Margueritu, ježto bych byla absolutně směšná.

Abych mohla já hráti tuto roli, musil byste přenésti svůj sujet do doby Ludvíka XV., dáti mně zazpívati několik kupletův a na konec vdáti za milence. Plakala jsem příliš při vašem díle, než abych směla požádati, abyste jen řádku změnil." Konečně sama slavná Rachel zvěděvši, Bůh ví jak, že složil Dumas, s ní ostatně velmi dobře známý, komedii-drama — jak tomu tehdy říkali — poslala si pro něho a ustanovila den, kdy má přijíti. Měla býti při čtení sama. Toužila po tom, aby práci poznala, a kdyby se jí úloha zalíbila, snadno mohl celý kus dostati se do „Comédie-Française." Dumas přesně se dostavil. „Pyšně," praví, „kráčel jsem kolem lože portýrovy a ani jsem se neoptal, je-li paní domu doma, když v tom zvolal on sám: „Pane, Madame mně uložila, abych poprosil vás na jiný den. Odešla večer na partii loto k Mlle Zélii O..."

*
* *

Zkrátka a rozhodně, žádný ředitel nechtěl Dumasův kus. To budiž útěchou všem mladým i budoucím spisovatelům. Často myslívá se, že chce-li kdo učiniti karrieru, může mu mnoho prospěti protekce některého mistra u ředitele. Dumas byl syn Alex. Dumasa, nejpřednějšího autora dramatického svého času; nemohlo býti věru protektora mocnějšího, a přece nemohl ani otec ničeho pro syna učiniti. Odmítali ho, slaveného již romanopisce, jakoby byl přišel z provincie.

Konečně vložil Dumas kus do stolka a věru ne bez lítosti. Před tím ještě jednou si jej nahlas přečetl...

Bylo to 1. ledna 1850. Časně ráno vydal se Dumas na hřbitov montmartreský. Ale nechme ho samého mluviti.

„Tento první den roku," praví, „působí na mne vždy neobyčejně smutně a zvyk, navštíviti se v den ten, jejž mají živí, přivádí mne vždy k těm, kteří jsou už mrtví. Tehdy neměl jsem tam ještě nikoho ze svých milých a neznal jsem na hřbitově než Marii Duplessis, svou hrdinku, jejíž hrob byl jistě opuštěný. (Zemřela r. 1847.)

Šel jsem tedy a učinil této zapomenuté mrtvé návštěvu skoro pověrečnou. V pravdě hledal jsem záminku, abych se mohl vyplakati. Budoucnost má nerýsovala se přede mnou v žádné podobě; nebyl

jsem ani vážným umělcem, ani nemohl jsem spoléhati na trvalý dojem; mrhal jsem ducha i srdce na lehké romany a lehká dobro družství mezi nutností a příležitostí. Šel jsem tedy, abych tak řekl, poprositi všech mrtvých, kteří dobře vědí, kam jdeme, aby ukázali mně cestu; a byla to ta ubohá dcera, jež na dně zapomenutého a opuštěného hrobu stala se mou důvěrnicí.

Vrátil jsem se z Montmartru v takovém stavu duševním, jaký jsem tam šel hledat. Vstoupil jsem domů; pršelo. I uzavřel jsem se v pokoji a při spuštěných záclonách, stažených persiennách a hořící svíci dal jsem se znova do čtení svého kusu. Tu a tam jsem něco opravil; člověk neví, co se může státi. A tak vše, co má jistý vztah v pátém aktu k prvnímu lednu, datuje se od toho dne. Právě jsem skončil tuto novou práci a pod dojmem samoty, tesknosti, dne i místa plakal jsem tiše a klidně, plakal jsem, ježto jsem toho měl potřebu, když v tom zaklepal někdo na dvéře."

Dumas otevřel. Byl to Mirault, jenž měl šťastný nápad navštíviti Dumasa. Vida jeho červené, uplakané oči, pokoj osvětlený za dne jako síň umrlčí a rozházené po stolu papíry, tázal se, co je mu. I svěřil se mu Dumas a na prosbu jeho počal čísti celý kus.

Dvě hodiny strávili čtením a oba plakali nad osudem Marguerity, ale přese všechno pohnutí a všechny tirady na slabost ředitelů, dostala se „Dama s kameliemi" zase do zásuvky. (O. p.)

(Z a s l á n o.)

Z obvodu pošty přerovské (dle razítka $^{24}/_{2}$) dostal jsem dva listy z „Času" vytržené a na nich z obálky „Hlídky literarní" vystřižené a přilepené jméno tohoto listu. Rozuměl jsem tomu takto: Ty jsi napsal ve „Hlídce lit." o knize p. Kl. Davida („Charakteristické obrázky") úvahu takovou a „Čas" — makovou. Četl jsem úvahu v „Čase" již dříve, než mi ji p. Neznámý poslal a čta ji, litoval jsem, že jsem sám neměl po ruce všech těch spisů, jichž se p. zpravodaj v „Čase" dovolával. Ale jinak nemám čeho litovati z toho, co jsem sám o spise p. Davidově napsal. Že překládal, doznal p. David sám. Jak „česky" překládal, ukázal jsem. Všeho vypočítávati jsem nemohl a povinen nebyl. Věcných výtek jsem také více učinil. Že bych jich byl mohl více učiniti, je též z mé úvahy patrno. A tak zbývá dvojí možnost (ač rozumím-li p. Neznámému): Buď se mu nelíbí, že jsem knihu i pana překladatele nepořezal a neztrhal, buď že jsem připojil větu, že (samo sebou se rozumí s výhradou učiněných výtek) knihu doporučuji. Nu připouštím, tato věta m o h l a odpadnouti, ale bolelo by mne i nyní býti tak bezohledným, věda, že přece i pěkných věcí se v knize soudnému čtenáři lze dočísti Píše řádky tyto dnes (i roku loňského úvahu), jsem (a byl jsem) úplně nestranným. S p. Davidem se neznáme, nepsali jsme si dosud a n i j e d i n é h o ř á d k u, s jeho činností literarní nejsem v ž á d n é m spojení. To podotýkám proto, že mne p. David označil v č. 1. „Národa a Školy" za spolupracovníka, ač jsem o tom ani nevěděl.

V M o r. B u d ě j o v i c í c h, dne 9. března 1895. *Jan Funtíček.*

Listárna redakce.

F. K. v S. Děkujíce za pokyny o seriosnosti a neprozřetelnosti, odpovídáme, že se podle nich zachovati nehodláme a zachovati nesmíme. Potřebujete-li Vy tam veřejných lhářův a hanobitelů kněžstva i duchovních hodnostářů za pomocníky, tedy Vás upřímně litujeme. Pro j i n é to není věc čistě osobní. — *Bibliografická kommisse výstavního výboru.* Provolání Vaše, dle něhož mají Vám příspěvky zaslány býti nejdéle do 15. března, dostali jsme 13. března; tedy by asi bylo zbytečno otiskovati.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XII. 1895. Číslo 5.

Maurice Maeterlinck.

Napsal *S. Bouška.* (Č. d.)

Následující scena před jeskyní je velice podivuhodná. Přichází Pelleas a Melisanda spolu. Proč? Jdou hledat ztracený prsten? Vždyť přece oba vědí nejlépe, kam se poděl! A proč právě jdou v noci a proč beze světla? Čtenář nesmí u Maeterlincka často se ptáti po pravděpodobnosti — proč to či ono je tak a ne jinak? Inu, básník tak chce, potřebuje snad effekt, a proto musíte zamhouřiti jedno oko. — Oba noční chodci čekají, až luna osvítí vnitřek jeskyně a pak chystají se vejíti. Jsou prý tam místa nebezpečná a úzká stezka mezi dvěma jezery, jejichž hloubka je dosud neprozkoumána. Je to jeskyně krápníková, plná divův a taje. Pelleas radí, aby Melisanda vešla, je prý nutno popsati Golaudovi místo, kde prý ztratila prsten, bude-li se ptát. Luna vysvitne a oba spatří v hloubi jeskyně tři bělovlasé starce v sedě spát. Vrátí se tedy zpět, aby jich neprobudili.

V třetím aktu vidíme Melisandu předoucí s Pelleasem samotné v jizbě hradu. Je pozdě večer, Melisanda pracuje potmě; Golaud opět se zotaviv, odešel na hon. Někdo tluče na dvéře. Oba se vyděsí; to jakoby neštěstí nějaké. Vejde malý Yniold, syn Golaudův z prvního manželství. Že prý jen maličko zaťukal. Hoch jest pln nepokoje, neustále něco vidí z okna venku, konečně hlásí, že tatínek se vrací. Vyběhne mu naproti. Na sceně je chvíli ticho. Přijde Golaud a diví se, že oba jsou tu potmě. Yniold přináší lampu, staví ji před obličej Melisandě i Pelleasovi: „Vy jste plakala? vy také? Pohleď, tatínku, oni plakali oba . . .“ — Golaud: „Nestav jim tak světlo před oči . . .“

Následuje překrásná scena, která zaslouží, abych ji zde uvedl. Melisanda stojí u okna ve věži zámku, česajíc si vlasy a zpívá:

Mé dlouhé vlasy padají
až kde má patu věž,
a vlasy mé vás čekají,
jak přes celou jdou věž,
a po celý den též,
a po celý den též . . .

Svatý Daniel a svatý Michael,
svatý Michael a svatý Rafael.

Jsem narozena v neděli,
v neděli odpoledne . . .

P e l l e a s (přijde cestou kolem věže): Hola, hola, ho! . . . M e l i s a n d a: Kdo je tam? — P.: Já, já a já! . . . Co děláš u okna zpívajíc jako pták z jiného světa? — M.: Upravuji si vlasy na noc . . . —

P.: Je to zde, jak vidím na zdi?... Myslil jsem, že máš světlo... — M.: Otevřela jsem okno; je velmi horko ve věži... Je krásně tuto noc... — P.: Jest nesčíslně hvězd; nikdy jsem jich neviděl tolik jako tento večer... ale luna je dosud na moři... Nezůstávej ve stínu, Melisando, nakloň se trochu, abych viděl tvé rozpuštěné vlasy... — M.: Vypadám hrozně takhle... (Vykloní se z okna.) — P.: Ó, ó Melisando!... ó jak jsi krásná!... ty jsi krásná takhle!... nakloň se! nakloň se!... dovol, abych přistoupil k tobě blíže... — M.: Nemohu k tobě přijít blíž... nahýbám se tak, jak mohu... — P.: Nemohu výše vystoupit... podej mi aspoň tenhle večer ruku... než odejdu... odjíždím zítra... — M.: Ne, ne, ne... — P.: Ano, ano, ano; odjíždím, odjedu zítra... podej mi svou ruku, svou ruku, svou ručku na mé rty... — M.: Nepodám ti ruky, odjedeš-li... — P.: Podej, podej, podej... — M.: Neodejdeš? — P.: Počkám, počkám... — M.: Vidím růži v soumraku... — P.: Kde pak? Nevidím než větve vrby, jež vyčnívají přes zeď... — M.: Níže, níže v zahradě; tam dole v temné zeleni... — P.: To není růže... Podívám se hned, ale dej mi nejprve svou ruku... — M.: Zde, zde... nemohu se více nahnout... — P.: Mé rty nemohou dosáhnouti tvé ruky... — M.: Nemohu se více nahnout... Každou chvíli mohu spadnout... Ó, ó mé vlasy padají s věže!.. (Její vlasy najednou smeknou, mezitím co se nahýbá, a zaplaví Pellease.) — P.: Ó, ó! co je to? Tvé vlasy, tvé vlasy padají ke mně! Celá tvoje kštice. Melisando, celé tvé vlasy spadly s věže!... Držím je v rukou, držím v ústech... Držím je rukama, kladu je kolem své šíje. Neotevru již své ruce této noci... — M.: Nech mě! nech mě! Ty chceš, abych spadla!... — P.: Ne, ne, ne... nikdy jsem neviděl takové vlasy, jako ty máš, Melisando!... Hleď, hleď, hleď, přicházejí s takové výše a zaplavují mě až k srdci... zaplavují mě až ke kolenům!... A jsou hebké, jsou hebké, jakoby spadly s nebe!... Nevidím již nebe skrze tvé vlasy. Ty vidíš, ty vidíš? mé obě ruce je nemohou již udržet; jsou až na snětích vrby... žijí jako ptáci v mých rukou... a milují mě, milují mě více než tebe!... — M.: Nech mě, nech mě... Někdo by mohl přijít... — P.: Ne, ne, ne; nepustím tě této noci... Ty's mým vězněm této noci, po celou noc, po celou noc... — M.: Pellease, Pellease!... — P.: Vážu je, vážu je na sněti vrby... Ty neodejdeš již... ty neodejdeš již... Hleď, hleď, líbám tvé vlasy... Netrpím již uprostřed tvých vlasů... Slyšíš mé polibky podél svých vlasů?... Vystupují po tvých vlasech... Musím ti každý poslat... Vidíš, vidíš, mohu otevřít ruce... Mám ruce volné a ty mě nemůžeš již opustit... — M.: Ó děláš mi bolest... (Holubi letí z věže a létají kolem nich nocí.) Co je to, Pellease? Co to létá kolem mne? — P.: To jsou holubi, kteří vylétají z věže... Vyděsil jsem je, odlétají... — M.: To jsou moji holubi, Pellease. Pojďme, nech mě; nevrátili by se již... — P.: Proč by se již nevrátili? — M.: Ztratí se v temnotě... Nech mě, nech mě, ať zvednu hlavu... Slyším šumot kročejů... Nech mě! To je Golaud!... Myslím, že je to Golaud!... Slyšel nás... — P.: Počkej, počkej!... Tvé vlasy jsou kolem větví...

Uvízly tu v temnotě... Počkej, počkej! Je temno... (Vstoupí Golaud po cestě kolem věže) — G.: Co tu děláte? — P.: Co tu dělám?... Já... — G.: Vy jste děti. Melisando, nenahýbej se tak s okna, spadneš... Nevíte, že je pozdě? Je skoro půlnoc. Nehrejte si takhle ve tmě. Vy jste děti... (Směje se nervosně.) Jaké děti!... jaké děti!... (Odejde s Pelleasem.)

Není-li to mistrná scena? Nejen svou delikatností, svou poesií etherickou, ale i tou malbou psychologickou. Ty holubice vylétající z věže, ty jsou jako napomenutím Pelleasovi a Melisandě, aby ustali, dokud jest ještě čas... Jsou to holoubci nevinnosti, věrnosti manželské — nevrátili by se již zpět, zmizeli by v temnotách hříchu. Pelleas a Melisanda nejsou si ani úplně vědomi toho, co činí, co je k sobě láká a táhne. Oni jsou čisti dosud, ale později?...

Ve sceně následující vidíme Golauda a Pelleasa v podzemních jeskyních, nad nimiž stojí zámek. Jsou dosud neprozkoumány; je tam jezero, které shnilými výpary otravuje vzduch; často zápach ten i v zámku jest pozorovati. — Golaud poslední dobu Pelleasovi a Melisandě nedůvěřuje, vzniklo v něm podezření a nyní žárlivost jej uvnitř zžírá. Prováděje Pellease v podzemním labyrintu, zdá se míti pokušení, aby se tu způsobem zákeřným zbavil svého obávaného soka. Vida, že by byl Pelleas neopatrností sklouzl a omámen výpary spadl do propasti, chvěje se, třese vniterným nepokojem, jeho pokušení je děsné a ďábelsky příšerné... Vycházejí mlčky ven na světlo. Je poledne a strávili tam několik hodin v jedovatém vzduchu. Golaud náhle jako mimochodem připomíná Pelleasovi to, co jest u něho vlastně věcí nejdůležitější, svou obavu, aby poměr mezi bratrem a ženou jeho nevzrostl. „Napadá mi Melisanda, slyšel jsem, co se stalo a co se mluvilo včera večer. Dobře vím, že jsou to dětské hry, ale netřeba, aby se to opakovalo. Melisanda je velmi mladá a velice vznětlivá; musí se šetřiti tím více, ježto snad v této chvíli jest v jiném stavu... Je velmi něžna, není skoro ještě ani ženou; a nejmenší rozechvění mohlo by přivésti nějaké neštěstí. Není to poprvé, co pozoruji, že by mohlo býti něco mezi vámi... vy jste starší než ona; stačí vám to pouze říci... Vyhýbejte se jí pokud možno; ale ostatně žádné strojenosti, bez affektace... Co pak to vidím na cestě u lesa?..."

Od té chvíle Golaud bratra a ženu neustále špehuje. Jde tak daleko, že i vlastního syna Yniolda, malé dítě, vyslýchá a nutí skoro, aby svědčilo proti Melisandě. Je to mohutná scena, která uchvátí Golaudovou hrubostí a nešetrností a na druhé straně dětskou naivností Ynioldovou.

Golaud sedí pod věží večer, pod okny Melisandy, která snad ve chvíli té koná svou večerní modlitbu. Posadí si na klín Yniolda a vyptává se ho. Chce věděti, zda je Melisanda se strýcem často spolu. — Ano, ano, když tu nejste... Ale řeklo se mi, že se nemají rádi... — Zdá se, že se často hádají, není-li pravda? — Ano, je pravda. — Ano? A! Ale proč se hádají? — Pro dvéře. — Jak? pro

dvéře? Co to povídáš? Ale, hleď, vysvětli to, proč se hádají o dvéře? — Protože nemohou býti otevřeny. — Kdo pak nechce, aby byly otevřeny? Hleď, proč pak se hádají? — Já nevím, tatínku, k vůli světlu. — Nemluvím o světle. hned o tom promluvíme. Mluvím o dveřích. Odpověz, na co se tě ptám; musíš se učit mluvit, už je čas... Nedávej tak ruku do úst... podívej... — Tatínku, já už to neudělám... (Yniold pláče.) — Podívej se, proč pak pláčeš, co se ti stalo? — Ach, tatínku, vy jste mi udělal bolest... — Udělal jsem ti bolest? Kde? To jsem nechtěl. — Zde, zde, na rameně. — To jsem nevědomky udělal, neplač, něco ti zítra dám... — Co, tatínku? — Toulec a šípy; ale pověz mi, co víš o dveřích. — Veliké šípy? — Ano, ano, velikánské šípy. Ale proč nechtějí, aby byly dvéře otevřeny? Hleď, odpověz mi konečně — ne, ne, neotvírej zase ústa k pláči. Já se na tě nezlobím. Budeme mluviti klidně jako Pelleas a maminka, když jsou spolu. O čem spolu rozmlouvají, když jsou sami? — Pelleas a maminka? — Ano, o čem si povídají? — O mně, vždycky o mně. — A co říkají o tobě? — Říkají, že budu velmi veliký. — Golaud: O ten bídný život!... jsem tu jako slepec, který hledá poklad v hloubi oceanu. Jsem jako novorozeně ztracené v lese, a vy... Ale koukni, Yniolde, byl jsem roztržitý; budeme mluviti vážně. Pelleas a maminka nemluví nikdy o mně, když nejsem doma? — Ano, ano, tatínku, mluví vždycky o vás. — A! A co mluví o mně? — Říkají, že budu tak veliký jako vy. — Ty jsi vždycky u nich? — Ano, ano; vždycky, vždycky, tatínku. — Neříkají ti nikdy, abys si šel někam jinam hrát? — Ne, tatínku, mají strach, když tu nejsem. — Mají strach?... a na čem to vidíš, že mají strach? — Maminka vždycky říká: Nechoď, nechoď pryč... Jsou nešťastní, ale smějou se... — Ale to nedokazuje, že mají strach. — Ano, ano, tatínku, ona má strach... — Proč říkáš, že ona má strach? — Pláčou vždycky potmě. — Ah, ah! — To mě taky rozpláče... — Ano, ano... — Ona je bledá, tatínku. — Ach, ach, trpělivost, můj Bože, trpělivost... — Co, tatínku? — Nic, nic, dítě. Viděl jsem v lese vlka. Tedy si rozumějí? Jsem rád, že se dovídám, že jsou tak za jedno. Líbají se někdy? Ne?... — Zdali se líbají, tatínku? Ne, ne, — a! ano, tatínku, ano, ano, jednou... jednou, když pršelo... — Líbali se? Ale jak, jak se líbali? — Takhle, tatínku, takhle!... (Líbá jej na ústa a směje se.) Ach, vaše vousy, tatínku! Ty píchají, ty píchají! Už moc šedivějí, tatínku, a vaše vlasy taky, celé šedivé, celé šedivé, celé šedivé... (Okno, pod kterým sedí, se náhle osvětlí a svit padá na ně.) A, maminka rozsvítila lampu. Je světlo, tatínku, je světlo... — Golaud: Ano, počíná býti světlo... — Pojďme tam také, tatínku, pojďme tam také... — Kam chceš jít? — Kde je světlo, tatínku. — Ne, ne, milé dítě, zůstaňme ještě chvíli ve stínu... neví se, neví se ještě... Vidíš tam dole ty ubohé, kteří se pokusili rozžati ohníček v lese? Pršelo. A s druhé strany, vidíš starého zahradníka, který chce zvednouti strom, jejž vítr povalil na cestu? On nemůže; strom je příliš veliký, strom je příliš těžký, zůstane na té straně, kam padl. Nedá se v tom nic dělat... Myslím, že Pelleas

je blázen... — Yniold: Ne, tatínku, není blázen, ale je velmi hodný. — Chceš vidět maminku? — Ano, ano, chci ji vidět. — Nedělej křik; vyzvednu tě až k oknu. Je příliš vysoko pro mne, ačkoliv jsem tak veliký... (Zvedá hocha.) Nedělej ani nejmenší hluk; maminka by se hrozně poděsila... Vidíš ji? Je ve světnici? — Ano... O je tam světlo! — Je sama? — Ano... ne, ne, strýček Pelleas je tam taky. — On!... — Ach, ach, tatínku, vy jste mi udělal bolest!... — To nic není, mlč, už ti nic neudělám, dívej se, dívej, Yniolde!... Zakopl jsem, mluv pošeptu. Co dělají? — Nic nedělají, tatínku, čekají na něco. — Jsou u sebe? — Ne, tatínku. — A... lůžko, jsou u lůžka? — Lůžko, tatínku? Nevidím lůžka. — Tiše, tiše, slyšeli by tě. Mluví? — Ne, tatínku, nemluví. — Ale co dělají? Musí něco dělat... — Dívají se na světlo... — Oba? — Ano, tatínku. — Nic neříkají? — Ne, tatínku, nezavírají oči. — Nejdou k sobě? — Ne, tatínku; nehýbají se. — Sedí? — Ne, tatínku, stojí u zdi. — Nedělají žádných posunků? Nedívají se na sebe? Nedávají si znamení?... — Ne, tatínku. O tatínku, oni nezavírají oči... Já mám hrozný strach... — Mlč. Ještě se nehýbají? — Ne, tatínku, já mám strach, tatínku, nech mě jít dolů!... — Proč máš strach? Dívej se, dívej!... — Já už se nechci dívat, tatínku! Nech mě dolů!... — Dívej se, dívej! — O já budu křičet, tatínku! Nech mě jít dolů, nech mě dolů!... — Golaud: Pojď, podíváme se, co se stalo. (Odejdou.)

Scenu tuto a předešlou scenu pod hradem považuji za nejkrásnější celého dramatu.

Starý král Arkel, otec Pelleasův, je na smrtelné posteli. Poznal Pelleasa a řekl mu: „Jsi to ty, Pellease? Počkej, počkej, nikdy jsem to nepozoroval, ale ty máš vzezření vážné a přátelské těch, kteří nebudou dlouho žíti... Musíš odcestovati (il faut voyager).“ Pelleas vzpomíná na ta slova, je pln divné předtuchy... žádá od Melisandy, aby přišla večer do parku k fontaně slepých, naposledy... Golaud trýzněn děsnou žárlivostí pohaní brutalně ženu svou před starým Arkelem, který se opět pozdravuje, vleče ji na kolenou za vlasy po světnici, meč v ruce, počíná si jako šílenec, vysmívaje se nevinnosti jejích očí. Ale Melisanda jest dosud nevinna. Golaud odkvapí a Melisanda v pláči si stěžuje dobrému starci, jak je nešťastna... — Pelleas a Melisanda se sejdou večer v parku. Děsná žárlivost Golaudova a vzájemné neštěstí žene je sobě do náruče. Zde teprve Pelleas řekne Melisandě, že ji miluje. — Melisanda (hlubokým hlasem): Já tě miluji také... — Pelleas: O, ó! Co jsi řekla, Melisando!... Skoro jsem to neslyšel!... Rozbili loď žhavými železy!... Ty to pravíš hlasem, který vychází z konce světa!... Skoro jsem tě neslyšel... Ty mě miluješ? Ty mě také miluješ?... Od které doby mě miluješ? — M.: Od vždycky... Od té doby, co jsem tě viděla... — P.: O jak jsi to řekla!... Řekl bych, že tvůj hlas spěl přes moře na jaře!... neslyšel jsem jej nikdy až teď... řekl bych, že pršelo na mé srdce!... Ty to pravíš tak upřímně!... Jako anděl, kterého se ptáme!... Nemohu to věřiti, Melisando!... Proč bys mě ty milovala?... Ale

proč mě miluješ? Je pravda, co pravíš? Neklameš mě? Nelžeš trochu, abych se rozesmál?... — M.: Ne, nelžu nikdy; nelžu než tvému bratru... — P.: Ó jak jsi to řekla!... Tvůj hlas, tvůj hlas... Jest svěžejší a volnější než voda!... Řekl bych, čistá voda na mých rtech, jako čistá voda na mých rukou... Podej mi své ruce, atd.

Melisanda, která od prvního dne svého příchodu žila jako spoutána nevědomým kouzlem lásky k Palleasovi, nyní, když byla tak pohaněna mužem, nyní, kdy milenec její odchází, kdy vidí, že ztrácí vše, mluví zcela otevřeně, mluví jen její cit... Nebojí se již ani svého muže, slyší, jak zavírají dvéře, tím lépe... „Vše je ztraceno, vše je zachráněno! vše zachráněno toho večera! Pojď!“ Vidí Golauda, který číhá za stromem, ale schválně se obejmou a líbají. — Pelleas: O všecky hvězdy padají... — Melisanda: Na mě také! na mě také!... — Golaud se vyřítí na Pellease, udeří jej mečem a ten klesá na pokraji fontany. Melisanda prchá: „Nemám odvahy!“ a Golaud ji skrze stromy pronásleduje.

Pelleas je mrtev, Melisanda poraněna, ale předčasně davši život voskovému, neduživému děvčátku, leží na smrt nemocna. Golaud též sám sebe poranil. Melisanda leží na posteli v horečce, stařičký Arkel, Golaud a lékař u ní. Golaud si zoufá, že Melisandu zabil. Že prý bil bez rozumu, že se políbili jen jako bratr a sestra, a on že to učinil proti své vůli... Ale v nitru svém smýšlí žárlivec jinak. Žádá přítomné, aby vyšli ven, a tu trýzní Melisandu opět, chtěje od ní zvěděti, byla-li mu nevěrnou. — Melisando, měj smilování se mnou, odpouštíš mi? — Ano, odpouštím... Co mám odpouštět?... — Ublížil jsem ti, Melisando... nemohu ti říci to zlé, co jsem ti učinil... Ale vidím to, vidím to tak jasně dnes... od prvního dne... A vše, co jsem nevěděl až dosud, mně přichází před oči tento večer... A vše je mou vinou, vše, co se stalo, vše, co se stane... Kdybych to mohl říci, viděla bys, jako já to vidím!... Vidím vše, vidím vše! Ale já jsem tě tak miloval!... Ale nyní někdo má umříti!... Já to jsem, který umírám... A rád bych věděl... Chtěl bych se tě ptát... Ty nebudeš chtít?... Chtěl bych... Musí se říci pravda někomu, kdo umírá... Musí vědět pravdu, bez toho by nemohl usnouti... Přísaháš mi, že řekneš pravdu? — M.: Ano. — G.: Milovala jsi Pelleasa? — Ba ano, milovala. Kde je? — Ty mě nechápeš? Ty mě nechceš pochopit? Zdá se mi... Zdá se mi... Nu dobře, hleď: ptám se tě, zdali jsi jej milovala láskou zakázanou?... Bylas... byli jste oba vinni? Řekni, řekni, ano, ano, ano? — Ne, ne, nebyli jsme vinni. Proč se mě ptáš na to? — Melisando! řekni mi pravdu pro lásku Boží! — Proč bych ti neřekla pravdu? — Nelži již takhle ve chvíli umírání! — Kdo je v umírání? Já snad? — Ty, ty! a já, já také, u tebe! Musíme znát pravdu... Musíme znát konečně pravdu, slyš! Řekni mi všecko, řekni mi všecko, všecko ti odpouštím... — Proč bych měla umřít? Já to nevěděla. — Teď to víš... je čas! je čas!... rychle! rychle! Pravdu, pravdu! — Pravdu... pravdu... — Kde jsi? Melisando! Kde jsi? To není přirozené! Melisando! Kde

jsi? Kam jdeš? (Zpozoruje Arkela a lékaře u dveří pokoje.) Ano, ano, můžete vejíti... Nevím nic, je to marné... Je příliš pozdě, jest již příliš daleko od nás... Nebudu věděti nikdy! Musím zde umříti jako slepý!... — Arkel: Co jste udělal? Vy ji chcete usmrtit... — G.: Už jsem ji zabil... — Melisanda pak již jen trhanými slovy blouzní. Půl její duše jest již za prahem smrti. Neví ani, že je matkou, diví se, lituje to ubohé děcko. Golaud ještě ve chvíli smrti šíleně chce býti sám s umírající, aby ji ještě naposled trýznil svou žárlivostí — ale druzí to nedovolí. Melisanda umře a Arkel vyvádí škytajícího muže ven. —

Toto dílo Maeterlinckovo je příliš krásné, než aby se dalo oceniti pouhým listováním jeho obsahu, pouhou fabulí. Jak jsem ukázal na dvou přeložených scenách, je plno podrobností delikatních, upředeno jako z příze pavučin, plno předtuch, plno poetických předobrazení, která se podivuhodně vyplňují. Maeterlinck dovede i věcí nejpřednějších, jakých si v životě všedním ani nepovšimneme, účelně použiti k sesílení svých mystických vývodů.

Charakteristika jednotlivých osob je výtečná. Obstárlého Arkela, který pozdraviv se z těžké nemoci, teprve blíže všímá si Melisandy a ocení její velikou nevinnost a její utrpení, až k maličkému Ynioldovi, který nevědomky cítí vždy s macechou svojí a s dobrým strýčkem Pelleasem. Povaha Melisandy je výtečně kreslena, mnohem lépe než náměsíčné Maleiny. Zprvu jako zjev pohádkovitý připoutána je k štárnoucímu Golaudovi, když však pozná Pelleasa, tu její trpná povaha počíná se skláněti k němu sama sebou, zůstávajíc při tom čista, neporušena, nejsouc si ani vědoma toho, jak se k Pelleasovi stále blíží. Stárnoucí Golaud naopak odcizuje se jí stále víc a více, až vzniknuvší žárlivost přetrhuje veškeré pojítko navždy. Po zavraždění Pelleasa žije Melisanda jen napolo. Půl její duše zmizelo. Nemá již zájmu na tom, co se kolem ní děje, a mimo to horečka kalí její vědomí. Pelleas zprvu na počátku děje obdržev psaní od umírajícího přítele Marcella, chce odjeti, ale starý Arkel mu to vymluví a zdrží jej doma. Později chce odejeti, když vidí, že jest v domě zbytečným, ale Melisanda jej zdržuje a konečně klesá mrtev u studánky, kde s Melisandou poprvé se setkal a kde ona ztratila významně svůj snubní prsten.

Také forma celého díla je dokonalejší, než jsme viděli u prací předešlých. Dialog je živější a není tak lakonický, až na některá u Maeterlincka obyčejná a zbytečná opakování slov: ano, ano, ano; ne, ne, ne... atd., kterými snaží se slovům důrazu dodávati.

Pellease a Melisandu považuji za nejlepší práci Maeterlinckovu, výtečnou komposicí, psychologickou malbou, jednoduchostí děje i prostředků, jimiž docílil básník našeho obdivu. (O. p.)

Co jest poesie?

Studie *K. Dostála.* (O.)

O poesii jako umění.

Diskutovali jsme posud poesii jako stav duše, jako umělecké nadšení vůbec. Rozeberme teď poesii jako uměnu, popatřme, jak se onen stav duše — vlastně proces, činnost duše — na venek projevuje. Jak jej básník sděluje s jinými?

Kdo je básníkem? Kdo dovede slovy (tím se liší od umělcův jiných) svou krásnou illusi, svou vidinu tak jasně vzbuditi v duši jiného, že z ní vyplyne ihned jeho esthetická rozkoš. Báseň tedy chce od vnímatele býti tak intensivně procítěna, jak ji viděl, žil a cítil básník sám. Věta pro mravnost literatury důležitá. Čím krásnější byla básníkova vise, a čím věrněji dovedl ji v duši jiné vyvolat, odrazit, vyzdvihnout (emovovat, emoce), vzepjat, vtisknout, vrýt (impressionisté), tím větším sluje poetou. Vyvolati illusi, stupňovanou až k životnosti, jest formalním idealem každého umělce. Michelangelo udeřil svého Mojžíže kladivem volaje: „Promluv přece!“ Jaký smysl má pak, řekne-li se: Napovědít, vzbuditi tuchu -- ejhle! tajemství poety!? Rozumím tomu tak, aby poeta málem slov, malými prostředky řekl mnoho, řekl to jasně a zářivě. Toť vrchol mistrovství. A ten zaokrouhlený, harmonický celek slov, kterými básník illusi vyvolal, sluje báseň. Celek slov: Kniha nebo — jedinký verš.

Recituješ-li verš: „Ó Benátský západe slunce!“ rozechvěl jsi v něčí duši všechny struny, vyvolal jsi velikolepou illusi — a do jiné duše, která nemá tolik vnímacích podmínek, zalehnou tato slova jako šleh do vzduchu. Nic Pranic. Ticho. Mrtvo.

Opět tu přichází starý sofista se svým moudrým: Vše jest subjektivní. — I kritika!!

Jest básní jen to, co jest napsáno? — Jest mnoho básníkův, o kterých svět neví, oni sami o tom nevědí! — Jdeš s prostým člověkem, vypráví ti o časech minulých i budoucích, tak jak to má v duši. Posloucháš s utajeným dechem, vidíš to všechno tak jasně, je to tak krásné, rozkoš se tebou prolévá. Nikdy při čtené básni srdce v tobě tak žhavě nehořelo! Nešel jsi s básníkem?

Jiný je poetou korunovaným. Nezná poetických extasí, ale prostudoval celý Parnass, je bystrá, vtipná hlava, odpozoroval a odkoukal různé ty manýry a finty, kterými se útočí na čtenáře, naučil se dělat hladké verše, které se zdají duchaplnými, ba i rozehřívají! On sám však byl při „básnění“ chladný jako led a zapotil se jen při hledání rýmu na „olše.“ Je to básník? Neříká se mu virtuos, macher? A přece byli do nedávna kritikové, kteří si nad takovou „básní“ spokojeně hladí pleš a pochvalují si: Jak pěkná, hlaďounká, pravidelná! Přeskočí-li však někde v básni živé, z krve a ze srdce vytrysklé, iambus na daktyl, nebo je-li verš měřen sluchem a duchem,

ne však jejich cejchovaným loktem, tu spráskají ruce nad hlavou: Probůh! Kam to spějeme! O Marto, Marto přepečlivá!

Tím však nikterak nestavím se na stranu těch, kdož neforemnost vydávají za formu!

O směrech.

Poesie jest illuse světa krásnějšího. Používám té definice za hranol, jenž mi rozloží paprsky různých otázek blízkých. Principem poesie jest krásná illuse, a princip ten vždy ostává jedním a neotřeseným.

Mluví-li se o směrech a školách, má to kořen v tom, že *a)* jednomu jest krásnou illusí to, co jinému se méně líbí, a *b)* že jeden básník vzbuzuje krásnou illusi ve čtenáři formou takou, jiný onakou. Tedy pouze nahodilosti, které se idealu krásy více méně blíží, ale principu poesie nemění. Proto také nenajdete směru, jenž by nebyl stál už u kolébky poesie, jehož prvky a příznaky by se nejevily už v nejstarších poetických knihách světa. Nic nového pod sluncem! Ani dekadenti nejmodernější! Na př.:

Hymnus.

„Já jsem meč, já jsem plamen. Já jsem vás osvítil v temnotách, a když počala bitva, bojoval jsem na předu, v první řadě. Vůkol mne leží mrtvoly mých přátel, ale zvítězili jsme! Zvítězili jsme, ale vůkol mne leží mrtvoly mých přátel. Do jásajících triumfů znějí choraly mše smuteční. Nemáme však kdy ani na ples ani na smutek. Na novo zaznívají trouby, znova do boje. Já jsem meč, já jsem plamen.“

Není to styl nejnovější? Napsal to Walt Whitman nebo pan Karásek? Ne, to napsal před 50 lety Heine! —

Počněme s naturalismem. Jeho východiskem byla oprávněná snaha po živoucnosti. Poeta jasně, makavě viděl svou vidinu a chtěl ji do nejmenších podrobností odlíti v duši čtenářově. Jeho učni však nepostřehli, že hlavní věcí byla mistrovi krásná vidina, jim padla do oka jen ta drobnomalba, palčivě odpozorovaná skutečnosti. A tato se stala jejich idealem. Přilnuli ke skutečnosti a vzdálili se od krásy a — od poesie. A nechť už se nazývali realisty, veristy, impressionisty, byli přece jen protokolisty. Protokolisty procesů přírodních nebo duševních, byli poučni, snad i zajímaví a zábavní, ale ne poetičtí. Deterministický, positivistický názor světový, jenž je všeobecně ovládl, strhoval je ještě hlouběji do prosy. A nyní nastal všeobecný útěk z tohoto bahna prosy. Útěk poplašený a zmatený. Útěk přehnaný, jenž ještě utíká, když už je v bezpečí. Nestačí mu, že už je na výšinách krásy, utíká ještě do raffinovanosti. Nespokojuje se, že už je v říši tajemného, utíká k nepochopitelnému. Nestačí mu, že slovo tlumočí myšlenku, on v jeho zvuku chce slyšeti i barvu a vůni (symbolismus). Jest mu málo, podati cit lidské duše, chce zachytnouti každý pocitek, každý záchvěv nervový, pytvá se sondou fysiologie, až konečně upadá do nepoetické „poesie ganglií . . .“

Ejhle, dekadence! Dekadence jest vůbec pojem velmi široký. Jest vrcholem i koncem umění. Jest dobou odpočinku, přechodu a evoluce, jest otvíráním brány do nových obzorů. Každá mohutná perioda literarní má za sebou periodu dekadence. Jeť dokonce údělem epigonů Velicí mistři řekli veliké slovo poesie, veliké myšlenkou i formou, hodili těžký, zvonivý, zlatý peníz na stůl doby. Epigoni — počátečníci — rádi by zazvonili minci stejné váhy, ale jejich síly dosud nevyspělé a doba nevzrušená odpírají jim potřebného zlata. I zdvihají peníz starých mistrů, roztepávají jej ve svých výtvorech na přejemné listy a nejvíce si zakládají na tom zelenavém průsvitu, na třesavém pikantním třpytu zlatých folií, nedbajíce, že místo těžkého zlata ostalo jim na prstech pavučinové pozlátko. Chápou se myšlenek, hlavně však forem starých mistrův, a „propracovat, prohloubit, produševnit!“ tak znějí krásná jejich hesla. Starý mistr maloval podobiznu. Hlavní věcí mu bylo zobrazit ducha, výraz a charakter mužův. Epigoni dekadenti pachtí se, zachytiti štětečkou každinkou žilku a chloupek ve tváři. Tím arci nevědomky zdokonalují formu a techniku pro příští veliké umění. Až se však přivalí nový proud myšlenkový, až je doba rozruší novými ideami a tužbami, odhodí dekadenti — kteří jsou z nich umělci — své filigranské, vlasové štětičky a chopí se širokých štětcův; odhodí špendlíky a jehly, a vezmou meč a kopí; pohodí jednostrunný nástroj a zdvihnou fanfary, trouby a kotly, a jarní bouří rozburácí se veliká poesie myšlenek světem a otřese jím.

Jen v tomto smyslu přijímám motto z Grillparzera, kterým p. Karásek otevírá svá „Zazděná okna.“

Ať potírá mne má doba,
já klidně ji nechám být,
já přicházím z jiných časů
a do jiných doufám jít —

Nejmodernější dekadence má ještě své zvláštní přibarvení: Nálada v ní dusí ideu. Schází ideovost. A jaká je ta nálada? Bez jarních bouří a bez jarních radostí — nálada dusná, chorobná, samé nechuti, tesknoty a zoufání, samé děsy, hrůzy (Maeterlinck), samá nervosa a psychosa (Karásek, Procházka), samé pocity chabé, asthenické! Toť poesie smrti, ne života!

Myslím sice, že je tu mnoho affektace, ale jdeme-li poesií úpadku, jdeme chorobincem lidí blaseovaných a vyžilých, nervově zbankrotělých, smyslně rozleptaných, opiem opilých, změkčilců moralních, tělesných i duševních, ze sna se děsících, blábolajících a marně ruce vztahujících po pomoci. Ale právě tyto křečovitě vztahující se ruce jsou prvními paprsky vycházejícího slunce!

Nynější nálada dekadence je hnus a kocovina předrážděného lidstva, spřízněná s náladou Šalomounovou, kdy psal: Marnost nad marnost! Moderní člověk ztratil vše, zač by bojoval, hrabe se jen ve svém neplodném nitru, neplodném na idealy, plodném na mravní porážky a výčitky. Tolik se naprofanoval své lidské důstojnosti! Tak to dále nemůže jít! Nesmírná bolest jej zdrcuje... Až k zoufání! (Srovnej A. Procházkovo: „Prostibolo duše.“)

Co myslíte o poesii pessimistické? Není tu kontradikce in adiecto? — Každý básník je poněkud pessimistou, nespokojeným se zlou skutečností a ulétajícím do říše illusí a idealů. Pouhé škaredohledné líčení zla není však ještě básní, tak jako černá skvrna na černé půdě není obrazem. Básník pessimista (znamená mi tolik co elegik) musí se podobati rytci, jenž sice vrývá do kovové desky linie negativní, ale tak, aby obraz vtisknul se do duše vnímatelovy positivně. Užívá-li básník stínů, zla a šeredna, činí to jen proto, aby více vyniklo světlo, dobro a krásno jeho vidiny, kterou zobrazuje. (Contraria — kontrast.)

Krása illuse ostává principem poesie. jedním a neotřeseným; ostává královnou, které vše ostatní slouží — a neslouží-li, nepatří do uměleckého díla [1])

Ještě několik slov o konfusním pojmu poesie národní.

Pouhé napodobování rythmův a obrazů písní lidových už jí dávno nestačí. Co tedy chce národ po básníku? Básník je ve hledání svých vidin a krásných illusí úplně svobodný a neobmezený — pokud je básníkem jenom, ne spisovatelem, literatem. Jakmile začne však výtvory házet na trh, předkládat národu, aby se jimi dal prosáknouti, má národ právo, hájiti proti němu svých idealův a záměrů. Tu má právo zdvihnouti svou hlavu sociolog národa a okřiknouti nezvaného věštce: Ty svými ideami svádíš národ do bídy! Tu se právem ozve politik národa: Ty nám boříš mosty k politické neodvislosti! Filolog: Ty nám przníš mluvu. Studuj ji, a vyvážíš z ní kouzelné poklady politické. Kněz: Ty podemíláš víru národa! Zastance svéráznosti národní: Ty nestavíš na osobitosti národa, ty překážíš rozkvětu jeho samorostlé, organické kultury! Strážce mravnosti národní: Ty podrýváš mravnost národa a tím základ jeho existence! Tvé knihy nechceme! Vraždí nás! —

Vím arci, že jsou kritikové (viz „Lit. L."), kteří popírají, že by literarní dílo mohlo působiti na mravnost čtenářovu. Jeví to naivní nezkušenost psychologickou. Guyau praví: Literarní dílo sugge ruje, a suggesce je buď k dobrému nebo zlému. Kdo nevěří Guyauovi, ať si přečte p. Macharovy „Tři mušketýry." —

Na otázku, co jest v literatuře nemravno, nejtrefněji myslím odpověděla Pardo Bazan: Vše, co k neřesti svádí. Tedy líčení neřesti jako něčeho krásného, žádoucného.

Hořejšími výkřiky strážců národa jsem zachytil, co si myslím národností literatury. Nevylučuje nikterak „kosmopolitismu," pokud je přinášením myšlenek ze světa do vlasti, které se s prospěchem dají vočkovati na náš kmen. Národní výlučnost, čínská zeď, je záhubou. Kdybych našel perlu pravdy na smetišti, očistím ji a zasadím do koruny, do níž patří!

K tendenci se pravý umělec od nikoho nutiti nedá. Poesie má sice schopnost, poučovat a umravňovat, ne však to povolání

[1]) Znám však jednoho veselého kritika, jenž by i Dantovi, kdyby dnes u Otty vydal své „Peklo," nadál a poradil, aby zpíval raději jen o „Ráji."

a účel. Kdo bude žádat po královské deeři, aby šla za gouvernantku proto, že také umí francouzsky, dovede hrát na klavír a přísně kárat děti?! Ale národ má právo ji zakřiknout, chce-li mu děti škrtit! — —

Doslov.

Postavil jsem před sebe svou definici poesie jako vasu. Cokoliv se už vážného a duchaplného o poesii řeklo, beru jako pestré kaménky a sypu je do vasy. Je široká dosť, aby vše to pojala. Ale příliš úzká a štíhlá je, než aby se do ní vešla šedá prosa. pornografie, rouhání a bouření nejnižších chtíčů člověka. —

Tuším, že jsem na těchto stránkách vyslovil poetické credo „katolické moderny."

Pro domo.

Z redakčních tajemství prozrazuje *P. Vychodil.* (O.)

Jsou případy, kdy třeba na osobu lidskou v literatuře hleděti a kdy ne; a to pravidlo zvláště platí straně naší, která majíc úkoly tak vzácné a zároveň tolik nepřátel, měla by býti velice vybíravá v prostředcích i osobnostech. Co se těchto týče, není ovšem nic tak špatného, aby dobrému nějak prospěti nemohlo, a tedy i zásadní odpůrcové mohou aspoň ex concesso státi se někdy spojenci našimi, ba svědectví jejich je tu snad závažnější než kterékoliv jiné. Ale s druhé strany řeknu zase upřímně: Kdo mne jedenkrát napálil, před tím se budu míti na pozoru. Kdo jedenkrát vědomě a úmyslně ve veřejnosti selhal, aniž se opravil, tomu se na sto honů vyhnu, neřkuli abych jej učinil svým stranníkem. V tom případě zajisté platí plnou měrou známé: jen od přátel mých pomoz mi, Pane Bože, od nepřátel pomohu si sám.

III.

Zásada pravdomluvnosti jest ovšem ode dávna v literatuře, zvláště v časopisecké a novinářské, nepraktická. Heslo: „Přátelé, lžete a lžete!" šlo na jisto, opírajíc se o starobylé pořekadlo, že „vždycky něco uvázne." Skutky a události vždycky nevyhovují požadavkům osob a stran, nestačí na jejich záměry, a proto třeba jim pomoci. To předělávání historie a skutečnosti jest jen jinačí způsob doplňování a idealisace, jaká se provádí na př. v umění; tak doplňuje se a doceluje starověké torso, tak pořizují se idealní stavby dle zachovaných popisů, tak vůbec obrazotvornost v umění napravuje danou skutečnost, přírodu. V obyčejném životě však, v dějepisectví a zpravodajství říká se tomu prostým a dojemným výrazem lidovým: „dělati z komára vola."

Žijeme sice v době realismu a empirismu, ale to tvůrčí činnosti nevadí. Ani realismus nezakazuje vždycky. vymýšleti, co není, jakoby bylo. A nejen novinářstvo žije z této tvořivosti, nýbrž i veliká část činnosti vědecké; ani jí totiž nevyhovuje vždycky skutečnost, na př. v dějinách nebo v přírodě, i třeba na pomoc přispěti fantasií.

Lež prý má krátké nohy. Poněvadž ve skutečnosti toho neviděti, potřebí buď přes to hledati nějaké vysvětlení těch ohromných úspěchů lži aneb ono pořekadlo odhoditi mezi veteš. Zdá mi se, že platí jen tehdy, kdy je dosti zastanců pravdy, tolik a tak silných, aby nepravdu odhalili a pravdě průchod zjednali. Množství a síla tu hlavně rozhoduje. Obrany sebe lepší nepomohou, nejsou-li rozšířeny, nejsou-li známy. Nepravda šíří a udržuje se množstvím a důsledností svých zastanců. Že jest jich mnoho, netřeba dále dovozovati. Však neškodí upozorniti také na to, jak důsledně a houževnatě se nepravdy, i vědomé, tedy lži, udržují. Důslednost imponuje, a takž v boji jednotlivcův i stran vidíte jakoby znázorněno jiné pravidlo, že lhář potřebuje dobré paměti, aby se od úlohy své neodchýlil; zřídka kdy zpozorujete, že by nepravda byla samovolně odvolána, opravena, může-li protivníku uškoditi. „Čtenáři jedné knihy,“ po případě jedněch novin, nesmějí zvěděti, jak se věc vlastně má; ostanou tedy při zprávě prvé, a na ní se potom zakládá veřejné mínění.

Je dobře, od protivníka se učiti, ale není dobře, učiti se od něho všemu. Nepravdou se pravdě nikdy neposlouží. Nemohu tedy pochopiti, proč některé časopisy jinak vážné a snad nestranné tak nerády opravují dřívější nepravdy. Dejme tomu na př., že některý uveřejnil — z jakékoli příčiny, ač nerád — zprávu, která směru a zájmům jeho byla nepříznivá; víměť, že „kachen“ lítá tolik, že se jim člověk sotva ubrání. Jak je potom příjemno, může-li se zpráva ta opraviti, prohlásiti za nepravdivou! Má to tedy platiti jen pro mne? jen pro moji stranu?! Nikoli! Rozum a křesťanství — nota bene křesťanství, neboť mluvíme o naší straně — praví: Co nechceš, aby ti jiní činili atd.

Ale tím prý se poškozuje vážnost časopisu, otřásá se důvěra v jeho spolehlivost; mně samému kdysi odepsáno, že prý podávati opravy je zvykem jen v — novinách. Toto je pohříchu skoro pravda, ale smutná pravda. Právě čtu myšlenku jakéhosi humoristy, který se nad takovou ostýchavostí u lidí vůbec pozastavuje: což jest jaká hanba, vece, ukázati, že jsme dnes moudřejší, nežli jsme byli včera? Právě naopak houževnaté hájení nepravdy podvrací u soudného člověka vážnost a důvěru.

S tím souvisí časté nešetření hesla: „audiatur et altera pars,“ nechuť uveřejňovati oprávněné vysvětlivky neb obrany druhé strany. Ze své zkušenosti i od známých vím takové křiklavé případy novinářské umíněnosti (mluvím o novinách naší strany, o protivných rozumí se to samo sebou), že se člověk s úžasem táže, jakými zásadami se ten který list vlastně řídí: katolickými či židovskými. Jediné vysvětlení shledávám v tom, že si v Praze proti nám Moravánkům mohou dovoliti všechno.

Zmínka o novinách přivádí čtenáře ještě na jiné myšlenky. Noviny zastupují při každé straně harcovníky, lehčí a pohyblivější oddíly branců; tam se také snáze svede nějaká neprozřetelnost, udělá se nějaká chyba. Není ani divu! Náhlý náraz káže náhle vyraziti,

náhlý útok káže náhle se opříti. A tu se arciť často přihodí, že třeba couhnouti. Právě proto však nemá methoda novinářská býti i ve špatnějších stránkách methodou publicistiky vůbec. V naší literatuře za posledních let, pokud jsem ji mohl stopovati, vystupuje při všech takořka důležitějších událostech novinářský způsob boje až příliš do popředí, a to s veškerým tím jeho štvaním, osočováním, překrucováním atd. — vesměs ve jménu stran proti stranám. Naše strana pak také, zdá se, že se učí příliš od protivníkův. Jak jí to půjde k duhu, nevím, věci její to zajisté neposlouží. Mně se aspoň zdá, že ti „obratní novináři" jí vždycky neprospěli. Nebudiž jim to ve zlé vykládáno; jednali, jak nejlépe uměli, jak se odjinud naučili, ale nám třeba pevnějšího podkladu, solidního přesvědčení — methoda z něho pak vzejde docela jiná, taková, která pravdymilovností a pravdomluvností bude směřovati k vyvrácení nepravdy a k obhájení pravdy, nikoli ke snižování osob.

Odvolávati se na vlastenecký cit, na hrdost národní přestalo u nás již dávno býti lákadlem, leda kde běží o sbírání peněz... ať je to třebas na hezkou kapličku tam nad Vletavou mutnou aneb na nějaký podnik knihkupecký. Nebýti našich čilých vlasteneckých nakladatelů, neměli bychom věru už ani výtečníků národních. Ti aspoň ještě člověka potěší „osvíceným knězem," „učencem světového jména," „podporovatelem všeho krásného" atd.; buďtež jim za to nelíčené díky! Jinak podle novin a časopisův jejich nemáme než slavisty, kteří neumějí skloňovati, učence, kteří se ničemu nenaučili, umělce, kteří kradou z ciziny, atd. — a ti vlastenečtí kněží — no to jsou teprve „výtažky" nevědomosti, sobectví atd., zkrátka „klerikali"; ubožáci!

A přece potřebí touto vlasteneckou appellací se ob čas k veřejnosti české obrátiti. Jsme skutečně, po pravdě, tak nízko? Nuže, pak jsme skutečně plémě inferiorní, co tedy chceme? Dobře ještě je v té věci, že hlasy našich novin nepronikají daleko! Ale u nás ovšem řádění jejich otravuje celý domácí život. Co nahoře pověděno o způsobu boje novinářského vůbec, provádí žurnalistika nynější tak výstředně, že znemravnělost její stává se povážlivou. A to vzájemné snižování že má buditi a síliti naše sebevědomí? Odhalovati neúprosně skutečné veřejně škodlivé vady a vymítati každou takovou neplechu, jest povinností veřejných činitelů, tedy zvláště novin; tím obecnost může jen získati. Je toho zde snad také skutečně dosť, co by nápravy potřebovalo. Ale ze strannictví odsuzovati šmahem všechno, jen aby protivník byl zničen, to se mi zdá národní samovraždou. Politické poměry nynější k tomu snad vedou, a ty možná ještě dlouho potrvají, ale naše strana nemůže s dobrým svědomím takové taktiky se přidržeti; pro ni jsou politické ohledy vždycky podřízeny všeplatným zákonům mravním, neboť jí nejde o moc, o sílu zevnější, nýbrž o sílu přesvědčení.

IV.

Věci naší nikdy nedařilo se a nebude dařiti ve víru a hluku válečném. „Rozčeřovati hladinu," „rozpoutávati boj," „vzdouvati vlny

veřejného života našeho" a jiné podobné divy páchati, není, tuším, přímým úkolem naším. Pokud se vlastní podstati naší týká, na které stojíme, nemáme asi světu co nového pověděti; pravda naše je stará. Jde spíše o to, ji zastávati, šířiti a s ní — smiřovati aspoň ty, které smířiti lze. Smiřovati a vyrovnávati protivy raději než je zbytečně vyvolávati, byť i nebylo na chvíli tak vděčným zaměstnáním, je snad přece blahoplodnější, a, což hlavního, jest naší povinností. Půdy se na to nenedostává. Prohlašují sice mnozí, že se s námi nikdy nesmíří, no dobrá; pak chceme od nich alespoň míti pokoj, a nedají-li ho, tedy máme vždy ještě dovolenou sebeobranu, která dovolenými prostředky útoky odráží aneb je prostě — odbývá, dle toho, jak který protivník zaslouží. „Fortiter in re, suaviter in modo," se říká. Někdy jest ovšem nesnadno, ostati chladnokrevným, ale konečně může se dotěrný a zlomyslný mluvka odbýti rázně a přece jemně také třebas i mravním odkopnutím, ovšem zcela zdvořilým; jsouť lidé, kterých se jinak nezbavíte, vůči kterým je škoda dlouhých řečí. Ale jest zase mnoho jiných, se kterými možno se dorozuměti po dobrém. Není sice snad nic horšího nad zhnilý mír, a všichni cítíme, jak věci naší uškodil. Avšak mezi ním a věčným rozbrojem lze snad nalézti střední cestu čilého a přece ne naprosto odmítavého rozhovoru.

Vzhledem k naší straně platí ve věcech volných totéž. Rozumí se vlastně samo sebou, že by tu nepřátelských sporův ani býti nemělo, neboť vidí-li kdo v otázce nejisté jinak, než druhý, a poví proč, nastává pouhé odvažování důvodů, po kterém konečně může každý ostati při svém. Tak si aspoň akci naši představuji já a, pokud vím, mnozí z našinců, kteří zajisté názoru svého jiným také nevnucují, ale žádají proň aspoň slušných ohledů. Řádky těmito chtěl jsem obrátiti zřetel k tomu, jak nebezpečno je to vzájemné ubíjení, které se jistým lidem zdá býti vrcholem horlivosti a korunou úspěchu; na klidného pozorovatele výboje takové zajisté mohou činiti jen dojem vítězství Pyrrhových. — — — Na konec nebude snad zbytečno dodati, že — kromě dokladů, jichž by někdo žádal — do žádné další polemiky o věcech tu zmíněných se nepustím.

Posudky.

Vpády Bočkajovců na Moravu a ratifikace míru Vídeňského od zemí koruny České r. 1605.—1606. Sepsal *Dr. Fr. Kameníček,* professor c. k. vyššího gymnasia v Brně. V Praze 1895. Nákl. spisovatelovým.

Vydav r. 1894. „Prameny ke vpádům Bočkajovců na Moravu a k ratifikaci míru Vídeňského" v „Historickém archivu České Akademie věd," zpracoval je p. prof. Dr. Kameníček v obsažné pojednání do „Časopisu Musea království Českého" a vydal ve zvláštním otisku. Již před 40 lety vylíčil Tomek (v „Časopise Musejním") „Bouři Štěpána Bočkaje" s důkladností sobě vlastní

s hlediska povšechného. Kameníček dolíčil ji s hlediska specialně moravského, vlastně i také s hlediska zemí koruny České, uživ všech možných a velmi pilně sebraných pramenů tištěných a netištěných tak, že svým pojednáním přesně objasnil jednu z nejdůležitějších událostí říše naší a zvláště význačný zjev dějin moravských z počátku století 17. Dotknuv se politických i náboženských příčin povstání Bočkajova v Uhrách, podává spisovatel velmi smutný obraz o stavu země Moravské. Mimo jiné tehdejší zprávy, listy a zápisy, zvláště tu dějepisci výbornou pomůckou byla „Lamentací země Moravské," psaná vrstevníku vpádů Bočkajovských. Tou příčinou jest pojednání Kameníčkovo také velmi vhodným příspěvkem ke kulturním dějinám země, která po celé své jihovýchodní části byla proměněna v poušť skoro bezlidnou; neboť obyvatelstvo bylo dílem pobito, dílem zavlečeno do zajetí a dílem se rozutíkalo do hor Karpatských. Valná část osad vubec zanikla. Místopis nejpřednějších měst a míst po jihovýchodní Moravě prací Kameníčkovou jest velmi obohacen, zvláště místopis Strážnice, Hodonína, Rohatce, Kyjova, Hustopeče, Uh. Brodu, Veselí, Ostroha, Brumova, Zlína a jiných.

Morava byla tehdy rozryta bojem politickým i náboženským. ochuzení a zadlužení ve stavích i v lidu bylo veliké. Spisovatel rozhliží se po sněmích a sjezdech stavů moravských, vypisuje pomoc poslanou z Čech, Slezska i z Lužic a podrobně líčí všechny vpády Bočkajovců, Hajduků a „Tatarů," které nepřestaly ani, když nejvyšší vůdce císařský Adam Šternberk dobyl Uh. Skalice, hlavního ohniska vpádů na Moravu. Když pak samému Štěpánu Bočkajovi bylo nepohodlno spojení uherských povstalců s Turky, přijal nabídku míru od císaře prostřednictvím Illyeshazovým. Vpády Bočkajovců na Moravu byly skončeny, ale špatně placené vojsko námezdné (Kozáci, Valloni a němečtí jezdci) dokončili zpustošení jihovýchodní Moravy, číníce z tábora u Skalice loupežné vpády do oloupené Moravy, v čemž i najatci Teuflovi a Trautmannsdorfovi valně pomáhali. Obšírně jedná autor o vyjednávání mírovém a o konečném míru Vídeňském a jeho stvrzení zeměmi koruny České. Zmínkou o zalidnění pustých krajin moravských valným stěhováním chudobného obyvatelstva jmenovitě z Uher slovenských, z Rakous a ze Švýcar končí Kameníček pilnou svou historickou práci, která jsouc založena na přesných pramenech. podává dosti nových zpráv, známější zprávy doplňuje neb objasňuje. Vpády Bočkajovců jsou neutěšeným, ano velmi smutným obrazem země Moravské ve století národu našemu osudném, Bohu žel. že jsou obrazem správně historicky pravdivým. O to má autor dobrou zásluhu a nepopíratelnou. — Při místních a osobních jménech autor řídí se svými prameny, tak že někdy liší se od obvyklého názvosloví nynějšího (Holič, Broumov). Pudvice a Pravnov (poznámka 88. na str. 33.) leží na Slovensku při řece Nitře.

Práce Kameníčkova jest skutečným obohacením dějin moravských jak po stránce politické, tak i po stránce náboženské a kulturní.

Fr. J. Rypáček.

Česká otázka. Snahy a tužby národního obrození. Napsal *T. G. Masaryk.* (O.)

A tato obvinění házejí se „klerikalismu" na krk beze všeho. O všech jiných stranách spisovatel mluví soustavně, vyvinuje je a pak teprve vyvrací; u klerikalismu se o to ani nepokusil. Spisovatel vždy a též tu tolik bojuje proti frasím; nepodlehl tu sám pouhým frasím svobodomyslných novin? Je-li „klerikalismus" skutečně stranou v národě českém, pak sama vážnost „české otázky" žádala širšího vysvětlení. Není-li však stranou se všemi známkami strany politické, nýbrž pouze proudem ideovým, směrem nábožensko-mravní obnovy, který se dosud rozlévá bez určitých hranic — a zdál se tak snad spisovateli nepůsobiti ještě soustavně v útvar politiky české — i pak měl právo aspoň ke stručnému vysvětlení, tím spíše, že spisovatel tak zvané otázce Cyrillo-Methodějské (proudu myšlení svobodomyslně-všeslovanského) věnoval široký rozbor a vyvrácení.

Je proto také těžko se zachytit na těch výčitkách „klerikalismu" vmetených. Jak a proč jest výbojný? Jak a proč jest panovačný? Jest jako strana či směr takovým? Či osoby jsou takové? Není ostatně výbojnost a panovačnost známkou života ve straně a směru vůbec? Nejsou i mladočeši a pokrokoví zvláště výbojni a panovačni? A jednotlivé osoby výbojné a panovačné, nejsou ty bez rozdílu stran všude? Nedělí se přece strany dle povah osobních!

A co jsou to ty idey protireformační? Kde a kdo a jak je hlásá? Je to katolictví samo? Není asi — spisovatel sám káže se smířit se skutečností a nebojovat proti náboženství, jež máme po otcích, nesníti o jiném náboženství, snad pravoslaví nebo protestantství. Snad jsou idey protireformační tedy — dle souvislosti soudíc — opakem těch idealův, jež spis. vytkl za vůdčí hvězdy české otázky: svobodymilovnosti a humanity? Pak by ty idey protireformační, „klerikalní" byly: nehumannost čili nelidskost a nějaká otročivost, absolutismus, nesnášelivost či co! Je však si těžko myslit, že by to spisovatel mínil doopravdy, že „klerikalismus" jest nehumanní a absolutistický.

„Klerikalismus" český nebude asi horší, ustaví-li se kdy jako strana politická, než „klerikalismus" katolického středu německého, než „klerikalismus" hrab. de Muna ve Francii, než byl „klerikalismus" nebožtíka kardinala Manninga v Anglii. Nebude a nemůže býti horším jako směr, neboť náboženství katolické jest všude stejné, a to je základem těch a takových stran všude. Rozdíl může býti ne v ideách, ale v osobách — na nichž nezáleží. A může spisovatel směrům oněm vytknouti snad nehumannost, absolutismus? Nejsou to onyno směry právě, jež jediné nebo mezi prvními vždy se zastávají potlačené lidskosti a hájí svobody lidu proti ostatním stranám neklerikalním? Není to právě katolický střed německý, jenž ve jménu humanity zastává se národní rovnoprávnosti Poláků, Danů, Francouzův a socialních oprav ve prospěch lidu, a to vše proti reformačním junkerům a svobodomyslným stranám německým?

A konečně sama ta idea humanity! Spisovatel ji sice pověsil hodně vysoko — ale do čirého vzduchu, bez základu! Taková humanita

bez positivního mravního základu, co ta váží! Nedovolávají se všecky strany politické, a právě i pro násilnosti své, téže humanity? A právě smutně pověstný „liberalismus“ nemá ji ve všech zemích a říších na svém praporu nejtučnějšími písmeny napsánu? A kdo pak už po celé století hůře ji šlape nohama, nežli právě on sám? To je právě to neštěstí té posvátné idey humanitní, že každý směr politický vyplní si ji svým obsahem, dá jí tu podstavu filosofickou a mravní, na níž stojí sám.

Nezaložíte-li a nevyplníte-li proto tuto ideu obsahem nábožensko-mravním, marně se jí budete dovolávati. Leč ano! spisovatel ji podepírá Husem a Českými bratry. A pokud se tato idea dá podepříti vzorem Husa a Českých bratří, je to už právě humanita vyplněná náboženstvím, ba víc, náboženským rigorismem. Odloučiti ji od křesťanství a sektářského rigorismu obou ani nejde, sice se vám sesuje pod rukama zase v prázdnou formu, do níž různé strany budou vlévati, co samy budou chtíti. A sektářský rigorismus Husův a Českých bratří přece spis. nechce obnovovat, a také by pro to stoupenců nezískal. A ty snahy mravnostní a humanitní, jež se projevily v nich, neprojevily se už nikdy jindy a jinde v naší historii, stejně markantně, třeba že ne s tak smutným koncem? Tak ubohou přece naše historie není! Je to sice psychologicky vysvětlitelno a pedagogicky prospěšno vázat idey k osobám, ale není to zároveň nebezpečno? Zvláště, působí-li osoby ty více svou individualitou, než onou ideou? A kdo jim dnes u nás rozumí? Kdo dovede dnes rozděliti to pěkné, to mravní jádro, co v nich bylo, od slupky, která se nehodí pro dnešní národní proselytismus? Hus znamená dnes národu „oposičníka proti církvi a kněžstvu“; nic víc jeho ctitelé a apoštolé z něho dosud nevyvolali pro život a boje národní — a není právě tato stránka jeho osobnosti nejmenší a pro nás docela vedlejší — z části i odpuzující? A Čeští Bratří, jakkoli veliký jest význam jejich v naší historii, co jsou dnes lidu, kdo cítí dnes vliv jejich mravní síly a snaživosti? V ústech lidu se scvrkli na dvě, tři jména: Komenského, Žerotína a snad i Blahoslava. A to ještě Komenský jest nám všem více než pouhým sektářem, a Žerotín nad to, při vší velikosti své postavy, jest v naší radikalní době docela nepopularním. Svou silou ideovou, tou silou humanity, pro kterou je spisovatel povýšil na podstavec vzorný, nebudou tedy postavy tyto působiti, ale působí právě tím, co z nich která strana udělá!

Zdá se, že toto stavění jednostranných vzorů z minulosti jest ústupek témuž historismu, proti němuž spisovatel vystupuje v „otázce české,“ že nás na každém kroku zbytečně mate a činí nepraktickými!

Ano tedy: ve znamení svobody a humanity dosáhneme svého cíle a svého úkolu národního, k němuž jsme určeni! Ať nám svítí tyto hvězdy v životě našem, ať jsme všichni jejich vyznavači a hlasateli! Ale! mravní základ těchto idei máme dvoutisícletý a Hus ani Čeští bratři lépe jich svou naukou a životem neposvětili nežli — Kristus! A pokud se týká realisování idei těchto, uvedení jich v život, nemůžeme v 19. a 20. století choditi pro způsob jejich uskutečnění

do století 16, jenž se ostatně ani neosvědčil. neb aspoň neudržel. Realisovány musí býti jinak, po našem, jak to za dnešních okolností může býti. —

Spisovatel se v české otázce zvláště Moravou neobíral, jak už mu pokrokoví vytkli — a také ne jinými částmi národa, a zdá se tudíž česká ta otázka necelou. Leč nemožno též říci, že se Čechami samými jen obírá — mluvíť zhruba a povšechně o české otázce, nevyvinuje jí do posledních koncův a nepropracovává do podrobností. Při pojednávání o myšlence Cyrillo-Methodějské však nebylo ani možno nezmíniti se o vlivu Velehradu (a i Hostýnu) na národní probuzení a život lidu moravského — a přece se tak nestalo! A je to prvé a jediné zlidovění a znárodnění slavismu, zjev v celém našem národním hnutí a probuzení ojedinělý, svou čistotou a silou imposantní a nanejvýš sympathický! Či pominut proto, že je tak eminentně „klerikalní“?!

Jinou mezeru cítíme už též v rámci tohoto povšechného rozboru „otázky české.“ A to jest vymezení politického dosahu našeho národního snažení, pojem a rozsah naší národnostní svéprávnosti vůbec. Není ten pojem tak samozřejmým. Jsou u věci právě dnes rozpory. Jedná se totiž o dva směry: národnostní svéprávnost topograficky vymezenou, jak se asi zahrnuje v pojmu naší státoprávní myšlenky, a národnostní svéprávnost individualistní, vždy a kdekoli nepřipoutanou k místu, ale k osobě, svobodu to a nedotknutelnou svéprávnost člověka jako individua. Ona forma národnostní svéprávnosti jest historická, tato, abych tak řekl, moderní, humanitní, přímočárný to důsledek katolicismu a lepší důsledek kosmopolitismu a internacionalismu. Pro kterou formu se prohlašuje spisovatel, z celé „otázky české“ nevysvítá zřejmě a jasně, ale zdá se, že pro první — historickou, pro tu, s kterou naši politikové i nejradikalnější, jakmile se octnou za hranicemi Čech — ve Vídni třebas — netroufají si už (ani ve jménu humanity, ani ve jménu kultury) státi na své individuelní svéprávnosti národní. A přece tato první — zase jeden kus to historismu — nám už nestačí!

Konečně, spis vyzývá k delší a důkladnější replice, než je to možno v listě literarně-kritickém a snad také věcná diskusse s povolanější strany osvětlí mnohé ty tmavé koutky „české otázky“ se stanoviska filosofického a socialního, jež i po knize p. Masarykově k osvětlení všestrannému vybízejí. *P. Šup.*

Jak se kdy v Čechách tancovalo. Dějiny tance v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku z věků nejstarších až do nové doby se zvláštním zřetelem k dějinám tance vůbec. Líčí *Dr. Čeněk Zíbrt,* docent kulturní historie na české universitě. Se 136 vyobrazeními. V Praze 1895. Nakl. F. Šimáček. Cena 3 zl. 20 kr.

Tato kniha Zíbrtova, původně rozměřená na 8—10 archův a za práce vzrostlá na archů 28, jest výsledkem úctyhodné píle, jako vůbec celá literarní fysiognomie Zíbrtova má za podstatný rys:

neúmornou píli a pracovitost, jíž prohřívá upřímná, víc než vědecká láska k české minulosti a zejména k našemu lidu. V jednom referatě o knize této mohlo se čísti, že spisovatel jen vytahuje z nesčetných přihrádek, výpisky a material uchovávajících, lístky k jednotlivým heslům — a kniha již je hotova. Jinak už si jednotlivci nedovedou vysvětliti přímo bájnou plodnost jeho. Vydalť v 7 letech (od r. 1888.) již dvaadvacet samostatných spisův, a co kromě nich drobných článků, referatův atd.! A třiadvacátý už je zadán k České Akademii: „Česká národní píseň, studie bibliografická.“ Tak jednoduše však knihy přece nevznikají, jak zmíněný pan referent naznačil. Kniha Zíbrtova jeví všude výsledky vážného myšlení a uvažování, a celé uspořádání její svědčí o vědomém úmyslu při jednom osvětlení vrhnouti co nejjasnější paprsky na celé vzdělanostní vlnění, jímž česká duše zmítána byla od historických dob až po naše dni, na poměry panstva a lidu, na ochotné opouštění svého a následování cizího, při čemž ovšem vždy byla v popředí šlechta, až zase v poslední chvíli opovrhovaná lidovost dochází nové, nikdy nebývalé cti. — Jako tak mnohé jiné názvy a jimi označené věci, Němci převzali od Slovanův i tanec a jeho název ples (v gotštině plinsjan). Slované jako národ hudbymilovný pěstovali též tanec, ač nevíme, zdali jako výkon obřadní při bohoslužbě pohanské či jako zábavu společenskou. Nejstarší vyobrazení hudcův a tanečníků zachovalo se nám ze století 11. na freskách chrámových v Kijevě. Ale ode dávna tančilo se příliš; každý svátek, každá příležitost veselá i smutná přišla lidem vhod, aby mohli tančiti; proto záhy pokládán v západní Evropě i u Slovanů tanec za věc hříšnou, vynález ďábla, ačkoli moravská pověst vypravuje, že první tančila již Eva v ráji. Zakazováno stále a stále zejména tančiti v neděle a ve svátky, ba podle spisu Šimona Lomnického o tanci z roku 1597. „všickni přistojící (chtějí tomu učitelové církve svaté), že tak mnoho hřeší, jako tanečníci. Ty staré babky, které při tanci přísedí, lépe by udělaly, aby do chrámu Páně šly anebo do své komůrky vešly a tu sobě své hříchy připomínaly a Pána Boha za odpuštění jich prosily, nežli aby tu při tanci sedíc, na něj se dívaly... a tudy mladic jiných, buď panen nebo paní v tom potvrzovaly a posilňovaly.“ Podivná zpráva zachovala se nám z r. 1267. Usnesení synody ve Vídni totiž přikazuje toho roku, aby Čechové pod pokutou vyloučení z církve nevodili si na hodokvasy židy a židovky, aby s nimi nejídali a nepili, aby s nimi na svatbách, posvíceních a zábavách netancovali. Totě měli naši předkové divné zvyky, že na ně bylo třeba takových předzvěstí antisemitismu! Že se tančilo a zároveň zpívalo, toho doklady pocházejí už ze století 13. Že tanec podléhal novotám, také vysvědčují spisovatelé. I jména nástrojů hudebních dochovala se hojně spolu s obrazy jejich, jako kobza, húsle, lučec (lyra), niněra (kobylí hlava), křídlo, loutna, bardún, sota, trúba, rybebka, žaltář, slavník, viola, píšťala, šalmaj, dudy, kajdy atd.; jenom druhy a způsoby tanců nikde nezaznamenány, ba ani názvy jejich až do století 17., leda těch, které přišly k nám z Němec, jako

„tanec ve zbroji“ (mečový) a pochodňový. První, jenž jmenuje zvláštní tanec, „kotek,“ je Mikuláš Dačický z Heslova, a hle, ten „kotek“ se tančí až podnes tu i tam mezi lidem! Lomnický jmenuje tanec „hrách a kroupy“ a dělá narážky na tanec „vrták.“ Že lidové tance všude označovány i malovány jako divoké, neohrabané, sprosté, tomu dnes už se nedivíme. Ovšem bývá veselí lidové nevázanější a méně umělkované, než veselí panské, ale na lid vůbec pohlíženo jako na tvory nižší, sprostší. To bylo modou. Tak nazíráno do nedávna i na písně lidu, na jeho kroje a vůbec na vše lidové. Mravokárci obyčejně se vyslovovali toliko proti tanci lidovému. Snad opravdu některé tance lidu budily pohoršení netoliko tím, že konány v den nedělní a sváteční a odluzovaly od bohoslužby i zbožnosti, nýbrž také nevázaností. Aspoň r. 1435. vyhlášeno bylo církevní usnesení, aby „kekléři, pištci, trubači, hudci k tancům a tanečníci nebyli jakožto lidé hříšní připouštěni ke stolu Páně.“ Že Čeští bratři byli proti tanci, nazývajíce jej tahanec, rozumí se samo sebou. Ale i sněmovní řády vydány proti tancům, v Brně r. 1526., v Čechách r. 1566. a opět r. 1659. atd. Za Rudolfa II. uveden do Prahy ballet. Rudolf měl i svou kapelu hudební. A potom již cizota se valila plnými dveřmi do Čech. V 18. století poprvé přicházely ke cti lidové tance; hanácké svatby provozovány i při dvorských slavnostech. Český tanec polka, vynalezený děvečkou Annou Chadimovou v Kostelci nad Labem a prvně složený učitelem Josefem Nerudou, vítězně proletl světem a podmanil si jej. Nejpozději, jak obyčejně vše naše (vzpomeňme si jen, jak tam přivítána Smetanova „Prodaná nevěsta,“ Dvořák a nyní České kvarteto), ujala se polka u bratří Rusův, a to asi teprve následkem obliby své v Paříži a Italii.

Tanec však stal se důležitým i pro národní probuzení naše, a tím získal si také trvalejších a vyšších zásluh, a proto mu zajisté každý zas odpustí kousek jeho viny. České bály r. 1840. v Konviktě zahájené (a podnes pořádané pod jménem „Národní besedy“ za protektoratu Dra. Riegra, který byl hlavním jejich pořadatelem od prvopočátku vedle původce J. K. Tyla) vzbudily takový rozruch v Praze a po venkově a způsobily tak mocný obrat ve smýšlení zejména damského a vyššího světa o naší národnosti a společnosti, že každý historik našeho probuzení musí jim věnovati čestnou vzpomínku. Tak učinil i Zíbrt ve zvláštní kapitole. Připojená vyobrazení seznamují nás také s kroji salonními tehdejších vlastenců. Maně vzdychne mnohý: Byly to přece jen krásné a blažící časy a úspěchy v těch „naivních“ letech čtyřicátých!

Dnes lidové tance studují se od tanečních mistrův a tančí i na jevišti Národního divadla, i na zábavách společenských; sbírají se, na základě jich motivů se komponují slavné skladby a rozebírají se. Zíbrt dopodrobna vypočítává jich jména a s chválou vytýkáme, že ve spise svém neohraničil národ náš Čechami, nýbrž zná český národ též na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku a dobře si ho všímá, byť i nadpis zněl: „Jak se kdy v Čechách tancovalo.“ Připomínajíce

ještě, že tu Zíbrt otiskl některé starší spisy posud málo známé nebo vůbec neznámé, jako spis Šimona Lomnického o tanci, Tobiáše Mouřenína spis o líčidle tancechtivých paní a panen (z roku 1594.), téhož „Historii kratochvilnou o jednom selském pacholku a poběhlém židu,“ českobratrský sborník ze 16. století, který v Holešově koupil bibl. musejní p. Patera s rozličnými komeniany, stará přísloví o tanci, rukopis českých písní a tanců z počátku toho století od Fr. hraběte Kolovrata Libštejnského a j., čímž kniha nabyla i ceny literarněhistorické, loučíme se s knihou, plnou měrou uznávajíce její záslužnost a zajímavost, bohatost obsahovou a obrázkovou, jakož i skvělou výpravu. Obecenstvo naše prý nerádo kupuje větší knihy, ale za to rádo tančí a tak si snad také rádo hodně mnoho pěkného o tanci přečte. Přejeme tedy spisu Zíbrtovu aspoň tolik odběratelů, co pouze v Praze letos bylo uspořádáno tanečních zábav veřejných i rodinných. Bude jich takto hned přes 2000. *Fr. Bílý.*

Hrabě Lev Tolstoj: **V čem záleží pravé lidské štěstí.** V Praze 1895. Nakl. J. R. Vilímek. Str. 23. Cena 20 kr.

Tolstoj není 13. apoštolem Jesu Krista, poněvadž nepřijímá celého učení, a chtějí-li lidé vší mocí, že jest apoštolem, tedy mohl by snad býti druhým Jidášem, který bezoddyšnou starostí o hmotné blaho zapomněl na duši, nesmrtelnou, a o jejíž dokonalosti Kristus jediné vždy a všude kázal.

„Jedna z prvních podmínek,“ praví Tolstoj, „všemi uznaná, jest nerušenost svazku, jenž spojuje člověka s přírodou, totiž se slunečním světem, volným vzduchem, nivami, rostlinami a živočichy. Všude a vždycky pokládali lidé nedostatek těchto svazků za neštěstí. To právě nejživěji pociťuje vězeň.“

Lidé naopak nepokládají za neštěstí vzdálenost od hvozdů, jezer, skal, nebes a touží-li po přírodě, nikdy ne tak silně, aby obětovali celý způsob života, ceníce výše věci zcela jiné, dle jich názoru užitečnější, vyplňující počet dnů jejich života a k nimž jako cílům posledním směřují. Obětují vůni krajin, tajemné šero hájů, hrůzu roklí velebnou, změkčenou zbloudilým paprskem slunce, k večeru v pravdě bezcenným. Za štěstí, příkladně, unisono uznávají: bohatství, pro něž podnikají nebezpečná dobrodružství, v nichž mnozí zahynou, jiní úsilovně pracují, až padnou úmorem, aniž cíle dosáhli, a nejšťastnějším dle všeobecného úsudku, kteří vítězně překonají všechny překážky, není to již štěstím ani uspokojením a touží bezoddyšně po větších a větších pokladech v nenasytné lakotě, zasluhující věru trest Midy, krále. Aneb obdivuhodné pořádají hony na čest, nestálou, změnnou, poněvadž není v osobě ctěné, ale ctící, zbudovaná na úsudku lidí druhých, k vůli nimž musí zapřít své názory a podřídit se druhým, slovem, plavat s proudem, aby byli ctěni, a sklamaná jednou hluboce hořem raní. Z toho jasno, že ztrátou svobody dobrovolnou získávají věci bezcenné, neobsahující štěstí, spíše bolest a smutek. Obětují jistotu za možné, tvoříce plány do budoucna, budoucnosti neznalí, jediné

Bohu náležející, cíli poslednímu, nejvyššímu, k němuž mají spěti dokonalostí nesmrtelné duše, na niž starostmi o své tělo zapomínají a která nemá nic společného s životním principem animala!

„Jiná podmínka štěstí je práce: práce sympathická a volná; pak práce tělesná, jež přivodí chut k jídlu, a hluboký a občerstvující spánek."

Tolstoj zamítá práci duševní, objektivně vyšší, nad tu, kterou sám odporučuje, totiž: hmotnou, tělesnou a nutnou zároveň i k štěstí, dle čehož jistě jsou nejšťastnější lidé, pracující v nejrůznějších závodech a továrnách těžce od rána do večera, jimž dobře chutná a kteří dobře spějí. A přece všichni jsou za jedno v názoru, že práce je do jisté míry trestem — jako byla prarodičům po zrušení zákona Božího, tedy ze zla, hříchu vyrostlá, a kvetou z bahna lilie? Každá práce nutná činí člověka sobcem, pyšným, hrdým, zatvrzelým, krutým a rozhodně ne „ctnostným," jak učili ve škole parabolou o mravenci, jenž vyhnal nemilosrdně hladového cvrčka s posměchem, aby šel k těm, jimž pěl. Cvrček blažil celé léto pěním ne sebe, ale druhé, konal krásné, prost egoismu mravence, shromažďujícího jen pro sebe. Učitelé radili nám následovat jako příklad ctnost mravence, totiž: egoismus, hrdost na svou práci, ukrutnost! Výborní pedagogové! A rovněž ohromné stádo „positivistů," „materialistů," „socialistů," jimž jen myslící materií člověk, jehož život začíná narozením — končí se smrtí tělesnou a vyplněn důležitou prací, jež je „kyvadlo, propůjčující možnost zpříma jít, stálé rozptýlení, zrno, duchu odevzdané, aby je semlel a z něho nutný chléb se sladkým vědomím vyplněné povinnosti připravil" — jak řekl jeden z nich, vlastně „nohsled," Emile Zola, bez odporu umělec — ovce. Slovem: každá práce hmotná zaslepuje člověka, že nevidí, co v něm lásky, milosrdenství. sebezapírání a moci vůle nad zlem skrytým, úskočným, ďábelským, dokonce ne přirozeným a prostě: bestií! (O. p.) *A. Breska.*

Knihovna „Besed lidu." *Emilie Pardo-Bazáncvá:* „Zločin z pověry." Povídka. Ze španělského přeložil *Hugo Kosterka.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto.

Pardo-Bazánovou přirovnávají mnozí kritikové španělští k Mme. Staëlové. Narodila se v Coruñi 16. září 1851. Prvními výplody jejího ducha byly verše oslavující vítězství Španělů v Maroku. Roku 1868. se provdala a přesídlila se do Madrida, kde prodlévala v salonech aristokratických a zabývala se tehdy spíše politikou a divadlem nežli studiem. Později procestovala Francii, Britanii a Italii, a tím obohatila se duše její zárodky uměleckého nadšení, jimž prožiti bylo — než vypučely ve květy a plody — atmosferu rozumové přísnosti a vědeckého vzdělání. Roku 1876. začala vydávati svá díla. První ukázkou byla úvaha o P. Feijóovi, vyznamenaná na závodech v Oviedě. a jí následovaly různé články v madridském časopise „La Ciencia Cristiana." Za tu dobu změnily se znatelně ideje pí. Pardo-Bazánové o politice a literatuře. Ač její péro někdy trochu směleji si počíná — jako

na př. svědčí o tom v uvedeném překladě charakteristika páně kanovníkova, — přece doznati jest, že spisovatelka je pravověrnou katoličkou. Její vliv na španělskou literaturu pojistilo založení měsíčníka „Nuevo Teatro Crítico," jejž sama rediguje. V domě jejím scházejí se četní spisovatelé a umělci. Nemalé zásluhy získala si Pardo-Bazánová tím, že upozornila svým časem na roman „Pequeñeces...," vyšlý z brku slavného jesuity P. Luise Colomy (Barcelona, 1891 již 4. vydání), jenž kdysi mnoho ruchu způsobil: nečísti jeho bylo tolik, jako jíti na ulici bez klobouku. V dotčeném měsíčníku „N. T. C." vydala úvahu o díle tom i o jeho autorovi pod titulem „Un jesuita novelista," kteráž úvaha vyšla pak o sobě pod názvem: „El P. Luis Coloma, biografía y estudio crítico" (Madrid, rok neudán, str. 122). O díle Colomově napsal svérázný článek proslulý kritik Federico Ballart („Loc Lunes de El Imparcial," 13. a 20. dubna 1891). Rovněž i v „El Heraldo de Madrid" (2—18. dubna 1891) bylo lze čísti úsudek o romanu „Pequeñeces..." Juan Valera nenechal romanu toho bez povšimnutí; napsal odpověď hrdinky romanu k autorovi: „Currita Alboraoz al Padre Luis Coloma" (Madrid 1891, str. 79). Tak se psalo o řečeném romanu napořád. P. Fr. Conrado Muiños y Sáenz uveřejnil v „La Ciudad de Diós" (20. dubna 1891) článek: „La crítica de ‚Pequeñeces...' y pequeñeces de La crítica," na nějž odpověděla paní Pardo-Bazánová. Nebude nemístno, podotkneme-li, že jako antiroman k „Pequeñeces..." napsal Vicente de la Cruz: „Más pequeñeces... El Jesuíta" (Madrid, bez roku, str. 286), jejž však bychom nazvali spíše „židovské pletichy." Tolik mimochodem při této příležitosti o „maličkostech..."

Pardo-Bazánová jest naturalistkou, ale její nadšení nepřekáží jí v tom, aby nestigmatisovala determinismu a jiných vad Zolových, jichž je prosta, aspoň ve většině svých romanů. Liší se od svých stoupenců tím, že nefalsifikuje přírody, ukazujíc snad jen na její ohyzdnou stránku, nýbrž reprodukuje ji celou s nesčíslnými jejími rozdíly. Prvním dílem, v němž zpozorovány byly její romanové schopnosti, jest „Pascual López, autobiografía de un estudiante de Medicina," uveřejněné v „Revista de España" a později o sobě (Madrid 1879). Dílo to, třeba bylo dosti dobré, slibovalo přece ještě lepší naděje o spisovatelce, jež se také naplnily. Uvádíme její další práce: „Un viaje de novios" (Madrid 1881), „La tribuna," „El cisne de Vilamorta" (Madrid 1885), „Los Pagos de Ulloa" (Barcelona 1886), „La madre Naturaleza" (druhý díl ku předešlému, B. 1887), „Insolación" (B. 1889), „Morriña" (rovněž), „La cristiana" (M. 1890), „La prueba" (rovněž). — Překlad je plynný. *Fr. Dolejš.*

Ottova Laciná knihovna národní. Č. 128. „Z pražského ovzduší." Obrázky a nálady. Napsal *V. Hladík.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto.

Názvem „Z pražského ovzduší" spisovatel zahrnul 17 povídek delších a kratších, z nichž většina, totiž: „Dva protějšky," „Allegro capriccioso," „Rodina páně Štěpánova," „Ve prospěch chudých dětí,"

„Po koncertu,“ „Obchodní záležitost.“ „Doktor Martinec,“ „Svatební šaty,“ „Soumrak.“ „Paní Bousková.“ „Jan Kvis a synové,“ vážena ze života bohatého velkoobchodnictva, měšťanstva a zámožné intelligence pražské, menšina ze života tříd chudých, totiž: „Povídka z kanceláře,“ „Sestřenice,“ „Slečna kasírka,“ „Dvacetník,“ ze života písařského a kancelářského, jenž spisovateli z vlastní zkušenosti dobře znám jest; „Zvonek“ jest obrázek ze života pražské domovnice, „V ranním šeru“ nálada masopustní. — Spisovatel. jehož jméno čtenářům z různých časopisův asi v paměti utkvělo, vyniká bohatým nadáním vypravovatelským. Oko jeho jest otevřeno, probírá se světem jako knihou obrázkovou, a se štědrostí právě mladickou, jež u vědomí přebytečných sil látkami téměř plýtvá, nahrnuto tu v řadě krátkých povídek děje pro celé svazky romanů, zachyceno tu množství postav ze života pražského od dělníka a domovnice až po továrníka a velkoobchodníka, od pohodlného soukromníka až po nadšeného adepta umění. Spisovatel jest dobrým pozorovatelem, umí též pověděti, co viděl, ovládá svou techniku, a má též odvahu říci vždy pravdu, jest upřímným. Proto jeho vypravování rázem upoutá si čtenáře a udrží ho v napjetí od počátku do konce.

Také stanovisko, s něhož spisovatel na předmět svůj pohlíží, jeho poměr k tomu předmětu jest celkem slušný, správný a důstojný. Nevytýkejž nám tu nikdo choutky mravokárné a sháňku po kapucinádách, ani že snad opisujeme, co nedávno v „Naší době“ vytištěno z Tolstého předmluvy k Maupassantovi. Pověděltˇ tam Tolstoj svým prostým a jasným způsobem věc dávno známou a skutečně provozovanou ode všech kritiků, kteří se nedali zaraziti heslem esthetiky formalné. Ale právě v tom spočívá veliká zásluha Tolstého, že se zmužile ujímá pravdy proti nejučenějším theoriím západoevropským a že své světové jméno propůjčuje k rozšíření pravdy dobře cítěné, třeba osvětou neuznávané. Tedy, pravíme ještě jednou, poměr našeho spisovatele ku předmětu vypravování celkem jest slušný, správný, důstojný, spisovatel jest spravedliv, smýšlení jeho jest šlechetné, idealní. On při vší své lehké mysli nemůže odepříti svých sympathií chudé švadleně, pykající těžkým strádáním za poblouzení mladické, proti sobeckému panu Filarovi, ubíhajícímu opatrně při prvém hnutí zlého svědomí („Dva protějšky.“) On hájí statečně idealní smýšlení mladého sochaře Štěpána, jenž proti vůli otce svého, velkoobchodníka, povrhnuv hotovým blahobytem neohroženě dal se na dráhu umění. („Rodina páně Štěpánova.“) On objeví netušenou dobrotu srdce při ztraceném na oko následkem mladického poblouzení písaři Kloubkovi („Povídka z kanceláře.“) On kárá jalovou ješitnost samolibého poety proti úpěnlivému volání bídy skutečného života („Ve prospěch chudých dětí“) kárá nemužný egoismus vybíravých ženichův a starých mládenců („Obchodní záležitost,“ „Doktor Martinec“) chválí odhodlanou mužnost spisovatele a úředníka Mareše, jenž radostně přídrží se dívky, odpovídající tužbám srdce jeho, chudoby nedbaje („Slečna kasírka“). Soucitně líčí utrpení bídných lidí („Zvonek“) a přátelskou, upřímnou

ochotu nemajetného se strádajícím, proti tupé otrlosti boháčů („Dvacetník“). Nahlédnuv hluboko v tajiny světa finančního a obchodního, skrze Kvisa mladšího nadšeně zastává se práv dělníkových proti krutovládě kapitalu, zosobněné ve starším jeho bratrovi, lakotném a ctižádostivém spekulantu. („Jan Kvis a synové.“)

Ve všech těchto kusech vidíme spisovatele zaujímati správné stanovisko ku svému předmětu. Jinak se má věc při obrázku „Paní Bousková.“ Hezká, mladá panička, která má churavého muže, dovede vše chytře spořádati tak, že milence svého, pana Matouše, dostane k sobě na byt, a vypravivši manžela svého do lázní, konečně vyhoví jeho i svým tužbám. To jest předmět à la Maupassant, jeden z těch, proti nimž Tolstoj vší mocí svého fondu duševního, veškerým přesvědčením srdce svého se vzpírá. To jest předmět, vůči kterému třeba jasně a bez obalu vysloviti a vytknouti, jak o umění smýšlí, každému poctivci, ač nechce-li zastírati se frasemi a zůstati neutralním ve službě černého i bílého zároveň. Jest-li s pravdou l'art pour l'art, pak jest „Paní Bousková“ kabinetním kouskem vypravovatelského umění. Pan V. Hladík s virtuositou podivuhodnou dovedl vyložiti toto milostné dobrodružství: on s takovou vřelostí, s takovou horoucností vylíčil city, tužby a strádání svého hrdiny po smyslné lásce lačnící a s takovou raffinovaností upravil postup svého vypravování, že čtenář méně zkušený všecek uchvácen musí uváznouti v síti kolem vnadidla rozložené, a uváznuv buď si zoufati neb odhodlati se za každou cenu státi se podobné rozkoše účastným. V té příčině tedy umělecké dílo dobylo plného úspěchu. Tolstoj při podobné pohnutce diví se Maupassantovi a podobným spisovatelům, že tak rádi oslavují cizoložství, smějíce se mužům podváděným, když přece oni sami sestárnouce od svých mladých ničeho lepšího naditi se nemohou, jinými slovy: že sami sobě se smějí, svou vlastní hanbu oslavují. Podivení to jest oprávněno, pokud se o mladých a starých mluví in generali, ale docela pochopitelnou ukáže se věc, podíváme-li se na pohnutky ke hříchu tomu vedoucí. Ve skutečnosti hřeší jedni, podle moderní písničky „Vždyť jsme jen jednou na světě,“ chtějíce užiti světa, pokud ho užívati mohou; a takoví se potom nesmějí mrzeti, když je na stará kolena stihne osud ubohého, ošizeného ženou i domnělým přítelem pana sekretáře Bouska. Druzí hřeší z veliké v sebe důvěry, majíce za to, že šiditi se dávají jen hloupí, chytří že tomu ujdou, šidíce ale sami šizeni nejsouce. Těm pak jest svého času starati se o potvrzení své theorie a pečovati, aby nebyla liška nad lišku. Pohnutkou hříchu v prvém případě jest lehkomyslnost a nízkost mysli, ve druhém případě sobectví Pan V. Hladík svým obrázkem chtěj nechtěj oslavuje a doporučuje volnou lásku, a poněvadž manželství jest institucí posud platnou, tedy: volnou lásku uvnitř právoplatného manželství. Nemějž nám za zlé autor, bude-li ty řádky čísti, že si dovolujeme položiti před jeho svědomí tyto otázky: Přál by autor sobě aneb jiné osobě, na níž mu záleží, která mu jest milou, býti na místě p. sekretáře Bouska, t. j. býti milovanou manželkou

a domnělým přítelem za zády šizenu? Přál by si p. autor, aby někdo, naveden jsa jeho uměleckým dílem, buď jej samého neb jeho bližního uvedl v situaci p. Bouska? Přál by si p. autor, aby někdo, navedený nebo s v e d e n ý jeho dílem uměleckým, kdyby náhodou svým hříchem na sebe sama čerta odvázal a na svou hlavu a na jiné nekonečné neštěstí, hoře a lítost dlouhotrvající uvalil, aby potom pykaje výčitkami jej, původce, zahrnoval a proklínal prvého pokušitele? (O. p) *L. Šolc.*

Přítel domoviny. R. XI. č. 1. „N á s t r a h y." Obraz ze života od *Dra. Serváce Hellera.* V Praze 1895. Nakl. E. Beaufort.

Konečně jsem po několikerém odložení knížku přece dočetl. Uf — byla to práce! Především však musím podotknouti, že nechci podati čtenáři nic jiného než své, pouze své dojmy; neřídím se ničím jiným než svou vlastní schopností a svým vlastním pochopením Snad se mýlím, ale pravím vše upřímně, jak cítím, jakož vůbec každý kritik — jak dí Skabičevský — povinen jest chváliti to, co se mu líbí a kárati jen to, co shledává špatným, a to v té míře, v jaké to shledává špatným — nic víc, nic méně. K čemu však tento úvod? Inu, lidé jsou náramně křehcí a mohli by naposledy zase obviniti někoho, že si mne objednal.

„Nástrahy" tedy — řeknu to hned předem — patří mezi ten druh literarní práce, jež v literatuře nemá ceny. A konečně myslím, že se nemýlím, řeknu-li, že ani sám p. spis. nepokládá „Nástrahy" za dílo literarně ani prostřední. Je to knížka, jež má, jak myslím, čtenáře pobavit. Však jakého čtenáře? Inu zcela povrchního, takového, jenž spokojí se šikovně navlečeným dějem, zadrhnutou kličkou, několika raketami effektních scen za hřmění tureckých bubnů: starých, ošuntělých frasí, pozlátkem tuctové psychologie a charakteristiky — jenž se s radostí nechá polehtati pseudorealistickým líčením toho neb onoho výjevu a na konec s mírným úsměvem odloží knihu se slovy: „Můj Bože, ten pan spisovatel to zná! Škoda, že už je konec!" A já chudák také s radostí zase povzdechl: „Oh, ten pan spisovatel se vyzná v řemesle spisovatelském, ale zaplať Pán Bůh, že už je konec!" Však odpusťte, zapomněl bych skoro říci vám, co je vlastně obsahem „Nástrah." Co? Stará historie!

Statkář, boháč Branovský, elegan, muž šlechetný, uchází se o Mínu Lošťákovu, „růži z roští," dívku vysoce vzdělanou, ušlechtilou, pocházející však z rodiny prazchátralé. Líčí se tedy per longum et latum vše, co patří k tomu, abychom poznali své osobnosti, a konečně se náš párek beze všech cavyků vezme. Vše jde dobře. Ale v tom zasáhne oba novomanžele hromová rána. Rodiče Míny chtějí ze sňatku těžiti, a k tomu cíli připravila stará Lošťáková už vše před sňatkem. Poslala totiž Mínu do Krakova k pseudostrýci Królewskému, majetníku bordelu, u něhož tři neděle bydlela táž v rozkřičeném domě a také jako odaliska policejně ohlášena byla — aniž o tom čeho zvěděla, aniž také tušila, kde vlastně jest. A teď najednou po sňatku hrozí stará Lošťáková dceři své, že vše vyjeví jejímu muži, jenž tak ztratí všechnu illusi o čistotě své paní (co? šikovná klička!), nepošle-li jí několik tisíc. A v týž

čas dostane Branovský list, z něhož doví se, že v Krakově vlastně už byla Mína oddána s jistým Królewským, ten však že mu ji za 200.000 zl. přenechá. (Jsou to rány, co!)

Ale všechno dopadne šťastně. Bratr Míny, Jindřich, světák, ale jinak člověk dobrý, zapomene dáti na poštu psaní matky své, adressované onomu Królewskému, a když je otevře, pozná on i Branovský a Mína, že vše je podvod.

Finitum! Manželé mohou žít šťastně dál.

Pan S. Heller je dobrý parleur a má všechny vlastnosti, aby stal se miláčkem nemyslících mass. A mají ho také mnozí velice rádi. Nedivím se. Šikovně vše zatáhne, děj vymyslí dosti zajímavý, sceny napínavé — jak už vám napoví názvy jednotlivých kapitol, jako na př. „Růže v roští,“ „Proměna smetiště,“ „Hromová rána“ — nějaký ten „deus ex machina“ také neškodí, vše konečně je hezky spořádáno, stupňováno, aby zájem neochábl (máte-li ovšem nějaký) a rozmanitost také neschází. Máte tu charaktery špatné a na druhé straně opravdu vznešené, čisté a jasné. A přes to pravím, že literarní ceny „Nástrahy“ nemají a že konečně jen poněkud myslícího čtenáře ani nepobaví. Proč? Inu, cítíte příliš snahu, namahání p. spisovatele, aby vše bylo sensační, napínavé; odevšad zeje na vás umělecká faleš, a všechno je tuctové. Tuctový je ten šlechetný Branovský, tuctová je Mína, tuctový je hejsek Jindřich i jeho špatná matka a neméně špatný otec. Sceny vymyšleny jsou sice na uchycení čtenáře, ale vše je ploché, bez výrazu, bez barvy. Vše už otřepané, tisíckrát s daleko větším prospěchem použité musilo zase ven. Falešný kopulační list, sňatek bez pravé nevěsty, směšně zosnované podvody atd. atd. unavují vás, ani když vám vůbec nenapadne ptáti se po psychologickém vysvětlení toho neb onoho duševního processu, jako je na př. vznik lásky Míny k Branovskému. Autor řekne, že poznala jeho šlechetnou povahu, a dosť. Láska je tu! Anebo jak se zamiloval Branovský do Míny. Ty monology jsou výtečné. Haha! Anebo líčení pražských hejsků, té naší „jeunesse dorée.“ Jak výrazné!

A chcete humor? Přečtěte si, prosím, sceny na str. 64.—67. Chcete scenu realistickou (či naturalistickou?)? Přečtěte si str. 24., anebo celou kapitolu: „Zajímavá rodina.“ Chcete studovat pražský l'argot? Všimněte si jednotlivých frasí: „Hni raděj pytlíkem,“ anebo „jsi nacongnutý“ anebo „ty's přece jen slon rohatý.“ A jak jadrně zní: „Nepovídej, starý brepto,“ anebo „měla jsem s ní diškurs ohledně ženidla“ atd. Chcete se snad něčemu naučit? Prosím, přečtěte si str. 58. a budete umět vykládat karty. Chcete vzdělaně a duchaplně bavit damy? Naučte se hlubokým slovům Branovského o superioritě žen. Eh, eh — co vše tu není? Citaty z „Figara,“ z makrobiotiky J. J. Cohausena anno 1753, z Hesioda, anekdoty, vtipy atd. Inu rozkoš! Apropos! Čtenář nevěří? a já — nu, nechci býti zlomyslným. Výtečná kniha, není-liž pravda? Však žert stranou! Kniha bezvýrazná, prázdná, všední, v níž vše je dosti pěkně seřaděno, slušně vypravováno — toť „Nástrahy.“ Nic víc, nic méně. —

Fr. Holeček.

Jazyk český ve vyšších třídách školy obecné a ve školách měšťanských. Pro učitele sepsal *J. Růžička*, ředitel měšťanské školy na Král. Vinohradech.

Na základech mluvnice Gebauerovy sepsáno bylo v posledním dvouletí několikero mluvnic pro školy měšťanské; schváleny z nich byly Novákova a Konířova. Dostala se tedy žactvu do rukou i učebnice z jazyka mateřského, kterémuž do té doby tu tak, onde jinak vyučováno; učiteli pak — zvláště přichází-li teprve na školu měšťanskou — podána rukojet spolehlivá. Zůstane však i na dále — čehož nikdo rozvážlivý nebude popírati — Gebauerova „Nauka o slově“ a „Skladba“ zdrojem, kterýž i prohloubiti i utvrditi dovede obor vědění a poznání jazykového při každém učiteli ať školy obecné, ať měšťanské. Nerozumíme proto, která příčina vedla ku „sepsání“ knihy svrchu psané. Marně ředitel Růžička měnil a přestavoval — Gebauer probleskuje na každé straně. Názvy odstavců, rozdělení látky, ba celé věty a stati — vše a vše je Gebauerovo, ač tvrditi se chce — nevíme komu, — že mluvnici tu sepsal ředitel Růžička. Ani sobě ani učitelstvu tím neposloužil.

Na ukončenou několik slov z „Labyrintu“: „Naproti tomu jiné spatřím, že jen z jiných nádob vybírali a do svých překládali. Některý zajisté... rozřídil, jiný zase... zahustil, jen aby se také nové zadělání zdálo. I divno i hněvno mi bylo —“

Knihkupectví Urbánkovo vydalo zase o novou zbytečnou knihu více! *V. Dudek.*

Knihovna lidu a mládeže.

Zvony a zvonky. Písně a bajky pro dítky napsal *J. V. Sládek.* Illustroval M. Aleš. V Praze 1895. Nakl. J. Otto. Str. 96.

Básnictví dětské v literatuře naší až do poslední doby obstarávali skoro výhradně učitelé-veršovníci, kteří nemajíce téměř žádného nadání básnického skládali své didaktické verše namáhavě v jakési celky, které jmenovali „básněmi pro děti,“ v nichž však po skutečné poesii nebylo ani stopy. Takové didaktické veršovnictví, kdež o básnictví není vůbec ani řeči, pěstuje se dosud v knihovnách pro děti a mládež. Zřídka kdy setkáme se v takových knihovnách a časopisech s básničkou, která by jen poněkud vyhovovala požadavkům shovívavé kritiky. Takoví veršovníci nehledí na nic jiného, než jen na to, aby do veršů, které jmenují básněmi, vložili nějakou poučnou myšlenku, a tím se spokojí. Básníci povolaní dlouho nechtěli sestoupiti k dětem, zapěti jim písně. Teprve před nějakými desíti lety několik lepších básníků českých počalo psáti básně pro děti. Ze všech pak povolaných básníků pro děti z největší sympathie se těší J. V. Sládek, jehož „Zlatý máj“ (1887) a „Skřivánčí písně“ (1888) jsou ozdobou dětských knihoven; k těmto dvěma sbírkám přistoupila nyní třetí sbírka básní a bajek pro děti: „Zvony a zvonky.“ Sbírka „Zvony a zvonky“ obsahuje písně „veselé, vážné i dovádivé.“ Přes polovici čísel sbírky této plno laškovného, veselého humoru.

Sládek dobře v nich zachytil veselou, rozmarnou náladu dětí, jejich naivně optimistický názor na svět, jejich přítulnost k přírodě i domácím zvířatům. Takové písně, jako jsou: „Paleček," „Trpaslík," „Chudý psík," „Komedie," „Pyšný macek," „Holoubci," „Vrabčí soud" dýší přirozeností a jsou plny pravé poesie. Také vážnější písně a bajky („Osel a vůl," „Cvrček," „Nohy," „Žitný klas") jsou prosty didaktické strojenosti, suchoparnosti a planých frasí. Motiv vlastenecký přirozeně zbásněn v písních: „Kuráž," „Zahrajem si na vojáky," „Král Honza," „Jsem Čech," „Čeští hoši," „Svatý Václav." Nábožnou náladu, cit zbožnosti a důvěry v Boha i v malých dětech vzbudí nejobšírnější báseň sbírky „Koleda," v níž Ježíšek vylíčen v mládí svém jako král chudých lidí, „Květy mladosti," „Srdce," „V změnách života," „Důvěra v Boha." Myšlenka o pomíjejícnosti všeho pozemského a proměnlivosti všeho vyjadřena pěkně zvláště v básni „V změnách života," kterou tu klademe celou:

Jak noc a den a mrak a jas
a krutá zima, jaro zas
se vystřídají spolu,
tak v lidském přijdou životě
den radostný, den v trampotě,
pak mír po každém bolu.

Dnes všeho máme dostatek
a zejtra vchází do vrátek
nám hlad a nouze krutá;
dnes jsme jak růže červená
a zejtra větrem zlomená,
neb mrazem ožehnutá.

Teď s rodiči jsme milými
a sestrami a bratřími
a po letech tak sami!
Po listu list, po květu květ
nás osud roznes' v širý svět
a Bůh jen zůstal s námi.

Však nezoufej a bázně nech,
On v utrpeních bude všech
tě sílit dobrotivě.
On stokrát vrátí, co vzal dnes; —
jen pracuj, doufej, věř, — a nes,
co určil, trpělivě!

Není tu zbytečné sentimentalnosti, ale také ne zbytečné zoufanlivosti. Báseň vyznívá povzbuzením k snášelivosti, pracovitosti a důvěře v Boha.

Básně Sládkovy psány plynným, ohebným veršem; jen tu a tam vložen verš nedosti výrazný, slovo méně případné pro rým neb rythmus. Knihu Sládkovu odporučujeme mládeži i příznivcům jejím.

A. Vlas.

Sbírka spisů pro mládež vynikajících českých spisovatelů. Č. 2. *F. J. Andrlík:* „Robinsonka na Balkaně." Příhody osamělé dívky za poslední války rusko-turecké. S 5 vyobrazeními. V Praze 1893. Nakl. Dr. Fr. Bačkovský.

Gligor Čavdar, ubíraje se do války za osvobození bulharské vlasti od Turkův, odevzdal děti své, Cvetu a Spasa, pod ochranu své příbuzné, baby Bačky v Lasině (v Srbsku). Dětem se však u Bačky, živící se čarodějstvím, baby nevalně vlídné, ale za to skoupé, zle vedlo, a proto prchly od ní do svého domova. Neznajíce cest, zbloudily v balkanských horách, kdež osudnou náhodou od sebe odtrženy byly. Spas dostal se do otroctví tureckého a Cveta prožila za stálého nebezpečí dobrodružnou robinsonadu na Balkaně. Ku konci povídky otec i děti se shledají. Otce našla Cveta v polní ruské

nemocnici a Spasa vyhledal a přivedl turecký důstojník Muktarli z vděčnosti k Cvetě, která mu zachránila život.

Na str. 41. líčí p. spis. zaklínání nemoci, která rozmohla se ve stádě pastýře Aumondova:

Sotva vyšlo slunce, zaklínač odebral se, drže v pravici ikonu, do ohrady, kde ovce odpočívaly. Kráčeje od ovce k ovci, hledal zlého ducha neboli upíra, ale duch nečekal. Prchal od zvířete ke zvířeti. Náhle rozezvučely se zvonce, jimiž berani jsou zdobeni. „Hle, již utekl upír do zvonců!" zvolal kouzelník a běhaje kolem beranů, vyháněl upíra i ze zvonců. Podařilo se; ale za to blízký pes počínal si jako posedlý. „Upír vklouzl psovi do tlamy!" zvěstuje zaklínač a rozběhl se ke psu. Duch okamžitě prchl, ale kouzelník ho přece nepropásl. Houně v koutě ležící počala se náhle pohybovati. Zaklínač odložil ikonu, vrhl se na houni a smačkav ji v uzel, pospíchal s ní k ohni, aby ji i s duchem spálil. Houně shořela s velikým praskotem. Kouzla byla u konce.

Tedy: pověra o zlém duchu („upíru"), který způsobuje nemoci ve stádu ovčím, pověra o možnosti zažehnati, zaklíti ho, líčí se tu nikoli jako pověra, ale jako existující fakt. Lehkověrná mládež snadno uvěří, že jsou „upírové," kteří vcházejí do ovec, psův a dokonce do houní a že jsou zaklínači, kteří je dovedou ze života zvířete vyhnati a zničiti.

Pan spisovatel mínil snad tímto líčením zbarviti své vypravování ethnograficky, podle názoru, že pověra je vynikajícím znakem prostého lidu. Dostal se ovšem na scestí, neboť zbytečná episoda v jeho povídce schopna je pověru vyvolati a utvrditi. Nehledě však ani k tomu, nemůže se nám líbiti, vyhledává-li spisovatel a s jakousi zálibou líčí právě tyto stránky lidové. Pověra a podobné kulturní přežitky co den ztrácejí se a mizí pod dojmem osvěty a nelze je považovati za charakteristikon ani národa s opozděnou kulturou, jako byl na př. bulharský v době povstání. Pan Andrlík na svém výletu do Bulharska snad shledal, že pastýři na Balkaně věří v upíry, že mají své čarodějnice a zaklínače, ale vylíčením jediné této stránky podal obraz jednostranný. — Povídka má leckteré přednosti: vypravování je svižné, poutavé, vyhýbá se krvavým líčením, k nimž doba dějová přímo svádí, naopak lidskost a odpuštění nepříteli prostupuje tvrdým rázem válečné doby a leckterá povaha chrabrého bojovníka jest kreslena na úkor pravdy měkce. Děje je všude dostatek a nikde není zdržován dlouhými popisy krajin, jak někteří spisovatelé pro mládež činí. Povídka jest výše, nežli obyčejná, mělká literarní tvorba pro děti, přes to však za jiných okolností sotva objevila by se ve sbírce spisův od vynikajících spisovatelů. Nachází-li tam dobré místo nyní, viděti v tom silný příznak nynějších literarních poměrů našich: jakého kalibru musí býti to, co jest ještě pod tímto genrem?

J. Horský.

Zprávy.

Listy z Prahy. XXII. Stojíme ve znamení výstavy. Za krátko otevrou se brány výstaviště, a dílo, jemuž sudičky vložily do vínku nedůvěru, dílo, o němž tolik pochybováno, hovořeno a psáno, ba o jehož otectví už také válčeno, národ spatří uskutečněno. Na ty

tisíceré otázky se všech stran se hrnoucí, bude-li přece výstava, v odpověď buší sterá kladiva tesařů a strojníků, hrčí vozy plné beden, denně dojíždějící. Otázky i pochybnosti provázejí každé velké dílo: při národopisné výstavě jistě vyplývaly z obavy nezdaru, z lásky k věci. Tím větší bude radost, čím tlumenější byly naděje. Vše, co se mínilo, chystalo a slibovalo, nedojde asi splnění: program byl málem idealní, a nejkrásnější plány a úmysly ničívá tvrdá skutečnost, nepřízeň poměrů, váhavost lidí. Proto s původním programem v ruce snad nebude nikdo choditi po výstavě; ale troufáme, že i ty, jež neuspokojí jednotlivosti, překvapí celek. Ovšem národopisná výstava nemůže býti tak imposantní jako byla jubilejní; za to bude více idyllická, svéráznější. Na jubilejní výstavě slavnosti ustupovaly do pozadí, zde musí nejen zobrazovati život národa, ale i vlévati jej, ruch a změnu do výstavy.

Bohdá zrodí se z výstavy též mnohé dobro trvalé pro celý národní život náš; zejména bychom vítali jeden následek její: návrat do sebe, do své podstaty, a to všude a ve všem, kde to srovnati možno s dobou nynější. Dotkneme se jen jedné věci, kde je náprava snadná.

Tyto dni opět všemi časopisy koloval vyňatek z nového vědeckého sborníku: „Českého časopisu historického.“ Týkal se budoucnosti historické Prahy, které hrozí od našich stavitelův a architektů takové nebezpečí, že jest se až báti, aby se nesplnilo proroctví slepého mládence, dle něhož lidé jdouce po mostě budou říkati: Tady stávala Praha! Staré budovy s rozkošnými façadami, vykýři, soškami a praktickým i milým podloubím boří se o překot a na místě jich vyrůstají střízlivé činžáky; místo originalních výtvorů stavitelských, rozmanitostí lahodících oku, starobylostí ducha maní unášejících do dávno, dávno minulých dob, vyvyšují se nebetyčné patráky, nešťastné nápodoby a smíšeniny všech možných i nemožných slohů, hrůza obyvatelů odsouzených stoupati do těch výšin svého obydlí. Je opravdu věc podivuhodná, jak v historické Praze, cizincům milé jen starým rázem jejím, jak v národě historičností skrz na skrz — i v politice — proniklém, jeví se málo smyslu pro historické umění, pro památky minulosti! Nelze a nelze toho docíliti, aby snesen byl sněmem zákon na ochranu památek, aby Praha si vymohla právo naporučiti stavitelům, by při obnově význačných staveb starých obnovován byl vždy také starý sloh jejich, ba cizinci musí brániti uměleckých památek pražských proti samé Praze, jako na př. Dr. Ilg kostela sv. Karla Boromejského a sv. Václavského. Na všecky časy zůstane skvrnou, že dopuštěno bylo před 3 lety zbořiti kostel vystavěný Přemyslem Otakarem II. na oslavu vítězství dobytého nad Prusy a že část zbořeniště pak zakoupena byla obcí za dražší peníz nežli zač prodáván původně celý komplex! A při tom stále se hledá místo pro městské museum!

Zbavujíc sebe historických památek, Praha odkládá jaksi i svou minulost a syny a dcery své zbavuje oněch živných a silivých

imponderabilií, onoho srůstání celé bytosti od nejútlejšího věku s děním a žitím předků, jež jest prostému člověku i vzdělanci stálým pramenem národního sebevědomí.

V té věci doufáme že výstava způsobí obrat. Již nyní, ač stará Praha stojí teprve ze dřeva vybudována, bez zednických a malířských okras, působí pobyt v ní dojmem úplným, hlubokým. Ocitáme se tu ve světě jiném, jako odříznuti od přítomnosti. Ty divné střechy, lomenice, štíty, arkýře, ty nové nám linie oken a dveří, ty četné malby, nápisy, věžičky, sochy a jiné okrasy stavitelské na domech, křivolaké a úzké ulice a mezi nimi kostel sv. Linharta jímají celou bytost neobvyklým kouzlem.

Není možná, aby ten účin hned vyvětral a zmizel; ze Staré Prahy bude jistě čerpati posilu a nový život — starý ráz Prahy dnešní.

Dnové sváteční se blíží, dělivé spory na krátko utichnou, a svorná píseň radosti rozhlaholí se opět místem, které od r. 1891. jest a zůstane českému srdci tak drahým a nezapomenutelným, místem české cti a slávy, nejmilejších vzpomínek.

I zájem ciziny k výstavě už se projevuje.

Již nyní přicházejí cizí hosté prohlížet si a studovat stavby na výstavišti. Interes ten letos do Prahy přivede hojné návštěvníky ze všech končin. Jestiť národopisná výstava československá novinkou pro střední a západní Evropu, která asi dojde hojného následování. Tak bohdá si české jméno z tohoto zápasiště odnese nové vavříny, jako si je odneslo na výstavě jubilejní a později divadelní. Kéž to přispěje k vítězství i na zápasištích ostatních!

Národopisná výstava dá podnět i k některým literarním publikacím a uměleckým výtvorům. Tak na př. Umělecká Beseda chystá za premii nádherné vydání Čelakovského „Ohlasu písní českých,“ k němuž vyobrazení připravují osvědčení členové malířské obce. „Ohlas“ zvolen právě pro jeho příbuzenství s duchem lidu našeho. Národopisná společnost československá pak vydá rovněž letos nákladem J. R. Vilímka novou sbírku českých písní lidových pořádáním prof. Dr. Hostinského. Sbírka ta budí zvědavost tím větší, čím chatrnější byly cenou svojí básnickou písně nasbírané svého času komisí „Slavie.“ Tehdy také chyběly nápěvy, tak že zůstal neznám i novější hudební ráz písní. Ježto pak nedávno Fr. Bartoš vydal výbor nově nasbíraných písní moravsko-slezských a Slováci právě dotiskli druhý díl „Spevů,“ bude zajímavo srovnávati příbuznost i samosvojnost písní všech větví našeho národa, stupeň jich úpadku či zachovalosti, motivy jejich, stáří, cenu básnickou, jazykovou i význam kulturní.

Také klub českých turistů zasloužil se o nový výtvor umělecký, dav k výstavě malovati dioramatický obraz: Pobití Sasíkův pod Hrubou Skalou, jenž po výstavě bude přenesen do turistského pavillonu na Nebozízku. Klubu tomuto i literatura vděčí již za mnohou pěknou publikaci. Popisy měst anebo vynikajících krajin

českých, psané slohem svěžím a opatřené hojnými vyobrazeními, vydává za peníz laciný s vědomou energií napořád, tak že záhy budou všecka města a místa v Čechách historicky památná nebo přírodními krasami proslulá takovými „průvodci“ literarními opatřena. Morava zůstávala doposud bez povšimnutí. Teprve zřízením odboru klubovního v Brně věci se změnily. Turistika česká pomůže krásným krajinám moravským k nové slávě a písemnictvu k novým knihám. Nejdříve dojde asi na Macochu a její okolí. Ale nezpůsobila to její světová pověst, nýbrž jiná událost. Jest povědomo, že před několika lety obce, jimž Macocha náležela, prodaly ji německému spolku turistskému v Brně a ten ji pokřtil také hned německým názvem, tuším Ripkahöhle. Němci, kteří jinak ke všemu cizímu mají až přílišný ohled, Slovany z těch ohledů vyjímají. I staletími posvěcený název, který po všem světě vešel ve známost, z malicherného záští musel býti jako trn v oku odstraněn a odstraněn slovem poločeským a poloněmeckým, což opravdu není asi sousedské ani zeměmilovné. Ale stromy nerostou do nebe. Ve vítězné náladě zapomněli pánové na jistou právní maličkost, a ta stala se jim osudnou. Kterýsi Čech vyslídil, že brněnský spolek nedal kup svůj vtěliti v knihy, upozornil na to pražský klub turistický, a ten zakoupil znovu Macochu od oněch obcí a smlouvu dal hned v Blansku u soudu vtěliti. Brňané zvěděvše, že se cosi kuje, pospíšili si teď také k blanskému soudu vtělovat, ale nebylo už co. Macocha je opět naše, cesta k ní bude upravena českými tabulkami, na ní se vystaví útulna a v útulně té zřídí kroužek „Šlapáků“ zvláštní „pokoj pražských šlapáků“ s veškerým zařízením, v němž bude možno i nocovati. I schody se zřídí ke dnu. Pražský klub asi záhy bude také pomýšleti na pohodlnější spojení nádraží s Macochou neb aspoň Sloupem, čímž by čarovně krásné a romantické „moravské Švýcarsko“ bylo říkajíc znovu objeveno.

Cestování ode dávna požívalo zvláštní obliby v našem lidu; od Milliónu Marka Póla, neznámým Moravanem zčeštěného, cestopisy byly četbou našim předkům vítanou a jsou jimi podnes. Letos Klementova-Mansvetova „Palestýna“ (škoda, že k tisku přichystaná sbírka starších cestopisů se nedostává pod lis!), Rutteovo „Švýcarsko,“ Dra. Pavla Durdíka „Sumatra,“ Kořenského „Cesta kolem světa“ vyšly nebo vydávají se současně v nádherné úpravě vedle Ottových „Čech“; a tak vlast i svět soudobně českým pérem docházejí milého vypsání.

Není dávno, co Španělsku věnoval celé dílo Pinkas, Holub Jižní Africe, Paclt diamantovým polím, Kavkazu Fait, Petrohradu Jos. Kolář (o cestopisech Nerudových, Hálkových, Čechových, Wünschových, Chilandárcových, Kosmákových, Guthových, Kudrnových (o Australii) atd., jakož i o překladech ani nemluvě), a již zase nový cestovatel obrací k sobě obecnou pozornost a málem denně o svých zkušenostech přednáší po městech českých i moravských, E. St. V r a z. Nikdo nezná pravého jména jeho, kolébku jeho stavějí jedni do Čech, druzí do Moravy, životní osudy mu opřádá pověst romantickými smyšlenkami, nic také ještě tiskem nevydal, ač prý

se chystá brzy vstoupiti do cechu literatského, jen 3. sešit nového výborného Sborníku zeměvědné společnosti přináší jeho „Vzpomínky na Marokko a Saharu,“ a není tedy divu, když lidé pochybovační vrtí hlavou nad tou znalostí jazykův a nad tou scestovalostí mladého muže. I stalo se, že v kterési literarní kavárně pražské nedávno vysloveny takové některé pochybnosti na hlas. „Ale vždyť prý to není pravda, že byl Vraz v Sahaře, v Andech atd.,“ mínil kdosi z přátelského kroužku tam se scházejícího. Střídaly se hlasy pro i contra, když tu jakýs elegantní pán, prostřední velikosti, ne silný a ne útlý, ujal se Vraze, ač nepatřil ke kroužku. „Mohu Vás ujistit, pane, že Vraz všude byl, jak o tom přednáší,“ pravil s úsměvem, „a také tam, kam ještě Evropanova noha nevkročila, i v Andech; vím to bezpečně, neboť jsem tam sám byl, jsem Vraz.“ A s úklonou se odporučil... Zas měla Praha o vítaný klípek více.

Na konec dovolte, abych Vás zavedl ještě na chvilenku na tržiště nakladatelské. A tu jsem v pokušení, zvolati: Už je to věc jistá, že se nyní u nás tiskne příliš mnoho knih. Počínajíť na to naříkati nakladatelé. Obecenstvo prý se stává netečným, proti novým knihám, i nejlepším, od autorů dobrého zvuku, upíná se až po krk; a vyváží-li prý se na vozících „co týden dal“ ven do krajů českých, zase prý se na vozících dováží, co týden vrátil. Současně však čteme, že „Babička“ Němcové vydána po sedmé, Dolenského a Rezkovy „Obrázkové dějiny“ se vydávají už po čtvrté, Hermannovi „Drobní lidé“ po druhé, Gotthelfův „Cyrill chudý čeledín,“ přeložený prof. Jos. Bartochou, má vydání čtvrté, rovněž Jiráskovi „Psohlavci“ a Čechova „Dagmar,“ téhož „Ve stínu lípy“ sedmé, „Povídky, humoresky a arabesky“ třetí, Vrchlického několik básnických sbírek vydání druhé, Winterova „Měšťanská světnice starodávná“ též druhé, Tomkovy „Dějiny české“ šesté, „Dějepis Prahy“ druhé atpd. — dle čehož by se zase mohlo souditi o knihkupeckých poměrech našich příliš příznivě. Ale ani optimismus ani pessimismus není tu na místě. Nakladatelé umějí si udržovati své žně a v nejhorším případě vždy lépe se jim daří než spisovateli. Naučná kniha má na př. pramálo přízně u nich, a též nejeden belletrista chová plný stolek rukopisů, nemoha jich udati. Ovšem možno se ptáti, zdali na př. s nadšením uvítaná „Národní bibliotéka“ Kobrova vůbec ještě se vydává či nezanikla-li už. Podobně i jiné sbírky prý už pozbyly přítažlivosti, jako na př. Ottova „Laciná knihovna.“ Nelze upříti, že širší obecenstvo naše nemá rádo, když něco dlouho trvá, ať je to směr politický, podnik umělecký nebo literarní, a že je chtivé novot, čemuž se také se všech stran hoví až z míry. Ale co opravdu vrhá temné světlo na ně, jest zpráva, oznámená právě podnikem najisto záslužným, jádra zdravého, „Slezskou Kronikou,“ že nezvýší-li se počet odběratelstva aspoň letos, bude nakladatel, říšský poslanec Dr. Sláma, nucen zaraziti další vydávání. „Slezská Kronika,“ kdo se o tu posud tuze staral? Mnohému čtenáři nebude snad ani jméno známo. A což není-li příliš drahá nebo snad obsah její není dosti vábný?

Na celý ročník předplácí se 1 zl. 25 kr. a mezi knihami vydanými čteme několik romanů Dr. Fr. Slámy (na př. „Černá kněžna,“ „Pán Lysé Hory“, nebo téhož „Pletky ze soudní síně“ a veselé obrázky z Těšínska „Zvoňte na mraky“), povídky Gabriely Preissové, dvě díla Václava Kosmáka („Pošetilci“ a „Lidský zvěřinec“), „Slezské pohádky a pověsti“, lidopisný spis „Slezskou svatbu,“ povídku Sienkiewiczovu, vesměs tedy práce autorův osvědčených, vynikajících a práce samostatného rázu. Nad to možno každou knihu koupiti o sobě — — ale chyba je, že je to slezské, že věc vychází až v Opavě. Čteme sice ve svých novinách o ohrožené výspě české u břehů pruských a o těžkém jejím zápasu, chválíme ji snad též, i nějakou knihu tam pošleme (neptejte se však, co vše se prostému lidu tam posílá), ale čísti a kupovati ještě to, co buditelé slezští na místě samém vydávají, k tak ráznému kroku se už naše „vzájemnost“ neodhodlá. Vina svaluje se na knihkupce, nebo na podnik sám, proč neposílá knih svých na ukázku, jednotlivcům i spolkům, proč agituje tak málo. Inseráty to dnes už nespraví, slyšíme odpovídati na upozornění, že se pilně inseruje. Nezbývá tedy opravdu, než aby si vydavatelstvo všimlo těchto rad a námitek a posílalo hojně agitační listy aneb i sešity na ukázku knihovnám, spolkům i jednotlivcům, aby si po případě v Praze zjednalo i komisionáře, který by skrze knihkupce „Kroniku“ rozesílal jich stálým odběratelům; nechť zkrátka ze své strany učiní vše, aby pohodlné obecenstvo rozkolíbalo a na sebe důtklivěji upozornilo. Snad si toto přece dá říci, a hrozící katastrofa se tak odvrátí! Při té příležitosti nebude snad na škodu zmíniti se též o českých „Katolických Novinách“ v Ratiboři vydávaných, které statečně hájí českého živlu na velikém pohřebišti slovanském v Prusku, lid poučují a osvěcují a nějakým stem odběratelů z Čech a Moravy ve svém trvání by znamenitě byly upevněny hmotně i mravně (předplatné roční obnáší jen 4 marky). — Nezapomínejme, že i větev patří ke stromu a strom bez větví že by byl pahýlem; nezpívejme jen: od Šumavy do Pováží že sahá naše vlast, nýbrž skutkem to osvědčovati třeba. Jako víra tak i láska bez skutků nic neváží.

V jubilejním roce tichého genia našeho, Pavla Josefa Šafaříka, jenž v svém vzácném srdci celé Slovanstvo nosil a ve světě jeho sounáležitosti zjednal nové právo, oživme vědomí sounáležitosti kmene českého a rozehřejme srdce svá i pro opuštěné dítky jeho krásného Slezska!

Z literatury apologetické. Prof. Hulakovský vydává u Kotrby v Praze pěkné dílo C. Fouarda „Svatý Pavel a jeho apoštolské cesty,“ složené hlavně proti Renanovi. Poněvadž se k dílu z příčiny kdysi zmíněné sotva vrátíme, doporučujeme je tuto pozornosti čtenářstva, jehož mu přejeme co nejvíce. — „Apologie křesťanství“ od P. Vychodila ukončen první a nejdůležitější prozatím oddíl. Bylo zamýšleno, vydávati ji rychleji, jak také v předmluvě slíbeno, avšak nepředvídané překážky a slabé účastenství (některé listy české neotiskly ani prostého oznámení, ač jim

redakční výtisky poslány!) zdržely rychlejší postup. Mimochodem poznamenáváme, že přes bedlivou korrekturu ostala v posledním archu nemilá chyba; na str. 306. ř. 23. sh. jest čísti: (Lucanus) místo: (Lucian).

Kořenského „Cesta kolem světa.“ Americký „Katolík,“ vydávaný v Chicago benediktiny, upozorňuje nás na svůj posudek jmenovaného díla, uveřejněný v č. 196., kdež mu vytýká povrchnost a zlomyslnou urážku amerických katolíkův (o zpovědi na str. 60.). Chápeme rozhořčení tamnějších katolických čtenářův, jakož jsme sami p. Kořenskému vytkli zbytečné otírání se o věci náboženské, které vážnému muži nesvědčí.

Nové knihkupectví a antiquariat otevřel p. Karel Sturz v Praze (Staré Město, Křižovnické nám. č. 193.). Bylo by záhodno, aby obchod antiquarní se u nás trochu povznesl nad prodej krvavých a sensačních věcí, aby se stal podporou vědeckého bádání a dobré četby.

Slovinsko. *A. Koder* vydal ve druhém vydání svou „idilu“ „Marjetica.“ Popisy a líčení jsou příliš rozvláčny, zabíhajíce často až do malichernosti.

— „Družba sv. Mohorja,“ která každého roku podává pěkné členské podíly, vydala letos pro své členy: „Koledar družbe sv. Mohorja za l. 1895.“ Patří k nejlepším slovinským kalendářům. Je to, jak praví „Dom in Svet,“ pravá „narodna knjiga.“ Povídky Podgoričanův „Pravdar,“ Krsnikova „Za čast,“ poučné články, cestopisy a životopisy, se kterými se v něm setkáváme, k tomu čestnému názvu jemu dopomáhají.

— „Krščansko devištvo“ jest pěkná modlitební kniha od věhlasného biskupa lavantského *Slomšeka.*

— „Slovenske večernice“ vydala „Družba“ sv. 48. s obsahem lidu slovinskému velmi přiměřeným. Nacházíme zde článek dosti obsáhlý z domácích dějin „Turki na slovenskem Štajerskem“ od M. Slekovce, v němž popisuje 34 tureckých vpádů do „slovenského Štajeru,“ pěknou povídku F. Kavčiće „Pogreb na morju,“ poučnou rozpravu J. Štrukelja „Spánek a sen,“ dobrou povídku Žaljského „Čujtu in molite, da ne padete v izkušnjavo.“ Slovem, je to kniha pro prostý, málo uvědomělý venkovský lid slovinský velmi vhodná.

— „Naše škodljive rastline v podobi in besedi,“ opisal *M. Cilenšek,* sv. 3. Zajímavě a prostě, slovem i obrazem popisuje škodlivé byliny, jež každému třeba znáti. *J. Malota.*

Charvatsko. Matice charvatská vydala před nedávnem pěkné členské podíly za r. 1894. Je to devět pěkných, cenných knih, jak nám svědčí již pouhá jména jejich spisovatelů. Všech devět knih dostávají členové Matice charvatské za roční příspěvek 3 zl. Prohlédněme si je alespoň zběžně.

— *Dr. A. Tresić-Pavičić* napsal dle osnovy Dra. F. Markoviće, jednoho z nejlepších literarních esthetiků charvatských, pěknou tragedii „Ljutovid Posavski“ v 5 jednáních. Děj čerpán z junáckých bojů svobody milovných Charvatů posávských proti panstvíchtivým a nikdy nenasyceným Frankům za doby Ludvíka Pobožného, následníka Karla Velikého. Toliko nepatrně proměněn dle ustálených požadavkův Aristotelových, vybočiv na některých méně důležitějších místech ze skutečné historie. Zpracování jest velmi pěkné a důmyslné, tak že právem říci lze, že „Ljutovidem“ cenně rozmnožen divadelní repertoir charvatský.

— *J. E. Tomić* vydal histor. romanu „Za kralja — i dom" díl I. s názvem „Pretorianac," v němž líčí poměry charvatské jak soukromé tak veřejné za Marie Teresie, jakož i oběti, jež Charvaté přinesli Marii Teresii za ustavičných válek, jež vedla s cizinou. Zdá se však, že na některých místech příliš přepíná. Charakteristika celkem se mu dosti povedla, až na to, že hrdina romanu, Nacio Magdalenić, do děje málo činně zasahuje, nechávaje se unášeti proudem událostí.

— *V. Novak,* odborný téměř „kršnago Velebita," podává pěkný obrázek „Podgorka." Spisovatel není nováčkem na literarním poli. Svými povídkami a črtami snaží se čtenářům ukázati život nižších tříd Přímořců. Příčiny úpadku ať moralního či hmotného vystihuje velmi jasně. Kritik ve „Vienci" praví o „Podgorce": „Kad pročitah ‚Podgorku,' rekoh: ovako treba, da se piše za hrvatsku publiku staliža gradjanskoga." „V obrázku tom," praví týž dále, „neřeší se hluboké filosofické systemy, avšak svou věrností a pravdivostí, myslíme, že spisovatel více prospěl národu charvatskému, než kdyby mu byl podal povídku osnovanou na hlubokém přemýšlení a popisování rozličných bojů, které nanejvýše týkají se lidí, jichž málo mezi Charvaty." Na povídku tu upozorňujeme ctěné překladatele. Velice dobře by se hodila pro benediktinskou „Zábavnou bibliotheku" nebo pro pražské „Zábavy večerní."

— *Ksaver Šandor Gjalski* (Ljuba Babić), realista ušlechtilého směru, vydal „Male pripoviesti" sv. 1. Je to pět delších povídek, mezi nimiž i u nás z překladů známá poetická povídka (přel. v „Obzoru" r. 1892. str. 238. a v 17. svazku „Levných svazků novel") „Andjeo" (Anděl). Je to milounká portraitová kresba, v níž vykreslena živými barvami stařenka, pí. Alexandra Košančićka, její péče a starost o rodinu, její láska a ochota ke všem. Obsahu mysteriosního jest „Notturno," ve kterém setkáváme se s neobvyklou jinak „teleopathií" — manžel i po smrti stýká se se svou manželkou, kterou jakoby v život zpět vyvolával svou touhou po ní. Žije s ní, rozmlouvá s ní, ba i v zápisník napíše mu několik slov, jež všichni poznávají, že psány jsou její rukou. „Iz moje bilježnice" obsahuje 12 menších, úryvkovitých črt, z nichž mnohé tepou ostrou satirou současné poměry domácí.

— *M. Bogovićе* vybrané spisy pod jménem „Pjesnička djela" začala Matice charvatská vydávati roku loňského. Letos vydala z nich sv. 2. „Pripoviesti," jež náleží mezi prvé pokusy umělé novelly charvatské. Vyšly poprvé r. 1859.; obecenstvo velmi rádo je čítalo pro jich ušlechtilou tendenci vlasteneckou. Náležejí mezi nejlepší díla novellistiky charv. v době „illyrské." Měřítka dnešních požadavkův uměleckých ovšem na ně přiložiti nelze, v době, kdy tolik vykonal Šenoa a v posledních letech nadaný Ksaver Šandor Gjalski. V době illyrské byl bez odporu předním a nejlepším spisovatelem. Čtyři z jeho povídek byly do češtiny přeloženy ještě za absolutismu.

— Roku loňského podjala se Matice charvatská velmi vděčného úkolu, předvésti charvatskému obecenstvu nejlepší práce moderních literatur slovenských, zvláště pak literatury ruské. Za tím účelem založila „Slavenskou knižnici," v níž jako prvý svazek vydala „Izabrane pripoviesti" Turgeneva hned roku loňského. Letos vydala druhý svazek Turgenevových povídek: „Jarní vody," „Asja," „První láska," „Pán s modrými brejlemi" a „Zoufalec." Překlad jest velmi pěkný a plynný.

— Vedle zábavných vydala též čísla vědecká a poučná. Jako druhé číslo poučné knihovny „Slike iz svjetske književnosti“ vydáni *Dra. M. Šrepelovi* „Ruski pripovjedači,“ kniha nanejvýš zajímavá, neboť vedle všeobecného důkladného pojednání o literatuře ruské vůbec oceňuje ruský roman zvlášť, čerpaje ze znamenitých studií Vogüéových a Brandesových. Pojednávaje o začátcích ruského realismu v letech čtyřicátých, přechází k jednotlivým velikánům ruské literatury a oceňuje jejich význam a práci. Tak obšírně pojednává o Gogolovi, Gončarovu, Turgenevu, Dostojevském, Saltykovu, Garšinovi a končí nejobsáhlejší studií o Tolstém.

— „Světových dějin“ vydán sv. 7. či „Středního věku“ díl III., v němž dle nejlepších pramenů rozpisuje se historik *Fr. Valla* o dějinách všeobecných od roku 1059—1453. Obzvláště pěkná je stať o křižáckých válkách jak na východě tak na západě.

— V „Poučne knjižnici Matice Hrvatske“ vyšla čtvrtá kniha: „Slike iz obćega zemljopisa,“ v nichž *Dr. Ivan Hoić* provádí nás Španělskem, Portugaly, Italií, moderním Řeckem, evropským Tureckem a Rumunskem. Při každé zemi pojednává tu stručněji, tam obšírněji o rozloze, o kultuře, o obyvatelích a provádí nás nejznamenitějšími městy a místy. Dílo obsahuje 97 pěkných obrazův a 3 zeměpisné mapy.

— Zemská vláda pro Bosnu a Hercegovinu založila illustrovaný list „Nada,“ jehož redaktorem jest *K. Hörmann*. Chce býti „ogledalo (zrcadlo) ukupne duševne kulture južno-slovjenskih naroda.“ Obsah i zevnějšek jsou pozoruhodny. Vlastenci slovanští však záměrům listu všichni nedůvěřují.

— Ve Varšavě vydal ruské dílo, pro Charvaty nanejvýše pozoruhodné „Ilyrizam“ *Pl. Kulakovski*. Jsou to obšírné dějiny ideje illyrské, která ke svému vrcholu dospěla Drem. L. Gajem, vzkřísivši dlouholetým spánkem duševním stížený národ charvatský. *J. Malota.*

Srbsko. *Al. Jorgović* vydal v Novém Sadě „Srpske dječije igre“ za žensku decu s notama. Knížka obsahuje 24 písní k rozličným hrám dívčím s popisem her.

— *M. Gj. Miličević* vydal svoje memoiry pod názvem: „Iz svojih uspomenâ.“ Prva grupa: mesto mojega rodjenja, djetinjstvo, za stokom u školi, u Ripuju, u gymnazii, u Beogradu. „Paměti“ Milićevićovy v prvém svazku předvádějí nám nepatrnou část života oblíbeného srbského spisovatele — jeho dětinství, avšak tím zajímavější, neboť se spisovatelem sami ponořujeme se ve vzpomínky milého dětství. Některá místa jsou velmi poetická (str. 35. a 36.). Prvý svazek dává tušiti, že následující svazky budou ještě zajímavější, neboť Miličević jest veteranem, před jehož očima vyšinula se Srbie mezi kulturní země.

— Časopis „Delo“ ve svém 4. č. přináší pěknou studii „O Nikoli Skobaljiću,“ vojvodi desputa Gj. Brankoviće.

— Odbor pro vydávání Vukových spisů vydal nedávno 3. sv. jeho spisů. Přináší národní písně.

— *Dr. M. Vesnić* napsal rozpravu: „Praznoverice (pověry) i zločini“ s náležitým zřetelem o pověrách o tajném, zakopaném pokladu. K vůli zajímavosti vyjímáme příklad: Ve Smederevu byl zavražděn 31. března 1892 Konstantinović Ilija. Z vyšetřování vyšlo na jevo, že ho zavraždil Vasilije Radulović. Ilija snil o zakopaném pokladu. Potřeboval soudruha, který by

pokropil místo, kde jest poklad, krví. Za tím účelem přemluvil Raduloviće, aby mu vyřezal z hrdla „ohryzek" a z prsou srdce, to vše v naději, že ho jakousi vodou opět vzkřísí. Radulović — polodivoch — učinil, jak si přál. Konstantinović ve své víře, že opět oživne a bude míti dosti peněz, ani prstem nehnul, když jej Radulović zabíjel. Vše to při soudu vyznal Radulović a jiní svědci. Zvláštní to zajisté úkaz.

J. Malota.

Rusko. Hrabě *L. N. Tolstoj,* jenž v letošním „Sěverném Věstniku" uveřejnil buddhistickou pohádku „K a r m a," již přeložil z angličiny, a novou původní povídku „C h o z j a j i n i r a b o t n i k," které pramálo znamenají v literarní jeho činnosti, pro lednový sešit časopisu téhož napsal článek: „P r o t i v o r ě č i j a e m p i r i č e s k o j n r a v s t v e n n o s t i," v níž odpovídá na otázku, již mu předložila cizozemská společnost: co rozumí slovem „náboženství" a považuje-li mravnost za možnou bez náboženství. Tolstoj dokazuje tu, že náboženství není plodem strachu před zjevy přírodními, nýbrž plodem vnitřního poznání vlastní nepatrnosti, osamělosti a hříšnosti, že tudíž nemůže býti zničeno rozvojem osvěty a pokroku vzdělanosti. Podstata náboženství záleží v odpovědi na otázku: proč žiji, a jaký je můj poměr k světu. Takový poměr k světu dle Tolstého je trojí: prvobytný osobní, kdy cílem života považuje se osobní štěstí; pohanský společenský, dle něhož osoba žije pro blahobyt společenský; křesťanský, který záleží v tom, že člověk slouží Tomu, jenž ho poslal na svět, tedy ve službě vůli Boží. Každý člověk vyznává jedno z těch tří náboženství, protože člověk bez náboženství není možný, jako je nemožný člověk bez srdce. Poměr člověka k světu stanoví ne věda, nýbrž náboženství. Náboženství je tedy jistý poměr člověka k Bohu, původci světa; mravnost pak jest ukázání a vysvětlení oné činnosti člověka, která sama sebou vyplývá z tohoto poměru k Bohu. A tak i mravnost jest trojí: v náboženství, kde smysl života jest — osobní blaho člověka, mravnost je sobecká, a taková jest i v onom náboženství, kde cílem života — blaho společnosti. Jen v náboženství, kde smyslem života činí se sloužení Bohu, mravnost dosahuje svého rozvoje. Tato mravnost vyžaduje zřeknutí se osobní vůle a blaha nejen osobního, nýbrž i rodinného a společenského ve jménu plnění vůle Boží. Vůle pak Boží záleží v tom, aby člověk život oddal službě lidem, a tak pravá lidumilnost je plodem náboženství a ne socialního pokroku. — Stať místy nejasná.

— Otázkami mravnosti obírají se také dva články *Vl. S. Solovjeva,* uveřejněné ve „Věstniku Evropy": „N r a v s t v e n n y j a o s n o v y o b š č e s t v a" i „N a r o d n o s ť s n r a v s t v e n n o j t o č k i z r ě n i j a." Tolstoj staví mravnost v přímou závislost na náboženství a dí, že otázku mravnosti nelze řešiti filosoficky a vědecky. Solovjev soudí trochu jinak. Dokazuje předně příklady ze života zvířat, že s p o l e č e n s k o s t sama o sobě není nejvyšším a bezvýminečným určením člověka, protože společenskost lépe rozvita u mravenců a včel. Patrně tedy jest jiný podstatný příznak lidské bytosti a společnosti, a tím je m r a v n o s t: člověk jako bytost mravní i kromě společnosti má bezpodmínečnou důstojnost, hodnotu i právo na život a nemůže býti považován za p r o s t ř e d e k pro blahobyt společný, za nástroj, za věc. Společnost nemá práva na člověka, nýbrž jen na jeho činnost, práci, která pracujícím zabezpečuje řádný život. Tato zásada lidské důstojnosti, či bezpodmínečný význam,

svoboda každého člověka je mravním základem společnosti. Ve starém věku na Východě důstojnost lidská připisovala se pouze jednomu člověku, u Řekův a Římanů plnost práv lidských, svoboda byla výsadou jen několika; nebyloť u nich mravního základu. Křesťanství změnilo názory pohanské na mravnost, ale idey křesťanstva dosud nejsou zcela v platnosti. Hlavní překážkou toho dle mínění Solovjevova je mylný pojem o základech mravnosti, který zdržuje mravní obrat v životě společenském. Náboženství, rodina a vlastnictví samy o sobě nejsou základy mravnosti: náboženství může býti také nemravné, rodina nebyla vždy mravná; i náboženství i rodina potřebují mravního základu. Stará náboženství byla úzce národní, neměla mravního základu, křesťanství však je vtělení absolutního mravního idealu, je všelidské, tak povšechné jak i mravní základ; proto také nesmí se uchylovati od duševní osvěty, vědy, společenského a socialního pokroku. — Ve článku „Narodnost se stanoviska mravního“ Solovjev snaží se spojiti lásku k vlastnímu národu s mravním poměrem k cizincům, jenž zavrhuje války a politické zápasy. Úzkoprsé vlastenectví, které ukládá za povinnost milovati jen vlastní národ a po případě bojovati s cizozemci, je nemravné. Křesťanství pravé zavrhuje nepřátelství mezi národy, ale nezavrhuje národnosti; různost národů nevyžaduje nepřátelství mezi nimi, nýbrž má vésti k společnému všech spojení, bratrství a blahu. Pravé vlastenectví vidí blahobyt národní v blahobytu všelidském.

— Ve „Voprosech filosofiji i psichologiji“ týž *Vladimír S. Solovjev* uveřejnil „Asketičeskoje načalo v nravstvennosti,“ týkající se praktické, fysické, tělesné mravnosti, v níž přichází k mravní formule: „Podrobuj pleť duchu, pokud toho třeba k jeho důstojnosti a nezávislosti.“ Jako první prostředek ku zkrocení pleti a zdokonalení ducha radí, aby člověk nabyl vlády nad dýcháním (radí dýchat nosem, ne ústy!) a nad spánkem, dále radí střídmost v jídle, zvláště masa, jež zvyšuje energii života tělesného, i pití, konečně krocení pohlavní funkce. Solovjev v mnohém souhlasí s hr. L. Tolstým.

— V časopise „Obrazovanije“ otištěny přednášky *P. Kaptereva* „O charakternych psichičeskich svojstvach ženščin,“ v níž ukazuje se na vlastnosti typu mužského, vynikajícího rozvojem rozumové činnosti, a typu ženského, vynikajícího rozvojem citlivosti, a spolu se naznačuje, v čem může se odrazit nejvíce kulturní činnost žen.

— *J. E. Řepin,* známý ruský malíř, uveřejnil v týdenníku „Niva“ vzpomínky na nedávno zesnulého N. N. Ge, kdež rázně zastává se t. zv. čistého umění, umění pro umění, a dokazuje, že tendenční umění, jehož výrazem byly jeho vlastní obrazy, je lží, řadou illustrací k liberalním ideám literatury, ale žádným uměním. Řepin viní ruskou literaturu z toho, že umělci opustili čisté umění, že zahubila zvláště velikého umělce N. Ge.

— *A. P. Novickij* uveřejnil v „Artistu“ článek: „Istoričeskij obzor napravlenij v russkoj živopisi v svjazi s napravlenijami v literaturě,“ kde dokazuje, že ruské malířství ve svém rozvoji od počátků křesťanství následuje literaturu, prožívá její směry, ale pomaleji, než literatura.

— *V. P. Vereščagin* napsal proti stati Řepinově písmo do „Novostí,“ kde se bojuje proti útokům jeho na literaturu a umění tendenční.

— *V. Korsakov* v „Sěverném Věstn.“ podal zajímavý náčrtek života „Knížete V. Vjazemského“ († 1892). Bohatý statkář kn. Vjazemskij

pustil na svobodu hned v letech padesátých několik tisíc svých sedlákův. Opustiv ženu, jíž zabezpečil důchody, šel hledat štěstí ne vlastní, nýbrž bližních; bez groše peněz šel mezi pracující lid, aby jej lépe poznal a mravně i duševně na něj působil. Usadiv se na vsi, žil jako poustevník, všecko sobě dělal sám, sedlákům rozdal svoje polnosti, žil v lese v domku, jejž si vystavěl vlastníma rukama, obmezil své potřeby co nejvíce; peněz nenáviděl, stále pracoval, peníze, jež vydělal, rozděloval mezi chudé. Tak kn. Vjazemskij dávno před tím uskutečňoval v životě tytéž názory na život, než je hlásal hr. L. Tolstoj.

— V theologickém časopise „Cerkovnyj Věstnik" č. 3. nalezáme odpovědi pravoslavných učenců theologických na články Lva Tolstého a Vladimíra Solovjeva, o nichž jsme se předešle zmínili. „Cerk. Věstnik" souhlasí s Tolstým, pokud tento má mravnost za nemožnou bez náboženství, ale vytýká Tolstému, že má racionalistický názor o původu náboženství a že mluví nejasně, řka, že s jedné strany náboženství dělá si člověk, s druhé že náboženské učení je zjevením Božím. — Vl. Solovjevovi vytýká týž časopis, že chtěje dokázati, že mravnosti základem nemůže býti náboženství, bere náboženství lživé a proti němu staví mravnost náboženství pravého, výsledek pak z toho plynoucí stejně rozšiřuje na náboženství pravé i lživé.

— Otázce mravnosti věnovány v časopisu „Knižki Neděli" dvě stati: *Vl. S. Solovjeva:* „Žalosť i altruizm" a *L. E. Obolenského:* „Nravstvennosť i obščestvo." Solovjev dokazuje, že první podmínkou mravní dokonalosti je sice askese, umrtvování pleti, že však askese není nejvyšší ctností, posledním cílem života člověka. Moc nad vlastním tělem má býti spojena s positivním, blahopřejným poměrem k jiným bytostem zvláště s útrpností, se soucitem k lidem, s altruismem. Soustrast se strádáním bližního, soucit není nikdy nemravným; soustrast se strádáním zločinců není ovšem schvalováním jejich zločinů, nýbrž odsouzením hříchů jejich. Ač soustrast, soucit je dobrem, přece z toho nenásleduje, že by podstatou, jediným základem mravnosti byl soucit, jak myslí Schopenhauer. Soucit je základem altruismu, ale altruismus a mravnost není jedno a totéž. Soucitný člověk může býti opilcem, smyslníkem, může dělati věci, jakých s mravního stanoviska nelze schvalovat. *A. Vrzal.*

Německo. Nový roman *E. Sudermannův.* Len von Sellenthiu měl měl minulost hezky bouřlivou. Zamilovav se a stav se milencem své sestřenice Felicity, vyzve na souboj jejího manžela (!) i usmrtí ho. Následkem toho prchne do Ameriky, kdež se vrhne v život plný vzrušení a divokosti, hledaje v něm zapomenutí svého mladického poblouzení. Ale marně, kýžený klid nechce se mu vrátiti v srdce, i rozhodne se vrátiti do Evropy a začíti nový, lepší život. Ale pokušení opět na něho začne doléhati. Felicita po zavraždění svého chotě znova se provdá, a to za Leonova přítele. Co dále následuje, domyslí si čtenář, napovíme-li, že hodná Felicita všemožně se namahá, by znova Leona k sobě připoutala. Manžel její, když se o jejím novém poklesku — o prvějším nevěděl — doví, vyžene ji z domu. Toť děj romanu „Es war." I v tomto romanu vrací se zamilovaný motiv autorův, jemuž výrazu propůjčil v dramatě „Heimat," jen že tam žena vrací se k domácímu krbu a nalézá mír, kdežto tu hrdina znova propadá své vášni. Kritika chválí umělecké zpracování a poctivost autorovu. *A. Koudelka.*

Anglie. *Grant Allen,* jenž dlouhá léta činným byl při žurnalistice, zdá se, že se podjal úkolu směšnou učiniti pověstnou pruderii (sic!) anglickou. Zahajuje svůj roman „The woman who did" prohlášením, že až dosud psal myšlenkami druhých z pouhé lásky k výdělku, teď že se však bouří proti tomu, co mu bylo vnuceno a nenávidí stávající společnosti, Angličanův, Anglie, náboženství anglikanského, moralky anglické. Pod titulem nového edonismu zahajuje moralku protivnou moralce křesťanské, moralku úplně pohanskou, moralku rozmaru a rozkoše, založenou na nejčernějším pessimismu metafysickém; s těmito ideami představuje nám ženu, jež jest jeho idealem, jejímž základním rysem jest hrůza před manželstvím a před jakýmkoliv zákonem civilním. Erminie Bartonová, dcera pastora dunwichského, neobyčejné krásy a nevšedního nadání, brzičko se vzbouří proti náboženství, jež její otec hlásá, i odebéře se mladičká do Londýna, kdež se chopí žurnalistiky. Tam setká se s Alanem Merrickem, synem slavného lékaře, i zamilují se hned prima vista do sebe. Alan, jenž dle autora jest bodrý a hodný Angličan, nabídne Erminii manželství. Ale ta s rozhorlením nabídku zamítne, pokládá manželství za ponížení, bude s ním však žíti, chce-li (no arciť!), ale ne vázaná zákonem. Alan zprvu se rozpaknje, ale potom přistoupí na její, i odeberou se na líbánky do Italie. Tam Alan onemocní a umře, — Erminie přese všecky prosby jeho a příbuzných, ač jest samadruhá, nedá se s ním ani na smrtelné posteli oddati. Erminie ode všech zavržená zůstane sama a porodí děvčátko. V něm však oživnou „dědičné předsudky," matka s bolestí (sic!) vidí dceru růsti a jen na sňatek mysliti. A když její zasnoubenec jednoho dne, ač jí tak byl slíbil, k ní se nedostaví, neomluviv se, tu žádá dcera na matce, aby jí vyložila svou minulost; vyznáním pak jejím přerván jest mezi nimi všechen svazek. „Už mne nespatříte!" zvolá dívka v návalu bolesti, a Erminie zoufalá si bere život. Toť celý děj; zúmyslně jsme jej uvedli celý, i jsme přesvědčeni, že od této hrdinky Grant Allenovy odvrátí se s odporem nejen „pruderie" anglického čtenářstva, ale vůbec všickni, kteří mají ještě kousek zdravého smyslu a vkusu. Těmito anarchistickými ideami a tímhle edonismem — opět o jeden ismus více! — neposlouží se nikomu.

— „Elder Conklin and other Stories" od *Franka Harrise* jest sbírka šesti povídek, jejichž děj odehrává se v Americe. Originalnosti a síly upříti jim nelze, ale náměty nejsou zrovna vlibné, a ani vtip ani humor jich nečiní příjemnějšími. Nemyslíme, že by se nám ta bída a sprostota tohoto života musila pořád i v knihách na oči stavěti, vždyť člověk, není-li už úplně otupen, rád se uchyluje z ní do své komůrky a myslí aspoň zalétá v slunnější a zdravější kraje.

— „Lyries of a long Life" zove se sbírka básní *N. Halla.* Kromě jiných předností, průhlednosti a pěkné formy vynikají básně ty hlubokým citem náboženským. K nejlepším patří oddíl nadepsaný „Mountain Musings."

— „‚Ploughed' and other Stories" jest, jak nápis už dí, sbírka povídek *Mrs. L. B. Walfordové,* vzatých ze současného života anglického. Nejlepší první „Ploughed."

A. Koudelka.

Charvatské Rituale Romanum, přeložené kdysi jesuitou Bart. Kassićem († 1650), povoleno původně proto, že nebylo tam dosti kněží latiny znalých; vydáno 1640 v Římě, 1827 v Benátkách. Důvod onen nyní odpadl, ale nové vydání, pořízené za dohledu kan. Parčiće v římské Propagandě, opět schváleno.

Překlady z ruštiny. Z ruštiny překládá se teď u nás mnoho, škoda však, že se překládá bez hlavy. S jedné strany překládají se věci ceny nepatrné, které bez toho již jednou byly přeloženy, tak že netřeba překládat je a uveřejňovat po druhé. Tak ve Slovanských Besedách (red. V. Jeřábek, nakl. J. Barvič v Brně) vychází roman *V. Nemiroviče-Dančenky* „Ku předu!", který 1888 vyšel v příloze České politiky v překladu J. Wagnera. Což pak nezná p. J. Kotěiza, jenž přeložil roman ten v Slov. Besedách, jiných a lepších romanů a povídek Nemiroviče-Dančenky, které dosud u nás přeloženy nejsou, ač by toho daleko spíše zasluhovaly, než nudný roman „Ku předu"? — S druhé strany překládají se u nás z ruštiny věci zcela bezcenné, kterých ani v Rusku v originalu nečtou. Našla se v Čechách nějaká hodná překladatelka *J. Koppova* a přeložila pro Ottovu „Knihovnu Besed lidu" povídku „Sirotci", již za oněch časů napsala *Avdoťja Jak. Panajeva-Golovačeva* pod pseudonymem *N. Stanického*, povídku, jíž ani za oněch časů nikdo si nevšíml. Avd. Panajeva neměla žádného talentu, jak snadno se přesvědčí každý, kdo přečte několik stránek její nudné povídky. — Nakladatelství J. Vilímka zve „k odebírání výtečného ruského romanu „Dvounohý vlk", který napsal *N. N. Karazin* a přeložil J. Wagner. Tento „vynikající ruský malíř a belletrista", jak Karazina odporoučí ono pozvání, píše romany, povídky i cestopisné náčrtky, jež sám illustruje, do četných ruských illustrovaných časopisův. Ale prací jeho vážná kritika si ani nevšímá, protože Karazin není umělec, nýbrž belletrista-řemeslník. *A. Vrzal.*

Od slavného **Tomáše Kempenského**, jemuž spisovatelství „O následování Krista" zůstane již asi pojištěno, ohlašuje se vydání jiného, většího a zapomenutého díla, totiž rozjímání o životě a dobrodiních Spasitelových.

Synekdochismem nazval kterýsi německý humorista nový umělecký směr budoucnosti. Některé soboty má se najednou v čelných městech vystoupiti s díly synekdochickými, jimiž by všechny dosavadní i jiné možné směry byly na dobro potřeny. Zásadou synekdochismu jest: nepodávati vnímateli celých útvarův uměleckých, nýbrž jen části (pars pro toto!) — celku ať se vnímatel dohádá sám. Tedy na př.: „Jdete na koncert. Prvé číslo začíná pausou, jednou z oněch prapaus, jaké jste v té hloubce, v té blahosti, v tom vroucím plesotu jaktěživi neslyšeli; pak přijde ton — a ten žene tonový stroj duše vaší v před, právě k okamžiku, kdy konečně houslisté počnou svůj rej — ale ne celý, nýbrž jen acquit, jak říkají u kulečníku" atd. Celý život náš prý poukazuje na synekdochismus: místo lásky máme funkci smyslu, místo státu úřadovny, místo lidu sněmovny. Zvláštní optimisté prý doufají, že směr potrvá aspoň do budoucí soboty.

Bibliotheca belgica. Bibliographie générale des Pays-Bas, Gand, Camille Vyt. Obrovský tento podnik univ. nadknihovníka Gentského Ferd. van der Haeghen a jiných učenců má obsahovati popis všech důležitějších děl, která kdy v Nizozemsku neb o něm neb od Nizozemanů vůbec vydána. Dosud vydána 1. řada o 100 sešitech v 27 svazcích. O podrobnosti svědčí na př. ta okolnost, že Justus Lipsius sám zabral tři svazky.

FEUILLETON.

Poslední drama Henrika Ibsena.

Osob jednajících v „Lille (t. j. malém) Eyolfovi," jehož děj odehrává se v Norsku, v bohatém domě na pobřeží fjordu, jest šest: Alfred Allmers, majetník závodu a spisovatel, člověk elegantní, štíhlý, asi šestatřicátník, očí něžných, vlasův a vousů černých. Tvář jeho má výraz vážný a dumný. Rita Allmersová, jeho choť, krásná, vysoká, statná, plavovlasá, asi třicet let stará. Eyolf, jejich hošík devítiletý, chorobného vzezření a chromý, ale krásných a rozumných očí. Asta

Allmersová, sestra Alfredova, štíhlá, pětadvacetiletá; má hnědé vlasy a hluboký pohled. Inženýr Borgheim, sympathický a bodrý mladík, třicetiletý. Služebná, šedivá stařena, pronikavých očí.

Tak vypadají jednající osoby dle přesného popisu samým Ibsenem podaného. Rita a Allmers mají z manželství z lásky uzavřeného dítě Eyolfa. Rita jest žárliva na Allmersa, žárliva na Astu i na Eyolfa, jež se jí zdají ubírati část lásky mužovy. A ježto malý Eyolf onemocní a otec tím více k němu lne, vzmáhá se v Ritě tím větší vášeň žárlivostí.

V prvním ději vrací se Alfred z dlouhé cesty, po návratu k domácímu krbu jsou jeho rodinné city tím expansivnější, tím něžnější zejména k ubohému Eyolfovi. A za vypravování o své cestě projevuje svůj úmysl, který byl cestou pojal. Ode dneška přestane se obírati spisováním knihy, na níž budoval tak veliké naděje, a bude se věnovati úplně vychování a štěstí svého synáčka. Po slovech těch cítí Rita v sobě opět žíhadlo staré žárlivosti, vzpírající se rozhodnutí manželovu.

Zatím Bergheim, zamilovaný do Asty, přichází požádat Alfreda za ruku jeho sestry, a poněvadž se Ritě zdá, že Alfred by rád Astu u sebe podržel, zvolá v návalu žárlivosti: „Ať jen odejde Asta hezky daleko, abych tě měla já úplně a zcela pro sebe... Ty nemůžeš vysloviti jména Eyolfova, aby se ti hlas nechvěl, on bude vždy mezi námi státi,... kéž bych ho nebyla porodila!...“

Asta zdráhá se jíti za Bergheima a co to prohlašuje, ozve se z dáli, od fjordu, pronikavý výkřik. Malý Eyolf, jenž si na břehu hrál, spadl do moře a utopil se.

V druhém dějství Asta a Alfred hledají ve fjordu utopeného dítěte. V hrozném zoufalství otcově nad tou ztrátou jest Asta jedinou osobou, jejíž přítomnost jest mu drahá. Rita budí v něm nepřekonatelný odpor, i vytýká jí, když k nim dojde: „Máš, čehož jsi's přála, Rito; ty's chtěla, aby Eyolfa nebylo, nuže, není ho více. Ode dneška je mezi námi zeď... lásky ve mně více není. A u tebe, Asto, chci hledat útulku.“

Ale to je nemožno; Asta mu vyjevuje, čeho se byla nedávno dopátrala; není sestrou Alfredovou, nemá práva nositi jméno jeho otce, nechce nadále žíti u něho jako kdysi, i doufá, že i on snad odpustí své matce.

Třetí akt. Asta a Bergheim, každý na svůj vrub, chystají se opustiti smutný dům Allmersův. Alfred prosí sestry, aby ho neopouštěla.

Asta neví si rady, aby však měla nějaký pádný důvod k odchodu, svoluje vzíti si Bergheima a spolu s ním odejíti. — Odejdou. Allmers a Rita osamí na troskách svého štěstí a života. Alfred zamýšlí opustiti Ritu, ježto se domnívá, že to bude nejlepší pro ně oba; snad nalezne v ledovcích severonorských, jež už byl prošel, trochu pokoje a štěstí. Rita se v osud svůj vpraví; zatím slyšeti křik a nářek. To opilí sousedé tlukou své ženy a děti. Tu si vzpomene, že Eyolfa nechali se utopiti, aniž by byli v nejmenším se pokusili zachrániti ho.

„Až odejdu, Rito, dáš rozbořiti všecky jejich domy.“

„Ne,“ na to Rita, „až tu nebudeš, odeberu se do vsi a přivedu do našeho stavení všecky chudé a nemocné děti... Budou mými dětmi, budeme obývati světnici Eyolfovu, budeme v jeho knihách čítati, s jeho hračkami si hráti a u stolu budou po pořádku sedávati v jeho malé lenošce.“

Alfred zprvu s opovržením ji odbývá, ale Rita mu praví, že i on má pykati a odčiňovati křivdy, jichž se dopustil na těch lidech, pro něž ani jeden ani druhý ničeho neučinili. A to že bude nejspravedlnějším zadostučiněním, jakého se může dostati samému Eyolfovi.

Po krátké rozvaze táže se Alfred: „Je to tvrdý a nesnadný podnik, Rito, a což kdybych já ti pomohl? což kdybych tu zůstal?“

„Zkusme to,“ odpovídá Rita. „Zkusme to, i vzhlížejme vzhůru, vzhůru k nebesům, ke hvězdám, k pokoji...“

Tím se končí drama „Malý Eyolf.“ A jako při jiných kusech Ibsenových, tak se táží i při „Malém Eyolfovi,“ co vlastně tím kusem chtěl pověděti. Kterýsi vtipkař napsal, to že Ibsen sám neví. Kdežto časopis švedský „Dagny“ v pojednání nadepsaném „Lille Eyolfs plats i Ibsens diktning“ spatřuje, že odpověď na záhadu jest zcela prostá. Rita, smyslné dítě, nalezla rozřešení: ve výchově dítek chudiny dělnické. Jest však otázka, to-li skutečně bylo intencí autorovou, neboť každý kus Ibsenův vykládá si ta která strana ve svůj prospěch napsaný.

Odyssea „Damy s kameliemi.“

Z pamětí *A. Dumasa* syna podává *Fr. Holeček.* (O.)

Nějaký čas potom, jednoho krásného, jarního večera, kráčel Dumas po boulevardu „des Italiens.“ V tom zaslechl, že ho někdo volá. Obrátil se a spatřil za stolem u kavárny „Cardinal“ Hippolyta Wormse, herce Scheye a Bouffée, ne velkého herce Bouffée, ale toho, jejž nazývali velkým Bouffé, exdirektora z Vaudeville, Luculla pařížské bohémy. „Dosud jej vidím,“ dí Dumas, „s těmi tlustými, měkkými tvářemi, bledou pletí, modrýma, něžnýma očima a smyslnými, úsměvnými rty. Člověk ten měl ducha; byl to dobrodruh a skeptik bez vlastenectví, skoro bez obydlí, nepočítáme-li světnice v přízemí hotelu, za niž vždy špatně platil, a jejíž majetník neměl přece nikdy odvahy vyhnati ho, nechť mu učinil jakékoli výlohy; tak stal se tento nájemník částí patřící k celému zařízení, kde si zvolil byt. Byl jeden z těch lidí zároveň marnotratných, nemravných a smyslných, kteří nemají nikdy ani sou a kteří nalézají vždy pět luisdorů na dně svých kapes, kteří vám při příležitosti půjčí pět set franků, kteří si jich nikdy nevypůjčují a kterým vždy přec jiní půjčují, kteří místo aby oplatili těm, jimž jsou dlužni, dávají těm, kteří nemají; často amfytrioni, nikdy parasité, chápou dobro jako zlo, praktičtí moralisté, kteří umějí uhodnouti cenu lidí i věcí, čeho třeba si vážiti, anebo čím opovrhnouti při těch aneb oněch a kteří

by byli politiky prvního řádu, kdyby se nenechali vésti náhodou, nýbrž řídili ji sami; výplod podstatně pařížský, jenž nemůže vzniknouti a žíti než v Paříži, a to ještě v jistých čtvrtích, mezi restaurantem Brebant a kavárnou „de la Madelaine," a pro nějž pole Elysejská jsou již venkovem, t. j. věcí nejneužitečnější a nejhloupější na světě.

Člověk nediví se pranic, když najde jednou lidi takové jako milionáře a podruhé jako žebráky; ale peníze je nečiní nikdy nadutými, bída nikdy smutnými anebo kousavými; přejdou situace nejnebezpečnější, aniž zavadí kdy o policii nebo o nemocnici; každý pravý Pařížan věří, že jim musí přispěti a pomoci, od nejnepatrnějšího journalisty až k nejbohatšímu bankéři. Všichni se pamatují, že je potkali večer před jejich smrtí, a v den, kdy je pochovávají, scházejí opravdu několik hodin zvyklostem pařížským. Jméno jejich žije někdy dosti dlouho, spojeno jsouc s nějakým spirituelním aforismem, anebo vůbec se šťastným slovem. Nestor Roqueplan byl pro naše pokolení nejdokonalejším typem těchto lidí. Také se dostal až k ředitelství Opery, kdežto Bouffé nedostal se výše než k Vaudeville."

S jedním tedy z těchto lidí, jenž byl ředitelem divadla, musil se Dumas setkati, aby byl kus jeho přece jednou sehrán.

Bouffé ho vyzval, aby k nim přisedl.

„Worms mne ujišťuje," pravil, „že jste napsal znamenitý kousek podle svého romanu „Dama s kameliemi." Zdá se, že žádný ředitel nechce jej připustiti na jeviště. Chcete-li, můžeme se dohodnouti. Lecourt je neschopen zastávati svůj úřad úplně sám. Do šesti měsíců mne zavolá a stanu se opět ředitelem Vaudeville. Slibte mně, že zachováte pro mne svůj kus šest měsíců; slibuji naproti tomu, že jakmile budu ředitelem, dám jej ihned na program.

Rozumí se, že vřele děkoval Dumas svému protektorovi Wormsovi a s radostí přijal nabídku; tři měsíce potom stal se Bouffé, jak byl předvídal, vskutku společníkem Lecourtovým, a ihned počaly zkoušky k „Damě s kameliemi."

Úloha Marguerity Gautierovy, již tak krásně provedla Mme Doche, nebyla jí udělena hned od počátku. Byla svěřena sl. Fargueilové, jež však hned při první zkoušce prohlásila, že je jí obtížnou a raději se jí zřekla. Mme Doche byla tehdy v Londýně; rozhodla se totiž, jak se pravilo, že nevystoupí již na prkna. Bouffé vypravil k ní Fechtera s rukopisem. Mme Doche vyslechla kus a ihned dala naplniti své kufry a pozítřku již byla při zkoušce.

Přece však, jak šly zkoušky v před, měli umělci, vyjímaje Mme Doche, Delannoye a Lugueta, stále méně a méně důvěry v dílo. Smělý námět zdál se jim býti nepřijatelný. Čekali, že večer ten bude jeden z nejbouřlivějších. Ba právě v tom smyslu měl Dumas dosti zajímavý konflikt s Fechterem. Ani ho neposlouchali při zkouškách, ani nedbali jeho rad. Říkali, že jest začátečník a že nerozumí ještě scenerii. „Byl jsem na př. přesvědčen, dí Dumas, že ve čtvrtém aktu v předposlední sceně, když řekne Armand Margueritě: „Rcete, že milujete

de Varville a odejdu“ a Marguerita mu odpoví: „Nuže, ano, miluji p. de Varville,“ byl jsem tedy přesvědčen, že tu Armand, uchvácený vášní, žárlivostí a vztekem, musí strhnouti Margueritu k zemi a zdvihnouti ruce proti ní, aby ji udeřil, aby ji snad i zabil. To bylo úplně ve shodě se situací a zvláštním světem, kde se děj odbýval i se stavem duševním, v němž hrdina byl.

Prosil jsem Fechtera několikráte, aby učinil onen pohyb. Neučinil tak ani jednou. Ještě po zkoušce generalní jsem na to naléhal. Odpíral zatvrzele: „Strhnouti ženu na zem, vztáhnouti na ni ruku, udělati gesto, jako bych ji chtěl udeřiti — toť na jevišti nemožno. Obecenstvo by toho nesneslo.“

Naléhal jsem stále. „Ujišťuji vás,“ pravil jsem Fechterovi, „že to bude míti velký účinek.“

Pokrčil rameny. Konečně, aby se zbavil sužovatele, pravil: „Když kus dojde až sem, nu pak je mně vše jedno.“

A hle, kus měl od prvního aktu úspěch ohromný, jenž stále po celý večer se ještě stupňoval. Když přišel Fechter k frasi, o kterou Dumas tolik usiloval, vzpomněl si najednou, co jsem mu říkal; a poněvadž pohyb ten nebyl už předem vypočítán a Mme Doche nebyla připravena, musil chopiti se jí pěstí a silou sraziti ji k zemi, aniž Doche chápala, co to vlastně znamená. Účinek byl ohromný. Fechter byl tak uchvácen situací a vyrazil dvéře průčelní tak násilně, že jeden ze svícnů postavených na stole u dveří spadl na koberec, což ještě více zvětšilo pohnutí a nadšení obecenstva úplně uneseného oběma umělci. Vyprávělo se tehdy mnoho o výčitkách, ba i o prudké hádce mezi Fechterem a Mme Doche. Od té doby často činila Mme Doche Fechterovi zcela spravedlivě výtky, že improvisoval na sceně pohyb tak důležitý, aniž ji o něm zpravil, na účet kompromitace její osoby. Fechter odpovídal, že byla to vůle autora, a že bylo už příliš pozdě, aby mohl o tom svou přítelkyni zpraviti. Přes to opakovaly se výčitky po všechny skoro dny.

Tresse, známý vydavatel divadelních kusů té doby, byl při druhém představení. Chtěl viděti kus, dříve než koupí právo jej vytisknouti. Dumas chtěl na něm 1500 franků. Po představení však řekl týž Dumasovi:

„Nemohu koupiti toto dílo. Nevěřím, že by mohl úspěch jeho býti trvalý.“

Prodal tedy Dumas rukopis pp. Giraudovi a Dagneauxovi za pět set franků, kteří takořka na místě prodali 20.000 exemplarů.

Listárna redakce.

Prvý arch tohoto čísla a tedy i ostatek článku „Pro domo“ byl vytištěn, když do Rajhradu i do Brna došlo několik dopisův od některých pp. členů družstva „Vlasti“ proti Dru. P. Vychodilovi. Článek byl by beze vší pochyby zůstal i později tak, jak jest. Pp. zasílatelům radíme, aby toho vyhrožování atd. už jednou zanechali; tomu a onomu z nich pak připomínáme, že kdo je tak horlivým katolíkem, byť byl i prostý člověk, ten v dopisech k duchovním hodnostářům šetří aspoň jakési přiměřené slušnosti. Toť naše poslední slovo!

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XII. 1895. Číslo 6.

Maurice Maeterlinck.

Napsal *S. Bouška*. (O.)

Více hovornosti a povídavosti nalézáme tu a tam v jiném dramatě Maeterlinckově. Král Ablamore chce vstoupiti v sňatek s Alladinou. „Za několik let, která mi dá, bude královnou jednoho dne.“ Přijde Palomides, ženich Astolainy, dcery Ablamora. Jeho sestry již čekají zde jeho příchod. Palomides je šťasten, neboť miluje svou nevěstu. „Kdo by nebyl šťasten, když našel to, co hledal? Býval jsem smutným dříve.“ Alladina má beránka, který ji dnem a nocí následuje a neodstupuje od ní. Kůň Palomidův jej náhle polekal. Palomides jej hladí: Dívá se naň očima dítěte. Alladina: Chápe všecko, co se má přihoditi. Alladina hned se dá s Palomidem do hovoru, je živá a čilá.

Ablamore: „Ty's nemluvila dříve, ale jak hovoříš dnes večer...“ Toť stručná, ale pěkná exposice.

Kolem hradu je hluboký příkop, plný vody. Alladina a Palomides potkají se nad ním na mostě padacím. Nešťastnou náhodou sklouzne beránek Alladiny a spadne do příkopu a voda jej rychle odnáší. Marně Alladina žádá Palomida, aby jí zachránil beránka. Není možno. Alladina rozhněvána volá: „Odejděte, nechci vás již vidět!“ Výhrůžka ta však nebyla opravdová. Ablamore viděl s okna zahynutí beránka a vykládá si to ve zlé. Vyčítá brzy na to, žárlivostí trápen, Alladině, že ji viděl, jak se líbala pod oknem Astolainy s Palomidem. Alladina to rozhodně popírá, Ablamore rozhněvaný hrubě s ní nakládá, pak ale sám kleká před ní a prosí za odpuštění. Měl sedm dcer a všecky mu zemřely až na Astolainu, kterou jen láska zachránila před smrtí. Prosí Alladinu, aby mu tuto poslední dceru nezahubila. Alladina pláče a neodpovídá. Palomides miluje sice svou nevěstu, ale jeho láska nenadálá k Alladině jej ovládá úplně. Palomides sám to vykládá Astolaině: „Byly večery, kdy jsem Vás opustil beze slova, a kdy jsem šel se vyplakati obdivem do nějakého kouta paláce, poněvadž jste pouze oči zvedla, učinila pohyb nevědomý nebo usmála se bez zjevného důvodu, ale ve chvíli, kdy všecky duše kolem Vás se na to ptaly a chtěly míti zadostučinění. Vy sama jste znala ty chvíle, ježto se říkalo, že Vy jste duší všeho, a já nevěřím, že ti, kteří se Vám nepřiblížili, mohli by věděti, co je to opravdový život. Dnes přicházím Vám to říci vše, ježto jsem zpozoroval, že nebudu nikdy tím, kým

jsem se doufal stát... Náhoda se stala — nebo snad já že jsem přišel, neboť nevíme nikdy, zda jsme učinili pohyb sami, aneb zda nás to náhoda potkala — náhoda se stala, která mi otevřela oči ve chvíli, kdy jsme se měli stát nešťastnými; a já jsem poznal, že tu musí býti věc mnohem nepochopitelnější než krása duše nejkrasší neb obličeje nejkrásnějšího, a mnohem mocnější také, ježto jí musím opravdu poslouchat... Nevím, zda jste mě pochopila. Chápete-li mě, mějte se mnou slitování... Řekl jsem vše, co se mohlo říci... Vím, co ztrácím, ježto vím, že její duše jest dětská, duše ubohého dítěte bez síly, vedle duše Vaší a přece nemohu odporovati..." Astolaina mu odpouští, ale přece jej miluje a Palomides ji též. Pláčou oba. Šlechetnost Astolainina je veliká. Jde k otci a předstírá, že již Palomida nemiluje, aby tím spíše umožnila její štěstí; ale Ablamore pochopí nastrojenou lest a Astolaina vybuchne v pláč. Ablamore: „Vidíš dobře, že to bylo marné..." Ablamore zuří jako šílený, zdá se míti nějaký tajný úmysl. Palomides s Alladinou umluví se, že zítra z hradu spolu uniknou. Astolaina jim k tomu se sestrami Palomida pomáhá. Ablamore však tuší chystaný útěk a uzavře Alladinu. Celé dny pobíhá hradem, mávaje třemi zlatými klíči a zpívá píseň, jejíž refrain zní:

Tři zlaté klíče mělo neštěstí
— ó královnu nevysvobodí —
tři zlaté klíče mělo neštěstí,
jen jděte, kam vás oči vodí

Usedne konečně na lávku u příbytku Alladiny a usne. Přijde Palomides, vezme mu klíče a vejde do síně. Záclony jsou spuštěny, konečně nalezne Alladinu jako neživou ležící na loži. Má ruce svázány na zádech svými vlasy a nehýbá se. Palomides volá o pomoc, Ablamore se zbudí a vejde. Otevře okna, nakazuje milencům, aby se objali a podívali se s okna ven do světla, a pak zavírá okenice. Pomstil se brzy oběma a dal je uvězniti do podzemních jeskyní. Svázal jim ruce a zavázal oči. Milenci se vyprostí z pout a jsou v temnotách podzemních plni štěstí. Jejich bujná fantasie přetvořuje jim děsná sklepení v nádherné sály a klenby. Mezitím Astolaina a sestry Palomidovy spěchají jim na pomoc. Prolomí klenutí a světlo vniká do sklepení. Na světle denním vidí své sklamání, sklepení je hrůzné, temné, v pozadí je černá hladina vodní. Palomides s Alladinou ustupují před oslepujícím přívalem světla a padají se skály do hlubiny. Vytáhnou je polomrtvé ven. V posledním aktu vidíme dlouhý korridor, po obou stranách jsou nesčetné dvéře zavřené. Sestry Palomidovy čekají před jedněmi a trochu níže naproti u jiných Astolaina s lékařem. Lékař prohlašuje, že oba nemocní trpí nemocí touž, které nezná. Snad je vody otrávily; nalezly v nich mrtvolu beránka Alladinina. Jsou těžce nemocni, nikdo k nim nesmí. Milenci vzájemně se volají ze svých pokojů. Touží po sobě a umrou. Otevrou se dvéře. Palomida a opatrovnice dává znamení, všickni vejdou. Na to se otevrou dvéře Alladiny a druhá opatrovnice vychází, nevidouc nikoho na chodbě, vrátí se a nechá dvéře otevřeny.

Drama jest krásné, ale plno symbolův a tajů, které sice dávají dílu nového půvabu, jsou však na úkor srozumitelnosti.

Ještě však tajemnější a plno allegorií je tajemné drama „Smrt Tintagila." Na jakémsi ostrově je polorozpadlá, stará věž, kde bydlí zlá, ukrutná královna, které nikdo ještě neviděl, ale které se každý bojí, a též nikdo její moci neunikne (Smrt). V rodině královské mnoho zla již napáchala. Zbývá pouze jediný z královské rodiny hoch Tintagiles, který právě připlul na ostrov. Sestry jeho Ygraine a Bellangère jsou hotovy chrániti jej svými životy a nevydati ho na žádný způsob. Jedna ze sester slyšela tajný hovor služek královniných, z něhož vyrozuměla, že královna chce malého Tintagila uloupit. Zavrou tedy dvéře, sluha Aglovale hlídá je mečem svým, ale vše je marné. Hoch omdlí, dvéře se náhle otevrou, meč se zlomí, ale posly královniny nespatřili. Našli odpor, vzdálili se. V noci spí hoch v náručí svých sester, tu však se připlíží tři služky královniny a uloupí jej. Ygraina vykřikne, pospíchá za lupiči, ale pozdě. Následuje dlouhou chodbou za nimi, ale za železnými vraty tito zmizí. Tintagiles naříká, královna jej již uchopila, ale on ji udeřil a unikl jí. Stojí dosud za dveřmi zavřenými a vidí skrze štěrbinu světlo sestřino. Ale i to zhasne. Teď je tma, teď je konec vší naději! Královna jej hledá, v tom slyšeti ránu, tělo padá k zemi. Ygraina prosí na kolenou o milost, o život děcka, ale marně, je ticho. Monstre!... Monstre!... Je crache! (Netvore, netvore, plivám na tě!), volá zoufalá sestra škytajíc ve tmě.

Allegorické roucho práci této vadí. Zde symbol není tak přirozený jako ve „Slepcích," nebo ještě lépe ve „Vetřelkyni," je to nucené, dělané, a proto přes všecku obratnost básníkovu věru obdivuhodnou, umělecký dojem je slabý.

Za to mistrovským arcidílem Maeterlinckovým je pendant k „Vetřelkyni": „Intérieur" (Vnitřek domu[1]). Zde sáhl básník odhodlanou rukou do plného života, vzal příběh zcela obyčejný, nehonil se za effekty a přece docílil tak uměleckého výsledku!

V zahradě stojí dům. Je večer a třemi osvětlenými okny vidíme do vnitř. Je to obrázek šťastné, klidné rodiny: otec u krbu, matka u stolu chová spící děcko, dvě dívky vyšívají. Ale zatím plíží se do této šťastné rodiny, nic netušící, neštěstí. Přicházejí tiše stařec a cizinec, aby oznámili rodině, že třetí dcera se utopila a že ji brzy domů lidé přinesou, Vidouce obraz tichého štěstí, ztrácejí oba odvahu, říci jim novinu tak děsnou a v rozpacích stojí venku, dívajíce se okny do vnitř. Tisíceré podrobnosti, které tu Maeterlinck do úst diváků vkládá, svědčí o tom, jak vážně básník svět pojímá, jak každá nepatrná věc u něho má svůj zvláštní, hlubší význam. Stařec, známý té rodiny, nechce jíti do vnitř sám, ježto by zpráva nešťastná je více bolela, když by on jediný ji sdělil; půjdou-li oba, pozornost se roztříští, ježto cizince neznají, „neštěstí ztrácí se v podrobnostech" atd. Přijde Marie, vnučka starcova, oznamujíc, že se již průvod blíží,

[1]) Viz překlad M. Kalašové v únorovém čísle „Květů" str. 168.—175.

a zůstane s nimi, pozorujíc vnitřek domu. Obě sestry uvnitř zdají se jevit nepokoj, dívají se okny do tmy ven. Marie pozbude též odvahy: „Dědečku, nezjevujte jim to dnes večer!...“ Přijde druhá vnučka Marta: „Průvod již stojí na cestě.“ Diví se, že jim to dosud neřekli, ale brzy chápe, pozorujíc rodinu uvnitř, která nic netuší, proč dědeček dosud nic nemohl říci... Lidé vniknou do zahrady a čekají. Tu konečně stařec se zvedne a vchází do domu. Venku nedočkavě pozorují, kdy vejde do síně a kdy to řekne. Konečně! „Již to řekl!... již to řekl!“ a nyní se všem rázem ulevilo, všickni trpěli s nimi dosud, plni soucitu, aby ta první rána příliš nebolela. Celá rodina se zděšena vyvrhne ven, jen dítě zůstalo a spí. Nevzbudilo se!

Ovšem tuto práci Maeterlinckovu nutno číst, a to v originale. Je krásná, a kdyby byl Maeterlinck nic jiného nenapsal, zasloužil by si jméno velikého básníka.

Jaký je náš celkový úsudek o Maeterlinckovi? Je to veliký básník, od kterého se mnoho může čekat. Doufejme, že jeho veliký talent v manýře někdy unavující neutone. Zdá se mi, že v posledním svazku svých prací trochu se z toho jednotvárného „koktavého“ opakování vymaňuje. Přinesl něco naskrze nového, formou i obsahem. Je především básník nálady a suggesce.

Posudky.

Levné svazky novel. Č. 20. *Edmondo de Amicis:* „Vojenské povídky.“ (Statečnost. Syn pluku.) Z vlaštiny přeložil *V. Hanus.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 91. Cena 10 kr.

První z těchto povídek jedná o hrdinném vojínovi italském, jenž, poslán byv s rozkazem k svému plukovníkovi, na cestě přepaden byl rotou loupežníků, kteří ukrutnými mukami na něm vynutiti chtějí účel jeho poslání. Ale on hrdinsky snese všecka muka, až, na smrt utýrán, byl od svých soudruhův osvobozen. — Druhá vypravuje, kterak sirotek týraný macechou uprchl ke pluku táhnoucímu ve válce r. 1866. Padovou směrem k Benátkám, kterak byl od vojínů pečlivě chován a na konec hodnými lidmi dobře opatřen. Úvod jedná obšírně o zálibě chlapců pro zbraně a vojíny, delší episody líčí nadšené vítaní vojska na průchodě Padovou, ústup po bitvě u Custozzy a radostné city italského důstojnictva při pohledu na kýžené Benátky. — První povídka podává ovšem vzor hrdinného vojína, přece však podrobný popis páchaných ukrutností čtenáře trapně napíná a, po našem zdání, vybočuje z mezí dobrého vkusu. — Druhé povídce vadí, že nám vojsko po stránce v ní vylíčené jest čímsi úplně neznámým, jednak přemrštěnost v líčení citů vůbec, zvláště lásky a něžnosti vojínů k ubohému chlapci, kteréžto citlivůstkářství místy velmi dětinským a nechutným se jeví. Překlad nesvědčí o valné obratnosti, což patrno zvláště na písni, str. 83. nn., kde čteme verše přímo hrozné, jako:

A žádný (sic!) výkřik slasti
Rozvírá srdce pásky?... (Rozumíte tomu?)
Ba hledím, hold chci klásti,
Však rvou se žalu pásky... (Rozumíte tomu?)
Než posměch můj má vlásti,
Toť lepší díl mé částky... (Rozumíte tomu?)
Jak smutný večer je as,
Když také předzvěstěné! (Sic!)... (Rozumíte tomu?)

Tomu neříkáme „překládati,“ nýbrž „čtenáře za blázna míti.“ Taková hatlanina se prostě neuveřejňuje aniž prodává za peníze. Což nebylo lépe říci to prosou? *L. Šolc.*

Sborník světové poesie. Sv. 31. *Herrmann Lingg:* „Výbor básní.“ Přeložil *J. Vrchlický.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Str. 130.

Německý básník Herrmann Lingg (nar. 1820 v Lindavě) jest stará, nebo chcete-li, mladá láska p. Vrchlického. Překladatel mi zapůjčil laskavě pro referat šest svazků Linggových, a tu čtu na titulním listě nejstarších: „Frida 1875.“ Není to láska nahodilá, zakládá se na spřízněnosti duševní. Idealy Linggovy jsou též idealy p. Vrchlického, jen poetické zpracování jest u Lingga přitlumenější, rozkřídlení užší; francouzské, Hugovské vlivy u něho, zdá se mi, úplně scházejí. Lingg je básník elegantní, uhlazený, umírněný, stejně vzdálený pseudoklasické upjatosti jako neurvalých, divoce vášnivých výbuchů romantických, básník sympathický, upřímný, pravý. Cítíte, že jeho cit jest hluboký jako jeho myšlenka, ale styl jeho zdá se mi býti až příliš hlaďounký, dikce příliš plynná, její zpěvný proud vás neodolně unáší dále i přes myšlenky, které by žádaly drsnější, vypjatější reliefnosti, aby se hlouběji zaryly do duše. Na otázku, je-li Lingg básníkem katolickým, dlužno říci, že není, že je humanistou, ale skoro úplně se zdržuje invektiv.

Všimněme si tedy práce překladatelovy. Pan Vrchlický své zásady překladatelské rozvinul v předmluvě ku sbírce „Z cizích Parnassů.“ Praví tam: „Jsem z těch starých šosáků, kteří ještě myslí, že forma jest nerozlučitelnou částkou obsahu. Chci vždy podati celistvý dojem originalu, a zde jest forma činitelem velikým a rozhodným, nikoliv nahodilým. Námitka, že Francouzi překládají básně prosou, mně neimponuje. Prostě, buď si nevezmou práci (já bych raději řekl česky: buď se nepřičiní), anebo toho nedovedou. Dante bez terciny není Dante, „Childe Harold“ a „Don Juan“ beze svých sloh nejsou tím, čím je stvořil Byron. Překladatel prosou jest jen otrockým nohsledou, který ani básníkem býti nemusí, stačí, zná-li jazyky — ale ovzduší, pel a vnitřní hudba... kde ty zůstanou?“ Tato theorie jest správna a těžko s ní nesouhlasiti. Překlad, jenž věrně vystihuje obsah, představy originalu a zároveň věrně napodobí formalní hudbu jeho, zůstane povždy světlým idealem všech překladatelův, a kde ho nedostihují, jest vinna buď nedostatečnost mluvy nebo (a to častěji) nedostatečnost nebo chvat překladatelův! Proti rozhodnému odmítání prosy třeba však podotknouti, že jest rozdíl mezi prosou a prosou. Není všechno

prosou, co se prvnímu pohledu prosou býti zdá, jako stejně krátké řádky nejsou vždy veršem, plným „ovzduší, pelu a vnitřní hudby.“ Vezměme příklad z Lingga. Co se stalo při popravě Beatrice Cenci? „Kde krásná hlava, bleda ranou katovou, ležela v krvi, tam se snesla holubice, láska, která vnikla k obětišti, ponořila jemně do krve křídlo, potom zase vzlétla, vzhůru, jakoby v ní volná duše vnikala k bráně nebes; a bez vin objevila se před věčným soudcem, leč na zemi zde červenali se zlosynové, přirovnávajíce se k ní.“ Tu máte „věrný“ překlad, otrocky mechanickou reprodukci veršů Linggových, bez hudby a bez pelu. A teď poslyšte original i překlad p. Vrchlického:

Wo bleich das schöne Haupt vom Hiebe
Des Henkers lag im Blut, da schwang
Sich eine Taube hin, die Liebe,
Die nach der Opferstätte drang,
Sie tauchte sanft in's Blut die Schwinge,
Dann flog sie wieder auf, empor,
Als ob in ihr die Seele dringe
Die freie, zu des Himmels Thor;
Und schuldlos vor dem ew'gen Richter
Erschien sie, doch auf Erden hier
Errötheten selbst Bösewichter,
Wenn sie verglichen sich mit ihr.

Kde bledá, krásná hlava klesla,
jak srazil kat ji mečem svým,
se láska, holubice, vznesla,
v krev sáhla křídlem bělostným;
s tak potřísněným křídlem spěla
zas nazpět k modrým výšinám,
jak v ní by volná duše chtěla
se dostat nebe ku branám.
Před věčným soudcem zjevila se,
co na zemi uach studu vzplál
ve zlotřilé té bídné chase,
když někdo s ní se srovnával.

Překladatel se tu poddal několika odchylkám a přídavkům, ale celistvý harmonický dojem originalu zachránil. „Něco za něco.“ Jsem však přesvědčen, že těch odchylek nemusilo býti tolik, že by pan Vrchlický, *přičině se*, podal překlad věrnější i hudbou i představami. Tolik však i tento překlad jasně dokazuje, že báseň žádá opět básnického překladu.

Vtip, že překlad jest jako žena: je-li krásný, není věrný — a naopak, je právě jenom vtipem a nic více. Věrný je překlad jen tehdy, tlumočí-li věrně i *krásu* originalu. Dovede-li překladatel k tomu účelu zachovat původní rozměr, ale celý, plný, hudební rozměr, netoliko mrtvou jeho kostru, masku, šablonu, je to zajisté předností, a čím méně jej tento rozměr nutí k ústupkům obsahovým, tím větší předností! Dejme však tomu, že by čeština nebo překladatel byl neschopen rozměru původního a snažil by se krásu originalu napodobit prosu asi takto: „Tam k té ubledlé hlavě, krásné hlavě, jež sražena katem ležela v krvi, se snesla holubička — láska! Přilétla k obětišti, přilétla a v krvi si smočila křídlo. Pak zase vzletěla vzhůru, jak by v ní chvátala duše, svobodná duše ku branám nebes. Tak nevinná stanula před věčným soudcem! Hle, na zemi se zlosynové zarděli, ani se přirovnávali k ní!“ Překlad s pramalými odchylkami, překlad prosou. Ale je bez hudby a bez ovzduší? A je to vůbec prosa? Jen si jej rozdělte na verše!

Zachovat hudbu a neporušit obsah — po tom poznáte překladatele mistra. Panu Vrchlickému se to často daří, často také nedaří, poněvadz příliš chvátá. Jen rychle dál! Rým hned nepřichází, nadstaví se hbitě nějakým planým špalíčkem, na př. po verši: Mor dí: „Já veliký si schystám ples“ praví original: „Mein Blick ist

Fieber.“ Překladatel však pro rým řekne: „Můj zrak plá zimnicí, kam kles'.“ Ale kde je lapidarnost, síla originalu! Nebo, jak znetvořil nešťastný rým původní obraz ve sloze:

Thal ein und aus, Berg auf und ab,
Ich mäh' zur öden Heide
Die Welt mit meinem Wanderstab,
Ich setz' vor jedes Haus ein Grab
Und eine Trauerweide.

Kde jaký dol, kde jaká stráň,
já tam i ven se plazím,
svět proměním v step moje dlaň,
před každý dům rov, zmaru v daň,
s truchlící vrbou sázím.

Znám pikantní půvaby němčiny, ty její vzdechy a vánky, kde čeština mluví jen sonorním hlasem a vichrem, cením plně práci páně překladatelovu, vytýkám jen znova to rozetírání krásné prostoty Linggovy a některé věcné nesprávnosti (na př. Hünen jsou reci, a ne Hunové).

Výbor dobře charakterisuje básníka. Přál bych si ještě jen ukázky ze znělek, jichž Lingg napsal mnoho a krásných. Tuším však, že kniha ta ostane u nás nepovšimnuta. Nevnáší do našeho poetického koncertu žádných akkordů nových, neslýchaných, úchvatných.

K. Dostál.

Hrabě Lev Tolstoj: **V čem záleží pravé lidské štěstí.** (O.)

„Rodina,“ praví Tolstoj, „je třetí nevyhnutelná podmínka štěstí.“ Nejvyšší oltář, na němž denně obětováno Satanu, je smyslnost, rozdrážděná, poslední dobou až k manii stupňovaná, jež rozsvěcuje zrak mužů při pouhém šustění ženské togy chtivou touhou, podporovanou ještě bludnou theorií lékařův a fysiologů, že šťávy jednou utvořené musí se vyhánět z organismu k zabezpečení dokonalého zdraví. Z toho logický závěr: Každý zemře, kdo nepláče!! Vy se smějete? Či není slza šťáva, a tvrzení mé mnohem správnější analogií než vaše analogie, již suggerujete jako neměnnou pravdu ubohým obětem, neznajícím vlastního organismu a vaše bludy, věřícím a priori vašim theoriím až k smutné a hnusné logice: veřejné domy! Štěstím nemůže býti jen rodina, nýbrž manželství jedné a jedné duše, vzácné, rozsvícené, čisté, jež zničí a přemůže bujnost chtíčů těla.[1])

„Čtvrtá podmínka štěstí je svobodný a přátelský styk se všemi lidmi. Ale i tu jsou lidé z lepší společnosti zbaveni této podmínky štěstí. Čím více stoupáme, tím užší je kroužek přátel, kdežto sedláku a jeho ženě přístupno jest celé lidstvo.“ Aristokracie rodová a peněžní skládá se jen z malého počtu individuí a nutně musí býti i menší počet přátel, kdežto pracovníků množství milionů, stejně neb podobně pracujících, stejné výše společenského postavení a tudíž i ohromný počet podobců k sobě lnoucích a spolu více cítících, v čemž však rozhodně není přednost aneb dokonce štěstí, jak mylně Tolstoj se domnívá. Nedorozumění panuje hlavně v tom, že tato aristokracie zaslepená, hrdá na své postavení, dává cítit svou moc na nich závislým a nižším v zapomnění, že jest vlastně krystalem okolností, a v kolébce všichni rovni. Ale toto zlo kastovnické bude prostě smeteno velikou

---

[1]) Nemluvíc o tom, že právě v té části zní nauka Kristova podstatně jinak než Tolstojova!

revolucí duševní, kdy současně všichni lidé podporováni velikými apoštoly přijdou k dobrovolnému poznání, že cesta, kterou až dosud ubíhají do noci, mizí, obrátí krok nazpět od samého kraje propasti a zanechají veškeré práce neužitečné a zbytečné ve volné přírodě bez hranic a mezníků, poskytující ovoce, mléka, zvěře, rostlin atd. jako skromnosti mnichův a řeholnic.

„Konečně pátá podmínka štěstí je zdraví a lehká smrt.“ S úsměvem půjdeme kol „štěstí“ nazvaného: lehká smrt, jakoby prostě stačilo, aby člověk předložil vlastnímu tělu imperativ a lehce umřel, a zastavíme se u jakési předpotopní nestvůry: zdraví! Massivné tělo barbara v neustálém boji a odporu proti duchu nemůže býti štěstím, jinak bylo by opět totožné se zlem, prýštícím nutně z tak zdravého, bujného, nezkrotného těla, kdežto naopak těla odumírání neznamená než dokonalé vítězství ducha nad hmotou. *A. Breska.*

M. Jahn: **Z temných i světlých cest.** Náčrtky a povídky. V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 144.

Přítomný svazeček obsahuje třináct povídek, jež spisovatel rozdělil ve tři skupiny, a to: „Krotké povídky“: 1. Přes práh dětství. 2. Malé vítězství. 3. Dům chudých. 4. Ošklivá scena. — „Ze zápisek samotářových“: 5. Noc ve žních. 6. Štika. 7. Strýc Antoš. — „Na vsi“: 8. Stejný osud. 9. Jedle. 10. Na okresním soudě. 11. Podivný druh. 12. Poslední pastva. 13. Starý svět na vsi. Toto rozvržení ve skupiny mohlo dobře odpadnouti; neboť ze skupiny první čísla 3. a 4. nejsou právě krotká, heslo „Na vsi“ pak hodí se dobře na všechna čísla od 5. do 13. Též název celého svazku jest spíše obětí Módě vzdanou než případným vystižením obsahu této knihy. „Z temných i světlých cest“ lze říci o obsahu celého života lidského, ba veškerých dějin lidských. Takové zvučné názvy časem samy se opotřebují a zvetšejí. —

Čísla 1. a 2. zabývají se záležitostmi probouzejícího se srdce dívčího; ono účinkem prvního plesu s nešťastnou láskou, toto strastmi, do nichž hrdou koketku přivedla nerozvážná pýcha. Č. 3. vypravuje nemístný žert, jenž proveden s blbým žebrákem, trpícím utkvělou myšlenkou, že dobude velikého pokladu a zřídí nádherný chudobinec. Č. 4. Potrestání podvodného kostelníka, jenž sbíraje na modlení za dobré počasí, vybral z pokladny stříbrný peníz, poslední jmění, jímž chudá, věřící stařenka byla přispěla. — Č. 5. Za bezsenné noci spisovatel chudé ženě v polích pomahá sbírati klasy a líčí dojmy své z té příhody. Č. 6. Spisovatel neviděn pozoruje dva hochy, ulovivší v potoce košem štiku. Č. 7. Spisovatel vzpomíná svého strýce samotáře, od něhož za mladu mnoho pověstí a bájek uslyšel, zejména zhoubné povodně. — Č. 8. Po zlověstném znamení padne ve statku vysílená kobyla a zemře pacholek, jenž byl pádem s vozu úraz utrpěl. Č. 9. Dřevařova žena měla neblahý sen; den na to poražená jedle zabije jí muže. Č. 10. Nenapravitelný pytlák pohnán opět před soud; on hájí pravdu, že „zvěř je boží, žádný jí neživí.

Bůh ji dal pro všecky lidi.“ Č. 11. Za vánice v tuhé zimě vozka vzal k sobě na saně trestance propuštěného z Mírova; vida, s kým činiti má, zbaví se zlého druha ještě v čas ve zlopověstném lese. Č. 12. Tři hoši pasou krávy na mýtině, překvapí je první sníh; hovory jejich. Č. 13. Život starého hospodáře včelaře a jeho staré ženy, řídkého to zbytku lidí starého rázu. — Chronologicky náleží práce ty těmto rokům: 1890: č. 1., 5., 8.; — 1891: č. 2., 3.; — 1892: č. 4., 6., 7., 9., 10.; — 1893: č. 11., 12., 13. Látku k povídkám svým čerpal spisovatel jednak z okolí svého rodiště (snad nějakého městečka v Čechách?), a sem patří aspoň čísla 1.—7.

Docela jiný duch vane ve pracích z r. 1893. (k nimž snad i č. 8. 9. a 10. přičísti sluší), kde moravské Valašsko otevřelo očím jeho nový, svěžejší, rázovitější svět. Okolnost tato jest pro cenu prací těch téměř rozhodující. Neboť čísla 1.—7. nepodávají nic pozoruhodného. Na každé stránce tu znáti necvičenou ruku začátečníka, jenž sice není bez nadání vypravovatelského, ale teprve na svět nazírati se učí, takřka oči si protíraje, jenž pracně si vyhledává. o čem by vypravovati měl, a ve všedním okolí nesnadno co poutavého nachází, jenž do uvažování se nutí, v každé malichernosti něco zajímavého spatřovati se domýšlí, ba nezřídka více zájmu předstírá, nežli skutečně cítí. Odtud všednost a chudoba povídek č. 1.—7., v č. 3. až do trivialnosti zabíhající, odtud ono samolibé, dětinské v popředí stavění osobnosti spisovatelovy, jakožto bystrého a hloubavého pozorovatele, zejména v č. 5. a 6., odtud ono duchaplné — prý zkoumání fysiognomie lidské, třebas nezralé chlapecké tváře, jež i v pěkném jinak čísle 12. proniká a z pod barvy proráží, odtud onen místy naivní ton, jenž nejednou nám vnucuje domněnku, že spisovateli heslem byla slova chlapců, klábosících při lovení ryb takto, str. 66.: „Povídejme, ale co?“ — „Cokoliněk, třeba o tom:...“ Takovými pustochvasty, připomínajícími stilistické pokusy gymnasistů, oplývá zejména č. 5., na př. str. 55., 56., 57., 58., 60., 62. — Moravismy jako: tož, včil, chebz m. bez, mi se zdá, mi se líbí, a p., vyskytující se v poslední čtvrti knihy, upozorňují nás, že Morava stává se dějištěm vypravování, což zmínkou valašské vesnice str. 134. se potvrzuje. Mimochodem řečeno měl by ovšem spisovatel, užívaje nářečí, býti důsledným, nepsati tedy „stařiček pravil“ str. 127., (m. pravili), když před tím str. 126. napsal „strýc Ondra mají.“

Nový, rázovitější svět propůjčil i postavám spisovatelovým určitosti a rázovitosti, tím spíše, ježto již v č. 8. „Stejný osud“ ukázal, že význačnější předmět po jeho vynikající stránce postřehnouti umí. V té povídce zajisté realistický názor, těsně ke skutečnosti přiléhající, opírá se o přiměřenou velikost a hloubku obsahu. (čehož se číslům 3., 4., 5., 6., namnoze i 7. nedostává,) tak že nejednou Stránecká, ba i větší mistrové na mysli nám tanou. Tato přednost pak už spisovatele neopouští; neboť i drvaři v č. 9., i pytlák v č. 10. se svým právě lidovým názorem o zvěři a honitbě, jehož se houževnatě drží, i vozka v č. 11. se svým hluboce zakořeněným, elementarní silou

působícím náboženstvím, jež nám Rusa připomíná: to jsou živé, rázovité postavy moravské. Č. 12. „Poslední pastva“ jest roztomilý žanrový obrázek; zejména při pohledu na rozvážného chlapce Michala Zátopků, jenž, jakkoli si vědom svých schopností, vida bídnou otcovu chalupu, vzdá se naděje na studie a spokojí se býti tesařem, srdce zrovna okřeje Též hezký, veselý Polda se nám líbí, a nemotorný Janek odpovídá skutečnosti. — Nejlépe, po našem soudě, spisovateli povedlo se číslo 13. Totě pravá idylla, český Filemon a česká Baucis, hodná proslavených v tom oboru spisovatelů. Jest-li pravda, že hlavní úlohou novellisty jest pozorovati život, tu spisovatel umění své plnou měrou osvědčil. Při čtení toho obrázku, oplývajícího drobnůstkami z oboru lidovědy, srdce vnímavého čtenáře radostí jen se směje. A jaké jadrnosti, ohebnosti, bohatosti a rázovitosti nabyla mluva spisovatelova v posledních číslech těsným přilnutím k živé, zvučně hlaholící řeči lidu! Dobré samo se chválí! A ještě na jednu zajímavou okolnost poukazujeme: jak nepatrnou spisovatel ke všem těm povídkám zpotřeboval dávku „lásky,“ té romantické romanové lásky. Jen v č. 1. a 2. se s ní shledáváme při maloměstské slečince. A jako přísný, skutečný život té romantiky nezná, tak i docela správně není jí v ostatních číslech, opírajících se o čirou skutečnost. Láska jest v životě lidském právě jen zákuskem po obědě, a jen takové místo i v povídkách jí přísluší, nikoli přednější: i kromě ní zbývá v životě mnoho, přemnoho slastí a strastí, jež daleko mocněji hýbají nitrem lidským, než tento přežitek romantiky. — Říkati odřekl = odpověděl, jak pan Jahn napořád píše, nezdá se nám správným; slovo to už má jiný význam. Nepěkně čtou se ve slohu prostém slova cizí, j. str. 37., jakoby si osud sám chtěl stropiti s ním hroznou, křiklavou blasfemii. — str. 51., z té ošklivé situace. — str. 65., zahovořil Ferda spekulativně. — Jsou buňky včel osmihranné? (str. 139.) *L. Šolc.*

Miau. Roman. Španělsky napsal *B. Pérez Galdós.* Přeložil *H. Kosterka.* V Praze 1893. Nakl. J. Vilímek.

Roman tento lze pokládati za hříčku zpracovanou duchem ironie, která nakukuje s pohrdavou tváří do smutného příbytku věčného čekatele vyššího nějakého postavení, jenž končí sebevraždou.

Benito Pérez Galdós narodil se v Palmách (Las Palmas na ostrovech Kanarských) 10. května 1845. R. 1863. přišel do Madrida a věnoval se právům. Krátce před zářijovou revolucí jal se psáti pro veřejnost, avšak nebylo lze rozhodnouti, kterým směrem. R. 1891. stal se vyslancem, ale téměř jen čestným, za Puerto Rico. Je přítelem slavného Joséa Marie Peredy. Prvním jeho romanem jest „La fontana de oro“ (1867), po němž vyšel „El audaz, historia de un radical de antaño“ (Madrid 1891, uveřejněn byl dříve v „Revista de España“). První dva romany jeho zůstaly téměř bez povšimnutí, až teprve „Episodios nacionales“ dobyly mu slávy. Podnětem k nim byl mu francouzský spis Erkmann-Chatriana: „Romans nationaux.“ „Episodios nacionales“ byly zpracovány s neuvěřitelnou pílí od r. 1879.—1883.

Obsahují dvě řady; první řada: I. Trafalgar. II. La corte de Carlos IV. III. El 19 de Marzo y el 2 de Mayo. IV. Bailén. V. Napoleón en Chamartín. VI. Zaragoza. VII. Gerona. VIII. Cadiz. IX. Juan Martín el Empecinado. X. La batalla de Arapiles. Druhá řada: I. El equipaje del Rey José. II. Memorias de un cortesano en 1815. III. La segunda causa. IV. El Grande Orient. V. El 7 de Julio. VI. Los cién mil hijos de San Luis. VII. El terror de 1824. VIII. Un voluntario realista. IX. Los apostólicos. X. Un faccioso más y algunos frailes menos. — Nádherné vydání, illustrované od bratří Melidů, vycházelo v sešitech 1881—1885. Řada první líčí dobu od povstání r. 1808. až ku příchodu Fernanda VII. do Španěl. Hlavní osobou je tu pochmurný veteran Gabriel de Araceli, rodem z Cadiza, jenž později předává slovo svému příteli, realistovi Andrésu Marijuánovi; ve druhé řadě vystupuje Salvador Monsalud. „Episodios nacionales" mají přes 6000 stran! — Další romany jsou: „Doña Perfecta" (Madrid 1876), jehož refrainem jest: církev katolická neplní mateřských svých povinností. „Gloria" (1877), jenž proslul velmi neblaze. Kritik Menéndez Pelayo praví ve své „Historia de los heterodoxos españoles" (sv. III. str. 812), že roztrousily jej biblické společnosti mezi lid zároveň se třemi jinými spisy: „Andrés Dunn," „Anatomía de la Misa" a „Salvación del pecador." Sestrou „Glorie" jest „La familia de León Roch" (M. 1878). K nim pojí se „Marianela" (M. 1878), zolovská „La desheredada" (M. 1881), „El amigo Manso" (M. 1882), „El doctor Centeno" (1883), „Tormento" (1884), „La de Bringas" (1884), „Lo prohibido" (1885), „Fortunata y Jacinta, dos historietas de casadas" (1887), „Miau" (1888), „La incognita" (1889), „Realidad" (1890), „Angel Guerra" (1891) a j.

Galdós je spisovatelem velice plodným, jest naturalistou; žel, že ostří péra jeho obráceno je proti náboženství, duchu a tradicím španělského národa. Ve spisech svých je namnoze nemravným, ledově necitným, humoru aristokratického. Neznámo jest mu srdečné nadšení a upřímný žert Peredy a Fernan Caballerové. Letorou jsa Angličanem liší se velice — především propastí naturalismu — od Dickensa a Thackeraye. Někteří vychvalují ho až do nebes, vynášejíce ho nad Peredu, s čímž však my nikterak nesouhlasíme. Stručný životopis jeho vydal Leopoldo Alas (Clarín): „Benito Pérez Galdós, estudio crítico-biografico," 2. vydání, Madrid 1889, str. 39 (na počátku jest autografický snímek první kapitoly jeho romanu „Miau" (Mňau) a podobizna autorova).

Slovo o překladě. Překlad je dle všeho jednou z prvních prací překladatelových. Dovolíme si pro příště podati některé všeobecné pokyny: ulice a třídy měst španělských ponechejme v jejich původním znění, a to důsledně, na př. čteme na str. 13.: ulice Lásky Boží a brzy po té: ulice del Pez (ulice Smolná). Señor, señora překládejme: pán, paní; don, doña ovšem nelze přeložiti, ježto je to Španělu vlastní. Luisito, Cadalsito, Murillito, zdrobnělá to jména: Luis, Cadalso, Murillo můžeme i my v češtině zdrobniti. Ministerialisimo (a nikoli: ministerialissimo) přeložíme: z ministerské party, nebo jiným způsobem.

Na str. 35. čteme: v afrických kabilách, což opravujeme: u afrických Kabylů. Str. 127. španělismus: Luis poněvadž ještě dítě. Medový měsíc = el més de miél = líbánky. Sr. 69. Po = Pád. Pan překladatel pojí předl. mimo s genitivem. Doña má správný genitiv doñe a nikoli doňy. Str. 161.: měl prý odpověděti m. odpověděl prý. Jinde: Já ho naučím v kostele zpívati m. hvízdati. Překlad je však plynný a dobře se čte. *Fr. Dolejš.*

Ottova Laciná knihovna národní. Č. 128. „Z pražského ovzduší.“ Obrázky a nálady. Napsal *V. Hladík.* (O.)

Mladí páni se smějí a okřikují kritika, proč hned ukazuje na potopu, jako Noe při svém korábě. Hm — je to jako shrapnel: desetkráte hoch měl v rukou tu děsnou hračku beze škody, a po jedenácté náhle vybuchla mu v rukou a nadělala spoustu velikou. Tedy snad ne l'art pour l'art, a pak jest na snadě závěr: deleatur! Zní to trochu mravokárně, ale nevíme rady jiné: buď boj všech proti všem, boj o život t. j. karamazovština, anebo: Pereat mundus, fiat iustitia. Ne Schillerovo: „Nein, länger werd ich diesen Kampf nicht kämpfen, den Riesen-Kampf der Pflicht,“ nýbrž Bürgerovo: „Geduld! Geduld! wenn's Herz auch bricht!“

A ještě jeden z těchto obrázků dává nám příležitost k užitečné úvaze: Sestřenice. Do domácnosti neúhledného ale dobrosrdečného písaře Kozáka, návštěvou k matce jeho přišla z venkova švarná sestřenice Helena. Kozák zamiluje si krasavici tu, a povýšen byv toho času, mohl by býti šťastným v manželství s Helenou. Již v okamžení důvěrnějšího styku měl vyznání na rtech pln naděje v odvetu lásky, když tu koketní sestřenka požádá ho, jako přítele, aby dodal milostné psaníčko mladšímu kollegovi Houbkovi, ostrému a nebezpečnému to hochovi, s nímž seznámila se v tanečních hodinách. Mnohdy si moderní žena stěžuje, že jest obětí a hříčkou bezohledné zvůle mužovy; mnoho jest nářků na zradu jeho a bezbrannost její. Není-li i žena svou lehkomyslností a pýchou mnohdy sama příčinou cizího neštěstí a svého pádu? Helena s Kozákem mohla žíti ne-li romanticky blaženě, jistě spokojeně a šťastně. Ale ona povrhne srdcem, jehož dobroty ani neocenila, a s lehkomyslností právě ženskou vrhne se v náruč nebezpečnému svévolníkovi, od něhož mnoho dobrého čekati nelze. Kyne-li Heleně v budoucnosti málo blaha, kdo tu příčinou jejího neštěstí než ona sama? ona, jež svévolně ranila srdce dobrého muže? — „Svatební šaty“ zbudovány jsou na velmi pochybném poměru bohatého, mladého soukromníka k dívce-herečce. Místy vzpomeneme si na Macharovu Magdalenu (str. 205.). Je to divná láska, když si mladý, zámožný muž z ohledů na společnost a její řeči nechce vzíti svou „milovanou dívku“ za manželku: str. 202: „Chtěla být jeho ženou! — Nikdy! — Již co by tomu řekla Praha! Nevšímal si dosud těch různých řečí — ostatně tento volný jeho poměr ke Kláře nepůsobil tak zlou krev, jakoby ji jistě způsobil sňatek s ní; lhostejně poslouchal nyní vtipy strýce Bauera a svých přátel, ale po

tom? Jeho sobectví se vzbouřilo při myšlénce na sňatek s ní, jenž by znamenal jeho rozvod s pražskou společností, zahrabání jeho budoucnosti"... — Jak se s tím srovnává str. 207.: „A miloval ji ještě více, svou Kláru, svou nešťastnou. krásnou Kláru." Afrodite pandemos! Věříme, že takových jalových, nicotných povah je na světě dosti, snad celý příběh jest pravda pouhá — ale zasluhuje vše býti vylíčeno, napsáno? Ano, „oblekli ji v svatební šaty (pořízené k radě lékařově, aby smrti propadlou dívku poslední dny života příjemnou šalbou potěšili) — za dva dny, když ji kladli do rakve." (str. 222.) Možná, že Vilém i velice truchlil — ale za měsíc, za dva, vyhledal si asi novou Kláru, již stejně miloval se stálým zřením k tomu, „co by tomu řekla Praha."

Celkem jeví se nám pan V. Hladík talentem, od něhož by mnoho krásného čekati se mohlo, dovede-li se v čas vybaviti z omamujícího ovzduší smyslné krásy ženské a postaviti se vůči světu na stanovisko povýšenější, vážnější a umění spisovatelského důstojnější. Méně žertovnosti, více opravdovosti. Aby pak nemyslil pan autor, že stůj co stůj chceme odbyti své mravokárné zboží, ukážeme, jak se jinde o té věci smýšlí, na příklad na úsudek S Vengerova o ruském spisovateli A. V. Družininu ve stati otištěné v letošním „Věstníku Evropy" č. 1. str. 92.: „Družininu černoknižné schůzky musily býti přímo zhoubnými, ne proto ovšem, že na nich kvetly ‚klukoviny,' nýbrž proto, že veliká pozornost, která se věnovala těm ‚klukovinám' a „zábavným dobrodružstvím podivousů" nutně musila zmenšovati a skutečně též umenšovala jeho zájem k vážnějším předmětům. Těžko jest v jedněch a týchže schůzích vytvořiti ‚celou literaturu' děl nejsprostšího slohu a vypracovati hlediska společensko-politického a filosofického názoru světového." A str. 99. n.: Poslední dílo „Minulé leto na vsi" autor vydal pod pseudonymem S. Bezejmenného — „zakončení to ne valně effektní proti působnosti tak skvěle započaté, která, beze vší pochybnosti, mohla by býti docela jinou, kdyby nepochybný talent Družininův byl disciplinován býval z počátku školou ve vyšším toho slova smyslu anebo dobrou literarní společností, a nebyl by se poddal vlivu příliš jednostranně ze života se radujícímu ‚černoknižíʻ."

Mluva páně Hladíkova jest správná, pečlivá a pěkná. Podotýkáme: str. 49. čemu říkají sochaři při modellování špachtle, to truhlářům dobře známo jest jménem „sběračka." Místo „jeho bol starce" (str. 84.) lépe: jeho boľ stařecký, kmetský; též str. 327.: „až mu na břiše gurmana" lépe: gurmanském; též str. 376. „rtuti, jež jim prosukovala pletí mrtvol" lépe: mrtvolovou; též str. 401.: „jeho jemný instinkt žida" lépe: židovský; též str. 421.: „očima Hamleta" lépe: hamletovskýma. Ve všech těch případech byl by v němčině genetiv substantiva se členem neurčitým, jemuž se určení pronominis possessivi vzpírá; tedy ne: „mit seinen Augen eines Hamlet," ale: „mit den Augen eines Hamlet," nebo: „mit seinen Hamlet-Augen"; ne: „mit seinem Instincte eines Juden," ale: „mit dem Instincte

eines Juden," nebo: „mit seinem Judeninstincte" atd. — Slovosled j. str. 334.: „do jemu neznámého, podezřelého terénu bursy" není správný ani pěkný; lépe: do neznámého jemu a podezřelého terénu bursy, nebo: do terénu bursy jemu neznámého a podezřelého. Rovněž str. 273. „zapomněla na v kloubech ji lámající, prohýbající únavu"; též 296, 334. — pruderní strana 264. = upejpavý — str. 61. m. „mladického poblouznění" lépe poblouzení — též str. 264. — str. 101. m. „polo*s*tažená lampa" lépe: *za*tažená (kůže se stahuje) — str. 141: „jsou znáti krajiny" (sind zu sehen) m. jest znáti; str. 165. lékař má praxi, ne „klientelu" — str. 254. „zasmuš*en*ost" m. zasmušilost — str. 415. „cuklo" m. trhlo. — *L. Šolc.*

Ruská knihovna. Sv. XXII. Spisy *Ivana Sergějeviče Turgeneva.* Překlad rediguje J. Hrubý. Sv. 4. „Otcové a děti (roman) a různé povídky." V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Str. 429. Cena 1 zl. 60 kr.

Vezmeme nejprve drobnější povídky. V povídce „Žid" (1846) máme zajímavou a pravdivou postavu vypočítavého žida Hirschela, jenž hraje úkol faktora, opatřuje ruskému vojsku všeliké potřeby ve válce rusko-francouzské r. 1813., a spolu hraje úlohu vyzvědače, špiona, začež byl pověšen, když byl prozrazen. Hnusný žid tento milovanou sličnou dceru Sáru sám vede do stanu ruského důstojníka. aby takto na něm vylákal peníze, jež důstojník vyhrál. Živě, věrně nakreslen boj dvou citů v duši Hirschelově, podlého a světlého, chtivosti peněz a lásky k dceři. V novelle „Pětuškov" (1847) autor předvedl postavu velice podobnou Gogolovým hrdinům Akakiji Akakijevičovi a Popriščinovi. Pětuškov je dobrosrdečný, bázlivý, nesmělý, ponížený poručík, jenž vedl život jednotvárný, neveselý, plísněn byl ode všech i od vlastního sluhy, jenž si ho neváží jako pána pro jeho nesmělost, i od svého představeného majora, jenž se na něj zlobí, že jsa urozený, šlechtic dělá ostudu uniformě, vysedaje celé dni u prosté pekařky, i od praktické dívky, pekařky Vasilisy, jež ho nenávidí, že je nudný, nesmělý, i od její tety, jež ho vyžene z domu svého. Všemi ponížen, uražen dává Pětuškov vinu sobě samému a nemoha dobyti si štěstí oddá se pití. Podobná líčení trpkého života ponížených a uražených nazval jeden z ruských kritiků dosti případně „sentimentalním naturalismem." Ve fantastické novelle „Trojí setkání" (1851), plné romantického koloritu, líčí autor svoje trojí setkání s tajemnou ženou v Sorrentě v Italii, v ruské stepi a na maškarním plesu v Petrohradě. Překrásný je básnický popis sadu, noci na ruské stepi i noci v Italii, jejž čteme na straně 348.—351. Jinak novella tato je bezvýznamna.

Již v IX. ročníku „Hlídky lit." na str. 219. poznamenali jsme, že Turgenev několik děl svých věnoval propracování zajímavého typu vzdělaného člověka čtyřicátých let, povrchně vychovaného pod vlivem západu, odtrženého od ruské půdy, typu, jenž vystřídal Oněgina i Pečorina, hrdiny své doby. Již v „Hamletu Ščigorovského újezdu," plném humoru a vtipu, Turgenev vysmál se

komickým vlastnostem typu toho, duševní a mravní slabosti, bezcharakternosti, nedostatku pevné vůle. Ale tato ironická analysa duševní slabosti zástupců ruské intelligence, která v „Hamletu“ je základním tonem, v „Denníku zbytečného člověka“ (1850) mění se v lítost nad těžkým osudem takových „zbytečných“ vzdělanců. Hluboce promyšlený typ tento je tu plněji, jasněji, určitěji propracován. V této předsmrtní zpovědi „zbytečného člověka,“ Čulkaturina, překvapuje nás mistrně provedená parallela mezi slabostí reflexí rozžíraného, duševně i tělesně nemocného člověka a mohutností k životu se probouzející jarní přírody, a zdařilé spojení hlubokého humoru v analyse chorobného člověka s hlubokou sympathií k přírodě. Velice truchlivy jsou poslední nářky zbytečného člověka, jenž umírá právě tehdy, když země energicky oživuje; pro něj na ní není místa. Tklivé jest jeho loučení se s okolní přírodou před smrtí. Čulkaturin přichází sám k poznání, že je na světě zbytečný; píšeť v „Denníku“ svém:

„Byl jsem úplně zbytečným člověkem... Zbytečný, zbytečný... Výborné jsem si to vymyslil slovo. Čím hlouběji vnikám v samého sebe, čím bedlivěji přehlížím všechen svůj minulý život, tím více přesvědčuju se o přísné pravdě toho výrazu Zbytečný — právě.“ (str. 287.)

Aby dokázal, že byl zbytečným na světě, vypravuje Čulkaturin historii své lásky k dívce, jež milovala jiného, a přiznává se, že v celé té historii hrál úlohu „zbytečného člověka.“ Variaci „zbytečného člověka,“ typického vtělení ruské slabosti vůle, povrchní znalosti západních idealův a odtrženosti od rodné půdy, nalezáme v novelle „Dva přátelé“ (1852.) Vjazovnin, hrdina novelly, je muž vzdělaný, povahy dobrácké, ale vůle slabé. Aby upravil špatné poměry domácí a zlepšil důchody zanedbaného hospodářství, vzdá se služby, přijede na venkov, aby se věnoval hospodářství; ale všecko činí bez zvláštní horlivosti, nespěchaje. Nudě se samotou seznámí se s Krupicinem, který mu hledá nevěstu. Vjazovnin dlouho se nemůže rozhodnouti, až konečně pojme za choť prosté, hezké venkovské děvče, Věročku Barsukovu, z níž se stane výborná hospodyně, tichá, dobrá žena. Ale Vjazornin brzy začal se nudit, ujel do Paříže, kdež padl v souboji pro smělou jakousi dámičku. Věročka ovdověvši provdala se za hodného přítele nebožtíkova Krupicina a žije s ním šťastně. Turgenev ukázal nám na domněle vysoké, vznešené, k „vyšším snahám“ se nesoucí povaze Vjazovninově veškeru mělkost, kolísavost, chabost bezcharakterných ruských vzdělanců, bezúčelně bloudících po Západu, milém srdci jejich. Vjazovnin má svěží, zdravou, hodnou ženu, ale mírné, prosté štěstí s ní ho nudí; nemoha se smířiti s prostou, všední skutečností, která, jak se mu zdá, překáží jeho vznešeným, vysokým snahám, blouzní po něčem vyšším, po činech a končí neprospěšný život hloupým, odporným soubojem s francouzským rváčem. Tak hloupě končili život svůj tito „zbyteční“ mužové, kteří ve všem vinili nepěknou skutečnost, s níž smířiti se nechtěli, kdežto vším byli vinni sami, jejich bezcharakternost, slabost, vůle, neschopnost chopiti se nějakého skutečného díla.

Turgenev vynikal uměním zachycovati v ruské intelligenci nové proudy a směry, s pozoruhodnou vnímavostí zachycovati typy doby přítomné, nové lidi, ukazovati příčiny, motivy a podmínky, které je přivedly na svět, psychologické, historické i sociologické. Jakmile po válce krymské ve společnosti ruské po době stagnace pojevilo se hnutí, Turgenev vycítil hnutí to i napsal roman „Rudin“ (1855), po němž následovala celá řada romanů vysokého společenského významu. Když totiž hnutí toto rostlo a ostřejších tahů nabývalo, vnímavý umělec objasnil palčivé otázky dne ve „Šlechtickém hnízdě“ a „V předvečer.“ Když pak společenské hnutí 1861 dostoupilo svého vrcholu, odpověděl na toto nejmocnější hnutí nejzdařilejším svým romanem „Otcové a děti,“ napsaným 1861 a uveřejněným v Rusském Věstniku Katkova. V romanu tomto Turgenev věrně, pravdivě odrazil nejen úspěchy, světlé stránky společenského hnutí, nýbrž i nevyhnutelné při každém příliš rychlém rozvoji jednostrannosti, krajnosti, výstřednosti a odporné stránky, začež od strany pokrokářů byl prohlášen za zpátečníka, nepřítele hnutí, obrození ruské společnosti, a roman jeho za satiru, pamflet a paskvil na mladé pokolení. (O. p.) *A. Vrzal.*

Knihovna „Besed lidu.“ Č. 10. *H. Hjorth Boyesen:* „Člověk, jenž ztratil své jméno.“ Povídka. Z anglického přeložil *J. V. Sládek.* V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Cena 6 kr.

Mladý nadšenec, Nor Halfdan Bjerk, vystěhoval se do vlasti svobody. Po některých nehodách v New-Yorku, když si nevěděl rady, náhodou setkal se s bývalým soudruhem a krajanem svým, jenž ho doporučí svému pánovi, bohatému obchodníkovi. Byv u něho zaměstnán jako učitel hudby jeho dcer, dobyl si přízní této rodiny brzy také slavného jména jako pianista. Jmenoval se nyní po anglicku Daniel Birch. Vzplanuv láskou ke starší dceři, když poznal beznadějnost svých tužeb, vrátil se do vlasti. Ale ani tam nenašel pokoje. Hnán jsa touhou, zajel za krátko do New-Yorku zpět, kdež, zahlédnuv ještě jednou milovanou dívku, zmrzl před okny jejího domu za lednové noci.

Jak patrno, povídka dosti dobrodružná se zakončením sentimentalním. Dobře zachycena jest povaha blouznivého, nadšeného mladíka, jenž sice ke všemu značné nadání jeví, ale ničeho pořádně se nechytí, nic ze sebe udělati neumí; na dilettanta mnoho, na mistra málo. Neméně šťastně postižena tu přímá, rozumná stránka v povaze amerických dívek, jak blouznivé citlivosti vzdálená, tak nepřátelská prázdnému lichocení a zdvořilůstkám. Ve mnohém ta americká slečna Edita má svatou pravdu, aspoň počíná si daleko mužněji, než ten zženštilý, měkký Nor. Snad se tamodtud, z Ameriky, zdvihne takový ostrý, čerstvý, zdravý Zefyr, jenž rozvane dusné, omamující ovzduší romantiky, v němž, hledě ku vzájemnému poměru obou pohlaví, Evropa již po mnohá století tone.

Překlad místy méně pečlivý prozrazuje, že pracováno na kvap; na př. str. 20. místo „živý stupeň interessování se o vše“ mohl pan překladatel snadno vhodnější výraz najíti. Co se týče jazyka,

měli by si překladatelé vésti tak jako Američanka pí. Van Kirková, hrdá svou angličinou, vůči nordickým barbarismům, ozývajícím se z úst Birchových. *L. Šolc.*

Ozva z Moravy. Písně potlačených a jiné zpěvy a zjevy. Ve Vyškově 1895. Nakl. J. Hon. Str. 33.

Na ostré, vztekem dýšící „písně“ z Čech tichá, tichounká „ozva“ z Moravy. Dvojí povaha „potlačených“: tam energicky se vzepřevších (aspoň na papíře), tu i na papíře takových nesmělých, neklnoucích, ale těšících a tužících se. Ostatně i básník i podnět — tu i tam velmi různý — nesnese porovnání. Podnět „ozvy“ místní — obecní volby a marný zápas s umělou násilnickou většinou — dal vytrysknouti sice „zpěvům“ všeobecně žalujícím a povznášejícím, leč „zjevy“ už zachytil v užším narážkovém rámci, nezasvěcenému čtenáři mnohdy nesrozumitelny. Básník osvědčený už dříve jako pěvec prostého slova, nehledaných obratů, čistě a volně řinoucích se myšlenek i tu stvořil některé básničky hodné zapamatování, nutící k hlasité deklamaci, ba zpěvu spádem svým. Malý, skromný ten sešitek zůstal však asi a zůstane jako nesmělý „moravánek“ za bouřícím vlasti bratrem svým z Čech — daleko, daleko v koutku — nakladatelského skladu, nepomůže-li mu místní moravský zájem, čehož mu vřele přejeme. *P. Šup.*

Pro bratra-socialistu. Společenský roman od *J. Arbesa.* V Praze 1895. Nakl. Dr. Fr. Bačkovský. Str. 256. Cena 1 zl. 20 kr.

Kniha není romanem, roman není společenským a „bratr“ není socialistou pravého rázu. Je to nová studie proslulého specialisty, studie duševní pytvy čtyř, pěti osob, a to ne celých osob, nýbrž jejich určitého duševního rozpoložení za jeden půlden. Může roman s takovým prostředím a rozsahem býti společenským rozborem toho, co napovídá titul? Společenský-socialní roman, toť musí býti široká historie zástupů, všech vztahů ze všech vrstev společnosti, musí míti směrový, více méně strannický podklad filosofický — a když to už není „Germinal,“ aspoň kdyby to byl „domácíček“ z „Mravokárných románkův.“ A ten „socialismus“ toho „bratra-socialisty“ jest „hotovým blouzněním“ dobrosrdečného buržoáka. Čtenář jej pozná pouze z deklamací na počátku a na konci knihy, jednající osoby romanu jsou prý jím uneseny, čtenář jest jím jen unaven. „Socialismus“ je tu jen vedlejším přívlastkem vedlejší osoby. Kdyby bratr-socialista byl nějakým jiným a skutečným zločincem, i zápletka romanová by byla získala. Prostý děj je tento: Tajný policista Svobodovský stíhá podezřelého ze socialismu, ba dokonce anarchismu právníka Karla Havrdu — přijde jej zatknout do bytu jeho sestry, ale stíhaný unikne, za to policista lapen vděkem a krásou sestry. Bratr uteče do ciziny, sestra si vezme tajného. Po dvanácti letech je bývalý tajný radou zemského soudu a slaví se třemi svými přátely — drsně arbesovskými to figurkami, pro čtenáře i hostitele však velmi nechutnými kumpány — svátek své milované žínky. Bratr-socialista tajně se vrátivší z ciziny nepozorován

obchází kol letohrádku a psaníčkem chce zpraviti sestru svou o svém příchodu. Leč papírek dostane se do nepovolaných rukou a vzbudí podezření o nevěře dosud bezúhonné Hany. Vzrušující stavy duševní, trapnost a napjetí situace z toho povstalé se schválně stupňuje až k nepřirozenosti a schválnosti. Na konec se ovšem vše rozuzlí. Postřelený žárlivým švakrem „bratr-socialista“ s raněným lýtkem deklamuje na divaně o „socialismu“ — svého rázu — a všecky obrátí! Nejsympathičtější známou milou arbesovskou figurkou jest mrzáček-dítko obou manželů. — Socialně-demokratický knihkupec pražský takovými romany „společenskými“ o takových „socialistech“ mnoho odběratelů z dělnické třídy si asi nezíská. *P. Šup.*

Kabinetní knihovna. Svazek 59. „Idyllky“ od *B. Vikové-Kunětické.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček.

Pět krátkých „idyllek,“ krátkých obsahem, ale dosti zajímavých pro toho, kdo stopuje déle literarní činnost, jakož i vývoj pí. spisovatelky. A řeknu hned předem, že líbí se mi idyllky — až na „Taškáře“ — daleko více než na př. její loňské „Nové povídky.“ anebo novelly a romany tu a tam v časopisech našich uveřejněné, aneb i samostatně vyšlé. V úzkém tom kruhu, v němž idyllky se pohybují, vidím ji — a také jí to při jejím talentu pro drobnomalbu lépe sluší — mnohem raději, než na širokém, těžce ovladatelném poli romanovém. Takové malé ústřižky života všedních, nepatrných, zcela jednoduchých lidí jako stará babka v „Husách,“ anebo Gajdušek ve „Starém hlídači“ svědčí jí rozhodně lépe než krátkodeché, nabubřelé pokusy o vylíčení spletitého, vnějšího i vniterného života široké společnosti. Tam třeba zajisté nejen pozorovacího smyslu, jdoucího do šířky i hloubky, ale též daru živé a silné emoce, hlubokého duševního fondu, koncisnosti výrazu a j. Autor musí chvěti se jako harfa a způsobiti chvění to i v nás, v duši naší, k čemuž ovšem nedostačí jen dobře odpozorované a pěkně seřaděné podrobnosti, nýbrž třeba, aby jaksi vešel spisovatel v duši, v bytost osoby líčené a prismatem sebe samého nám ji před oči postavil, postup a vývoj děje vnějšího s dějem vniterným v harmonii uvedl a vše náležitě osvětlil; neboť předním požadavkem každého díla uměleckého bude vždy jasnost, lad a sklad. A autora, jeho duši, jej samého chceme viděti i v krajině, již líčí; jinak zůstane obraz mrtvý a my odejdeme od něho zcela chladni, snad i netečni, rozmrzeli. Ale k „Idyllkám“!

Pět tedy krátkých obrázků, různé hodnoty leží přede mnou. „Husy“ a „Starý hlídač“ jsou relativně nejhezčí. Spisovatelka vstupuje tu opravdu v duši staré babky, nebo Gajduška, staví se na jejich místo, trpí jejich bolesti, raduje se z jejich radostí, vkládá do nich zkrátka své dojmy, své city, sebe samu. Co cítí babka, stařeček Gajdušek, dítě v „Dítěti,“ stařec v „Políčku,“ to cítí vlastně autorka. Bylo by to tedy dobře; jen že tak tomu zrovna nerozumím; z toho zajisté plyne jistá monotonnost. Paní spisovatelka měla vstoupiti v duše svých osůbek, ale nechati je cítiti a žíti jejich vlastním způ-

sobem a pouze tak nám to podávati, jak to na ni působí; a tu měli bychom obrázky nejen pěkně variované, odlišené, ale při tom též teplem citu a bytosti spisovatelčiny prohřáté. Ovšem v tom ohledu těžko býti spisovatelem, a konečně třeba vyznati, že sotva kdy podaří se nám kritikům přesně zjistiti, zda a mnoho-li vložil spisovatel ve své osoby ze své bytosti, zda žijí — abych tak řekl — osoby spisovatelovy životem svým, anebo životem spisovatele. A proto nevyčítám toho paní spisovatelce, nýbrž konstatuji pouze svůj dojem. Mne nechaly idyllky dosti chladným, ač uznávám, že jsou pěkně psány. Nevím, čím to, ale přehnaná láska babky k husám vzbudila ve mne pocit nelibosti, a žal Gajduškův mne skoro ani nedojal. Myslil jsem si jako zcela obyčejný člověk: „Nu, učiněno zadosť spravedlnosti.“ Spisovatelčino nitro chvěje se podle všeho jinak. Ji rozhodně dojalo obojí, mně však líto je, že nepodařilo se to paní autorce tak, abych byl dojat a uchycen i já. Rozhodně vadí idyllkám rozvleklost děje a překypělost výrazu. Někde zdá se věru, že upadá pí. spisovatelka zase ve starou svou sentimentalní, přecitlivělou povídací manýru, jež se mi vždy a všude protiví. Tak na př. „Taškáři“ jsou hanebně rozteklí a vůbec ani nepobaví; ještě tak ten začátek, líčení krajinné uchycuje trochu, ale vzpomenete-li, že líčí pí. autorka své krajinky skoro stále stejně, je po dojmu. Vůbec v líčení přírody nemá zrovna nejšťastnější ruky. Vidí vše stejně a opakuje se. Zdá se vám bezděky, že má skoro pro vše jistý, ustálený způsob vyjadřovací: tak na př. pro líčení kraje zalitého zlatou září slunce i pro líčení kraje před bouří, tak pro vystižení citů starých babek, stařečkův i pro ztlumočení radosti a žalosti dětí. — „Dítě“ je číslo dosti náladové. To děcko chudé, ubohé dojme vás skutečně. — „Políčko“ začíná náramně fadně a znudí vás svou monotonností. — A résumée: Pokládám „Idyllky“ za relativně (v tvorbě paní autorky) hezké, a přese všechny vady přečte je čtenář se zájmem až do konce. *Fr. Holeček.*

Dr. Jiří Guth: „Causerie z cest.“ Řada II. Španělsko. V Praze 1894.

Obsahem: Cadiz. Sevilla a Cordoba. Madrid. Escorial. Gibraltar. Pan spisovatel nepodává nám ovšem nijak úplného popisu jmenovaných míst, čehož čekati vůbec od spisku „causerie“ nadepsaného ani nemůžeme, nýbrž letmo a hravě tu a tam dotýká se nějakého toho památného místečka vplétaje v to žertovné i méně žertovné reflexe, ano někdy i zcela vážně se rozhovoří. Proti některým trochu dravějším rozjímáním postavili bychom i my svá vážná, ale vždyť to bylo jen žertem míněno! Přátelům zdravého humoru doporučujeme. *Fr. Dolejš.*

Z různých kruhů. Drobné povídky. Napsal *Josef Krapka-Náchodský.* V Praze 1894. Str. 72. Cena 30 kr. — **Verše o práci.** Vážné i žertovné básně, písně a popěvky dělnické. Napsal *V. L. Liberté* (F. Cajthaml). V Praze 1894. Str. 36. Cena 20 kr. Nakl. obou Dr. Fr. Bačkovský.

Dělnická — socialistická literatura! Čekáte, že vás ovane svěží, ostrý vzduch nových obzorů? Zmýlili byste se! Socialistická literatura — pokud se tak může nazvati po svém prostředí a svém „credu“

myšlenkovém — ani jinde, kde se jí chopily dovednější ruce, nešlapala si nových cest, nýbrž přijala směr už hotový, jenž se jejímu protestnímu, žíravému duchu nejvíce zamlouval — naturalismus, bezohlednost v slovu i ději, drsnost myšlení až ke kynismu a blasfemii. Tím méně u nás, kde postrádá vyškolených, na velikých proudech a vzorech doby vzdělaných pěstitelů, možno od ní čekati něco nebývale rázovitého! Agitační retorismus, jenž nanáší jednostranně na hrdiny své vlastní strany co nejvíce světla a zářících barev, na nestranníky a „utlačovatele“ jen stínu a opovržení, aby uchvátil, aby získal. Literatura fanatismu, jenž opěvá neuměle „světce“ svého rázu a způsobu. Takovými jsou povídečky Krapkovy, jež ostatně už původem svým jako feuilletony listu socialně-demokratického nemohly a nesměly, měly-li působit, býti jinačí. — Podobně básně a popěvky Cajthamlovy nezapírají, kde poprvé světlo světa uzřely, ráz a duch „Rašple“ a „Žumbery“ vane z každého řádku. Neumělý, beze vzletu básnického, pouhé rýmování opepřené známými hesly — místo mohutné vášně, kterou byste snad přece čekali, jizlivost a ostrost, místo zoufalých vzdechů matné rozhořčení, místo bouřných zpěvů povznécujících za idealy budoucnosti bledá retoričnost novinářská. — Těžko ovšem žádat od lidí prostých, nestudovaných a nemajících ani času ani prostředků k rozsáhlým, důkladným studiím, něco lepšího. Tato duševní, jak umělecká tak vědecká opozdilost je také jednou a snad hlavní příčinou, proč naše socialní demokracie tak jest odvisla od mohutných, duchem sršících proudů německé strany. Zachrání nám ji v tom směru studovaní „pokrokoví“? *P. Šup.*

Václav Franěk: **Specialní methodika učby slohové ve školách obecných.** Stupeň dolní a střední. V Praze 1894. Nákl. spolku „Dědictví Komenského.“ Str. 262. Cena váz. 2 zl. 15 kr., pro členy 1 zl. 15 kr.

Svazek tento vyšel jakožto 5. číslo spisů vydaných nákladem spolku „Dědictví Komenského.“ Obsah spisu jest úplně vyznačen titulním listem. Co tento slibuje, kniha opravdu podává. Osnova utkána jest ze dvou živlů: theoretického a praktického. Oba se napořád navzájem výhodně prostupují. Že část praktická je více v popředí, není vadou, nýbrž předností. Ba nebylo by dobrotě spisu tohoto na nejmenší ujmu, kdyby tu a tam poučky theoretické byly stručnější (v úvodě a v I. části, zvláště od str. 19. počínajíc). Není vždy třeba v každé věci vraceti se až k Adamovi. Že se též v oddílech vyšším třídám věnovaných některé závažnější poučky opět a opět vyskytují, věru neškodí. Platiť také pro učitele pravidlo: Opakování je matkou umění (učitelského). Obě části (theoretická i praktická) jsou celkem obsahem i formou správné. Přesné mluvy bylo bedlivě šetřeno. Také sloh svou jednoduchostí, klidností a srozumitelností dává svědectví o práci účelně promyšlené a ve škole vyzkoušené. V úvodě odůvodnil spisovatel, že jazyk vyučovací jest nejpřednějším ve školách obecných, jelikož právě pomocí jeho všem ostatním předmětům se učí, že vyučovacím jazykem má býti řeč mateřská,

a to řeč spisovná, že východištěm učby jazykové nemá býti mluvnice, nýbrž řeč. Pak následuje úvaha o úkole jazyka vyučovacího ve školách obecných a o vzdělávání řeči mateřské při veškerém školním učení. Na to následující část prvá rozebírá a oceňuje všechny druhy mluvních cviků ve škole obecné. Část druhá (str. 33.—259.) věnována jest písemné cvičbě slohové. Spisovatel vytknuv dopodrobna obecné zásady a pravidla vyučování písemnostem, vytýká dále úkol a ukazuje průpravu i provedení na stupni dolním, pak ve třetím, čtvrtém a pátém školním roce. Příslušné poučky svou úplností a svým odůvodněním i rozčleněním vystihují úkol svůj tou měrou, jako žádný jiný spis český toho druhu dosud vydaný neučinil. Ovšem měl spisovatel „Specialní methodiky" práci snadnější, jelikož se mohl o mnohé cenné práce opírati a vystříhati se vad některých prací nezdařených. Zvláště je chvály hodno, že si všimnul také prací menších po listech učitelských roztroušených. Jako ve spise vydaném od Hyšmana a Mojžíše jsou též ve spise Fraňkově většinou práce založené na domácí svědomité přípravě učitelově, na zkušenostech ve škole samé nabytých. Proto každému učiteli, zvláště však těm, kdož v 1.—5. školním roce vyučují, se p. spis. opravdu zavděčil. I mělo by „Dědictví Komenského" pro všechny předměty učebné i jejich jednotlivé části takovéto specielní methodiky pořiditi a vydati. (Přišly by členstvu i „Dědictví" více vhod než pokus mravouky přirozené v čís. 1.) Jednotlivé části spisu Fraňkova zasloužily by podrobnějšího ocenění, kterýžto úkol vymyká se z rámce těchto listů. Buďtež tu jen některé poznámky připojeny.

Na str. 17. čteme: „Myšlení a řeč spolu se vyvíjí" m. —ejí;[1]) na str. 19. „... uvedu ... z mé ‚Specialné methodiky'" m. své; na str. 21. věta: „Bez slov směsily by se a zatemnily představy tak, že bychom jedné od druhé odděliti a rozeznati nemohli" není správna: hluchoněmý nerozeznává vůbec představ? Na str. 22. za 3. praví se opačně: „Zkusili jsme zajisté všichni, že mnohé dítky mají o některých věcech představy, ale že pro představy ty nedostává se jim výrazu." (Slova podškrtnul zpravodaj.) Na str. 27. věta *a)* má týž smysl jako věta *d)*. Výklady na str. 51. atd. ve knize mohly býti stručnější, ve škole musejí býti stručnými. Na str. 52. u prvního přísloví vysvětluje se neznámé — neznámým („uchvacuje," „kradmo" jsou asi na tomto stupni méně známa). Na str. 54. výklad posledního přísloví není nejlepší. Že by nám chléb všude chutnal jednostejně, nelze přece říci. Také příprava na článek (str. 56.) přesahuje meze 3. roku školního. Je možný jiný, lepší a stručnější úvod! Na str. 61. i jinde se bez potřeby často užívá náměstky to. Že by písmo žákovo na tabuli mohlo býti vzorem (str. 64.), pochybujeme; tím ho ovšem nezamítáme. Na str. 108. praví se, že „Kde domov můj" je „píseň národní" a na str. 109. podobně „Raci" též „píseň národní." Na str. 126. a na stránkách dalších jsou některé úkoly pro tuto třídu příliš dlouhé. Na str. 130. v říši *n*émecké bych psal Německé; je tu jméno zeměpisného jednotlivce. Na str. 173. „Jak to, holka, vypadáš?" Slovo holka snad se do úlohy méně hodí.

[1]) Věta ta i věcně jest nesprávná, vyjadřujíc jen domněnku jisté starší školy linguistické. Problem o poměru myšlení a řeči jest vůbec velmi nesnadný. Nechválíme některým pp. učitelům-spisovatelům zvyku jejich, šířiti předčasně aneb opozděně jisté jednostranné theorie jako zjištěné, ačkoli viděti nejednou, že pp. spis. sami jich nepochopili. Počínání takové jest nemoudré a nesvědomité; tak bylo s herbartovstvím, tak s positivismem, tak je nyní s evolutionismem atd. Rozumí se samo sebou, že poznámka tato netýká se p. Fraňka, nýbrž byla onou větou jeho jen vyvolána.
Pozn. red.

Našel-li jsem na některých nečetných stránkách nedopatření, našel jsem také na každé snad stránce místa pěkná, tak že mladý učitel ani jediné z nich nebude čísti nadarmo. Papír, tisk, úprava jsou velmi pěkné. Je-li již nyní možno při poměrně neveliké́m účastenství tak dobré spisy tak lacino členům prodávati, jaký užitek by měl učitelský sirotčinec, kdyby všechno učitelstvo k tomuto vydavatelskému spolku přistoupilo?

J. Funtíček.

Básnické Obzory katolické. Č. 1. „Pod jedním praporem." Almanach katol. básníků českých. Pořadatelé: *S. Bouška, X. Dvořák, K. Dostál-Lutinov, F. Skalík.* V Dobromělicích na Hané 1895. Str. 256. Cena 2 kor.

Byli jsme všichni nemálo potěšeni, když nový, možno vlastně říci, svého druhu dosud jediný podnik byl ohlášen. Těšili jsme se na jeho provedení, na prvou ukázku, dychtivě jsme ji očekávali, ačkoli ne bez nějaké obavy. Prosím Vás! Přes půl sta katolických básníků prý tu má býti zastoupeno ve výboru aspoň tak slušném, aby jej bylo lze se ctí vydati na oslavu a potěchu jubilanta tak ctihodného, jako jest *B. M. Kulda!* Shledával jsem především a počítal jména, kteří básníci by to asi byli, odkud by se vzali, ale součet byl vždycky mnohem menší. O básnickou hodnotu nové sbírky vtíraly se obavy ještě větší a zkušeností dosavadní snad oprávněné, neboť se na heslo katolické poesie hřešilo a hřeší velice často. Jsoutě náměty náboženství našeho samy o sobě i básnicky působivé, ale jsou zároveň tak útlé a posvátné, že dotykem rukou nepovolaných trpí v obojím směru: i v básnické účinnosti i ve významu realním pro život. Jsme-li pak na to žárliví, aby jich odpůrcové jejich nesnižovali, jsme jim sami povinni šetrností a úctou tím něžnější.

Takto se k velikým nadějím družily nemalé obavy; takto aspoň mohly nejlépe předejíti veliké zklamání. Na štěstí zvýšily jen radostné překvapení. Odhodlaným pořadatelům budiž za to vzdán upřímný dík!

Charakterisovati obsah sbírky do podrobna, je takořka nemožno, jako při sbírce takové rozumí se samo sebou. Co do spisovatelů, vystupuje tu několik jmen dosud méně známých neb i neznámých; podotýkám však hned, a to s upřímným uspokojením, že právě takovými jsou nadepsány některé příspěvky, které se řadí k nejlepším. Nechci odhadovati ani srovnávati. Leckterého z přispívatelů zajisté život odvede od veršovnictví k činnosti, která povaze jeho lépe bude svědčiti a bude proto také zdárnější. Jsouť, jak známo, takové „poetické vzpomínky" málokomu z literatů cizí; jinak dobře jest, najíti sebe sama, pravou schopnost svou, v čas. Jisto však také jest, že v almanachu našem podány ukázky pravého nadání básnického, které oprávňují k nadějím nejlepším, nemluvíc o příspěvcích básníkův již známých a uznaných.

Mezi přispívateli kněžími nalézáme tu několik laiků s básněmi zdařilými. Bude zásluhou nového podniku tohoto, když vzájemnost

tuto bude bedlivě pěstovati a poskytne-li opravdovým talentům ze stavu světského příležitosti, aby i oni ve směru našem mohli činni býti. Půda naše, přesvědčení náboženské a cíle mravní, je společná; budiž tedy také společná činnost, přestaň osobní a stavovská výlučnost.

Náměty básní jsou většinou náboženské. Z Bible S. Z. snad mohlo zpracování býti někde duchu věci přiměřenější. Tajemství a události náboženství našeho podaly hojné látky; překlad některých církevních hymnů jest velmi pěkný. Mluví se nyní mnoho o poesii mystické, ač nezdá se mi, že by výraz byl případný, natož pak všem jasný. Upozorňuji však na to, že mystikové katoličtí, středověcí, mohli by i pro poesii duchovní, co do pojetí a vyjádření tajemných námětů býti dobrými učiteli, aby „mystika“ v poesii nestala se bizzarní a nechutnou.

Lyrika a reflexe, jakož přirozeno, značně převládá. Z epiky velikého i drobného slohu podány pěkné ukázky. Dle nich souditi třeba, že sbírka tato stane se pokladem četných i cenných publikací básnických, dojde-li patřičné podpory, o čemž nepochybuji.

Jak praveno, nechci do podrobna rozbírati a posuzovati; vzhledem k účelu a významu almanachu není to příhodné. Jsou tu místa i básně slabší mezi zdařilými. Cítíte mnoho cizích ohlasů, výraz je zhusta ještě jaksi nesvůj, myšlenka i cit se skoro dusí pod přívalem slov a obrazů, ne vždy upřímných, nýbrž vyčtených, ani nálada není vždy upřímná a naivní, i pouhopouhá prosa vystrkuje leckde růžky — slovem, pozorujete, jako všude, vedle předností též vady. Odvážíme-li je však chladně a nestranně, je převaha daleko na straně oněch, nejen v novotě a původnosti obsahu, nýbrž i v leposti provedení.

Avšak ještě něco více jest, co nám činí sbírku milou, i kdyby nebyla „pokusem“ tak zdárným, jak jest. Jsou to momenty, kterých v těch verších nečtete, které vznášejí se mezi řádky a kolem nich, jsou to naděje, které na projev tento připínáme. Nepotřebuji asi více dodávati, než aby se vyplnily!

Družině mladších básníků, v almanachu tomto zastoupených, dáno kdesi jméno moderny, a dle toho také v těchto listech uvedena „katolická moderna.“ Rozumí se samo sebou, že jméno to nemá žádného jiného významu, nežli že básníci tito studují také novou poesii a její virtuositu formy, což asi není právě hřích. Či ano...? Ostatně najdou praví básníci mezi nimi zajisté brzy formu svou, pokud jí ještě nemají, i přes nějaké cizí vlivy, které dosud a vlastně vždycky jsou více méně nezbytné. Jenom ne hádky o slovíčka! —

Do budoucích svazků slíbeny kromě původních básní četné básnické překlady. Buďtež vítány! Ale přece mám ještě něco na srdci. V těchto listech bylo častěji, z různých důvodův a s různých hledisk poukazováno na to, že se u nás příliš pěstuje belletrie a poesie na škodu studia věcného; trvám na tom dosud, a přece přeji „Obzorům“ těmto co nejvíce příspěvků, tedy co nejvíce svazkův a co nejvíce rozšíření. To především proto, že ona výtka o přílišnosti illusních výtvorův ani dosť málo netýká se směru našeho, ba právě

katolická, t. j. náboženská neb nábožensky a mravně nezávadná (tak já úkolu „Obzorů“ rozumím) belletrie a poesie až na vzácné výjimky takořka živoří, zvláště belletrie a poesie vyššího slohu, kterou bychom milovníkům a znalcům poesie směli ukázati. Zde tedy jest veliká a nebezpečná mezera, kterou mají „Obzory“ vyplniti. Když už se belletrie a poesie hltá, ať je to aspoň strava neškodná, dokud nebude lépe.

Avšak ještě více. Poesie toho směru, těch námětů jakou nám „Obzory“ slibují, uniká více méně hořejší výtce o přílišném zabývání se světem vidinným a blouznivým, pokud jest chabý a nezdravý. Předměty, jež k nám tuto mluví, souvisejí úzce s realitou života našeho, jsou vážné a významné; svěží. zdravý vzduch víry a svatého nadšení, lásky k Bohu a bližnímu vane z poesie té — a osvěžení z malátnosti erotiky a feminismu jest potřebí právě tak jistě, jako že jen opět zdravou poesií — nikoli pouhou vědou neb kritikou — může býti dáno, po př. nezdravý proud překonáván. Protož bych si — s tohoto řekněme opportunistického hlediska — přál, aby výběr „Obzorů“ byl co nejrozmanitější, aby všechny druhy poesie, i prosa umělecké hodnoty a vyššího slohu v nich časem byla pěstována. Nemáme romanu, nemáme povídky, nemáme novelly atd. kromě nečetných obrázků prostého rázu; tu třeba klín klínem vyrážeti, nic platno!

Téměř současně s almanachem vydáno jubilantovo Díkůvzdání 51 básníkům a životopisci p. J. Halouzkovi (str. 74), obsahující některé básně obecné a pak pro každého z uvedených báseň do památníku. Je to tklivý projev muže pro vše dobré nadšeného, ve službě Boží a vlastenecké sestárlého, jenž — pozbyv téměř úplně zraku tělesného — nezkaleným, radostně zářícím hledem duševným sleduje nové bujaré snahy mladých ctitelů svých, ctitelů téhož idealu, pro nějž on všemi silami působil; pro každého z nich má slovo díkův, slovo uznání a pobídky. *P. Vychodil.*

Knihovna lidu a mládeže.

Přítel domoviny. R. XI. „Mračný a Hrabín.“ Roman *Irmy Geisslovy.* V Praze 1895. Nakl. E. Beaufort. Str. 111.

Přiznáme se hned na počátku, že tak chatrné práce od spisovatelky, která už není nováčkem v naší literatuře, dávno jsme nečetli. Autorka patrně chtěla podati obraz života úřednictva u železných drah a nakresliti typy idealního, mravně nedotknutelného, poctivého a svědomitého úředníka (Mračný) a proti němu bezcharakterního, lehkovážného, drzého Hrabína. Tomuto dlouho všude se dobře dařilo, ale posléze byly objeveny jeho pletichy, a na celé čáře zvítězil nad ním poctivec Mračný.

Typy kresleny zhruba, charakterisovány více slovy než skutky. Děj složen ze samých episod a „zajímavých“ výjevů. *A. Vlas.*

Dobrodružné cesty. *Jules Verne:* „Tajemný hrad v Karpatech." (Le Château des Carpathes.) Roman. Přel. *Fr. S. Procházka.* Se 6 chromotypicky provedenými obrazy a 26 illustracemi L. Benetta. V Praze 1894. Nakl. J. R. Vilímek.

„Historie, kterou budu vypravovati, není fantastická, ale jen romantická. Nebylo by však správno souditi dle toho, že jest nepravdivá, na její nepravděpodobnost. Žijeme v době, kdy všecko se přihází, — ba máme dokonce právo říci, že vše se již stalo. Není-li naše vypravování pravděpodobno dnes, může býti zítra, díky vědě, která najde prostředky k tomu v budoucnosti." Tímto exkursem zahajuje Verne svoji „nepravdivou, ale pravděpodobnou historii." Nemám po ruce dat, kdy roman byl napsán, dojista tomu je však dávno, neboť dnes již asi sotva kdo (mínim aspoň průměrně vzdělaného čtenáře) bude o pravděpodobnosti romanu pochybovati. O vědeckých disciplinách, jež míní tu Verne popularisovati, vnikla do širokých vrstev již známost hlubší, než v romaně se podává. Dnes již žijeme Verneovo „zítra," a proto právě překvapuje nás, že tímto dílem zahájeny byly u nás překlady jeho prací. Obsah romanu je tento:

Jarního dne pásl Frik, pastýř sedmihradské vesnice Verstu, na pokraji zelené planiny u paty Řetězatu stádo ovec. Náhodou namátl se tu polský žid, prodávající dalekohledy, teploměry, tlakoměry a kapesní hodinky. Frik zíral ne bez údivu na směsici různých těch předmětů, jemu nových, jichž upotřebení zcela mu bylo neznámo. Nejvíce upoutal ho dalekohled. Aby ho žid usvědčil o podivuhodné vlastnosti tohoto přístroje, upravil mu trubice a dal Frikovi podívati se. Co vše uviděl udivený Frik! Vzdálenou vesnici, hory, stromy a lidi v takové blízkosti, jakoby stál u nich. To vše stálo za to, aby dalekohled od žida si koupil. Ale sotva byl by se odvážil vydati na věc tak čistě luxusorní půldruhého zlatého, kdyby byl nespatřil věc, jež ho naplnila svrchovaným úžasem. Rozhlížeje se dalekohledem po krajině, zachytil sklem silhuetu vzdáleného, polozbořeného hradu, strmícího na osamělé homoli nad průsmykem Vlkaňským. Zámek patřil baronům Gorcům, o jichž posledním potomku Rudolfovi nikdo již více nevěděl, nežli že zmizel beze stop ve světě. Proto hrad opuštěn a polo sesut. Živá a vznětlivá obrazotvornost okolního lidu naplnila jej však strašidly, zjevujícími se tam duchy, kteří se scházeli v půlnočních hodinách. Nebylo pochybnosti, že hrad poskytuje přístřeší drakům, čarodějnicím, strygám, snad i některým duchům z rodiny baronů Gorců. Nikomu ani ve snu nenapadlo odvážiti se k návštěvě hradu, jenž kolem sebe šířil nákažlivý děs. A nyní Frik dalekohledem viděl neklamně, že z pustého tohoto hradu vystupuje sloup kouře. Vznášel se přímo vzhůru v tichém vzduchu a jeho vrch splýval s vysokými oblaky. Bez smlouvání koupil Frik od žida dalekohled. Věděltˇ, že opět bez zdráhání obdrží od svého pána, rychtáře Kolce, celé dva zlaté za přístroj, který odhaloval tak neobyčejnou, hrůznou věc. Účinek, jaký vzbudil ve vsi prazvláštní zjev, přesahoval všecko pomyšlení. V krčmě „u krále Matyáše," kteráž patřila židu Jonášovi, shromáždila se, jakož přirozeno, téhož dne četná společnost, aby o záhadném zjevu s dostatek si pohovořila. Byl tu rychtář Kolc, kantor Hermod, lesník Nik Dek, ženich Kolcovy dcerky, krásné Mirioty, asi tucet předních sedláků ze vsi, hlavně pak ovčák Frik, jenž byl dnes důležitou osobností. Hrdinu ve shromáždění dělal „doktor" Patak, místní ranhojič, mluvka, figura à Sancho Pansa. Neprozřetelně se prořekl, že ochoten jest vydati se na hrad a ohledati ho, bude-li k tomu někým vyzván. A společnost nemeškala toto vyzvání hned učiniti. Ač se před chvílí nadýmal a posměch si tropil ze všech těch strašidelných pověstí, byl nyní celý zmaten a snažil se vykroutiti se ze služby, kterou na něm žádali. Marně. Lesník Nik Dek prohlásil, že půjde s ním. Ujednáno bylo, že vypraví se na hrad hned za jitra druhého dne. V tom však stalo se něco,

co neméně než z hradu vystupující kouř poděsilo společnost. Za ticha, jež zavládlo na chvíli ve světnici, slyšeti bylo zcela jasně hlas, který pronášel zvolna následující slova: „Mikuláši Deku, nechoď zítra na hrad!... Nechoď tam... sice tě stihne neštěstí.“ Kdo to promluvil takovým způsobem?... Odkud přicházel tento hlas, jehož nikdo neznal a jenž se zdál vycházeti z neviditelných úst? Mohl to býti hlas pouze nějakého ducha, hlas nadpřirozený, hlas z onoho světa... Zděšení dostoupilo vrcholu. Jedině zmužilý Nik Dek měl tolik srdnatosti, že dal se do pátrání, odkud by hlas přicházel. Jisto bylo, že slova uvedená zřetelně vyslovena byla v jizbě. Nik měl odvahu, že přiblížil se ke skříni a ji otevřel, že prohledal všecky místnosti přízemku, vyrazil dveřmi hospody a proběhl terasu až na náves. Nikoho však nenašel. Té noci obyvatelé verstští zatarasili se pečlivě ve svých domech. Strach vládl v dědině. Neohlížeje se na výstražný, tajemný hlas, nedbaje ani proseb svých přátel, ani pláče Miriotina, vydal se Nik Dek s „doktorem“ Patakem na hrad. Po celodenní namáhavé cestě neschůdným lesem dosáhli cíle. Byl již soumrak, když poprvé za svého života spatřili zblízka silhuetu tajemného hradu. Poněvadž nebylo již pomyšlení, aby ještě téhož večera přes hradební příkop a zdi do vnitř mohli vniknouti, nezbylo oběma, než přenocovati na planině před hradem. A tu k půlnoci vyděšeni byli strašidelnými zvuky a zjevy. Zřetelně rozeznávali pravidelné údery zvonu staré hradní kaple, hned na to jakési dunění, podobné zvukům námořských výstražných trub a vjezdu do přístavu. A z hradní věže proskočila neobyčejná, oslňující záře, ze které vytryskly pronikavé blesky jasnosti s oslepující prudkostí. S úžasem díval se jeden na druhého. Oba měli vzezření umrlců, bledé obličeje, oči vyhaslé, v důlcích prázdno, líce nazelenalé, pleť zsinalou a vlasy podobné oněm mechům, které prý vyrůstají, jak dí pověst, na lebkách oběšenců... Příšerné úkazy zmizely, ale Nik Dek i Patak v hrozném stavu duševním zůstali až do svítání. Teprve s ranním úsvitem vrátilo se jim vědomí a v Nikovi probudila se opět touha prozkoumati tajemný hrad. Přichystal se k tomu přes odpor „doktorův,“ který přinucen byl ho následovati. Padací most hradní byl zdvižen a jiné cesty do hradu nebylo, nežli přes příkop a odtud po visícím řetězu hradního mostu vyšplhati se k jakémusi výklenku a jím provléci se do vnitř. Tu cestu Nik podnikl. Když již šplhal se po řetězu, napadlo „doktoru“ utéci. Sotva však úmysl chtěl uskutečniti, stal se div: nemohl se hnouti s místa, jsa přimrazen. Všecka námaha byla marna. Pevně lpěly nohy jeho při zemi, jakoby sevřeny byly zuby železného svěráku. Zatím dospěl Nik Dek výše branky, a právě když zachytil se rukou železného kování, v němž upevněna byla jedna stěžej mostu, zavzněl výkřik bolesti z jeho rtův. Odražen nazpátek, jakoby zasažen bleskem, smekl se po řetězu a svalil se až na dno příkopu. Po pohromě, jež stihla Nika Deka, odpoutala zase neviditelná síla přimrazené k zemi nohy „doktora“ Pataka, že mohl společníkovi svému přispěti ku pomoci. Na štěstí přišli jim jako na zavolanou naproti Kolc, Tomáš a Frik, kteří lesníka donesli domů. Obyvatelstvo Verstu bylo přesvědčeno, že Nik potrestán byl za svou smělost hradními duchy. Ve vesnici panovala hrůza, která měla špatný vliv i na obchody žida Jonáše. Proto vřele uvítal krčmář krátce po tom přicestovalé dva muže, kteří se u něho uhostili. Byl to mladý hrabě František Telek a jeho sluha Ročko. Události zaujaly hraběte tak, že dal si všecko vypravovati. Když zvěděl, že hrad patří baronům Gorcům, jichž poslední potomek Rudolf kdesi ve světě zmizel, zarazil se. Znalť Rudolfa Gorce, s jehož jménem spojeny byly vzpomínky proň hluboce bolestné. Na cestách světem poznal v Neapoli slavnou zpěvačku Stillu, krásku neobyčejnou. Hrabě zahořel k ní touhou prvé lásky tak neodolatelnou, že pokusil se navždy srdce Stillino k sobě připoutati. Stilla svolila státi se jeho chotí a ustanoveno bylo již představení, kdy měla posledně vystoupiti a rozloučiti se s obecenstvem. Zpěv Stillin poutal v neobyčejné míře starého podivnůstkářského muže, který vytrvale po celou řadu let objevoval se v pozadí některé lože kdekoliv a kdykoli Stilla zpívala a odcházel vždy kvapem, když její arie byla skončena. Muž ten byl baron Rudolf Gorc. Provázen byl vždy vyhublým, scvrklým a odporným človíčkem, který slul Orfanik. Vyprávělo se, že to byl zneuznaný genialní vynálezec, kterého vydržoval štědře měšec bohatého podivína. Pomyšlení, že přijde o Stillu, s níž by pozbyl všeho, co ho poutá k životu, působilo na barona Gorce hluboce. Roznášela se dokonce pověst, že se pokusil o samovraždu. Pravdivo však bylo pouze to, že od té doby nikdo neviděl Orfanika pobíhati ulicemi neapolskými

Neodcházeje již od barona Rudolfa, uzavřel se s ním několikráte do divadelní lože, kde baron sedával při každém představení. To bylo divné, neboť Orfanik dříve toho nečinil, jsa zarytým odpůrcem divadelního umění. Když nastalo poslední Stillino představení, objevil se baron Gorc ve své lóži vyrušený a děsně bledý. Také Stilla byla rozechvěna a s pohnutím zpívala. Tu, když akt dospěl svého vrcholu, ochromena nevysvětlitelnou hrůzou, přitiskla ruku na ústa, z nichž vytryskl pramen rudé krve. Nežli hrabě František ze zákulisí přichvátal na jeviště, byla Stilla mrtva. Když byla pohřbena, ještě téže noci opustil baron Gorc provázený Orfanikem Neapol a po jeho odchodu nikdo nevěděl, kam se poděl. Však druhého dne ráno přišel list na adressu mladého hraběte, obsahující tuto stručnou a výhrůžnou větu: „Vy jste ji zabil, vy!... Běda Vám, hrabě Teleku! Rudolf Gorc.“ (O. p.) *J. Horský.*

Zprávy.

Náš Domov, poučně-zábavný, obrázkový čtrnáctidenník pro náš lid, doporučili jsme již častěji našemu obecenstvu. Dnes činíme tak znova vzhledem k tomu, že prý ani on nenalézá milosti u jistých slídičův, ačkoliv se zdokonaluje neustále. P. vydavateli Josefu Vévodovi podařilo se překonati největší u nás obtíže, totiž s částí obrázkovou, tak že „Náš Domov“ přes velikou láci (2 zl. 40 kr. ročně) jest vypraven velmi pěkně, vyhovuje i vybraným obsahem potřebám našeho lidu. Zaslouží proto býti mezi lidem horlivě rozšiřován. Obrázky jeho seznamují s památnostmi vlasti naší. V čele bývají podobizny slavných našinců; někteří nejsou prý s výběrem spokojeni — no, jen strpení, vždyť i na ně dojde!

Švycarsko, nádherné cestopisné dílo, jež u J. Otty vydal E. M. Rutte, ukončeno seš. 18. Rutte obratně vypravuje a svědomitě popisuje, jen o katolické osobnosti a ústavy se rád otře. Co na př. v posledním sešitě píše o jesuitském kollegiu Frýburském, prozrazuje právě čistokrevného liberalníka, pod jejichž svobodomyslností na př. nám Čechům se tak dobře vede. Mají volnost a svobodu na jazyku, ale jen — pro sebe. Pro jiné — ah, brachu, to je jiná. Tak naříká si bezmyšlenkové vlastenectví na utlačování od těch, kteří mají mocnější pěst, ale týká-li se jiných nepříjemných osobností, má z pěstního práva toho dětinskou radost; tak p. Rutte, jinak velebitel švycarských svobod!

Jsme o vlastenčící allegorii bohatší. Pan Fr. S. Procházka vydal u Otty báseň **Jazyk** a věnoval ji poutníkům svatojanským. Jdeť o jazyk pěvce, který svým slovem vedl krajany k vítěznému boji proti kříži, zradou však utracen; jazyk jeho od lidu uctíván, až jej zrádkyně zaměnila za jazyk beraní. Ze šetrnosti k dosavadním pracím p. Procházky nevynášíme na světlo všech těch perel, v básni jeho zahrabaných. Kvitujeme jen jeho věnování s úmyslem dosti průhledným, kvitujeme hrdinovi jeho to šťavnaté lání na kříž, jež je z celé básně asi nejupřímnější, za něž by se žádný Huron nepotřeboval styděti, natož pak pražský katolík, kvitujeme mu ten ukrutně duchaplný vtip Tiusej (= jesuit), jakož i prodavači (tuším F. Topič je to) jeho ohromnou dobročinnost, že 100 výtisků věnoval pro nešťastníky lublaňské. Zkoumati smysl allegorie, co jí p. Procházka říci chtěl, bylo by zbytečno; p. Procházka toho asi sám neví.

Polsko. „Dzieje Słowiańszczyzny północno-zachodniej,“ przez *W. Bogusławskiego.* Tom III. Kdo by dnes, kdy mají Němci rozhodnou převahu nad Slovany, soudil, že bylo tomu kdysi naopak! A přece jest jisto, že ještě za času Karla V. byly od Rýnu do Visly a dále za ni samé slovanské osady! O čem pracovali Perwolf a Hilferding, Šembera, Lelewel, Karlowicz, Pawiński, Szulc, Ed. Bogusławski, co s takovou genialností provedl Šafařík („antiquam exquirite matrem“), v tom pokračuje Wilh. Bogusławski. Svými důkazy v 1. a 2. svazku obhájil Slovany jako autochtony v širých krajích nyní německých až po Veseru, tak že nynější západní Slované, Češi a Poláci, bývali kdysi velmi východními. Ve 3. svazku podává dějiny politické od 6. století až do r. 1171.; zde měl za úkol vysvětliti zjev v celých dějinách jediný, kterak národ tak četný jako slovanský, při tom bojovný a nade všecko milující svobodu, tak bídně vyhynul na obromném prostranství své původní otčiny. Úkol nesnadný; byloť spisovateli vybírati z úryvků roztroušených po kronikách, psaných rukou cizí a nepřátelskou. Práce jeho jest obromná a svědomitá, protože z pramenů čerpána; a třebas neobjasňuje všech vzpružin politického života našich předků,[1]) třebas pan spisovatel nedovedl starých Slovanů tak dokonale do evropských všeobecných poměrů jako dokázal jich prabydlení, přece i tento svazek jest dílem monumentalním.

— O haličském socialismu vyšly dvě knihy: Pod pseudonymem *Żegota* napsal vynikající stranník socialistický brošuru: „Krótka historya rozwoju partyi socialistycznej w Galicyi“ (od 1. května 1890 do 1. května 1894); zná dobře svoji věc, poněvadž na ní měl vynikající podíl, vybírá ovšem obratně to, co se hodí ad usum strany. — Pendantem k této brošuře je druhá, obsahující kritiku haličského socialismu: „Socialism w Galicyi.“ (Przedruk z „Gazety kościelnej,“ Lwów.) Ukazuje, jak se strana socialistická z ekonomické zvrhla v politickou, a že se stane nástrojem vůdcův, aby došli svých osobních cílů; každé tvrzení doloženo.

— Kdo se zabývá blíže o současnou polskou literaturu, spisovatele i novináře, pro toho budou zajímava „Zrzędzenia,“ przez *H. Glińskiego.* (Petersburg 1894.) P. Gliński píše beze všech ohledů, co cítil a myslil, bije nemilosrdně do „všeobecně uznaných“ literarních veličin, třebas byly „všeobecně“ váženy a jich díla „veškerou vážnou kritikou“ prohlášena za arcidíla.

— Přední básník polský *Asnyk* vydal v Krakově „Poezye“ tom IV., je to nový květ do jeho slavověnce. Počíná básní na památku povstání r. 1863., kde vymírající generace přeje mladému pokolení toto:

Idźcie jak światła przystoi czcicielom
oświecać drogi ludzkiego pochodu
ku coraz wyższym i jaśniejszym celom.
Szukajcie prawdy dla swego narodu,
ażeby przez nią posiąść mógł Helota
stracone piękno i dobro żywota.

J. Kollárovi věnován jest pěkný, utopický verš:

I Sławiańszczyzna cała, silna, młoda,
przy bratniej uczcie ręce sobie poda.

J. Šilhan.

[1]) Že zahynuli, přičítá jedině tomu, že nedovedli spojiti svých sil pod jedním vůdcem, buď že neocenili toho význam, buď že nechtěli obětovat svých plemenných zvláštností.

Rusko. V prvním čtvrtletí t. r. zemřeli dva z hlavních tak zvaných konservativních belletristů šedesátých let, a to 18. ledna *Vsevolod Vladimírovič Krestovskij* a 21. února *Nikolaj S. Lěskov*, známý též pod pseudonymem Stebnického. V. N. Krestovskij narodil se 1840 ve vsi Berezajce v kijevské guberniji, gymnasium studoval v Petrohradě, kdež navštěvoval také filologickou fakultu. První jeho literarní pokusy byly popisy z Horacia, Vergilia a Heinea. Jeho původní básně jsou větším dílem obsahu erotického a měly svého času dosti veliký úspěch. Jeho povídky a novelly, prosou psané, vyšly 1865 ve sbírce: „Petrohradské typy." Roku 1864. obrátil na něj pozornost čtenářstva veliký roman „Peterburgskija truščoby" (Petrohradské peleše), jenž 1864—1867 vycházel v „Otečestv. Zap." Je to tmavý obraz ponurých a skrytých koutů petrohradských; aby četbu učinil zajímavější, autor vybásnil mnoho effektních výjevů. Poněvadž není dosti známo, že by Krestovskij byl navštěvoval ony peleše, jež popisuje, byl roman jeho „P. peleše" připisován Pomjalovskému, ač, jak se zdá, neprávem. Bouřlivou dobu znovuzrození Krestovskij vylíčil v romaně „Panurgovo stado" (1869), jehož pokračováním je roman „Dvě sily." Oběma těmito romany znepřátelil si nadobro liberalní kritiku, která pozdějších jeho prací si nevšímala, nebo jízlivě se jim posmívala. Mimo jmenované romany napsal ještě histor. roman „Dědy," „Vně zakona," „Egyptská tma" a „Tamara Bendavidova"; v posledních dvou romanech vylíčil škodlivý vliv židů na křesťany, mezi nimiž židé žijí. Kromě delších romanů napsal ještě řadu povídek a náčrtků z vojenského života, jež se stanoviska uměleckého mají přednost před ostatními jeho pracemi. Za války rusko-turecké Krestovskij byl korrespondentem „Pravitelstvenného Věstniku" u činného vojska. Od r. 1892. byl hlavním redaktorem „Varšavského dnevniku." — N. S. Lěskov narodil se 1831 v Gorochově, vsi orlovského újezdu. Gymnasium navštěvoval v Orle, universitu v Kijevě. Osiřev v 16. roce, byl nucen sám sebe vydržovati. Jsa pomocníkem strýce svého v obchodu, procestoval Povolží i jižní Rus, seznámil se s životem provincie, bytem různých vrstev společenských, zvláště podrobně poznal život pravoslavného duchovenstva a rozkolníků ruských. Maje znamenitý bystrozrak, nabyl množství různotvárných dojmů, které byly materialem pro jeho díla belletristická i publicistická. Když r. 1861. přijel do Petrohradu, pracoval v „Oteč. Zapiskách," potom tři léta v „Sěv. Pčele," posléze v „Bibl. dlja Čtenija." Nejprve pohyboval se v liberalních kroužcích; ale napsav o původcích petrohradských požárů v „S. Pčele" nepatrnou zmínku, urazil stranu pokroku, která pak vrhla se na něj zuřivě jako na „zrádce." V rozhořčenosti nad tím Lěskov napsal společenský roman „Nekuda," jejž uveřejnil 1865 v „Bibl. dlja Čtenija." V romanu tom předvedl několik kynických typů nihilismu, barbarů liberalní idey, zachytil temné, negativní stránky doby znovuzrození. Témuž předmětu věnovány jeho romany „Obojdennyje" a „Na nožach." Tuto svoji činnost literarní jako bojovníka konservativního Lěskov sám má za nejslabší tvorbu se stanoviska uměleckého. Sílu svého talentu viděl ne v kresbě negativních typů, nýbrž typů positivních, jakých vytvořil veliké množství. Již v romaně „Nekuda" jest několik sympathických nihilistův, jako Reiner, Líza Bakerova; když pak Lěskov od polovice let sedmdesátých přešel hlavně k povídkám a náčrtkům, prostým tendence politické, počal

kresliti nejvíce positivní, idealní typy ruských lidí, světlé stránky života. Tak v romanové kronice „Soborjane,“ v němž vylíčil rodinný a společenský život ruského duchovenstva na venkově, i v řadě bytových obrázků ze života vyššího duchovenstva, „Archijerejskije meloči“ (1880), je hojnost positivních typů. V poslední době literarní činnosti svojí přidržev se učení Lva Tolstého, počal psáti mravoučné povídky, k nimž látku čerpal zvláště ze středověké sbírky legend o životě prvních křesťanů; vykládal v nich pravdy, které před 18 sty lety prostě vyložil Ježíš Kristus, ve formě belletristické, a kreslil positivní typy, plné šlechetnosti, sebeobětavosti, velikodušnosti a tiché služby lidem, rytíře dobra a ctnosti, světce, „spravedlivé.“ V druhém svazku jeho sebraných spisův, jež vyšly v 11 svazcích, nadepsaném „Pravedniki,“ nalézáme celou řadu spravedlivcův, utěšené zjevy života. Také v 7. svazku, „Svjatočnyje razskazy“ nadepsaném, jest několik obrázkův utěšených zjevů života; i 11. svazek spisův jeho předvádí typy šlechetné. Povídkám jeho škodí zvláštní archaický, karrikaturní, bizarní a podivínský sloh, shánění po laciných effektech, nechutný jazyk, jímž mluví jeho osoby. Poslední jeho prací jest literarní črta „Dama i fefela,“ uveřejněná v „Russké Mysli“ 1894, v níž rozbírá otázku, jaká žena pro spisovatele jest lepší, zda prostá či vzdělaná, a na důkaz toho, že šťastnější bývají sňatky spisovatelů s prostými dívkami, služkami nebo kuchařkami. Hrdinou vypravování je spisovatel idealista, jenž na všecko na světě zapomínal při práci. Ze soucitu oženil se s jakousi vzdělanou herečkou, starší než ona, jež mu otravovala život škandály, hrubě s ním zacházela, přivedla ho až k nemoci, v níž ho ošetřovala prostá dívka Praša. Zákonná žena opustila muže za jakousi summu peněz, Praša smilovala se nad nemocným spisovatelem. Záhy vyvinula se mezi nimi láska, Praša učinila ho šťastným. Když spis. zemřel, Praša živila se prací rukou svých poctivě a vdala se za hodného písaře a po smrti jeho pocítila, že čas, pamatovat na duši i počala vychovávat opuštěné děti.

— *I. N. Potapenko,* jehož psavosti vysmívají se už i humoristické časopisy, a „Budilnik“ těší své čtenáře tím, že aspoň v něm budou ušetřeni romanův a novell Potapenkových, jež plní měsíčníky i týdenníky, uveřejnil v „Russké Mysli“ 1894 delší novellu „Smertnyj boj,“ v níž se dotkl palčivé otázky o postavení ženy v rodině. Potapenko má malé množství dojmů ze života, proto vymýšlí, nepopisuje, nekreslí dle přírody. Hrdinové jeho vyjadřují se stále slohem autorovým, jazykem jeho i myšlenkami jeho. Manželé Kašircevi přijeli do Paříže, aby si oddechli. Olga Kaširceva byla vzornou matkou i manželkou, muž ne sice vynikající, ale poctivý, svědomitý spisovatel. Paříž ohromil Olgu i guvernantku jejích dětí, Dašu, nevěstu umělce Otletova. Daša zatoužila po širokém životě, zavrhla výhled na skromný život rodinný s Otletovem, stala se souložnicí bohatého Loviče; v Olze probudila se též touha po životě, ale ona brzy poznala, že je na to stará, a život rodinný zbavil ji sil a zdraví k tomu. V zoufalství stala se nervosní, počala studovat lékařství, ale i to bylo nad síly její; zoufala opět nad svým bezúčelným, jak myslila, životem i osudem žen i otrávila se. Smrt její není dosti vysvětlena příčinami předcházejícími, smrti její byly příčinou nervy. Zapomněla na svoji povinnost k dětem i k muži, jenž ji miluje, a ze slabosti a nervosnosti se otráví. Není to nic charakteristického pro ženy jejího stavu.

— *M. Zinin* uveřejnil v „Rusském Obozrěniji“ 1894 obšírný, rozvláčný roman: „Kružným putem“ (Zacházkou), v němž dotýká se otázek osobní a společenské mravnosti, vyslovuje své názory na ženu, na lásku, manželství, rodinu, děti atd. Je to jakýsi didaktický mravoučný roman. Autor předvádí dvě rodiny: statkáře Petra Světlicyna s chotí Jelenou a professora archeologie Mjatleva se ženou Varjou. Obě rodiny jsou nešťastny. Světlicyn je povaha umělecká, široká, čistá, vznešená a nedostupná žena jeho ostře posuzuje slabosti jeho, milostná dobrodružství a má ho za prostopášníka. Varji zapomněl Mjatlev pro svou vědu, do níž se všecek pohřížil. Světlicyn setkal se náhodou s Varjou, oba se zamilovali do sebe, odhodlali se k útěku do ciziny, kde chtěli založiti si šťastný život rodinný, ale nenašli. Oba záhy poznali omyl, chybu svoji, zatoužili po zákonitém krbu. Varju v zoufalost uvádělo nezákonité postavení dítka, jež měla se Světlicynem. Ale muž její ji vysvobodil, dítě přijal na své jméno; to pohnulo Varju, že se chtěla vrátiti k manželovi. Když v tu dobu Jelena přijela do Paříže, setkaly se sokyně, promluvily upřímně, smířily se. Varja ujela k manželovi, jenž záhy zemřel, Jelena vrátila se k Světlicynovi a měla naději, že v budoucnosti aspoň „zacházkou“ dostanou se na pravou cestu. Romanu nedostává se symmetrie ve stavbě částí, minulosti hrdinů věnováno příliš mnoho místa. Vážná myšlenka romanu, že manželský rozvod je hnusností, nelepostí, svazek manželský že je nerozvázatelný, vyžadovala by jemnějšího vnějšího zpracování. *A. Vrzal.*

Španělsko. „Mosaico escolar ó Diccionario de frases, axiomas, biografías y obras literarias y artísticas,“ por *D. Andrés Pérez.* Valladolid 1894. Dva díly. Slovník tento není pro vědce, nýbrž poskytuje toliko všeobecného, povrchního vzdělání. Uvádíme obsah: I. Axiomas y textos de Teología, Filosofía, Derecho, Higiene y Medicina. II. Biografías de la mayor parte de los Santos, Papas, Reyes, filósofos, políticos, guerreros, literatos y artistas cuyos hechos, dichos ú obras se citan en este libro. III. Frases célebres, históricas y anecdóticas. IV. Heráldica ó motes de los escudos de pueblos, corporaciones civiles y órdenes monásticas. V. Himnos sagrados, patrióticos y guerreros. VI. Inscripciones monumentales y epitafios VII. Obras literarias: religiosas, filosóficas, históricas, novelescas y dramáticas. VIII. Obras artísticas: edificios, monumentos, estatuos, cuadros, tapices y muebles. IX. Poesías sagradas, profanas, satíricas etc. X Sobrenombres ó dictados y gritos de guerra.

— „El Incienso.“ Novela de Enrique de Olea, con un prólogo del Reverendo P. Conrado Muiños Sáenz. Bilbao 1894. Z předmluvy vyjímáme: V „El Incienso“ pozorovati je tři souběžné děje, jejichž zástupci jsou tři různé osobnosti: Isidoro, hlavní rek, jejž nakreslil Olea con amore jako statečného mladíka, hudebníka, básníka, s jedinou toliko chybou — nestálostí povahy; Elisa, postava dokonale narýsovaná a ještě lépe vybásněná obrazotvorností autorovou, tak krásná jako hrdá, jež opovrhuje slaďounkými galany a zamiluje se do ostýchavého seminaristy; Emilio, odstrkovaný v domě strýce Anselma, jejž nenávist a zášt uvrhnou do vln socialismu; každý z nich má svou historii, jež Olea mistrně sloučil v jedinou zahaliv je v jeden a týž oblak dýmu. Dým ctižádosti zkazí Isidora; dým umělecké slávy pomate Elise hlavu; dým vínem nadšených pokřiků na řečníka v herně žene Emilia ve

vírné rozkoše a konečně ve smrt. Mimo tuto jednotu, již bychom nazvali vnější, existuje v díle tom přesná podřaděnost dějů vedlejších ději hlavnímu. Sloh je přirozený, volný, plynný, nevadilo by však více barvitosti; řeč je čistá, celkem správná, ač by mohla býti trochu bohatší. „El Incienso" není sice dílem dokonalým, za to však romanem dobře navinutým, zajímavým, jadrným.

— „Nerón, el primer perseguidor de los cristianos," por el *Dr. Don Urbano Ferreiroa,* Dignidad de Chantre de la S. B. M. de Valencia. Valencia 1895. Dějiny říše Římské byly vždy a jsou doposud předmětem nadšení a velikolepých prací. Dějepisci, filosofové, řečníci, malíři, básníci čerpají stále z tohoto bohatého zdroje, tak že se zdá, jakoby již zřídlo to bylo úplně vybráno, čemu skutečně tak jest — ovšem jen pro autory, kteří spokojují se podáním ideí nejvšeobecnějších a povrchních, aniž vnikají do nejvniternějšího nitra národa římského. Ferreiroa, jenž několik let patřil na kraje dějů, které nám líčí, podává veřejnosti první díl svých „Escenas del primer siglo del Cristianismo" a kreslí hlavního hrdinu tak umělecky, že postava Neronova vystupuje v celé své hrůzyplné velikosti. Mohutnost popisů, brillantnost slohu, studium detaillů staví ducha mimovolně v římskou epochu prvního křesťanského století. Leckoho snad pozarazí některá ta mravní úvaha, která tu a tam je vpletena, nebo některá chybička literarní, avšak spis Ferreiroův jest jedním z těch, které poučují a baví zároveň, a zasluhuje takového přijetí, jakého se dostalo dřívějším knihám autorovým, z nichž zvláště vynikají „Historia apologética de los Papas," „Transformación de la Roma pagana" a j. Dílo to směle lze po bok postaviti Wisemanově „Fabiole," Newmannově „Callixtě," Guenotovu „Marcu Plantiovi" a j.

— Mag. Luysii Legionensis, Augustiniani, divinorum librorum primi apud Salmanticenses interpretis, opera latina nunc primum ex manuscriptis eiusdem omnibus PP. Augustiniensium studio edita. Septem volum. comprehensa. Latinská díla Fray Luise z Leónu, učitele Suárezova, došla tímto prvního svého uveřejnění, po němž tak dlouho touženo. Svazků je 7 po 6 pesetách (úhrnem asi 20 zl.).

Fr. Dolejš.

Anglie. „The Story of Sonny Sahib" od *Mrs. E Colesové* jest povídka vzatá z indického vzbouření. Obyčejný recept na takové povídky (aspoň v Anglii) zní: smíchej stejné množství krve se slovy hindustanskými a vše to vlej do třímázové (třísvazkové knihy) láhve, a je to! Ale Mrs. Cotesová, jež jinak známá jest jako Miss Sara Jeanette Duncanová, volila na místo krve — pathos a na místo hindustanštiny — humor, a výsledek je rozkošná povídečka, jejíž hrdinou jest hoch zachráněný z Cawnporeského krveprolití; vychovaný jako Rajput a obrácený v Angličana věrností a hrdinností svou.

— A pro tentokrát ještě několik slov o knize *Williama Morrisa:* „News from nowhere." W. Morris narodil se r. 1834. ve Walthamstowu v Anglii. Stav se „laureatem" university oxfordské, trávil život svůj pěstuje umění skoro ve všech jeho formách. Napřed věnoval se malířství, bylť přítelem Rosettiho a ostatních umělců z „Rafaelského bratstva," potom poesii, i vydal tyto sbírky: „The defence of Guenevre," „The life and death of Jason" a nejkrásnější „The earthly paradise." Od poesie obrátil zřetel svůj otázce socialní. A výsledek studií v tom oboru jest shora uvedená kniha, v níž líčí

idealní společnost budoucnosti. Ježto jsme jednou na tomto místě dosť obšírně referovali o Bellamyho „Pohledu do budoucnosti,“ povíme i o této knize několik slov více. W. Morris začíná jako Bellamy. Jistý Angličan, syn tohoto století, usne i sní o budoucím životě lidském na sklonku 20. století. Ve snu mní, že vstal, vyšel z domu, aby se vykoupal v Temži. Gondolier, jenž ho do své barky přijímá, provádí ho, syna 19. století, obnovenou společností. Vše je změněno. Venkov a města splynuly, obyčeje, kroj připomíná obyčeje a kroj 14. století. Prvním místem, do něhož gondolier Dick cizince uvádí, jest hostinec, kdež se mu hned dostává občerstvení, pěkného pokoje a výtečné společnosti, aniž se mu bylo starat o zaplacení. Dlužno podotknouti, že v tom budoucím světě jsou peníze úplně odstraněny a obchod rovněž zrušen. Z hostince vede ho Dick k starému svému příbuznému, jenž prý mu vše obšírněji a lépe vysvětlí. Ubíraje se ulicemi, padá z úžasu na úžas; nepoznává svého starého Londýnu; ulice, stavení, paláce buď pobořené, buď stržené ustoupily novým stavbám, jejichž architektura připomíná mistrovská díla z let 300 p. Kr. Na první pohled vidí, že všude panuje blahobyt a svatá spokojenost. Pozornost jeho zvláště poutají „trhy,“ budovy, v nichž snešeny nejlepší plody a výrobky celé země. Chodci uctivě ho zdraví a vlídně se na něho usmívají, zdá se, že všem působí radost, mohou-li druhému nějak posloužit. U hosta dovídá se zpráv o soustavě moralní, politické a společenské toho nového světa. Základ tvoří k o m u n i s m u s v nejširším slova toho významu a n a p r o s t á v š e c h r o v n o s t. Vzpružinou či zákonem, jenž společnost tu spravuje, jest p r á c e. Každý jest povinen pracovati dle svých sil a schopností o všeobecném dobru a u vzájemné službě. Práce však řídí se potřebami konsumentů, převyšovati je nesmí; továrny zmizely. Co kdo potřebuje, béře si bez jakéhokoli platu. Také láska a manželství zcela jinak v tom světě budoucím. Láska tu svobodná. Manželství trvá mezi dvěma osobami potud, pokud láska, potom se hledá nové spojení. Ale poněvadž lidé jsou hodní, nestane se to tak hned. Ženy se však v tom věku zabývají domácností, a nehorují jako naše po emancipačních utopiích, ježto tam každá práce jest ctihodná a plodí rozkoš. Rozumí se, že v tom státě nepůsobí vychování a budoucnost dětí rodičům žádných starostí. V tom budoucím státě jsou slova: vojsko, policie, vláda pouhá slova historická, hodná studia archaeologa. Není tam žádných zločinů, proč také? vždyť vše společné, vše si rovné. Trestem jsou toliko v ý č i t k y s v ě d o m í, že se prohřešil na společném dobru a štěstí. Rovněž tak hladce vyrovnávají se styky s jinými státy. Tím bychom byli tak zhruba ukázali, jak to v tom budoucím státě bude vypadati. Kniha, ač nese titul romanu, romanem není, jádro její tvoří dialog. Ale po stránce umělecké daleko vyniká nad Bellamyho knihu. Morris, jak už může čtenář sám rozpoznati, spatřuje změnu bídných nynějších poměrů společenských ve z m ě n ě d u c h a a s m ý š l e n í č l o v ě k o v ě, a ne tak v zevnějších poměrech. Ne štěstí jednotlivcovo má býti cílem snah jeho, nýbrž štěstí a blaho jeho spolubratří. A to-li na zřeteli máme, nerozpakujeme se tvrditi, že vlastně utopie Morrisova není nic nového, toť přece bylo také jádrem nauky Kristovy, jenž za nejvyšší pravidla svého zákona postavil: lásku k Bohu a l á s k u k b l i ž n í m u, a kdyby té více na světě bylo, horování po budoucím ráji spíše by se uskutečnilo nežli si myslíme.

A. Koudelka.

Francie. Známý kritik a umělec *E. Rod,* jeden z nejpozoruhodnějších duchů Francie, vydal nedávno svůj nový roman: „Les roches blanches." Je to prostinká historie (nota bene: prostá vší kluzkosti!), jež se odehrává v provincii. Mladý farář, plu zápalu a víry, je duchovním v malém městečku valdeském. Jsa nadán neobyčejným nadáním a jsa při tom uměleckou duší, prosycuje svoje kázaní takovou vroucností, že si získá lásku všech, zejména však „lásku" mladé paní, kastelánky místní, hodné to a počestné matky rodiny, sám pak také stává se „robem" lásky, kterou hlásá. Oba činí, seč jsou, aby se vyprostili z obestírající je vášně, ale marně, a by se neprohřešili proti zákonům cti, rozejdou se, připomenuvše si dojemnou legendu, jež se v tom kraji vypravuje, o „bílých skalách." Legenda ta asi zní: Kdysi, za časů dávno, dávno minulých, milovali se dva mladí lidé bez naděje. Doufajíce najíti v Bohu posilu, věnují se životu řeholnímu. Ale náhoda je opět sblíží. Legenda vypravuje, že se noc jak noc v blízkém lese scházívali, arciť pevně (sic!) odhodláni svých slibů neporušiti. Ale láska čím dál tím větší se stávala a pudila jednoho do náruče druhého, vidouce, že by podlehli, umínili si znova se rozejíti. A hle, v tom okamžiku, co si poslední „s Bohem" dávali, proměněni jsou ve skály, jež až dosud vedle sebe stojí. Snažíce se zničiti svou lásku, zničili své člověčenství; duše jejich zvítězily, ale v tom okamžiku také z těl odletěly. A podobně se děje milencům Rodovým; rozcházejí se, ale s dušemi zničenými navždy. Třebas tento roman nevynikal nad „Michel Tessiera" od téhož spisovatele, tož přece vyniká mnohými přednostmi nad celý houf jiných spisovatelů.

— „En route" zove se roman *Huysmansa.* Roman ten jest opět dokladem našeho tvrzení, že časem musí se vrátiti pobloudilí duchové naší doby k pravému náboženství, že nezůstanou státi tam, kde mnozí už dnes přišli, totiž v mlžinách mysticismu. Hrdina romanu, Dortal, jenž dlouho, dlouho putoval říší satanovou, spatří pojednou zazářiti před sebou tajemné světlo, „majáky staré naděje," a při jeho světle nastupuje na novou dráhu, začíná nový život... En route! Dortal potloukal se, možno říci, dlouho okolo křesťanství, pod kouzlem, jímž na něho působilo křesťanské umění; cítí se vábena velebnou poesií náboženských obřadů, symbolismem liturgie. Ale je toliko básníkem, filosofem, umělcem, esthetikem vábeným uměním, jež zplodila největší díla umělecká, i studuje je se zápalem stále rostoucím. Tu pozvolna, jakoby pod suggescí slov jistého kazatele, cítí se puzena do kláštera, i přijme na sebe habit Trappistův. A tam v klášteře hrozný boj rozhořívá se v srdci jeho, ale konečně neustálým modlením ubohá, zmítaná duše domnívá se docházeti pokoje a víry. Stal se Dortal křesťanem? Jest jeho víra věrou evangelia? Tu máte, co on sám o sobě vyznává: „Jsem dosud příliš spisovatelem, abych byl pravým mnichem, ale na druhé straně jsem příliš mnichem, abych mohl zůstati ještě v řadách umělců."

— „Désert" zove se poslední kniha akademika francouzského *Piere Lotiho.* Je to vylíčení cesty, kterou autor podnikl, jak hned na prvních stránkách pravil, po cestách nejméně schůdných do Jerusalema, aby se tak připravil na pravdu, která z tamodtud vyšla. Ale dojem knihy je ten, že se Loti stal otrokem svých formulí, že vlastně procestoval poušť, aby z toho vytloukl knihu. „Il a mis le désert en copie," napsal o knize té kterýsi

francouzský kritik. Spíše psával P. Loti, poněvadž měl dojmy, teď však hledá dojmův, aby něco napsal... a v tom je veliký rozdíl! Kniha vás unaví. Snad by neškodilo, kdyby upustil od svého zařeknutí se, že nebude nic čísti, totiž od jiných spisovatelů.

— „L'Ultramare" *F. Viaulta* je sbírka essayí a líčení o přírodě skoro ještě panenské a nanejvýše zajímavé. Viault podává v ní dojmy ze svých cest Pampany, pralesy a tropickými kraji americkými.

— Skoro romanem je kniha *M. Donnaye,* jež vyšla u firmy Ollendorfovy v Paříži pod názvem: „Education de prince." Je to vlastně skvostná, smělá satira obyčejův a řeči vznešené společnosti. Donnay je spisovatelem jiných kousavých a vtipných knih, jako na př „Pension de famille Phryné," „Lifystrata . . ." *A. Koudelka.*

— „Portraits du prochain siècle." Malý svazek krátkých poznámek o spisovatelích, jimž patří budoucnost. *P. N Roinard* — jméno ostatně i francouzským literatům neznámé — podává dílo to obecenstvu jménem všech spolupracovníkův, jichž ovšem je velice mnoho, neboť portraitův je přes 160 a nejsou ani od jednoho ani od několika autorů, nýbrž skoro od tolika autorů, co je právě portraitův. Jeden píše o druhém. X na př. podává obrázek p. Y, Y obrázek p. X atd. Dílko celé rozděleno jest na dva oddíly: „Les précurseurs" a „Les militants." Oněch není mnoho Z těch, kteří žiji sotva tak Henry Becque, Verlaine, Goncourt, Huysmans, Mallarmé, Ibsen, Hauptmann, Björnson a ještě několik zasluhuje — podle Roinarda — cti býti jmenovánu mezi předchůdci bojovníků nejmladší Francie. Jsou však zrovna zasypáni až exlatickými chválami. Zvlášť Mallarmé, Maeterlinck a Verlaine mohou si gratulovati. Obecenstvu, „porcine foule" (vepřové stádo, doslovně), jež ovšem špatně chápe prosu Mallarméovu a velmi střízlivě chutná verše Verlaineovy, dostává se nejhlubšího opovržení. Toto opovržení a nenávist proti všemu, co jmenuje Nietzsche „stádné," nenávist proti přemnohým zasloužilým umělcům až překvapuje. Lidé, o nichž nevědí dosud ničeho ani Francouzové v literatuře honění, vynášejí se do nebe, ale jména na př. Lemaitreovo, Franceovo, Sully Prudhommeovo, Coppéeovo, Bourgetovo, Zolovo atd. nezasluhují podle „mladých" ani zmínky. A mohou býti konečně rádi, že se o nich noví bozi nezmiňují, neboť dopadlo by to s nimi asi stejně jako na př. se Sarceyem, jenž prý zasluhuje, aby byl pověšen. Celkem zdá se, že všichni ti, kdož dodělali se slávy i hmotného úspěchu, jsou proskribováni a ti, od nichž se obecenstvo odvrací, jsou vyvyšováni. Vypadá to jako žárlivost a slepý vztek. A budou-li všichni, kteří mezi bojovníky jsou zařaděni, vskutku portraity budoucího století, o tom se může směle pochybovati, neboť uvedeni jsou tu přemnozí, kteří dosud sice ještě ani řádky nevydali, ale jejichž sláva co nejdříve ohromí, zavalí celý vesmír (!?). Na př. Edmond Cousturier. „Oko jasné, tahy jemné, zlatý vous... v šatu střihu bezvadného prochází se po nábřežích a baví se pohledem na staré rytiny." Z toho ovšem nutně vidíte, jaký to výtečník. Jen že tento nedostižný umělec „nepíše než velmi zřídka." P. Saunier ujišťuje nás, že strčí p. Cousturier všechny kritiky do kapsy, jakmile dostane chut psáti. Dej Bůh! Albert Samain. Píše básně mající „přísnou dokonalost veršů Leconte de Lisleových" a jiné vyrovnávající se „plastickou krásou veršům José Maria de Heredia." Jen že na neštěstí nechce

je p. Samain uveřejniti. Jean Court má již skoro ukončený znamenitý roman a na 50 romanův jiných má v hlavě, Charles Merki vydá co nejdříve výtečný cestopis, E. Hollande „připravuje právě grandiosní, lyrické drama“ atd. Jiný zase se dokonce i žaponsky naučil, aby mohl čísti v originalu žaponské legendy a jen co nezačne psáti! Uvidíte! A což teprve ti, kteří už něco napsali. Oh, toť extrakt, quintessence umění! Znáte na př. Henry de Régniera, Laurenta Tailhadea, Camilla Mauclaira? Ne? Jaká škoda! Ale co z toho? Myslíte, že ti mladí se mají rádi? Podle těch nesmírných eloží by se zdálo, ale ptejte se jich stranou, mezi čtyřma očima, praví A. Brisson, a poznáte, jak „sirup dithyrambů zkysne na ocet.“ „Je to věčná historie perfidie a zbabělosti lidské.“ Tak přísně ovšem nesoudím všechny mladé, neboť jsou mezi nimi mnozí, kteří mají hlavu i srdce na pravém místě, ale výstřednost je vždy nesmysl. Hnedle bude největším umělcem jen ten, kdo bude psáti jen pro sebe, poněvadž mu ostatní neporozumějí a po ostatních plivne. Je to konečně zcela pohodlné, neboť na konec každý hlupák může se pokládati za umělce, protože napsal nesmysl, jemuž nikdo nerozuměl. *Fr. Holeček.*

Které řeči znal sv. Augustin? Benediktin Rottmanner odpovídá (Tübinger Quartalschr.), že kromě latiny, v níž byl mistrem, uměl dosti punsky, jen prostředně nebo málo řecky, nic hebrejsky ani aramejsky.

O významu utrpení v křesťanské mravouce vydány takořka současně dva spisky, německý od P. Kepplera ve Frýburku a J. Sterlinga Berryho spis anglický přeložen do němčiny. Oba se doplňují, ale prvý stojí filosoficky i nábožensky výše.

O Vatikaně vydáno v Paříži monumentalní dílo: Le Vatican, les Papes et la civilisation, le gouvernement central de l'église. Par Georges Goyau, André Pératé, Paul Fabre. Doslov napsal M. de Vogüé. Cena 30 fr. Dílo dějinami papežů, popisy uměleckými, rozhledy časovými významné, poněkud však jednostranné v názoru na demokratismus a republikanismus prý nynějšího papeže.

Vybrané básně Petra Preradoviće přeložil do němčiny a v Lipsku vydal Mavro Špicer.

FEUILLETON.

Stručný přehled dějin literarního hnutí maloruského.

Maloruská moderní literatura děkuje za svůj vznik a rozvoj týmže vnějším příčinám, jako naše. I vniterné jsou si velmi podobny.

Když Kateřina II. zrušila Sič a r. 1764. hetmanštinu, starou kozáckou správu Ukrajiny, když zavedeno r. 1782. nevolnictví, stačilo to právě na vzbuzení reakce u veliké části Malorusů. Šlechta, hrdá na stará svoje práva, lid nezvyklý žádnému jařmu, nepřijímal nevolnictví lhostejně. Obě strany společně byly by se snad něčeho domohly, ale vláda je od sebe odtrhla, davši šlechtě mnoho výhod — z nevolnictví. Ale přes to reakce rostla; že zvláště našla průchodu v literatuře, je zcela přirozeno; kde jej měla hledati?

K založení vlastní maloruské literatury přispělo značně přijetí jazyka Lomonosovem upraveného. Do Lomonosova nepomýšleli nikdy na rozdíly mezi Moskalem a Ukrajincem, vždyť jazyk spisovný byl

mnohem bližší maloruskému než moskevskému; od té doby však činí se rozdíly stále, jazyk nový není znám Ukrajincům, a proto jakož i z příčin politických obírají si ukrajinští autonomisté maloruštinu za jazyk spisovný, ač u prvních toho směru není to čistý, živý jazyk lidu; zachovávajíť ještě příliš mnoho úcty k jazyku církevnímu.

Forma prvních děl maloruských je humoristická — volená proto, aby snáze pronikala v obecenstvo a nesetkávala se tak často s překážkami. Látka brána z poesie lidu, ze života národního. Tak první spisovatel, Ukrajinec Kotlarevský, v „Natalce Poltavce“ líčí krásně idealní stránky života maloruského. Jeho parodie „Aeneida,“ jeho dramata srší humorem, ač jsou provanuta onou sentimentalností, jež každému Ukrajinci je vrozena.

Kotlarevský měl v rodišti svém, Poltavě, dosti stoupenců, ale ještě více bylo jich v Charkově, kde r. 1805. založena universita. Roku 1816. začal sbor professorský vydávati „Ukrajinský Věstník,“ poloofficielní to organ university. V něm uveřejňovaly se práce ethnografické a povídky ze života národního nebo z historie domácí; povídky ty byly samostatnější než samy ruské, ač mnohé pracovány pod jejich vlivem; příčinou toho byl obsah, látka domácí. Nejčinnějším spolupracovníkem „Věstníku“ byl Artemovský-Gulak, ale právě pro jeho žíravou satiru zvláště na poměry poddanské („Pan ta sobaka,“ Pán a pes) poskytl vládě vítanou příležitost, aby „Věstník“ zničila, což se stalo r. 1829. Artemovský měl z toho ovšem veliké nesnáze.

Ale na zastavení národního hnutí ukrajinského bylo již pozdě, na základě práce vykonané „Věstníkem“ vynikaly nové a nové studie ethnografické, nové studie národní. Když byl zakázán časopis, vydávány almanachy („Snip,“ Snop, „Molodik“ a j.). Zvláště však bylo důležito, že „Věstník“ dal podnět ku hlubším studiím nejen ethnografickým, ale i historickým a jazykozpytným.

Již r. 1818. vyšla první „Gramatika malorosijskoga naričija“ od Pavlovského sepsaná, jejíž vliv byl ohromný, protože upozornila na zdroj řeči i látky ku tvorbě literarní, na národní písně. Skoro týmže časem (1819) vydal Certeler rozpravu o národních písních, a hned na to vydává sborník dum a písní. Certeler, jemuž byli známi současní polští spisovatelé, ukazuje již dosti jasně na význam vlastenectví v literatuře a literatury pro národnost.

Působením národních písní a literatů polských odkládají Ukrajinci humor a satiru a dávají se směrem národního romantismu, jako Kvitka, Boďanský a Maksimovič, jenž vydal také dvě sbírky národních písní r. 1827. a 1834. Historický romantismus má převahu. Jemu oddává se Borovikovský ve svých balladách a dumách, Kostomarov v drobných pracích a zvláště Metlinský s Kvitkou, a směr tento udržuje se na dlouho po nich.

Na hromadu charkovskou působily značně styky s jinými Slovany. Tak Korsun jest znám s Hankou a Čelakovským, Metlinský a Kostomarov učí se česky, polsky a srbsky; Kostomarov překládá i část rukopisu

Královédvorského, a všichni charkovští vlastenci pracují pod vlivem spisovatelů polských.

V Charkově položen základ federativnímu panslavismu ukrajinskému. Panslavismus hraje tu právě tak důležitou roli jako u všech Slovanů ve dvacátých a třicátých letech.

Nejlepším belletristou charkovské hromady byl Kvitka, šlechtic ze vsi Osnovy (Osnovjanenko), tvůrce maloruské prosy. Činnost jeho byla všestranná. Řídil divadlo v Charkově, pak vzdav se toho, věnoval své síly a skoro celé jmění nově založenému dívčímu ústavu a redigoval „Věstník.“ Zvláště všímal si postavení ženy („Marnoja,“ „Ščira ljubov,“ „Serdešna Oksana“), jež líčil ethnograficky věrně, ač často idyllicky. Byl ohniskem veškerého života v Charkově, ba v celé Ukrajině. Ve stáří seznámil se s Grebiňkou, který jeho pomocí vydal „Lastivky.“ Ale kdežto Kvitka obírá se většinou pěknými stránkami života, všímá si Grebiňka více stinných, bolavých míst. Aby ukázal způsobilost maloruštiny ku vznešené tvorbě básnické, překládá Puškinovu „Poltavu.“

Veškeré toto tvoření podléhá nejvíce vlivu polskému — jak již bylo zmíněno. Pod dojmem z romantiků polských píše Metlinský ballady a Artemovský překládá Mickiewicze. Vliv ruský není veliký a omezuje se jen na vnášení západních směrův a idejí do literatury maloruské, pomáhaje tak vlivu tomu beztoho přímo vnikajícímu z Německa a Polska.

Literatura ukrajinská je ryze národní, ač většinou jen, abych tak řekl, instinktivně národní; vlastenecký žár zakrývá její vady, nesamostatnost a přehnanou idealisaci všeho minulého, starého. Teprve v letech čtyřicátých nabývá směr národní určitější tvářnosti, idea národní přesně vytknuta, když mužové širšího rozhledu a hlubšího vzdělání chopili se vší silou práce literarní. A takových bylo několik při universitě kijevské, jež stala se jakoby dědičkou Charkova od té doby, co dostal se tam Maksimovič (1834) na stolici professorskou, zvláště však od příchodu Kostomarova (1845). Brzy vznikla v Kijevě „hromada“ jako v Charkově a z ní vyvinulo se působením Kulišovým, Kostomarovým a Ševčenkovým tajné „Tovaryšstvo sv. Cyrilla a Methoda,“ jehož úkolem bylo svrhnouti politické jho s národa maloruského, pracovati ke zrušení nevolnictví a poddanství. Hlavou byl Ševčenko, jenž již svým osudem (dlouho trvalo, než podařilo se jeho přátelům Brjulovu a Žukovskému r. 1838. jej vykoupiti) byl nabádán přičiňovati se o zrušení poroby lidu selského. V politickém programu tovaryšstva byl federativní panslavismus, zrušení všech privilejí stavovských, základem zřízení státního náboženství Kristovo, ale při tom plná náboženská svoboda, církevní jazyk slovanský, neobmezená svoboda slova a tisku; velikou péči měli o vzdělání žen a vyučování jazykům slovanským. Členové tovaryšstva scházeli se u Artemovského, ale již r. 1847. zradil je student Petrov. Kostomarov byl zatčen a internován. Ševčenko vřaděn do vojska. Oba nabyli svobody až po smrti cara Mikuláše.

Kostomarov první ukázal se stanoviska historického na rozdíly obou národností, maloruské a ruské, a ač psal většinou rusky, byl Malorusem s tělem i duší; vlastenectví ukrajinské připravilo jej o kathedru na universitě petrohradské, na niž dosazen po amnestii udělené při nastolení cara Alexandra II. Celá jeho historická tvorba (nejdůležitější je dílo: „Bohdan Chmelnický") je provanuta duchem federativním. Malorusky psal básně a překládal Byrona.

Ale nejúčinnější bylo působení Ševčenkovo. Samouk tento vyšinul se mezi nejlepší ruské spisovatele. Jeho činnost literarní padá do různých směrů. Zakusiv hořký život nevolnický, vylíčil jej pak v „Katerině," kterážto báseň je zároveň allegorickým obrazem Ukrajiny („Katerina") oloupené o všecko i čest vládou ruskou a pak odkopnuté; táž látka jest obsahem „Najmičky."

V básních historických byla zprvu jeho idealem stará kozačtina („Gamalija," „Nevilnik," „Gajdamaki" a j.). Když však dostal se do styků s Kostomarovem, když poznal z historie, že aristokratická staršina kozácká svým egoismem sama jest vinna smutným osudem Malorusů, psal zcela v ideích tovaryšstva Cyrillo-Methodějského, jehož byl zakladatelem. V „Družném poslání k živým i mrtvým" uložil politické „Věřím" všech pravých Malorusů. Vida útisky lidu pod absolutním panstvím carským, obrací se proti němu tak zvláště v básních „Son" a „Kavkaz," jež napsány pod vlivem Mickiewiczových básní „Ustep," „Petersburg," „Dziady" a „Przeglad vojska," jakož i v „Neofytech," kde srovnává lid ukrajinský s prvními křesťany. Po celou dobu, co byl u vojska (r. 1847.—1857.), psal skoro výhradně výlevy svého psychického života. Ale později zase dal se svou drahou. Jako bojoval proti nevolnictví, proti absolutismu, tak psal i proti byzantinismu náboženskému, zabíhaje často až do krajností, skoro do negace — zdánlivé — křesťanství. Nadšen hnutím českým, psal epickou báseň „Jan Hus." Ale neukončil jí; napsal jen dvě části. Neudržel se však v ní ve klidném tonu epickém a pak pojímá Husa příliš pravoslavně, jako většina ruských historiků; proto nemá tato báseň téměř žádné literarní ceny. Na český vliv ukazuje také jeho báseň věnovaná P. J. Šafaříkovi.

Ševčenkovy spisy způsobily úplný převrat. Ševčenko, abychom tak řekli, popularisoval historické názory a studia Kostomarova, a ať si líčil to neb ono, mluvil vždy ze srdce k srdci; všechny jeho básně mají ráz národní lidové poesie a pak jejich obsah vzat přímo z lidu, tlumočí nejvřelejší jeho přání, nejvniternější tužby. Proto byly jeho básně hojně čítány a překládány skoro do všech evropských jazyků. Pokusil se též o drama, ale byl to první a jediný pokus, jehož neměl ani kdy vypilovati, tak že přes mnoho krásných míst není příliš cenný, nemaje žádné osnovy, postrádaje řádného zauzlení a tudíž ovšem i rozuzlení. Rusky psal Ševčenko jen povídky, ostatně všecko malorusky. (Ostatně o jeho činnosti viz Skabičevského „Historii ruské literatury.") (O. p.)

Našim čtenářům!

Z důležitých příčin odhodlali jsme se, koncem tohoto roku „Hlídku Literarní" zastaviti a místo ní vydávati od nového roku měsíčník objemem asi dvakrát tak veliký, obsahem pak rozmanitější, tak, aby přední místo v něm vyhraženo bylo **rozpravám z filosofie, apologetiky, esthetiky, sociologie, přírodovědy, vychovatelství, lidovědy a dějepisu. Kritika literatury** má býti podávána stručněji a přehledněji než dosud. **Hlídka cizích časopisův a zprávy ze současného života** mají býti soustavněji uveřejňovány. Směr ovšem ostane týž, jaký byl dosud.

Časopisem tímto, dojde-li k němu, má býti vyplněna resoluce literarního odboru při katolickém sjezdě brněnském r. 1894. Že by se jím vyhovělo též naléhavě potřebě, jest samozřejmo, neboť nemáme nyní vůbec časopisu, jenž by se encyklopedicky a všestranně obíral vyššími otázkami vědeckými, zvláště spekulativními. U přátel našich byl také podnik ten s jásotem uvítán. Kteří pak se bojí soutěže nebo drobení sil, těm připomínáme, že kde není celku, nemůže býti ani drobení, a my alespoň o žádném časopise českém nevíme, jenž by úkolu vytčenému vyhovoval. Ostatně jsme tu na Moravě dokázali s dostatek, co dovedeme, třebas i proti zhoubným směrům moderním, a takž s pomocí Boží snad podaří se nám založiti časopis, jenž by ze všech stavů soustředil četné ony a povolané odborníky, kteří s námi stojí na jedné půdě, na půdě náboženství našeho. Všichni dosavadní spolupracovníci přislíbili nám ochotně další příspěvky. Nově pak stali se hlavními spolupracovníky p. t. pp. kanovník *Dr. Josef Pospíšil* a professor *Dr. J. Hodr,* oba členové literarního výboru o sjezdě katol. zvoleného, dále pp. prof. *Dr. J. Kachník,* prof. *Dr. Fr. Nábělek,* prof. *Dr. R. Neuschl,* kooperator *J. Oliva, Dr. C. Seifert.* Jest ovšem každý vítán, koho vede stejná snaha ke stejnému cíli.

Předběžné oznámení toto uveřejňujeme již nyní hlavně k vůli předplatitelům na druhé půlletí letoší a k vůli budoucím spolupracovníkům. Větší příspěvky, jež mají býti uveřejněny brzy z počátku, vyprošuje si prozatímní pořadatel, Dr. P. Vychodil v Rajhradě, asi do měsíce září. Na příspěvcích i na odběratelstvu bude záviseti vznik i zdar časopisu, od něhož si všichni mnoho dobrého pro čest a slávu Boží i pro blaho a pokrok milé vlasti naší slibujeme. Netřeba snad dodávati, že veškery návrhy a přání p. t. obecenstva budou vítána a výboru k úvaze i rozhodnutí předložena.

Vydavatelstvo „Hlídky."

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XII. 1895. Číslo 7.

Posudky.

Rozpravy České Akademie. R. III. Tř. I. Č. 5. „Noetická záhada u Herbarta a Stuarta Milla.“ Napsal *Fr. Čáda.* V Praze 1894. Str. 176.

Panu spisovateli šlo o to, aby důležitý předmět filosofie, totiž otázka o jistotě poznání, probrán byl kriticky, na základě nauky dvou filosofů novějších, kteříž otázkou tou zevrubně se obírali, a zároveň naučně, s kladnými výsledky pro každé soustavné vypsání logiky a části její, noetiky neboli theorie poznání, poznatkosloví.

Po úvodních poznámkách o poměru noetiky v soustavě nauk filosofických vůbec a po úvaze o jistotě poznání následuje rozbor podmínek a látky poznání (vjemy, pocity, představy). potom oddíl o principech poznání. Princip „rationis sufficientis“ a význam jeho vědecký, ať princip sám počítáme kamkoli, mohl snad býti obšírněji vyložen, zvláště vůči Millovi. Herbartovy názory o něm zdají se mi příliš závislé na jeho metafysice, a takž by důležitá zásada ta, právě když jde o jistotu poznání, zasluhovala samostatnějšího vytčení. Souvisíť, jak myslím, úzce se základem jistoty poznání vůbec.

Pro formalní logiku velmi důležitý jest oddíl o noetickém významu pojmů, soudův a úsudků. Mezi zděděným formalismem a výstředním novotařením zachovává prof. Dr. Č. střední cestu, jíž platnými důvody hájí; snad přispěje rozbor jeho k tomu, aby pouhá nedorozumění nebo plané námitky se neopisovaly z knihy do knihy.

Výslední úvaha o relativnosti lidského poznání jest vrcholem obsažného spisu. Poznání naše obmezeno jest obsahem i rozsahem. Nevím, zda dosti zřetelně vyjádřena jedna část obmezení toho výrazem, že nepoznáváme věcí o sobě, t. j. quality jejich, aneb že nepoznáváme věcných vztahů mezi věcmi; správno zdá mi se toliko, že nemáme ani v mysli ani v řeči adaequatního obrazu předmětů těch, jejichž vlastní bytnost a podstata zasahuje významem svým jaksi do nekonečna, po případě do oboru poznatků nadlidského druhu, aspoň pro nynějšek. Ani výslední vzorec: „všecko naše vědění a poznání jest víra, přesvědčení“ nezdá se mi vhodně býti vyjádřen, jde-li o určení tak přesná, jakých si p. spis. všude hledí; jakkoli správný jest výklad (na př. „víra provází nás při veškerém nabývání poznatků... víra sahá dále nežli vědění“ atd.), přece pojmy třeba

přísně lišiti. Myslím ostatně, že okolnost tato souvisí s okolností nahoře vytčenou, že totiž vlastnímu důvodu jistoty nevěnováno více pozornosti.

Zajímavých jednotlivostí, na př. úvahy o „bezosobých“ (bezpodmětných) soudech, o zákonu příčinnosti a pod. netřeba uváděti. Kdo se vážně chce dáti do studia filosofie, tomu budiž spis tento vřele doporučen jakožto jedna z průpravních pomůcek; je v něm kromě spekulativního obsahu značný kus dějin filosofie. Ku str. 120[1]) mimochodem podotýkám, že v letoším „Philosophisches Jahrbuch“ uveřejnil Dr. B. Adlhoch zajímavou studii o vlastním významu Anselmova důkazu jsoucnosti Boží, nač jsem ve své monografii mohl jen poukázati; bylo by to vděčné thema pro některého ze ctěných čtenářů našich, jež by věc zajímala. — I v bohatší literatuře filosofické, než je naše, mělo by dílo toto velmi čestné místo.

Spisovatelova znalost literatury jest ohromná. *P. Vychodil.*

Sborník světové poesie. Sv. 22. *E. Madách:* „Tragedie člověka.“ Dramatická báseň. Z maďarského originalu přeložil *Fr. Brábek.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Str. 198.

Emerich Madách narodil se v Dolní Strehové v Uhrách r. 1823. ze staré zemanské rodiny. Roku 1840. vydal „Lyrické květy“ (Lantvirágok). Byl vězněn a manželkou zrazen. Přípravou k „Tragedii člověka“ byla hlavně díla „Civilisator“ a „Mojžíš.“ Roku 1864., čtyry léta po vydání „Tragedie člověka,“ Madách umřel. — Představování odbyto, tedy k věci.

Maďarský autor studoval dějiny světové, viděl stálé snažení člověka po něčem vyšším, stálé jeho potácení z krajnosti do krajnosti, stálý přechod zla v dobro a dobra ve zlo. Kmitala mu při tom hlavou celá blýskavice filosofických myšlenek, dobrých i pochybných. Jak by to bylo krásné, myslil si, kdyby je tak všechny mohl vtěsnat do jednoho díla! Ale na koho je navěsit? Goethe stejnou ideu — titanismus — oblékl středověkému doktoru Faustovi, Madách počal — od Adama. Dává mu ve snách kráčet dějinami, stále se měnícímu ve formách, ale stejnému v podstatě, stále toužícímu po idealu a blahu lidstva, stále hledajícímu zlatou střední cestu, ale stále sráženému a sváděnému Luciferem — principem negace, zla, nezřízené vášně, — ale stále udržovanému a dále puzenému nadějí, které mu ani Lucifer odňati nedovede. — První dva obrazy, líčící, jak Bůh odevzdává Luciferovi lidi a jak Lucifer Adama s Evou svádí, odporují veškeré tradici a bibli. Lucifer nepřichází do ráje jako had, nýbrž jako galantní, jovialní chlapík, jenž Evu oslovuje:

Jen zůstaň, damo krásná,
Bych stanul chvíli, dovol, v obdivu.

A konec konců: Lež vítěz, lidstvo v zhoubu poklesá! Adam a Eva mimo ráj si budují nový rájek na základě rodiny a vlastnictví. Lucifer opět přichází na filosofický klípek a produkuje se s různými duchy. Adam učeně mluví o „statisících“ stejně cítících lidí; že je dosud s Evou sám, nic nevadí. Tento 3. obraz je mi z nejodpornějších

v celé tragedii. — Adam usíná a ve snách nastupuje svou Proteovskou pout dějinami: Jako vševládný Farao zápasí o slávu stavbou pyramid, pohnut jsa Evou dává svobodu rabům, je Miltiadem ve svobodných Athenách; popraven byv ožívá znova v Římě úpadku jako Sergiolus, jenž hýří s nevěstkami. Byv vyburcován morem a sv. apoštolem Petrem, stává se rytířským Tankredem v Cařihradě. Vidí tu však křesťanství zvrhlé do krajností. Celý tento obraz 7. jest věnován potupě křesťanské církve, jíž básník vytýká zmalicherněni dogmat Kristových, odbočení od skutků lásky k formalnostem, krvavé spory o jediné *i* a kterou zároveň se středověkem navždy pochovává, čině z Tankreda ihned hvězdáře Keplera, muže vědy. Ten, jsa pod pantoflem, musí zrazovat vážnou vědu a hádat dvořanům ze hvězd, aby své koketné Evě vydělal na šperky. Lucifer je tu jeho famulem; ale už v následujícím 9. obraze vidí jej Kepler jako kata stát u guillotiny; on sám je Dantonem. Rovnost! Volnost! Bratrství! křičí revoluce, osvoboditelka věd i lidí, po které vědec toužil. Ale brzy lítají hlavy aristokratů, kněží a generalův, osvoboditelka zvrhá se v krvežíznivou saň, „da werden Weiber zu Hyänen,“ Adam-Danton hyne pod sekyrou vytoužené revoluce. Danton padl, Adam neumřel. Sestupuje s Luciferem do proudu života londýnského, moderního. Tento obraz je ze všech nejživotnější, snad právě proto, že nejvíce připomíná analogické sceny z „Fausta,“ až k tomu Goetheovskému slovu Adamovu:

Dovolte, damy, bych vám průvod dal, (sic!)
by se vám v davu nestalo nic zlého.

Socialní tíseň, vláda mamonu, šosáctví, hýření, hřích, bída — to vše je tu zachyceno v zaokrouhleném obraze. Adam zoufale hořekuje nad úpadkem zprostopášnělého lidstva:

Šroub hlavní ze stroje jsem vyrazil,
jenž držel jej, tož pietu, a tuto
jsem nenahradil jiným, silnějším.
Jaká to soutěž, kde svým jeden mečem
jest opásán, a odpůrce jest nahým,
jaká to svoboda, kde hlady mrou,
sta jednomu když nechtí poddat se.
Toť zápasem je psů o holou kost.
Chci společnost, jež chrání, netresce,
jež povzbuzuje, neodstrašuje
a silami jež spojenými tvoří,
která jest vždy moudrá idealem,
nad jejíž řádem jasný rozum bdí.
Do toho světa veď mě, Lucifere!

A Lucifer poslušně odvádí Adama do falansteru, do veliké dílny budoucího státu, jenž jest bez víry a bez poesie, holý materialista.

Jen o rovnicích smějí mluvit kojné
a o větách z měřictví našim dětem.

Večer po práci se rozdělují potřeby a tresty. — Stařec: Teď číslo čtyrsté. — Plato (vykročiv): Slyším! — Stařec: Opět ve snách byl's pohřížen a stádo svěřené zas poškozeno. Abys bdělým byl, na hrachu dneska budeš klečeti. — Plato: I na hrachu o kráse budu snít. — Adam: Platone, jakous dostal úlohu v té společnosti, po níž toužils? — Stařec: Teď číslo dvaasedmdesát! — Michal-Angelo (vykročiv): Tu jsem... — Stařec: Ty proti řádu opustils svou dílnu. — Michal-Angelo: Ba proto, poněvadž jen stále nohy jsem k židlím řezal, a to nepěkné. Já dlouho prosil, abych je změnit směl — byl bych sešílel! Atd.

Odpuzen tou zkostnatělostí, utíká Adam s Luciferem do volného prostoru hvězd, ale nemoha bez země žíti, vrací se na ni jako stařec. Nachází ji však vychladlou, ledovou a potkává jen trpaslíka Eskymáka, jenž jej má za boha... Tu konečně procítá Adam z těžkého snu budoucnosti a chtěje lidstvo vyrvat tomu smutnému osudu, sahá si na život — ale v té mu Eva radostně zvěstuje, že se cítí matkou. Adam se tedy vrací k životu a táže se Boha po svém určení, po smyslu života, jak říká L. Tolstoj, ptá se, je-li nesmrtelným. Bůh mu toho však nezjevuje, nechává jej v pochybách: „Adame! Pracuj a důvěřuj! Poslouchej vniterného hlasu. Když tvůj sluch ho nepostihne, zjeví ti jej žena tvá poesií a zpěvem. A ty, Lucifere, buď lidstva kvasem! Vždy budeš chtít zlo, a bude z něho dobro!"

Není pochyby, že máme před sebou dílo básníka mohutné fantasie a tvůrčí síly. Ale dojem jakési aranžovanosti, neústrojné strojenosti se také nedá potlačit. Nit psychologická je nezřídka násilně nadvazována duchaplnými i sentimentalními obraty. Ješť věc nesnadná, v jednom člověku na jedné stránce odehrát duševní drama celého jednoho věku — zbývá na konci jen veršovaná filosofie dějin světových. Komposice „Fausta" jest mnohem šťastnější.

Konečně znova konstatuji, že je „Tragedie člověka" dílo nekřesťanské. Rozmluva Keplerova s žákem i zakončení zřejmě prozrazuje autorův positivistický, rationalistický názor světový.

Překlad je plynný až na některé iamby hanebně neiambické.

K. Dostál.

R. V. č. 1. *A. Puškin:* „Některé básně rozpravné." Přeložila *Eliška Krásnohorská.* V Praze 1895. Str. 104.

V květnu 1820 Puškin opustil Petrohrad a odejel na jih Ruska do vyhnanství. Sešel se na jihu velmi blízko s rodinou Nikolaje Nik. Rajevského a počal s jeho dcerami studovati angličinu a čísti Byrona. Tu rozvil se v něm pod dojmem okolností životních a pobývání na Kavkaze i v Kišenevě duch Byronovský, nálada Byronovská. I napsal v duchu tomto několik rozpravných, lyricko-epických básní, z nichž první dle času, kdy byla napsána, je báseň „Kavkazský zajatec" (1821), v níž proti rozervanému, rozčarovanému synu vzdělaného světa staví se děti přírody, proti ruskému zajatému důstojníkovi, jenž v životě se sklamal, kavkazští horalé, divocí a svobodní. Velikolepý obraz Kavkazu s jeho bojovnými obyvateli byl poprvé Puškinem reprodukován. Živý, rozkošný obraz Kavkazu spojil úzce s dějem básně, kreslí jej jako dojem a pozorování zajatého Rusa, do něhož zamilovala se vší silou první lásky mladá Čerkešenka, jež zajatce vysvobodila, ač lásky její vyžilý Rus splatiti nemohl, a sama se utopila. Povaha hrdiny básně této je dosti bezbarvá, nakreslená pod vlivem Byrona, ale živé obrazy místní přírody a života Kavkazanův okouzlují uměleckými přednostmi.

„Bachčisarajský fontán" (1822) je básnické vypravování starého podání. Divoký tatarský chán Girej slul jako smělý loupežník a výbojník, jenž pustošil stále okolní krajiny. Najednou zamiloval se do

zajaté čisté polské kněžny Marie romantickou láskou, a pod vlivem této lásky hrubý ukrutník mění se v tichého beránka. Ale žárlivá Zaréma nepřeje lásky Girejovy Marii, jež najednou umírá. Girej znovu vrhl se do víru války — ponurý a rozervaný. Kromě půvabu veršů báseň tato vyniká dramatičností některých scen, zvláště překrásným líčením návštěvy Zarémy u Marie v dobu noční. Postava Gireje samého je trochu nepřirozená.

V „Cikánech“ (1823) proti vzdělanému a životem městským přesycenému Alekovi postaveni volní synové pouště, cikáni. Největší předností básně této je věrný, poetický obraz života těchto cikánův a postava starého cikána, otce Zemfiry, jež Aleku přivedla k cikánům a s ním déle v lásce žila. Potom však Zemfira dala přednost mladému cikánovi před Alekem, jenž přeje volnosti jen sobě, druhým jí závidí, i zabije mladého cikána i Zemfiru. Starý cikán vylučuje jej — vraha — z volné obce cikánské. Obraz rozervaného, rozčarovaného a po divoké svobodě cikánské toužícího Aleky, egoisty, jenž pro sebe jen chce volnost míti, maje se za bytost vyšší, než ostatní lidé, nakreslena sice přirozeněji a určitěji než postava zajatce nebo Gireje, nicméně však lze i jeho postavě mnoho vytýkati. Lepší je postava prostého, starého cikána. A tak hlavní předností všech těchto tří básní je překrásný verš, živé obrazy přírody Kavkazu, Krymu a jihoruských stepí i obyvatelstva jejich.

Myšlenka „Měděného jezdce“ (1833) je trochu nejasna: jedněm báseň zdá se býti apotheosou Petra Velikého, druhým pak odrazem negativního, nepřátelského, nepříznivého Puškinova názoru na Petra V. Po povodni r 1824. počali mnozí vyčítati Petru V., že zvolil nedobré místo pro hlavní město, zvoliv blátivé břehy finského zálivu. Puškin ve vstupu ukazuje na vážné cíle, kterými se řídil Petr V., blahobyt obecný, líčí krásy stolice a přeje mu, by dále vzkvétalo. V básni samé líčí předně povodeň r. 1824. věrně a básnicky. Drobný činovník, potomek starého rodu bojarského, Eugen, pozbyl v povodni nevěsty. Na polo pomatený bloudí později ulicemi a vzpomněv si na své veliké neštěstí za doby povodně, postaví se před měděnou sochou Petra V., a hroze činí mu výčitky, že město postavil na nepěkném místě. Najednou však se mu zazdá,

jak zaplanuvši v hněvný žeh
se po něm obrátila trochu
ta strašlivého cara tvář . . .

I pádí tmou po ulicích, a zdá se mu, jakoby měděny jezdec za ním se bral, a potom nalezen mrtev na malém ostrově. — Annenkov měl za to, že neukončená, censurou nepropuštěná báseň po vyhrůžkách na polo pomateného Eugena měděnému jezdcovi měla skončiti apotheosou Petra V. Ale kn. P. P. Vjazemskij vzpomínaje na zmizelou episodu básně, praví, že místo apotheosy zvučel úryvek ten „energickou nenávistí k evropské osvětě.“ K této myšlence přidává se i A. Pypin. („Charakteristiki literaturnych mněnij,“ str. 83.) Ač tedy idea básně je nejasna, nedosti důsledna,

přece báseň tato vyniká neobyčejně dokonalým slohem, prostým, ale při tom básnickým veršem.

Překladu E. Krásnohorské budou snad všelicos vytýkati, že na př. z verše dělá dva, nebo ze dvou tři (srv. str. 84.), nebo že překládá trochu volně, odchylujíc se od původního textu pro rým; my však rádi vítáme zdařilý básnický, veršovaný překlad tento, dávajíce veršovaným překladům veršovaných básní přednost před prosaickými, byť i tyto místy více přiléhaly k slovům originalu. *A. Vrzal.*

Josef Kalus: Kresby a písně. V Praze 1895. Nakl. J. Otto.

Jedna Baudelaireova „báseň v prose" končí slovy: „Co tedy miluješ, zvláštní ty cizinče?" — „Miluji oblaky... Oblaky, jež jdou... tam v dáli... ty čarovné oblaky!"

Při těch slovech vždy mi napadá maně básník Kalus. Je tomu osm let, co vydal svou roztomilou knížku „Oblaky."[1]) To je též takový básník-snílek, který miluje oblaky, který do nich vkládá svou duši, který v nich tuší neznámý život, plný poesie. Ale Kalus liší se podstatně od Baudelaireova záhadného cizince, který nikoho, ani přátel, ani vlasti ani Boha nemiluje; ba, samého Boha nenávidí. Poesie Kalusova má zajisté dosti přátel u nás a básník neprávem se tak dlouhou řadu let odmlčel. Ke třem sbírkám svým „Písně," „Z Valašska" a „Oblaky" teprve letos připojil novou knížečku „Kresby a písně." Ze všech prací Kalusových nejvíce cením jeho „Oblaky." Již, když vycházely v časopise — tuším, že v „Osvětě," — vzbuzovaly všeobecnou pozornost a básník si získal mnoho sympathií. Kalus patří u nás k těm několika šťastným pěvcům, kteří dovedou psáti pravé, duchem lidu provanuté písně. Nenapodobí, nefalšuje písně národní, ale jak mezi lidem žije, čistý, prostý, neraffinovaný zjev venkovana-básníka, tak ssaje do sebe veškeru tu poesii moravského, zde zvláště valašského kraje, kde cizí vlivy nemají ještě valného účinku a trvání. Kalus jest učitelem v Čeladné na Valašsku. Jak vzácná to příležitost osvěžiti poesii svou těmi kouzelnými, melancholickými zvuky národních písní moravských! Jak mizí všecka ta raffinovanost kulturně přežilých básníků moderních před touto namnoze ještě panensky nedotknutou půdou, kde se dosud národní písně rodí! Čtete-li písně Kalusovy, prosté, upřímné, tak jak ze srdce vyšly a v srdce zase spějí, teskná touha vás pojme po tom, co dnešního dne neustále víc a více mizí, po tom, co dnes jako rarita se sbírá a v národopisných museích a výstavách na odiv českému lidu se vystavuje, po té naší české duši, po našem českém umění, které stále více mizí ve přívalu cizoty. Nemyslím, abychom se vrátili k primitivní produkci lidové, ale abychom se neodchýlili od cesty, která je nám vlastní poesií národní dána. Nečteme-li dnes s bolestnou radostí básně Erbenovy? Jak dobře cítíme, že vzdalujeme se neustále od toho jasného vzoru české poesie a české mluvy? Hlubší studium národní poesie naší neškodilo by u nás žádnému básníku. Již ta poetická

[1]) „Moravská Bibl." č. 25. 1887.

dikce nynější produkce básnické je tak vypotřebená, tak sevšednělá, český verš tak ztrnulý a frasovitě mechanický, že ukazuje se potřeba nových tonů, nových zdrojův osvěžení. Nejmladší škola naše básnická dobře to ví a cítí, odtud ta zimničná péče o formu myšlenky, ten strach před banalností, před starými, třeba poetickými, ale sevšednělými obrazy a metaforami, to úzkostlivé a jinde zas odvážné hledání nových cest, obrazů, forem. Naši dekadenti čerpají z Verlainea, Maeterlincka, Mallarméa a j. — nebylo by lépe hledati v Sušilovi, Bartošovi, v lidu samém? Vliv poesie francouzské jest u nás příliš veliký, naše malá literatura se v něm topí a náš prvotní ráz českého písemnictví stále více se tratí. Kdyby dnes veliký básník prodělal tu školu, kterou prodělal Erben, dříve než napsal svou „Kytici," zda bychom neměli brzy dílo, jež by se „Kytici" po bok postaviti mohlo?

To jsou některé myšlenky, které mi napadají při četbě veršů Kalusových. Ovšem Kalus je dobrý písničkář, který ve skromnosti své spokojuje se s lučním kvítím a jeho vůní prosycuje své naivně prosté, ale právě proto účinlivé verše. Tomu, kdo bedlivě sleduje moderní produkci básnickou vůbec, je při četbě veršů Kalusových, jakoby jej omámeného raffinovanou vůní boudoirů, kterou se dráždí schoulostivělé nervy moderních nespokojencův, ovanul silný horský vzduch, prosycený pryskyřicí a chladem divokých bystřin. Jak se to opět volně dýše! Oblaky! Zlaté obláčky nad valašskou krajinou, temné mraky, nesoucí hromy a blesky, plující i bouřící, ráno i večer, ojediněle i v celých tlupách, v celém tom měnném životě vteřiny, v celé té různotvarné a neklidné nádheře putujících oblaků najdete v knize Kalusově. Básník je oživil všecky, vložil analogicky život svůj i svého kraje, život rodinný i život společnosti, plný různých směrův a zápasů, do té vzdušné rodiny oblakův; učinil nám je bližšími, přístupnějšími, milejšími. Láska k lidu a kraji valašskému všude tu rodinu oblačnou provází.

Jiného rázu je poslední knížečka Kalusova: „Kresby a písně." Část prvá obsahuje „Valašské kresby," druhá „Tkalcovské písně." Kresby nejsou tak cenny jako písně, neboť Kalus se tu nutí do kreseb skutečnosti, k realismu, který tají v sobě úskalí prosy. Nejsou ty kresby bez zajímavosti, ale nevyznívá z nich celá básnická duše Kalusova, něco cizího, jemu neobvyklého, nesourodého mi tu vadí. „Pasecká Marijánka" připomíná poněkud způsob Burnsův.

„Tkalcovské písně" jsou v naší poesii něco nového. Žiji v kraji horském, kde se lid výlučně živí tkalcovstvím, jest mi tedy látka těchto písní velmi blízká, a sledoval jsem také zpracování její s živým zájmem. Byl bych „Kresby" zcela oželel a přál si raději těchto písní více. Tak milé jsou, tak pravdivé, tak bezprostředně ze života vzaté! Jen hloub sáhnouti do života a myšlení chudých tkalců, do jejich snění, fantastických, pověrečných tužeb a přání, kdy tělo upoutáno za stavem mechanicky pracuje — a duch kdesi těká. „Zázraky suchdolské" jsou možny jen v horách a mezi lidem tkalcovským. Kalus s dovednou pozorností sleduje práci této chudiny, líčí nám stav

a jeho jednotvárný zpěv, člunek, trhající se nitky, osnovu, rostoucí dílo pod rukama tkalce atd. Jen hlouběji sáhnouti do tohoto skromného a tichého života; v socialní otázce této pracovní třídy našlo by se mnoho, čeho by se obratný pěvec s chutí uchopiti mohl.

„Tkalcovské písně“ jsou novou, pěknou notou v české poesii.

S. Bouška.

Salonní bibliotheka. Č. 91. „Nové zlomky epopeje.“ (1887—1894.) Básně *J. Vrchlického*. V Praze 1895. Nakl. J. Otto. Str. 250.

V prologu charakterisuje básník Východ, Jih, Sever a Západ. Tento se mu představuje slovy:

Já západ jsem a říkají mi shnilý.
Co na tom, ukáže se. Ďábly, víly
já ovšem zdeptal, jednou křížem Krista
a podruhé to byla záře čistá,
jež z mého rozumu do temna šlehla,
by lidstvu nejvzácnější skvosty
střehla:
vtip s humorem. (!)

Takovým přeplněným, v bombast se zvrhajícím tonem nese se celý prolog, až na konec vyznívá v program a signaturu celé sbírky:

Ty hlasy zněly střídavě a zdlouha
v mé sny a v nich, co chtěla moje touha,
se zvolna hránilo mi na postavy,
na sceny, obrazy, a kol mé hlavy
to křídlo letlo bouřící a smělé.
Já cítil ptáka spáry na svém čele.
Pták obraznost, ó ten se nerád poddá
ve soudu jho, jak oře jezdec bodá,
on týrá duši, tak že musí za ním.
Já dlouho nechtěl — teď se darmo bráním,
jdu, kam se kloní despotický, spurný.
Mé verše kapky z překocené urny
se hrnou lavinou. Tak sbírat spěji
své slední lístky k lidstva epopeji.

Básník se tu představuje jako obět, jako bezvládný otrok své obraznosti a skládá na ni tudíž veškeru odpovědnost za své výroky. „Hlídka Literarní“ není tu však na to, aby vyjednávala s abstraktním pojmem básníkovy obraznosti. Ať si provádí číkoliv obraznost, kejkle jakékoliv, do toho veřejnosti nic není. Jakmile se však vidiny obraznosti sepíší a vytisknou, jest vydaná kniha kulturním činitelem a podléhá všestranné kritice, po stránce umělecké i po stránce obsahové. Budu k oběma spravedlivým.

O stránce umělecké nelze říci mnoho nového. Je tu celý starý Vrchlický, jak jej známe z jeho dvacetileté tvorby, tu odívající silnou myšlenku v mohutné, plastické, hrdé, hluboké slovo, jakého nikdo druhý v naší poesii není schopen, tu zahrávající si vyšeptalými, mátožnými vidinami mrtvé mythologie jen za tím účelem, aby se pokochal hudbou pršících rýmů svých sonorních veršů, tu zase chápající se nějaké reminiscence, aby zachytil posu starých reků nebo smyslné křeče nahých těl — stejně odporné a nechutné.

Tím však už přecházím do obsahu knihy. Ani o něm nelze říci nic nového, lze jen shrnouti, co dosud bylo o směru p. Vrchlického napsáno. Nezapomenutelným idealem jest mu V. Hugova „Legenda věků,“ vývoj lidstva v obrazech. Dobrá polovice jeho životního díla jsou vlastně „zlomky epopeje“ v tomto smyslu. Prolétá na svém Pegasu celou historií, všude hledaje a opěvaje, co kde nalézá výrazného, silného, vzdorného, všude pátraje po kráse, dobru, pravdě a volnosti. A vidí-li koho pro tyto idealy bojovat a mřít, stává se jeho nadšení

jásotem a propuká v dithyramb. Toto nadšení by bylo velice krásným, kdyby obstálo před objektivním soudem, kdyby nemělo dvou smrtelných vad: kdyby totiž nebylo tak povrchní a kdyby nebylo nespravedlivo ku křesťanství. Nadšení p. Vrchlického je příliš všestranné a sobě odporující, než aby vždy mohlo býti pokládáno za hluboké a vážné. Dostává se stejně Buddhovi jako Kristu, stejně Venuši jako svaté Panně, stejně Julianu Apostatovi jako Husovi a Jeronýmu, zkrátka, abych užil vlastní antithese básníkovy: stejně Hillelovi jako Šammaiovi (proč autor hebrejské *š* píše německým *sch*, nevím). A to je právě to, proč čtenář se stává k horování básníkovu nedůvěřivým, reservovaným, proč jeho třpytné obrazy nechává defilovat před svým okem, ale ostává ledově chladným, se skeptickým úsměvem na rtech. Pan Vrchlický jest eklektik, raději bych řekl dilettant v moderním smyslu; myslí, že všechno chápe, pro všechno se rozehřívá, všechno chutná, ale zatím neproniká nic, poněvadž na ničem celou duší nelpí. Dilettantismus chce býti tolerancí a universalností, ale jest vlastně jen plytkostí, nesamostatností a bezcharakterností, lhostejným zájmem pro všecko, nepochopením smyslu života a nechápáním starého slova Kollárova:

Blažen, kdo si jeden čistý, skvělý
účel místo mnohých vyvolí!

Je to lehkomyslný názor světový, nebo lépe řečeno: nedostatek názoru světového, nedostatek pevného, povýšeného a, nebojím se to říci, křesťanského stanoviska, které toleranci nevadí a obzoru nesúžuje!

Vytkl jsem nahoře také nespravedlnost, ba záští ku křesťanství a zejména k té církvi, která jest p. Vrchlickému matkou. Napsal sice hezkou řadu křesť. legend — a cením tyto práce p. Vrchlického nejvýše, jejich přítulný, Führichovský ton mě okouzluje, — ale to jsou přece jen legendy, kterých nelze brát docela vážně, tím méně, jsou-li v jedné knize s básněmi blasfemickými. I v této sbírce zpívá Hus a Luther svou potupu církvi hodně okázale.

Zvláštního upozornění zasluhuje, jak nakládá pan Vrchlický s Písmem svatým. Tam, kde Písmo mlčí, smí mluvit básník, ale v duchu Písma! Kde však Písmo zřetelně mluví, tam jest výmysl, báj básníkova neuctivostí a zřejmou lží, která dojem básně už napřed ničí! A takové nepravdy vypráví p. Vrchlický. Podle kterého Evangelia to líčí Vzkříšení Páně? Slyšte! Apoštolé se ženami sešli se před úsvitem u hrobu, každý něco propovídá, ale nic případného. Na př.:

A Marie, než mluvila, víc štkala:
„Chci vědět, zdali z mojí vázy vůně
po mukách všech, po hanbě kříže, v lůně
skal rozvětralých rovněž nezvětrala.“

A voják římský tu spí! A Kristus před očima shromážděných vstává! A sv. Tomáš zde v tichu dí: „Zda vstanu taky?“ !!!

Stejně proti Evangeliu vykládá p. Vrchlický, proč Jidáš zradil Pána: Ze žárlivosti, že takých divů nedoved jak Kristus! — Hádám, jak tato báseň („Hakeldama“) povstala: Pan Vrchlický měl přítele, žáka, apoštola, jenž byl také básníkem. Ze závisti pak, že

mistra nedostih', zradil jej. „Jidáš!“ napadlo p. Vrchlickému, i přemýšlel, proč asi Iškariot svého mistra zradil, a buď se mu vskutku zazdálo, že to též bylá řevnivost jako u jeho přítele, nebo chtěl jen přítele svého vykresliti s tváří Jidášovou, jak staří malíři se mstívali na svých protivnících, dávajíce jejich tváře lotrům a katanům? Či tu následoval p. Vrchlický Lingga, jenž stejně nebiblicky, ba blasfemicky vykládá zradu Jidášovu? Motiv řevnivé impotence vyskytuje se ve sbírce častěji („Hagaï,“ „Giulio Romano“). Zdá se, jakoby si jím p. Vrchlický vysvětloval poslední boje a útoky literarní.

Resumuji: Kniha zanechává v duši křesťanské dojem nesouladného, rozháraného, cizího, nepravdivého, dojem nepříznivý. Nemůže-li básník sám najít pravdy a víry, je to snad více neštěstí než vina, ale proč svou skepsi rozesívat v srdce jiná? Jest mi ho líto, když volá v básni „Na sklonku 19. věku“:

Ó hlubiny, ó propasti, ó taje!
Jak závratný to duchů valný vír!
Ó skepse hlubiny, pohádky ráje,
kde všeho cíl, kde úkoj a kde mír?

Či musí vše tak dál se denně snouti?
A bude jednou líp? — Kdo odpoví?
Sta tvarů povstává, jich sta se hroutí,
v sled trofejím jdou nové okovy.

Jak po dešti hub tisíc klíčí hesel,
boj krvavý se dále zapřádá,
tonoucí lodi kyne tisíc vesel
a každé veslo — nová záhada.

A moře Budoucnosti hlučí, hřímá
tříšť snah a práce, vřava bouřlivá,
že myslící duch, jenž vše obejímá,
co v odkaz vnukům dát, se zachvívá.

Však váhati on může chvíli pouze,
nechť směšným dnes, je věčným Ideal,
být lepším zakotveno v lidské touze,
a proto klidně volá vnukům: Dál!

A, člověče, kam? A proč? A za čím? Jak smutná odpověď? Mrtvá, bez smyslu pro srdce lidské! Básník tu akceptuje neutěšené filosofické credo Madáchovy „Tragedie člověka,“ které křesťan rozhodně musí odmítnout.

Přiznávám se tu, že jsem vždy rozladěn, mám-li napsat úsudek tak nevlídného znění. Bývám pokoušen uhodit raději pérem. mám-li vydat svědectví pravdě trpké, dotěrné, nepříjemné, odiosní — vůči těm, kteří jsou mi jinak sympathickými tím velikým pokladem krásy, jejž Bůh složil do jejich rukou. Ale co si má katolický kritik počít, když jej autoři k odmítání nutí? Mohl by zapřít, umlčet svého Boha a lidem říkat „ano“? — Nechci však skončit disharmonií. Slova, jež básník vkládá do úst vážnému Parinimu, obrazí sice jen malou část Krista, ale jsou přece krásná a zasluhují býti slyšena. Parini spatřiv, že revolucionáři z radnice vyklidili kříž, zvolal:

Co udělali jste s občanem Kristem?
On přece ten první byl,
on pevným kmenem, kde jste shnilým listem,
živ mízou, plnou sil,
on první rovnost chtěl a lásku svatou,
všem právo a bratrství všech,
on první kastovnictví zdrtil patou
a soucit v srdce lidská vdech',
on první byl, zbodané jeho ruce
posvátnou nesly pochodeň
té pravé, velké, svaté revoluce,
on sil; kde vaše žeň?
Co udělali jste s občanem Kristem?
On zář byl, vy jste stín,
on neděsil svět mečů nabým svistem
a stínem guillotin!
On staré křivdy nechtěl krví mstíti,

on v příští patřil čas,
co mrtvé, mrtvé — on chtěl pouze žíti,
chtěl plný květ a plný klas.
Ó věřím, že vám děsnou ironií
jest vlídná jeho líc,
nad chvějící se v slední křeči šíjí
on ovšem nemá místa víc!
On výčitkou jest vaší revoluci,
urážkou vašich katanů!
Ó jak se budou vaši rdíti vnuci
nad vaším dílem — občanů!
Vy byste musili se zardít hbitě
před tváří, která láska jest,
a proto musil se zdi okamžitě
se vrátit v říši hvězd.

K. Dostál.

Šolcova Illustrovaná knihovna. „Romanové paprsky.“ Povídky od *Fr. Xav. Svobody.* V Telči 1894.

Přece zase jednou kniha, kterou jsem přečetl celou s chutí a zájmem. Kniha povídek prozrazujících, že autorem jest umělec, vážný, opravdový umělec, jenž jde svou cestou za vytknutým cílem, neohlížeje se ani v pravo ani v levo, nestarající se, bude-li čísti knihu jeho tisíc čtenářův, anebo pochopí-li ho pouze sto, deset duší vybraných. Povídky jeho jsou vlastně studie na daná themata, jsou to příklady v jistém ohledu analogické s jeho divadelními kusy — aspoň v těch nejvypjatějších číslech, k nimž neřadím ovšem „Válečné sny F. Poláka,“ vojenské to povídky z „Romanových paprskův,“ ač i v těch na mnohých místech prozrazuje se umělec, jen že teprv sebe hledající. Jsouť vskutku v nich stránky některé hodny péra Tolstoje. „Válečné sny,“ myslím, budou však průměrného čtenáře nejvíce zajímati, neboť jsou dosti effektní a přístupné; mimo to látka sama sebou zajímá vždy. Co mne se však týká, kladu „Fázu“ a „Prohnívání“ výše, spokojuje se milerád jejich jednoduchostí, skoro bych řekl všedností dějovou. Tato jednoduchost děje i komposice, záliba v pozorování a líčení duševních stavů lidí prostých, nepatrných, jak jeví se v obyčejných, všedních událostech jejich života, v klidném toku vrchních proudů, na nichž jen málokdy znáti, že uvnitř jest něco jiného než jak povrch, vnějšek ukazuje, jeví se u něho všude.[1]) A vše vybráno a podáno jest od autora za jistým účelem způsobem klidným, místy až suchým, ačkoli zase na druhé straně vidíte autora za každou stránkou; vlastní jeho duše, jeho názory staví se vám před oči zcela jasně, až vás to některou chvíli zaráží. Věru zdá se mi někdy, že p. Svoboda příliš konstruuje; někde má člověk skutečně dojem, jakoby pracoval, zdělával jistou úlohu na určité thema, jakoby pojal něco jistým způsobem a pak hleděl vám dokázat, že skutečně tak tomu jest. Ostatně je to podle jeho názorův o umění zcela správné a nevadí mnoho, ježto vám to plně vynahradí náladovost jeho líčení a mistrně vykreslené pochody vniterných dějů.

V tomto vyvolávání nálady vyniká zvláště „Fáza.“ Toť skutečně kabinetní kousek, vynikající daleko nad všední naši genrovou tvorbu a směle pravím, že v tomto světle podaných duší dvou dětí jsem dosud neviděl a že něco takového dosud u nás nebylo. Jak umí se tu pan spisovatel vžíti do obou svých malých hrdinův a s jakou psychologickou pravdivostí vše podává — toť vskutku neobyčejné.

[1]) Viz dramata Fr. X. Svobody a téhož „Náladové povídky.“

Vývoj a postup lásky Fázovy k Rudolfovi, zvláštní, nevysvětlitelná moc, již má tento nad oním, žárlivost Fázova na Jindru — vše to podáno s úchvatnou přesvědčivostí a pravdivostí, že poddáte se tu p. spisovateli úplně a zapomenete na všechny námitky, zapomenete, že není tu vlastně ani děje, nýbrž že vše jest jen zachycování jemných, vniterných záchvěvů, vniterných, duševních stavů; zapomenete, že konečně vyjadřuje se pan spisovatel dosti neurčitě a že pomáhá si třeba třemi, čtyřmi adjektivy k vyjádření jistého pocitu, na př.: „Odporný, dráždivý, lítostivý, nesnesitelný byl to pocit, jenž prolínal každou žilku mého těla a naplnil celou mou bytost.“ Přes to však, anebo právě proto nutí nás p. spisovatel k myšlení, poněvadž sám též hluboce myslí a cítí. Ten Rudolf je vlastně autor s celou svou zálibou pro vše, co je zvláštní, autor měkký, mírný, soucitný, jenž snaží se rozuměti citům i snahám lidí, zvláště těch, jež líčí. Co praví o sobě Rudolf Šimůnek, že „snažil se vždy, ať setkal se s kýmkoli v životě, poznati jeho svět, jeho přání,“ platí zajisté o autorovi. Vskutku, on vniká v nitra lidí, ale neosměluje se urážeti, anebo zneuznávati jejich city. „Je to tu tak a ne jinak,“ konstatuje, a vždy jeví pro to, co je tu, svůj zájem. Život je mu sice „dusný, zakalený a nesnesitelný,“ ale příčiny toho vidí „v té divné sobeckosti, že každý jen pro své pocity maje obdiv a přepjatou, falešnou pozornost, neohlíží se nikdy na srdce svého bližního, že s chladnou myslí a lhostejnou duší uráží a odsuzuje je.“ Ano, ano, je to bezcitnost, a dopouštíme se jí všichni, všichni i na těch, které milujeme. A proto snaží se autor neodsuzovati a neurážeti nikoho, jak velmi dobře můžete se přesvědčiti v „Prohnívání,“ kde chová se k Vránovi vždy šetrně, mírně přes to, že uznává, musí uznati jeho slabost, nehodnost. To ovšem nutně plyne z toho, že neřeší, nýbrž jen osvětluje, a tím samým už omlouvá. Ukazuje jen směr, jakým se jistý proud dějový bere a nechává osobnosti své žíti životem úplně jim vlastním, hledě na ně prismatem svého „já,“ tak že máte tu dvojí požitek: vidíte jasně osobnosti líčené i autora za nimi se kryjícího s jeho zálibou pro konání experimentů na těchto osobnostech, pro jistý způsob moralisování, s jeho snahou, aby prospěl, ať již komukoli, s jeho cílovostí.

A líčení krajinná? Divná věc, není v nich mnoho „poesie,“ ale přes to jsou emotivní a působí neobvykle. Všimněte si třeba jen str. 23. a 24. Je to jen několik význačných rysů, několik ostrých tahův, a vidíte před sebou pěkný náladový obrázek krajinný. A rovněž tak i ve vojenských povídkách „Válečných snech F. Poláka.“ „Válečné sny“ jsou spíše vnější než vniterné, ale přes to položen i tu důraz, přes to i tu hlavní váha spočívá na tom, co myslí a cítí voják několik okamžiků před smrtí, anebo když hledí smrti vstříc a jak působí na jeho nitro různé příhody veselé i smutné, tedy i tu zřetel obrácen k vniternému ději, ač děj vnější zatlačuje onen vniterný, což ovšem dodává povídkám těm větší zajímavosti, a proto se budou rozhodně více líbiti, jak jsem již řekl, neboť neschází tu ani effektních výjevův ani v pravdě dramatických scen. Také si tu leckdy p. spis.

zřejmě zamoralisuje, ale jenom tak lehce, povrchně. V tom ohledu se s ním mnohdy nesrovnávám. Je-li co na př. lehkomyslné, zasluhuje to odsouzení jako lehkomyslné a netřeba omluvy, jež konečně je dosti slaba, když může se provésti jen tím, že se řekne: „Ale to je v životě na denním pořádku. Tak jdou příhody jedna za druhou... a všecky tvoří jediný, široký proud.“ Ovšem chápu dobře tento názor a autor konečně nemůže ani jinak jednati, totiž nic jiného říci, ježto věren chce zůstati své zásadě: neublížiti nikomu, nýbrž pouze objasniti. V tom ohledu je zcela moderní, neboť velcí spisovatelé novější, zvláště severní, kloní se vždy více k milosrdenství, odpuštění. Vysvětlují a tím už omlouvají. Oni cítí nejen se svým srdcem, s osobnostmi, jež líčí, ale se vším, co jest kolem nich.

Co řekl jsem o „Fázovi,“ to platí i o „Prohnívání“; neboť ani tu není věcí hlavní děj, nýbrž zachycení význačných momentů v životě klesajícího studenta a zobrazení jeho stavu duševního, jakož i osob s ním do styku přišedších: Márinky a vypravujícího, demonstrace, že Vrána byl semeno nezdravé, jež mohlo, musilo v nemoc vyklíčiti a pak zahynouti v jisté půdě, za jistých okolností, totiž v Polákovic rodině, jež byla jako půda pro nemoc. „Půda ta čekala jako léčka, škodna jen určité povaze. A vítr náhod... snesl sem Vránu,“ to nezdravé semeno, jež se uchytilo a pak zahynulo. A postup této duševní nemoci, choroby Vránovy až k bídnému konci: sebevraždě, podán je zcela pravdivě. Tu obzvláště vyniká psychologičnost páně autorova v tom, jak umí dobře podati působení vnějšku na vnitřek, jak bezprostředně zachycuje dojmy a plně a sytě je podává. Psychologická pravdivost jeho děje je všude tak přesně provedena, že jste skoro úplně přesvědčeni, že „Bohuš byl bublinka, která musila prasknout, nechť si ji vody stočily kamkoliv.“ „Ano, Vrána byl mizera a jinak to s ním skončit nemohlo,“ řeknete na konec s autorem.

„Prohnívání“ zvedá též závoj s jedné z bolavých stránek života našeho studentstva. Student přijde ze středních škol do života, jako když ho z řetězu pustí. Padne do proudův a omamujících par velkoměsta úplně nepřipravený, nehotový, do těch proudů, kde třeba lidí celých, mravně hotových, motá se jako moucha a padá, padá. Kolik jest asi takových Vránů na vysokých školách! A každý takový Vrána musí klesnout, nemaje pevné opory: víry. Život není snadný, není absolutně dobrý, ale není též špatný, a kdyby byl měl Vrána víru, sotva by se byl dostal k tak smutnému konci. Mladost je vskutku věk velice nebezpečný a mravní bláto táhne právě v té době člověka úsilněji a úsilněji, a běda tomu, kdo nemá víry a je bez dozoru. Padne do bláta, neboť tíhne člověk vždy spíše ke zlému, poněvadž přirozenost naše hříchem porušená ke zlému spíše je nakloněna než k dobrému. Zaslepí se a nevidí — jako Vrána neviděl — svého klesání, nemůže viděti, kam se řítí, sotva nejasně to cítí. Schází to, co Vránovi scházelo, vůbec celému našemu století a choroba jeho je chorobou mnohých a mnohých. Nehyne sice každý Vrána tak, jako náš hrdina, poněvadž náhodou zanesen byl v jiné okolnosti, mezi jiné lidi, do

jiného prostředí, ale vždy schází jim opora, síla zásad ucelených vírou, ozářených nadějí v dobro a prohřátých láskou k Bohu i člověčenstvu, a vždy motají se životem jako mouchy, nejsouce k prospěchu nikomu a ničemu. Ale nechme moralisování, vedlo by nás to příliš daleko a sem konečně to ani nepatří.

Dotkne se vás v „Prohnívání," jak nakloněn je stále p. spis. věřiti v dobrotu lidí. Všimněte si jen, jak omlouvá na př. Márinku. Zdá se vám na př., že Márinka je zcela obyčejná, tuctová holka, jež netouží po ničem jiném než po tom, aby se vdavkami zaopatřila, ale autor vám praví, že je dobrá, že by byla ráda dobrá, jen kdyby se mohla vyhrabati z té mravní porušenosti svého okolí. Ale nemůže, vše dobré dusí v ní to okolí. Tu ovšem nesouhlasím plně s autorem. Pokládám i dále Márinku za lehkomyslné stvoření, za koketku, jež by se byla vrhla do náruče každému, kdo by byl jen o něco lepší než Vrána. Nechce mi nějak do hlavy mravní její neporušenost už právě pro to okolí, ale slova její: „Já jsem nešťastná — já chci umřít, musím umřít! O kdybych vám mohla říci, co všecko cítím — jak —" a konečné jednání mne zaráží, budí jakési rozpaky, že snad přece není takovou, jak se zdá, že je přece lepší, a tak jsem konečně také nakloněn odpustiti jí, neboť nemůže za to, jak jedná. Jest jí člověku na konec přece líto. — A v tom spočívá také síla p. Svobodových povídek, jak vás dovedou dojati, třeba vás nepřesvědčily, že je tomu tak v pravdě, jak p. spisovatel praví. Zkrátka: „Romanové paprsky" jsou kniha vskutku pozoruhodná. *Fr. Holeček.*

Ruská knihovna. Sv. XXII. Spisy *Ivana S. Turgeneva.* Překlad rediguje J. Hrubý. Sv. 4. „Otcové a děti (roman) a různé povídky." (O.)

Krátký obsah romanu je tento:

Arkadij Kirsanov přijíždí ze studií z hlavního města domů k otci svému Nikolaji Kirsanovu spolu s universitním přítelem svým, kandidatem lékařství Bazarovem. Otec Arkadijův i strýc jeho Pavel mají velikou radost z příchodu jeho a často rozmlouvají s Bazarovem o vědě, o umění, jehož mladí neuznávají, o záporném směru, o logice, pokroku, zásadách, kterých taktéž mladí popírají. Následkem rozmluv obě strany, otcův i dětí, starých Kirsanovův a Bazarova s Evgeniem, se přesvědčí, že jsou sobě vespolek cizí, že si neporozumějí. Děti jsou toho mínění, že otcové jsou starodávní romantikové, kteří dávno odzpívali píseň svoji, starosvětští šosáci, vysloužilci; otcové pak jsou přesvědčeni, že děti zaslepeny důvěrou v sebe zavrhly všecky autority, pohrdly minulostí, vysmívají se přítomnosti a ničeho neslibují v budoucnosti. Bazarov s Arkadijem opustí najednou Marjino, sídlo Kirsanovů, navštíví gubernské město, kdež se setkají s hrubě emancipovanou damou Kukšinou a na plese seznámí se se sličnou a bohatou vdovou Annou Odincovou, kterou pak navštíví v Nikolském na statku jejím, kdež se také seznámí s její mladší sestrou Kateřinou. Bazarov zamiluje se do Anny Odincové, ač se zlobí na lásku svou, Arkadij pak do Kateřiny. Bazarov navštíví potom rodiče své, kteří mají z toho velikou radost, ale brzy k velikému jejich zármutku je opustí a vrátí se do Marjina, kdež Pavel Kirsanov vyzve Bazarova na souboj, protože políbil Feničku, nevěstu bratra jeho Nikolaje, proti vůli její. Pavel Kirsanov v souboji lehce raněn, Bazarov opustí náhle Marjino, navštíví sestry Odincovy; Arkadij Kateřině nabídl ruku, rozloučí se s Bazarovem, jenž vidí v něm „měkoučkého liberalního panáčka," jenž se nehodí k jeho straně. Bazarov přijíždí k rodičům, s velikým zápalem oddá se práci, ale brzy se unaví. Pytvaje mužíka uřízne se, nakazí se a zemře nenadále. Poslední myšlenky jeho náležely Anně Odincové, která ho v nemoci navštívila.

Turgenev chtěl v romanu svém nakresliti podstatu, základní charakter hnutí šedesátých let, doby t. zv. znovuzrození, zápas dvou společenských proudů, před reformou a po reformě, zápas dvou pokolení, starého („otců"), vychovaného na esthetickém idealismu, jemuž velkopanská prázdeň, zabezpečená nevolnickým právem, poskytovala pohodlné půdy, — a nového pokolení („dětí"), nadšeného přírodními vědami, materialismem, realismem, popíráním všeho a vychovaného převrácenými ethickými theoriemi cizozemskými. Turgenev svým bystrým zrakem dobře prohledl hlavní obsah „znovuzrození," objasnil vniterný smysl „nového" hnutí života živými obrazy „otcův" i „dětí" a ukázal na hlavní charakteristický znak hnutí toho — totiž popírání jménem realismu, jako opak starého idealisticko-liberalního konservatismu. Ano, on našel také velice případný název pro toto popírání, „nihilismus" totiž, název, který později zevšeobecněl po celé Evropě pro jistý druh zjevův a typův. A toto nové hnutí života reprodukoval v živých a jasných obrazech se všemi jeho positivními i negativními, tragickými i komickými stránkami. V romanu svém Turgenev nestaví se ani na stranu „otcův," ani na stranu „dětí"; neměl v úmyslu idealisovati jedny, aby očernil, ponížil druhé, nýbrž kreslil otce i děti nestranně, analyticky, pokud možno objektivně, nešetřil ani těch, ani oněch, vyřkl chladně úsudek svůj nad těmi i oněmi. Velkopanskému idealismu, anglickému liberalismu a sentimentalní esthetice „otců" vysmál se v osobě Pavla Kirsanova. V obraze pak Bazarova vytvořil charakteristického zástupce „dětí," nového pokolení, jež všeho popírá, všecko boří, ničeho neuznává, nesklání se před žádnými autoritami, v nic nevěří (srv. str. 25. a 52.—53.). Ve vynikajícím tomto zástupci „dětí" uznal některé positivní vlastnosti, energii charakteru, pevnost vůle, kterou se liší typ „myslícího realisty" od bezcharakterního typu předešlého rozmazleného pokolení, typu bez vůle, bez činnosti. Nicméně z romanu je viděti, že hrubý a jednostranný tento popíratel všeho, umění i vědy, všeho krásného, nebyl sympathický Turgenevu, zvláštnímu ctiteli krásy. Proto Turgenev tento nový typ neopoetisoval, jak opoetisoval dříve typ zbytečného člověka v Rudinovi, nýbrž svrhl s trůnu, ukázal četné negativní stránky typu Bazarova, nihilisty, ukázal, že nový typ ten je neschopný života, protože bezvýminečné popírání všeho odporuje přirozenosti lidské. Bazarov neviděl v lásce ničeho kromě chvilkového upokojení smyslnosti, smál se vážnějším projevům lásky, nazývaje takové projevy zastaralým romantismem, sam však vážně proti své vůli se zamiluje do Anny Odincové a nového citu toho nemohl se nijak zbavit. Bazarov v theorii zavrhoval správně souboj jako nesmysl (str. 155.), a přece bil se v souboji, skutkem odpírá slovům, ač staví se rozhodným nepřítelem všeliké frase, krásných řečí, slov, kterým neodpovídají skutky. Jeho přepjaté potlačování v sobě citu synovského k rodičům, jeho škrobená nenucenost, jeho strojená kyničnost a hrubost způsobů — všecko to působí nepřirozeně, proto odporně. Ovšem není to vinou Turgenevovou, že Bazarova strhl s trůnu, že ukázal také na slabé, chorobné stránky

a výstřednosti nihilismu, nýbrž jeho zásluhou. Bazarovské popírání, nihilismus byl do jisté míry zjevem oprávněným, užitečným jako reakce proti dřívějšímu romantismu, esthetickému trávení času na účet mozolů lidu, proti panské nečinnosti, rozmazlenosti a bezcharakternosti; ale hrubých krajností a výstřelků nihilismu Turgenev schvalovat nemohl.

Co se týče překladu „Otcův a dětí," který pořídil Ign. Hošek, srovnali jsme jej s originalem a poznali, že věrně podává smysl původního čtení. Ostatní překlady čtou se plynně; jsou-li věrny, nemůžeme říci, nesrovnávali jsme jich s originalem. *A. Vrzal.*

Naše knihovna. Řada II. Sešit 24.—26. *J. Arbes:* „Z romantiky všedního života." Povídky a kresby. V Praze 1894. Nakl. Bursík a Kohout. Str. 149. Cena 60 kr.

Ve třech sešitech obsaženo těchto šest prací: 1. „Moderní helota." Povídka (1865 a 1869). 2. „Pomoranč." Z revolučních črt (1889). 3. „Obětován." Z povídek mariánských (1888). 4. „Spekulanti." Obrázek z doby národohospodářské krise (1889). 5. „Matka" (1888). 6. „Ze společenského zašeří" (1889).

První, poměrně nejrozsáhlejší a spolu nejmladší z těchto povídek, vypravuje o Tómovi, synu skaláka z blízkých u Prahy lomů. Vyrostlý v lomech, byl by jednou z nenávisti ku kněžím „krkavcům," vštípené sobě kmotrem-skalákem, bezmála zabil alumna kamenem z praku hozeným. Při té příležitosti poprvé spatří dívku Malvínu, již si vášnivě zamiluje. Pro churavost dán Tóma na studie, ale pro smrt otcovu jich dokončiti nemůže a stane se doporučením Haukovým písařem u advokata, bývalého to alumna od něho raněného. Tóma se vzdělává soukromě a chce se státi socialním reformatorem a spasitelem uhněteného dělnického lidu. Též Malvína, zatím zchudlá, slouží u Tómova šéfa, jenž ji svede. Tóma chce zabiti svůdce i sebe, ale kmotr odvede jej od tohoto úmyslu; on z rozčilení onemocní. Uzdraviv se, vzdá se reformatorských snů, stane se spisovatelem a žije klidně se svou matkou a s dítětem zemřelé milované Malvíny, jehož se ujal. Když pak matka jeho i dítě zemřely, zmizí beze stopy.

Vše to podáno dílem v podobě zápisků Tómových, dílem jakožto důvěrné vypravování spisovatelova přítele, doplněné spisovatelem samým vzpomínkami na nešťastného soudruha. Práce tato, na níž zřejmy jsou stopy spisovatelova mládí, jeví přece už jasně známky pozdější jeho tvorby: fantastičnost a nehoráznost jevící se v kresbě nebývalých, namnoze nemožných povah i dějů, v upřílišené přemrštěnosti citů, v přepjatém líčení zjevů přírodních. Je to romantika, jak správně hlásá nápis knihy, ale nikoli přirozená, samorostlá, zdravá romantika středověku, stejně zdravá jako naivní klasičnost antická, nýbrž romantika chorobná, výstřední, výstřelek romantiky. Postavy Arbesovy působí na nás nepřirozeně, mnohdy příšerně, jako voskové figury v museu automatickém svou divnou pletí, ztrnulým skleněným zrakem a křiklavým úborem. Úsměv stává se úšklebkem, jde na nás děs, není nám volno uprostřed těch figur, utíkáme ven z musea a jsme rádi, když si zase volně oddechneme na čerstvém vzduchu.

Při tom okolí, v němž figury ty vystupují, dělá dojem divadelních dekorací, tu bengal, tam elektrické světlo, plechový vodopád, ovzduší těžké, prosycené dusivým výparem chemikalií. Děj se udál — proč? kterak? neptej se! Stalo se — vůkol mrtvé ticho, tajemné mlčení dokonaného zázraku. Všeho toho známky ukazuje „Moderní helota." Připouštíme, že skalní lomy vypěstí zvláštní ráz lidí; ale přes to zůstane mnoho hádankou, na př. ta vrozená, jedním slovem dítěti vštípená nenávist ke „krkavcům." Ta přece nespočívá ve přirozené povaze lomů, tu autor sám vnesl do těch lidí. Aspoň u kmotra Tómova hledáme jí příčiny a výkladu. Je to snad dědictví husitské či pobělohorské, či pouhá autopathie? Či ani škola nevzbudila v Tómovi příznivějšího dojmu, než skutečný krkavec, usednuvší kdysi před chlapečkem v lomech? Též účinek bouřlivé noci chlapcem Tómou v lomech strávené není nám dosti pochopitelný. Tóma spadl se skály — tak se domýšlíme — a porouchal si zdraví, chápeme. Ale že by z chlapce tvrdého, zarputilého, bídou otuženého, jenž, jako jeho strýc, svým okem neustále tajným hněvem planoucím, spíše loupežníka od řemesla připomíná, že by se z toho skaláka byl stal autor oněch blouznivých a sentimentalních zápisků, horlitel pro všelijaké abstraktní idealy, jenž u Hauka poslouchá polštinu a potom ho prosí, aby ho doporučil za diurnistu, to nám nejde na rozum. Vůbec povídka ta činí dojem nezralosti, nehotovosti, jen pokusu načrtnutého, při němž fantasie poněkud se rozehrála, ale jen tak na zdařbůh, nemajíc rozumem vytčeného cíle. (O. p.) *L. Šolc.*

Tajemné dálky. Básně *O. Březiny.* V Praze 1895. Nákl. „Moderní Revue."

Třetí kniha naší české dekadence. Po „Zazděných oknech" přišlo „Prostibolo duše" a po něm „Tajemné dálky." Tři maličké knížky poesie, nic víc; je to přece jen málo na tolik hluku, na tolik odvahy a na tolik skepse vůči generacím starším. Autoři to sami vědí, proto též vzdávají práce své po způsobě publikací Vanierových jen v malém počtu pouze pro bibliofily a milovníky kuriosit literarních. Neobyčejné formaty knih, elegantní úprava, nový tisk a bizzarně titěrné tituly obálek (viz posl. díla Maeterlinckova v „Collection du Reveil"; scházejí už jen bizzarně primitivní dřevoryty G. Minneovy!), a jiné formalnosti mají ještě více vynikati působivostí své novoty za každou cenu.

Autoři tedy sami uznávají, že píší jen pro malý hlouček poetův a zasvěcených labužníků literarních, národ sám, veškeré čtenářstvo intelligentní pro tyto knížky neexistuje. Není ani jinak možno! umění, které jest samo sobě modlou, vyvrcholené na stupeň nejvyšší, předpokládající vše, co umění století předešlých, všecky směry a školy vytvořily, spějící šíleným spěchem v taje neznáma, užívající hned primitivnosti ostře kontrastující s produkcí běžnou, hned ale zase hroužící se v raffinovanost nejvyšší, neděsící se ani hrůzy, ani hnusu, ani rouhání, ani bolesti, ani šílenství, umění to nemůže býti chlebem národa, kterého potřebujeme, může býti jen dráždidlem duší blaseo-

vaných aneb výstředních, aneb nanejvýš sobeckých, které pro duševní labužnictví zapomínají všeho kolem sebe.

Fysiologické pudy a poeity, animalní život člověka zmocnil se tohoto umění, které zanedbává ideu, myšlenku, tedy práci nejdůstojnější lidského ducha a snižujíc člověka v prvé, nejdokonalejší zvíře tohoto světa, kochá se v jeho životě nervovém, tělesném, smyslném. Z poesie generací předešlých mluvila duše, z poesie nejnovější tělo a jeho rozkoše — vědomá hmota. Zmínil jsem se již předešle o zálibě dekadentů v terminologii naší liturgie katolické, kteráž záliba až v manýru někdy zabíhá. Mýlil by se, kdo by básníky ty za katolické považoval. Je to pouze vnější záliba, nová rozkoš ztraceného, tajeplného a proto právě dychtivě hledaného. Řekl bych, je to veliká dávka koketerie s tím, čemu duše nevěří, ale v čehož poesii se cit otupělý, aneb chorobně zženštilý kochá. Nehnou mým klidem ani ty básně psané na Marii Pannu, nebo na Ježíše — schází jim vše, aby byly katolickými — víra. A tento patrný nedostatek, jakož i stejně patrná koketerie s tím, co je nám nejsvětějším, činí je prázdnými, hluchými. Jedno je v tom poučné pro nás: jak mnoho poesie chová naše liturgie, jak nevyčerpatelný zdroj tu jest a jak zanedbávaný poklad pro naše katolické básníky-umělce!

Otakar Březina jest zjev v nejmladší škole české snad nejsympathičtější. Stojíť úplně stranou areny, kde se tak vášnivě bojuje za hesla, za nimiž i on jde. Nechal theorie a drží se praxe. „Tajemné dálky“ jsou jeho prvým dílem. Elegantní knihy velikého formatu, krásného tisku. Ale pro naši veřejnost bude to asi kniha zavřená sedmerým zámkem. Tajemné dálky, mlžné, neurčité, v nichž jen tu a tam pronikne nějaké světlo, bleskne nějaký blesk, tajemná hudba, splývající v šumění padajícího vodopádu v dálce.

Co tu na rozdíl od J. Karáska a zvláště A. Procházky, patrno: veliká převaha samostatnosti nad přejatými vlivy cizími. I tam, kde kráčí opodál za Maeterlinckem, jde na svých nohou a zpívá svou píseň. Obrazy jsou tu mohutné a jeho vlastní. Cituji na př. jen překrásnou báseň „Lítost“ nebo mohutnou báseň „Vůně zahrad mé duše...“ Březina úzkostlivě se bojí obrazů starých, banalních, ale i těch, které ještě dnes dominují v české poesii, chce býti úplně svůj a jen svůj. Odtud také ta nezvyklá forma jeho básní i rýmovaných; upadá do nepřirozeností, strojeností, které vadí jasnosti myšlenky a seslabují dojem. Tam, kde je průzračnější, prostější, nemine se účinku. I rýmy Březinovy překvapují svou nezvyklostí, zvláště tam, kde na substantivum rýmuje nějaký nezvyklý tvar verba. Někdy zdá se to býti příliš úmyslné, hledané ad hoc a pak to nemile působí. Taktéž častá cizí slova, která by se dobře dala českými nahraditi, volená jen pro zvuk, pro novotu, kazí verš.

Co téměř všem básním vadí, je nemírný bombast. Obrazy nové a divoké kypí a bují, jeden tísní druhý, je to shon barev a zvuků, ve kterém myšlenka se ztrácí a dojem výslední je — chaos. Vzdor tomu všemu některá čísla knihy („Den výroční“) a mnohé a mnohé

podrobnosti knihy patří k nejkrásnějšímu, čím se vykazuje česká poesie. Myslím na to, co poesii právě poesií činí; na to, co hrdě, nepřístupně ční nad prosou vysoko ku hvězdám. „Tajemné dálky" jsou knihou pro básníky a ještě ne pro všecky; pro širší kruhy neexistují. *S. Bouška.*

Repertoir českých divadel. Sv. 34. *R. Jesenská:* „V žití proudech." Hra o 3 jednáních. V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček.

V našich zvláštních poměrech vzbudil tento plod literarní alespoň menší spor, v němž protivníci i zastanci naší spisovatelky dosti prudce na se narazili. Tím stal se kus tento zajímavějším pro širší obecenstvo; nás zajímá jen sám o sobě tím, že to snad první dramatický plod básnířky vyniknuvší značně v oboru lyriky citové.

Lyrika také v tomto díle převažuje u veliké míře: otevřte knihu kdekoliv, a skoro na každé stránce setkáte se s dlouhými výlevy citovými, reflexemi a pod. na ujmu děje dramatického. Děj tento jest po přednosti vniterný: jedná se zde o boj v nitru sličné, mladé učitelky, Zdeňky Záhorské, která se má rozhodnouti ke sňatku s kollegou svým, milovaným Adamem Skálou. Zdeňka původně podlehne své lásce, později však poznavši, že by nemohla jsouc ženou Skálovou podporovati chudé své rodiny, odříká se blaha lásky a zůstává živitelkou své rodiny, jíž obětovala takto, aniž toho kdo tušil, štěstí svého života. Děje vnějšího je málo, a celou látku bylo zcela dobře možno vtěsnati do rámce jednoaktovky, čím by se bylo kusu jistě značně posloužilo.

Hrdinka kusu, Zdeňka Záhorská, je kreslena s velikou láskou jako vzor ženy obětavé a po všech stránkách podivuhodně dokonalé, třeba ne nemožné. Za to kontrastující s ní účinně Božena Mráčková je nám v jednom místě nepochopitelna. Rádi bychom znali vzdělanou dívku, která by dovedla zeptati se svého ženicha, kolik asi budou míti dětí, a sama si odpověděti: „Asi osm, vid, to je krásnější, když víc, viď?" — Spisovatelka vzala si za motto dramatu „Pravdou k poesii." Zajisté vyžadujeme v poesii pravdivosti, ale ne každá pravda je zároveň poetika. Toho nebyla spisovatelka pamětliva, a tak na mnohých mistech ve snaze podati pravdivý život jeví se nám málo poetickou. Zajisté jsou pravdivy sceny, jako 6. výst. v II. jedn., ale mají-li místo v dramatě, a jaký jest jejich účinek, lze posouditi z této malé ukázky: (Fany jde pro večeři.) Matka. Kupte 4 loty sádla. Tomáškovi za 8 búček. Co ty chceš, Zdeňko? — Zdeňka. Mně buřta a mamince buřta. — Jan. A mně za 3 špekbuřt. — Klára a Lída. Nám sulc. — Matka. Tedy u hokyně za 3 sulc! — Jan. A za 2 škvarky. (Všeobecná pozornost.) — Fany. Tedy: mladýmu pánovi za 8 búček, milostpaní a slečně dva vuřty, mladýmu pánovi za 3 špekbuřt a za 2 škvarky, za 3 sulc u hokyně a 4 loty sádlo.

Rovněž celá řada věcí ze života školského charakterisuje snad školský život pražský, ale v dramatě nemá místa. Oč poetičtěji dovedl Šimáček vylíčiti život dělnický a zajisté ne na ujmu pravdivosti!

Spisovatelka svůj prvý pokus dramatický prostě nazvala hrou, soudíme však, že ani sama nedělá nároků na jeho provozování, při němž by snad jednotlivé partie se zalíbily, ale celek dojista by nepronikl. Snad bude sl. Jesenská při pokusech dalších šťastnější. *Kb.*

Knihovna „Besed lidu.“ Č. 20. *Pavel Margueritte:* „Tobolka.“ Z francouzského přeložil —*jv.*— V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Cena 6 kr.

Paul Margueritte stal se známým širšímu obecenstvu teprve svým podpisem na známém „protestu pěti“ proti Zolovi, uveřejněném ve „Figaru“ roku — tuším — 1886. Obyčejně považuje se za žáka Zolova, neboť debutoval jako naturalista; nemá však se Zolou společného skoro nic vyjma to, co společno je vůbec všem naturalistům. Zdá se mi však, že podlehl — zvláště na začátku své tvorby — spíše Goncourtům. Není mi ovšem ani dosť málo divno, že Margueritte byl zařaděn mezi naturalisty, neboť díla jako „Tous quatre,“ anebo „L'Impasse.“ „Jours d'épreuve“ — ač toto poslední dílo jest dosti moralné — nemohou způsobiti, než že autor jejich musí pokládán býti za naturalistu. Ovšem jest Margueritte naturalistou, ale ne po způsobu Zolově. Činí dojem spisovatele neklidného, někdy dosti hazardního, stále vibrujícího a vše obětujícího — i správnost grammatickou, — aby vyvolal dojem přímý a ostrý. Nestará se též jako Zola, aby s pravidelností geometra seřadil své „dokumenty“ v celek symmetrický atd. První práce jeho zdály se býti uzpůsobeny spíše k tomu, aby čtenáře pohoršily než dojaly, ač chtěl a snad dosud chce býti jaksi moralistou. Ale v „Tous quatre“ líčí nejhorší depravaci těla a „L'Impasse“ má věci co možná nejméně čisté; zdá se, že je to spíše oslava lásky smyslné, ač dokáže autor na konci právě opak. Inu, takový už je moderní způsob moralisování. Správný-li však — toť otázka. Co jest u něho nejcharakterističtější, jest jeho až nervosní dojmovost. Debutoval r. 1881. „monomimy,“ jež hrál sám a z nichž trochu vyniká: „Pierrot assassin de sa femme.“ Z počátku reprodukoval skoro fotograficky, potom však uznal, že podstata umění spočívá v něčem jiném. Dosud však zbylo mu z toho ono subtilní zaznamenávání všech detailů, tak že stává se až rozvláčným, jak může se čtenář přesvědčiti i na „Tobolce.“ Je precisní anatomista, ale zůstává přece poetou. Skoro všechny jeho oblíbené osobnosti, ty, ve které vložil nejvíce ze své bytosti, jsou něžné, snivé. Tak i v „Tobolce“ Klára Gerbaultova. Dosud však — je mu něco málo přes 30 let — nenašel rovnováhy své myšlenky, ne že by si odporoval, ale nevyvíjí se, hledá způsob, jenž by se mu nejlépe hodil. Život i umění pojímá zcela vážně, ale není při tom právě pessimistou. Líčí vždy podle přírody, ale přes to jest jaksi sentimentalní, což pozorujete i na „Tobolce.“ Vydal kromě jmenovaných děl mnoho jiných romanův a novel, z nichž zmínky zasluhují: „La confession posthume,“ „Pascal Gefosse,“ „Amants,“ „La Force des chosses.“ „Le Cuirassier blanc,“ „Sur le retour“ a j.

Co se týká „Tobolky,“ tož nemáte v ní Margueritta celého. Jeho je sice ta Klára Gerbaultova, bytost něžná, snivá sice, ale na

konec přece dovedoucí se opříti despotické, protivné paní Gerbaultové, jeho jest i ten Jiří Nyst, na pohled světák, ale — jak se přesvědčíte — dobrák; avšak „Tobolka“ není právě výrazem toho, co Margueritte repraesentuje ve francouzské literatuře. Toho však nevyčítám, poněvadž to není účelem Knihovny „Besed lidu.“ Účelu tomu vyhověno „Tobolkou“ dosti. Vznik a postup lásky u mladé Kláry je stopován dosti pěkně, ač znáte to už dávno, dávno. Jiřího Nysta chápete též zcela dobře, a tak pěkně přečtete „Tobolku“ bez rozrušení a skoro bez dojmu. Čte se však celkem dobře a pobaví vás. Naturalistického — ve špatném slova smyslu — není tu nic. Vypravování dosti svižné, ač konečně děj jest i na těch 48 stran velice chudý. Kdo chcete strávit příjemně čas, v němž se nudíte, zkuste si přečísti. Skončí vše zcela pěkně a moralně. *Fr. Holeček.*

Levné svazky novel. Č. 24. *Matilda Seraová:* „V Lávě.“ Z vlaštiny přel. *Václav Hanus.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 80. Cena 10 kr.

Tato povídka Matildy Serao líčí v pěti kapitolách život neapolské společnosti v mořských lázních za letního dne; ruch ve Ville, neapolském „Pratru“ za nedělního večera; taneční zábavu u chudé vdovy, paní Caputové; večerní společenskou zábavu u bohatého lichváře a skrblíka Giuseppa Froia; konečně výbuch Vesuvu dne 22. dubna 1874, při němž několik osob naší společnosti zahyne. — O nějakém ději při tomto vypravování téměř ani mluviti nelze; je to řada obrazů složená z větších nebo menších líčení a drobných charakteristik, jež seskupeny jsou kolem krásné a bohaté Elvíry Brownové a jejího starocha-žárlivce manžela, jednak zase kolem protivy této dvojice, chudé vdovy Caputové s její dcerou. Hned v první kapitole předvede nám spisovatelka jedním dechem dobré půl kopy osob, větším dílem ženského pohlaví, jmenujíc každou jménem a příjmením a přidávajíc, co ji vyznačuje. Pravda, vidíme před sebou pestrou směsici lázeňské společnosti, ale čtenáři jde hlava kolem, aniž ví, proč. Hotový to výstavní katalog. A čeho tím dosaženo?

Nám se zdá, že by povídka mohla bez veliké škody začíti hned kapitolou druhou. Je to sklíženo ze pěti kusův a mnohých kouskův; a konečný effekt, výbuch Vesuvu, hodně za vlasy přitažen; ani nejslabší nitky organického spojení. Jinak siňóra Serao kreslí dosti dobře, asi po způsobu rytin v „Interessantes Blatt“ nebo časových obrazů v různých illustrovaných novinách. Ale také nic víc. Tu by bylo na místě promluviti vážné slovo o organisaci naší činnosti překladatelské. Což neposkytuje vlašská literatura ničeho lepšího? Takové práce naši literaturu věru neobohatí. Je známo. že překládati je činnost nevděčná, mnohdy zbytečná; ale povrchní, špatný překlad je zmařená práce, ztracený čas. Aspoň forma budiž snesitelna. V té příčině náš p. překladatel počíná si nešetrně.

Na př. str. 8. Za ní matka... v jistých šeredných, žlutých kožených střevících. Str. 13. stínice tváře své jistými širokými, originelními klobouky. Podobně str. 17., 38., 40., 44., 61. a j. Str. 5. týral ji svými nesnesitelnými rozmary starce zlomyslného a tvrdošíjného. Ib. svůj klid neustupné dívky. Podobně

str. 14., 20., 26., 38., 48. Str. 11. před, po i mezi lázní. Str. 63. taková coura to byla. V prvém svazku str. 1. křeslo má zábradlí m. opěradla. Str. 8. Žert stranou = Scherz beiseite m. Nechme žertu. Ib. dávám ti své slovo cti m. čestné slovo, aneb: slibuji ti na svou čest. Ib. Dáváš své slovo cti? Str. 16. o tolik se rozšířil, o kolik přišel na délce. Ib. Všichni tři měli v očích ono cosi temného, taškářského, úskočného, divého. Str. 33. nechat se vidět na procházce. Str. 43. zvolal jistým hláskem útlým a chvějícím se. Str. 44. Jest italské vojsko vyzbrojeno dýkami? „o držadla dýk." Str. 45. utečenec m. uprchlík. Str. 57. na konec konců. Str. 91. na špici své ručnice. Kde pak má ručnice nějakou „špici"? atd. Contrada že jest ulice? (str. 86.). — Konečně ještě něco málo o tvaru Seraová. Dle přípony *-ová* hádal by každý, že autorka jmenuje se Sera. Nebylo by tu lépe, položiti prostě Serao nesklonné, jak to činí Rus, Němec? Psáti Serao-ová je zajisté směšné a bezúčelné. Kdo jest paní Malá a že pán sluje Malý, ví každý, kdo česky umí. Jinak v našem případě. Podobně ku jménům vlastním na *-ov*, na př. Filipov, se nesnadno připojuje *-ův, -ova, -ovo.* *L. Šolc.*

Č. 1., 18., 23. *E. A. Poe:* „Povídky." Přeložili *Václav Černý* a *E. Rodr.* — Č. 25. *Jean Richepin:* „Bizzarní smrti." Přeložil *Em. z Čenkova.* Číslo po 10 kr.

Jenom nic všedního! Nic obyčejného! volá Poe s Richepinem. Pojďme k lidem výstředním a k šílencům, hledejme fantastické příznaky a příšerné mátohy, hledejme bizzarní strašidelné historie, byť bychom pro ně měli zajít až do umrlčích sklepův inquisice, kde se za živa zazdívají mniši... Dáte-li se do četby novellek Američana Poea, zdá se vám, že jste zabloudili do čarovného kruhu krvavého romanu, jenž raffinovaně skřipcuje vaše nervy; kruté zahrávání vás roztrpčí, utíkáte z čarovného kola — ale nemůžete, musíte dočíst. A dobře tak, dostane se vám tím odškodnění: V tom, co se vám zdálo bezuzdnou fantasií, shledáte kombinující důmysl a žasnete. Není dnes už tajemstvím, že Poe byl prvním velikým dekadentem a symbolistou. Jak ve svých etherických verších tak ve své bizzarní prose pídí se po zvláštním, tajemném, ať už se skrývá v přírodě nebo v lidské duši. Nepochopitelné vášně, které vrhají do děsných zločinův a neobyčejný důvtip, jenž odhaluje zločiny nejtajnější. A kde jich neodhaluje, tam se prozrazují samy, jako vniterná hnisající rána se provaluje na venek. — „Maska červené smrti" je hluboká pohádka nebo spíše mohutná ballada prosou.

Jean Richepin se ve svých novelkách jeví býti mladším bratrem Poeovým. Že jej studoval, lze najisto souditi z některých poukazů v povídkách samých.

Nejzajímavějšími čísly v knížce jsou „Rozpytvaný" a „Stroj metafysiky," dva pendanty. Medik materialista, chtěje dokázat, že hmota myslí, provádí na sobě vivisekci a hyne „rozpytvaný." — Učenec samotář, chtěje dokázat existenci jakéhosi dosud tajného smyslu lidského pro poznání metafysické, umrtvuje bolestí ostatní své smysly, aby zbystřil onen smysl metafysický — a v hrozných bolestech hyne ve svém stroji, jejž si byl k umrtvení, atrofii smyslů sestavil — „stroj metafysiky." — „Mistrný zločin" líčí moderního Herostrata, jenž nezdarem zoufalého svého činu zešílel.

Překlady čtou se lahodně. *K. Dostál.*

D. Pedro A. de Alarcón: „Proroctví a jiné novelly.“ Ze španělštiny přeložil *A. Pikhart.*

Don Pedro Antonio de Alarcón, slavný dobrodruh, jenž začal jako politik demagogem a skončil konservativcem a jako literat vystupoval po žebříku, jehož prvním, nejnižším stupněm bylo líčení příhod a nehod ciganských (srv. první novelku překladu) a nejvyšším povznesené ovzduší akademické, spatřil světlo světa v Guadixu 10. března 1833. Rodina jeho byla sice vznešená, ale chudobná, tak že sotva mohla vynaložiti to nejnutnější na vzdělání svého syna. Alarcón věnoval se nejprve dráze právnické, později theologické, ale vždy jevil a osvědčoval náklonnost k literatuře. Jako jinoch osmnáctiletý měl již celou spoustu papírků popsaných veršem i prosou nejrůznějšího obsahu, což vše později vydal v pospas plamenům. Dosáhl však přece toho, že dvě jeho dramata byla dávána v Guadixu. Společně s Torcuatem Tárragem založil časopis „El Eco de Occidente,“ jejž pořádali oba tito přátelé v Guadixu a dali tisknouti v Cadizu. V lednu 1853 odebral se Alarcón z Guadixu do Cadiza a odtud po málo jen týdnech do Madrida. Byv odveden k vojsku, vrátil se do svého rodiště, ale rodina jeho jej vykoupila, a tak odebral se do Granady, kde založil revolucionářský časopis. Potom uchýlil se zase do Madrida a tam redigoval demagogický list „El Latigo“ (Bič). Pro některé články, jež byly v listě tom uveřejněny, bylo mu podstoupiti souboj, z něhož vyvázl neporušen šlechetností svého soupeře básníka Heriberta Garcíe de Quevedo. Když vypukla válka v Africe, dal se Alarcón odvésti jako dobrovolník a vyznamenal se několikráte svou statečností. Zatím přidružil se k liberalům a řídil denník „La Politica.“ R. 1866. se oženil, a od té doby počíná se obrat v jeho rázovitosti, jenž odráží se ve všech jeho dílech. Když byl skácen trůn Isabely II., hlásil se ke kandidatuře Montpensierově, což však mu — po restauraci — nikterak nebránilo, aby si nehrál na konservativce. Politickými svými nedůslednostmi nevymohl si ovšem ničeho, ba ani toho, aby došel nějaké pozornosti; za to však zjednaly mu slávy jeho literarní plody. Měl místo na Academii Española od r. 1877. a zemřel v Madridě po dlouho vlekoucí se chorobě 19. července 1891.

Alarcón je zcela původním, jeho vynalézavost jest nevyčerpatelná, živá, modeluje výtečně lidské bytosti. Praví se, že se naučil francouzskému jazyku bez grammatiky a slovníka a veršům Zorrillovým a Esproncedovým od pouhého poslouchání. Nejvíce chváliti jest na něm, že byl ryzím katolíkem a psal zcela mravně, což ovšem nezůstalo bez narážek na něho. Přese všecky své zevnější nedůslednosti vyznával stále tytéž ideje, jak lze dočísti se v jeho vyznání neboli v díle „Historia de mis libros.“ Nastoupiv na dráhu spisovatelskou, uveřejňoval v listech madridských různé články, které později sebral a upravil ve sbírku „Cosas que fueron.“ Veliký rozruch vyvolal jeho „Diario de un testigo de la guerra de Africa,“ jehož první vydání vyšlo v 50.000 výtiscích a vyneslo vydavatelstvu Gaspar y Roigovu

90.000 durů čistého výtěžku! Autora došlo přes 20.000 nadšených dopisů, které před svým odchodem z Tetuana uvrhl v oheň. Prvním jeho romanovým pokusem chronologicky jest „El final de Norma" (1855). Dále jmenovati sluší: „Novelas cortas," první řada: „Cuentos amatorios" (Madrid 1881); řada druhá: „Historietas nacionales" (1881); řada třetí: „Narraciones inverosímiles" (1882); „El sombrero de tres picos, historia verdadera de un sucedido que anda en romances, escrito ahora tal y como pasó"... (Madrid 1874, vyšel dříve v časopise „Revista Europea"). Jak rozdílně působí na nás čtoucí toto dílo genialní, trud zaplašující, šelmovská veselost Alarcónova a na druhé straně ohyzdná, odporná, chorobná smyslnost sektařů Zolových! Největšího však lomozu nadělal ve Španělích jeho roman „El escándalo," jenž prý byl apologií jesuitů. Tendence jeho byly šmahem odsuzovány jako nepřátelské všelikému pokroku a šířící nezdravý mysticismus; ba, autorovi upíralo se i literarní nadání, — osobnosti jeho romanu jsou prý výplody horečky a pobloudilé fantasie. Ale neultramontanní čtenářstvo protestovalo energicky proti tomu křiku. O něco slabší jest „El niño de la bola." „La Pródiga" (překlad vyšel v romanové příloze „Světozora") a „El Capitán Veneno" vydány byly r. 1881., a od té doby spisovatel žil v zátiší nevydav mimo dotčenou již „Historia de mis libros" nic.

Plodnost jeho péra nebyla obzvláštní, ani nevěnoval přílišné péče a korrektnosti dětinnému úsilí k tomu, aby popsal haldy papíru neb aby si hleděl něčeho jiného, což bývá umění pravému větším dílem na újmu. Nehledej nikdo v jeho spisech absolutní jednoty mimo tu, již jsme naznačili, poněvadž jeho živý, těkavý, všemu přístupný duch sklonil se brzy k tomu, brzy k onomu, vracejí se často zpět, aby proběhl znova dráhu, kterou již změřil, jindy zas aby se vrhl za neznámým a nedostupným. Romantikem jsa v „El final de Norma," realistou spíše než naturalistou v „El sombrero de tres picos," pěstitelem poučného romanu v „El escándalo" a mravokárného v „El niño de la bola" a „La Pródiga" — všude napořád jeví sklon a sympathie k idealismu a hledá spíše příjemna fikce nežli reliefů figur. Byl přítomen a podporoval znovuzrození romanu v posledním období; avšak pravého místa proň nelze hledati mezi Peredou a Galdem ani v zástupu napodobitelů tohoto neb onoho, nýbrž on stojí výše nade všemi v řádu fakt, spíše je předcházeje než je doprovázeje jsa při tom páskou mezi nimi a konečným bodem — Fernán Caballerovou.

Ač nedosáhl v lyrice takových vavřínů jako v romanu, dovedl Alarcón jako málo kdo sbratřiti spontaneitu s úpravností, povznešenost s citem. R. 1870. vydal v Madridě „Poesías serias y humoristicas," jejichž třetí vydání vyšlo tamtéž r. 1885. Brillantnost tonů, jež kryje nádherným nachem vážné básně Alarcónovy, vykupuje a povznáší sebe chudší a povrženější sujety a chvátíc za sebou fantasii plní ji třpytnými, smavými obrazy. Zřídka kdy klopýtneme na této cestě na nějaký drsný, neuhlazený výraz, avšak ne řídký jest u něho

nedostatek souvislosti a přirozenosti. Alarcón opěvá oslňující nádheru přírody nabíraje k tomu živých barev se své bohaté paletky a utišuje spíše žádosti zevnějšího světa nežli vlastního svého svědomí. Humoristické básně Alarcónovy stojí uprostřed mezi jovialností všech epoch a vlastním humorem doby nynější. Z oné mají vtip a hravost. z tohoto nevázanou pohyblivost tonův a nanejvýš osobní charakter. Všude, v lyrice i v romanu, cítíme jeho andaluzskou krev, pružné to péro jeho humoru a lyrické úchvatnosti.

P. překladatel podal nám překlad plynný. *Fr. Dolejš.*

Knihovna lidu a mládeže.

Besedy slovanské. „Pavouci.“ Obraz z varšavského života Napsal *K. Junosza.* Z polštiny přel. *J. Koněrza.* V Brně 1894. Nakl. J. Barvič.

Spisovatel píše — vlastní jeho slova — o zahalečném světě bytostí cizopasných, úskočných pavoukův a pijavek, o zrádném, bezedném bahně, které nezabíjí obětí rázem, ale polyká je ponenáhlu jako had, vyssává jako pavouk. To bahno, pavouci, pijavky jsou varšavští — ovšem také jiní — židovští lichváři. Vidíme jejich život rodinný i v nejdůvěrnějších poměrech a zvláště jejich život obchodní; jak pohrdají gojimy, kteří jsou jim „kravou,“ z níž dojí „koněm,“ kterým tahají. Až otřásá se člověk, když čte, jak kynicky prodávají jeden druhému dlužníka, když slyší zásady dědy Ganzpomadera: „Spravedlnost je základem všeho. Podvésti lze, ano i ukrásti něco možno, ale ne po darebácku, nýbrž spravedlivě.“ — „Gojové námi opovrhují; ale škodí-liž nám to? Ať si opovrhují, jenom když platí úroky.“ — „My chceme žít, ale z čeho žít? Pro nás musejí pracovat peníze, od toho jsou peníze, a od toho jsme my; lichvářství, to jest velice dobrá živnost, to jest ušlechtilé zaměstnání.“ — „Obor náš není špatný, a ti chuďasové, totě na mou věru znamenité zboží, výborný dobytek. Připadneš-li na dobrý druh chuďasa, bude na tebe pracovati jako kůň, a při tom ho můžeš dojiti jako krávu, stříhati jak ovci, on všecko snese.“ — „Dobrý dlužník znamená více než čtyři koně. Mysli si, jako bys jezdil čtyřspřeží.“ — „Zemře-li ti dlužník, netřeba ti pro něho činiti pokání; co ti zůstal dlužen, rozvrhni na jiné, oni to s procentem zaplatí...“

A do rukou těchto pavoukův upadá mladý manžel, úředník tovární Karel Pravdic. On neměl nic a ona také tolik — soudí o něm jeho věřitel, — a proto spěchají se oženit. Potřebovali na zařízení, proto si vypůjčili od lichváře 200 rublů; vesele splácí, před poslední splátkou onemocní žena, třeba prositi o počkání, ťo však stojí peníze — a pavouk opřádá svou oběť víc a více. Když jest Karel v tísni, naléhá, aby splácel, že nezbytně potřebuje, ale zároveň mu poradí o nějakém „špinavém lichváři,“ od něhož mu donese peníze, ovšem na vyšší úrok (zatím půjčí sám), dá si platit za obstarání půjčky... a za 15 let? Karel dostal celkem 500 rublů, splácí měsíčně 30—40 a po 15 letech jest dlužen tři tisíce; pracuje ve dne do strhání, v noci opisuje, žena

též a jest rád, když si může vykoupit od věřitele pokoj aspoň na měsíc... A jak dobře znají své „koně“! „Gojimové neumějí počítati; mají v ruce groš, ale nevědí, co znamená; není mezi nimi toho, co jest mezi námi. My se můžeme při účtech pohádati, můžeme si třebas i brady trochu porvati, ale jakmile se namane kšeft, ihned utvoříme spolek... A mimo to mají také vadu v žaludku. Mají rádi veliký byt, veliké jídlo, veliký šat, veliké vzdělání, veliké zábavy; rádi maso, milují víno, rádi hrají v karty, rádi fintí a parádí své ženy i dcery a chodí s nimi na plesy...“

Spisovatel nerozjímá, uvádí jen skutky a řeči pavouků, a to právě působí takový ohromující dojem. Doporoučíme vroucně všem, jimž jest činiti s takovými nebo jinakými (na př. kořalečními) pavouky. Bude se hoditi pro čtenáře již poněkud sečtělé. — Jazyk překladu pravda není právě na vrcholu dokonalosti. *J. Šilhan.*

Dobrodružné cesty. *Jules Verne:* „Tajemný hrad v Karpatech.“ (Le Château des Carpathes.) Roman. Přel. *Fr. S. Procházka.* (O.)

Hrabě Telek umínil si nyní učiniti si zacházku od vytknuté cesty, aby aspoň z blízka uviděl podivný karpatský hrad, ku kterémuž ho cosi táhlo. O úmyslu svém nezmínil se však nikomu z obyvatelů verstských a vydal se s Ročkem na cestu. Večer dorazili k cíli. Na planině pod hradem byla již tma. Žádné světlo neprobleskovalo okénky věžními. V tom objevila se jakási mlhavá postava nahoře na baště. Hrabě stanul pohlížeje na postavu, jejíž obrysy víc a více se jasnily. Byla to žena s rozpuštěnými vlasy a s napřaženými pažemi, zahalená do bílého, dlouhého roucha. Byla to Stilla, bez hnutí, s pažemi napřaženými k mladému hraběti a s pohledem pronikavě na něbo upřeným. Stála v pose ze známého posledního výstupu v „Rolandu,“ kde ji hrabě František viděl naposled. „Ona! ona!“ vzkříkl hrabě a žena se po ní, byl by se málem sřítil do příkopu pod hradby. Zjev náhle zmizel. Celkem netrvalo ani minutu, co se Stilla ukázala. Bylo by možno, aby se zde na baště objevila Stilla, o níž hrabě Telek věřil pevně, že ji už nikdy víc na tom světě neuzří? Hrabě přec nebyl hříčkou přeludu, vždyť zjev ten viděl také Ročko! Byla to v pravdě ona znamenitá umělkyně v rouchu Angeliky, tak, jak vystoupila v divadle San Carlo při svém představení na rozloučenou. Zbožňovaná dívka, která se měla státi jeho chotí, byla tedy uzavřena již po pět let v tomto zámku mezi horami sedmihradskými. Bezpochyby baron Gorc zmocnil se nějak za mrtvou považované dívky, odvlekl ji na pustý karpatský hrad a v Neapoli nastrojil pohřeb s prázdnou rakví. Hrabě ovládán byl nyní jedinou myšlenkou: vyrvati Stillu z moci Rudolfa Gorce a osvoboditi po pět let zajatou na karpatském zámku! Ještě téže chvíle musil se Ročko vypraviti do blízkého města Karlovic pro policisty, kteří měli hrad vzíti útokem. Sám pak umínil si nepozorovaně ještě téže noci do hradu vniknouti a obyvatele jeho překvapiti. Sleduje kraj hradebního příkopu, dopátral se zvedacího mostu. Byl spuštěn. Hrabě přeběhl kolísavé mostní trámce a dotkl se branky do hradu vedoucí. Otevřela se. Hrabě František vběhl do temné klenby. Však sotva popošel několik kroků, zvedl se most a s lomozem přirazil se k brance. Hrabě František Telek byl v karpatském zámku zajatcem... Noc přespal v jakési podzemní hrobce, kamž se byl konečně dostal. Nalezl tu chatrné lože a na stole džbán s vodou, talíř s kusem studené zvěřiny a chléb. Z toho dalo se souditi, že byl očekáván host v této hrobce, či lépe vězeň ve vězení. Byl tím vězněm hrabě František a byl tam vlákán lstí? Když se hrabě probudil, seznal, že spal velmi dlouho, nejméně 40 hodin. Najisto voda ve džbánu obsahovala uspávající přísadu. Z hrobky unikl hrabě vyraziv zámek ze starých, spuchřelých dveří vchod do pěkné chodby mu zabraňujících až na hradní baštu a odtud do komnat barona Gorce. Vešel. Ve starobylé lenošce, ponořen v pološero seděl baron Rudolf. Seděl bez vlády, bez hnutí, maje hlavu opřenu o lenoch, pravou páži položenou na stole a ruku

přitisknutu na přední straně jakési skřínky. Naproti na levo viděti bylo ozářený, povýšený výstupek, všecek pokrytý černou látkou. Světlo padalo naň z ohniska jakéhosi přístroje, umístěného tak, že nemohl býti spatřen. Tam se náhle objevila Stilla. S rozpuštěnými vlasy a napřaženými rameny stála na výstupku v plném světle. Byla v bělostném kostymu Angeliky z „Orlanda,“ právě tak, jak se objevila na hradní baště. Její oči, upřené na hraběte, pronikaly mu až do hlubiny duše. A jala se zpívati. Hrabě opájel se kouzelným Stilliným hlasem, jehož neslyšel již po pět let. Zapomínal na vše kolem sebe, pozoruje planoucím zrakem dívku, kterou již považoval za ztracenu na věky. Stála nyní před ním živoucí a jakoby zázrakem vzkříšena z mrtvých. Hrabě poznával, že Stilla zpívá závěrečnou píseň tragického výstupu z „Orlanda.“ Zpěv umlkl v témže právě taktu, na téže notě, jak druhdy v divadle. Stilla vykřikne — je to týž výkřik, jejž hrabě František zaslechl onoho hrozného večera. Však Stilla neklesá jako tehdy, ale stojí stále vzpřímena a upírá zrak na mladého hraběte. Hrabě vrhne se k ní. Chce ji unésti mocí z hradu. V tom však setkal se tváří v tvář s baronem, jenž povstal s lenošky. „František Telek!“ vzkřikl baron Gorc, „František Telek, jemuž podařilo se uniknouti...“ Avšak hrabě nedbaje Gorce, hnal se na výstupek volaje: „Stillo, má drahá Stillo, jsi to ty a na živu!“ „Ano, na živu — Stilla na živu!“ vzkřikl posměšně baron Gorc a vybuchl v jízlivý smích. „Ano, na živu! Nechť se tedy pokusí František Telek urvati mi ji!“ A než se hrabě nadál, uchopil baron nůž, který vypadl z ruky hraběte a rozehnal se proti nehnutě stojící Stille. Nůž vnikl jí bleskem přímo do srdce. V tom okamžiku rozlehl se třesk jakoby rozbitého zrcadla a Stilla zmizela mezi tím, co rozlétlo se po sále tisíc skelných střepin. „Stilla je ztracena pro Františka Teleka! Ale její hlas mám já. Její hlas jest v moci mé, já jím vládnu a nikdo jiný jej nebude míti jaktěživ!“ vzkřikl baron Gorc. Hrabě pozbyv sil, klesnul bez vědomí pod výstupkem. Baron nevšímaje si hraběte, uchvátil se stolu skřínku, vyběhl ze sálu a vyrazil na terasu. V tom zarachotil výstřel a koule rozdrtila skřínku v rukou baronových. V malé chvíli zatřásl vzduchem hromový výbuch. Vír plamenů zdvihl se až do mraků a beztvárná směsice kamenů sesypala se až na cestu Vlkaňského průsmyku. Z bašt, náspů, věže, kaple, vůbec z celého karpatského hradu zbyla jenom spousta kouřících se trosek.

Suše podává Verne výklad záhadných zjevův a příhod svého románu. Zneuznaný vynálezce Orfanik nalézal se již na pokraji nejvyšší bídy, kdy setkal se s baronem Rudolfem Gorcem, kterýž otevřel mu svoji tobolku pod výjimkou, že zachová a užije všech svých vynálezů pouze pro něho a v jeho prospěch. Od těch dob sloužil Orfanik svými vynálezy choutkám podivínského barona. Pomocí fonografických přístrojův, umístěných v pozadí Gorcovy lože, zachytil hlavní a význačnější částky Stilliných zpěvův a rolí, zvláště konečné arie „Rolanda,“ pomocí optických přístrojův její podobu. Potom mohl se baron Rudolf uchýliti na svůj karpatský hrad a každého večera nerušeně naslouchati zpěvům Stilliným a kochati se její podobou... Aby zabezpečeni byli proti každé nepohodlné návštěvě na hradě, sestavil Orfanik zvláštní stroje, určené k tomu, aby strašily okolní obyvatelstvo, způsobujíc zjevy a úkazy, jež musily připisovány býti jedině nadpřirozeným, ďábelským způsobem. Aby zvěděli, co se mluvilo v nejbližší vesnici, zavedl Orfanik obratným způsobem telefonické spojení mezi hradem a hostinskou jizbou „u krále Matyáše.“ Tak dověděli se o úmyslu mladého lesníka a mohli obyvatele Verstu postrašiti tajemnou výstrahou. Fysikalní přístroje Orfanikovy vyvolaly v oné noci řadu strašidelných výjevů, desky umístěné mezi travou v hradním příkopu a spojení s galvanickou batterií uchvátily za podešve okované boty doktorovy a elektrickrá jiskra omráčila lesníka, když dotekl se rukou železného kování zdvihacího mostu. Telefonicky dověděl se baron Gorc o přítomnosti hraběte Teleka ve Verstu. V mysli jeho roznítila se stará nenávist proti mladému hraběti. Umínil si nastrojiti mu zkázu. Zjevem Stilliným, vyvolaným optickým přístrojem, kterýž vynesen na baštu, vlákán byl hrabě do hradu. Dříve než by přišli policisté vedeni Ročkem, měl elektrický proud zapáliti zásoby dynamitu pod hlavní věží a zničiti tak hrad i vězněného hraběte. Zatím měli baron i Orfanik dosti času prchnouti průkopem do Vlkaňského průsmyku. Avšak barona prchajícího zasáhla kule Ročkova, roztříštila skřínku s fonografickým přístrojem a Stilliným zpěvem. „Zničiti přístroj ten, znamenalo zničiti spolu i život barona Gorce, který štván šílenou beznadějí, pohřbil se zúmyslně ve zříceninách starého hradu,“ dodává Verne na konec.

Výslední dojem je prázdný, dutý. Spis. dlouho napínal, dráždil, rozčiloval, na konec však jako eskamoter vyložil své tajemné, záhadné kousky a illuse zmizely. Strašidelným líčením zvlněné, rozechvěné nervy se uklidnily a co zbývá, je střízlivý, studený pocit dělaného, strojeného, experimentalně vypoceného. Namítnete, že cílem Verneovým bylo popularisovati nauky přírodní, forma romanu že jen upravuje přístup k vědě, usnadňuje, podporuje a zpříjemňuje zažití prvků vědeckých. Potom jest umění u Vernea něčím podřadným, stlačeným, degradovaným na funkci služebnice, a tím přestává býti romanem. Sloučiti, stmeliti cíle vědecké a umělecké nikdy nelze, aspoň ne v tom smyslu, jak toto sloučení repraesentovati míní romany Verneovy. Násilné, neorganické spřahování vědy a poesie vymstí se vždy na díle samém. Viděti to právě na Verneovi. Přečtěte dva, tři, čtyři romany a již celou tu konstrukci znáte. Je to šablona, s kterou se zas po páté, šesté, sedmé shledáte. Apparat, který má za účel buditi podiv, úžas, strach, hrůzu, má jen tu a tam přiházené páky, kolečka, ventily, obsluhují ho však vždy titíž lidé, s jinými pouze jmény a s jiným ustrojením. Avšak nikoliv lidé, nýbrž automaty, schopné jen určitých funkcí.

„Tajemný hrad,“ nehledě k tomu, co jsem řekl zpředu, že je v přítomné době již anachronismem, víť již nyní chlapec z obecné školy, že elektrická jiskra omračuje, zná magnetické účinky galvanismu, ví, co je to telefon, že tony dají se zachytiti a reprodukovati fonografem a pod., nehledě k tomu, čtenář, jenž by o těchto všech věcech neměl zdání, vlastně mnoho se nedoví, neboť i po přečtení romanu zůstane mu záhadou podstata na př. telefonu nebo fonografu. Tak zůstává dílo Verneovo i se stránky „popularisace věd“ problematickým.

J. Horský.

Besedy mládeže. Sv. 311. „Z pestrého záhonu.“ Povídky. Milé mládeži napsal *A. B. Šťastný.* Se 2 obrázky. Nakl. M. Knapp v Karlíně.

Pan Šťastný má to štěstí, že bude u nás brzy nejuniversalnějším spisovatelem pro mládež. Pěstuje téměř všecka odvětví dětské literatury. Jedině snad veršů nepíše. Výtečně dovede se přizpůsobiti vždy „knihovně,“ časopisu, do kterého píše. Jako pro p. Štorcha píše do „Povídek z dalekých krajů“ (kteréž repraesentují v literatuře pro mládež jakýsi genre krvavý a sensační) o „Strašidlech na skotském zámku,“ o „Záhadném pytláku“ a t. pod., tak zase pro p. Knappa spisuje povídky historické i nehistorické, suchoparné i plačtivé. vždycky však klopotně, řemeslně, bez oduševnění sestavované a nikdy pěkné. — Nevím, komu se může na př. líbiti povídka „Na čekání“ v přítomné sbírce. Dvě školní dívky umluvily si setkanou na jistém místě Dlouho se nemohly nalézti, konečně se však našly. A tuto nezajímavou příhodu vypravuje p. Šťastný ještě nezajímavěji „milé mládeži“ jako povídku. Dalo by se i na ostatních povídkách, na př. na „Bláznivé Kristině,“ ukázati, kolik je ve tvorbě p. Šťastného odpuzujícího a nepravdivého, ale to by vzrostlo na pojednání, jež by k významu spisovatele i jeho práce nestálo v žádném poměru.

Sv. 312. „Poupata.“ Povídky pro mládež. Napsal *Jan Milota.* Se 2 obrázky.

Z našich spisovatelů pro mládež má p. Milota nepopíratelný talent. Tíhne k lyrice, méně a někde málo daří se mu epika. V lyrických jeho verších najdete slohy opravdu poetické, které nás oprávňují,

abychom schopnostmi jeho přísněji měřili jeho práci. Musíme litovati, že p. Milota vážněji nepracuje, že plýtvá svým nadáním a tříští se v malichernostech a titěrnostech. V „Poupatech" kopíruje, někde s velmi malým štěstím, drobnou povídku dětskou, kterou nyní půl kopy spisovatelů — nechci říci, že s nějakým patrným zdarem — pěstuje. Pan Milota měl by poznati, že to není pole vděčné jeho silám, že touto kolejí, sice pohodlnou a ujezděnou, dlouho snad pojede, ale konec konců uvízne v banalnosti, kam vlákati se dal již nejeden talent. Povídky jeho mají již mnoho podezřelé vůně čítankové „poesie," a to bývá příznakem úpadku.

Sv. 313. „Vzorové a pobídky." Sebral a pro mládež upravil *Fr. V. Kodym*. Řada II. Se 2 obrázky.

Životopisy, anekdoty, vtipné i méně vtipné, svižné i bezbarvé, episodky, životní pravidla Rotchschildova i Dumasova atd. střídají se tu v pestré, nahodilé směsici. Kdo sleduje odpoledníky větších novin a zadní kouty různých kalendářů, snadno nasbírá podobných anekdot a historek do libosti. Je to velmi pohodlný způsob „pěstování" literatury. Jiná jest ovšem otázka, co z toho všeho mládež má. Tak na př. těžko pátrám, jaký „vzor a pobídku" má si malý čtenář vzíti z anekdoty o pruském generalu Seidlitzovi, jenž na mostě žertem králem zajat, skočil s koněm do řeky a uploval. Totéž platí skoro o celé knížce. Upozorním ještě na nějakou maličkost. Ruské jméno Romancev píše p. Kodym po německu Roman*zew* a jméno známé šlechtické rodiny ruské Golicin důsledně přetvořuje na Golici*n* (též: Golici*n*ovým, Golici*n*ovi atd.); Tremonille učí vyslovovati: Tremíl. I v těchto maličkostech prozrazuje p. Kodym povrchnost svou, což vážné úloze spisovatele je vždy překážkou velikou a osudnou.

Sv. 314. „Drobné lístky." Povídky pro mládež. Napsal *Jindřich Harapát-Jizerský*. Se 2 obrázky.

V povídce „Sirotek" opuštěná, malá Boženka je právě o štědrém dni vyhnána z domu od své pěstounky, lakotné, nelítostné selky. Nevědouc kam, jde na hřbitov a zde klesne a usne na hrobě své matky. Náhodou jde kolem pan Jaroslav Hostinský, úředník z Jablonce, zastaví se na hřbitově a najde dívku. Vezme ji s sebou a staří, zámožní rodiče podrží si Boženku za dceru. — V povídce „Na hřbitově" (sbírka „Z pestrého záhonu") vypravuje p. spisov. o chlapci sirotku, který o dušičkách usnul na hrobě otcově. Zde ho nalezl hrobník, který se chlapce ujal a když necitelná teta chlapcova nic proti tomu nenamítala, za vlastního přijal. — Viděti, jak se v dětské literatuře pracuje pěkně podle šablon. S nepatrnou námahou jako bez velikých požadavků dá se tato „národa role dědičná" vzdělávati, a pokud se najdou nakladatelé, kteří každou mělkost vytisknou, také vzdělávati stále se bude. Zdali na této roli do nekonečna nešíří se plevel, po tom málo ptá se spisovatel, kterému při nedostatcích duševního fondu zbude vždy trochu pochybné slávy, že je spisovatelem a nějaký ten třeba hubený honorář, nejméně pak nakladatel, který produkty své tiskárny na konec vždy dobře prodá.

Sv. 315. „Mládí a stáří.“ Povídky pro mládež. Vypravuje *Václav Špaček.* Sbírka druhá. Se 4 obrázky.

Úsudek pronešený o prvé sbírce („Hlídka Lit.“ 1895 č. 1.) platí rovnou měrou i této. Povídka „Za mořem“ opakuje zase kus nechutného, krvavého indianství literarního. Kdyby to nebylo odporné, vidělo by se, jak je to až směšné, kdy spisovatel popisuje kraj, lidi a jich zvyky, jichž nikdy neviděl. — Povídka „Z paláce k cizím prahům“ je svou pravděnepodobností až křiklavá.

Sv. 316. „Na prahu českého ráje.“ Cestopisné obrázky. Napsal *Čeněk Kalandra.* Se 3 obrázky.

„Českým rájem“ míní se okolí Sobotky, Kosti, Trosech, Jičína, Kozákova. Pan spisovatel všecko popisuje udává, co tu jest anebo bylo, obšírně a zevrubně, od dlouhých seznamů držitelů jednotlivých hradův a míst až k těm hasičům a veteranům. Avšak ze spousty těch dat, podrobností, poznámek velmi málo zůstane v hlavě čtenářově. Popis „českého ráje“ čte se jako suchá instruktivní partie z nějakého „průvodce.“ Spis. snaží se někde oživiti ten suchopar nadsázkami („kdo vidí Trosky poprvé, na toho působí dojmem ohromujícím“), anebo vtipy, bohužel málo podařenými. Po J. L. Turnovském opakuje domněnku o modle „Sobotce,“ která „prý“ na místě soujmenného města stávala, a jinde zase praví, že „...roku 1340. vládl hradem a zbožím Kosteckým i Sobotkou Beneš z Vartenberka, vnuk známého z rukopisu Kralodvorského přemožitele Sasíků na Hrubé Skále.“ To ovšem o valných historických vědomostech p. autorových by nesvědčilo. *J. Horský.*

Zprávy.

Jak se u nás kritisuje. V č. 149. „Národních Listů“ píše J. Hd. o poslední sbírce básníka J. Kalusa „Kresby a písně“ letos u J. Otty v Praze vydané takto: „Pan Kalus vystoupil (nemýlím-li se) poprvé význačněji na veřejnost v moravském almanachu mladých talentů (‚Zora‘?) z r. 1880. několika pěknými písněmi v duchu lidovém, z nichž zejména ona začínající veršem: ‚Husičky, husičky...‘ každému asi v paměti uvázla. ‚Kresby a písně‘ jsou jeho první básnickou sbírkou, obsahující 46 malých straneček. Nebohatý zajisté výtěžek za dobrých aspoň patnáct let“ atd. My si dovolujeme k tomu dodati: Pan J. Hd. dobrých patnáct let prospal. Co vět, to chyb. Kalus vystoupil poprvé r. 1877. v „Lumíru“ a vzbudil jako samouk pozornost. Píseň je špatně citována, zníť: „Aj, husy, husičky.“ „Kresby a písně“ jsou čtvrtou sbírkou. První „Písně“ vyšla r. 1882., druhá „Z Valašska“ r. 1885., třetí „Oblaky“ r. 1887. a čtvrtá letos. Tedy výtěžek za patnáct let skvělý, hledíme-li na vniternou cenu prací Kalusových, které co do něhy a prosté tklivosti málo mají podobných v novodobé české lyrice. První povinností kritikovou jest, aby trochu se obeznámil s autorem, a to by měl p. Hd. také věděti. Či snad moravský autor toho nezasluhuje? Jak dlouho bude Morava literarní popelkou v jistých kruzích pražských? *F. P. Místecký.*

O L. N. Tolstém uveřejnili jsme v posledních číslech referat p. Alfonsa Bresky. Uveřejnili jsme jej neradi, protože byl slohem příliš ostrý, a hlavně proto, že byl příliš obšírný a spisek „V čem záleží lidské štěstí“ nestál naprosto za to. Aby se však nový přispívatel dostal k slovu, zmírnili nebo vynechali jsme některé výrazy a přidali poznámku, souhlasíce jinak s nepříznivým úsudkem. V „Čase“ vzbudil referat ostrou odpověď. P. Breska nám poslal dupliku, které nám nelze uveřejniti pro nedostatek místa. Ale podotýkáme na dorozuměnou, totiž vlastně na vysvětlenou svého odmítavého stanoviska toto.

Tolstoj sám sebe i druzí jej vyhlašují za apoštola křesťanství, ovšem „toho pravého.“ A on jím naprosto není, to už si od přátel jeho vyprosíme; z té příčiny tedy lze vzhledem k přemrštěným chválám zcela dobře zodpovídati strohý výraz, že by T. mohl býti nanejvýš Kristovým Jidášem, neboť nauku jeho překrucuje a co se mu nelíbí, z ní vynechává Vlastní dodatek „Časův“ to dokazuje zcela zřejmě. Tolstoj není ke druhým nikterak tak šetrný ani duchem evangelické mírnosti tak prosáklý, jak přátelé jeho namlouvají; nešetrnosti, jakou se dotýká věcí nejsvětějších, rovná se jen ledabylost a nevědomost v nich — a ta ovšem zaslouží odbytí co nejdůraznějšího. Člověk, který mluví v každém spise jinak (srv. na př. veleváżnou otázku rodiny), jako Tolstoj, který dosud sám neví, co chce, který nemá pevného podkladu naukového pro své reformy — ten jest málo povolaným obnovitelem křesťanství. Proti methodě jeho jsme již dávno uvedli slova apoštolova: „zdravé nauky nesnesou... k bájím se obrátí.“ Novellami a romany se lidé nereformují, Bůh uchovej! Ale je to moda, o mravnosti atd. tím více mluviti, čím méně se jí zachovává, a tedy Tolstoj přišel svým znetvořeným křesťanstvím v rozředěné formě právě jen modě vhod. Traktátky s nabubřelým titulem (na př. „V čem záleží lidské štěstí“) a s obsahem až běda malicherným mohou vzbuditi jen úsměv a politování. Ano, jsou u Tolstého veliké myšlenky — veliké však jen proto, že si je troufá říci naší době; nejsou však ani nové ani přiměřeně podané — proto se spisky a spisy jeho přečtou, pohovoří se o nich a napíše snad údivuplná rozprava a — jde se dále. Spasná slova to věru nejsou! Kdo má dobrou vůli, tomu postačí prostý katechismus (a ten jedině!), kdo chce o ethických problemech blouzniti a druhým je házeti na krk, ten se bude sháněti po příjemné formě jejich. A tak ze mnohých jiných příčin nelze se státi neobmezeným ctitelem Tolstého, zvláště pak ne vůči pevné a docelené věrouce a mravouce katolické. Tolstoj by sám napřed potřeboval něčeho ustáleného; možná, že by pak slova jeho byla přesvědčivější. Buďme tedy k němu spravedlivi, ale nehledejme u něho, čeho dáti nemůže, byť se i sám domýšlel, že nám to dává, a sám se tím nabízel.

Spisek o **Černé Hoře** od Ign. Hořice (vydaný u Otty v Praze) posoudil znalec krajin jihoslovanských, Jos. Holeček, velmi nepříznivě; nehodláme tedy již o něm referovati.

Monumentalní dílo, Bartošova **Dialektologie moravská** ukončena nedávno druhým dílem (str. 525). Ve svazku tom probráno nářečí hanácké a české. „Matice Moravská“ vykonala vydáním nákladného díla čin záslužný; ohromnou práci a znalost páně spisovatelovu ovšem ocení zplna teprve další badatelé, kteří v ní budou míti bezpečný podklad k pátrání jazykoslovnému i lidovědnému.

Odpustky za dva krejcary prodává prý benediktinská tiskárna naše mezi dělníky. Pánové, kteří takovou lež opisujete z nejsprostších plátků, nestydíte se ani trochu?

Katechetické Listy pražské, jež duchovenstvu českému ve školách zaměstnanému co nejlépe doporučujeme, ujaly se s přímou rozhodností článku našeho „Pro domo" a objasnily ještě poněkud zřetelněji, co naši věc vinou vlastní strany poškozuje. Odtud hrozný vztek a křik —; pokud se údaje „Katechetických Listů" týkají nás, nemůžeme nepoznamenati, že jsou vesměs pravdivé. Jakožto směšnou drobnůstku dodáváme ještě zprávu, že administrace „Vlasti" vypověděla výměnu svého časopisu s naším, kterémužto přání naše administrace ovšem s nevšední ochotou vyhověla.

O přísaze podává „Česká Stráž," „klerikalismu" silno nepřátelská, ale jinak zajímavými zprávami zásobovaná, myšlenky kteréhosi německého soudního rady, který přísahu odsuzuje. Nevíme, zda se srovnává s úkolem a programmem „Č. Stráže" uveřejňovati podobné statě, jako byla Ferrerova „o právu na smrt" (!) aneb tahle o přísaze. Jsou to věci nejen choulostivé, nýbrž i pouze rozumovému stanovisku — nehledě k náboženství našemu — více než problematické, a výsledek takových „diskussí" může býti brzy hrozný. Ve stati o přísaze, jíž vyvraceti není tu kdy, opakují se věci dávno vyvrácené, na př. že Kristus přísahu naprosto zapověděl (vždyť on sám přísahal!) aneb co se tam povídá o výhradě (reservatio); což nedal se s takovouto (ne čistě vniternou) výhradou p. překladatel ještě nikdy dotěrnému návštěvníku zapříti, že „není doma"?! A čistě vniternou výhradu katolická mravouka vždy zavrhovala. Atd. Atd. Upřímně řečeno, takového „pokroku" v lidu našem bude se báti každý lidumil, nejen „klerikalní."

Obecné Noviny, čtrnáctidenník pro lid, začaly v č. 12. uveřejňovati samostatnou letní přílohu, v níž podává Sigurdovu povídku „Závěť Jonáše Durmana," přeložil O. S. Vetti. Podnik ten zdá se nám býti chvályhodný; kdyby jiné noviny naše, jež vycházejí častěji, chopily se myšlenky té, měli bychom čím vyplňovati knihovny lidové a zatlačovati divokou literaturu, jakou pěstují na př. „Národní Listy." Jméno pořadatele „Obecných Novin," dp. P. Šupa, ručí za to, že se příloha jejich neoctne na scestí. Doporučujeme „Obecné Noviny" i „Dělníka" co nejlépe ku hromadnému rozšiřování mezi lidem.

Charvatsko. *Ksaver Sandor-Gjalski* uveřejnil v loňském ročníku „Vience" a letos ve zvláštním otisku pozoruhodný roman „Radmilović." „Radmilović" je roman srdce i duše, t. j. vlasteneckého a idealního básníka a literata charvatského, jemuž jeho literarní činnost nejen nepomáhala, ale velmi překážela na cestě života. Nejpřednější charvatský esthetik a kritik praví o nejnovější práci Gjalského: „Čím Gjalski vyniká nade všecky naše spisovatele, je hluboká a správná psychologická analyse. ‚Radmilović' je řešením řetězu psychologických záhad, které vzájemně se doplňují, a všecky dohromady tvoří vniterný obsah boje mezi idealným a realným světem, jenž vylíčen je v tragedii básníka Radmiloviće." Radmilović je zneuznaným talentem, jemuž genius násilně vtiská v ruku péro. Doufá, že svými „Mučedníky," s nimiž žil a cítil, dobude si uznání a — kousek toho chleba. Však zneuznání, nevděk a nepřátelství vítězí nad ním, — on klesá a umírá v šílenosti v pla-

menech svých „Mučedníkův," jež mu vrátil knihkupec nemoha jich odprodati. Kniha tato zasluhuje pozornosti jak svým obsahem, tak zpracováním. Jest doposud jeho nejlepší prací.

— Správa charvatského zemského divadla vydala pěkný „Kazalištni almanak za god 1895." Na prvém místě nacházíme dějiny charvatského divadla od roku 1885.—1895. Druhou část tvoří příspěvky belletristické: „Hrvatskoj Thalii" od Dra. Aug. Harambašiće, „Pensées" (Nikoljski dar, Arabesku u album, Priča o dugom i kratkom kaputu) od K. Šandora-Gjalského, dojemnou črtu „Lovor-vienac" od M. Simeonoviće a j. Almanach vykazuje i dva české kusy.

— *Ivan Tkalčić* vydal 2. svazek památek a dějin kr. svob. města Záhřebu od r. 1400.—1499.

— *Dr. A. Tresić-Pavičić* (pseud. Mosorski guslar) vydal sbírku básní „Nove pjesme." Mnohé z nich jsou velmi pěkné, zvláště ty, jež psány v duchu národním, na př. „Poslije sreće," „Molba pjesnikova," však i z těch, jež psány jsou moderním a klasickým metrem, ukrývají mnohou perličku. Mluva básnická, básnické figury vykazují nemalý talent. Verš jest ohebný a hladký.

J. Malota.

Rusko. *S. A. Vengerov* uveřejnil v „Knižkách Neděli" úryvek ze studie o P. D. Boborykinovi. U Boborykina pozorovati ohromnou plodnost, neobyčejně živou ohlasnost na všecko, co právě zajímá obecenstvo, značnou šířku zachycených obrazů. Byť i dosud nevtělil své ohlasnosti v tvorbě velikých typů, přece vytvořil celou galerii typů živých, sotva že bylo znáti tahy jejich. Jeho hrdinové „solidních ctností," jeho podnikaví „Dělci," jeho zástupcové rodící se intelligentní burgeoisie, jeho „zmoudřelí" „renegatci," jeho Vasilij Terkin jsou charakteristické zjevy ruského společenského života let šedesátých. Nejcharakterističtějším tahem jeho duchovní fysiognomie je mnohostranná encyklopedická vzdělanost: je chemikem, medikem, právníkem, znalcem divadelního umění, vyniká znalostí literarní i filosofické tvorby evropské a zná dobře 7 jazykův. Ale spisovatelský temperament jeho je bledý, není v něm barvitosti, není poesie, není hloubky a vytrvalé nálady. Maje velikou popularnost v ruském čtenářstvu, nemá lásky jeho. Prvním tahem spisovatelského temperamentu jeho jest úplný nedostatek vášně a vášnivosti. Pravé lásky není v jeho romanech; mladé lásky nelíčí leč v prvních svých novellách i povídkách („V puť dorogu," „Faraončiki"). Ženy jeho nemají ženskosti, jsou to bezdušné koketky, jimž láska pravá je neštěstím. I jiné vášně: nadšení, hněv, nenávist, zloba jsou cizí jeho spisovatelskému temperamentu. Výjimkou jsou u něho postavy barvité, plné života a hnutí; jinak osoby jeho jsou suchoparné a nudné. Tvůrčího pathosu nemá ani spisovatelské zlosti, nemá jedné spisovatelské nálady, tak že romany jeho podobají se řadě nespojených episod. Boborykin není s to, aby nějakou svoji sympathii učinil popularní, aby uvedl ve známost obecenstva novou ideu. Snaže se stále zachycovat zjevy nové a nové, „poslední slovo," nepropracuje ničeho do hloubky. Velikým nedostatkem suchého spisovatelského temperamentu jeho je nedostatek blouznivosti, základního tahu vynikajících ruských spisovatelů. Borborykin náleží k upřímným liberalům a přívržencům demokratických idei; on hlásá práci ve prospěch

lidu, rozvoje společenské samočinnosti, sebepoznání. K přednostem spisovatelského temperamentu Boborykinova náleží neobyčejná živost, vnímavost, schopnost, ozvati se na každý zjev, který projde před jeho tvůrčí duší, uloviti okamžik, ač v theorii staví vysoko právě „věčné“ umění, cizí zloby dne, a samostatnost. Jsa příliš náchylný k detailům, vnějším podrobnostem, činí romany své nudné, rozvláčné. Vedle živosti k positivním vlastnostem jeho náleží plodnost: Boborykin je zároveň romanopiscem, dramatickým spisovatelem, feuilletonistou, literarním kritikem, divadelním recensentem a theoretikem, korrespondentem, filosofem, esthetikem, publicistou atd. Nepíše však z řemesla, nýbrž proto, že má mnoho, co by pověděl, nepíše bezobsažně, neopakuje se, nevrací se nikdy k témuž sujetu, což ovšem jest i slabou stránkou jeho. V časopisech Boborykin uveřejnil 15 velikých romanů, 18 novell, 24 povídky, 19 dramatických prací, 9 náčrtků belletristicko-ethnografických, 9 článkův o aesthetice, psychologii tvorby a filosofii, 13 o dramaturgii, 20 kritických článků, 7 smíšeného obsahu. To všecko by vydalo asi 40 svazků; články novinářské vydaly by asi tolikéž svazků. — Letos ve „Věstn. Evr.“ vychází jeho roman „Chodok“ a „Sěv. Věstnik“ přinesl jeho novellu „S ubijcej.“ Je to novella psychologická, kreslíc různost názorů muže a ženy na věci, a zároveň mravopisná, objasňujíc znemravňující vliv souboje. Hrdina novelly zamiloval se do vdané ženy, zabil v souboji jejího manžela, a co manžel umíral, žena slavila hody lásky s miláčkem srdce v najatém pokoji hostince. Brzy potom slavili sňatek; tu však hrdina pro souboj byl vsazen do vězení, kde proseděl 6 měsíců. Ve vězení počalo ho trápiti svědomí, muky svědomí rostly a dělaly propast nezi ním a tou, jež byla vinna soubojem; hrdina odcizil se ženě, viděl v sobě vraha prvního muže jejího i otrávil se. S mravoukou novelly nelze souhlasiti: hrdina jednaje křesťansky nebyl by chtěl vykupovati hřích — vraždu — samovraždou. Hrdinka je žena mravně zpustlá, svědomí obětuje jménem lásky, vášně smyslné: raději je bez svědomí, než by odporovala vášni.

— V časopise „Trud“ uveřejnil *P. Krasnov* stať: „Osennije belletristy,“ v níž probírá předně činnost A. P. Čechova, již dělí na tři doby: první, kdy Čechov psal lehké humoristické povídky do humoristických listů; povídky toho druhu obsahují sbírky „Nevinnyja řeči“ a „Pestryje razskazy.“ Doba druhá objímá léta osmdesátá se sbírkami: „V sumerkách,“ „Razskazy,“ „Chmuryje ljudy“ a s dramatem „Ivanov.“ V dílech těchto snaží se Čechov zachytiti „všeobecnou náladu mdloby, nervosnosti a tesklivosti, jíž celá ruská společnost doby této byla schvácena.“ Třetí doba literarní činnosti jeho objímá léta devadesátá, kdy Čechov snaží se zachycovati počínající společenská hnutí. Tak „Žena,“ „Palata N° 6.“ a „Jmeniny“ jakoby byly napsány na themata určení o neodporování zlu. Ale tato idea o neodpírání zlu vyjádřena tak nejasně v „Pokoji č. 6.,“ že čtenář neví, sympathisuje-li jí autor, či se jí vysmívá, má-li doktora, jenž ideu tu hlásá, za blázna či zdravého idealistu. Letos uveřejnil Čechov v „Russké Mysli“ delší novellu „Tri goda.“ Autor chce provésti rozdíl v psychologii muže a ženy v otázce lásky: pro muže láska jest jen episodou, pro ženu — romanem, protože muž nežije nikdy pouze láskou, maje ještě jiné zájmy, žena však oddává se lásce všecka. K tomu vzal Čechov ženu,

Julii, vzdělanou dceru provincialního doktora, jež pojala za manžela bohatého kupce Lapteva bez lásky, kdežto muž šíleně ji miloval. Ale Julie jsouc zbožná má dosti síly, aby zůstala věrna povinnosti k manželu, ač ho nenávidí, protože si ji koupil svým bohatstvím. Když muž jednou ve vzteku žárlivosti učinil jí výčitky, Julie ujela k otci, ale brzy se vrátila k manželovi. Narodilo se jí dítě, ona mu věnovala lásku — první, ale dítě zemřelo. Julie žila vzpomínkám na dítě, manžel oddal se obchodu, odcizoval a vzdaloval se ženy; zatím Julie přeživši neštěstí své sblížila se s nemilým mužem, zamilovala se do něho, oddala se zájmu rodiny, kdežto manžel otročil millionům a málo všímal si ženy, který na počátku „zbožňoval." Bytová stránka povídky je výborná, dobrá je psychologie hrdin, ale povídka rozvláčná, přeplněna některými podrobnostmi.

— *A. K. Šeller (A. Michajlov),* jehož sebrané spisy právě vycházejí, uveřejnil v „Nabljudateli" pod záhlavím: Iz razskazov „Koncy i načala" dvě povídky: „Útočiště pro přestárlé a chudé vdovy i sirotky" a „Dandy." Jsou to zdařilé obrázky dle přírody. V prvním kreslí autor nepořádky, jaké se zakořenily v podobných ústavech, bičuje všeobecné krádeže administrace, z níž byli usvědčeni ti, již zaujímali tu různá místa. Tento obraz ze života ubožáků pln dramatičnosti. V povídce „Dandy" předveden zajímavý typ světáka bez zásad, bez svědomí, ohromnou touhou po radostech života, jenž stále dělal škandály a tím byl postrachem přátel, jež mohl kompromittovati. Když zemřel v bídě, všecko prohýřiv, nikdo nedal ani groše na pohřeb, už se ho nebáli.

— V témž časopise uveřejněna povídka *I. I. Jasinského* „Deševaja artel," zajímavá „tesařská legenda" na thema o nápravě uražené spravedlnosti, jíž se dopustil skrblý kupec Zagrivajee na svých dělnících, již mu stavěli dům.

V „Ruském Bogatstvu" byla uveřejněna povídka *E. Čirikova:* „V lěsu, z letopisu hladového roku." Autor zajel si do krajiny, stížené hladem, a nakreslil několik tragikomických obrázků z tohoto osamělého, všemi zapomenutého místa. — V témž časopise podala také *N. A. Lachmannova* několik náčrtků z odlehlých míst: „V gluchich městách." Typy tu předvedené velice připomínají typy Ostrovského a Melnikova.

— V časopise „Trud" vyšla novella *V. Ryžkova* „Prosvět," v níž nakreslen život chovanky ženského ústavu, se zbožňováním učitelů, dopisováním si s umělci a okrádáním osiřelé chovanky příbuznými.

— V „Rusském Věstniku" byla uveřejněna novella *N. O. Bartoševského:* „Razlad," psaná neuměle, rozvláčně, bezbarvě, jazykem knihovým. Ale autorovi nelze upříti znalosti duše lidské a života.

— „Věstnik Evropy" přinesl v 12. seš. 1894 povídku *N. Stachevičové:* „Načalo konca"; je to historie setkání se dvou pokolení, otce i syna, již nemají ničeho společného v názorech: otec pomáhá trpícím hlad, syn kynicky se mu za to posmívá. V 1. seš. 1895 uveřejněna novella „Špletňa," od *S. Fonvizina;* líčí se tu klepy, jež rozšířil drzý hejsek a světák o počestné ženě a počestném muži jejím.

— „Molodaja poezija" jmenuje se sborník vybraných básní 42 mladých ruských básníků, sestavený *P.* a *V. Percovy.* Pořadatelé sborníku

toho pokoušeli se podati charakteristiku jednotlivých básníků několika charakteristickými pro ně verši; ovšem takový úkol je těžký, a pořadatelé často nebyli s úkol ten. Není tedy sborníkem tím charakterisována ani mladá poesie vůbec, ani jednotliví básníci zvlášť.

— Básník a kritik *Burenin* pod pseudonymem *„graf Žasminov Aleksis“* vydal sbírku básní, nadepsanou: „Golubyje zvuki i bělyja poemy.“ Je to vlastně řada parodií na nabubřelou, nucenou, strojenou poesii dekadentů, na jejich zpěvné, hudební, nerýmované verše, na chudobu obsahu, jíž se snaží zastříti strojenou formou. Kromě parodií je tu několik středověkých a exotických legend.

— *Vsevolod Češichin* vydal sbírku „Veršů (1887—1893),“ obsahující epické básně, dramatické úryvky, ballady a lyrické básně, psané v duchu dekadentů. Smělé výrazy, nucené obrazy najdeme na každé stránce.

— *J. M. Gutmacher* vydal sbírku veršův i prosy, nadepsanou „Taganrogskije motivy,“ kde dotýká se drobných stránek života v městě Taganrogu. Směr knihy je satiricko-usvědčovací a místně osobní. Gutmacher prozrazuje nadání k humoru.

— Lepšími plody než mladá poesie ruská může se vykázati mladá belletrie. *Anton Čechov,* jeden z nejnadanějších mladých belletristů, jehož dřívější sbírky povídek byly už po několikáté vydány, vydal novou sbírku „Novell a povídek,“ která se vyznačuje všemi přednostmi tvorby jeho, mistrovstvím formy a obsažnou stručností. V jedné z novell, nadepsané „Babje carstvo,“ podal Čechov znamenitý typ kupcové Anny Akimovny, typ, za který by se nehanbil Ostrovskij, přední malíř života kupeckého. Velice se nám zamlouvá také ta okolnost, že Čechov, jak se nám zdá, zanechává pomalu ponurého názoru na život, jaký se odrazil zvláště ve sbírce „Chmuryje ljudi“ (1890); aspoň ve velikonoční povídce „Student“ vidíme jasnější názor na život, jenž se hrdinovi povídky té zdá tak úchvatným, překrásným a plným vysokého smyslu.

— Obrat od pessimistického názoru na život k názoru světlejšímu pozorovati též u *K. S. Baranceviče,* jehož dřívější díla vyznačovala se pochmurným koloritem. Týž vydal dvě sbírky povídek: „Rodnyja kartinki“ (17 povídek) a „Kartinki žizni“ (39 povídek). Sbírka první obsahuje práce vážnější a obsažnější, druhá drobné náčrtky humoristické. Jasný názor na život znamenati hlavně v povídce „Vystřel“ — předsmrtné úvahy člověka, jenž smrtelně se raniv, lituje skutku svého nesmyslného a touží po životě, jenž od něho odchází, — a „Pavoučci,“ kde se vypravuje o muži, jenž přišed o všecko, chtěl se oběsiti z bázně před bojem v životě, ale uviděv zápas dvou pavouků, zastyděl se, vniterně osvícen odhodil provaz a počal znova pracovati a konati životní úkol svůj, kterého se tak bál. Muže „světlé duše“ nakreslil Barancevič v náčrtku „Jubiljar“; pěkný je též obrázek ze života dětského „Dětstvo Jaški.“ Některé z povídek trpí nedostatkem obsahu. Humor Barancevičovi nezdá se býti vlastní, tak že mezi jeho „Obrázky života“ málo je zdařilých.

— *V. Kruglov* vydal v druhém vydání sbírku povídek „Živé duše“ ve dvou svazcích: „Ne geroji“ a „Na čužom polě.“ Když „Živé duše“ vyšly 1885 v prvním vydání, všichni byli překvapeni upřímností tonu,

teplým citem, jasným názorem na život lidský, uměním, najíti „živou duši“ v sebe nepatrnějším a na oko ne právě hodném člověku a nakresliti všecko bez sentimentalnosti, živě a zajímavě. Kruglov rád kreslí pěkné tahy a světlá hnutí duše lidské, něžné odstíny citu, utěšené a světlé stránky, které čtenáře smiřují s životem. V prvním svazku lepší povídky jsou: „Učitel bez diplomu,“ „Generalová Pogoževa,“ „Karel Ivanovič“; v druhém „Na cizím poli“ — typ dívky, jež šla za učitelem ze zásady, ale „na cizím poli“ utrpěla fiasco — a „Gore Solochonuški.“

— *N. I. Pozňakov* vydal sbírku povídek a fotografií, nadepsanou „Po zacholusťjam.“ Autor volí themata podobná Salovu ze života vesnického i městského, líčí těžký boj o život v městech i neutěšené stránky venkova. Ton povídek jeho je neveselý. Lepší jsou „Zalom,“ „Zveno,“ „Trofim Boljaščij“ a „Brechuncy.“ Trofim je typ čistě ruského člověka, mrzáka, plného křesťanské pokory a trpělivosti, s kterou snáší dlouhá léta, co na něj Bůh seslal. V „Tlučhubách“ vyvedena celá řada advokatův, již drze využitkují lidu venkovského. Humor není vlastní talentu jeho.

— *N. Telešov* vydal sbírku náčrtkův a povídek, nazvanou dle první, nejdelší a nejlepší povídky: „Na trojkach,“ v níž živě a zajímavě popsána cesta kupců z Moskvy do Permě na trh. Z ostatních 12 čísel sbírky vyniká fantastická báseň v prose „Osud.“

— *K. M. Staňukovič* vydal sbírku tří povídek, již pojmenoval „Žertvy“ (Oběti), protože všecky hrdinky jsou obětmi. Autor podává tu prostě tři události ze života skutečného, všedního, živě kreslí jednající osoby. Sujety povídek jsou prosty: hádka ženy s mužem i smír jejich; sňatek s krásnou, sympathickou dívkou pro její bohatství, jehož četní příbuzní ženichovi snaží se využitkovati; setkání se opuštěné dívky s bývalým ženichem u jeho nové nevěsty.

— *V. Světlov* stal se popularní svými „Kavkazskými podáními a legendami,“ jež vycházely dříve v časopisech, nyní pak vydány ve zvláštním svazku, obsahujícím 7 reprodukcí legend kavkazských. Nejlepší z nich jsou: „Noci Tamary,“ v níž se vypravuje o ukrutné gruzinské carevně, jež milence shazovala se skály, „Tomirandu,“ historie amazonek, jež za nepřítomnosti mužů se vzbouřily, když muži přišli z války, je zabily, a „Duchové horského kláštera.“ Kromě vniterného obsahu vynikají legendy jasností a pestrostí barev jižních, hojností slunečního svitu, úchvatně divokou poesií Kavkazu. Na legendách leží pečeť svěžesti a nenucenosti, které se nedostává romanům téhož autora.

— *V. Světlov,* známý kavkazskými legendami, vydal o sobě roman ze života petrohradského: „Zoločenaja bogema,“ v němž líčí lidi z vyšších tříd, již prostředky na veselý, bezstarostný život vydělávají si nečistými cestami, podvody, taškářstvím. Hrdinkou je Lidija Slovenskaja, jíž muž vyplácí ročně 12 tisíc, ale ona toho nemá dosti i stává se souložnicí znamenitého, ale vypočítavého advokata, jenž ji brzy opustí. Roman tento není však dílem uměleckým, není propracován. V „Nabljudateli“ uveřejnil Světlov roman „Rasplata,“ napsaný na zlobu dne. Autor předvádí tu současný typ slečny ze střední vrstvy společenské, karrieristky, koketné Lely, jež přiláká k sobě bohatého kupce, manžela své přítelkyně Iriny, Lva Ivanoviče Bojarského. Tento dal přednost lehké koketce před řádnou ženou, ale časem

počalo ho svědomí mučiti. Když koketná Lela uviděla, že Bojarskij nemíní s ní vstoupiti v manželství, učiní s ním peněžní smlouvu: kupec dá na jméno její do banky 100.000 rublů. Čistá Irena nemohla snésti zrady manželovy. Zatím Bojarskij znepřátelil si bratra Lelina, který ho zastřelil, a Bojarskij vidí v tom „odplatu“ za hřích svůj. Ale takové odplaty mělo se mu dostati od Ireny, jež k němu ochladla, a ne náhodou od vedlejší osoby. Lela je zcela antipathická, i těžko si vysvětliti, že Bojarskij tak dlouho ji miloval. Irena je bledá, bezbarvá. Vůbec drama života zachyceno tu více do šířky, než do hloubky. *A. Vrzal.*

Francie. *G. Rodenbach*, o jehož divadelním kuse „Le voile“ (Závoj) „Hl. Lit.“ svým časem referovala, chystá k tisku dva svazky, jeden bude tvořiti roman o mateřské lásce. Je to analyse citů matky, jíž zůstal jediný syn, jehož ona chce si úplně pro sebe zachovati, a proto ho žene na dráhu kněžskou. Ale když ho vidí odhodlána státi se knězem, rozhoří se v ní nový boj, jen že směrem z míry opáčným, i ráda by ho zase nahnula k tomu, od čehož ho pořád odvracela. Druhým svazkem bude kniha veršů: „Le Halo des malades.“ Budou to sensace rekonvalescenta, jež vyjadřuje Michelet těmito slovy: „Ce qu'on appelle la maladie est peut être une fonction, puisqu'elle nous fait voir des choses que nous n'aurions pas vues sans elle.“ A ježto jsem se zmínil o Micheletovi, připojuji, že Calman Lévy, jenž chystá nové vydání jeho spisů, postaral se o předmluvu ke každému dílu z péra některého ze současných „specialistů.“ Tak na př. P. Loti napíše předmluvu k jeho dílu „La Mer,“ Bourget k „La Femme,“ Dumas k „L'Amour“ atd.

— „Renouveau“ je prostinký a zároveň dramatický roman *J. Rosnyho*. Thema romanu činí otázka: Má člověk, jenž se blíží už padesátce, ještě právo milovati mladou dívku, ne snad jen z rozmaru, nýbrž zdravou a upřímnou láskou? Zvědavým napovídáme, že hrdina vítězně přemáhá překážku velikosti lásky. *A Koudelka.*

FEUILLETON.

Stručný přehled dějin literarního hnutí maloruského.

(Č. d.) Zatím v Haliči šlo všecko račím takměř krokem. Ač již r. 1787. zavedeny maloruské přednášky na universitě lvovské na žádost biskupa Bilanského, nerozproudilo se dlouho žití národní. Jak vláda tak i haličtí učenci považovali a užívali církevštinu za jazyk spisovný. Tak ovšem nevnikala literatura v lid, jak bylo třeba. Proto ani zrušení university lvovské (1808) ani její obnovení (1815) nepůsobilo na národní hnutí malorusské. Ale jednání vlády vzbudilo přece účast několika mužův; ovoce její jeví se již za metropolity Michala Levického a jeho druha v práci Ivana Mohylnického. Metropolita vymohl roku 1818. nařízení, dle něhož v ruských školách obecných vyučovalo se všemu malorusky, v utraquistických sice polsky, ale děti ruské též v ruštině.

Byla to na tu dobu dosti veliká vymoženost. Aby pak vzdělanost a uvědomělost národní vnikla též v prostý lid, pracoval Mohylnický o založení spolku na šíření osvěty, ale nedošel pro mnohé nesnáze dále jako ku zpracování stanov (1816).

V té době však proniklo do Haliče hnutí české spisy Jungmannovými, Šafaříkovými a Dobrovského, zvláště pak Kollárovými, slovinské Kopitarem a srbské Vukem Karadžićem. Také sborníky Certelerovy a Maksimovičovy přicházely na Červenou Rus. Působení obojích bylo velmi blahodárné. Zprvu byly vydávány školní knížky, pak jeví se již i básnické pokusy a vystupují obranci jazyka maloruského. Maloruský „Tham" haličský Mohylnický vydává apologii maloruštiny (polsky v „Czasopisu nauk. księgozbioru im. Ossolińskich") a píše první grammatiku v Haliči. Grammatika zůstala v rukopisu, ale byla vydatnou pomůckou J. Levickému při spisování grammatiky vydané r. 1834.

Ethnografická studia Certelerova a Maksimovičova vzbudila pěstitele tohoto oboru také v Haliči. R. 1821. přinesl organ university lvovské, „Pilger von Lemberg," některé národní ruské písně a rok na to rozpravu o písních národních od Zubrického. Ale Zubrický spřáteliv se s Pogodinem, dal se směrem rusofilským, založil tak zvanou Pogodinskou kolonii ve Lvově. Tím rozdvojeny ovšem beztoho slabé síly. Proti tomu směru bojoval ze starších nejhorlivěji sám Mohylnický, který, ač nepsal ještě čistou mluvou národní, neznaje jí, obhajoval skvěle národní samostatnost Malorusů.

Ale národní směr našel nejlepší pracovníky v mladší generaci. Vůdcem jejím byl Markijan Šaškevič, Vagilevič a Golovacký, ruská trojice, sestoupivši se v semináři r. 1832. Kolem nich skupili se i ostatní a zavázali se pracovati ze všech sil k obrodu národnímu. Šaškevič svou sečtělostí (znal jak hnutí ukrajinské, tak české a slovanské vůbec), svými známostmi s Poláky Tadeášem Vasilevskim, Václavem Zaleskim, s naším Koubkem, první vyciťuje v Haliči potřebu živé národní literatury, první poznává význam a dosah její pro národ, a proto věnuje se cele svým ideám. První drží se přesně živé řeči lidu, zavrhuje i Mohylnického přizpůsobování se církevštině, i Levického přibližování se moskevštině. Sbírá a druhům radí sbírati lidové pověsti, přísloví, pořekadla a písně, zakládá v semináři časopisek „Syn Rusi" (1833), jenž celý psán pod vlivem romantismu. Šaškevič první skládá báseň národní, první káže rusky. (Dosud kázali kněží většinou polsky, nebo smíšeninou z polštiny, církevštiny a ruštiny.) Stav se knězem, domáhá se povolení na vydávání ruského časopisu, ale marně. Proto chystá se k vydání almanachu. Tak vyšla „Rusalka Dnistrova" psaná fonetikou a řečí ryze maloruskou — ale v Budíně, pomocí Srba Petroviće. Ve Lvově nepropustil jí censor B. Levický, přítel Zubrického. Ale ani rozšiřování její z Uher do Haliče nebylo možno. Pouze 100 exemplářů se tam dostalo. Ale i ty způsobily živý ruch. Činnost mladých vyvolala Maksimovičův návrh na zavedení jednotné spisovné řeči v Ukrajině a v Haliči.

Ač se strany Zubrického i Josefa Levického povstal proti Šaškevičovi zuřivý boj, kráčel tento svou cestou dále. Překládal evangelia, sestavil čítanku a snažil se šířiti osvětu zvláště na venkově. Ale v samém začátku plodné činnosti schvátila ho neuprosná smrt (1843). Zůstal po něm překlad Rukopisu Královédvorského a Zelenohorského, „Slova o pluku Igorově,“ několik historických rozprav a drobné básně Druhové jím podporovaní vystupují se svými plody na veřejnost, tak Ustijanovič (1836 „Sleza na grobi“), Jegevič („Galicki pripovidki i zagadki“ 1841) a j.

Po smrti Šaškevičově řídí jeho dílo mladý Antij Mohylnický, vychází almanach „Vinok“ (I. část 1846, II. část rok na to), v němž uložili své práce Ivan Golovacký, Ustijanovič a Ant. Mohylnický, ale pracovníkův ubývá, činnost slábne.

Do té doby napsáno již několik grammatik, kromě grammatiky J. Levického (německy) vydal J. Loziňski 1846 svoji rusko-polskou, a taktéž Vagilevič r. 1845. Ale to bylo všecko, co vykonáno do roku 1848.

Rok 1848. přinesl Rusínům právě to, co národům ostatním — svobodu a zrušení poddanství. Požívajíce svobody, založili si první politický spolek „Hlavní ruskou radu,“ jež na první schůzi dne 2. května 1848 prohlásila neodvislost národnosti ruské od polské i ruské (moskevské) a oslavila památku Šaškevičovu.

Živý ruch národův, jedněch, aby svou moc rozšířili, druhých, aby se zachránili od assimilace, dostal se ovšem i do Haliče. Založen první literarní časopis „Haličská Zora,“ mladí pak vlastenci Ivan Borisikovič a M. Ustijanovič přemýšlejíce o povznesení svého národa, svolávají spisovatele a přátely literatury na sjezd (sobor) do Lvova na 7. října 1848. Sobor rozdělil se v devět sekcí, které se samostatně radily. Nejvážnějším jeho usnesením bylo: vyslati delegaty na slovanský sjezd do Prahy a založiti spolek k šíření vzdělanosti dle vzoru české „Matice,“ což se stalo r. 1850. Ale již při zakládání „Matice“ bylo lze pozorovati jakési ochabnutí, již tehdy propukaly spory o pravopis a řeč; ale přece ještě ustanoveno zavésti v literaturu řeč lidu, a pravopis upraviti dle ducha řeči — to však bylo všecko. „Matice“ vydávala „Vědecké sborníky,“ ale řečí nesrozumitelnou; nedbala rady mladších spisovatelův, jako byli na př. Štěpán Kačala, M. Glinský a Vladimír Šaškevič a živořila bídně stále. (O. p.)

Listárna redakce.

P. *F. P.* a *mn. j.* Spokojíme se už tím, že jsme na to pokoutní špiclovství, jak se to ve srozumitelné řeči nazývá, poukázali. Dále nám věc nestojí za to, abychom se jí obírali. Na neslušné dopisy a „Zaslána“ dělnická neměli bychom beztoho jiné odpovědi než: „Ševče, drž se kopyta!“

HLÍDKA LITERÁRNÍ.

Ročník XII. 1895. Číslo 8.

Jacinto Verdaguer,

katalanský kněz a básník.

Studie *P. S. Boušky*, *O. S. B.*

II.[1])

V této druhé části své stati hodlám promluviti o druhém velikém a největším básnickém díle Verdaguerově „Canigó“ a o ostatních jeho dílech, zvláště mystických.

1. Canigó.

V následujícím přidržuji se mimo jiné výborné studie praelata Tolra de Bordas, připojené k jeho slovnému překladu básně „Canigó“ prosou.[2]) Učený hodnostář církevní, známý svým, dříve již citovaným, kritickým dílem o „Atlantidě,“ poslal překlad svůj Frederimu Mistralovi a tento mu odpověděl tímto pozoruhodným listem:

Monsignore a drahý spolubratře!

Velicí básníci, jako hvězdy prvé velikosti, rodí se již s průvodem sesterských duší, které druží se kolem nich ve spřízněné pleiady a rozmnožují tím více zář jejich světla. Vy, jako muž víry a jako muž lyry a jako Katalan, patříte do souhvězdí Jacinta Verdaguera; je zcela přirozeno, že jeho půvabná báseň „Canigó“ má právě Vás za tlumočníka v jazyku Francie. „Canigó“ jest legenda, legenda zlatá z Vašeho divuhodného kraje Roussillonského, kde ještě víly navštěvují bílé vrcholy hor. Verdaguer pěl nám, co činí tam nahoře, jazykem úsečným, rythmickým a souhlasným s našimi hrdinskými zpěvy („Chansons de geste,“ starofrancouzské písně junácké). Nyní pak máme pro ty, kteří nemohou píti mléka pyrenejského z kotlíku pastýřova, ani okusiti medu, jenž vytéká z otevřené kůry křemeláku, v číši s rozkoší ciselované rukou básníka, který rád činí se překladatelem druhého, mléko a med Hymettu katalanského. Z plna srdce připojuji se k nadšenému potlesku, který vyvolala ve Francii „Píseň o Canigó,“ díky Vašemu překladu stejně věrnému jako poetickému. Přijměte, Monsignore, atd.

F. Mistral.

Maiano, 17. února 1889.

Toto ocenění básně Verdaguerovy a jejího překladu z péra slavného Mistrala samo mluví. Jest však i časově zajímavé v nynějších sporech v literatuře naší o překládání básnických děl. Vyslovím se o této otázce v listě našem na místě jiném, co však se týče slovného překládání prosou, mám jedině ten způsob za dokonalý, kde na jedné

[1]) Viz loňský ročník str. 3., 41., 121., 281., 321., 361., 443.

[2]) Le Canigou, légende pyrénéenne. Traduction française avec le texte catalan en regard. Paris, A. Savine, 1889.

straně jest originál a vedle něho věrný, básnický překlad prosou. Takým způsobem vydává básně své Mistral a mnozí felibrové jiní. Kdo jazyk originalu zná, ten ovšem překladu nepotřebuje, kdo však se zálibou poněkud se jazykem zabývá, tomu věrný překlad vedle přiložený znamenitě usnadní pochopení originalu. Mistrovské vzory takýchto překladů pořídil Mistral k Lemerrově vydání svých děl sám.

Báseň „Canigó“ vyšla několik dní před Novým rokem 1886. Verdaguer nazývá báseň svou skromně pouze „legendou pyrenejskou z doby znovudobytí“ (reconquista) Španěl z područí Maurů. V pravdě jest dílo jeho dvanáctizpěvovým eposem umělým. Jest apotheosou Pyrenejí a hlavně vrchu Caniga (2785 metrů v hrabství Rosselló = Roussillon); v básni je dvojí živel: historický a mythický (víly). Don José Ixart případně charakterisuje tuto báseň: „Básník vkládá do popisu Caniga legendu z dob znovudobytí a pohádku o vílách. Legenda vrhá stín svůj na úbočí hory, jako hustý les, a pohádka o vílách ovíjí jeho temena polétajícími mlhami, mezitím co blesky osvětlují hlavu pyrenejského titana, jenž se zdvihá nade vším, korunován věčnými sněhy.“

Verdaguer svým „Canigem“ postavil vedle „Atlantidy“ důstojný pendant. Jeho fantasie, jakkoli neobyčejná, není přece nezkrocená; jako v „Atlantidě“ jsou patrny veliké studie, které dílo předcházely, tak je tomu i v tomto díle. „Atlantidu“ psal na moři, ježto ocean jest vlastně pravým hrdinou díla, „Canigó“ pak vzniklo v Pyrenejích samých, kde básník na místě děje fingovaného první své a nejsilnější dojmy sbíral a tak realný podklad básni své zabezpečil. Kdosi řekl, že v básni této je mnoho prachu studovny. Tolra de Bordas vtipně na to praví, že je tam ještě více prachu z cest a únavy dlouhých putování. Chtěl-li Verdaguer věrně líčiti Pyreneje, věděl dobře, že je dříve kříž nakříž projíti musí. Básník rozvinuje před námi úžasný obraz celého horského hřbetu pyrenejského, všech jeho vrcholův a údolí, všecky divy jeho ukazuje nám, unášeje nás mohutnou perutí nadšení s místa na místo. Není jediného koutu v těchto divokých horách, jejž popisuje, jehož by byl dříve sám nenavštívil a jeho obraz do duše své nevtiskl. Proběhl ty odvěké hřebeny pyrenejské, nemaje často jiného průvodčího s sebou než svůj brevíř a několik listů papíru, kam načrtával zhruba své dojmy. Španělé mohou býti hrdi na tuto báseň, která svého druhu nemá rovné; je to pokladnice krás přírodních nevyčerpatelná a Verdaguer právem svýma dvěma díly „Atlantidou“ a „Canigem“ zasloužil si jméno „básníka přírody“ par excellence!

Jaký jest historický podklad této „legendy“?

Dle prastaré listiny, zachované v archivu opatství Svatého Martina na Canigu, r. 1007. Guifre (Guifred), hrabě z Cerdagne a Conflentu s manželkou svou Guislou darovali statky, jež jim patřily v území vernetském, kostelu sv. Martina, který již tehdy na svahu Caniga byl, aby tam vystavěn byl klášter benediktinský. Dvě léta na to byl chrám vysvěcen biskupem z Elny. Byl to prostý romanský

chrám s třemi loděmi, dělenými mohutnými pilíři. Po dvou letech přišli tam mniši benediktinští z kláštera sv. Michaela z Cuxy. Hrabě Guifre často ještě obdařil klášter a konečně vstoupil do něho sám, kdež zemřel r. 1049., jak svědčí zachovaný kámen náhrobní. Bratr jeho byl opat Oliva u sv. Michaela a v Ripollu a posléze slavný biskup ve Vichu. Druhý bratr jeho Bernard, hrabě z Besalu, proslavil se tak v boji, že se mu dostalo příjmí Tallaferro (Železolam; viz naše pohádky!); vraceje se z Provence, kde svého syna Viléma oženil, plavil se koňmo přes řeku Rhônu a utonul (1020).

Některé staré pověsti vypravují, že Guifre založil klášter sv. Martina na pokání za spáchanou vraždu. Maurové přepadli krajinu cerdaguskou. Guifre svěřil vedení své tlupy vojenské synovci, který neposlechnuv přísných rozkazů strýce, byl poražen od nepřítele a utekl. Guifre Maury přemohl a pronásledoval až k zámku zvanému Sant Marti, kde v kapli nalezl svého synovce, objímajícího crucifix. Ve hněvu jej probodl a za trest od papeže mu uloženo, založiti tam klášter...

A nyní přihlédněme k básnickému zpracování Verdaguerovu.

I. V prvém zpěvu („Pout“) uvádí nás básník do středu horské, lidové slavnosti. Počíná:

Jak orel s orlem hrabě ze Cerdaně
spěl s bratrem dolů od Caniga stráně,
spěl statný Tallaferro, to v ranní hodinu;
šel se svým synem z honu v horském lese,
tu k jejich sluchu bájný zpěv se nese,
až vstoupí do poustevny k Svatému Martinu.

Na koni Světec, oděn v pancíř stkvělý,
žár lásky v srdci, ranou meče dělí,
by oděl chudobného, plášť vzácný, zlatých spon;
tu Gentil, orlík mladý, nad tou zbrojí
se zamyslí, víc žádost neukojí:
„Můj otče,“ praví, „chtěl bych být rytířem, jak on!

Já táhl s vámi proti Almanzoru!
Zřel nepřítel má záda? V svatém vzdoru
zem svou jsem rosil krví, mnou dštil ji Moslemín!
Proč přilbici a štít, jež jiným's dal,
mně, synu svému, jen bys odpíral?
Což rek víc nerodí se, ni žádný paladin?“

Tallaferro je hrd na tuto řeč svého syna, dědice své slávy, ale má se dříve zeptati strýce. Tento, Guifre, souhlasí. Gentil má dnes v kapli bdíti a zítra má býti pasován na rytíře.

Jak uvnitř úlu bzučící zní včela,
tak Gentil modlí se, kde kaply cella.

Vrhne se na tvář na nejvyšším stupni před sochou sv. Martina, vzoru rytířstva, a bdí celou noc.

Dne světlo nalezlo jej u oltáře.
Jak holubice bílým šatem záře
tam opíjí se vůní snů svatých v roznětí,
těch spasných úmyslů, jež v brzké chvíli
jak motýli se vznesou ve vzduch, bílí,
však srdce novicovo, ach, s nimi odletí...

Poustevník povzbuzuje Gentila a tento svléká své bílé roucho a oblékají jej v novou zbroj.

Tu ujec Guifre ostruhy mu dává,
kříž píše na koleno mu a žhavá
je slza zavlažuje; meč potom zvedá již,
jenž v slunci s oltáře se třpytí,
by opásal ho v nové žití,
dřív podal k políbení mu rukojetě kříž. —

V té chvíli poustevna je plná dívek, jinochův i starců, které sem k slavnosti hlas zvonu přilákal. Dívky trhají květy a krášlí sv. Martina i mladého rytíře. Dnes je veliká pout u poustevny, horalé přicházejí,

aby vyprosili úrodu svým rolím a děti svým ženám. Hudební nástroje různé lákají k tanci a zpěvu. Počíná veliký tanec národní (contrapás), jemuž oba hrabata, sedíce v mechu, a Gentil ve stínu starého klenu přihlížejí. Mezi tančícími děvami zvláště jedna krásou vyniká, kterou Gentil dobře zná...

Co plný modliteb ret jeho vzdýchá,
tu poustevník zří na Gentila zticha
od svatyně své prahu, slz plný maje zor,
jak obrací se k Bohu ku stánku.
„Jej zachraň," praví, „lásky Beránku,
než srdce jeho vezmou Ti dívky těchto hor!"

Mezitím mezi tancujícími je stále větší oheň a fléta divočeji zní.

Tak hodiny v svém krásném chorovodu
hvězd rythmus následují v ladném chodu,
jež věčně dál se točí kol hvězdy polarné;
ať zpívá kohout, tančí veseleji,
když černou clonu noci povznášejí,
tu písničkami zory zem budí, rozmarné.

Griselda, královna této slavnosti, sejme svůj věnec s hlavy a oddělivši se od chorovodu, chce vložiti jej do rukou nového rytíře. Ale sotva že přišla k němu, pohled Tallaferra ji drtí, který ji zakřikne: „Kam jdeš?" Dívka věnec upustí a Gentil jej zvedá. V tom otec naň zahřmí: „Co děláš!"... „Otče, to jest paní mého srdce: jednoho dne jsem ji potkal, trhala jahody a maliny; naše oči se ihned pochopily a my jsme se zamilovali. Jsem rytířem; a zruší-li se slib lásky, který nás váže, nebudu to já, který jej zruším..." „Dobře! vyžeň tento obraz ze svého srdce, nebo tě snížím z rytíře na pouhého pážete, strhnuv ti zbraň, jíž neumíš ctíti..." Gentil je zdrcen, Griselda jako socha mramorová; jen tanečníci ničím se nevyrušují ze svého veselí. Kdož se stará při tanci o perlu, jež padla k zemi? Slunce zapadá, hvězdy vycházejí. V temnu stromoví viděti světla a slyšeti písně celtické. Jsou to horalé z Caniga, kteří mávají třiceti smolnatými pochodněmi, jako třiceti hady ohnivými, tančíce fantasticky, opisujíce ohnivé křivky ve vzduchu.

Ta světla po sedmi se nesou dolů
a vzhůru v kruhu ohně u vrcholů
a mezi kouře sloupy zář v houští zalétá;
proud jisker zevšad tryská divým ruchem,
jak kdyby válku na zemi i vzduchem
si začly nebes blesky i sterá kometa.

Tlupa se blíží, dívky ustávají v tanci; brzy jeden ze joglarů (lidových zpěváků v Katalonsku), vida, že je s hochy sám a hryzaje se nevolí do pysku, mrští do vzduchu jako hrst zmijí a skorpionů tuto provokační píseň:

Svatojanská snět.

Den Jana svatého
to veliký je svátek,
tu dívky z Pyrenej
snět věší u svých vrátek,
neb žila dívka kdys,
zrak modrý, rusá celá
a hvězdu na čele
a na tvářích růži měla.
Jí horal do očí pad,
ký ďábel ji to moří?
ba řek' bys, jestřáb sám
to hrdličce se koří.
Je ráno, Svatý Jan,
kam hrdličku zříš se nésti?
ta letí k potoku,
jde hledat si tam štěstí.
Tam trhá kytici,
ta štěstí nejlíp věstí,
to svatojanský květ,
dymian, rozmarinu,
kříž udělá z nich hned,
své dvéře zdobí v stínu.
Když přišel milenec,
tu nechce jíti v síni,
a dívka uvnitř dí:
„Proč venku jsi, pojď v síni!"
„Proč zavřela's mi vchod
tím květin svojich čarem?"

„Tak ze snětí máš strach?“
„Mne děsí jen svým tvarem!“
„Svým tvarem, vždyť to kříž!!
Máš strach? toť v zlé jsem tuše!“
„Nuž věz to, zlý jsem duch
a loupím lidské duše.
Té sněti nebýt zde,
dnes mou bys byla ženou,
nás v sirnou vložili
by postel, ve plamennou.“
Co ta se stala věc,
u pramenu Garony
o svatém Janě vždy
od Cantabrie v břeh Rhóny
si dívky na dvéře
kříž zavěsují vonný.

Jeden starý horal slyší tu píseň, vztekle odhodí pochodeň, vrhne se na zpěváka a rozbije mu dudy, — oba davy pustí se v boj. V tom rozlehne se křik válečný: „Maurové jsou v Elně!“ Guifre pln ohně skočí: „Pojďme je rozsekat!“ Tallaferro již sedí na koni a dává rozkazy. Gentil chce následovat, ale otec nedovolí; rok nebo dva má zůstati ve službách toho, jenž jej pasoval na rytíře, ale chovat se tak, aby se za něho styděti nemusil! Všude zní trouba válečná a zve do boje. — (P. d.)

Posudky.

Dramatická díla *Julia Zeyera*. I. „Neklan.“ II. „Tři komedie.“ V Praze 1893. Nakl. F. Šimáček.

V básnické naší literatuře Julius Zeyer zaujímá zvláštní místo. Tvoří nestaraje se o vkus doby podle svého uměleckého přesvědčení a napsal nám již hezkou řadu knih, mezi nimi také dosti dramat, tak že dnes již může vydávati dramatická díla svá souborně nákladem Šimáčkovým. Prvý svazek jich tvoří „Neklan,“ tragedie o pěti jednáních, roku 1892. poctěná cenou Náprstkovou a také památce Ferd. Náprstka v uznání krásné jeho snahy věnovaná.

Zeyer z našich básníků stal se, ať tak dím, pěvcem svatého Vyšehradu, tohoto sídla dávných našich knížat, k němuž pojí se nečetné naše zkazky o Krokovi a jeho rodu. Stal se jím nejprve ve svém „Vyšehradu“ ve formě epické, později pak i v dramatické, v „Libušině hněvu“ a v „Neklanu.“ Látku k naší tragedii čerpal Zeyer z Hájka; ale bylo potřebí ruky v pravdě umělcovy, aby z toho chaosu rozmanitých povídaček Hájkových stvořen byl umělecký celek dramatický, odpovídající dnešním požadavkům.

A nebyla to práce snadná, zvláště když tanul Zeyerovi na mysli Shakespeare se svými historickými hrami, na jejichž způsob něco snažil se prý svým „Neklanem“ vytvořiti. Přes všeliký půvab, jaký tyto historie Shakespeareovy ještě dnes pro nás mají, nutno přiznati, že jejich slabou stránkou jest jejich epická komposice přirozená pro dobu, v níž povstávaly; u autora dnešního byla by nemožna. Zeyer tudíž musel pokročiti výš a stvořil nám opravdovou histor. tragedii.

Postavy tří knížat, Neklana, Vlastislava, Krasníka, i jiné Zeyer našel již dosti ostře v hlavních rysech nakreslené v kronice Hájkově i ponechal je v podstatě nezměněné také v dramatě. Scházelo mu jediné úzké spojení těch jednotlivých příběhů, z nichž u mnohých

přidržel se i v jednotlivostech Hájka (na př. poselství Neklanovo, sbírání vojska Vlastislavova atd.), spojení, jehož pro drama nevyhnutelně potřeboval. Toho nabyl Klimbou, jež učiněna sestrou kouřimského Krasníka, milenkou Vlastislavovou a ženou mana Neklanova, vladyky Tyra: tím motivovány jednotlivé momenty děje znamenitě a docíleno nutné jednoty.

Hlavně však mocně upoutala Zeyera postava Tyrova, jež u Hájka neurčitě jen vylíčena, a tím právě volné pole ponecháno bujné fantasii básníkově, aby si ji po svém vykreslil. Zeyer z Tyra učinil zástupce prvních křesťanů v našich vlastech, chtěje na něm ukázati, „jak asi se jevily byzantská kultura a světlý, veliký zjev Kristův těm prostým a silným srdcím našich předků v barbarské jejich tmě, před úsvitem slovanských apoštolův,“ o čem historie mlčí. A tak vylíčen Tyr s neobyčejnou péčí, jež svědčí o tom, s jakou láskou Zeyer jím se obíral.

Kus náš jest dramatickým obrazem shonu po koruně Samově, která jest tužbou všech tří knížat v dramatě vystupujících, vesměs spřízněných: Neklana, Krasníka i Vlastislava, neboť s korunou touto má se dostati majetníku jejímu vláda nad celými Čechami. Vítězství získává konečně Neklan tím, že vedle podnikavého, bystrého Kruvoje staví se na jeho stranu také statečný Tyr, jejichž přičiněním pokořeni Krasník i Vlastislav.

Tyr z Chýnova, křesťan a přední vladyka Neklanův, pomáhal Vlastislavovi v boji proti Sasům a v odměnu přijal z ruky jeho za ženu milovanou Klimbu, sestru Krasníkovu, jíž Vlastislav sám byl svedl a za ženu pojati zamýšlel. Tyr dověděv se, že Klimba není čista, nicméně ji nezapudil, ježto jí přísahal věrnost manželskou, jíž jako křesťan nechce zrušiti. Jako přítel Vlastislavův nechce proti tomuto s Neklanem táhnouti, ale když Klimba ve své vášnivosti prozradila Vlastislava jako svého svůdce, Tyr přidává se k Neklanovi a bojuje v jeho odění dobude i hradu Vlastislava, jehož zastihne již umírajícího rukou pomstychtivé Klimby. Při tom však zavražděn jest Kruvojem, jenž nerozuměje jeho narážkám na království (nebeské) bál se ho, jako nebezpečného protivníka Neklanova. Tak koruna Samova, symbol to vlády nad celými Čechami, jíž Klimba po přání své prababy přinesla Tyrovi, octla se v rukou Kruvoje, který na rozkaz Neklanův korunuje jí nevinného Hostivíta. Ten zahajuje novou dobu, kdy „už Lucka není, není Kouřimi; tak v plné slávě slunce vzchází teď nad Čechami.“

Zeyer jako Shakespeare svými historiemi nechtěl „Neklanem“ podati věrný obraz historie doby Neklanovy, což by v tomto případě ani nebylo možno, nýbrž oživiti vzpomínku na ni a vzbuditi zájem pro ty bojovníky, kteří zápasili pro centralisaci Čech, jíž jediné bylo možno udržeti se proti návalům Němců. Zeyer naznačuje básní svou, že se kraj Libušin stal nad jiné slavným, středem celých Čech, také tou okolností, že z něho do ostatních krajů vycházelo křesťanství, jež prvně v něm našlo své vyznavače zastoupené zde Tyrem.

Myšlenka pěkná, v dramatě pěkně provedená, a zajímavě vykresleny také hlavní osoby našeho kusu. Dle Neklana nazvána je tragedie jen proto, že děj její odehrává se právě za panování tohoto knížete, tak jako historie Shakespeareovy mají tituly dle jednotlivých králů. Neklan sám nijak nemůže býti pokládán za osobu hlavní jsa velice trpný, tak jak vylíčen je také u kronikáře. Jest spíše jako někteří králové Shakespeareovi (Jan, Jindřich VI.) folií hlavních hrdin, jevě se v celém kuse panovníkem nevýslovně slabým, jehož berlu dle vlastních jeho slov jest Kruvoj, pavézou pak Tyr, druhdy až komicky bázlivým (IV. 1.), při tom pak obojetným a lstivým. Částečně Neklanovi podoben je zženštělý slaboch Krasník. Za to mocně s nimi kontrastuje Vlastislav, jenž zhrdnuv svým vítězstvím nad Sasy béře se smělým krokem za vytčeným cílem, dosažením vrchní moci v Čechách, jemuž obětuje také Klimbu.

Yorky a Warwicky našeho kusu jsou Tyr a Kruvoj; především ovšem Tyr. On jest hlavním hrdinou naší tragedie, o získání jeho jedná se oběma nepřátelským panovníkům, jeho přičiněním štěstí válečné připoutáno ku zbraním Neklanovým, jeho pádem končí celý kus. Básník, chtěje nám osoby z naší doby herojské učiniti bližšími, musel je vylíčiti idealně: nejvíce Tyra jako hrdinu křesťanstvím osvíceného proti ostatním, pohanům. Mocně působí jeho ušlechtilost vůči choti nehodné, křesťanské odpuštění vinníkům Klimbě i vrahovi Kruvojovi a klidná, radostná smrt jeho, při níž přeje si jen: „Buď krev má rosou tomu osení“ (víry křesťanské). Pěkný je kontrast mezi Durinkem páchajícím zločiny z nízké ziskuchtivosti a Kruvojem, jenž dopouští se jich také, ale ve službách cíle vyššího, aby dopomohl jistě panovníkům vyšehradským k nadvládě nad celými Čechami. Dobře je vylíčena vášnivá Klimba a motivován také převrat v její duši.

Kus psán jest pěkně plynoucím pětistopým iambem. Mluva Zeyerova je vůbec známa: plna pěkných příkras, pro něž se mile poslouchá, třeba s jeviště vrstvám nejširším by se mohla zdáti příliš květnatou. Nelze však pominouti zvláštního genitivního tvaru, jenž zdomácňuje, jak se zdá, u spisovatelů pražských. Je to j e j místo j e h o nebo h o: Nám líto jej (40), Vřele hájíš jej (43), Učiním z něj knížectví (85) a j. Také formy, jako: tvá slova v y z n í v á (7), květy ještě s c h á z í (45), hosté o d c h á z í (91) a p. nejsou veršem omluvitelny.

Autor v předmluvě výslovně prohlašuje, že hra jeho psána jest pro jeviště, odkud ji okolnosti vylučují. Soudíme taktéž, že práce v jednotlivostech i v celku byla by účinna na jevišti, aspoň tolik jistě, co jiné kusy Zeyerovy, jež dočkaly se provozování. Máť zajisté svůj český ráz, pro nějž by zůstala třeba cizincům lhostejnou, ale který by mohl a měl rozehřáti naše obecenstvo české, pro nějž jest určena. Proto je nám nepochopitelno, že postrádali jsme „Neklana“ v seznamu historických her, jež budou provozovány na Národním divadle za příčinou národopisné výstavy v Praze. Tam „Neklan“ rozhodně patřil, a vynecháním jeho stala se autorovi po našem soudu křivda. (O. p.)

Salonní Bibliotheka. Č. 92. „Dvě povídky." Veršem napsal *Bohdan Kaminský*. V Praze 1895. Nakl. J. Otto. Str. 83.

„Povídka ze Sychrova" (1886) snesla by ještě jiný nápis, totiž: „... čili tajemná vražda a sebevražda v lese u Slavíkova." Vyrozumíváte již, že byli při tom dva: on a ona, a že je tam zavedla nešťastná láska. Div by člověk neplakal — jen kdyby to nebylo až tak příliš sensační a lokalkářské! Ale básníka postavy i příběhy jejich zajímaly i dojímaly; vypravuje o nich nejen s účastenstvím, nýbrž i velmi obratně, řekl bych skorem švihácky. Odkudsi z Němec asi přišli, a odtud ještě nějaký čas docházejí peníze „na hrob a pomník dcery ubohé..." Ale už i to přestalo. Básník se rád zadumá, přerývaje neb doplňuje reflexemi chod událostí, a tím dodává básni snad jakési váhy a působivosti, jíž jinak ani dějem ani postavami nemá. Protokollarní popis mrtvol (na str. 28.) sotva bude koho venkoncem zajímati.

Druhá povídka, „Má Taťána," s nepochopitelným, melancholickým či vrtošivým hrdinou-básníkem a dvojí láskou jeho v citu plných vzpomínkách zrovna se rozplývá.

A já tu chodím jako zpilý
už kolik let, už kolik let,
mně vzpomínky tu jenom zbyly
a v psaních mnohý uschlý květ...
Já vím, to všední... Ona vdá se —

a, jak se brzy ukáže, nešťastně. Což pak jiného, nežli že hrdina ostává i dále jejím přítelem! Tu dostane dopis od neznámé, dopis, jak od Taťány Oněginu:

— — — — — — —
Já chtěla říc' vám, je-li žele
z dob zašlých, jenž vám hlavu sklání,
svou modlitbou pro žití celé
že chci jej změnit v požehnání
Já chtěla říc' vám, je-li štěstí,
že všechno snesu k vaší hlavě.
— — — — — — —

Byly šibřinky, kde se všichni setkali. Hrdina nabídky nepřijímá, ostává „věren" jakožto přítel. Provdá se i Taťána, a i ona nešťastně. Po smrti přítelkyně své setká se hrdina se svou Taťánou v — pokoutním divadle. Opět se rozejdou. Po čase dojde ho list z Moskvy:

Čtěte, prosím, čtěte!
A jestli někdy vzpomenete
nuž vzpomeňte, že měla ráda
vás ta, jež tyto řádky skládá,
že v žití mnoho trpěla jsem
a že mohlo býti jináče — —
a když i smějete se časem,
že třeba je vám do pláče —
že třeba slzy v oku stály,
než zpívala jsem v chantanu —
nuž vzpomeňte si někdy v dáli
na bývalou svou Taťánu...

Jak pravím, hrdina povídky zdá se býti spíše jakýsi morous, než opravdový nešťastník. A poněvadž básník mluví zaň, tedy tklivé jinak vzdechy a nářky jeho jaksi nepůsobí upřímně od srdce k srdci, ač bývají to jinak místa velmi pěkná (str. 73. na př.), hodná lepšího pozadí neb okolí. Nemohu za to, ale básník zdá se mi tu velikými slovy spíše zahrávati než opravdově rozjímati.

Citlivé duše si obě povídky asi rády a snad i častěji přečtou; „Moje Taťána" skutečně není bez ceny. Oběma povídkám chybí mravní podstať, vážnost životní pravdy — je to povídání příliš lehké,

plesové. Švihácká forma zevnější podává právě stejný obsah, galantní aventuru, ač některé stránky by měly naladovati trochu vážněji.

Verš je plynný, jak v českých výpravných básních nebýváme zvyklí čítati; jen místy vadí krátký verš a hustý rým plynnému toku mluvy. Některé drobnosti ve slohu jsou dosti nápadné, tak že netřeba jich vytýkati. *P. Vychodil.*

Zábavy Večerní. Red. Fr. Pohunek. R. XV. č. 1. „Na zboží Chodském." Povídka. Napsal *A. B. Hanin.* V Praze 1895. Nakl. Cyrillo-Methodějská knihtisk. Str. 297. Cena 90 kr.

Těšil jsem se na kus pěkného čtení, bera knihu do rukou po všech těch pochvalách, jež jsem o ní četl. Otevru ji tak jenom maně a čtu:

„Ha tys to huvážil. Ste šícký muzský stejný! Tuty starostě si žádnej nepřipustíte. Mušíme se tu starat jenom my ha před vámi to eště skrejvat, ha naposled to eště šecko pro daremný vrtochy zkazíte, ha je z toho — —"

Otevru jinde a čtu:

„Hanička hale nepřišla, ha to sme mu, dyž sme viděli, co je to s ním jaký, šickni příli. Je to divný, Hanička bula asi něhde na hejtě. Bul prej teký hu Špačků, ha Špačková mu sama řekla, že Hanička je mezi chasou, ha my sme ji jednim vokem nespatřili."

Brr! Dívám se dále, rozřežu knihu a vidím, že všechny téměř hovory v celé knize psány jsou takovouto strakatinou. Škoda, že není přidán ještě slovníček, aby tak význam takové české poesie lépe vynikl.

Podle toho jsem už neměl do čtení mnoho chuti, ale povinnost je povinnost. A povídka mne opravdu zajímala. Četl jsem ji takto: jakmile jsem zpozoroval, že se p. spis. chystá popisovati lidové obyčeje na Chodsku, tedy jsem ten odstavec přeskočil a četl dál; totéž jsem učinil, jak začal chodské lidi oblékati do národního kroje a vyšívání; a zase jsem tak učinil, když dědek Příbkuc [je to dobře po chodsku?] začali některé ze svých kázaní. O těch a podobných věcech si přečtu raději nějakou studii Hruškovu ve „Květech" nebo v „Českém Lidu," kde zvyky chodské bývají svědomitě popisovány; zde chci míti především povídku.

Děj je prostý a až na některé podrobnosti veleznámý. Bývalý rychtář z Chodova, Příbek, je na výminku. Zeť Podestát hospodaří od tisíce ke stu, i chce s jinými hledati štěstí v Americe, přemluven byv jakýmsi agentem. Příbek nasadí poslední síly, aby statek udržel vnuku Šimanovi; začne s ním hospodařiti, Podestáta nechá — snad k radě farářově — odejíti samotna (!) do Ameriky. Podestát na cestě zahyne. Po mnohých nesnázích dostane Šiman svou Haničku, chudobnou, ale hodnou; i matka Šimanova se jí konečně nakloní, jsouc od ní v nemoci ošetřována, nepoměr majetku pak se vyrovná tím, že na statku Haniččina otce nalezen poklad (!) starých peněz.

Jak již naznačeno, lze na povídku pohlížeti dvojím způsobem, totiž jako na obrázek národopisný a jakožto na povídku. Po mém názoru jest chyba, není-li v povídce obojí zřetel, věrnost realní a samostatnost světa idealního, vybásněného, v jednotu sloučena. Nemoha

souditi o národopisné povahokresbě, obmezím se na některé poznámky o stránce básnické.

Co vůbec je známo z dějiště povídky a co také hlavní osobnost, starý Příbek, častěji opakuje, totiž snaha po zachování zvláštní rázovitosti, to zdá se býti ovzduším povídky a hlavním hýbadlem děje. V druhé části však máme již obyčejnou venkovskou povídku, ve které jde o to, aby se dva hodní lidé za sebe dostali. Zbývá ovšem naděje, že mladý Podestát a tchán jeho Špaček ostanou věrni zásadám dědovým, které jinak nezdají se míti v obci mnoho půdy — aspoň povídka působení Příbkovo velmi súžuje, zmiňujíc se jen mimochodem o sousedech jiných; že chodilo mnoho lidí k Příbkům na předčítání, vypsáno sice obšírně, ale toť ještě málo.

Děj postrádá napínavosti; je potřebí a priori sympathie s osudy lidu zde vyličovaného, aby člověk četl se zájmem. Ale z toho výtky nečiním, naopak nebylo by přiměřené, kdyby p. spis. byl použil nějakých silnějších, překvapujících obratů; pokušení k tomu nechybilo. Takto jest rozvoj děje dosti pravděpodobný a přirozený. Že je trochu zdlouhavý, souvisí s naučnými úmysly, jimiž povídka jest nesena.

Nebudu zde mluviti o tendenci, byla o tom již jinde řeč. Jen slovíčko. Tím, že zavrhujeme zásadu o soběúčelném a soběstačném umění, l'art pour l'art, nezavrhujeme esthetického zákona, že umělecké dílo, právě že již spočívá na rozumové činnosti člověka, jest samo o sobě samostatné, soběúčelné, svéprávné, svými vniternými zákony řízené. Každá snaha, vzbuditi smích nebo zbožné myšlenky neb ethnografické poznatky atd. podobá se pošilhávání herce na obecenstvo. Bojím se, že tím narazím, ale nemohu jinak mluviti; jsem přesvědčen, že naše t. ř. povídky s mravnou, ušlechtilou atd. tendencí nebudou lepší, dokud onoho zákona neprovedou. Každá schválnost se zprotiví a pokazí dílo. A tu nemohu nevyznati, že i v naší, jinak velmi pěkné povídce, neškodilo by, kdyby té dobroty bylo méně.

Zachycuji se zmínky, která kdesi učiněna, že prý Příbek naší povídky jest protiobraz k „Babičce“ od B. Němcové. Vím z ústního hovoru, že i našemu Kosmákovi tanul úkol takový na mysli; žel, že ho neprovedl zevrubněji, spokojiv se jakoby s ukázkou (tuším v milé povídečce „Dobrá rada“). Jak by ten český dědoušek, nebo po moravsku stařeček, asi vypadali, těžko arciť nám prosaistům říci; to právě čekáme od básníků. Náš Příbek má na to některé pěkné rysy: rozšafnost, ráznost, poctivost atd. — substantivy vlastně toho vystihnouti nelze, sice by to byl abstraktní panák. Nedostává se mu však, po mém soudě, dosti klidnosti, toho božského humoru a úsměvu, kterým ozářena bývá dlouholetá zkušenost a přestálé boje; zdá se mi býti příliš horkokrevný, zvláště vzhledem k mladšímu Špačkovi. Dále jest mi na mnohých místech, jako bych měl před sebou ještě rychtáře, nikoli dědouška; mnoho mluví, mnoho káže, nemá dosti té příslovné přítulnosti, toho tepla, té něhy, která tak vábí. Souvisí to však asi s jinou okolností. Nevolil p. spisovatel snad nevhodného prostředí pro takového dědouška? Takto je to vlastně obyčejná historie výminkářská,

bohužel u nás tak typická, jen že tentokrát energií Příbkovou jinak obrácená. Ale přece! Představujeme si stáří trochu klidnější, zvláště v takovém domě; zde však jest málo jasných chvil — v rodině samý spor a váda, pak nesnáze hmotné, nespokojenost s druhými atd. Tím, jakož i minulostí, vysvětluje se ovšem jakási ta drsnost, ale celku jest asi na ujmu.

Jiné povahopisy jsou celkem zdařilé, zvláště Haniččin. Šiman zdá se býti trochu slaboch, nesamostatný — ne snad vinou dědovou? jeho příliš mocným působením? —

Věnoval jsem dílu Haninovu více pozornosti, protože jest opravdu pozoruhodno. Neváhám ovšem ho jinak co nejlépe doporučiti.

Obrázky jsou málo zdařilé. *P. Vychodil.*

Naše knihovna. Řada II. Sešit 24.—26. *J. Arbes:* „Z romantiky všedního života." Povídky a kresby. (O.)

Týmže romantickým duchem prodchnuta jsou čísla 2., 3., 5. „Pomoranč" vypravuje o chudém hochovi, jenž za revolučních bojů pražských poslán matkou koupiti nemocné sestře pomoranč. Koupiv ho v odlehlé ulici, na zpáteční cestě dostane se na barrikadu a účastní se osobně boje proti vojsku. Barrikada ztečena, hoch lapen a má býti jako ostatní zastřelen. Ale důstojník ho propustí, aby donesl sestře pomoranč. Chlapec však, věren svému slibu, se vrátil a zastřelen. — Jakkoli pravdě nepodobno, je to možno; rok 1848. vyrostil všelijaké kvítí. — „Obětován." Matka ošetřující tři na smrt nemocné dítky, za bouřlivé noci prosí Marii Pannu o pomoc, slibujíc, dosti nerozvážně, Rodičce Boží dítě, jež nosí pod srdcem. Děti se uzdravily, a miláček matčin, Gabriel, vyplnil matčino přání, splnil její slib a stal se knězem, ale s těžkým odříkáním, jehož celou krutost pocítila matka, když po smrti nejstaršího syna a manžela zůstala sama na statku. — „Matka." Vdova nucená z bídy slehnouti v porodnici, zbavena dle domácího řádu svého dítěte; po desíti letech, když mohla a chtěla šťastná nyní matka vzíti dítě k sobě a zajela si pro ně do Krkonoš, nechtělo jí dítě znáti. — Obě tyto povídky, každá s jiné stránky, líčí lásku a strádání srdce mateřského: onde šťastná matka pociťuje ztrátu milovaného předmětu, jejž po leta zahrnovala svou láskou a něžně pěstovala: obětovala jej Bohu, on přestal býti prostým člověkem, miláčkem srdce jejího; tuto matka nešťastná, jež po deset let v myšlenkách těšila se vzdálenou dceruškou, když přijela pro ni, shledala, že ji na vždy ztratila, že dítě se jí odcizilo.

Při této povídce ovšem předpokládati třeba, že nebylo vyhnutí, by dítě matce odňato nebylo, což opět některé pochybnosti v nás probouzí: Jestli tomu tak, měla matka hledati útulku v porodnici? — Proti kusům posud uvedeným čísla 4. a 6. vzata jsou z čirého všedního života téměř beze vší romantiky. (Číslo. 4.) „Špekulanti" jedná o dvou dobrodruzích, ve krajském městě náhle zbohatnuvších, kteří děti své jediné sňatkem spojili, předpokládajíce jeden o druhém,

že jim zanechají veliké jmění; a zatím přesvědčí se obapolně, že ten i onen jest na mizině, kterážto rána ovšem nejprudčeji mladé manžely zastihne. — Č. 6. má za předmět surového zhýralce Vítka, jenž ve spolku se starším a mladším soudruhem v pokoutním hostinci neopatrné hráče podvodnou hrou obehrává. Starší soudruh, jehož nemocná dcera bezcitného Vítka miluje, podrážděn byv od něho nepatrnou odměnou, porve a pohádá se s ním, a konečně po probděné noci vrací se domů a jménem Vítkovým dá na smrt nemocné dceři dva pomoranče; an otec usne, dcera umírá.

Tyto dvě povídky nemají ovšem nic romantického do sebe, ač nechceme-li náhlé zbohatnutí dvou dobrodruhů tam, zde podvodnou hru v karty za noci v pokoutní hospodě za romantické pokládati. Příběh tu i tam zcela všední, ba trivialní; onde obapolné a vzájemné oklamání dvou chytráků nutí nás k úsměvu, jako když se dvě lišky potkají, any se nedávno chlubily chutností vnadidla, obě teď nechavše ohony v pasti; tuto prostřed zvrhlosti a prostoty něžné hnutí dívčího srdce jest jediným světlejším paprskem. Jinak jen obratné péro spisovatelovo vypravování to činí snesitelným. Celkem, uvážíme-li, že kromě čísla 1. všechna ostatní jsou data novějšího 1888—1889, možno říci, že sbírka tato jest daleko pod úrovní prací, na nichž jméno Arbesovo založeno jest; činíť dojem pouhého braku. Mluva místy nesprávnostmi porušena. *L. Šolc.*

Šaškova Moravská Bibliotheka. Red. prof. Fr. Dloubý. R. IX. Dílo 57. „Drobné črty." (1891—1893.) Napsal *Jan Osten.* Ve Velkém Meziříčí 1895. Str. 222.

Na 200 asi stránek, a to drobného formatu, přes 40 kresbiček — to zdá se mi té drobotiny přece trochu mnoho najednou. Musel jsem si často oddechnouti, abych knihu dočetl. Nepravím, že kresby nejsou pěkné neb nezajímavé, ale takto náramně unavují: připadá mi to — mutatis mutandis ovšem — skoro, jako bych měl čísti nějakou chvíli v „Encyklopedii humoru a vtipu." Básně veršované sice také tak čteme, ale je v tom samozřejmě veliký rozdíl.

Oddíly sbírky jsou: „Páni a sprosťáci." „Kresby a nálady." „Má kancelář." P. spis. bystře pozoruje a obratně vystihuje; prozatím více staticky a kronikářsky, než geneticky, ale s nepopíratelným nadáním. Někde zdá se dokonce, jakoby s virtuositou svojí takořka kokettoval. Sotva totiž všechny postavy a výjevy zasluhovaly býti zachyceny, aneb aspoň tak ne jak jsou. Ve všech třech oddílech, zvláště pak v druhém, bychom některou kresbu odpustili.

Mile působí spisovatelův vážný soucit s lidmi, jakož i upřímná objektivnost; humor jeho jest jemný, nikoli násilný.

Narážek na cizí knihy a reky jejich nemám v belletrii rád; je to snad tím, že člověku paměť někdy vypovídá službu, když po ní žádá, aby recitovala ten onen verš, a tak člověka zbytečně zahanbuje — ale zajisté vede se tak i leckomu jinému.

Do lidových knihoven se kniha sotva hodí, poněvadž mnohé

části prostému čtenáři ostanou nesympathickými. Závadného však nenapadlo mi v knize nic, a takž i s té stránky lze ji vlídně přivítati.
P. Vychodil

Havránkova Moravská Bibliotheka Rodinná. Red. Jos. F. Havránek ve Velkém Meziříčí. R. II. Č. 1. Dílo 1. „V proudu." Humoresky a črty. Napsal *Č. Kalandra.* Str. 329. Předpl. ročně na 24 čísel po 4 arších 2 zl. 40 kr.

Knihovna tato [1]) zdá se býti založena proti předešlé. Nemůžeme tu na Moravě konečně nic proti tomu namítati, množí li se knihovny takové, jest jen se báti, aby pak všechny neostaly pod literarní úrovní.

Č. Kalandra je známý kratochvilný vypravovatel. Humoresky jeho zde uveřejněné nejsou ani lepší ani horší než mnoho jiných, ba nad pravidelnou českou „humoresku" vynikají tím, že nejsou rozpustilé. Největší vadou jejich zdá mi se býti, že si hledí až přespříliš pointy, aby hodně lehtala a dráždila, kdežto v jiných částech se zhusta spokojují laciným vtipem slovním. Humor však leží hloub, není tak nápadný. Tedy bylo by třeba postavy i situace víc propracovati, nespokojovati se suchými událostmi. Jinak vypravuje Kalandra dosti obratně a působivě; figurka vesnického feriny „mistra Vláška" byla by zdařilejší, kdyby vypravování o něm nebylo takto slepeno z nesouvislých anekdot.

Žertovné vypravování vůbec v knize převládá. Vážnější poněkud črty, lze-li tak říci, prozrazují i tam, kde se nesou jako povídky, vypravovatele-neposedu, jemužto všude běží hlavně o švandu, i když míní doopravdy šlehati na př. naše cizáctví. Jak víme, jsou takové šprýmovné nátury nemálo náchylny, vydávati za žertovné a za směšné, co jiného nechává úplně chladným, a když tedy se žert nedaří, do zábavnosti se mermomocí nutiti; příkladů takového nuceného neb obhroublého humoru je v knize dosť, na př. na str. 49. a d. Ale, jak praveno, urážlivého nebo frivolního mně v knize nic nenapadlo, a kdo tedy může a chce lehoučkou četbou chvíli zabiti, sáhni chutě po knize této, zvláště umí-li obratně rozvláčná místa přeskakovati.

Na konec dovoluji si k bedlivému povšimnutí doporučiti — českou mluvnici!
P. Vychodil.

Ze života. Obrázky od *Jana Heuslera.* V Telči. [Rok neudán.] Nakl. E. Šolc. Str. 197. Cena 70 kr.

„Dědeček" a „Přísný trest" mají základní myšlenku poněkud příbuznou. Tamto dědeček Eliáš jde na pole hlídat hrachu, a když děti přijdou a ptají se ho, kde že tu Eliášův hrách, zavede je sám na lusky; „pantáta Eliášů prý je hodný, on dětí nechytá," mínily děti, neznajíce ho, a tedy to bude pravda. „Přísným trestem" stižena od dědouška zlodějka z nouze, totiž že jí z bídy pomůže. Jsou to velmi pěkné anekdoty, které však po různu na samostatné skladby nestačí a tedy trochu vyšperkovány; snad bylo lépe, nějak je sloučiti a propracovati v povahopis.

---

[1]) Máme knihovny Ottovu, Vilímkovu, Šaškovu a Havránkovu a snad ještě jiné; upozorňuji při tom, jak snadno lze v literatuře zvěčniti své jméno.

„Písař,“ neočekávaně za vlastenectví odměněný, „Na noční stráži“ (hasiči učiní poplach pro klepání husy v posadě) nezní velmi pravděpodobně. „Strůjci zla“ je stará a věčně nová písnička o židovském podvodnictví a naší lehkověrnosti: aby taxa kupní byla nižší, žid něco upíše, ostatek slíbí ústně, a výměnkář Havlík svolí, slíbeného ovšem nedostane. Opije se na zlost, chce židovi zapáliti, zapálí však u souseda; ve vyšetřování skoná.

Novella ze života kupeckého „Přece zachráněn“ a obrázek „Zemanka“ vyplňují daleko větší část knihy. Tamto nevěrecký obchodník Silák nešťastnou spekulací s petrolejem v Americe (!) klesne do úpadku. Bývalý účetní jeho Fiala, kterého byl propustil, že přes jeho vůli navštívil o vánocích matku a nepracoval, byl jeho sokem v soutěžícím obchodě, ba stal se i terčem jeho střely, ujme se ho i dcery jeho; Silák zachráněn i duševně ze své nevěry a tvrdošíjnosti.

„Zemanka“ zove se dobročinný ústav, jejž potomek rodiny Zemanovy, mnohými bouřemi zmítané, ze zachráněného jmění zřídí.

Lid bude obrázky tyto rád čísti; ráz jejich je také skutečně ušlechtilý, zbožností a poctivostí provanutý. Co do básnické hodnoty upozorňuji kromě vad zmíněných, že příběhy sestrojeny někde příliš zevně, novinářsky, dále pak, že je tu mnoho křiklavých přechodů, sensačních podrobností; dráždí to sice zvědavost lidu, ale lidová povídka naše v lepší své repraesentaci (Němcová, Kosmák) miluje barvy jemnější.

Vypravováno je dosti plynně, hovory však jsou zhusta strojené a přechody neumělé („jak jsme viděli“ a pod. nehodí se do povídky!).

Jinak knížku pěkně vypravenou milerád doporučuji lidovým knihovnám. *P. Vychodil.*

Levné svazky novel. Č. 28. *G. A. Becquer:* „Paprslek luny a jiné povídky.“ Ze španělštiny přeložil *J. Červenka.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček.

Gustavo A. Becquer, Núñez de Arce a Campramor — toť triumvirat, jenž řídí a soustřeďuje v sobě veškery projevy souvěké lyriky španělské. Becquer narodil se v Seville 17. února 1836. V pátém roce věku svého pozbyl otce a v desátém matky, a tak ujala se ho jeho kmotra a vychovávala jej dále neznajíc ovšem tužeb mladistvého umělce, jenž snil jen o krásnu, jemuž zasvětil celý život svůj. Puzen jsa neodolatelně za svým budoucím povoláním přesídlil se Becquer do Madrida r. 1854. Tam zakusil v plné míře strádání a útrap chudoby, aniž mu mnoho pomohla nepatrná mzda, kterou dostával jako písař v „Dirección de Bienes Nacionales,“ jíž po krátké době pozbyl. Dostav se později do redakce časopisu „El Contemperáneo“ dosáhl chleba vezdejšího a pozornosti, jíž nabyl svými podivuhodnými prosaickými pracemi, ze kterých zvláště vynikly „Cartas desde mi celda“; napsal je v klášteře veruelském v Zaragoze. Společnost jeho bratra Valeriana a umělecké cesty do Toleda, Sorie, Avíly a jiných památných míst poloostrova pyrenejského protříbily dobrý vkus

jeho. Zemřel v Madridě 22. prosince 1870 chystaje se právě vydati poprvé svá díla, která byvše později mnohokráte vydána, zvláště v poslední době, pojistila autorovi pohrobní slávu, mnohem zářnější a všeobecnější, než jaké dostalo se mu za jeho života.

Becquer připadá nám prazvláštním zjevem. Jsa dítkem čarovné Andalusie, jejíž neúnavné slunce plní prostory světlem, věčnou zelení luhy, vůní vzduch, na jejíž veležírné půdě zrodily se hvězdy všeho vědeckého výkvětu, od Seneky a Lucana až k Herrerovi a Gongorovi, nepodržel pranic z tahův andalusské letory, a nikdo, kdo nečetl dříve jeho životopisu, neřekne, že jest Andalusanem. Rázovitost jeho básnické fysiognomie vede zápas nejenom s rázovitostí nebe a podnebí, jež spatřila jeho narození, nýbrž i s jeho nezdolnou náklonností ku plastickým uměním, o čemž výborné svědectví podává jeho začatá „Historia de los templos en España“ a jiné porůzné spisy, jichž nelze tuto vypočítávati. Jak se mohl jen sevillský básník, milovník divů malířství a sochařství, vzdáliti tolik od zevnější formy a padnouti v náruč čisté myšlence, melancholickému subjektivismu, tak obyčejnému v zachmuřených krajích, jež Spréva omývá, jako neznámému na březích Darra a Quadalquivira? Odpovídáme: Becquer šel zcela přirozeně cestou, na kterou mu svítila hvězda jeho ducha, nikoli snad proto, že by jej k tomu nutilo převrácené a jeho vkusu odporující vychování.

Becquer vynikl především jako básník. Jeho „Rimas“ jsou věncem drahocenných perel — pro svůj skrovný počet a pro svou průsvitnost. Becquer pohrdá velikolepostí mluvy, v níž někteří spatřují hlavní, výlučnou zásluhu lyrické inspirace, v nekonečném vysvětlování a popisování jednoho a téhož předmětu, v moři prázdných slov. Becquer jediným dotykem, jediným obrazem již jest u svého předmětu bez dlouhých úvodův a zveličování. Aby vyjádřil affekt, zvláště kotví-li tak hluboko v duši jako affekty „Rim.,“ volí k tomu formu vzdušnou, oblačnou, delikatní, jež se filtruje nepozorovatelně v duchu a místo, aby jím prudce zalomcovala, překvapí jej z nenadání. V literatuře španělské lze vybrati pouze několik skladeb Garcilasa, zvláště pak Fr. Luise de León, jež nám trochu podávají světla o podobné rapidnosti v přechodech a dokonalém pojetí sujetu. V literarním světě španělském praví se, že nápodobil Hainea, avšak určitě toho rozsouditi nelze: jest mnoho důvodů pro i contra.

Jemná, zřejmá melancholie ducha Becquerova, jež provívá všemi jeho Rimami, nadchla jej i k řadě legend v prose, které někteří staví nad „Rimas“ — co se literarní ceny týče. Legendy ty mají jakousi — snad nahodilou — příbuznost s povídkami Hoffmannovými, které již r. 1839. byly přeloženy do kastillštiny, a s některými německými balladami, jejichž neurčitý, mlhavý hled byl Becquerovi sympathickým. Naproti tomu zase přese všecky podobnosti liší se Becquer mnoho od vévody z Arlincourtu, ježto náklonnost obou ku překvapujícímu a neobyčejnému má důvod ve zcela rozdílných příčinách a není u Becquera tak soustavná a výlučná jako u francouz-

ského romanopisce, třeba nehledíme zároveň na úchylky ve formě, jež jsou někdy velmi znatelny. Idealismus, jímž prosáknuty jsou legendy Becquerovy, jest jemný, umírněný, má cíl jiný než podrážditi pouze obraznost strašidly a záhadami, jak má v obyčeji Arlincourt. Becquer podobá se velice Zorrillovi: oba vede pud za tajemným, za zdánlivou věřivostí všeho, co vybásnila plodistvá obraznost lidu, za snahou čísti vnitřním zrakem v rozvalinách hradu znenáhla se rozpadávajícího, v gothické kathedrale a prastarém opatství, což vše skryto je zrakům profanním a psáno v prachu rukou věků. Becquer jsa méně horoucí než Zorilla volil tradice neobyčejné a z těch, ve kterých stopovati lze nějakou moc neznámou a nadpřirozenou, vybral pravdě podobnější, v nichž vystupují pouze vášně lidské ve své křivolakosti a prudkosti. Látka jeho legend je ryze španělská, vyjmeme-li „La Creación“ a „El caudillo de las manos rojas,“ jejichž látka vzata je z dějin indických, a jsou tak exaktně podány, že mnozí považovali za překlad to, co je plodem původním, spontanním. Pulo Dheli, velkomožný pán Osiry, a Siannak, „perla Ormuzdova, kterou utvořil Bermach v deliriu rozkoše sloučiv něhu palem Nepousu, ohebnost rákosu Ganga, smaragd očí Shivy, blesk démantu Golcondy harmonii jarní noci a bytnost divoké lilie Himalaye“ — tyto dva divukrásné plody mohou se zroditi jen ve fantasii básníka orientalního!

Ostatní Becquerovy legendy, jako „Maese Pérez el organista,“ „La cruz del diablo,“ „El Cristo de la Calavera“ a „El Miserere,“ jsou téže podoby. Nedosažné, prchavé přízraky, hrůzyplné zjevy, jež noří se za ticha ze tmy, zakleté zámky, v nichž obývají gnomové a sylfidy, sny o idealní lásce, jež probouzejí paprskové luny svými těkavými záblesky (srv. první legendu překladu): tyť jsou povinné součásti legend Becquerových. Všecky poslušny jsou toho, co jsme nazvali dříve pudem za tajemným, snahou viděti na tomto světě jiné světy olidněné bytostmi tak realnými, jako jest člověk; všecky zavírají v hloubi své snahu za nekonečným, jednu z těch snah, jež trápí duchy snivé, jako byl Becquerův, málo spokojený s prosou skutečnosti.

Z té a jiných příčin působí hluboce „El Miserere,“ nejvyšší to vzepjetí ducha, aby oděl slovy to, co jímá pouze mluva duchů. Jaký to koncert, mezi nebeským a divošským, vyrvaný ze hrobů, — symbol bolův a běd sklíčujících veškero lidstvo! Jak dokonalý to obraz umělecké tvorby: zachmuřený poutník předvádí nám obrovité myšlenky, jež mu v mysl vryl pohřební zpěv oživlých mrtvol! Kdy bylo věrněji podáno to, co zove se horečkou genia, kdo podstoupil tak zoufalý zápas, aby oděl formou to, co jí ani dosáhnouti nemůže, ježto není k tomu ani slov?

Prosa Becquerova podobná mluvící hudbě, rythmickým úderům perel a křišťálů jímá zároveň i pokladem deskriptivních obrazův i souzvučnou sladkostí, jak toho jakýs takýs podal kdysi úkaz Enrique Gil. — Překlad pěkný. Místo „povídky“ v nadpisu položili bychom raději výraz „legendy.“ *Fr. Dolejš.*

Sv. 36. *Vsevolod Garšin:* „Červený květ a jiné novelly." Z ruštiny přeložil *V. Mrštík.* Str. 70. Cena 10 kr.

Vsev. Garšin (1855—1888) posledních deset let života svého trpěl duševní chorobou, zádumčivostí a v pomatenosti ducha skončil život svůj. Jeho psychiatrická povídka „Krasnyj cvětok," v níž s otřásajícím realismem nakreslil muže duševně chorobného, umírajícího šílence, vyvolala takovou sensaci mezi mladými ctiteli jeho, že sami po smrti jeho vydali sborník, nadepsaný „Krasnyj cvětok," věnovaný památce jeho, čímž naznačili, že této povídky nejvíce si váží z děl jeho. V povídce této předvádí se umírající šílenec, jenž červený květ v zahradě nemocnice považuje za tvář zlého ducha, za vtělení zla na světě, i utrhne jej s velikým bolem, aby zničil zlo na zemi a sám po tomto úsilí zemřel se zmačkaným květem v ruce, přitisknuté ku vpadlé hrudi. Šílený hrdina přináší velikou, ale zbytečnou oběť, čin jeho nemá žádné ceny; je to šílenec v pravém slova smyslu, ne idealista, který obětuje se za lidi, za blaho společné, a kterého jen lid má za blázna. Obraz jeho jest effektní, zevně, divadelně krásný, přece však umělecky lepší jsou ony části povídky, kde se popisuje příjezd šílencův do nemocnice, rozmluvy s lékaři. Garšin sám byl v blázinci, i popisuje, co sám prožil a viděl. — Lyrickou básní v prose jest „Attalea princeps," jejíž hrdinkou je rozkošná palma, které se chce na svobodu zpod skla skleníku; ale něžná tato rostlina jižní nesnese chladné svobody severu, chladné, studené povětří ji zahubí. Garšin sám velice podobal se této něžné rostlině, stvořené ne pro chladnou a nemilosrdnou skutečnost života pozemského. Zápas něžných zelených listů palmy s železem, beznadějná touha po svobodě, všecko to je symbolem tragického osudu Garšina samého.

Sketa („Trus") jest umělecky nejslabší z těchto tří povídek. Obsah povídky je chudý, děje málo. Povídka napsána ve způsobu zápisek studenta, jenž maje jíti do boje, rozvažuje o nepotřebnosti války; ale všecko ho pobízí, aby obětoval život svůj, i smutné zprávy z pole bitvy, i to, že přítel jeho v Petrohradě umírá bez užitku pro lidi, i slova dívky, milující přítele tohoto, že vojně, společnému neštěstí, nemáme se vyhýbati. Odjezdem „skety" na vojnu zápisky končí. V epilogu se dočítáme, že sketa byl v boji zabit. — Překlad je plynný a správný.

A. Vrzal.

Česká Knihovna, vydávaná Ústředním spolkem českých professorů. Pořádá prof. Fr. Bílý. Č. 2. „Božena Němcová." Pokus životopisný a literarní. Napsal *V. Vávra,* gymn. professor v Brně. V Praze 1895. Nakl. J. Otto.

Není to žádný „pokus," jak spisovatel toto své dílo skromně nazývá; je to práce obsahem i formou venkoncem dokonalá. Vítáme ji v naší životopisné literatuře s upřímnou radostí. „Česká Knihovna" může si k ní gratulovati. Srovnáme-li tento životopis Vávrův se staršími životopisy Boženy Němcové, které napsali Josef Hanuš a Sofie Podlipská, vidíme, oč životopis Vávrův nad ně vyniká. Ne-

mínime dnes těchto starších životopisů kritisovati; podotýkáme jen tolik, že životopis Sofie Podlipské (o Hanušově nemluvě) neučinil na nás dojem příznivý. Obsahujeť jednak věci zbytečné nebo úplně nevhodné, jednak i nepřesné a nesprávné a psán jest slohem belletrisujícím s tím zvláštním filosofujícím nátěrem, který jest Podlipské vlastní.

Životopis Vávrův jest něco docela jiného — toť solidní, důkladná práce vědecká, zasluhující veškeré úcty. Ač objemem nad spis Podlipské vyniká, přece není v něm nic zbytečného, není v něm těch všedních, bezvýznamných a zbytečných věcí ze života soukromého, které se vyskytují v životopisech Podlipské a Hanušově. Vávra vybírá ze života Němcové jen věci skutečně charakteristické a ty vyličuje důkladně.

Hlavní však přednost tohoto Vávrova životopisu záleží v tom, že naproti nepřesným nebo dokonce nesprávným údajům životopisců dřívějších podává zprávy úplně jisté a spolehlivé. Přesvědčiv se, že v „Babičce“ a jiných pracích Němcové, z nichž čerpána data pro její životopis, smíšena „pravda a báseň,“ a že tedy tyto práce nelze pokládati za úplně spolehlivý podklad jejího životopisu,[1]) pátral po pramenech původních. Mládí Boženy Němcové líčí Vávra na základě vlastních studií konaných v Ratibořicích, České Skalici a Chvalkovicích jednak podle ústních zpráv hodnověrných osob, které Němcovou znaly, jednak podle zápisů školních a farských. Život její od té doby, co vychodila školu, až do jejího sňatku líčí na základě ústních zpráv spolehlivých osob z Červeného Kostelce, Hořiček a Ratibořic. Dobu polenskou má jednak od dcery Boženy Němcové, slečny Bohdany Němcové, jednak od polenského děkana J. Šimka. Ostatní zprávy až do r. 1849. jsou podány zcela přesně dle vlastních dopisů Němcové. Rok 1860. podán jest na základě dopisu Boženy Němcové, který Vávra sám objevil v České Skalici a uveřejnil v „Nivě“ brněnské. Poslední doby života Němcové působí životopisci obtíže. Neboť zprávy o jejím soukromém životě od její třetí cesty na Slovensko téměř umlkají, dopisů Němcové z těch dob nemáme, a tak tedy jest životopisec odkázán na nepatrné a nahodilé poznámky některých spisovatelů. Z hojného množství dopisů Bož. Němcové známe bohužel jen malou část. Ostatní se buď na vždy ztratily, neb zůstávají nepovšimnuty ležeti a tleti, ač uloženy jsouce v Museu neb uveřejněny v časopisech velice by přispěly k objasnění leckteré ještě stránky velikého ducha jejího. (Vávra na str. 96.) Dovídáme se, že

[1]) Faktum, že „Babička“ neshoduje se ve všem se skutečností, dokládá Vávra několika příklady. Tak na př. v „Babičce“ se praví, že Žernovští chodili v zimě do kostela na Červenou Hůru, ale v Červené Hůře kostela není. Turyň jmenuje se v „Babičce“ mylně samostatnou vesnicí. V „Babičce“ se praví, že „u mlýna před vraty stála socha svatého Jana Nepomuckého mezi dvěma lipami.“ Ale tam stojí už od r. 1796. socha Panny Marie. Tyto neshody Vávra správně vysvětluje tím, že Boženě Němcové v pozdější době dlouho vzdálené od míst svého mládí různé podrobnosti vypadly z paměti. „Odvozovati z nedopatření takových, že Němcová ‚Babičky‘ sama ani nesepsala, poněvadž prý žijíc tam v okolí, mohla podrobnosti znáti, zajisté jest liché, a jen sočivá pomluva mohla smysliti takovou báji.“ (Vávra na str. 130.)

několik důležitých dopisův existuje v Brně. Doufáme, že se podaří, aby byly odevzdány veřejnosti.

Na základě svého původního bádání Vávra nejeden údaj životopisců dřívějších opravuje. Tak na př. Sofie Podlipská praví, že Němcová v čas bouřlivých červnových událostí pražských r. 1848. byla již v Nymburce a z Nymburku konala v záležitosti svého muže cestu do Plzně a odtud do Prahy. Tomu však není tak. V čas červnových událostí pražských byla Němcová ještě ve Všerubech. Za druhé upozorňujeme na pobyt Němcové v Polné, jejž Vávra líčí mnohem zevrubněji a přesněji. Vávra upozorňuje též na nelíčenou zbožnost B. Němcové. Zbožnost ta vysvítá ze všech jejích spisů — Vávra upozorňuje zvláště na překrásné místo z Pohorské vesnice — a zvláště z jejích dopisů. Tím se leckteré zprávy v Pamětech Fričových týkající se Němcové uvádějí na pravou míru. — Jinou zásluhou Vávrovou jest, že přesně zjistil, kdy a kde která práce Němcové vznikla. Výsledky tohoto bádání shrnuty jsou v „Přehledu prací Bož. Němcové“ na str. 205—206.

Popsav krajinu, v níž Němcová trávila svůj mladý věk a která jest dějištěm „Babičky“ — místa ta zná spis., jsa blízkým krajanem Boženy Němcové, dopodrobna z vlastního názoru — líčí Vávra, jak babička malou Boženu (= Barunka v „Babičce“) vychovávala, jak na její vychování a vzdělání působili její učitelé, zejména učitel chvalkovický, jak z počátku čítala pouze německé knihy a vypisovala německé básničky, jak sbírajíc pohádky neměla z počátku ani tušení o jejich významu a sbírala je jen pro svou potřebu, jak teprve v Polné stala se z ní uvědomělá Češka, jak mocně na ni působily spisy Tylovy, jak na ni působila Praha se svými buditeli a spisovateli, jaký vliv měli na ni zejména Čejka, Václ. Nebeský, K. J. Erben, Dr. Ignác Hanuš a Bohuslava Rajská, jak vyvíjel se tu její duch a rozšiřoval obzor její vědomostí, jak na její tvořivost působil pobyt na různých místech, kde muž její byl ustanoven (Domažlice, Všeruby, Nymburk, Liberec, Miškovec a Darmoty Balašovy na Slovensku), kde a kdy a z jakých popudů vznikly jednotlivé její práce, jak Čejka a Nebeský poznavše jejího genialního ducha a vypravovatelský talent vybízeli ji k práci literarní, jaký dojem vzbudily její první básně, jak Erben a Hanuš jí vyložili důležitost pohádek pro lidovědu a bájesloví, jak ji Hanuš pobádal, aby všecek lidovědný material posud nasbíraný shrnula v obraze jednom a vylíčila „v koloběhu jediného roku vedle proměn počasí veškeré slavnosti výroční, obyčeje, obřady, návyky, hry a pověry k nim se vztahující.“ myšlenka, kterou později Němcová skutečně provedla svou „Babičkou.“ Důkladně vypisuje Vávra pobyt Němcové v Polné, v Domažlicích, ve Všerubech, Nymburce, Liberci, líčí její cesty na Slovensko, vykládá, za jak smutných okolností psala svou „Babičku,“ a co ubohé od té doby, kdy její muž byl pro své vlastenectví s úřadu složen, bylo vytrpěti, jak stižena nejkrutějším hmotným nedostatkem, od přátel opuštěná celý svůj další život až do smrti strávila v největší bídě.

Vávra podává nejen životopis, nýbrž oceňuje též literarní činnost Němcové. Oceňuje význam jejích pohádek, českých a slovenských, význam jejích prací lidovědných a její činnost belletristickou. V belletristické činnosti Němcové rozeznává Vávra dvojí období. Do prvního období náležejí povídky založené na studiu lidovědném, do druhého období práce, v nichž dotýká se otázek společenských. Na příslušných místech podává Vávra též pěkné rozbory jednotlivých spisů. Zvláště důkladně pojednává o „Babičce." Vykládá její vznik a její složení, podává esthetické ocenění a různé (esthetické a věcné) výklady k jednotlivým kapitolám „Babičky" v tom pořádku, jak kapitoly v „Babičce" za sebou následují. Poněvadž tato okolnost, že jsou to totiž poznámky k jednotlivým kapitolám „Babičky," čtenáři, jenž nemá zároveň v rukou „Babičky," hned na první pohled nevysvítá, bylo by snad bývalo dobře tuto povahu výkladů vyznačiti hned nápisem a nadepsati „výklad a rozbor jednotlivých kapitol." Při těchto výkladech jednalo se spisovateli o to, aby líčení v „Babičce" uvedl v úplnou souvislost se skutečným životem lidu podkrkonošského a věci neznámější vysvětlil.

Vedle rozboru „Babičky" zvláště pěkně podařil se spisovateli rozbor Pohorské vesnice.

Co se týče výkladův o literarní činnosti Němcové, máme jen jedno přání, totiž aby p. spisovatel, dojde-li k druhému vydání, hojné literarní poznámky o spisech Bož. Němcové v různých statích roztroušené shrnul v jeden celek a spisovatelský význam Boženy Němcové vyložil ve stati souvislé. Toho tu pohřešujeme. Spis zakončen několika přídavky obsahujícími zlatá zrnka ze spisů Boženy Němcové (jsou podle určitých hledisk: Bůh — příroda — člověk — národnost — vychování — ženy — manželství — o práci atd. velmi pěkně uspořádána), několik charakteristických úvodů z jejích pohádek, ukázku z její fraseologie, přehled jejích prací (důležitý!), literaturu o B. Němcové a jejích spisech a přehled jejích prací o sobě vydaných. Na konec připojen stručný životopis Vincence Vávry a dvě mapky, znázorňující dějiště „Babičky" a Ratibořice. Poslední mapku (Ratibořice) zhotovil spisovatel sám. Spis zdobí hojně pěkných obrázků.

Velikou chválu zasluhuje sloh a mluva tohoto životopisu. Kniha psána jest klidným slohem vědeckým, ale při tom lahodným, milým a prostým vší frase — každé slovo — jádro. Mluva vyniká neobyčejnou přesností.

Spisovatel praví v úvodě, že vypsání života B. Němcové žádá svědomitého a láskyplného studia. Jest pravda, a těmito dvěma vlastnostmi, totiž svědomitostí a láskou k věci životopis Vávrův také skutečně vyniká. Z každého řádku cítiti pietu k slavné naší spisovatelce. To mile působí.

Končíme již tuto svou úvahu přáním, aby tento životopis došel hojného rozšíření zvláště mezi mládeží studující, pro niž především jest určen. Vyšel v „České Knihovně," kterou vydává Ústřední spolek českých professorův a rediguje prof. Bílý. Knihovna ta má

za účel poskytnouti dobré, skutečně cenné a potřebné četby zvláště mládeži studující. A tu dovolujeme si pronésti přání, aby redakce při volbě spisů přihlížela zvláště k těm disciplinám, kterých se studium školní jenom dotýká, ale soustavně prováděti nemůže. Pak by „Knihovna," doplňujíc vzdělání školní, měla v naší literatuře svůj zvláštní veliký význam a konala práci velmi záslužnou. Podobný pokus, vydávati cenné knihy zvláště pro studující, učiněn byl již dvakráte, ale pokaždé se rozbil o nepřízeň poměrů. Doufáme, že tento pokus konečně se vydaří a „Knihovna" se udrží, zvláště když jest řízena obezřelou a energickou rukou prof. Bílého. Jest ovšem na professorech samých, aby tohoto svého dítka neopouštěli, aby studujícím „Knihovnu" doporučovali a neopomíjeli je upozorňovati, že jsou to knihy, které pro ně vydávají jejich vychovatelé, knihy, jež se pro ně mnohem více hodí a mají pro ně mnohem větší cenu, než ledajaké ty povídačky, za něž mnohdy vyhazují drahé peníze. *Dr. J. Korec.*

Stopy mládí. Verše *Josefa Proška.* V Praze 1895. Nákl. „Krakovce," spolku akademiků západních Čech. Str. 96. Cena 50 kr.

Epilog.

Snad řeknou mi, že nemám myšlenek
ni formy umělé... Já tomu věřím!
Mám rád svou ves, zde lásku svoji měřím,
ne talent svůj a ne svůj mladý věk.

Chtěl jsem být sedlákem. Však osud v jinou
vrh' stranu na tom věčném kosmu stole
života kostku... Po studiích smýká
teď skrání mou. Mám jíti cestou stinnou
a lehčí, než jest zorávati pole.
(Tak aspoň u nás obecně se říká!)
A zatím svírá mne to, jako dýka
mne touha bodá po těch širých rolích,
kde s moudrým koněm člověk v rukách holých
lán zorává a vnuků sklízí vděk.

Padavky, nedozrálé ovoce míznatého, mladinkého básnického štěpu, jež asi naivní obdiv kolegův akademiků nedočkavě odvážil se vydati. Posud nic samostatného, vliv Macharův a Sovův příliš makavý. Po letech práce na shledanou! *K. Dostál.*

Kabinetní knihovna. Sv. 75. *Antonín Klášterský:* „Srdce i duše." Básně. Cena 60 kr. — „Noční violy." Básně. V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček.

Jakým byl p. Klášterský ve své první sbírce „Živým a mrtvým," takovým ostal i v poslední: Melancholický causeur s uhlazenou dikcí. Pravím causeur. Jeho veškerá tvorba zdá se mi býti nepřetržitou causerií. Pan Klášterský jest člověk, jenž nemůže býti bez veršování. Na každou maličkost — připadá mi tu na mysl tonoucí, jenž se chytá stébla — připíná a navíjí pavučiny svých sloh, měkkých, nevypjatých, zádumčivých. Málokdy tu závratně a opojně

zašumí křídlo veliké inspirace, málokdy zasrší blesk espritu — jen melancholie a intimní zadumání jsou začasté líbezným věnem jeho poesie. Chcete příklad?

Píseň samovaru.

Tma venku. Listí všecko dole.
Zlý vítr tluče v okeu rám.
Co samovar na tvrdém stole
mi zpívá, tiše poslouchám:

O, domov, domov! Jaká něha
a jaké kouzlo v čtveru stěn,
když lampy svit si na ně lehá
a tichem hlas můj zvučí jen!

Jen přivři oči. Nezdá se ti,
že lesem jdeš, jak šel jsi kdys,
že nad tebou šum korun letí,
že slyšíš bzučet, hučet hmyz?

Tu vlhká rokle. Kráčíš do ní atd.

Toto volné „sich-gehen-lassen" jest duší tvorby p. Klášterského, jeho nejvlastnější a nejsympathičtější ton. Nescházejí tu však ani básně, úmyslně stavěné k vůli konečné mravoučné pointě, rýmovačky, jejichž bezduchou fakturu už před lety v celé nahotě a prázdnotě odhalil p. Šalda. Co se tu staví prázdných slov a ošumělých rčení do řady a žene útokem na mysl čtenářovu! Ovšem marně.

Kdož p. Klášterskému upírají umění, nadsazují tak, jako ti, kdož jej postavili na vrchol lyrického Parnassu českého. Duše nehloubavé, unavené denní prací, rády jej vítají na svém nočním stolku a usínají, příjemně pomateny a uspány vůní jeho nočních viol. *K. Dostál.*

Nerozluční. Roman *Jany Mairetové.* Přeložil *J. J. Svátek.* V Praze 1894. Nakl. J. R. Vilímek.

Jany Mairetové romany se líbí a čtou hojně. Zvláště čtenářek mají — pokud vím — dosti mnoho. Jsou zajisté její zamilované historie schopny naliti do hlaviček mladých děvčat a studentíků plno snův, ale též nesprávných, naivních názorův o životě jimi nikdy nepoznaném. Mívají nátěr někdy realistický, ale v pravdě jsou hodně romantické, ve špatném slova smyslu. Jsou hezky konstruovány, plynně vypravovány, pěkně se čtou, mají jistou harmonii v celém ustrojení a poutají jistě zájem svého čtenářstva. K přemýšlení ovšem nenutí a něco nového v nich také nenajdete. Sentimentalní jsou dosti.

A naši „Nerozluční" nejsou v tvorbě Mairetové ničím zvláštním. Mají všechny přednosti i vady autorčiny. Obsahem „Nerozlučných" jsou osudy dvou přátel, přátel od mládí: Petra Fromenta a Štěpána Dorsata. Oba jsou úplné kontrasty a tedy podle obvyklého střihu zcela schopni, aby duševně i tělesně se doplňujíce, měli se rádi. A historie tohoto přátelství, historie života obou mladých umělců, charakternost jednoho a nestálost druhého, ochabování přátelství, úspěchy jejich v životě literarním i společenském, milostné aventury Dorsatovy, jež přivodí rozloučení přátel, líčí se dosti zajímavě. Oba hrdinové naši jsou ovšem — ač zdánlivě životu odpozorovaní — notně romanově střihnuti. — Mne bavilo velice, jak pěkně sarranžovala autorka děj, jak pokouší se také o psychologickou analysi, jak chce býti hlubokou, ale jak je přece jen mělkou. Líčení života vysokých

tříd společnosti francouzské je tak à la Ohnet. Četli-li jste Feuilleta, tož radím vám, abyste Mairetovou nechali na pokoji. Že nemohou se ani „Nerozluční" obejíti bez obligatní nevěrnosti ženy vdané, jež se pak probodne, jakož i bez rozvodu, rozumí se samo sebou. Vždyť by nemohli chudáci autorové à la Mairet ani o ničem jiném zajímavě psáti, kdyby nebylo toho. Vždyť říká se právem, že neřest je vždy pikantnější než ctnost. To jest už „panis quotidianus" podobné tvorby. Líčení života uměleckého, společné práce obou hrdinů-spisovatelů je lepší, ale nevyniká nad prostřednost. Celkem jsou všechny osoby romanu staří známí z francouzských i německých romanů, zaplavujících knižný trh a nemyslícím hlavičkám mohou snadno splésti ptačí mozečky a rozoumky. Jsou to figurky, odříkávající, co jim autorka uložila a jednající tak, jak myslí autorka, že by podle jejího rozumu jednati mohly. Psychologie a logika! nu, ta je ženská a známo je, že pro ženy platí v tomto ohledu od jakživa zákony jiné nejen v literatuře, ale i ve skutečnosti. Buď to musí člověk pokládat za problem, anebo za hloupost. Mravný zrovna roman není, ale nemravnosti mu také nemůžete zrovna tak veřejně vyčísti. — Překlad je dosti zběžně odbytý. *Fr. Holeček.*

Matice lidu. R. XXIX. č. 1. „Na vsi." Povídka. Napsal *Kolda Malínský.* V Praze 1895.

Věnováno památce Josefa Miroslava Rautenkrance, Josefa Devotyho a Jana Javornického, kněží a vlastenců vzorných.

Když přečtete tohle věnování, napadnou vám bezděky Raisovi „Zapadlí vlastenci." Čekáte také něco takového a snad chtěl p. Kolda Malínský napsati též něco takového, ale bohužel zůstalo vše jen při chtění. Hned jak začne člověk číst první stránku, cítí něco jako sprchu. Božínku, tak líčit kraj při západu slunce dovede každý šikovnější sextan a není třeba k tomu routinovaného vypravovatele, jakým konečně p. Kolda Malínský jest. Ale nestavme se na vysoké stanovisko umělecké vůči přítomné knížce. Pravda, mohlo býti v tom více umění přes to, že je knížka pro lid, ale konečně je mi „Na vsi" v „Matici lidu" desetkrát milejší než „Santa Lucia." Lid náš pochopí povídku „Na vsi" a konečně ji i dobře zažije. Má zajisté ušlechtilou tendenci, vzbuditi lásku a úctu k starým, dobrým vlastencům, našim křisitelům, zde kněžím, a úmysl ten budí ve mně za nynějších dob vždy úctu. A konečně ti lidé, jež nám líčí, jsou dobře zachyceni, neboť má p. spis. dobrý smysl pro reelné, hlavně pro detail. Že nemají v sobě mnoho životnosti, ale spíše vypadají jako mluvící loutky, toho si lid nevšimne. Komu pak asi napadne, že Veruna je ve své zášti a nenávisti zcela nepodařená, že Anička nemá na sobě nic venkovského leda šněrovačku a šaty, ale spíše že je to maloměstská koketka. Vše jest jasně vypravováno a dosti průhledno. Jak se Jeník poprvé setká s Annou, už víte, že Anna Jeníka od kněžské dráhy svede a že naposled bude svatba. K té svatbě dojde na konci po mnohých a mnohých překážkách skutečně.

Že je knížka někde hodně sentimentalní (na př. hrdina Jeník je tak sentimentalní, až je člověku na nic; jen chudák omdlívá a vzdychá po své znejmilejší), nevadí; lid náš to má rád. Nic se nedivte také tomu, že Jan byl tak brzy hotov a po uši zamilován; Anna byla dojista čertovské děvče! Pan spisovatel použil látky staré: Rodiče se nenávidí a děti se milují — a zpracoval ji též způsobem obvyklým. Námět tedy dosti otřepaný, ale, jak pravil jsem, odpustíte to pro ušlechtilé intence spisovatelovy, buditi a nabádati k dobru, k lásce k vlasti, k lásce k bližnímu a j. — Děj je dosti pěkně zauzlen i rozuzlen a slohem jasným a prostým vypravován. *Fr. Holeček.*

Knihovna lidu a mládeže.

Kytice. Sbírka zábavného a poučného čtení pro mládež. Sv. 27. „Kraslice." „Holubička." Povídky *K. Šmída.* V Praze 1895. Nakl. I. L. Kober. Str. 110. Cena 35 kr.

Krištof Šmíd píše sice dosti prostě a srozumitelně, ale rozvláčně; povídky jeho plny mravoučných a náboženských výkladů, které překážejí rozvoji děje, unavují a nudí. Místy upadá do sentimentalnosti, nepřirozené citlivosti, neurčitosti a mlhovitosti. Lidí zná pouze dva druhy: učiněné anděly, poctivce, šlechetné — a zlomyslné lidi ďábelské povahy, zlosyny. Takovými ďábelskými dušemi jsou Jan ze Skály v povídce „Kraslice" a dva přestrojení loupežníci v „Holubičce." Poctiví, šlechetní ovšem mají převahu. Dobro ovšem vítězí nad zlem.

Překlad není dosti plynný, je pln germanismů — překladatel se ani nepodepsal.

Sv. 28. „Příhody Jakuba Poctivy." Dle romanu kapitana *Marryata* mládeži vypravuje *Klára Reichnerova.* Str. 143. Cena 45 kr.

V knize této dosti zajímavě vypravuje se, jak z chudého, opuštěného sirotka, jemuž matka zemřela ohněm (nemírným požíváním lihových nápojů) a otec vodou (utopil se), z nevědomého plavčíka a žáka ve škole chudých, poctivou prací a svědomitostí stal se bohatý „pan" Poctiva, jenž mohl i jiným pomáhati a dobré prokazovati, jako to jemu dříve činili. Kniha hodí se pro dospělejší mládež; bohatý obsah a rychlý postup vypravovaného děje jsou přednosti povídky této, k níž látka čerpána že života plavců na řece Temži.

Sv. 29. „Medvědův chovanec." Pohádka pro mládež od *Jindřicha Uhlíře.* „Dětské srdce." Vánoční povídka pro mládež od *M. Mejsnara.* Str. 129. Cena 40 kr.

„Medvědův chovanec" je široko založená pohádka o tom, jak Josef Medvídek, jejž s matkou dva medvědi živili, vysvobodil ze zámku, jehož pánem byl drak, sličnou princeznu, kterou pojal za choť. Místy vypravuje se příliš ze široka, a celek nečiní dojmu pohádky umělecké. Trhané je vypravování v povídce „Dětské srdce"; neurčitost, nejasnost zastírá celou povídku o šlechetné Lidušce. Poznamenáváme, že všecky tři svazky se hemží omyly tiskovými. *A. Vlas.*

Besedy mládeže. Sv. 317. „Na venkově." Sbírka povídek o hmyzech. Mládeži podává *Karel J. Zákoucký.* S četnými vyobrazeními. Nakl. M. Knapp v Karlíně.

Pokud by šlo pouze o to, aby mládež poučena byla o škodlivosti různých hmyzův a o prostředcích, kterak je hubiti, tedy knížka p. K. Zákouckého dobře by vyhověla. Méně se nám však zalíbí forma, ve které p. spisovatel své poučení podává. Povídky střiženy jsou všecky dle téhož vzorku, tak že četba knížky brzy znudí. V každé povídce vystoupí vždy nějaká osoba, která vykládá o tom kterém hmyzu jako professor s kathedry. Na př. chalupník Jirásek vykládá o pilousu: „Jak vidíš, je to brouček malý, velikosti asi čtyry milimetry. Tělo jeho je válcovité a barvy hnědočervené." Nebo malá školačka Boženka své mladší družce: „...jest kovářík obilní brouk nepatrný, ale za to velmi škodlivý. Povrch toho brouka je pokryt velmi jemnými, hustými chloupky, barvy žlutošedé. Na krovkách viděti je po osmi řádkách žlutých teček, jichž mezery střídavě jsou temněji zbarveny." Tak v každé povídce spustí někdo přírodopisný výklad podrobný až do těch teček, chloupkův a milimetrů, jakoby četl z knihy. Tyto odříkávající figurky jsou u p. spisovatele již stereotypní. Podle nich poznáte každou jeho poučnou nebo mravoučnou povídku třeba potmě. *J. Horský.*

Zprávy.

Londýnské „Athenaeum" o kontinentalní literatuře za dobu od července 1894 až do července 1895.

Belgie. Na poli krásného písemnictví nemůže se právě udaná doba (svrchu) vykázati zvláštní a hojnou úrodou, ta byla daleko větší v oboru socialních věd. Tak vydány v 2. svazku essayí a studií články † Emila de Laveleye, jež vyšly v letech 1875.—1882. v různých revuích Vřele psaný životopis a ocenění jeho děl napsal hrabě *Goblet d'Alviella.* Vůdce vědeckých socialistů *Hector Denis* vydal některé ze svých bádání v knize: „La Dépression économique et sociale et l'histoire des prix." Jeho kolega z university brusselské *Ad. Prins* uveřejnil dílo: „L'organisation de la liberté et le devoir social." Zavedení všeobecného volebního práva v Belgii pohlo mnohé spisovatele (E. Duboisa, M. G. Legranda a M. Vauthiera) ke studiím téže otázky v jiných zemích. Vytýkáme ještě *H. Langerrocka* „Le socialisme agraire" a *Ernesta van Ellwycka* „Le salaire et la protection." *V. Brants* z katolické university v Lovani pokouší se o aplikaci zkušeností z minulostí na přítomnou krisi ve svém spise: „Les théories économiques aux XIIIe et XIVe siécles." Na poli válečnictví stůjtež jmenováni general *Brialmont* svou prací o obhajování států a o opevňování ke konci 19. stol., a *Ed. Descampsa* dílo: „Les offices internationaux et leur avenir." V oboru starověké historie pracovali prof. *F. Cumont* („Mysteria Mithry") a *J. P. Waltzing* (o cechovních korporacích u Římanův), o novější historii vydali práce prof. *Maurice de Wulf, Dr. O. Laurent* a *Ch. Woeste.* Jmenujeme dále pokračování výtečné

„Bibliotheca belgica" od *Van der Haeghen, Arnolda* a *Van den Berghe*, knihovníků ghentské university, potom 11. svazek korrespondence kardinala Granvella od *Ch. Piota*. Rovněž o Africe vydáno několik děl, jakož i cestopisů z jiných světa dílů. Na poli krásného písemnictví vedou se šrůtky a tůčky mezi literarními magacinami a přispívateli jejími, stoupenci to různých směrů literarních. Na poli literarní kritiky zasluhuje zmínky prof. *Thomasa* „Histoire de la littérature latine jusqu' aux Antonins," potom práce vicomta *de Spoelbercha* „Lundis d'un Chercheur" a zvláště zajímavá historic politická a literarní o vlámském hnutí od *P. Hamelinsa*. O vlámském písemnictví, aby se věc neopakovala, bude zkrátka referováno až u Hollandska. Ref. článku o Belgii jest *P. Fredericq*.

Čechy. Referuje *Jan Krejčí*. Zmiňuje se předem o stoleté ročnici narození Pavla Josefa Šafaříka a oceňuje jeho význam, potom přechází k 25. ročnici úmrtí V. Hálka, dotýkaje se sporu za tou příčinou u nás se rozhořelého, a konečně vypočítává přední zjevy na poli krásného písemnictví u nás, o hnutí však v našem táboře, či jak se uvyklo říkati, v táboře klerikalův — ani slova! Ku konci vytýká práce vědecké, kamž zařaďuje jako katechismus našich potřeb a povinností *T. G. Masarykovu* „Českou otázku."

Dansko. V úvodě svého referatu zmiňuje se *A. Ipsen* o přemrštěné nervosnosti, již na jevo dávají mnozí spisovatelé v hledání nových směrův a hájení nových theorií, a dobře podotýká, že z toho ještě nikdy nepovstaly veliké a dobré práce. Přecházeje pak k povšechné charakteristice poesie a krásné prosy, vytýká patrnou všude náklonnost k symbolismu. Ze sbírek básnických zasluhuje pozornosti *J. Jörgensena* sbírka: „Bekendelse" (Vyznání). Básně ve sbírce té jsou prací zbožného poustevníka, jehož však zbožnost jest rázu více uměleckého nežli řeholního. Charakteristikou tohoto spisovatele jest jistá monotonie a nedostatek idejí. *Otto G. Föns* ve své básnické povídce „Angelina" líčí v libozvučných verších scenerii italskou. *A. Ipsen* vydal sbírku sonetův („Ekko"). Z povídek pozoruhodnější jest „Hjarl" od *Einara Christiansena*. Vypravuje se v ní prostým a klidným tonem historie mladíka od jeho chlapectví v bohatém, aristokratickém, ale poněkud jednotvárném domě, o jeho nadějích, snahách a zklamáních. Vynikajícím rysem knihy jest znamenitá charakteristika. *S. Schandorpl* pojednává ve své povídce „Studijní léta V. Vanga" tutéž látku, jen že jiným způsobem líčí najmě odpor mezi zděděnou vzdělaností a moderní plutokracií. Z děl na jiných polích vydaných zasluhují zmínky: *V. Vedelova* monografie o švedském romantismu, potom práce *P. Möllera* a *V. Andersena*.

Francie. Doplňkem k referatům ve „Hl. Lit." stůjtež zde z článku *J. Reinacha* tyto řádky. Z prací dějepisných čestné místo náleží memoirům kancléře Pasquiera a memoirům generala Thiébauda. Ze současné historie vydal *M. de la Gorce* „Histoire générale du second Empire," *E. Olivier* uveřejnil 1. svazek „L'empire libéral" a *A. Duquet* pokračuje ve svých dějinách obležení Paříže od Prušáků. Zmínky zasluhuje vévody *de Broglie* kniha o rak. allianci. Politických publikací vydána síla, kdežto z filosofických publikací zasluhuje uvedení jediné spis *Beaunisa* a *Bineta* „L'année philosophique." Četné jsou práce na poli literarní kritiky, jakož i publikace nákladné o historii umění, neméně bohatou žeň vykazuje poesie. Tu zvláště

pozornost všech na sebe strhl mladičký autor *H. Barbusse* svými „Pleureuses," dále uvedeny buďtež sbírky *H. de Régniera* („Aréthuse"), *M. Bouchora* (rozkošné „Noëls"), *Catulle Mendèsa* („La grive des vignes," hodně strojené) a *A. Bruanta* (natural). (O. p.) *A. Koudelka.*

Čechy. K posudku minulého čísla o spisku „Vzorové a pobídky" poslal nám p. spis. F. V. Kodym obšírnou odpověď, jíž uveřejniti nemůžeme, protože jest jednak nepoměrně dlouhá, jednak neodůvodněná. Nejasným písmem p. referentovým zaviněny totiž v referatě některé tiskové chyby (na př. Tremonille m. Tremouille, a j.), z čehož p. Kodym hned usuzuje, že p. ref. jeho spisku ani „řádně nepřečetl" (!). Ale právě na těch tiskových chybách nespočívají výtky p. ref., nýbrž na nepochybných vadách, na př. Romanzo*w*. P. spis. ujišťuje, že nepořizoval korrektury sám, a pak ovšem zcela dobře můžeme výtku o „Golici*u*" (m. Golici*n*) odvolati, což tímto činíme. Ostatní částky odpovědi, na př. že z generalovy duchapřítomnosti může se jí i mládež učiti, jsou právě sporné, t. j. p. spis. tvrdí „ano," p. ref. „ne" — tedy dostačiž, že to konstatujeme.

— Český spisovatel a správná, pokud možno, čeština měli by vlastně býti nerozlučni, ale nejsou, a belletrie nejnovější zachází s češtinou takovým způsobem, že bude zase třeba vypůjčiti si pohozené důtky z bývalého olomouckého „Komenského." Náhodou dostala se nám do rukou nejnovější knížka slavného reformatora české společnosti, knížka „Autora Nejmenovaného" z „Modré knihovny" (prý je to Dr. Václav Řezníček, jenžto ve své reformatorské snaze za literarní kotrmelce svoje rád volá na pomoc advokaty). V knížce té popisuje známým otřepaným způsobem „kus komedie českého života," a to češtinou takovou, že by priman za ni dostal dvojku; píšeť na př. našich, vinna, jímiž atd. To ovšem není komedie, když český spisovatel a modrý reformator nezná českého pravopisu — to je spíše smutnohra, jen že nebudí soustrasti, nýbrž něco jiného. Fr. Bartoš už tuším v „Rukověti" přibil spisovatelův sloh „novellistický," teď se hlásí praobyčejný pravopis ke svému právu Ale kdež pak! Veleduchové a pravopis, to, to!

— Pro živnostníky zaznamenáváme některé knihy, o kterých šířeji psáti nemůžeme. Spolkům katolickým věnuje prof. Fr. Janovský pěkný a zajímavý spis: „Práce křesťanstvím posvěcená a svatí patronové její" (v Telči, cena 50 kr.). — Řed. Fr. Rössler vydal u Šimáčka praktický spis „Parních kotlův obsluha a užívání" (cena 40 kr). — U Vilímka vydal odborník Josef Schreyer „Katechismus záloženský" (cena 50 kr.).

— Verše Jana N. Soukopa v úhledném vydání uveřejňuje souborně *Jan Halouzka.* I. svazek dosud vyšlý obsahuje básně původní (str. 188). Nakladatelem jest sestřenec Soukopův p. Boh. Neumann. Soukop, jak známo, není básník prvního řádu, avšak mluví od srdce k srdci, rozněcuje nadšení nábožné i vlastenecké a jen písněmi cyrillo-methodějskými postavil sobě pomník nehynoucí. Ctitelé Soukopovi uvítají vkusnou sbírku básní jeho zajisté s radostí.

Rusko. Literarní povětří Západu znamenati také v Rusku jak u nás. Dekadenti, básníci úpadku a symbolisté se svou chorobnou tvorbou přesazují se na ruskou půdu. Maeterlinck, Verlaine, Mallarmé, Hauptmann pilně se překládají do ruštiny a nalezají útočiště v „Novém Vremeni" (denník) a měsíčníku „Sěverném Věstniku." Vážnější časopisy, „Russkaja Mysl," „Věstnik

Evropy,“ „Literaturnoje Obozrěnije“ a j. energicky vystupují proti tomuto novému nezdravému směru v literatuře, profanujícímu umění i náboženství. V plodech dekadentů nalezne čtenář celé galerie zvrhlých lidí, alkoholiků, prostopášníků, idiotů, psychopatů, šílencův. U některých hrubý, křiklavý naturalismus střídá se s fantastičností a mysticismem. Většině nedostává se zdravého smyslu.

Hlavní básník a kritik dekadentů *Merežkovskij* v „Sěverném Věstniku“ uveřejňuje obšírný roman: „O t v e r z ě n n y j,“ v němž Juliana Apostatu příliš idealisuje, vtěluje v něm veškeru krásu starého světa, stavěje ji proti neleposti nových věkův a obléká jej v oblek dekadenta našich dnů s jeho láskou ke všemu neobyčejnému, archaickému. — V témž časopise v posledním čísle r. 1894. byla uveřejněna povídka *F. Sologuba,* napsaná v duchu dekadentů: „T ě n i“ (Stíny). Je to podivná historie duševní choroby mladého gymnasisty, od narození nervosního, jenž místo knihami obírá se hrou „v stíny“: různým způsobem složené ruce, jejichž stín při svíci padá na bílou stěnu, tvoří temné silhouetty. Duše jeho všecka se zahloubá do světa fantasií, probouzených stíny oněmi. Matka s bolestí pozoruje syna, ale časem sama hraje si s ním na stíny a je blažena tímto převráceným životem.

Básně v duchu dekadentů píší do „Sěverného Věstn.“ *Merežkovskij, Minskij, Gippius* a j.

V „Novém Vremeni“ p. *Lichmanová* uveřejnila povídku „Neprijatnyj slučaj,“ v níž kreslí dvě psychopatky, dekadentky, zvrhlé ženy a nepřirozenou, hnusnou scenu mezi nimi.

— Několik pěkných povídek přinesl měsíčník „Russkoje Bogatstvo,“ jehož spoluvydavatelem stal se *Vlad. G. Korolenko,* jenž tu uveřejnil první ze svých zahraničných náčrtků, nadepsaný „B e z j a z y k a.“ Je to historie rodiny Lozinských, vystěhovavších se do Ameriky ze západní Bílé Rusi. Hlava rodiny, Josef Lozinskij, vystěhoval se do Ameriky, kdež se mu dobře dařilo. Dopsal tedy ženě, kterou na cestě provází bratr její Matvěj Dyšlo a jeho přítel Ivan Dymo. Z Hamburga však Anna, manželka Lozinského, odejela dříve, než bratr s přítelem, kteří cestou sešli se s mladou krajankou Annou. Korolenko líčí příhody a dojmy na moři. Tragičnost postavení těchto lidí záležela v tom, že byli „b e z j a z y k a,“ neznali angličiny, neznali okolností a společenských poměrů v novém světě. V New-Yorku našli na štěstí dřívějšího ruského poddaného, žida Borka. Dymo záhy naučil se aspoň několika slovům anglickým a zvykal životu americkému; Matvějovi nelíbily se americké mravy. Když vedl Annu do služby jakési paní, Polce rodem, zbloudil v jednotvárných ulicích, a neznaje anglického jazyka ani mravů tamějších velice mnoho vytrpěl, než se naučil angličině a stal se dělníkem na farmě, kamž si za ženu přivedl Annu. Korolenko, jenž nějaký čas pobyl v Americe, velmi dovedně nakreslil tu temné stránky života vystěhovalců do nového světa, kde mnoho trpí „bez jazyka“ i bez chleba. — *J. Bunin,* jehož sbírka veršů neměla žádného úspěchu, uveřejnil v témž časopise náčrtek „N a c h u t o ř e,“ pěkný obrázek ze života, v němž nakreslil teple osaměle poslední dni života žijícího starce na poplužním dvorci; plné lyrismu je místo, kde stařec rozjímá o pomíjejicnosti všeho na světě. — *D. A. Abelďajev* napsal pěknou povídku ze života venkovského: „V o j á k A n t i p a ž e n a j e h o

Pelageja," dýšící životní pravdivostí a dramatičností. Je to pěkná illustrace k venkovské „moci tmy." Ženatý Antip byl odveden na deset let, žena však zůstala mu věrna. Když se vrátil, žili šťastně, pokud Antip nezamiloval se do Stepanidy. Žena mu to vytýkala, on jí vybil; Pelageja sešílela, mléko, jímž kojila dítě, vrazilo se jí do hlavy. Zatím ujala se jich nedaleká statkářka. Pelageja při novém porodu nabyla znovu rozumu, vyzdravěla, a záhy žili zase jako dříve šťastně, jen že sestárli.

— *J. A. Salov* v „Russké Mysli" uveřejnil novellu „Praktika žizni," k níž čerpal látku ze života venkovských statkářů. Salov netvoří nových typů, nerozbírá nejnovějších zjevů života, nýbrž bere události z bezprostřední skutečnosti, on fotografuje obyčejné lidi, kreslí to, co bezprostředně vidí očima. Postavy jeho vynikají realností, fabula bývá prostá, nesložitá; za effekty se nehoní, thema propracuje do podrobností. Realnost kresby a klidný názor na zjevy života — toť předností také této povídky, jejíž sujet jest až příliš málo zajímavý. Obsah je ten, že dcera zchudlého statkáře Chovanského miluje chudého souseda Sryvalina, ale po vůli otcově vezme si za muže starého, bohatého generala Kubrického. Tak jí velela „praktika života," která zahubila Sryvalina, jemuž nedostávalo se sil, aby bol svůj klidně snášel.

— *K. M. Staňukovič* vydal sbírku: „Novyje morskije razskazy i maleňkije morjaki." Povídky ze života námořního jsou nejsilnější stránkou talentu Staňukovičova. Čistý jazyk, živé vypravování, jadrný humor a měkká nálada — toť přednosti jejich. Obsahem náležejí k době konce padesátých a šedesátých let. „Kucyj" připomíná povídku Turgenevovu „Mumu." Nejvýznačnější v knize je vypravování o „nepokojném admiralovi," jenž obdržel staré vychování, byl hrubý a přísný, urážel zvláště mladé lidi. Kniha končí osobními vzpomínkami autorovými na vychování ve škole námořní. („Malí námořníci.") *A. Vrzal.*

Symbolismus a tisk. Jistý Angličan podal podivný návrh na reformu dosavadního systemu tisku knih černým písmem na bílém papíře. System ten je prý nedostatečný, aby podal lidské myšlenky; pouhá slova nepodají různých odstínů citu a myšlenky. Proto budoucně třeba užívati zvláště k tisku děl současných symbolistů barevných inkoustův a papíru. Inkousty jsou symboly zvláštních citů, papír — stavu duše. Žlutá barva bude znamenati radost, šedá — hoře, modrá — chladné rozsuzování, kaštanová — lásku, červená — hněv, fialová — ironii. Spojením odstínů dosáhne se bohatství výrazův. Až se taková reforma tisku provede, potom prý porozumíme symbolistům. *V.*

Feuilletony z Athen, jež podával v letoších „Květech" jakýsi *Gaston Humbert,* vzbudily takou pozornost některých čtenářů, že jeden z nich byl jimi pobídnut, aby sáhl věci hlouběji na kloub. A tu k radostnému překvapení svému shledal, že výzkumy a myšlenky našeho cestovatele Gastona Humberta nápadně, mnohdy i velice nápadně, i rouchem svým se shodují s tím, co píše Němec P. von Melingo v knize „Griechenland in unseren Tagen." 1892. Nechvalno nám...

FEUILLETON.

Stručný přehled dějin literarního hnutí maloruského.

(O.) Na Rusi po smrti cara Mikuláše dostali jak Kostomarov tak Kuliš a Ševčenko svobodu. Znova dali se tudíž do práce. R. 1861. založili první ruský časopis na Rusi „Osnovu," jejímiž redaktory byli Bilozerský a Kuliš. Téhož roku zrušeno nevolnictví a vlastenci ukrajinští přičiňovali se seč byli o vzdělání lidu, zakládajice školy, píšíce a rozšiřujíce knížky lidové, zvláště školní. Vystupuje mladá generace Anatolem Svidnickým (nejlepší jeho povídka: „Ljuboradski"), A. Konickým, spisovatelem pověstí nacionalně zbarvených a nejlepším životopiscem Ševčenkovým, nejlepším spisovatelem let šedesátých a sedmdesátých I. N. Levickým, jenž čerpal ku svým povídkám látku jak z lidu („Dvi Moskovki," „Mikola Džera" [nejlepší], „Burlarka") tak z intelligence („Chmary," „Pričena," „Nad čornym morem") a kromě toho zabývá se také historií, již popularisuje, a konečně M. Vovčkem (pseudonym manželů Markovičových Opanasa a Marie), spisovatelem drobných povídek ze života lidu.

Aby vědomí národní a vzdělanost rychleji se šířila, chápou se divadla, skládajíce divadelní kusy jak ze života lidu tak z historie. Z lidu brali látku Marko Kropivnický [„Glitaj" (Selský lichvář), „Daj sercu dolu, zavede v nevolu." „Titarivna"], Karpenko Karij („Najmička," „Chtovinen, veselohra „Martin Borula"), Opanas Mirný („Lichij Poputav").

V této činnosti šli s nimi ruku v ruce haličtí Malorusové, u nichž básně Ševčenkovy roznítily nebývalý život. Pod vlivem jejich založeny v šedesátých letech vlastenecké spolky (hromady) ve Lvově, v Tarnopoli, Kolomyji, Stryji, Stanislavově a v Břežanech. Staří sdružují se při zkostnatělé „Matici," za to mladí činí se tím více. Vystupují nové talenty Theodor Zarevič, Vlad. Šaškevič, Xenofont Klimkovič, J. Feďkovič, slavík zelené Bukoviny, zakládají nové časopisy: „Metu," „Večernici," „Nivu," „Rusalku" a „Pravdu."

Tou dobou (r. 1866.) přiznala se stará strana v organě svém „Slovu" k moskvofilskému programu, a donutila tak mladé k jednotné organisaci. Tak vznikla „Prosvita," spolek k šíření vzdělanosti a blahobytu, r. 1868. Za „Prosvitou" stojí mladé pokolení, ze starších jen kněží (Zajačkivský, Hlinský, Ustijanovič). „Prosvita" vydává hned knihy pro lid a působí blahodárně až podnes. Ale mladí nezůstali při tom; zakládali čítárny „Prosvity," jichž jest nyní naseto po celé Haliči skoro v každé větší obci, založili „Ruskou Besidu" ve Lvově (Rusofilové odtrhše se od „Besidu," osnují „Ruské kasino"). „Besida" béře si za úlohu zříditi a udržovati ruské divadlo za týmže účelem, jako učinili to vlastenci ukrajinští na Rusi. Divadlem ovšem dán podnět ku tvorbě dramatické, v níž nejvíce vynikal Ivan Franko

zvláště „Ukradeným štěstím" a „Snem Svatoslava," v dramatě pak historickém K. Ustrijanovič („Jaropolk") a O. Ogonovský, v opeře Lisenko („Rizdvjana nič," „Utoplena").

Ale mladí, nazvaní pro svůj demokratismus „lidovci" (národovci), organisují se i politicky v „Národní radě" a zakládají svoji akademii „Naukove tovaristvo imeni Ševčenka," starají se i o blahobyt založením pojišťovny „Dnister" a obchodního družstva „Nar. Torgovlja." Kněžstvo pak zakládá si „Tovaristvo imeni sv. apost. Pavla." Jsou to pokroky ohromné pro národ chudý, s málo četnou intelligencí. Všecko daří se znamenitě, ale jak již bývá, po přílivu jest odliv, po bujném létě podzim a zima. Těm neušli ani Malorusové.

Národní hnutí ukrajinské bylo ruským chauvinistům nepříjemno již dávno, ale nedosáhli vrchu, a tak hnutí to, ač nepodporováno, bylo aspoň trpěno. Tu však učinily tomu konec bouře polské. Ukrajincům přičítány podobné snahy, a kromě toho socialismus šířící se na jihu říše jakož i sektařství podněcovaly nedůvěru vlády. Tak vyšel r. 1863. ukaz, jímž zakázáno vydávati malorusky knihy náboženské, popularně-vědecké a pedagogické. Roku pak 1876. zakázáno dovážeti maloruské knihy z ciziny do carství bez dovolení vrchní tiskové správy při ministerstvu vnitra. Zakázáno též vydávati jakékoli knihy, kromě belletrických a pak histor. památek. Historická dokumenta poručeno vydávati pravopisem originalu a belletrii pravopisem velkoruským (etymologickým). Ale ke každému vydání bylo třeba svolení, jako k dovozu. Konečně zakázány maloruské divadelní hry a přednášky jakož i tisk textů hudebních.

Poslední dva zákazy odvolány r. 1881. a povoleno z vědeckých knih vydávati slovníky. Dosud však nesmějí se vydávati knížky náboženské, popularně-vědecké, pedagogické a ani přesně vědecké. Nesmějí se do carství dopravovati maloruské časopisy, knihy a brošury bez dovolení vrchní správy tiskové. O pravopisu platí nařízení z r. 1876. Předčítání a přednášky ukrajinské jsou naprosto zakázány; divadelní společnosti musejí střídati hry ruské s maloruskými, a na každé představení maloruské je potřeba dovolení generalního gubernatora nebo gubernatora, tedy i při opakování hry již jednou dovolené. Všecko to, co dovoleno, smí se ovšem tisknouti jen se svolením vrchní správy tiskové.

Tak podťaty na Rusy kořeny národní literatuře maloruské.

V Haliči zase vázne celkový pokrok pro strany. O utvoření se lidové strany (národovců) proti moskvofilům již zmíněno. Kromě toho však vznikla strana radikalní pod Iv. Frankem, Eug. Levickým a S. Danilovičem. Jsou to strany politické a zároveň literarní.

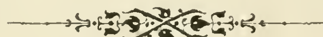
Moskvofilové píší rusky, vládnou „Maticí," národovci a radikalové malorusky. Ale mezi oběma posledními je zase rozdíl. Národovci jsou v literatuře většinou realisté, ale nacionalní, kdežto radikalové jsou více kosmopolity a kloní se k naturalismu. K národovcům v literatuře patří na předním místě Al. Konický, Vasil Čajčenko (drobné i větší povídky, nejlepši „Sonjašnyj promiň"), lyrik V. Šivenský, D. Mordovec,

povídkář s nádechem lyrismu, v Haliči pak V. Barviňský, V. Masljak, K. Ustijanovič, J. Barviňský, O. Ogonovský a z Bukoviny J. Feďkovič. Ogonovský napsal též obsáhlou historii literatury. Organem národovcům literarním je „Zora,“ politickým „Dilo,“ opportunistickým pak „Pravda,“ „Nar. Časopis“ a „Bukovina.“ K nim patří též kněžstvo, jehož časopisem je „Duš. pastyr.“

Hlavou radikalův a „naturalistův“ — ač mnohá jeho díla, pokud mi známo, nejsou nikterak naturalistická ani kosmopolitická — jest Franko, překladatel z češtiny, spisovatel dramatický („Son Svjatoslava“ a j.), epik („Panske žarty“) a povídkář („V Poti čola“); organem jejich literarním je „Žitě i Slovo,“ politickým „Postup,“ „Narodna vola“ a „Narod.“ Tak konkurrence — abych tak řekl stran — pobádá je vzájemně k činnosti, ale zase velice jí překáží přílišná exklusivnost strany vůči straně; každá podporuje jen to, co jí samou bylo podniknuto. Budoucnost mají jedině „národovci,“ ale ti praví, ne opportunní a radikalové, kteří mají v programu hospodářsko-politickém kollektivismus, všeobecné, rovné právo, v náboženství racionalismus. Nejvíce vykonala dosud ovšem strana národovců, zvláště v „Prosvitě,“ jež do nynějška vydala na 200 knih po 5000—7000 výt. Vůbec vydává se v Haliči knížek ještě dosti, nejsou ani dražší než naše; zvláště lidová literatura je dosti bohata; převládá v ní historie a hospodářství. „Prosvita“ vůbec je Malorusům tím, čím u nás Ústřední Matice školská, čím všecky lidové knihovny a dědictví, ale také tím, čím záložny a akciové podniky, onať organisuje všecko možné. Tak možno říci, že jsou Rusíni na jisté cestě k důstojnému postavení, ač dosud kromě 1 úplného, 2 kusých gymnasií a několika dívčích a průmyslových škol nemají než školy národní.

Na konec považuji za vhodné zmíniti se o sporu pravopisném. Jedná se o etymologii a fonetiku. Za fonetikou stojí všichni čelní spisovatelé jak národovců tak radikalů, fonetika zápasila v maloruské literatuře od jakživa s etymologií; na Ukrajině jí užívali, aby tím snáze vynikla národní samostatnost, a z téhož důvodu činí tak i v Haliči; a pak je fonetika mnohem jednodušší a tudíž snazší. Zakročení vlády, jež svého času nadělalo tolik hluku, není na úkor Malorusův, ač snad bylo předčasno, ale urychlí zápas ve prospěch fonetiky. O etymologii (pro niž ovšem moskvofilové až fanaticky horlí) a fonetice je poučnou brošura Frankova. Časopisy vycházejí dosud namnoze etymologií, aby si neodrazily odběratelův; ovšem až nastoupí mladá generace, odpadnou tyto „ohledy“ úplně.

Přehled časopisů důležitějších. Literarní: „Zora,“ „Žitě i Slovo,“ „Pravda.“ Politické: „Dilo,“ „Nar. Časopis“ (jež ovšem je vlastně polská. majíc téhož redaktora jako vládní „Lvovska Gazeta“), „Narod.“ Pedagogické: „Učitel.“ Duchovní: „Duš. pastyr.“ Dětské: „Dzvinok.“ Lidové: „Baťkivščina,“ „Čitalna,“ „Poslannik.“ Vědecké: „Zapisky Tov. im. Ševčenka.“ *V. C.*

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XII. 1895. Číslo 9.

Jacinto Verdaguer,

katalanský kněz a básník.

Studie *P. S. Boušky*. (Č. d.)

II. Druhý zpěv „Flordeneu“ (Sněženka) vede nás do zámku hraběte Guifra Arria, kde veškera posádka chystá se k boji. Gentil je v noci na stráži a pozoruje sněžný vrchol hory Canigó. Jeho zbrojnoš však mu vykládá, že to nejsou spousty sněhu na vrcholu, ale hermelinové pláště vil, které tam tančí. Plášť taký je nejmocnějším talismanem, ale dosud nikdo se s Caniga živ nevrátil. Gentil dosud nezapomněl na svou Griseldu: kdyby tak měl onen talisman, lehko by se dostal ku své milé. Láska k dívce a ku vlasti v něm zápasí. Smí opustit místo přední stráže za nepřítomnosti Guifra? Zbrojnoš míní, že do svítání se vrátit může Gentil tryskem jede k hoře a vzhůru hustými lesy. Zde líčí básník divokou scenerii skal a stromů všemi barvami svého štětce. Konečně kůň nemůže dále; Gentil jej svěří zbrojnoši a sám leze vzhůru. Královna vil, Sněženka, vezme na sebe podobu Griseldy a okouzlí nešťastného Gentila. Chce se vybaviti a vrátiti, ale marně.

III. „Okouzlení“ (L'Encis). Gentil spí a víly mu zpívají vezouce jej na gondole po jezeře Caniga do paláce královny. Zde činí fantasie básníkova divy.

IV. „Pyreneje.“ Milenci vsednou do okřídleného vozu, na němž sedm geniů na východě sedm let pracovalo; do něho zapřaženo je sedm daňkův očarovaných. Letí a sotva se dotýkají vrcholů nejvyšších v pohoří pyrenejském. Básník tímto letem docílil velikého účinku, popisuje nám celé Pyreneje, které přehlíží se zlatého vozu vílina. Tento básnický popis patří zajisté mezi nejkrásnější líčení poesie světové a musí tím více nadchnouti Španěly, kteří pohoří španělské znají. Pro cizince přidána k vydání „Caniga“ instruktivní mapa Pyrenejí. Verdaguer vkládá umělecky do líčení hor staré legendy lidové, které se k různým místům pojí. Pravou perlou je tu zpěv o Maladettě, který podobně zdobí báseň „Canigó,“ jako Atlantidu „Ballada o Mallorce,“ nebo „Sen Isabellin.“ V tomto zpěvu nalézám krásnou definici Pyrenejí:

Co Pyreneje jsou? Had nestvůrný,
jenž vymrštil se z moře Asturii,
by vlnu pil, jež koupá Ampurii,
a celé pevniny tak přešel pruh.

Když netvor dosáhl již Středozemí,
jej vida, jak se přenesmírný vleče,
tu ranou svého hrozivého meče
jej ve dvě části přeťal mocný Bůh.

Tu mezi trupy, které rána dělí,
ten Francii, ten Kastilsku se blíží,
se tiché, zelené údolí níží,
tu Aran otvírá svůj květný klín.

Víla prolétnuvši celé pohoří, vrací se s Gentilem zpět k hoře Canigó.

V. „Tallaferro.“ Mezitím Tallaferro jako vichr projíždí Pyreneje. Od onoho večera na pouti u sv. Martina nemá stání. Ve spěchu staví se v poustevně Sv. Viléma. Svatý mnich jest na modlitbách, ramena rozepjatá ve způsobě kříže, oči v nebesích. Vybízí hned Tallaferra ku spěchu a daruje mu meč, v jehož kříži rukojeti jsou ostatky sv. Jiří Nikomu ho nemá dávat z ruky. Tallaferro odkvapí; železný zvon poustevny zní za ním.

Zvon, do kterého bije,
bez ceny jest,
ni ze zlata, ni z mědi,
ni stříbro, spěž,
jen pouze ze železa
je z dolů hor.
A na něm není zříti
stop kladiva,
leč prstů kajicníka
tam spatříte.
Kdys tento přišel k huti
do Montferrer:
Ať Pán Bůh vás tu chrání,
vy, kováři!
Já poustevnu si v poušti
jsem vystavěl,
mně dvéře daly duby,
dal oltář tis;
jen zvon mi ještě schází
pro zvonici,
bych mohl zvonit v bouři
na krásný čas,
neb v čase války s Maury
v něj udeřit.
Bych udělal jej, dáte
mně železa?
„Ó rádi, jen si vezmi,
však vroucí jest!“
Hned hrouže ruce v žáru
je světec bral,
jak s hlínou hrnčíř činí,
je uhnětl,
a naposledy mitry
tvar jemu dal.
A co byl slíbil tehdy,
to splnil dnes,
hned proti Maurům zvoní,
jak bil by blesk.

Tallaferro všude volá lid do boje. Jeda kolem tří vysokých věží zámku Cabrensu vzkřikne: „Sestupte s těchto výšin jako blesk Boží, neboť lavina Maurů valí se na Argelés. Nesestoupíte-li vy, vystoupí oni až sem, aby vyrvali jestřáby z orlích hnizd!“ A již řítí se ozbrojenci dolů. Ale hrabě spěje dál, na jiné výšině pyrenejské třikráte troubí na roh, a již horalé vybíhají a chápají se zbroje. Konečně spatří hrabě lodě maurské. které pozná dle půlměsíců na kůlech připevněných. Řítí se s vrchu dolů, provázen svými horaly, hejny havranův a mořských orlů, kteří větří člověčinu. Hrabě volá: „Bude dosť pro všecky!“ a spěje k přístavu. Nastane šarvátka krutá proti úžasné přesile Maurů. Hrabě je raněn zrádně jedovatou střelou, ale bojuje dál. Tu klesá oř pod ním a on je zajat. Čtrnáct Maurů, podobných katům, jej váže jako psa. „Proklet buď šíp, který mě ranil! Proč pak mi neprobodli srdce veskrz?“ Odnášejí jej na moře. Ó město Colliure, kterak truchlíš, že vidíš Tallaferra jako zajatce Saracenů! Kolem hraběte je tma a tma: „V této chvíli pomoz, Ježíši Kriste! Raději zemříti, než patřiti Mahomedu!“ Najednou trhá vazby a volá k sousedním bárkám: „Horalé, ke svým pochodním svatomartinským!“ Maurové mu nerozumějí a jeho hlídač spí. Horalé zapálí jejich lodi, Maurové marně se brání křesťanům přispěchavším, zajatci jsou vysvobozeni. Vynesou Tallaferra, starý horal zaříkává jeho ránu. znamenaje svatým křížem jeho záda, pronášeje při tom vysokým hlasem tato slova:

Jak stalo se, tak hned,
jak padne na tě hled,
se uzdrav ráno, vrať se zdraví
ve jménu Otce, Syna, Ducha zpět!

Hrabě hluboce oddychne a zrakem vlhkým hledí k horám. „Milý hrabě, udělal jsem vám bolest?“ — „Směji se takým ranám, měl jsem jich dosud devatenáct, tato je dvacátá. Ale o Gentila chvěji se, co dělá asi můj syn?“

VI. „Zasnoubení.“ Gentil zatím v kouzelném voze pluje do čarovné jeskyně Sirach, kterou nám básník ohnivě maluje. Následuje nadšená hymna na krajinu Roussillonskou. Víly oblétají v chorovodu milence, každá vypravuje, odkud přichází, líčí kraj svůj a přináší vzácný dar nějaký.

VII. „Probuzení.“ Sněženka zdobí se ku svatbě a víly mezitím vypravují Gentilovi list z historie jejího království, povídají o Pyrenejích, trůnu její slávy.

Víla z Mirmendy:

Přechod Hannibalův.

My víly od Mirandy, z Albery, z Vallespiru
jsme tančily kdys ráno ve hájích, v zahradách,
to v hájích statných dubů a křemeláků v míru
a sedmistrunná harfa nám zněla jako v snách.
Tu náhle slyšely jsme hluk temný v stráni vzadu,
jak bystřina když řítí své proudy vodopádu,
a hukot víc se blíží, hřmí echem v nesouladu,
co v Pyrenejích slunce se směje v soutěskách.

Zda větrem tají sněhy hor strmých na temeni
a nyní v řekách lijí své vody v tichý val?
či vysoká zvěř lesní své podnebí teď mění,
či černý vír, jenž ořem svou hřívu rozcuchal?
Vír, divá směs to vichrů, ta pustošící bora,
jež chaty vyvracuje, řek, jezer lůno zorá,
peň stromů láme jako nůž révu řeže shora
a v otepích je válí se hřmotem děsným v dál?

Toť bystřeň Hannibala; tu sekerou a pilou
mu deset tisíc mužů sem cestu otvírá,
tes skály hlavu sklání, dol mizí země silou,
proud řeky v divém šumu se přes most ubírá.
Kde skály, houští vadí, ty musí s cesty jíti,
na ránu drvoštěpů se stromy k zemi řítí,
a jeřáby a buky tak leží jako sítí
a líska rozšlapána jak tráva umírá.

Tu balearští nesou přes rameno své praky,
k nim z konopí neb z kůže si spletli provazy;
když z kruhu rozpálený, jenž sílu, žár dá taky,
ven kámen bzučíc letí, tu k zemi porazí.
Pak v tlupě lučištníci nesmírnou cestou spějí,
jim luky s šípů svazky na nahých plecích znějí;
hrot šípů jedovatý spíš raní ukrutněji
a ptákům v rychlém letu i křídlo urazí.

Pak níže lidu vlny a vlny následují,
to železné jsou vlny a vlny z ocela.
Na vrchu nejsou ještě, však pláně zaplavují,
pláň celou od Massany až k moři docela.
Své stříbrné šupiny na slunci v jasu ježe,
had obromný se jeví nesmírnou cestou běže
od Baňulu do Salce, od Salce až k Osseže,
že kolem Roussillonu dvě cesty udělá.

A prostřed v prachu víru, jenž všecko kolem halí,
zřít pláti ocel zbraně a štítů bronz a lesk,
jak v létě za večera když hrom se ozve v dáli
a skrze černé mraky se rozesvítí blesk.
Pak táhnou těžké stroje, jež válka žádá šerá,
jak valil by se balvan s hor výše, v dol se bera,
a země duní temně, když kolesa ta sterá
se točí, hryžou skálu monbramských u soutěsk.

Jak putující hory je následují sloni,
své kreslí silhouetty na Pyrenejí hřbet,
jim s cesty třístaleté jdou duby a se kloní,
kaštany tvrdé lámou jich nohou tvrdší hřbet.
Na nejvyšší z všech věží, jež zdobnou řezbou byla,
Hannibal přešel horstva, jež hřeben utvořila;
jej vidouc z mraku sjíždět, ó nebýt sama víla,
bych k nohám padla mu, zdál mít se boha vzhled!

Skal obr Monbram, který dol plní svojí slávou,
u nohou Hannibala se maličkým být zdál,
jej vida, zdál se růsti svou obrovitou hlavou,
v níž pouze blesk, meč mraků, až dosud s nebe pral.
Byl velký, statných plecí a postavou byl k žasu,
a zlatý krunýř zdobný kryl prsa mu až k pasu,
měl karthaginských junů i podobu i krásu,
lvu Atlasovu hlasem se zvučným podobal.

Pluk šlechticu jej vzácný vždy doprovází hbitý,
jak sluneční vůz stále má kolem zář a jas;
svá těla chrání štítem, jenž velký, kruhovitý,
jich zbraně planou zlatem i šatu skvoucí pás.
Pak africký lid černý jde, velká vřava tmavá,
dav Španělů svým mečem široký vzhůru mává;
až u Cann vojsko římské jej uzří, zazní sláva,
neb římský, slabý meč před tímto klesne v ráz!

Však než tam přijdou ještě, je jiná hradba čeká,
jíž protihradbou velkou je Pyrenejí svět,
to Alp je přetrhaná tu stěna odevěká,
a na ní strmé hory, jež sněhy jsou a led.
A mezi nimi v hloubi svůj příkop Rhôna vine,
had, jenž by voj ten ztopil ve vlně své jediné,
ten netvor sedmitlamý, by zhltil v hloubi siné
zbroj, slony, lidstvo všecko i bohy naposled.

Pak dvacet tisíc koní voj zadní dokonají,
vše Sahary to děti a bratří Samumu;
jak centauři ni sedla, ni uzdy nepoznají,
lid ethiopský s koněm srost v jedno ve tlumu.
Je vidouc na Alp lebi, italská mluví země,
co zdá se mluvit pláně, zříc v Pyrenejí témě:
Zda lavina ta lidská se s výšin řítí ke mně,
by chráněná má města zřítila do rumu?

Zdi strmé u Ruscina v dál vrhají své stíny,
zří zbraněmi se plnit jich zemi Sardové,
zří klidně na žně Marta, jak vlní se jich klíny,
tam koně, bojovníci, zde kopí, slonové.
Dí Říman: »Zvedněte se hned proti Hannibalu!«
tak včera říkali jim. Smích sklidil pochvalu:
zří sebe jako třtiny, jak stébla u přívalu,
a třtinou nezastaví se lidstva proudové!

»Mně udělejte místo!« dnes Hannibal jim vece,
»jdu v Italii, přítel jsem váš, nač míti strach?«
Jen posla vyslechnuli, však nesmáli se přece:
»Ať jde!« jest vše, co řekli a zavřeli svůj práh.
A po celý den vidí, jak pode věží kluše
proud vojska, těžké vozy, tu střely a tam kuše,
tu sekery a srpy; zří za ním ve předtuše:
Co hledá africký lev as v našich krajinách?
Co asi u nás hledá? V boj táhne s orlem Říma;
zem těsná pro dva soky, jenž míru nehoví.
Jde svrhnout pána světa se trůnu, ohněm dýmá,
buď v Carthagu neb v Římě otevře hřbitovy.
Proč lide bojovníků jdeš umírati v míru?
proč nejdeš stáda pásti u našich bystřin víru?...
My víly od Mirandy, z Albery, z Vallespiru
jsme tančily dne toho ve háji stromoví.

Tak končí vypravování prvé víly. Je to zpěv mohutný, který často bývá citován ve španělských listech, jako ukázka z „Canigó.“

(P. d.)

Posudky.

Karel Mašek (Fa Presto): Kyselé hrozny. Verše rozmarné a pošetilé. V Praze 1895. Nakl. Bursík a Kohout. Str. 137. Cena 90 kr.

Jeť vážná pravda nudná paní,
kdo rád si na ni vzpomíná?
Radš volím něco pro zasmání —
jeť posměch zbraň tak laciná!

Ironie a posměch intelligentního proletáře, jenž ošlehává svižným bičíkem svých veršů přetvářku a mělkost lidskou i národní — toť sbírka p. Maškova. Když se ve „Švandě Dudákovi“ počaly objevovat jeho imitace českých poetů na thema „Utíkej, Káčo, utíkej!“ vzbudil tento talent úžas a napjal pozornost, jeho parodie se připisovaly samému Sv. Čechovi. Nebyl to sice básník, jeho básně nebyly diktovány inspirací, byl to jen šašek poesie, ale jeho opičí kotrmelce byly znamenité. S tohoto nízkého stupně šaška se zdvíhá p. Mašek zvolna na stupeň kupletáře lepší společnosti, ba jednou nohou už stojí na výšině humoristy. Jeho verše plynou s gracií a lehkostí jarního pramene, rozměr a rýmy jsou v nich velmi dobré, ale poesie málo, malinečko. Pan Mašek to ví, sám se přirovnává lišce, jež nechce hroznů poesie, poněvadž k nim nemůže:

Ó moudrosti ty potměšilá,
též ctitelem jsem stal se tvým,
když Poesie zazářila
mi ovocem svým čarovným.
A srdce mého touze lačné
se zachtělo v ten luzný kraj —
však mojí duši posměvačné
byl ztracen kouzelný ten ráj;
i směji se jak hroznům liška,
když vysoko jí visely:
„Mne nemrzí ta jejich výška,
vždyť beztoho jsou kysely.“

Poesie, jež je viděním a věřením krásy, nesnese žíravé ironie a analyse, jíž je naplněna satirická duše p. Maškova. Nelze-li mu prozatím býti básníkem, chce býti alespoň humoristou. Humor je darem velikých duchů, kteří s orlího hnízda, se suverenní výše ustáleného názoru a rozhledu světového patří dolů na hemžení lidiček, ne s pohrdáním, ale s láskou, ne se škodolibým posměchem, ale se shovívavým usmíváním, jež se očima směje, ale rukama už pomáhá. Na tuto mocnářskou výši p. Mašek dosud nevystoupil, ale v několika básních se jí už značně blíží. Vtip, vítaný soudruh humoru, také mu není vždy po ruce, verše jsou většinou střízlivé, bez barev, bez obrazův a bez jisker. Jsou tu kuplety s banalními — nechci říci

trivialními — refrainy, jsou tu veršované úvodníky novinářské, jsou tu básně, jimž byly vzorem písně Čechovy, jichž hloubky však nedostihují — je tu však i několik čísel ryzích a vzácných, na kterých zakládám všechny své naděje v p. Maška. Jmenuji básně: „Až....“ „Cvrček,“ „Oči,“ „Bez moci,“ „Žal pana rady.“

Všelijaké bizzarní „modlitby,“ ignorování Církve, frase o Husovi atd. jsou právě v modě a dohrčí co nevidět, jak dohrčely ty slavné vozy husitské... *K. Dostál.*

Sborník světové poesie. R. V. č. 3. *M. J. Lermontov:* „Básně.“ Přel. *Fr. Táborský.* Díl II. 1833—1837. V Praze 1895. Nakl. J. Otto. Str. 160.

Mluvíce ve „Hl. Lit.“ 1892 o prvním dílu básní J. M. Lermontova, poznamenali jsme, že všecko, co subjektivní básník tento napsal, „má takový neb onaký vztah k jeho životu i osobě.“ Z té příčiny k básním těm učinili jsme několik životopisných poznámek. Podáme další poznámky.

R. 1832. byl Lermontov pro školácky drzé jednání z university vyloučen i vstoupil proti vůli babičky své do školy gardovních podpraporečníků, a tu tvorba jeho přijala politování hodný směr. Lermontov počal psáti oplzlé verše, jimiž získal si smutnoslávu. Z hulanské poesie této doby jeho literarní činnosti nelze vybrat žádné slušné básně, i učinil zcela správně p. překladatel, že hulanských veršů nepřekládal. Kdo však chce učiniti si nějaký pojem o poesii této, ať si přečte veršovanou novellu „Důchodňová,“ sepsanou o něco později, totiž 1836, kdež se vypravuje, jak třicetiletý hulan, štabsrotmistr, obehrál starého důchodního o všecko i o jeho mladou ženu, již pak odnesl si do bytu svého. Novella psána na způsob „Evžena Oněgina“ lehkým veršem, jinak však ceny pro naše čtenáře nemá. — Roku 1834. ukončil studia v kadetní škole a vstoupil do služby v husarském pluku dvorní stráže. Oddav se životu velkosvětskému, psal velmi málo, a teprve 1837 napsal krásnou báseň, která najednou proslavila jméno jeho: „Na smrt Puškina.“ Když veliký básník ten stal se obětí nízkých pletich ve světě aristokratickém, Lermontov pod dojmem nevole nad tím napsal verše, plné síly, pro které však byl uvězněn a pak poslán na Kavkaz. Vida, že mu hrozí žalář, obrátil se k A. J. Muravjevovi, autoru „Cesty po svatých místech,“ a v domě jeho při pohledu na palmy napsal překrásnou báseň „Větvice z Palestiny“; ve vězení pak napsal Lermontov několik pěkných básní, jako jsou: „Vězeň,“ „Soused,“ „Modlitba poutníkova,“ „Když ticho vlnívá se žlutající niva.“ Básně ty proniknuty citem náboženským, světlou nadějí v lepší budoucnost, klidem, něhou, smírem se světem, jsou důkazem, že lyrika jeho není plna pouze beznadějného zármutku a zoufalství. Truchlivé úvahy o životě svém předkládá nám básník v básních: „Zřím na budoucnost s bázní pravou,“ „Kazbeku,“ „Nesměj se, prorocká že tesknota mne jala.“

Když z Kavkazu ještě roku 1837. vrátil se Lermontov, napsal pěknou uměleckou báseň „Borodino,“ v níž básník ukazuje na

rozdíl mezi rytíři r. 1812. a současným slabým pokolením. Překrásna je „bylina“: „Píseň o caru Ivanu Vasiljeviči, mladém opričnikovi a smělém kupci Kalašnikovu“ (r. 1837.). Lermontov umělecky napodobuje tu jazyk, verš, tony i ducha poesie národní a dokázal, že správně porozuměl ruskému životu národnímu. Několika tahy výtečně nakresleny jsou rodinné poměry Kalašnikovův a krvavá msta kupce Kalašnikova opričníkovi, jenž znectil ženu kupcovu. Mohutně nakreslen obraz Ivana Hrozného s jeho podezíravostí, děsnou ironií a sarkasmem. Méně věrně nakreslen opričník. Kromě hloubky dramaticky rozvitého sujetu a historicky věrné kresby bytové stránky báseň vyniká uměleckou propracovaností částí i celku.

Lermontov se zálibou kreslil povahy hrdé, pánovité, divoké, surové, mstivé, byť i neschvaloval všech skutků jejich. Poněvadž pak v životě současné ruské společnosti nenalézal síly, energie, pravých hrdinů, hledal je na Kavkaze u polodivokých národů nebo ve starobylém Rusku. Básnická povídka „Hadži Abrek“ (1833) kreslí mohutnými tahy pomstychtivost. Hadži Abrek mstí se nad vrahem bratra svého i nabídne se starému Lezgincovi, jemuž kníže Bej-Bulat unesl milovanou dceru Lejilu, že mu dceru zpět doveze. Když ji nalezl, usekl jí hlavu, potlačiv v srdci svém lásku k ní i soustrast a dovezl hlavu Lezgincovi, jenž uzřev hlavu milované dcery, políbil ji a v polibek „vylil svůj život všecek.“

V „Bojarinu Oršovi“ (1835—1837) předvedeny dva hrdé, surové charaktery ze starobylé Rusi, z dob Ivana Hrozného: bojara Orši a dcerou jeho milovaného Arsenije. Orša miluje vášnivě dceru svou, přece však ji odsoudí uražen v pýše své ke hrozné smrti hladem, zavře ji do věže, protože chtěla tajně prchnouti s Arsenijem. Arsenij s hrdou silou vůle snášel mučení, nezradil druhův a prchnuv, mstil Oršovi i své vlasti, účastně se výpravy nepřátel na Rusy. Když Arsenij na poli válečném uzřel nepřítele svého, Oršu, vzpomíná si na milovanou dívku, ptá se ho na dceru, aby ji zachránil před nepřátely. Orša se zlostnou ironií mu praví, že jeho dcera miláčka doma čeká, aby rychle jel. Arsenij přijede k domu bojarovu, ale najde jen tlející kosti milované dívky.

Překlad Fr. Táborského je velice pečlivý; velikou píli vynaložil p. překl. zvláště na to, aby „Píseň o caru Ivanu Vasiljeviči“ přeložil pokud možná nejvěrněji. *A. Vrzal.*

Z cizích Parnassů. Překlady *J. Vrchlického.* V Praze 1895. Nakl. Bursík a Kohout. — **Tři knihy vlaské lyriky.** Přel. *J. Vrchlický.* „Vzdělávací Bibliotheky“ sv. 22. V Praze 1895. Cena 1 zl.

Nové dvě knihy překladů J. Vrchlického. „Z cizích Parnassů“ jest vlastně druhý díl knihy již dříve vydané ve „Vzděl. Bibliothece“: „Hostem u básníků.“ Jsou to překlady z let 1890.—1894. porůznu v časopisech uveřejňované a nyní v knihu sebrané. Kniha je sestavena týmž způsobem jako „Hostem u básníků.“ Vybíráno volně tu a tam, bez soustavy, pouze dle chuti a okamžitého zájmu

při četbě. Kniha je tím zajímavější, ježto výbor je rozmanitý a čistě subjektivní. Druhá kniha: „Tři knihy vlaské lyriky“ je více monotonní, ježto chce býti zároveň doplňkem „Poesie italské nové doby,“ knihy rozsáhlé a dosti úplné, tak že i v Italii samé se potkala s obdivem a živou pozorností učených kruhů. Vrchlický přidal ke knize „Z cizích Parnassů“ zajímavou předmluvu, která u nás tu a tam vyvolala odpor a diskussi. Vrchlický stěžuje si na malý zájem čtenářstva k jeho překladům. „Kdo poslouchá?“ praví. „Je to už jednou moje neštěstí tyhle anthologie, ta snaha, tlumočiti vše, co kdy z cizích literatur mnou zachvělo, českému čtenáři! A vymstila se mi pořádně. Stal jsem se obětí svých překladů, nebo v očích svých odpůrců jsem prý všecko nápodobil, co jsem kdy překládal. Theorie zajisté pohodlná. Ale přes to mne tato manie neopustila. A tak předvádím zase českému čtenářstvu dvanáct rázovitých postav básnických z moderních cizích Parnassů — jen z toho důvodu, že chci, aby, co jsem vskutku ryzího a velkého našel, stalo se majetkem naší poesie, která potřebuje vždy dále větších rozletův a obzorů, čím tesknější jest doba, i přes to, že stále méně je těch, kteří jsou ochotni naslouchati.“

Tato slova zasluhují úvahy. Myslím, že tu myslí p. Vrchlický polemiku p. Karáskovu v loňských „Rozhledech.“ Byla velice zajímavou a točila se kolem jisté ballady p. Vrchlického, která byla komponována ve slohu Mickiewieczově. Že by byl p. Vrchlický „všecko nápodobil, co kdy překládal,“ tuším ani nikde řečeno nebylo a pravda to také není. Ale něco na věci té jest. P. Vrchlický přinesl k nám nové světy nejen svými překlady, ale i svými pracemi původními. Že v poesii své původní jest hlavně žákem V. Huga, bylo jinde dávno dovozeno a tuším, že to i Vrchlický sám přiznal a svými studiemi nadšenými o Hugovi dokázal. Jeho časté a časté stesky v básních původních na zlý osud epigonů, kteří něco zcela originelního již vytvořiti nemohou, také tomu poněkud nasvědčuje. Že by p. Vrchlický nikde nebyl původním v básních svých, netvrdím, a bylo mu to i leckde od mladé naší školy kritické přiznáno a na čisté jeho skladby s uznáním poukázáno. Myslím však, že stesk p. Vrchlického jest bezpodstatný. Není ani jinak možno u nás lidí, aby jeden na druhého vlivu neměl, zvláště tací velduchové, jakými se p. Vrchlický po celý život svůj obíral. On nečetl pouze, ale on studoval. Jeho práce životní, jež přirozeně vedla k povolání učitelskému na universitě naší a jak tam platně prospívá, ptejte se jen jeho věrných a nadšených posluchačů. Mimo tento vliv bezděčný, vidím v původních pracích p. Vrchlického i vědomý úmysl tvořiti v duchu toho a onoho mistra, jehož díla byl studoval a překládal. Kdo se zabýval poněkud svědomitěji překladem některého díla vážného, myšlenkami sytého, ten sám ví ze zkušenosti, že nesnadno se na dlouhý čas vymaniti z kouzelného kruhu toho, jehož myšlenky i s formou jejich tlumočiti se snažíme. Zde se rozmyslí a převáží stokráte každého slova autorova, které nemůže zůstati beze stop

v naší duši. A pak obdiv ke krásám originalu nutí a nevědomě vede nás k tomu, abychom se snažili sami vytvořiti cosi podobného. Je to měření sil, je to v případě šťastném vlastní uspokojení nad sebou, je v tom požitek duševní. Je to duševní zápas Jakubův s andělem, kdo s koho? Konečně přítel p. Vrchlického, poeta a učenec Dr. Albert, sám na to poukázal, jak nám Vrchlický vytvořil nové světy v poesii naší, jak tlumočil nám krásy antiky, renaissance, norské poesie atd. Myslím, že to bylo u p. Vrchlického úmyslné. Obohatil naši chudou poesii domácí a získal si tím zásluhy veliké; že by ale při této práci stal se zcela otrokem ideí cizích a ztratil svou individualitu vlastní, toho nemyslím.

P. Vrchlický je příliš formalním virtuosem, jehož cizí divy svádějí neustále k reprodukci. Důkazem zvláště názorným je k tomu Rob. Southeyův „Vodopád Lodorský." To je koncert Paganiniův na housle „Rej čarodějnic." O myšlenku zde nejde, jen o bravuru, o kejkle rythmu a rýmu. A tak hlavně formalní, obtížná stránka cizích Parnassů jej sváděla a nutila ku překladu, aby tu tím více ukázal svou techniku veršovou. Zde však myslím, že je pro pana Vrchlického dnes veliké úskalí. Jeho fysická práce veršovnická jej svádí často k rýmům, které zase přinášejí sebou myšlenky od originalu odchylné. Sjede přečasto v cizí koleje, než ve kterých se pohybuje verš orginalu. Spousta původních veršův a absolutní znalost všech možných rýmů českých jej k tomu svádí. Překladatel, který nemá formu tak v moci jako p. Vrchlický, více přemýšleti musí, často mnoho a mnoho variac zavrhne, než se mu podaří pokud možná nejvěrněji nápodobiti formu originalu. Proto se mi nerýmované překlady p. Vrchlického mnohem více libí než ty rýmované, ve kterých, přes všecku mistrnost dikce, stále cítím p. Vrchlického. A to mi vadí nejvíce tam, kde básnický genius p. Vrchlického je zcela různý od genia autorova. Lépe se mi líbí překlady p. Vrchlického z frančtiny a najmě z Huga, než jeho převody básníkův anglických. Úsečná dikce těchto mnohem lépe a často až virtuosně daří se p. Sládkovi, jak toho příkladem nad jiné zajímavým je překlad „Hebrejských melodií" obou, společně vydaný. A zde bych se již dostal k vlastní otázce o překládání veršovaných a rýmovaných prací básnických.

P. Vrchlický praví v úvodě k této knize: „Jsem z těch starých šosáků, kteří ještě myslí, že forma jest n e r o z l u č i t e l n o u č á s t k o u o b s a h u, a proto jsem se snažil tuto stejně vedle obsahu zachovati. Vím, že nové doktriny krčí nad tímto způsobem pohrdlivě rameny a žádají jen překlady otrocky věrné — tedy prosaické. Ale pak bych raději vůbec nepřekládal. Rythmovaná mluva prosaická, kterou zde zastanci nového směru odporučují, zdá se mi novým a ještě nebezpečnějším kamenem urážky; pak to není ‚ani žába ani pulec,' jako vůbec tak zvanou ‚báseň v prose' pokládám za největší nestvůru stylistickou." —

Co už to bylo výkladův a sporův o překládání veršů! V podstatě dávám za pravdu p. Vrchlickému. České ucho nikdy si ne-

přivykne na prosaický překlad, který chytá se každého slůvka originalu a školácky je překládá jako úlohu z grammatiky. Náš lid nebásní jinak nežli verši, ať rýmovanými, ať pouze assonovanými. Rapsodické překlady naší moderny neschvaluji. Jdou ve snaze po věrnosti příliš daleko. I v básni nejlepší jsou místa, slova, která jsou pouze spojkou, vložkou, pomůckou, aby verš byl plynný a rým včasný. Jsou klíny, kterých i básník nejlepší potřeboval a které myšlenkově jsou zbytečny a v překladu nevidím jejich nutnosti. Jsou naopak krásy formalní, které jsou podstatnou částí básně, které třeba nejvíce znějí a udávají ráz celé skladby — v překladě prosou se ztrácejí docela. V této věci jsem při překladě puntíčkářem. Krásné, zvučné alliterace, hry metra a rýmu, onometo poetické okrasy verše nechci překladem zničit. Uvedu příklad z knihy „Z cizích Parnassů" str. 186. z „Romance o Petru Aragonském."

Lou rèi en Pèire mounto à chivau,
E coume un lamp arribo d'avau.
A chivau,
Emé sa longo espaso
Arribo d'eilavau.

Přepisuji foneticky hudbu slov:

Lu rej | ẽn Pej | re mun | ta ci | vau
e ku | mũn lã | arri | bo da | vau
a ci | vau
eme | sa lõn | ge spa | zo
arri | bo dej | la vau

(Provençalské nosovky jsou slabší francouzských, asi mezi nosovkou francouzskou a čistým vokalem s následujícím uvularním *n*.)

Upozorňuji, že v originale jsou prvé tři verše slohy trochejské, ostatní dva iambické! P. Vrchlický překládal veršem pouze iambickým; pouze v posledních dvou verších ponechal rythmus originalu:

Král Petr skočil na oře,
jak blesk vzplá v nebes prostoře
tak skočil na oře
a se svým dlouhým mečem
se zjevil v táboře.

Slovní překlad zní:

Král don Petr sedá na koně,
jako bleskem zdola přichází.
Na koně,
a se svým dlouhým mečem
přichází z údolí.

Arribo d'avau a arribo d'eilavau jest totožné: z dola, z nižiny, z nízko položené země, t. j. z Aragonska. Překlad pana Vrchlického je volný, je mi však přece milejší než překlad prosou, ježto dobře vystihuje případný mužský rým, čtyřikráte se opakující. Ovšem úsečně, ostře vyznívající dvojhlásku *au* na konci veršů těžko vyjádřiti ozdobným zvukem českým. Jak mocně působí kratičký verš:

na koně,

po němž rychlým spádem iambickým sloha končí! Ve skladbách tohoto druhu žádám si ještě přesněji než p. Vrchlický zachování původní formy i co se týče metra.

Nevěřím, že nelze věrně vystihnouti překladem veršovaným a rýmovaným ráz originalu a že by se musilo myšlenkám originalu činiti násilí. Rozeznávám překlad řemeslný od uměleckého. Tento však stojí mnoho práce, často stojí básníka-překladatele mnohem větší námahy duševní, než produkce vlastní. A má-li to být překlad cenný, krásný, jest obtížným vždycky. Jakou řadu variantů kolikráte básník-překladatel zamítne, než najde pravé slovo a pravý způsob, aby všechny krásy originalu se zachovaly. Jak často jediný verš, ba jediné slovo stává se balvanem, přes který nelze dále, který však v jiné chvíli šťastné inspirace roztaje jako hrouda sněhová. Hledím na umění překladatelské příliš vážně, než abych je odbýval pouhým převodem prosaickým, třeba rythmovaným. Není to nikdy vše, co taký překlad podává. Bylo poukazováno na mnohé příklady básnických překladů nedostatečných. To nic nedokazuje, buď básník nedorostl ještě na svůj úkol, aneb, jak je to obyčejně, překlad byl pořízen ledabyle a první verse, která překladateli napadla, přišla již do lisu tiskařského.

P. Vrchlický v další části citovaného úvodu praví, že každý básnický překlad je kompromiss. Ano, ježto není dvou jazyků na světě, které by se zúplna kryly, ale nesmí tento kompromiss týkati se částí podstatných. Jsem toho názoru, že do překladu nesmí básník-překladatel vkládati myšlenek a obrazů svých, to považuji přímo za přestupek neodpustitelný. A třeba byla myšlenka ta sebe lepší! Není to potom original, ale je to překladatel. Naopak, pokud jenom lze, nevynechati žádného obrazu, žádné okrasy verše a rýmu. Jsou ovšem věci, které jsou nepřeložitelné pro obtíže a bravury jazyka, ale takové věci jsou pouhou dresurou verše, pouhou virtuosní hračkou a nepatří do vážného umění. Bohudíky však jazyk náš je tak bohatý, že překladatel svědomitý nemusí si stěžovati, naopak může díky vzdáti té poddajné a poslušné látce, kterou pod rukou má. Ovšem je k tomu třeba mnoho lásky a mnoho píle a vytrvalosti! —

„Z cizích Parnassů“ obsahuje ukázky z těchto básníků: Arnold, Bryant, Southey, Whitman, Browning, Adler, Meyer, Mörike, Wildenbruch, Pol de Mont, Gras, Hugo.

Tedy Angličané a Němci mají zde převahu nad živly romanskými. Jest u p. Vrchlického pozoruhodné, že se poslední dobou vytrvale zabývá poesií anglickou a německou. V úvodu knihy podány

věcné poznámky k jednotlivým ukázkám; lze to jenom schvalovati. Čtenáři, který nezabývá se specielně literarní historií, jsou takové vysvětlivky vhod. Jen bych si přál více klidu a méně dithyrambu, což hlavně se týká Browninga. Jsme vděčni p. Vrchlickému, že nám tohoto genia anglického uvedl do literatury, ale „zázraky poesie 19. století“ v těchto ukázkách právě nevidíme. „Fra Lippo Lippi“ jest těžce přeložen, jakož i místy monolog „Umírajícího biskupa.“ Jsou to psychologicky a skoro dramaticky dvě velmi pozoruhodné skladby, je to vír myšlenek, zvláště v druhé skladbě, úžasný, ale přes všecky účinné časové podrobnosti nevidíme v obou skladbách zázraku. Katolíka však musí básně ty urážet, zvláště druhá, svým kynismem až hnusným. Zakládá-li se na pravdě historické tato bizzarní poslední vůle, nevím, silně pochybuji, ale i kdyby měla historický podklad přesný, nevím, proč také věci odívati šatem verše.

Novum jest v knize p. Vrchlického rapsod Walt Whitman. Věřím, že takovéto básně je těžko překládati. Některá čísla, vzdor bizarní rozháranosti, jsou dikcí neobyčejně silná a mohutná, ku př. „To pochod byl v řadách“ a j. Dalo by se mnoho říci o tomto originelním duchu, stejně kaceřovaném stranou jednou, jako obdivovaném druhou. Ukázky v překladě p. Vrchlického mohou alespoň býti u nás podkladem vážného studia.

Pěkné jsou ukázky z provençalského básníka Felixe Grase, nynějšího „Capoulié“ felibrů. Proti staré katolické škole felibrů jest zastáncem snah protestantských, obhájcem Albigenských atd., odtud pochopitelny jsou některé básně jeho církvi méně přátelské, jako na př. „Lou paure Chivalié“ (Ubohý rytíř str. 176), kde si posměch činí ze zpovědníka. Překlad ukázek Grasových je místy příliš volný a váže se tuze na francouzský překlad Grasův.

„Tři knihy vlaské lyriky“ jest objemná kniha mravenčí píle, podávající ze starší doby poesie italské ukázky z osmi, z novější z desíti a z nejnovější moderní z patnácti básníků. Lví podíl odnesli si Cannizzaro a Carducci, kteří mají také básně v knize nejcennější. Celkem objemná kniha unavuje, nového nepodávajíc mnoho. Nechce být také než doplňkem anthologie u Vilímka vydané. Redakční exemplář časopisu zaslán nebyl. *S. Bouška.*

Dramatická díla *Julia Zeyera.* I. „Neklan.“ II. „Tři komedie.“ (O.)

Zeyer v „Neklanu“ ukazuje se nám jenom s jedné strany. S jiné jeví se nám v různých svých plodech jako romantik zvláštního rázu, jehož bychom v době literarních -ismů snad mohli pojmenovati exotistou, pokud rád uniká jak ve skutečnosti tak ve fantasii z našeho evropského ruchu socialního a politického, hledaje život krásnější, odchylný od našeho na východě, v těch zvláštních poměrech starých Židů, Číňanův a Japonců, jak si jej vysnil jakožto protivu dnešního života národů civilisací evropskou prosycených, a předváděje nám jej před oči i se zvláštní scenerií vlastní oněm vzdáleným krajům. Ovšem, není to skutečnost, co v mnohých plodech jeho vidíme, a

Zeyer sám za sebe zajisté mluví na str. 30. svých „Tří komedií" právě: „My umělci jsme věčně na slavnostech, jest jako bychom přebývali v krajině snů... Na zemi nežijem, náš jest palác světla, palác luny, bílý jako sníh. Přijdem-li někdy mezi vás, pak vzpomínáme na vlastní svůj kraj a okouzlujeme vás svými vzpomínkami." Tři z takových vzpomínek také obsahuje druhý svazek dramatických prací Zeyerových „Tři komedie." V nich jako v jiných dřívějších svých pracích (prvně, tuším, r. 1884. v „Gompači a Komurasaki") jeví se Zeyer naším Goncourtem. Vede nás na daleký východ a v rouše dramatickém předvádí nám Čínu, Japan a Palaestinu dob Abrahamových. Smělé to zajisté počínání v době bujícího realismu, ale Zeyer najde kruhy, které se zálibou budou naslouchati jeho osobám, třeba věděli, že se skutečným životem málo mají společného.

Největší ze tří našich komedií je dvouaktovka „Bratři," vzatá ze života čínského. Fabula její jest jednoducha: Ve vsi Vu žijí dva hedvábníci, Nurchazi a Peja, přijatí nějakým starcem za syny. Nurchazi přišed do Pekingu mocně dojat je krásou tanečnice Jaosien a zatoužil po sňatku s dívkou milující. Jaosien, která chce pocítiti v útulné domácnosti štěstí, jehož nenalezla v šumném víru velkoměstském, přichází k Nurchazimu přesvědčit se, zdali sídlí u něho štěstí, jak jí byl naznačil. Zatím však příchodem svým klid domácí pobuřuje, neboť vznítila mezi bratry žárlivost. Tu se objevuje, že Nurchazi jest bratr Jaosien, Peja pak dívkou, která zasnubuje se s Nurchazim. Jaosien propuštěna jsouc od svého ochránce, knížete Lo-Mengeje, zůstává u manželů nacházejíc ve štěstí jejich štěstí vlastní. — „Rodinný cit u Číňanů tak krásně a mohutně vyvinutý jest základem tohoto obrázku," a to právě dodává mu tím větší ceny. Dramatický živel převažován jest lyrikou, která v kusu bují, a jíž náležejí nejkrásnější jeho partie.

„Z dob růžového jitra" nazvána komedie druhá. Je to pastýřská hra biblická o 1 jednání. Děj vzat je z doby růžového jitra lidstva, z doby pastýřské, v níž vzrůstal Israel. — Izák s Rebekou přichází ku králi Abimelechovi, právě když skládá přísahu Baalovi, že bude potírati lež, a že každého lháře v říši jeho stihne přísný trest. Lhářem se také objeví Izák, jenž boje se o svou manželku a o sebe vydává Rebeku za svou sestru, čím právě vzbuzena v králi touha pojati ji za manželku. Když má býti Izák popraven, zachraňuje ho Rebeka dokázavši králi, že on sám jest největším lhářem, protože chce smrti Izákově ne pro jeho lež, ale že dychtí pojati ženu Izákovu za choť. Král doznav svou vinu propouští manžely v milosti.

Třetí komedie „Lásky div" jest japonská. Fudži-nami majíc ženicha svého Cúmu v podezření, že jest jí nevěren, vyslechne pomocí kněze bohyně lásky ve chrámě zpověď jeho, skryta jsouc v oděvu mohly bohyně, a přesvědčivši se o jeho nevině, odchází s ním, jsouc nadobro usmířena.

Jak hleděti na tyto komedie? — Začátky naší nové literatury byly skromné: literarní naše světnička byla podobna prosté světničce

měšťanské. Časem vzrůstal blahobyt majetníkův, a tak zdobena čím dál tím víc leckterými předměty ozdobnými po vkusu doby, které nejsouce potřebny dodávají jí nicméně půvabu tak jako světnicím našim bibeloty, chinoiserie a pod. Takovými ozdobami jsou také tyto práce Zeyerovy, jež dojdou obliby u mnohých čtenářův již pro tu elegantní formu, v jaké je Zeyer podává. Ano, ta zvláštní forma! Je podivuhodno, jak ji dovede Zeyer přizpůsobiti své látce. V „Neklanu" tak jako již ve „Vyšehradu" snad nenajdeme cizího slova, jimiž jindy Zeyer tak oplývá: autor chce býti cele český. V čínské, japonské a židovské hře zase snaží se také ve příčině formy vystihnouti zvláštní ráz dotčených národův, a proto se inspiruje jejich poetickými obraty, názory a rčeními, tak jako sestrojuje scenerii té které krajině vlastní s dovedností podivuhodnou. V té příčině jest Zeyer u nás unikum. *Kb.*

H. Sudermann: **Domov.** Drama o 4 jedn. Přel. *J. Kühnl.* V Praze 1894. Nakl. I. L. Kober. Str. 108.

Sudermannův „Domov" je vylíčením konfliktu dvojí moralky: moralky pěstěné v domácím zátiší pod bedlivým dozorem rodičův a pod kontrolou místního veřejného mínění, a moralky velkého světa, kde každý sám na sebe jest odkázán, kde ve shonu o kus chleba při bezúzdné volnosti pojmy mravní nabývají oné barvy, která nesnáší se nijak s moralkou křesťanstvím do rodinného života vštípenou. Jako rodinný život nedovede všech členů svých vychovati ke stejné mravní síle, tak ani široký svět s divokým existenčním zápasem nepůsobí na všecky stejně. Máme vzácné příklady mravní bezúhonnosti, jichž netkly se kalné proudy všedního života, a jsou opačné příklady pádu a mravní zkázy. Buď že je posledních víc, buď že více bijí do očí, potkáváme se s nimi daleko častěji i v písemnictví. Také Sudermann sáhl sem pro látku „Domova." Vytáhl v Magdě silný a živý exemplář, který probrodil se vlnami života, aby vyvolal označený konflikt dvojí moralky. A poněvadž to nešlo beze všeho nádechu romantické hrdinnosti, dramatik obklopil rekyni svou všemi půvaby dítěte velkého světa. Proto i při této obsáhlé demonstraci konfliktu dvou mravních světů podléhá skromný „šosácký" mrav rodinný a vítězí ona moralka široká, která nehledí tak na bezúhonnost tělesnou i duševní, jako na dobré hmotné postavení a silný zvuk jména.

Magda, dcera podplukovníka Schwartzea, mladé ještě děvče, nucena jest ke sňatku s nemilovaným pastorem Hefterdingem. „Otec řekl jí prostě: Buď poslechneš, anebo půjdeš z domu. A ona šla." Šla do Berlína a vzdělávala se pro divadlo. Již na počáteční dráze klesla. Svůdcem jejím byl pozdější vládní rada z Kellerů a z poměrů toho vzešlo dítě. Po 12 letech Magda jako slavná a bohatá zpěvačka vrátí se do svého rodiště. Tu odehrá se vlastní drama. Schwartze po delším zdráhání otevře dvéře zamítnuté dceři. Vyzvídá na ní její minulost a když dopátral se jejího poklesku, nastává katastrofa. Magda odmítá vládního radu z Kellerů, který chce s ní vstoupiti ve sňatek za cenu, zřekne-li se dítěte a divadelní dráhy. Starého

Schwartzea rozzuří tento odpor dcery proti návratu k řádnému, jak myslí, životu a namíří na ni bambitku. V tom raní ho mrtvice. „Ach, ten nešťastný domov!“ zalká nad chladnoucí mrtvolou svého otce Magda. „Kéž jsem se sem nikdy nevrátila!“

Magda, jak Sudermann ji pojal a podal, je povaha silného rázu, kolem níž ostatní tendenčně seskupené osoby se víc než z polovice ztrácejí. Svým chováním od jediného pohybu až k projevům svých životních názorů je brillantní herečkou, která zastiňuje všecky. Ani pastor Hefterding, ve kterém spisovatel staví protiváhu solidního občanského člověka proti světačce, nedovede jí čeliti ani přesvědčiti, což přece dovede u každého jiného (str. 15.). Jest na př. načisto ohromen, když Magda ve svém Confiteor hájí se proti němu: „Chceme-li růsti, musíme býti vinníky. Býti větším než náš hřích, to má větší cenu než čistota, o které kážete“ (str. 67.), tak že vyhrkne přenáhleně: „... chtěl bych býti takovým, jako vy jste!“ Starý Schwartze, který „nepřeje si znáti lidí, kteří nebyli na vojně“ (str. 22.), pozbyl za svého delšího odpočinku vojenského ducha naprosto, aspoň tak, jak jeví nám jej praktický život. Není to typ militarismu, vytvořený poměry a drsností vojanského života, je to loutka v rukou dramatika, aby tím jistěji seskupením starého vojáka, přísného pastora a prohnané herečky dal triumfovati umělecké mravnosti nad tělesně i duševně otužilými muži malého města. Z ostatních osob žádná nepadá na váhu: o svou karieru úzkostlivý rada z Kellerů, povídavá teta Františka, měkká dívka Marie ani zvláštní kadet Max nevymykají se z obvyklých přídavkových rolí v dramatických kusech.

Zvláštní divadelní ráz postavy Magdiny umožnil dramatiku dosti živých scen. Všecka nenucenost a tyranie velké herečky jeví se v ranních výjevech po první noci, kterou Magda přespala opět v domě svých rodičů (jedn. III.), pak při návštěvě maloměstských dam a j. Úloha Magdina s hereckého hlediska vůbec je vděčna. I zauzlování děje je dosti zdařilé, konec — mrtvice Schwartzeova — zaráží jako silně tendenční. Je to náhlé roztětí záhady, kterou Sudermann pokusil se luštiti, která totiž z obou moralek, jež v dramatu se srážejí, je lepší, a to ve prospěch moralky zastupované Magdou.

Co do překladu, p. Kühnl nevyšinul se ani k poměrné správnosti jazykové. Opakují se zde věci, jako od n i (30), tušim t o h o jen (30), teď j i sáhnu na zub (63) atd., s kterými potkáváme se na př. v překladech p. Kühnla a ve Schmidtových překladech Zoly. Ale i jinak co do jasnosti, přesnosti a hladkosti na překladě postrádáme mnoho.

I. Mráz

V třetím dvoře. Roman z pražského života. Vypravuje *K. M. Čapek.* Illustroval A. Scheiner. V Praze 1895. Nakl. J. Otto.

„V třetím dvoře“ je práce jarmareční. Jako jarmareční písnička o mordech, jarmareční obrazy nebo malby na panoramatech a musejích, jako zběsilá hudba kolovrátku u kolotoče rozeznávají se od příslušných výkonův uměleckých, tak přítomný spis rozeznává se a o tolik vzdálen

jest od kteréhokoli výplodu svého druhu, jenž činí jen i nejmenší nároky, aby považován byl za dílo umělecké. Sensačnost, vyzývavost, křiklavost, sprostota a mělkost v osnově děje, ve kresbě figur a v tonu vypravování jsou význačné vlastnosti tohoto romanu. Nejvyhlášenější krvavý roman v rudě pomalovaných obálkách neužívá horších prostředkův, aby dodělal se zamýšleného effektu. Ty baby, hokynáře, opilé kočí a vojáky, písaře, děvky, domovnice, trafikantky; jejich shon po požitku, přítomnou bídu, jejich šílenou naději chytající se nejslabšího stébla, loterní horečku atd.; vše to i s puchem, plísní a jinou neřestí, co dohromady tvoří život v nějakém tom „třetím dvoře“: kdož by toho neznal, ať z Prahy, ať z Vídně nebo z kteréhokoliv jiného velikého města? Ale nač pak se nám vše to povídá? Nač pak se všecka ta sprostota s fotografickou věrností vypodobuje a před oči předvádí? Odpověď na tuto otázku autor nám zůstal dlužen. Je patrno, že panu spisovateli nejednalo se o nic, než o nakladatele a o honorář. Našel, co hledal. Též illustrator napomáhal svým uměním, jak mohl, aby přednosti toho romanu k platnosti přivedl. Dostalo se knize konečně i slušné úpravy, ale proto do literatury počtena a zařazena býti nemůže, právě tak, jak tam přičísti nelze „Červeného Benedu,“ snáře a jiný jarmareční tisk vydaný „roku tohoto.“ *L. Šolc.*

Libuše, Matice zábavy a vědění. R. XXV. č. 1. „Hermína.“ Povídka z pražského života od *S. B. Hellera.* V Praze 1895.

Pan S. B. Heller je romanopisec-novinář. To dokazuje každým svým novým dílem a každou stránkou v knihách svých; zdokonaliv se ve vyjadřování myšlenek, naučiv se líčiti účinně fakta i nejjednodušší, vrhl se na povídku a roman. A píše zajímavé povídky a romany, jako když letí; nezdržuje se nikdy a nikde takovými hloupostmi, jako je psychologie, nestará se o duševní život svých osobností, nýbrž jen o dosti pochybný vnější effekt. Hraje si s osobami svých romanů jako jongleur s koulemi a dělá kotrmelce jako „létací muž.“ Pustil jsem se už několikráte vážně do studia jeho spisův, ale přišel jsem k náhledu, že by to byla zbytečná práce. K čemu také? Pan spisovatel bezpochyby ani nechce, aby se hledělo na výtvory jeho jinak než jako na lehounké, zábavné hračky, a proto není třeba vážné a věcné diskusse. Nemáme před sebou díla uměleckého, anebo jež by aspoň činilo takové nároky, a proto odbudeme vše také jen lehounce pro zábavu svou i čtenářovu.

Tedy předem vynašel jsem tentokráte, že je p S. Heller přece jen „realista.“ Prosím, jen si všimněte následujícího: Řekne-li, že manželka p. Křikavova se jmenuje Anastasie Křikavová, dodá ještě: rozená Šmorancová. Tu by ovšem měl býti pan spisovatel trochu důslednější a pověděti nám, je-li také manž. dcera Jana Šmorance z N. č. atd. Řekne-li, že má p. Křikava před sebou stříbrné náčiní kávové, hned vás potěší výpočtem celého příboru. Ale to nevadí; za to však, má-li mluviti o plesovém ovzduší, o tom ovzduší, jež právě by poskytlo umělci dosti látky na celou žhavou, životem sálající

kapitolu, odbude vás zkrátka, že to vše znáte už z novin, a že si to konečně dovedete sami též dobře představiti. Ah, Bože, toť skvostný nápad, není-li pravda? Možná, že si to představite lépe než by to p. spis. dovedl, a proto díky! Dále: Jídelní lístek odpozorován skutečnosti s bystrostí skutečně obdivuhodnou, neboť kdybyste nevěděli, že byly ústřice s cyperským, želvová polévka, mořská ryba Branxino a staré sherry, kapouni, srnčí hřbet atd., sotva byste si dovedli vysvětliti plácání starého Křikavy, t. j. jeho předmluvu k zasnoubení Herminy s Richardem. Je to skutečně extrakt moudrosti, zrovna jako ty řeči jeho o národním hospodářství — než pardonnez moi — to spadá jinam. Pan Heller je dále též znamenitý sarkasta, spisovatel hledící na osobnosti své s ironickým úšklebkem. Tak soudím hlavně z povedené figury Richarda Lebruna. Richard je totiž, aneb vlastně má asi býti vzor prázdného, při tom však prohnaného a raffinovaného hejska. Ale bohužel, podařila se p. spisovateli jen karikatura; zrovna tak je zkarikován i starý Křikava, jenž zastupuje druh otců dobrých, ale tvrdých. Kde se v nich ta tvrdost a umíněnost béře, to ví asi jen Pán Bůh. Já ne a p. Heller asi také ne. A jako karikatura mladého, vážného, myslícího a přičinlivého muže vypadá konečně i ten passivní hrdina Jiřík Hlavsa.

Inu všechno se nějak mění pod rukama p. spisovatele; řekne se vám, že je to tak a tu máš, člověk ne a ne věřit a na konec se dá do smíchu. V tom ohledu, přiznávám, mne romany a povídky takové baví velice. Kdo by se tomu konečně nesmál, jak je pan Křikava s holičem Matýskem fidél, anebo jak vám vážně pan autor vyzrazuje, že si někdo — nevím už kdo — v romanu rovnal řecký účes. Je to sice zrovna tak stejné, jako kdyby se mi řeklo, že někomu upadl od boty podpatek, ale prosím, nesmějte se potom.

Poznal jsem dále, že nabádá taky p. Heller k přemýšlení; neboť když řekne na př. vám, že byla společnost p. Křikavova nadšena „Vlastí“ v divadle, vznikne ve vás opravdová pochybnost a můžete si „něco myslit“. K přemýšlení povzbuzují i rozhovory o národním hospodářství.

V posledním referatě o p. Hellerovi pravil jsem, že se můžete v romanech jeho mnohému přiučiti a i tentokráte musím chválu tu opakovati.

P. Heller dále k svým povídkám také pilně studuje, jako na př. Zola, Bourget atd.; neboť co se asi chudák nahledá, než najde někde ve starých humorech šikovnou anekdotu ze života pražského, pařížského a Bůh ví jakého. Tu by však přece neměl užívati tak ošuntělých vtipů, jako je ten o bramborách, z nichž se ve stroji vyrábějí hned opilí dráteníci. To je přece i pro nervy „špagátové“ tloušťky mnoho. Když už má takový zvyk, že musí čtenáře anekdotou pobavit, tož ať je to vtip aspoň nějaký a ne nijaký.

Ale mluvil jsem o „Hermíně“ déle než jsem chtěl, a proto raději už konec: Přál bych si, aby pan Heller, může-li ještě, vrátil se tam, kde na dráze literarní začínal. Co psal tehdy, ač nebylo to

umělecké, přece aspoň bavilo; co však píše teď, soudného čtenáře musí nudit. Vždyť je na př. děj „Herminy" tak otřepaný, vypravování jeho tak ploché, bez barvy, bez ohně, tak zcela po způsobu interessantních zpráviček ve známých rubrikách denních listů, že se člověk diví. Se stránky mravné nevyčítám „Hermině" pranic, ale toho není dosti na povídku pro široké vrstvy. Přejeme si zajisté všichni, aby vkus čtenářstva našeho stával se vždy vytříbenější, ale takovýmihle výtvory stane se právě opak; přirozený vkus se ještě spíše pokazí.

Fr. Holeček.

„Ze světa pro svět." Povídky *R. J. Kronbauera.* V Praze 1894.

Přítomná sbírka obsahuje čtyři povídky, z nichž 2 (Bezejmenný — M. U. C.) váženy ze života venkovského a studentského, 1 (Noviny) ze života novinářův, a 1 (Akcesit) ze života sochařů. Pan Kronbauer není právě velikým spisovatelem-umělcem ve smyslu nejnovějších theorií, a snad ani nároků takových nečiní, soudě dle ducha, jimiž jeho povídky jsou provanuty. Hledíme-li na ně se stanoviska mody nyní vládnoucí, budou se zdáti skorem trochu zastaralými, poněvadž ani nerozškubávají duši lidskou na nejjemnější vlákna nervová, ani nestaví tak na odiv nadčlověcké přezírání všeho, co tu jest lidského, a shon po čemsi novém, nebývalém. Jsou to zcela obyčejné, krotké povídky, vypravující s jakýmsi účastenstvím, co spisovateli pozoru a pamětihodným se zdálo. Nic tu není světoborného — ale také nic, čemu by se čtenář z jakékoli příčiny vzepříti měl. Spisovatel někdy zbytečnou a mělkou reflexí, méně přiměřeným obrazem nebo ne zcela vhodným užitím cizího slova prozrazuje, že jeho umění vypravovatelské není ještě dokonale vyspělé, ale sama skutečnost, že několik obstojných obrazů ze života zachytil, dává mu právo. mluviti k určitému kruhu obecenstva. Jeho povídky mají proti mnohým jiným módním výrobkům aspoň tu přednost, žc čtenáře napořád neurážejí. Pravda, komu soucit (a odtud není daleko k sentimentalnosti) je takovým hříchem, že i nejslabší hnutí jeho naplňuje ho hnusem, ten asi bude spisovatele nejednou viniti ze hříchu. Ale rovněž pravda jest, že mnoho se děje v životě, co duši jen dosti málo jemnou a snahou po analyse zcela neotrlou, k soucitu pohne, a dechem sentimentalnosti ovane, která, jak bezohledně dnes ze všeho konání lidského, i z literatury, se vymítá, tak mocným proudem ne za dlouho se vrátí. Po odlivu — příliv. A konečně jedním z nejmocnějších kořenů, z nichž roste strom poesie, jest soucit. Tento soucit získává čtenáře a staví spisovatele na správné stanovisko vůči jeho předmětu. Takové příběhy, jaké spisovatel zde vypravuje, ve světě skutečně se vyskytují, a koho skutečnost sama by nenechala úplně bezcitným, zejména mládež a širší vrstvy lidu, i přes některé slabé stránky vypravování, knížku tu rádi si přečtou.

L. Šolc.

Naše knihovna. Řada I. Seš. 37.—41. *Ignát Hořica:* „Z vln života." V Praze 1894. Nakl. Bursík a Kohout.

Celkem 22 črt, nestejné ceny a z různých ovzduší. Vojenským obrázkům dáváme přednost. „Hádě," „Centrum" a „Vítězství" jsou

ovšem spíše jen anekdoty, jež i u čtenářů dosti dobráckých a lehkověrných vyloudí trochu podezíravý úsměv, ale konečně jsou lehce a svižně vyprávěny a pobaví; více beztoho autor nechtěl. Za to v ostatních je thema vážné, místy až tragické, a osvětluje sice letmo jen, ale příkře a ostře různé stránky vojenského žití. Autor jen napoví, ale stačí to úplně, aby na př. črtou „Náš pan nadporučík" vybavil ve čtenáři představu, co sprostoty a hnusu je mnohdy v ovzduší kasáren, jaká bezedná zpustlost někdy i v kruzích, jimž vojin je povinen slepou poslušností; je přímo cítiti z těch řádků, jak za takých okolností intelligentnímu a čestnému muži se musí zprotiviti vojenská služba až do nemožnosti. — „Štědrý večer na strážnici" nemá sice sujet právě nové, variantů je k nesečtení, ale hledí psychologicky odůvodniti smrt cikánovu; líčeno s dramatickou živostí a úsečností. (Tvar „ležejí" je bezpochyby pouhým přepsáním.) — Stejně zajímavé jsou historky z přístavu, mezi nimiž „Z Boky Kotorské" ceníme nejvýše jako zajímavý doklad k čistým mravním názorům slovanského jihu. — V cyklu „Z bojiště lásky" sáhl autor do všedního života, a illustroval několika příklady různé boje, jež ohrožují mnohdy život rodinný. Psychologicky nejsprávnější jsou „Oči" a „V boji o chleba" (!).

M. Zavoral.

Ottova Laciná knihovna národní. „Náladové povídky." Napsal *Fr. Xav. Svoboda.* V Praze 1894.

Tenhle referentský způsob kritisování je věru někdy také mrzutý, ba až obtížný, chce-li člověk poctivě podati úsudek o knize a ne jen tak paušalně ji odbýti. Dostáváte tu v jistých periodách knížky obsahem i cenou úplně rozdílné, a to nejen od různých spisovatelův, ale i od jednoho a téhož. A posoudíte je podle nejlepšího svého přesvědčení, všimnete si všeho i upozorníte na vše, co pozoruhodného, anebo co špatného. Soudíte z přítomnosti o budoucnosti a když po čase dostanete novou práci téhož spisovatele, zdá se vám, že jste se ukvapili. Očekávali jste něco dokonalejšího, aneb aspoň něco nového, a tu máš! abyste se zase a zase při každém novém plodu opakovali a odkazovali na to, co už jste jednou i dvakráte i vícekráte řekli. To právě mne mrzívá. Nechci tím snad povídkám, o nichž právě referuji, ubrati na ceně, neboť ceny umělecké jim upříti nemohu a také nechci, ale chci jen říci, že rozvoj talentu spisovatelského pokračuje často pomaleji než se kritik domnívá. A tak i v „Náladových povídkách" pokročil p. Svoboda od „Romanových paprsků" jen málo v před. Pokrok je tu, to jest jisto, ale přes to zdá se mi, že pan spisovatel stojí. Nerád bych, aby zůstal státi p. Svoboda, kde teď je. Jest zajisté znamenitý psycholog, řekl bych psychický naturalista, kdybych se nebál, že tím někoho pohorším, osvědčil se v povídkách všech, jež napsal; ale proč zůstávati stále při těch průměrných, jednoduchých stavech duší lidí malicherných, všedních? Proč nesáhnouti jednou také výše a zkusiti svou sílu, bystrost svého ducha na duších mohutných, silných, nad obyčejné niveau vypjatých, na vášních burácejících? Vždyť nemáme dosud moderního romanu a p. Svoboda

ukazuje, že by něco dovedl. Či si ještě netroufá a tuží jen své síly, aby nás tím více překvapil?

Celkem platí o „Náladových povídkách,“ co řekl jsem už v referatu o „Romanových paprscích.“ Ani tu není mnoho děje vnějšího. Autor tu obrací pozornost svou i čtenářovu hlavně na duševní pochody osobností a odkrývá nám nitro svých hrdin až do nejspodnějších koutečků, že známe každé zachvění, každé zavlnění myšlenky i citu jejich, ale přes to zdá se mi, že se dal skoro strhnouti svou cílovostí. Jsouť vyhnány zvláště „Vůně samoty“ a „Bratrova smrt“ v ohledu psychologickém tak vysoko, že se vám nezdají býti ničím jiným než demonstračními studiemi na duši lidské. Při tom ta prostota, skoro bych řekl suchost líčení! Pan Svoboda je přílišný analytik. Nevyčítám toho, je to dar vzácný, ale neškodilo by trochu více šťávnatosti, barvitosti, ohně.

Ale všimněme si blíže jednotlivých povídek. Jsou tři. První má název „Vůně samoty.“ Začnete ji čísti a je vám nějak nevolno, skoro ťadně začíná, nemůžete se zachytit něčeho, co by vás poutalo, a trvá to dosti dlouho než vás autor chytne; potom však jste jeho, ačkoliv se přece jen neubráníte dojmu, že je to vše vlastně před vámi reprodukováno a ne produkováno. Neprociťujete jaksi vše spolu hned od začátku, zvláště tam, kde vyvolává před vámi Havel své vzpomínky. Hledáte nějak příliš dlouho tu vůni samoty, tu zvláštní náladu, kterou vyvolává samota v duši Havlově. Než to je věcí čtenářovou a ne spisovatelovou. jak už jsem se jednou o náladovosti vůbec vyslovil. Zde ovšem padá na váhu, že „Náladové povídky“ náladu buditi mají. Než konečně cítíte též onen stesk a trpký smutek, který padá na Havla a Jarmilu, zvláště od polovičky povídky; neboť ona zvláštní tesknost, jež zmocňuje se vzdělaného, mladého muže, poznavšího život velkoměstský, ona tesknost a touha člověka naším systemem vychovávacím vychovaného. a tak ledacos už uživšího, kdy vlastně ani neví, co mu schází, zachycena a podána jest velice pěkně. Duše Havlova se chvěje stále, vysazována jsouc vlivu jiného ovzduší. A zrovna tak duše Jarmilina, na niž přenesl Havel své vzrušení. Za to líčení bouře je pramálo náladové; je to vlastně jen pomůcka, aby mohl autor dále na poli duše Havlovy podle jistého, už předem stanového plánu, operovati. Tu je hlavní věcí, jak působí vnějšek, bouřlivá noc, na rozechvěnou duši Havlovu. A kdo je vlastně ten Havel? Professor, mladý muž přišedší na venek, člověk průměrně vzdělaný a dobrý, s chybným, podle mého zdání, názorem životním, jenž mu byl právě falešným životem lidí našeho věku vpraven. Člověk skoro přesycený životem, jehož užíval jako většina nynější tak zvané intelligence. A toho postavil autor ven, na zdravý venkovský vzduch, mezi lidi s jiným názorem životním, s názorem podle Havla směšným, malicherným, ale v celku lepším než jeho. A teď demonstruje se, jak působí samota a lidé venkovští na duši Havlovu. jak vzniká v něm něco jako láska k lesních Jarmile, jak pociťují oba touhu po sobě a jak se přece odpuzují a na konec rozejdou.

Někdy se tomu Havlovi musíte skoro smát, tak na př. když vykládá, že člověk může žíti bez zásad. Ano, ale musil by být Havlem, a toho bych zrovna lidstvu nepřál. — Život a příroda nejsou krásny jen tehdy, je-li člověk pouze divákem a ne účinkujícím, stojí-li nad životem a ne v něm, nýbrž vždy. Třeba jen dobře a správně žíti. Ba myslím, že jen ten dovede a může krásu života a přírody oceniti a opravdu života užiti, kdo v pravdě žije, t. j. kdo v životě účinkuje. Tento názor Havlův zapáchá silně moderním dilettantstvím. Jen pozorovat, chápat a kochat se ve všem, ale nikdy jednat, nikdy se rozhodnout. Ubozí dilettanté! Nevědí, že člověk musí jednat vždy a všude a jedná i když myslí, že pozoruje. A trpí-li někdo někdy? Trpět musíme všichni. Je to trpké, ale člověk se musí umět ovládat a zapírat.

Druhá povídka „Pohrávání s proudem“ podobá se prvé v tom, že i tu mají se dva rádi, ale přes to vzájemně se sobě vzdalují a zase po sobě touží, zase se sejdou a na konec na vždy s trpkým smutkem v duši rozejdou. Ovzduší však povídky této jest zcela jiné. Osoby jsou živější, zvláště hrdinka, vzor to moderní, koketní, raffinované, dosavadním žitím přesycené ženy. Daniel i Helena jsou žitím na půl znavení, touží po zvláštním vzrušení a rozechvění, jehož se jim dostane plnou měrou v lásce, jež mezi oběma vzplane. Odsuzujete jednání jejich, ale přes to zdařilo se autorovi, učiniti je sympatickými. Láska mezi Helenou a Danielem, podle mého názoru, vznikla nějak příliš rychle; není mi dostatečně motivována, ač zase musíme tu počítati s praedisposicí ženy, jakou je Helena, ženy, kterou žene zvláštní vnitřní síla, aby se vrhala v dobrodružství. Vůbec tuhle vnitřní sílu, které autor nedefinuje a která konečně dá se pokaždé jiným jménem nazvati, nechává autor účinkovati dosti často. To právě je mi zase dokladem toho, že nehledí nikde na qualitu děje, ale na quantitu, že nesnaží se rovněž sám řešiti, ale udává jen směr, kudy se jistý pochod děje, jako ve svých dramatech. Stavy duševní jsou tu složitější, nálada těžší, dusnější. Správně vystiženo jest, jak se zdá Danielovi ve vzpomínkách vše nějak dojemnější, hebčí, náladovější. Vše se tu znovu zrovna do duše jeho vřezává, a proti vůli své vysazován je síle a moci touhy, jež žene ho k ženě milované. Vidíte tu také, že se autor vyjadřuje už jasněji, výrazy přiléhavějšími a věc vystihujícími. Cítíte ovšem ještě, že mu přece zůstává ještě ledacos v péře, ale nebude to dlouho trvat a dovede nám pověděti vše, co cítí a myslí zrovna tak, jak cítí a myslí.

Nejpatrnější je demonstrační ráz povídek Svobodových v „Bratrově smrti.“ Děje není tu skoro žádného. Líčí se, jak působí na duši člověka zdravého. zase jen prostředního, nemoc a smrt bratrova. Tu maně vzpomenete si na „Smrt Ivana Iljiče.“ Je tu trochu podobnosti; tam ovšem líčí se duševní stav samého nemocného, kdežto zde duševní stav člověka zdravého, vydaného účinkům smrti bratrovy. Tam je vnitřní děj, zde vlastně jen zachycování jednotlivých dojmů, nárazů vnějšku na vnitřek.

Pěkně vystihl autor, jak pomalu bledne dojem smrti a jak se Pilař probírá k přirozenému zapomínání, jak vedle onoho silného, omračujícího dojmu smrti pociťuje ještě dojmy jiné, slabší. Vůbec všude jeví se Svoboda jako znamenitý psychologický analytik. Jest zcela moderní v tom, jak umí rozpytvati nitro člověka do nejjemnějších záchvěvů; jest však dosud příliš suchý, střízlivý a proto sotva asi pochopí a ocení ho širší vrstvy. *Fr. Holeček.*

Vilímkova Knihovna rodinná. *V. Hladík:* „Třetí láska.“ Roman. Jméno Václav Hladík nabylo dosti dobrého zvuku mimo jiné sbírkou povídek „Z pražského ovzduší,“ o níž jsme podali zprávu v tomto listě čís. 5. a 6. t. r. Časopis „Čas,“ pojednávaje o přítomném romaně p. V. Hladíka, předeslal zajímavou poznámku (ač není-li to ironie a zlomyslná bajka, vymyšlená k poškádlení p. spisovatele), váženou prý z pramene věrohodného, dle níž jméno našeho spisovatele stalo se předmětem mystifikace blíže nevyložené. V. Hladík, původce romanu „Třetí láska,“ není prý ten V. Hladík, co napsal „Z pražského ovzduší,“ ba není to prý ani muž, nýbrž jakási dama.[1]) Pro ocenění jednotlivého díla o sobě jest ovšem docela lhostejnou osobnost autora, ale napsal-li souvěký spisovatel už celou řadu prací a vydal-li je, jest i pouhému zpravodaji nesnadno, vyhnouti se všemu srovnávání děl jeho mezi sebou a nečiniti mezi nimi žádných vztahů co do času, ceny, novosti, ba jest to nemožno, jedná-li se o talent nikoli vyspělý, nýbrž teprv se rozvíjející.

Tak jest v našem případě. Neměli jsme proč nevěřiti oné zprávě z „Času,“ když tamější zpravodaj jistil, že jest dobře zpraven. Ale přečetše pozorně roman „Třetí láska“, nemohli jsme se déle držeti víry, že by autor „Třetí lásky“ kdo jiný býti měl, než právě ten, co napsal „Z pražského ovzduší.“ Skrývají-li se přece pod jedním jménem osoby různé, proč neohradil se p. V. Hladík hned veřejně, zejména v listech literatuře věnovaných, proti tak smělému zneužívání jména svého, anebo proti zmatku z náhody tak divné nutně plynoucímu? Dle našeho mínění takové vyjasnění situace bylo povinností autorovou a posloužilo by jak jemu, tak obecenstvu.

Ale my v tu mystifikaci nevěříme. Nám p. V. Hladík, autor „Třetí lásky,“ i mluvou i látkou vypravování ukázal se býti týmže V. Hladíkem, co napsal „Z pražského ovzduší.“ Také náš roman vzat z pražského ovzduší, a jednotlivé karaktery i situace z této sbírky opakují se v našem romaně více nebo méně nápadně; nového tu málo. Pravda, kdo hledá najde. Ale jakési příbuzenství bez dlouhého vzpomínání se objeví mezi Drem. Mařikem a p. Filarem ze „Dvou protějšků,“ mezi Drem. Hřivným a Drem. Martincem i v jejich poměru k někdejším milenkám, nyní provdaným. Dr. Chvojka připomíná hrdinu z „Obchodní záležitosti“ a milence paní Bouskové, Dr. Haml písaře Kloubka v „povídce z kanceláře,“ kdež najde se i delirium tremens u Rychlíka široce rozvedené. Ta závistivá, pomlou-

[1]) V kterémsi časopise jmenována zrovna pí. Lauermannová.

vačná „pěna“ pražské společnosti („bourgeois“ pomyslí si čtenář), o níž se mluví dosti jizlivě na str. 52. nn. a j., známa jest nám ze „Svatebních šatů.“ I obrazy života kancelářského a soudního, z bohatých salonův i z komor chudiny najdou se v oné sbírce, barev úplně podobných. Rychlík se svým zhýralým, po krčmách a kavárnách ztráveným životem, zkažený student, zabloudilý umělec, jest figura velmi opotřebovaná, jejíž květ byl i v naší literatuře asi před 40 lety, a konečně Kroupův proces, jenž zabil svou záletnou ženu, která ho na mizinu přivedla, a hájením Dra. Maříka od poroty byl osvobozen, připomíná „Kreutzerovu sonatu.“ I mluva, ač tu daleko méně dbalá, často neohrabaná a hrubá, svou honbou za cizími výrazy a s význačným, po německu chybným slovosledem, prozrazuje autora „Z pražského ovzduší.“ My tedy klidně považujeme oba pány Hladíky za jednoho, aneb lépe řečeno, nevěříme v různost osob pod jedním jménem skrytých.

Z toho by ovšem nenásledovalo ještě nic. Horší už jest, že při této práci nemohli jsme ani zdaleka najíti oné pečlivosti a opravdové snaživosti, která do jisté míry zračila se ve sbírce výše zmíněné. Pan Hladík, jemuž psáti není obtíží, po řadě obrázkův a nálad chtěl sepsati roman — a sepsal knížku podobného rázu. Mohlo se to jmenovati také povídkou nebo novellou bez velikého rozdílu; ale roman lépe zní. Jaký roman? Student Rychlík, takový nadšenec, umělec (známe je), zamiluje se do švadleny na jevišti, kde hraje se za dobročinným, slovansko-národním účelem. Potom oba dají se na herectví a prožijí v rájské volnosti, ale beze všech nemilých následků, svou první lásku. Lehkomyslný Rychlík se zvrhne. Klára jej opustí, vystoupí s prospěchem na Národním divadle, jakožto slavná herečka na žofínském národním bazaru pro shořelé „Národní“ uloví advokata Dra. Maříka a stane se velkou paní k nemalé závisti pražské „bourgeois.“ Tři děti svému manželu povije, sama je kojí, opatruje, zkrátka jest výbornou matkou, ale při tom tak šťastna, že čím dále, tím jest krásnější; neboť dobře umí hráti úlohu ženy. Tu najednou přijde zchátralý Rychlík, a vyhrožuje prozrazením tajemství, vydírá na paní Maříkové peníze. Ona, nemohouc se ho zbaviti, svěří své tajemství Dru. Hřivnému, příteli svého muže a někdy ctiteli svému, s prosbou o pomoc. Ten nesvede nic, a Rychlík vyjeví Maříkovi tajemství jeho ženy, osočiv Hřivného. Maříka raní mrtvice, když byl vraha Kroupu slavně obhájil před soudem. Klára strašně naříká; ale po roce, když Hřivný vrací se z Paříže, kam si zajel „odpočinout a zahýřit“ (str. 259.), najde vdovičku veselou a při dobrém zdraví, v plné kráse, v Luzernu. Stará láska se obnoví a šťastné dvé i s dětmi a s guvernantkou vrátí se do Prahy. „Τοιόνδ᾽ ἀπέβη τόδε πρᾶγμα“ řekli by páni professoři, s nimiž Mařík mluvil „v přechodníkách“ (str. 220.). A proč by to nebyl roman? Takových příhod přinášejí noviny po tuctech denně. Je to snad dokonce i pravda. Pan Hladík vypravuje to dosti obratně, neméně obratně, než by vypravoval, že včera kdesi byly křtiny, že zabili tolik slepic, tolik kachen a husí a upekli je na pekáči.

Stejně pohnut odloží čtenář knihu; neboť jako ty husy a kachny vezmou za své, tak i v našem romaně každý dostane, co mu patří, a tím je věc odbyta: Dr. Mařík, uživ světa, co mohl, stal se slavným a bohatým advokatem, našel si vzácnou ženu a žil šťastně napořád, konečně jed pomluvy zakalí štěstí jeho a on skončí effektně, raněn mrtvicí po fulminantní obhajovací řeči. — Jeho žena Klára jest vtipná a pilná osůbka, domůže se místa svého ve světě, stane se velkou paní, neboť dobře umí hráti obě úlohy ženy, na jevišti i ve světě. Strachu měla sice nahnáno dosti, ale všecko dobře dopadne. Ona se pro Maříka neutrápí (je to rozumná, rozvážná ženská) a udělá zase dobrou partii s Drem. Hřivným, jemuž je dobrá i s tím, o čem Mařík nevěděl. Oni jsou oba spokojeni; proč by tedy čtenář jim nepřál toho štěstí? — Poněkud hůře ovšem skončil Rychlík. Delirium tremens, to není hezká smrt. Ale když on sám (str. 193.) praví: „Ale celkem, když věc dobře uvážím, stálo to za to!“ — proč by se čtenář jeho osudem znepokojoval? Dostal i on, co mu patří, čili vzal za své. Dr. Hřivný zase byl jako milenec trochu bojácný, „hlupáček,“ jak mu říká Klára vdovička (str. 265.); ale uměl čekati, i dočkal času, jako husa klasu. A byl šťasten, třeba na místě třetím. Proč by mu toho čtenář nepřál?

A to jsou asi všecky osoby, na nichž čtenáři záleží. Čtenář přečte knihu, ale podruhé po ní nesáhne — proč? Obsah její je tak obyčejný, tak všední příběh, jako lokalka v novinách. Autor dosti dlouho, ač ne neobratně, vypravoval, ale vlastně ničeho nepověděl. Čtenář zůstane nedotknutým, ať nedím nepohnutým (aby nám někdo nevytkl touhu po příhodách pohnutlivých). Jest mu tak, jako osobě, která poslouchajíc vypravujícího, najednou přeruší jej otázkou, o čem že to mluvil. I čtenář, přečta knihu, ptá se s podivením: „Proč jen se mi tohle povídá?“ Toto proč jest oním tajemstvím, jímž se liší dílo umělecké od všedního života. I nejvšednější příběh, umělecky pochopen, umělecky duchaplně nazírán, může býti vhodným předmětem tvorby umělecké. Možno to nazývati rozluštěním hádanky života, odpovědí na němou otázku ležící ve všem stvoření a v každém hnutí jeho, tragičností nebo komičností všeho bytí, prozařováním ideje hmotou atd. Této hloubky myšlenkové, tohoto světla duševního autor ve svém romaně osvědčil citelný nedostatek. Pohnouti musí autor čtenáře, zatíti do živého, krev rozvířiti. To se panu Hladíkovi nepodařilo, pročež si pomáhá effekty vnějšími, jako na divadle bengalem a blesky kalafunovými. Když Dr. Mařík obhajuje vraha Kroupu, zuří nad Prahou bouře s blesky a hromobitím od 4. do 6. hod. večer a déle (str. 239.—246.). Odtud názorně vypsaný konec Rychlíkův: delirium tremens (str. 257). Odtud dětinské na odiv stavění cizích slov, i kde toho není třeba, hlavně méně známých; z turfu, barreau, gaminský, komparsů, habitués, smobismus, dejeuner. Divně se vyjímá (str. 249.): ekstatické stopoření mysle m. ztrnutí. (Ztopoření — totě docela něco jiného.) Poněkud směšně: „v hlubinách rozervaných, temných a sivých mraků tančili ohniví běsi divoký kankan“ (str. 246.),

nebo: titanský boj z kontoaru (str. 217.). Ze snahy po vnějším účinku pochází volba výrazů hrubých, až sprostých, ve klamném domnění, že vypravování nabude rázu realistického. Tak se přes míru užívá přívlastku špinavý a slova špína: břeh (43), ulička (45), pomluva (53, 55), vychrstnuta byla špína (104), roman (105), stína (158) krčma (198), stěny (230). Odtud slova sprostá: civěl, randál, štrachal se, prošťouchl, vyšmejkla, Ježíš Marja! (volá paní doktorová Maříková str. 251.) — odtud trivialní: štebír, berdo, na becirku. Str, 263.: paní doktorová Maříková pana Dra. Hřivného štouchla loktem. Věru, toť pravý ohlas českého salonu! To není realismus, totě špatný surrogat realismu. Rovněž není realismem, když spisovatel čtenáře ne jednou, nýbrž opět a opět častuje líčením sprostých výjevů z krčem a pokoutních kaváren. I dialog snižuje se často k tomuto tonu, kdežto se strany druhé upadá v mělkost, ba v pošetilost, na př. str. 65., když Dr. Hřivný prostě radí starému mládenci Maříkovi, aby se oženil, a spisovatel o tom praví: „Mařík, jenž cítil duševní převahu svého mladšího přítele, převahu vážné, pronikavé myšlenky, čerpané z hlubin vědy, nad šumivou pěnou na povrchu se zmítající advokatské výmluvnosti, poznenáhlu se dal přesvědčiti Hřivným, že mu nezbytně schází žena, manželka, rodina...“ anebo, když Dr. Hřivný praví paní Maříkové (str. 159.): „Trpíte dvojí bolestí... jako matka a jako manželka.“ Jak to lze říci o Kláře? — Nemotorné jest vypravování Hřivného (str. 187.): „Tak tedy jsem šel“... atd.

Úprava knížky chce býti elegantní; vzdor tomu tiskovými chybami jen se hemží a jest nesešita, jako nejhorší leták. *L. Šolc.*

Knihovna „Besed lidu.“ Č. 19. Markýzka *Colombiová:* „Vánoční povídka.“ Z vlaštiny přeložil *Gustav Žďárský.* — Č. 27. Téže: „Matčina obět.“ Přeložil *J. V. Bělohradský.* V Praze 1895. Nakl. J. Otto.

Paní Colombi vypravuje nám tu dvě prosté příhody způsobem nelíčeným, téměř naivním, prozrazujícím ženu cituplnou, něžnou, která neumí sice hlásati převratných ideí, ale tu skrovnou pravdu, jíž poznáním se domohla a o níž přesvědčena jest, hlásá upřímně a s přirozeným nadšením, svědčícím, že co mluví, jde jí ze srdce. Idealy její jsou prosté, nehledané a během života dostižné. Ne ve shonu po rozkoších a v nevázanosti svobodného života spočívá štěstí mužovo, nýbrž v rodinném životě, v lásce a vděčnosti jeho milých, které však samy sebou nepřicházejí, ani za peníze koupiti se nemohou, nýbrž za mnohou lásku, práci a péči rodině za mladu věnovanou, za stara se sklízejí. Toť idea jedné povídky. — Idea druhé: Pravé matce žádná obět není těžká, může-li jen vykoupiti jí blaho svého dítěte. I ztrátu své cti matka dobrovolně za vinu si klade, aby zbavila syna chorobné myšlenky, že po otci zdědil souchotiny. A podaří se jí to: syn ozdraví úplně, a stane se otcem úplně zdravé rodiny.

Tyto myšlenky probleskující krátkým pásmem vypravovaného děje, dodávají povídkám těm rázu poněkud didaktického. Tendence didaktická nerada se nyní připouštívá dílu uměleckému. Ale myslíme, že neprávem. Naopak, pokládáme téměř za nezbytný požadavek díla

uměleckého, aby prozářeno bylo ideou, aby jasně nám tlumočilo filosofii svého tvůrce, t. j. prostě řečeno, jak umělec o světě smýšlí, jakými myšlenkami běh tohoto světa provází. Proto pouhé fotografování, mechanické napodobení skutečnosti nemůžeme pokládati za umění, byť sebe dovednější bylo. Vždyť i nejduchaprázdnější výrobek virtuosní dovednosti a neúmorné píle, jakých mezi kuriositami muzejí dosti lze spatřiti, jakoby hlásal nám: Hle, tolik dovede neunavná píle a dovednost cvikem získaná. Proto nemusí autor hlásati samá mravokárná pravidla pro děti; ví-li co lepšího, třebas i novějšího, ať to upřímně a s důvodem vysloví. Na všechen způsob však ať netají se svým přesvědčením, má-li jaké, abychom věděli, proč nám povídá, co povídá. Jisto jest, že z povídky takové více prospěchu vzejde, než z nejpronikavější analyse nejskrytějších stavů duševních a z nejsubtilnějšího vypsání každého škubnutí vyšeptalé masky. Mistr má svou manyru, ale odkoukaná manyra proto ještě nedělá mistra.

L. Šolc.

Č. 24. *Jean Rameau:* „Čarodějník.“ „Ježíšek.“ Dvě povídky. Z francouzského přeložil *E. J. Schulz.*

Jean Rameau jest básník-spisovatel, jehož jméno má nejen ve Francii, ale i za hranicemi jejími dobrý zvuk. U nás znám je především z příloh nedělních větších denníků, kde často jsou přeloženy jeho kratší prosaické věci, vyznačující se vždy poutavým obsahem a jemným provedením. Čte se lehounce. Méně znám jest u nás jako silný básník přírody.[1]) — Co týká se povídek nadepsaných, jest „Čarodějník“ spíše humoreskou dosti rozvleklou, než pořádnou povídkou. Říci se o něm mnoho nedá a na obsahu nezáleží.

„Ježíšek“ vás dojme svou prostotou a dětsky blouznivou vírou ubohého kominíčka Jasmina, čekajícího v komíně, až půjde Jezulátko rozdávat dary. Tragický konec vámi otřese.

Č. 30. *Emil Zola:* „Panská láska.“ Povídka. Z francouzštiny přeložil *Jan Rain.*

Kdykoli beru do ruky něco od Emila Zoly, vždy bezděky vzpomenu si, co četl jsem v „Denníku“ bratří Goncourtů. Jako obyčejně sešla se zase jednou „rada pěti“ (Flaubert, Daudet, Goncourt, Turgenev a Zola) a mluvilo se o všem možném. Také o lásce, rozumí se samo sebou o lásce v literatuře vůbec a v romanech zvlášť. „Musíme lásku vědecky analysovat,“ pravil Zola, „dosud hledělo se na ni jednostranně, pouze se stránky poetické; zatím však jest láska jenom materielní proces jako každý jiný, nic více, nic méně.“ „Láska že by byla pouze materielní proces?“ odporoval Turgenev. „Nikoli! Vždyť když poprvé jsem se, pánové, zamiloval, pociťoval jsem něco jako těžkost, zvláštní sklíčenost, podivnou mdlobu, jež věru neměla v sobě nic hmotného.“ Posluchači hleděli na Turgeneva očima užaslýma, a Turgenevu bylo zase divno, co je ve slovech jeho tak zvláštního. Konečně promluvil Goncourt a se vzácnou upřímností

[1]) Vrchlický přeložil ukázku z něho ve své anthologii z „Moder. básníků francouzských.“

vyznal, že se jim zdá věc tak divnou bezpochyby jen proto, že nikdo z nich až na Turgeneva doopravdy nemiloval, a proto také, že asi jenom Turgenev dovede a může psáti o lásce ze zkušenosti a opravdu realisticky. A na tohle právě vzpomněl jsem si i při čtení historky smyslné, čistě karnalné lásky „mladého pána" Bedřicha a Naisy, prosté, vášnivé dcery rybářovy a chápal jsem ihned, proč vše zdá se mi jen skreslené a ne sálající životem. Ostatně nemáte tu nic zvláštního. Zola je Zola, a Nais je zase jen kousek toho typu žen Zolových, žen, v nichž žije lidská samice, a pro něž budí Zola vaše sympathie. Znáte ji dávno ze všech romanů Zolových, tu ženu jeho. A otec Naisy? Pseudovenkovan ze „Země."

Pud, pohlavní vášeň Zola líčiti dovede; však co s tím? Hleďte na to třeba se stanoviska ryze uměleckého. Přečtete to v knize jedné a snad uznáte tu pochybenou velikost, ale čtete to v knize druhé a mrzutě ji odhodíte. Autor se opakuje; cítíte, že se dívá na lásku také jen jednostranně, a to zase jen se stránky materielní. A dokonce v takové krátké povídce jako je „Panská láska" vás znudí, co znáte ze všech romanů Zolových, zvláště když vám tu schází, co se u Zoly nejvíce cení, totiž Zola jako malíř velkých, fysických prostředí, jako velkolepý konstrukter a pracovník. Tu cítíte příliš ostře ruku řemeslníka a ne umělce. Co s tím v „Besedách lidu," sám Pán Bůh ví. Ale chtíti na našich pp. nakladatelích nějakou účelnost, bylo by nositi dříví do lesa. *Fr. Holeček.*

Knihovna lidu a mládeže.

Přítel domoviny. R. XI. sv. 4. a 5. po 15 kr. „Listy ze všední kroniky." Kresby a humoristické črty. Napsal *Václav Beneš Šumavský.* V Praze 1895. Nákl. vydavatelstva „Přítele domoviny." Str. 305.

V knize Beneše Šumavského 16 drobných povídek a kreseb, jež dobře pojmenovány „listy ze všední kroniky." Autor bere látku k pracím svým ze všedního života, vypravuje často dosti rozvláčně různé anekdoty i denní události, jaké čítáváme v novinách pod čarou. Celá sbírka sestavena asi z takových feuilletonů, které o sobě pěkně se čtou, ale ve sbírce nudí. Ve všech číslech sbírky není žádného typu, umělecky propracovaného (nejlepší náběhy k typu jsou: „Zloděj," „Korunář" a „Orel"), žádného umělecky propracovaného celku. Jednu přednost však sbírka má: nikde neuráží hrubostí kresby citu čtenářů. Humoru autorovi se nedostává. *A. Vlas.*

Zprávy.

Londýnské „Athenaeum" o kontinentalní literatuře za dobu od července 1894 až do července 1895. (O.)

Německo. V Německu zvláště bujela v minulém období ročním lyrika, neboť za čtvrt roku spatřilo světlo očí čtenářů přes 25 sbírek lyrických,

nepočítaje v to četné anthologie a výbory, z nichž *O. Braunův* „Cotta'scher Musenalmanach" jest nejlepší, a tu nejpozoruhodnější jsou básně *A. v. Puttkammerové* „Offenbarungen" a pohrobní básně vídeňského spisovatele *Betty Paoliho*. Ze stoupenců „moderny" nejlepší jsou „Neurotika" *F. Dörmana* a *P. Fischera* „Hallucinationen." Z epických básní vytýkáme *M. E. delle Grazie* „Robespierre" a „Faust und Prometheus" od *H. Hanga*. Dramatické práce nové vyznačují se hlavně dvěma znaky: 1. zvláštním jazykem a 2. že sexualní problem je ve všech střediskem, kolem něhož se vše točí. Vytýkáme zvláště veselohru „Die Schmetterlingsschlacht" od *Sudermanna*. Referent *R. Zimmermann* praví, že děj spíše se podobá zápasu těžkopádných, jedovatých pavouků, nežli ťuckám lehounkých a roztomilých motýlů, neboť všecky osoby (až na jednu) toho kusu odpovídají spíše oněm zvířátkům nežli těmto. Socialní problem je vůdčí myšlenkou *M. Nordauova* dramatu „Die Kugel" a *L. Fuldovy* komedie „Die Kameraden." Hrdina onoho kusu rád by se domohl postavení a bohatství, ale galejní, těžkou „koulí," jež ho tíží, jest jeho chudičká, ale poctivá matka. Dobře dí referent, že osoba taková jest opovržení hodná, ale nikdy ne tragickou! Hrdinka druhého kusu, jež touží po „volné lásce" a opouští svého filištínského, ale hodného manžela k vůli nehodnému a nestálému „kamarádu," jehož si sama vybéře, má býti vznešenou po rozumu spisovatelově, ale v pravdě jeví se bezhlavou darebnicí. Tam toho „chlapíka" zachraňuje matka, když už už se strojí dopustiti zločinu, tuhle té, když jí „kamarád" dá zasloužený kopanec, dopomáhá k řádnějšímu životu někdejší muž. Při vší „modernitě" stojí oba kusy na úrovni „dojemných" her Ifflandových. *F. Spielhagenova* poslední povídka „Stumme des Himmels" jest jakýmsi výpadem proti aristokratickým předsudkům; jedná se o duševně a tělesně nadanou vychovatelku a o mladého, jí úplně hodného šlechtice, milují se, ale kde pak si může „von" vzíti chudou guvernantku! Historickou povídku se zdarem pěstují *R. v. Gottschall* („Im Bann des schwarzen Adlers") a *H. Hoffmann* („Wider den Kurfürsten"). Na poli kratší povídky vynikají poslední práce *M. v. EbnerEschenbach* „Die Todtenwacht" a „Das Schädliche." „Donna Lionarda" náleží k nejlepším povídkám (z poslední doby) *P. Heysa*. Jmenujeme ještě *I. Frapanové* „Old Hamburg," *Marie v. Bunsen* povídky, *E. Wildenbruchovu* „Claudia's Garten" a konečně *A. Schnitzlerovu* „Sterben," jež je tak silně „moderní," že se neleká pražádné špíny ani na poli fysickém ani moralním. Líčí pak autor v „Umírání" poslední dni nevyléčitelného souchotináře. Rovněž moderní, jen že po „impressionisticku," t. j. pochmurně, temně a nejasně držána jest povídka *L. Andriana* „Garten der Erkenntnis." O kultu Bismarckově a pracích sem spadajících pomlčíme, třebas Zimmermann mu věnoval celé dva sloupce. Na ostatních polích neobjevilo se nic tak „prazvláštního."

Řecko. Krásné písemnictví, t. j. jak prosa tak i poesie, pěstuje se hlavně v časopisech, samostatně nevyšlo nic pozoruhodného, leda kratičkých povídek, některé jsou opravdu pěkné, od *A. Ephtaliotisa* „Ostrovní povídky," kdežto legendy *K. Passajanisa* až na dvě — a to ještě rozvlekle psané — nejsou nic pozoruhodného. Z básnické produkce místo první náleží tragedii *D. Bernardakisa* „Fausta." Za to publikace vědecké jsou hojnější, a tu přední místo arciť zaujímá filologie. Vytýkáme zvláště pojednání professora

D. Semitelosa o řeckém metru a prof. *K. Kontosa* hojnou sbírku látky k exegesi a emendaci řeckých autorů. Neméně pozoruhodné práce vydány na poli historie a archeologie. Najmě uvádím professora *M. Politisa* „Lidové kosmografické mythy.“ Ref. *Sp. Lambros*.

Hollandsko. Básníci staré školy vymřeli, nové školy repraesentanty kdo chce poznati, tomu výborně poslouží *J. N. van Hallova* kolekce „Dichter van onzen tijd,“ jsou v ní zastoupeni všickni až na *W. Kloosa,* jenž vydal sbírku básní „Verzen.“ Dále jmenujeme *Dra. F. van Eden* „De Gebroeders,“ je to však práce poněkud mlhavá, t. j. nedosti jasná. Z dramatických prací zasluhují zmínky toliko tyto dvě: „Artiest“ od *M. Emantsa* a „Anarchisten“ *Justa van Maurik.* Onano psána v moderním realistickém slohu je znamenitou povahokresbou muže, jenž mní o sobě, že jest ženij i domnívá se, že netřeba mu pracovati a že jeho zákoník mor. jest jediné správným a dobrým. Četné jsou publikace z oboru literarní historie. Naše čtenáře upozorňujeme zvláště na řadu essayí *Dra. Schaepmana,* básníka a vůdce katol. strany, „Menschen en Bocken,“ v nichž projevuje své mínění o osobách, jež znal, a o knihách, jež četl. Zvláště pak pěstována historie. Z povídek jmenujeme *Seipgensovy* črty ze života venkovského, jež by však u nás sotva povšimnutí došly. *Dr. Werumeus Bunning,* oblíbený spisovatel výjevů z námořního života, vydal souborně své povídky pod názvem: „Binnen en buiten boord.“ Svou moralní cenou vyniká povídka pí. *Zwaardemaker-Visscherové* „Sterk in leed.“ Ze spisovatelek dále ještě uvádíme *L. Stratenusovou* a *K. Abberdingk-Thijmovou,* jež ve svých pracích snaží se fotografovati každou sensacionelnější událost na evropských dvorech. Nová škola nemá ještě ženské zástupkyně. Jeden z jejích stoupenců *Cyriel Buyse* rázem dobyl si přízně všech, a to povídkou „Sursum corda,“ v níž předvádí šlechtice, jenž by rád povznesl dosavadní úroveň vzdělanosti ve své vsi, ale nedochází porozumění, a sám nemá dosti sil, aby dílo provedl. Konečně zmínky zasluhují ještě dva mladí spisovatelé, z nichž jeden se podpisuje Karl Ridoro (vlastně J. Morgan de Groot), druhý je mladým důstojníkem. — Z vlámských autorů jmenujeme: *H. Ramovou,* jež vydala sbírku (druhou) veršovaných povídek: „Nog een Klaverken vit's Levens akker,“ dále *E. Hiela,* veterana to vlámských básníků, jenž uveřejnil „Symphoniën en andere Gezangen“ a konečně *Pol de Monta* s jeho sbírkou lyrických básní, „Iris“ nadepsaných. Z prosaterů stůjtež tu *A. Snieders, L. van Rukkelingen, Van den Bergh* (s historickou povídkou „Selská válka“), *G. Segers* a *V. Lovelingová.* Ref. *Taco M. de Beer.*

Maďarsko. Poslední rok je produkce básnická a novellistická hubenější jiných let. Pomíjejíce souborné vydání *M. Jókaiových* prací a *S. Bródyho,* kterýžto nadaný dekadent libuje si v analysování pathologických předmětů, jmenujeme jako nejpřednějšího a nejoblíbenějšího spisovatele *F. Herczega* a potom znamenitého líčitele přírody *I. Bársonya* („Mezi čtyřma očima“). *A. Zóltánovým* povídkám („Zničení Ninive“ a d. p.) dostalo se rovněž všeobecného uznání. *R. Tábori* vydal povídku „Chrámový klíč.“ Tábori není ani psychologem ani fysiognomistou ani „studentem“ problemů, nýbrž jenom vypravovatelem, ale to poutavým, napínavým. Z mladších zasluhují pozornosti *B. Agai* (svými feuill. novelletkami), *G. Gárdonyi* (svou povídkou „Život Pöhölyův,“ analyse to selské pýchy), *Ignotus* (vlastně H. Veigelsberg), jenž

vyniká jako prosater i básník. *G. Szászovy* „Básně“ vynikají pathosem náboženským a jemným humorem. *J. Odönova* pohádka ve čtyřech zpěvích „Princ Argirus“ poctěna akademií. O dramatické produkci nelze mnoho chvalného říci, taktéž historie a literarní historie vykazuje velice málo pozoruhodných knih. Ref. *L. Katscher.*

Italie. Dle mínění většiny italských kritiků povstal jejich literatuře nový a velenadaný básník *Giovanni Pascoli,* professor v Leghornu, na nějž jsme už ve „Hlídce Lit.“ upozornili při vydání jeho básní „Myricae.“ Básně *A. Baccelliho* „Vittime e Ribelli“ nepostrádají též jisté ceny a pozornosti. „Obětmi“ míní ty, co v zápase o život spadli s vozu a byli rozdrceni, kdežto „rebelové“ jsou ti, co se vzepřeli proti nespravedlnosti společenské. Ale pro název sbírky nelze Baccelliho řaditi mezi básníky socialní. Kdežto Pascoliho verš jest dokonalejší a vypilovanější, jest verš Baccelliho popularnější a průhlednější. Z prací novellistických lze uvésti jediné pozoruhodnější roman *G. Rovetty* „La Baraonda,“ jenž jest velice pěkným a zdařilým líčením zákulisního života politického. *G. d'Annunzio,* jehož slávu a pověst mnozí učinili větší, nežli zasluhuje, zahájil à la Zola řadu povídek „I Gigli.“ První z nich právě uveřejňuje časopis „Il Convito,“ organ to „moderny italské,“ pod názvem „La Vergine alle Roccie“; ježto dosud není ukončena práce ta, nelze o ní konečného soudu vynésti. Vlastním a v pravdě jediným literarním vzpružením byla 300letá ročnice úmrtí Tassova. Pomíjejíce mlčením různé způsoby veřejné oslavy, vytýkáme dílo *A. Solertiho* za příčinou oné ročnice vydané. Dílo to obsahuje tři silné svazky, v prvním vypsán život Tassův, druhý zavírá sbírku jeho dopisů dosud neuveřejněných, třetí konečně obsahuje listiny, dodatky, bibliografie atd. Práce ta jest výsledkem mnoholetých studií a bádání. Týž Solerti vydal další svazek souborného, kritického vydání Tassových básnických děl. Celé vydání má zahrnovati 10 svazků. Z vydaných dosud obsahuje 1. sv. první Tassovu uveřejněnou práci „Rinaldo,“ druhý „Il mondo creato“ a třetí jeho pastoralní drama „Aminta“ a „Torismondo.“ Z děl historických není žádného, jež by zasluhovalo zvláště býti vytknuto. Ref. *R. Bonghi.*

Norsko. Za hranice užší vlasti své známí *Ibsen* a *Björnson* vydali, a sice onen drama „Malý Eyolf,“ o němž se už „Hl. Lit.“ zmínila, tento sbírku povídek, z nichž jedna i u nás známa z překladu „Ruce matčiny.“ Vedle této dvojice nejoblíbenější autor jest *J. Lie.* Poslední práce nese název „Niobe.“ J. Lieovou silnou stránkou jest znalost denního života buržoasie. Vedle „Nioby“ vydal Lie drama „Lystige Koner,“ jež však nemělo valného úspěchu na jevišti. Po něm v řadě následuje *A. Garborg,* jenž však výše stojí jako essayista a kronikář nežli básník. Poslední jeho práce — psány vesměs v dialektu — jsou „Fred,“ v níž líčí náboženské poblouznění pietistického farmaře, a veršovaná povídka „Haugtussa,“ jež jest smutnou historií lásky venkovského děvčete, jež vyrostlo mezi stádem uprostřed hor. Dívka jest „visionářkou,“ jež mívá rozmluvy s vílami a jinými nadpřirozenými bytostmi. Některé partie v knize obsahují ukázky tak naivně milé poesie, že je věru nepochopitelno, kterak mohly vyplynouti z péra Garborgova. Vedle Ibsena a Björnsona nejpřednějším dramatickým spisovatelem jest *G. Heiberg.* Poslední práce jeho „Det store Lod“ líčí vliv peněz na nadšeného idealistu. Založena

jest se šířkou přímo epickou. Jiný pozoruhodný zjev v norské literatuře jest *K. Hamsun*. Jeho poslední práce „Pan“ vyznačuje se velice poetickým líčením přírody a milostných scen. Nadšencem pro přírodu jest rovněž *T. P. Krag*. Život ve fjordech našel svého Zolu v *J. Tvedtu*. Velice nadaným jest *Rasmus Löland* (vesnický hoch), jehož povídky „Skuld,“ „Skategravaren“ a „Kor vart det av jola“ budí sensaci. Jak on, tak i Tvedt píší v dialektu. *Rosenkrantz Johnsena* „Kaptein Appenes Dotter“ béře zase látku ze života rybářských osad na západním pobřeží. *A. Skramová*, naturalistka, obrala si za svůj terrain okolí bergenské. V poslední své práci „Prof. Hieronymus“ popisuje sídlo a zacházení s hysterickou damou v asylu pro šílené. Stoupenci naturalistické školy jsou ještě: *Th. Madsen, G. Finne, M. Lie* a *B. Lie*, kdežto milkování tvoří specialitu *Hjalmara Christensena*. Z básníků vrch drží *Th. Caspari, Per Sivle*, jenž je Tyrtaiem demokracie. Vědecká literatura není ani tak bohatá ani tak obsažná, jako krásná prosa. Ref. *Chr. Brinchmann.*

Ježto o polské a ruské literatuře, najmě o této, ve „Hlídce Lit.“ referováno bohatěji a obsažněji nežli to činí „Athenaeum,“ pomíjíme jeho referatů.

Španělsko. Vrch jako jindy drží tu vědecká literatura, jejížto publikací uváděti nedovoluje nám místo. Z dramatické publikace dlužno uvésti *J. Echegaraye* „La Monja descalza“ a „Mancha que linopia,“ jimžto oběma dostalo se vřelého přijetí, kdežto *Perez Galdós* se svým pokusem zdramatisovati svou povídku „Torquemada,“ pohořel. Rovněž padla „Teresa“ *L. Alasa*. Méně význačných komedií nebudeme uváděti. Z novel vytýkáme *J. M. Peredy* „Peñas Arriba“ a *J. Valery* „La buena fama.“ Ale největší rozruch způsobil opět jako vloni jesuita *Luís Coloma* svými „Retratos de Antaño“ (Podobiznami ze starých dob). Práce tato není povídkou à la „Maličkosti“ jeho, nýbrž spíše memoary francouzského dvora z konce 18. stol. Umělecké ceny nelze knize upříti. Ref. *J. F. Riaño.*

Švedsko. Ref. *H. Tigerschiöld* předem pochvaluje poetické publikace, jako *Wernera v. Heidenstamma, G. Frödinga, A. v. Klinckowströma* a *O. Levertina*, na to s povděkem vytýká, že naturalismu ve Švedsku odzvonili, na jeho místo že opět zasedl romantismus se sklonou k symbolismu. Z povídek největší sensaci způsobila od anonyma uveřejněná práce „En roman on förste konsulen.“ Autorkou má býti pí. *Mallingová* (roz. Kruseová). Práce založena na pečlivém studiu memoirův o Napoleonovi. Z vědeckých aneb aspoň tam spadajících děl uvádíme *C. Snoilskyho* „Svenska bilder“ a pokračování slovníku švedské akademie. *A. Koudelka.*

Sbírka spisů filosofických, vydávaná I. třídou České Akademie, započata Vychodilovým překladem a výkladem Aristotelovy Poetiky, jenž nedávno dotištěn (str. XLIII a 216). Zaznamenáváme tu některá tisková nedopatření, která přes bedlivou korrekturu v knize ostala. Str. XXXIII. ř. 10. zdola vynechána budiž vsuvka: „(2 rukopisy)“ odjinud sem přešlá; tamtéž ř. 9. zd. čti: *tři* rukopisy (m. čtyři). Str. XXXVII. ř. 18. sh. čti: *s* hlavním . . . Str. 201. ř. 3. zd. čti: *v.* 25. (m. 5, 25).

V **Černohouzově Sbírce historických příkladů z dějin slovanských** (nákl. Cyrillo-Meth. knihkupectví v Praze) čteme na str. 368. a j. o Pražském arcibiskupu Janu z Jenštejna známou pověst (nebo povídačku) stran prvotného

jeho prostopášnictví. Jak známo, bylo o tom před několika lety v těchto listech jednáno. Neškodilo by církevním spisovatelům, jak jsme již jednou tu napsali za podobné příležitosti, věcí takových si všímati a nepřispívati k rozšiřování mylných neb aspoň pochybných zpráv. Jinak, soudíc dle uveřejněných referatů, sbírka Černohouzova dochází veliké obliby bohatým výběrem příkladů.

Šaškova Moravská Bibliotheka (red. prof. Fr. Dlouhý) za dílo 56. podává roman Karla Kamínka: „Hřích.“ Dějištěm jsou často pražské brlohy a pod. P. spis. toto literarní nedopatření věnoval „památce otcově“; měl snad dobrý úmysl, dáti v romaně výraz rozhořčení nad mravní spoustou jistých tříd pražských, avšak, měl-li jej, tedy ho takto jistě nedosáhl. Nechceme o díle jeho a o zařadění do „Moravské Bibliotheky“ prozatím více psáti. Jen ještě dodáváme, že právě v téže „Bibliothece“ vychází Zolovo „Dobytí Plassansu.“ Samé klasické věci, bez nichž by se moravské obecenstvo neobešlo! Divíme se.

„Z našich dějin,“ obrazy a podobenství, vybral Frant. J. Rypáček („Zábavné Bibliotheky“ dílo 140., v Brně 1895) doporučujeme co nejlépe knihovnám lidovým. Jsou tu poučné obrázky z dějin Přemyslovců, Karla IV., o světlých stránkách české šlechty atd. A že p. prof. Rypáček umí znamenitě a poutavě vypravovati, je vůbec známo.

Karolinská epopeja. Pan *Jul. Zeyer* počíná nákladem F. Řivnáče v Praze po sešitech vydávati nové veliké dílo, epický cyklus o hrdinské družině Karla Velikého. Už počátek díla přetéká epickým dějem a půvabnou dikcí, o tom však později. Dnes upozorňujeme toliko na významný delší úvod knihy, v němž básník rozkládá své názory o středověku, jehož epitheton ornans jest u jistých lidiček vždy „temný.“ Úvod ten s pietou a porozuměním mluví o tom věku vývoje křesťanské kultury, o tvůrčí síle jeho lidu, jehož díla jsou eposy a kathedraly, o ušlechtilosti rytířství, o nesmírných překážkách, jež bylo křesťanské osvětě překonati, a vrcholí ve výroku: „Středověk nebyl temností, ale kráčel z temnosti k světlu.“ *D. K.*

Charvatsko. *Juraj Kapić* vydal s mottem: „Gusle gude, da narod probude“ pozoruhodnou sbírku básní v duchu hrdinských písní jihoslovanských za tím účelem, jak sám praví: „Da popuni, što je izostalo dičnomu starcu Milovanu, i da ispiva što je nakon njega bilo slavna u hrvatskim i slovinskim zemljama.“ Pěje prostonárodním způsobem po příkladu „starce Milovana“ Andrije Kačiće, jehož „Pjesmarica“ úplně znárodněla, o sv. Cyrillu a Methodu, o městě Solinu, o příchodu Charvatův, o Tomislavovi, o banu Kulinovi, o králi Tvrdkovi, o Petru Zrinském, o Jelačićovi, o Stroszmayerovi, slovem o těch mužích a událostech, o nichž Kačić se nezmínil anebo zmíniti nemohl. Že skutečně uhodil na pravou strunu lidovou, jest důkazem, že celý náklad o výročním trhu ve Spljetu byl rozebrán. Chystá se nové vydání.

— Pseudonym *M. Podravčanin* napsal dvě veselohry: „Kotarski sudac“ a „Konsul brasilijanski,“ které však nad prostřednost nikterak nevynikají.

— Jihoslovanská akademie hodlá vydávati „Folkroristički zbornik,“ v němž chce pojednávati o „národním životě v užším smyslu, o národních obyčejích a pověrách jakož i o dialektologii.“ Vedle toho chystá

ještě jiný sborník: „Sborník dějepisných památek literatury charvatské v novém věku," v němž slibuje přinášeti látku k dějinám domácí literatury od století 15. až do roku 1860., zvláště pak k dějinám illyrismu. Publikace akademie v každém směru letošního roku jsou pozoruhodny. Vydala dva svazky „Radu," svého vědeckého organu, „Ljetopis akademije za godinu 1894." a zvláště cennou práci T. Smičiklasa „Život i djela Dra. Franje Račkoga" (str. VI a 219). Slovutný učenec Račkli sotva mohl najíti lepšího interpreta svých prací a idealů. S nelíčenou nadšeností vypravuje o jeho životě a snahách, jimž se úplně věnoval. „Sbornik jugoslavenskih spomenika" (sv. 1.) jest pozoruhoden prací prof. Dra. L. Jeliće o památném obrazu sv. Petra a Pavla z r. 868. v Římě, v níž dochází k výsledku, že obraz malován sv. Methodějem po jeho posvěcení za biskupa. Velmi zajímavým jest místo, na němž vyslovuje domněnku, že sv. Cyrill užíval dvojího písma: řecké kursivy, doplněné slovanskými znaky (glagolice) a řecké uncialy, ze které v 10. století se vyvinula cyrillice, avšak podoba uncialy byla již tehdy velmi podobná cyrillici (str. 37.). Toto dvojí písmo Cyrillovo může se zváti „Slovanská unciala a kursiva" na rozdíl od cyrillice a glagolice, kteréžto se z nich vyvinuly v samostatné azbuky (str. 38.). Zajisté zajímavo!

— „Matica hrvatska" chystá svým členům za rok 1895. tyto podíly: Oto Kučera „Naše nebo," astronomické črty, Rade Lopašić „Oko Kupe a Korane," jež po jeho smrti dokončil E. Laszovski, prof. vídeňské university Dra. V. Jagiće „Osamnaesti viek ruske književnosti," Ivan Gojtan překlad Potapenkových povídek „Dcera generalova" a „Selský roman," třetí díl spisů Mirka Bogoviće, který obsahovati bude drama „Frankopan" a „Vybrané básně," pokračování Tomićova romanu „Za kralja — za dom." vybrané básně Dra. A. Harambašiće a konečně povídku O. Hadžiće a I. Miličeviće z doby obsazení Bosny a Hercegoviny, „Bez nade."

— „Mearif," mohammedanský kalendář na r. 1313. (1895.—1896.). Sestavili Osman-Aziz (Osman Hadžić a Ivan Miličević). Setkáváme se v něm s velmi pěknými příspěvky, k nimž počítati dlužno krásné básně „Ardišir" nadaného básníka Mirza Safveta, jakož i „Nedužna smrt."

— „Društvo sv. Jeronima" vydá tohoto roku pro své členy tyto knihy: 1. „Život Gospodina našega Isusa Krista," přeložil a doplnil biskup vrhbosenský v Sarajevě Dr. J. Stadler, 2. „Ptice" od D. Trstenjaka, 3. „Majstor Adam," povídka od V. Novaka a 4. „Čovjek od ženidbe do smrti" dle A. Stolce od S. Korenice. Zakládající členové platí jednou pro vždy 5 zl., přispívající 1 korunu. Mimo knihy vydává družstvo každého roku výborný kalendář „Danici," který dostávají všichni členové.

— M. F. Strmecki začal vydávati „Sebrané spisy" R. Fliedera-Jorgovaniće. Vyšly dosud dva svazky. Oba obsahují povídku „Mlinarska djeca." Jorgovanić byl oblíbeným spisovatelem charvatským. *J. Malota.*

Srbsko. Černohorský kníže Nikola, básník dramatu „Balkanská cařice," epické básně „Hajdany," lyricko-epické „Pjesnik i vila," dokončil nedávno nové básnické dílo — drama ve verších — „Knez Arbanit." Vypravuje se, že bylo napsáno v osmi dnech.

— V Karlovci založili sobě rakousko-uherští Srbi nový list zábavně-poučný „Brankovo Kolo“ místo zaniknuvšího „Stražilova.“ Redaktorem jest známý spisovatel Pavel Marković-Adam. — „Sebraných spisů grammatických i polemických“ V. S. Karadžiće vyšel druhý svazek. Obsahuje články a rozpravy o jazyku a pravopisu od r. 1818.—1835. *J. Malota.*

Rusko. V červnovém sešitu „Věstn. Evropy“ byl ukončen obšírný roman *P. D. Boborykina:* „Chodok“ a v „Sěv. Věstn.“ téže doby ukončen roman *Merežkovského:* „Otveržennyj.“

Děj romanu *Boborykinova* odehrává se v Petrohradě dvě léta po hladovém roku 1891.—1892. Mladý, hezký a bohatý hrabě Tamancev pohnut národním utrpením v době hladu, opustil službu a vypravil se hájit lidu. Po dvou letech objeví se v Petrohradě jako „chodok,“ zástupce ve při mužíků Muražkinských s erarem a sousedy. Ohnivý a šlechetný, ale nepraktický hrabě miluje chladnou egoistku, lehkomyslnou kněžnu Ket-Brjanskou, která však poddá se vlivu kynického, zpustlého Luškova a uchází se o přízeň různých osob, majících vliv. Ale věc se mu nedaří, a tu Tamancev jako kdysi Čackij štiplavě mluví o lidech, kteří dbají jen sebe, karriery. Zatím Ket poddala se ještě více světáku Luškovu, s nímž tančila na jednom večírku v baletním triko; Tamancev udělal ještě škandál Luškovu, jenž vyzval ho na souboj, ke kterému ovšem nedošlo. Luškov po tomto škandálu požádal za ruku Ket-Brjanské, kterou ona mu podala. Co se týče pře mužíků, Tamancev měl větší štěstí, a zástupnictví jeho potkalo se s úspěchem, k němuž mu dopomohl jeden z jeho přátel. Když však Tamancev vrátil se k mužíkům, tito z nevděčnosti dali přednost vydřiduchu Suslovu před hrabětem, jenž vrátiv jim plnomocenství, brzy pocítil nudu ve vsi. Těšily ho pouze dvě sousedky, slečny Kolčanovy, pocházející z rodiny kupecké. Mladší z nich, sentimentalně blouznivá Glafira zamilovala se do hraběte, ten však miluje dosud Ket, která zklamavši se s Luškovem obrací se ke hraběti o pomoc. Tamancev přijíždí do Petrohradu a z mužického zástupce mění se v zástupce v záležitostech manželských rozvodů. Šlechetný a vysokomyslný hrabě chce dáti dítku těhotné Ket svoje jméno a prodá dům svůj, aby Ket mohla se od muže vykoupit. Když rozvod byl proveden, Tamancev pojal Ket za ženu, a když tato po předčasném porodu onemocněla, odvezl ji na Krym, kde záhy se vyléčila. Hrabě Tamancev ochladl ve svém nadšení, ohnivosti a mystickém kultu lidu i připravoval se k volbě za předvoditele. Síly své věnoval na vsi „zemi,“ ale ne již na dřívějších zásadách idealisty a dobrodince vesnice, nýbrž na zásadách střízlivějších, rozumnějších dle příkladu Klaudie Kolčanové. Tato dcera kupecká ukazuje intelligenci přímou cestu ke správnému pojímání mužíka. Autor sympathicky kreslí obě vzdělané sestry Kolčanovy, zvláště Glafiru. Hospodářstvím se obírající Klaudie zná svou povinnost k menšímu bratru, neidealisuje, nezbožňuje lidu, střízlivě na něj pohlíží, nezapomíná na svou vlastní osobnost. Je to praktická, zdravá povaha, jaké si přeje autor; ona ukazuje idealistovi intelligentovi na zdravou, praktickou půdu, na které by mohl působit ve prospěch lidu. Jen takové střízlivé a praktické povahy mohou na vsi paralysovati škodlivou činnost vydřiduchů, jimž mužíci spíše uvěří, než intelligentním lidem, jejichž motivy jednání lidu jsou cizí. Roman celkem dosti věrně líčí společenské hnutí poslední doby.

Roman *D. Merežkovského:* „O t v e r ž e n n y j," jehož hlavním hrdinou jest básníkem dekadentem idealisovaný Julian Apostata, proniknut ideou, že k ř e s ť a n s t v í z n i č i l o k l a s i c k o u k r á s u, smyslně vnější krásu, před níž se básník dekadent hluboce sklání. Odtud básník příliš tmavými barvami kreslí některé méně utěšené zjevy v životě prvních křesťanův a naopak příliš růžově maluje život pohanský. Křesťané jeví se u Merežkovského skoro vyvrhely člověčenstva, kdežto pohané zachovali podobu lidskou. Přílišné nadšení klasickou krásou nedalo Merežkovskému nahlédnouti do tmavé stránky řecko-římského života a prohlédnouti světlé stránky křesťanství, jež dalo svobodu všem lidem, pohany postaveným na roveň se zvířaty. Julian, byť ho Merežkovskij sebe více idealisoval, zůstane vždy „odpadlíkem od Boha" pro historii nestrannou, protože kladl překážky obrození společnosti lidské, pravé osvětě. A tento Julian pohan je příliš idealisován, úmyslně idealisován, vystaven ve vší síle svého kouzla, i nemá sobě podobného protivníka v táboře křesťanském. Z pohanství vybral Merežkovskij výkvět, z křesťanství předvedl nesympathickou luzu. A tak roman jeho již v základní idei, v jádru má nedostatek, který pěknými jednotlivostmi nedá se zastříti.

— V květnovém sešitu „Nabljudatele" ukončil *V. A. Ryškov* statkářskou epopeji: „V p a u t i n ě." Autor kreslí muže, selského hospodáře, jenž umínil si bojovati proti vydřidušství; ale hrdina je příliš naivní, chápe se věci, o níž nemá pojmu i upadá do komických postavení, a celá věc končí úplným nezdarem.

— Dne 13. června t. r. zemřel známý spisovatel *Sergěj Nikolajevič Terpigorev (Sergěj Atava).* Narodil se 12. května 1841 v Nikolském, vsi Tambovské gubernie a pocházel z rodiny šlechtické. Ukončiv gymnasium v Tambově, vstoupil na universitu v Petrohradě, z níž však byl vyloučen r. 1861., protože se účastnil nepokojů studentských. První jeho povídka „Č e r s t v a j a d o l j a" vyšla v „Rusském Miru" 1861; r. 1869. v „Oteč. Zapiskách" vyšla komedie „S l i j a n i j e." Nejlepším jeho dílem je kniha „O s k u d ě n i j e" (1881), sbírka humoristických, satirických náčrtkův a typů statkářů, kteří po osvobození sedláků nedovedli se vpraviti v nové okolnosti života, chudli a prodávali statky otcovské různým vydřiduchům. V poslední době života svého byl Terpigorev stálým dodavatelem feuilletonů v „Novém Vremeni." V „Istor. Věstniku" vycházely jeho náčrtky „P o t r e v o ž e n n y j a t ě n i," v nichž kreslí stinné stránky šlechty v době nevolnictví. Terpigorev vůbec zván jest letopiscem „šlechtické miziny" a šlechtických hnízd. Pochmurné obrázky jeho, jež vyšly v několika sbírkách, působí těžký dojem. Terpigorev psal trochu zběžně, nedbale, rozvláčně a jednotvárně. *A. Vrzal.*

— K n i ž n ý t r h podle lipského má dle úrady ruských nakladatelů zařízen býti v Nižném Novgorodě, a to zároveň s velikou výstavou, která tam budoucího roku bude otevřena.

Německo. Začátečníkům ve vědách biologických doporučuje kritika překlad díla J. Parkera („Vorlesungen über elementare Biologie," přeložil R. v Hanstein, Braunschw., Vieweg). Parker je professorem při Dunedinské universitě na Novém Zélandě.

— Čtenáře spisů sv. Tomáše Aqu. upozorňujeme na druhé vydání *Schützova* „T h o m a s - L e x i k o n" (Paderb., 12 mk.).

— Farář Hausjakob vydal své vzpomínky z blázince, „Aus kranken Tagen" (Heidelberg 1895). Bojuje tu ostře proti předsudkům, pod kterými trpí lidé z blázince propuštění (jako byl on sám), rozvíjí svoje názory o životních a politických záležitostech a pod. Mezi jiným tvrdí, že takořka všechny duševné choroby jsou dědičné, což ovšem lze přijmouti jen cum grano salis.

— O Herbartově pedagogice, již würtemberská pedagogická společnost chce zavésti též do obecných škol, pojednává s katolického stanoviska Dr. Joannes Scholasticus ve spise Stellung des katholischen Religionsunterrichts in der Volksschule im Lehrplan der Jünger Herbarts (Würzburg 1894).

— Proti výstřednímu evolutionismu, jenž i mravnost staví pod zákon vývoje z prvotných, nutných pudů, vydal znamenitý ethnolog W. Schneider v Kolíně monografii „Allgemeinheit und Einheit des sittlichen Bewusstseins" (1895, str. 132). Jsou jisté základní zásady mravní, všemu lidstvu společné a původní; i když používání jejich bývá různé, sama jsoucnost jejich dokazuje vyšší původ a nezměnitelnost jejich.

— Das deutsche Drama in den litterarischen Bewegungen der Gegenwart (v. Berthold Litzmann, 2. vyd. Hamburg u. Leipzig 1894) jsou přednášky universitní, jež dosti dobře obeznamují s nejnovějšími proudy (po r. 1870.) v německé dramaturgii.

— Velmi závažný podnik ohlašuje se z Frýburku Br. Prof. Dři. O. Bardenhewer, W. Fell, W. Gerber (v Praze), G. Hoberg, N. Peters, A. Schaefer, P. Vetter chystají občasné sešitové publikace z oboru biblických věd, pod názvem: „Biblische Studien."

— Pro filosofické smíšky oznamujeme druhé vydání „Moderne Märchen" od Kurda Lasswitze (Weimar 1894. 3·50 mk.), jež spis. sám nazývá „Seifenblasen." Vystupují tu všelijaké metafysické bytosti, jako Ich, Ansich, Stoff, Kraft atd., pohádají a pobijí se a je konec.

Italie. Nakladatel Hoepli z Milana ohlašuje „Codice diplomatico Dantesco. I. Documenti della vita e della famiglia di Dante Alighieri, riprodotti e illustrati da G. Biagi e G. L. Passerini." Dílo vyjde asi ve 40 seš. (seš. 10 fr.), ale jen ve 300 číslovaných výtisků.

— Překladatel Firdûsího, Italo Pizzi, vydal ve dvou svazcích „Storia della poesia persiana" (Turin 1895. Str. 350 a 495, cena 10 l.). Po Jos. v. Hammerově „Geschichte der schönen Redekünste Persiens" (1818) je to prvý větší spis toho druhu na západě. Znalci chválí vhodné roztřídění, úpravné podání látky a případný celkem úsudek; četné překlady jsou prý zdařilé.

Francie. Abbé C. Piat vydal obšírnou monografii o svobodné vůli (La Liberté. I. Partie: Historique du problème au 19. siècle. II. P.: Le Problème. Par. 1894. Str. 351 a 306). Spis. prohlédá především k filosofům francouzským a anglickým, ale všímá si též německých; o Herbartovi mohlo býti řečeno více. Slabší jest část metafysická.

— Po smrti Hippolyta Taine-a vyšel teprve poslední svazek jeho „Les Origines de la France contemporaine" (1894), věnovaný Církvi a škole. K Církvi je Taine místy dosti spravedliv. Napoleon I. nechtěl

prý nic jiného než podrobiti duchovenstvo co nejpřísněji papeži a skrze něj — sobě jakožto vydatnou policii. O škole nynější nesoudí příznivě: ač sám své dítky dal vychovati v laxním protestantismu, zavrhuje odnětí školy školním bratřím. Výsledek této školy prý jest: „rostoucí rozpor mezi výchovem a životem.“ Tím se dílo končí. Vypracovati též úvahu o společnosti, rodině a moderním milieu, jak zamýšlel, k tomu již nedospěl.

Anglie. Spisovatel národohospodářský J. Rae vydal v Londýně první zevrubný životopis A d a m a S m i t h a, zajímavý zvláště zprávami o tehdejších poměrech studijních a politických.

— T h e T r a g e d y o f F o t h e r i n g a y on the Journal of Dr. Bourgoing, By Mrs. *Maxwell Scott* (Lond. 1895) podává mnoho nových, dosud netištěných zpráv o processu s Marií Stuartovnou; svědectví ta jsou vesměs protestantská a znějí ve prospěch nešťastné královny. Spisovatelka je vnučka Waltera Scotta.

— A n g l i c k ý p r a v o p i s by si Američané rádi zjednodušili; 25%, tedy celá čtvrtina písmen je v angličině zbytečných, pouze etymologických. Elihu Burritt praví, že Anglie jen za zbytečné *u* ve slovech na př. labour, neighbour a pod. za papír, inkoust a čas promrhá ročně 10.000 liber sterl. Nesnadný pravopis vadí při vyučování (ohromné množství analfabetů v Anglii!), stěžuje transkripci cizích slov, nač zvláště missionáři naříkají. Některé změny se již v Americe staly, avšak nejsou ještě ustáleny; také těžko se o novou abecedu dohodnouti.

Španělsko. *E. Pardo Bazanová* vydala nedávno spis: „L o s p o e t a s é p i c o s c r i s t i a n o s.“ V proslově praví, že počátky jejího spisu odnášejí se do r. 1878., kdy byla spolupracovnicí časopisu „La Ciencia Cristiana“ za redaktora Orti y Lary. Epickými básníky křesťanskými jsou po jejím soudě Dante, Tasso, Milton, Klopstock a Chateaubriand. Chtěla k nim připojiti Hojedu, jenž napsal „Cristiadu,“ ale ježto neměla dostatečných životopisných dat o něm a mimo to po opětném přečtení zdál se jí Hojeda básníkem jen třetího stupně, vynechala jej jakož i Luise de Camões, jehož vylučuje z řady křesť. epiků proto, poněvadž jeho ryze lidská epopej jest inspirována skutečností smyslnou, nikoli nadsmyslnou. V řadě té nenacházíme dále ani Ariosta ani Ercille. Pouze u pěti jmenovaných převládá náboženský živel ve svých různých podobách: theologický u Dantea, biblický u Miltona, biblický a theosofický u Klopstocka, elegický a lyrický u Tassa a Chateaubrianda. Po úvodě pak podává spisovatelka životopisy a kritické rozbory děl Dantea, Tassa a Miltona — vše obšírně. Stůj zde též kus creda jejího: „Víra — nepochybujme o tom — nabude opět svého čestného místa mezi velikými ctnostmi člověčenstva obrozeného krví nebeské žertvy, která se obětovala před devatenácti věky v Judaei. Všimneme-li si jistých symptomů, mohli bychom říci bez obavy, že již neurčitá zory zář svitá na obzoru. Bylo by předčasným tvrditi to dnes; nechme, aby čas konal svou úlohu a dokud se neprotrhá závoj temnoty, trvejme u víře čekajíce hodiny.“ (Introducción, s. 20.)

— Socialismo y Anarquismo: La Encíclica de nuestro Santísimo Padre León XIII. „De conditione opificum“ y los círculos de obreros católicos. Napsal *P. Antonio Vicent T. J.* (Valencie 1895.) Spis tento připsán jest D. Claudiovi Lopezovi markýzi de Comillas. Na základě encykliky „De conditione opificum“ a bohaté své zkušenosti řeší autor otázku socialní slohem

lehkým, lidu přístupným. Obsah je přebohatý a cena vázaného spisu tohoto, čítajícího LXIII—687 stran drobného tisku, úžasně levná (1 pes. = 42 kr.).
— Španělský překlad vlašského spisu kardinala Alfonsa Capecelatra „Život sv. Filipa Nerského" dle 3. vydání pořídil Don Jaime Collell, kanovník vichské kathedraly. *Fr. Dolejš.*

Sbírku perutých výroků mají Angličané v Kingově „Classical and foreign quotations," Francouzi v Rogera Alexandrea „Le Musée de la conversation," Vlaši v novém „Chi l'ha detto?" od G. Fumagalliho, Němci v Büchmannových „Geflügelte Worte." U nás učiněny též pokusy v tom směru; samostatnosti tu nelze mnoho očekávati, jelikož i v citování jsme příliš závislí na sousedech.

Collegium sapientiae, ústav pro odborné vědecké vzdělávání mladých kněží, zřizuje se ve Frýburku (Breisgau) snahou proff. Heinera, Kepplera a Schilla. Účastníci budou obcovati universitním přednáškám o zvoleném předmětě, v ústavě pak dostane se jim přiměřené podpory a návodu v odborných studiích.

Sv. Hieronyma výklady (commentarioli) žalmů, jež dosud pokládány za ztracené, vydal benediktin Germ. Morin ve sbírce „Anecdota Maredsolana" podle 4 rukopisů, z nichžto hlavní jest kod. 68 knihovny Epinalské, povstalý asi r. 662. neb 744. Kromě vzácného výkladu máme tu také důležité pokyny o starých překladech Písma.

Sinajský klášter sv. Kateřiny je šťastným nalezištěm. Před lety již, jak známo, objevil tu Tischendorf vzácný řecký rukopis bible (Codex Sinaiticus). Rendel Harris objevil tu 1889 syrský text Aristidovy Apologie. R. 1892. objevily tu anglické damy, Agnes Smith Lewis a sestra její James Young Gibson prastarý (již neúplný) syrský text evangelií (palimpsest), jenž vloni v Londýně vydán tiskem („Syrus Sinaiticus"). Rukopis zdá se býti z pátého století (jsa dle R. Harrisa již sám palimpsestem!), má některé zvláštnosti a nepřesnosti výrazu na místech dogmaticky důležitých, z nichž u protestantů činěny závěry velmi smělé, avšak neprávem. Kriticky jest nález velmi důležitý, vzhledem k originalu řeckému však nemá velikého významu dokumentarního.

Proč nechce Fr. Sarcey býti členem Akademie francouzské? (Douška mnohým našim kritikům.) V předposledním čísle „Revue bleue" vyčítal Emil Faguet Sarceyovi umíněnost, s jakou odmítá od sebe nejvyšší poctu, které dostati se může francouzskému spisovateli, totiž býti mezi čtyřiceti nesmrtelnými. Žije prý Sarcey již příliš dlouho, aby mohl býti akademikem. „Je to roztomilé," praví, „říci, že nelze se státi akademikem bez porušení neodvislosti v kritisování, aneb aspoň nepřijíti v jisté podezření; je to hezké tak v třiceti, čtyřiceti, padesáti letech. Má-li však člověk za sebou půl století kritiky zcela neodvislé a loyalní, je-li, jak se říkalo v 17. století, ‚kritikem jubilantem,' jest už v tom ohledu vyzkoušen." Sarcey neváhal dlouho a odpověděl v „Annalech literarních a politických," proč nechce ani dnes seděti mezi nesmrtelnými. Pokládá totiž úkol kritika zvláště divadelního za nesrovnatelný s tradicemi zdvořilosti, jež panuje mezi členy Akademie. „Jak," dí, „mohl bych pustiti se zhurta ve čtvrtek do dramatu Dumasova nebo Sardouova a v pondělí posaditi se vedle nich pod kopulí Institutu a tisknouti jim ruku?" *Fr. Holeček.*

Bezplatná půjčovna knih v Krakově. Dne 17. března 1895 otevřena byla v Krakově první bezplatná půjčovna knih s počátečným základem 800 svazků, výhradně darovaných od osob soukromých. Účast čtenářů byla od počátku značná a roste den ode dne. V prvých třech měsících od 17. března do 16. června užilo knihovny 425 čtenářů, z nich 213 dospělých mužů, 41 žen, 139 chlapců, 32 děvčat. Z čtenářů bylo 245 řemeslníkův a dělníků, 12 učitelův a učitelek, 9 služebných, ostatek byly většinou děti řemeslníků. Půjčovalo se 15krát a vypomáhalo při půjčování 12 osob. Celkem vypůjčeno bylo 3414 svazků. Pomýšlí se knihovnu značně rozmnožit, při čemž správa knihovny počítá opět hlavně na dobročinnost.

FEUILLETON.

Výběr spisů pro lid.

Někteří z příznivců našich nemile byli dojati chystanou změnou časopisu našeho, litujíce, že pozbudeme časopisu věnovaného výhradně kritice a rozhledům literarním; zvláště pak vysloveno přání, aby oddíl „Knihovna lidu a mládeže“ nejen nebyl vypouštěn, nýbrž raději zdokonalen.

Obavy ty spočívají na nedorozumění a nejsou nikterak odůvodněny. Rozšířeným programmem má se jen rozšířiti a rozhojniti obsah časopisu, nikoli tou měrou změniti, aby která podstatná část obsahu nynějšího odpadla; spíše naopak budiž snahou spolupracovníkův i naší, aby se všechny zdokonalily. Ku změně byli jsme — kromě hlavní příčiny, sjezdového usnesení, a jiných — vedeni také tím, že časopis výhradně kritický jest na naše poměry přece jen příliš obmezen, jak co do čtenářstva, tak co do spolupracovníků. Chceme zabrati více půdy.

Ale to jen mimochodem! Vlastně chceme dnes zmíniti se o bolavé stránce literatury naší, o knihách pro lid, jak totiž si hlídku jejich v budoucím měsíčníku asi představujeme a co si od ní dle dosavadních zkušeností slibujeme.

O knihovnách lidových promluveno tu již několikrát, neboť na věci té nám od počátku zvláště záleželo. „Knihovny,“ jež lácí a též programmem nabýti mají v lidu rozšíření, rozmnožily se, a tím větší jest povinnost, všímati si, jaké četivo lidu podávají.

Že by literatura naše pro lid rozmnoženými „Knihovnami“ byla jen poněkud poměrně obohacena, sotva lze říci. Vzdělanstvo naše vůbec a především literatura činí pro lid velmi málo. Není tu sice vhodno, narážeti na národopisnou výstavu, ale málem by člověk řekl, že skutečně všímá si vzdělanstvo lidu právě jen jako předmětu výstavního.

Pohleďme jen, kolik spisovatelů, kolik přednějších spisovatelů našich píše pro lid. Velice brzo bys je spočítal. Netýká se to jen básníků, nýbrž i spisovatelů vědeckých, pokud by praktické vědomosti

mezi lidem šířiti měli. Mezi literaturou a životem národu vzniká tím propast. Jen tak si lze vysvětliti, že i nejpřednější spisovatelé dovedli z úst vypustiti slova o „davu,“ o „dětech,“ o „pensionatech“ atd., pro které prý oni nepíší. Nerozumíme dobře, co je to, ta spisovatelská sláva, ale tohle nám přece nejde jaksi na rozum: toužiti po vzpomínce celého národu, chtíti pracemi svými v srdci jeho žíti, a zároveň jej odkopávati!

Přirozeným toho následkem jest, že literatury pro lid zmocňují se činitelé za národní vychovatele méně povolaní. A takž jedno s druhým souvisí: pro lid píší spisovatelé méně schopní, protož literatura ta za mnoho nestojí a jest v nevážnosti, a naopak: literatura ta není ve vážnosti, nepřináší tolik „světového“ lesku, proto jí literarní předáci zanedbávají. Co je dříve, na tom konečně nezáleží: obojí jest chybné.

Rozporem tím trpí také kritika. Vychází-li ze zásady, že „dětem (a lidu) náleží jen to nejlepší,“ tedy se proti skutečnosti octne na rozpacích. Má před sebou různé spisy. Jedny, od nejlepších snad spisovatelů, mající nějaký literarní význam, ale ke každému takořka aby dodala: pro lid se nehodí — z té či oné příčiny; ba vlastně dodatku toho není ani potřebí. neboť se z pravidla rozumí sám sebou. Druhé knihy, lidu snad výslovně určené, doprovází zase poznámka, jako: „kniha nezávadná, poučná, hodí se pro lid, a pod. — ale literarní ceny nemá.“ Ovšem nebývá to vždy řečeno tak zřetelně, člověk musí dobrou vůli spisovatelovu odměniti aspoň nějakým eufemismem, ale věc je táž.

A nyní: co je to vlastně: „kniha literarní ceny nemá, ale lidu se může dáti do rukou“? Jaká to prazvláštní esthetická theorie tají se za těmi slovy! Míti literarní cenu znamená asi tolik, co vyhovovati esthetickým (jindy zase: vědeckým a poučným) účelům. Těm tedy kniha nevyhovuje, ale lidu se přece má hoditi. Nač? Inu, že tam není nic závadného, že tam dosti zajímavý příběh, snad příkladná historie atd. Dobrá, ale pak právě jsme u zásady opačné, že totiž pro lid je všechno dobré, — což se ve skutečnosti vlastně provádí: literarní odpadky skládají se do lidových knihoven, a zhusta jen proto, že tam není nic „vysokého.“

Směru našemu lze odtud velmi snadno vytknouti, že právě on z příčin vychovatelských propouští raději díla méně cenná, jen když jsou nezávadná, kdežto díla jinak cenná zavrhuje pro nějaké rouhání nebo pro nějakou oplzlost. Přiznáme se, že jsme se tím pravidlem skutečně poněkud řídili, a to dle zásady, že ze dvojího nezbytného zla třeba zvoliti menší.

Dále toho odůvodňovati nebudeme. Kdo myslí, že člověk, i člověk obyčejný, má jen čísti a čísti, ať je to cokoli, jen když z toho vzejde hodně silná emoce, s tím není o takových věcech řeči. A kdo ví, co znamená nábožnost a mravnost v národnosti, ten nám porozumí a přisvědčí i bez přesvědčování.

Idealem naším v belletrii pro lid nejsou přepjaté povídačky, ve kterých to svatostí a nevinností lidskou zrovna „čiší“; to ví každý,

kdo naše referaty sledoval. Ale tím méně se můžeme spřáteliti s knihami, které náboženství naše a mravnost napadají. A tím chceme se říditi i budoucně. —

K nynějším „Knihovnám," které se vydávají za prostonárodní, máme dosť velikou nedůvěru. Úplně neuspokojuje nás žádná, ačkoliv, jak zmíněno, některé lze bez obavy doporučiti aspoň pro nezávadný obsah. Horší jest věc se záplavou překladů, která se valí na př. z „Knihovny Besed Lidu" nebo z „Levných Svazků Novell." Jest až hrůza, co všecko má tu ten náš dobrý lid ztráviti. Nikoli, takovým způsobem zabije se všechna původní tvorba, totiž cit pro ni, bude-li se takto překládati a vydávati, co by jen bylo nejzajímavější a nejdráždivější.

Nepodceňujeme nikterak dobrých snah u vydávání zábavného čtení pro náš lid — ač ovšem potřebí vždy znova opakovati stesk po čtení poučném — ale myslíme, že tak, jak nyní se vydávání děje, nemůže vésti leda k pleveli.

Chyba předně jest, že „Knihovny" vydávají se periodicky, a to ve lhůtách dosti krátkých. Tu pak velmi zhusta nastanou doby, kdy na vydavatele dolehne železné: vezmi, kde vezmi, jen vydej! Nepravíme, že by vydavatelé „Knihoven" neměli dosti příspěvků, to to; spíše asi bude naopak. Ale jde o to, jaké to jsou příspěvky.

Druhá chyba jest, že, jak zmíněno, ponechává se práce ta téměř venkoncem náhodě a literarnímu nádennictví. Co se nehodí do „Salonní," přijde do „laciné" neb „lacinší" neb ještě „lacinší." S osobami je taktéž. Kdo ještě nepronikl, kdo ještě nemá jména, ten zatím pracuje pro lid, učí se na něm spisovati. Jakmile se osvědčí, neobjevuje se již nijak jinak než na velínovém papíře, ve skvostné úpravě — s přiměřeným ovšem obsahem a slohem, lidu nejenom nevhodným, nýbrž obyčejně i urážlivým. Aby se pak do sfery té co nejspíš dostal, zařizuje už i tu lidovou tvorbu svou dle patřičných vzorů; přezolovatělý Zola je pak potravou našeho lidu.

Po našem mínění bylo by záhodno, zaříditi novou (neb některou nynější) sbírku tak, aby vydávaly se knihy ve lhůtách volných, a to pokaždé jen tehdy, až něco skutečně cenného bude uchystáno. Za tím účelem bylo by třeba, vymoci příspěvky předních spisovatelů, nevylučujíc ovšem méně známých, a prováděti přísný výběr, jak prací původních, tak i překladů.

Nemyslíme, že by pokus takový se nezdařil. Kdo by jej mohl provésti, jest ovšem jiná Podle dosavadních zkušeností sotva to bude který nakladatel-obchodník. Sami na tu chvíli nevíme, kudy do toho. Snad se věc vyjasní s organisací nového měsíčníku našeho, proti kterému se již tolik brojí, zvláště se strany, jíž týkalo se „Pro domo." Myslíme však, že by se to nejlépe zdařilo tím způsobem, jakým si počíná na př. „Knihovna mládeže studující," redigovaná prof. Fr. Bílým v Praze.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XII. 1895. Číslo 10.

Jacinto Verdaguer,
katalanský kněz a básník.

Studie *P. S. Boušky*. (Č. d.)

Následuje zpěv jiné víly o Nogueře a Garoně, dvou řekách, které zrodily se v témž údolí pyrenejském, z nichž ale Garona stala se své družce nevěrnou a prchá do Francie. Víly žádají družku svou, aby vyprávěla o krásné Lampegii. Po této krásné dvojdílné romanci o dceři vévody aquitanského, jež uloupena byla od maurského hrdiny Abu Nezaha, zpívá Gentil na žádost vil o lásce, opřen o harfu, kterou mu darovala víla ze Lanos.

Ó lásko, kam mě kroky nesou?
kde druzi, rodičové kde jsou?
já sám, mně rcete, kde jsem já?
mně řekni to, Griseldo krásná,
má hvězdo jasná,
sne Caniga! — — —

Gentil rozplývá se v citech milostných, ale jakýsi stesk přece jej jímá:

Já tebe mám a stesk mě tlačí...
Ty směješ se, proč tedy pláči?
Je srdce lidské moře snad,
jež vesmír nevyplní ani,
ó nech mě, paní,
se vyplakat!

Gentil ještě zpívá při harfě, když zazní kroky a víly prchnou. Je to Guifre. Po tři dny byl vzdálen Gentil údolí, jež přepadli Maurové a zmocnili se ho. Hrabě zachránil pouze svou manželku a dítky. Vystoupil na témě Caniga, aby lépe viděl pohyby nepřátel a nalezl prostředek, jak by zbavil Roussillon loupežných cizinců... Po tři dny neustále vzpomíná na Gentila a teď jej zde nalézá bez meče, ne jako hrdinu, ale jako zženštilého Samsona, ozdobeného květy a drahokamy. Vida jej, jak zaprodává svou zemi své lásce, nezdrží se již a vrhne se na něho.

A prvou ranou mohutnou jej kácí
a vrhá nazpět v rokle hlubinu,
z níž, běda, zmírající sten se vrací
a plní smutkem celou dolinu.

S ním harfa kotálí se přes balvany
a v skoku chví se, naříká a lká,
lká v dáli ještě, slábnou její hrany,
leč spolu se srdcem, jež umlká.

Ty vzdechy, tony slábnou víc a hynou,
zní ku posledu ještě smutněji,
dech dvojích životů, jež navždy minou
a v témže větru posléz mizejí.

[Zde příležitostně upozorňuji, jak mistrně užívá Verdaguer v líčeních svých zvukomalby, ve které jest vskutku nedostižným virtuosem. Pro překladatele jest to často oříšek velice tvrdý a vyžaduje

to práce bedlivé a ucha jemného, aby český verš, který snaží se být věrným, zároveň i zvukem svým poněkud tlumočil tajemnou hudbu souhlásek a samohlásek originalu. Jako zde chtěl Verdaguer již zvukem znázornit jednotlivé nárazy v propast se řítící harfy a stále slábnoucí její znění, tak ku př. v „Přechodu Hannibalově" líčí rachot těžkopádných válečných strojů, které táhnou přes Alpy. Snažil jsem se v překladu svém zachovati i týž rým i voliti slova obdobně znějící jako v originale.

Feixugues s' arrossegan les máquines de guerra, com si rodant cayguessen esberles de la serra, y, fent cada rodada trontollejar la terra, rosegan ab llurs rodes la roca de Monbram.	Pak táhnou těžké stroje, jež válka žádá šerá, jak valil by se balvan s hor výše, v dol se bera, a země duní temně, když kolesa ta sterá se točí, hryžou skálu monbramských u soutěsk.

Aneb jinde, kde líčí proudy vojska:

Pak níže lidu vlny a vlny následují,
to železné jsou vlny a vlny z ocela.

Zde úmyslně nakupeny jsou souhlásky *l* a *n*, aby dojem byl úplný. Myslím, že svědomitý překladatel i ku okrasám podobným zřetel svůj má obraceti; tím více pak zřejmo, že překlad prosou je nedostatečný.]

Marně vyzdobila se Sněženka s veškerou nádherou hurisek Mahomedových, nešťastný Gentil sřítil se jí bezduch k nohám. Nejněžnějšími barvami maluje nám nyní básník truchlící královnu vil s její družkami. Celé přírodě, každému kvítku zvlášť ukazuje tu drahou mrtvolu a žádá pomstu. Zmizí duha, jež věnčila dříve témě Caniga a černé mlhy podzimní jej halí.

Hned mocnou rukou víly v klidnou vodu
v tůň bije letorostí vavřínu,
vír volá s křídly ohně k chorovodu,
zve k mrakům mraků hromnou družinu.

VII. „Obří rokle." Hrabě Guifre je dosud šílen hněvem na temeni Caniga: vidí se sám mezi nebem a zemí, neboť velký mrak křídel havraních skrývá jeho zraku nížinu se zahradami, paláce s jejich obyvateli, ptáky a květinami. Jeho zraky bloudí po Roussillonu, nebe zdá se mu děsivým, nížina hroznou. Vidí jen mraky prachu, jež rozvířily tlupy Maurů. Dívaje se stranou ke Collioure, vidí sloup dýmu, který zahaluje slunce. Hoří to město, či jsou to lodě?... Myslí na Tallaferra a chápe vše: zajisté, že zapálil bárky Saracenů... ale běda, v téže chvíli zavraždil mu jediného syna! Teď chápe celou vinu svého skutku, ale jest již pozdě. Stále vzpřímen na vrcholi jako hromosvod, volá blesk z mračen, ale ten nepřichází. Má se vrhnout za Gentilem do propasti? Smyje raději vinu svou v krvi Maurů.

Mezitím raněný Tallaferro vidí blížiti se velikou přesilu Maurů, třicet na jednoho. Vede je černý obr, zvaný Gedhur. V tom přichází v čas s lidem svým Guifre, nastane krutý boj, v němž Guifre Gedhura probodne a bitvu rozhodne. Od té chvíle místo ono nazývá se „Obří rokle."

IX. „Pohřeb." V rozhodném okamžiku bitvy objevil se biskup Oliva, představený kláštera Ripollského, a klesnuv na kolena prosil Nejvyššího o pomoc pro Guifra. A když tento byl přemohl nového

Goliáše, obrátil se ku prelatu se slovy: „Kdo z nás dvou jej k zemi porazil?“ „Ni já, ni ty,“ praví opat, „ale Bůh to jest, který člověka ponižuje i povyšuje.“ Při pochovávání obra mrtvého pod kamenem velikým, táže se Tallaferro po svém synu. „Gentil,“ odpovídá zmateně Guifre, „zůstal asi na vrcholi Caniga.“ Potom vypráví o všech podrobnostech slavnosti, nezmíniv se však o svém zločinu.

Tu na obloze nejjasnější slávy,
kde slunce vítězství plá, oheň žhavý,
zří Tallaferro temný mrak se tmít,
jak o životě Pána se nám praví,
kde zříme Jidášův stín chmurný jít.

Nicméně pln strachu a naděje spěchá s bratry na Canigo. Mezitím zbrojnoš Gentilův hledá svého pána po výšinách hory a konečně jej nalezne u nesmírného ledovce a vyrve jej z rukou plačící Sněženky. Tato prchá a zbrojnoš nese mrtvolu až do opatství sv. Martina, kde ji položí na trávník. Oliva a oba hrabata jsou zde. Tallaferro je zdrcen. „Kdo zabil mého syna?“ zahřmí. Guifre na prahu svatyně bolestným hlasem se přiznává: „Já!“ Tu Tallaferro vrhne se s nahým mečem na něho, ale Oliva postaví se mezi oba bratry a Guifre unikne do svatyně. Tallaferro bije mohutnou pěstí na železná vrata, celá poustevna se třese, až konečně vrata povolí a Tallaferro vrazí rozlícen do vnitř. Ale v té chvíli slyší slova: „Ego te absolvo!“ a meč padá mu z rukou. „Když Bůh mně odpustil,“ praví Guifre, „odpusť mi také!“ a oba bratři klesajíce na kolena se objímají v slzách... Časně ráno mnich-biskup slouží sv. obět za duši Gentilovu, při níž posvětí hostii, kterou ve dvě části láme a podává svým oběma bratrům. Při pohřbu Gentilově rozhodne se Guifre, že tu zůstane u zemřelého a že tu vystaví klášter. Oliva schvaluje ten úmysl a žádá, aby povolal sem mnichy ze slavného kláštera Cuixy. Následuje nyní krásná ballada, kterou Oliva vypravuje: Ke Karlomanu přišlo pět starých mnichů, naříkajíce, že jim potopa zničila a odnesla celý klášter Exaladu. Rytíř Enveig zapomněv na svou paní a děti, zahořel hříšnou láskou k víle z Lanos. Jednou potkal jej mnich z Exalady a vyčítal mu, že zapomněl na manželku svou. Víla hrozila za to pomstou celému klášteru a také jedné noci prolomila hráz horského jezera a bystřina valila se na klášter. Náhle zvoní, mniši, počtem pět, spěchají do choru, kde duch Otgerův se jim zjeví a ukazuje jim cestu do hor. Sotva že uniknou, vody odnesou klášter. Jedině socha archanděla Michala jim zůstala z celé svatyně. Karloman jim daruje Cuxu a oni tam zřídí nový klášter.

X. „Guisla. Desátý zpěv patří k nejněžnějším věcem, které Verdaguer napsal. Guifre loučí se s manželkou svojí Guislou, odcházeje do kláštera. Celý hrad truchlí a Guisla vyšívá drahocennou pokrývku na oltář příštího kláštera. Tu slyší náhle zpěv mladé dívky, který divně kontrastuje se všeobecným zármutkem kolem. Vyjde tedy ven a hledá zpěvačku, až ji najde pod dubem sedící a pasoucí stádo. Zpívá milostnou píseň o jinochu, který odešel do války s Maury. Hraběnka ptá se jí na jméno jejího milence a dovídá se, že to jest

Gentil a dívka že jest Griselda. A náhle jako raněna bleskem nešťastná paní vrahova padá k zemi, její rty blednou a ledovatí... Griselda zpívá a směje se dál, neboť je šílená...

XI. „Oliva." Válečníci zanechali zbraní a staví klášter. Ale Guifre trápen výčitkami svědomí ani zde nenalézá pokoje. Ve skále vedle hrobu Gentilova tesá sobě pracně hrob a když biskup Oliva se jej táže, co to činí, praví, že otvírá si okno do onoho světa. Často přichází až sem prostovlasá Griselda a klepajíc na hrob, volá: „Gentile, Gentile!"... Oliva zakládá v Rippolu nový, nádherný klášter, který nedávno slavil tisícileté jubileum své. Tallaferro v Provenci chtěje se přeplaviti v plné zbroji na koni přes rozvodněnou Rhônu, utonul. Brzy na to volá k sobě Guifre svého bratra Olivu a vypráví mu, že slyšel již tři rány „kladiva sv. Benedikta,"[1]) že jeho smrt se blíží. Umíraje, prosí, aby na usmíření jeho viny postavili na temeni Caniga kříž.

XII. „Kříž na Canigu." Poslední zpěv jest nádherným zakončením básně. Je to více lyrické než epické, ale je těžko najíti tak vysoký stupeň inspirace básnické. Je to téměř lyrický dialog mezi vílami, které opouštějí svá stará sídla na Canigu, když Maurové byli přemoženi, a mezi mnichy, kteří vstupují na temeno hory, aby tam zasadili kříž a vzali místo to ve svůj majetek. Jako víly jsou tu symbolem pohanství, tak řeholníci opět jsou representanty vítězící Církve. Je to vítězství pravdy nad bludem, vítězství ducha nad hmotou.

Mezi chorem mnichů náhle zazní hlas zvonku.

Oliva.

Zda slyšíte hlas zvonu,
to z kláštera zní jeho pláč a vzlyk,
mé srdce s prosbou v jeho chví se stonu,
za bratra modleme se okamžik.

Chor řeholníků (na kolenou).

Proficiscere anima christiana.
Znič těla svého svazky,
leť ze světa, nesmrtný motýle!
Jej přijmi, Bože, v náruč svojí lásky
a pekelné jej vyrvi mohyle,
jak Lota zachránil jsi ze Sodomy,
jak Daniela z divých spárů lvích,
z pout Petra s Pavlem sám jsi vysvobodil
od krvelačné Romy,
Job z moře běd se brodil,
a Mojžíše Farao nezastih'.

Dítě.

Hle, ve paprsku čistém tiše, tiše
jej zřím, jak vzhůru letí,
tak svobodný a mladý:
dva světci spějí s výše,
jej s úsměvem jdou přijmout, objat tady;
ten válečník pln hrdinnosti dýše
a podoben je zemřelému věru,
jej tiskne do objetí:
ten jak by v máji zkvetlým stromem byl!

Chor řeholníků.

Jest prvý jistě roven Tallaferru
a druhý spanilý Gentil!

---

[1]) V Katalonsku se dosud modlí denně lid jeden Otčenáš k sv. Benediktu, aby tři dny před smrtí jim zaklepal na dvéře a oznámil šťastnou hodinku smrti.

Velkolepým chorem končí celá epopeje.

Má vlasti, vítězství ti dalo křídla,
tvá hvězda, zlaté slunce, vychází,
vrz ku západu slávu svého sídla!
Vpřed! Katalonsko, Bůh tě provází!

Vpřed! moře, hory, zem tě nezastaví,
trůn Pyrenejí malým pro tě již,
však vznešeným teď trůn je tvojí slávy,
co stíní tebe Kříž! —

Básník přidal v novějších vydáních k básni své ještě epilog „Dvě zvonice.“ Dojemný to dialog dvou zvonic, polosesutých u bývalých klášterů sv. Michaela a sv. Martina. Marně čekají své mnichy zpět, nepřicházejí, po staletí vzpomínají na svou bývalou slávu...

Hospodářský, vědecký a literarní spolek v Perpignanu věnoval Verdaguerovi zlatý věnec vavřínový za „Canigó,“ jejž básník daroval svatyni Montserratské. Daru toho dotýká se báseň „Věnec,“ přiložená ku konci knihy. (P. d.)

Pavel Bourget.

Podává *Fr. Holeček.*

Idea, jakou pravidelně má obecenstvo o Bourgetovi, o tomto spisovateli-básníkovi a filosofovi v jedné osobě, mistru romanopisců-psychologů, jest skoro vždy jednostranná. Poněvadž Bourget nejčastěji zabývá se ženami a poněvadž „vášeň lásky“ pravidelně dosahuje plného svého vývoje a žáru ve světě nepracujícím, zahálčivém, bohatém, zalíbilo prý se mu vylíčiti nám vnější eleganci tohoto světa. A proto většina představuje si ho jako mladého, rozkoší milovného člověka, bezvadného zevnějšku, koketního, affektovaného, zženštilého. A není tomu tak! „Pravím Vám to, poněvadž to vím,“ dí J. Lemaître o něm v jednom ze svých roztomilých „Billets du matin“ — „není věru ducha opravdovějšího ani mužnějšího nad Bourgeta. Tento snílek zženštilý pracuje deset až dvanácte hodin denně. Tento dandy má svědomí a předsudky kněze. Tento raffinovaný světák dovede, když povinnost velí, setřásti se sebe tyranii strachu před směšností. Tohoto snílka pohlcuje zrovna zvědavost a neklid. On a Maupassant cestuje z našich spisovatelů nejvíce a přes to zároveň dovede se přizpůsobiti nejlépe absolutní samotě.“ Ano, Bourget je dandy, ale při tom též muž činu, muž studií. Řekl bych o něm, že je bytost jeho zrovna tak rozdvojena v životě jako v jeho literarním díle. Je samotář a je světák. Naleznete ho zrovna tak veselého, obdivovaného, hledaného v nejelegantnějších salonech starého a teď i nového světa, jako libujícího si někde v nejodlehlejším koutku venkova, kde šustí mu pod nohama žluté listí spadlé na podzim se stromů.

Vůbec Bourget celý je bytost složená ze dvou bytostí. Jedna z nich je bytost, abych vyjádřil se slovem Lemaîtrovým, „dilettanta moderní dekadence“[1]) a druhá bytost vážného, kritisujícího filosofa, jemuž velice záleží na moralním smyslu života. A jakým je v životě, takovým jeví se i ve všech spisech svých. Všude, zdá se vám, zápasí

[1]) Cfr. J. Lemaître: Les Comtemporains s. III. p. 338.

v nich jeho rozum a vůle s jeho nervy až příliš žensky citlivými. Člověk bývá skutečně při četbě prací jeho často v silných rozpacích. Uváží-li příkrost některých jeho námětů, skoro až úzkostlivou správnost v provedení se stálou snahou po něčem novém, všimne-li si té pronikavé a silné intelligence, živého a silného slohu, plného často abstrakcí a při tom přece jednoduchého a půvabného, musí uznati, že je Bourget skutečně mistr. Na druhé straně však kazí všechen dojem Ohnetovská až záliba v eleganci jistého druhu často se opakující, výstřední, až přehnaná citnost, spíše politování než podivu hodný způsob trpěti s ničím, nedbalost a zapomnělivost, jevící se v povrchním, plochém líčení. To svádí vás, že hnedle upřeli byste Bourgetovi talent umělecký a přidali se k těm, kteří tvrdí, že měl zůstati tím, čím byl nejprve: kritikem, anebo aspoň, že řekli byste: vždyť je pouze romanopiscem žen. A křivdili byste mu. Jest Bourget přese všechny své vady mistrem na poli romanu zvaného psychologického (ač nechápu, proč právě jeho roman zove se psychologickým; vždyť není vůbec romanu bez psychologie). Jest zjevem pozoru i sympathie naší hodným, zvláště od známého romanu „Cosmopolis," kdy zřejmě skoro už vyznává, že všechna nynější duševní bída spočívá v tom, že zbavil se člověk pevného vodítka, pevného řídidla svědomí, rozumu i vůle, totiž náboženství. Bourget vycítil podstatu nynějšího zla a snad dočkáme se, že upřímně v některém z příštích romanů svých ukáže svým vrstevníkům na maják pravé, živé víry, na skálu vatikanskou, o níž tříští se všechny bouře tohoto světa, a plným hlasem zvolá: Tam je spása. A není Bourget sám, jenž obrací. Hnutí novokřesťanské ve Francii roste, mohutní. Rod, de Vogüé, Wyzewa stojí v čele a teď mimo mnohé jiné už i Huysmans přistupuje, jak dosvědčuje nejen poslední jeho kniha „En route" (na cestě), ale i celý jeho způsob života. Snad cítí Huysmans i Bourget, že jistou měrou vinni jsou též na té intellektuelní nemravnosti, na té porušenosti svědomí nové generace, i na všem, co z toho může následovati. Snad probouzí se v nich kus svědomí. Nejsou sice dosud pravými věřícími a máme právo pochybovati o tom, ale nemáme práva ještě odsuzovati, jako činí mnozí jiní, pokládajíce hnutí novokřesťanské jen za jakýsi druh náboženského sportu, anebo za výstřelek exaltovaného, francouzského citu vysazeného působení vznešených, velkolepých ceremonií církve katolické, působení jejího zpěvu chrámového, mystického přítmí starých kathedral, působení dogmat uvedených ve velkolepou soustavu i církevní organisace atd., jak namáhají se v potu tváře vysvětliti mnozí hnutí, jež jest jim proti mysli, a jehož nedovedou chápati. Pravda, je to křesťanství zvláště Bourgetovo silně podezřelé, neboť nebrání mu pranic psáti do „Lavie parisienne," journalu pramálo mravného a mystického, anebo „Fysiologii lásky," ale nesmí se zapomenouti, že duch jeho je dosud příliš nasycen miasmaty „věd positivních" (?). Jest Bourget ještě příliš dilettantem a filosofujícím, analysujícím pessimistou, skeptikem, aby mohl býti řádným křesťanem; jest však již též příliš křesťanem, aby neuznal, že dosavadní činnost jeho nebrala se cestou pravou, aby neuznal

hříšnosti té intellektuelní depravace své i celé nynější generace, zrovna tak, jako Huysmans jest ještě „příliš spisovatelem, aby mohl býti mnichem a příliš mnichem, aby mohl býti spisovatelem.“ Tento právě výrok Huysmansův je velice charakteristický, ne snad pouze pro něho, ale vůbec pro celou velkou řadu francouzských spisovatelů, jež cit a jiskra víry doutnající ještě v srdcích pod popelem táhne ku křesťanství, ale jejichž rozum zůstává ještě nevěřícím. Ubohý rozum! Dlouho-li ještě chce býti sám sobě bohem? Zapomíná, že už tolikráte, tolikráte udělal banqueroute, kdykoli na křídlech pýchy chtěl vznésti se do výšin nadzemských a odhaliti závoj věčných, svatých tajemství. Ale k věci!

* *
*

Chceme-li pochopiti a oceniti Bourgeta jako romanopisce, třeba především všímati si ho jako kritika. Známo je totiž, že Bourget byl a jest dosud znamenitým kritikem, ne však „kritikem, jenž soudí a vypravuje, ale kritikem, jenž chápe, vystihuje, vyciťuje.“ Jako kritik vytkl si ve svých „Essais de psychologie contemporaine“ za úkol, představovati cizí duševní stavy, vysvětliti a popsati je, zvláště ty, jež si nejlépe přivlastnil. A dovede si přivlastniti těchto stavů duševních duchů cizích tolik, že ztrácí se zrovna mezi nimi vlastní jeho stav duševní, aniž lze určiti přesně, kde mezi tolika dušemi, jež proniká, a jež, vlastně jimž se přispůsobuje, je duše jeho vlastní.

Vyšel sice Bourget ze školy Taineovy, ale vytvořil sobě vlastní, zvláštní druh kritiky umělecké. Pro něho jest kritika „historií vlastního jeho utváření se intellektuelního i moralního.“ Velice účinkoval na něho též Spinoza, jehož vliv pozorovati můžeme zvláště v romanu „Disciple“ (Žák). Adrien Sixt v „Žáku“ je francouzský Spinoza naší doby.[1])

Od Tainea vzal analysi a pessimismus. Analyse a pessimismu nelze tu od sebe odloučiti. Brání se sice často Bourget proti tomuto domnění, ale je-li thesí jeho „Essais,“ jak dobře poznamenává Pellissier,[2]) „že zvláštní stavy duševní generace nové obsaženy jsou v zárodku v theoriích a snech generace předcházející,“ jsou to věru vlastní jeho „způsoby chutnati život.“ jejž analysuje u příležitosti deseti oněch spisovatelů, kteří měli na něj největší vliv; a jestliže s druhé strany všechna díla minulá, vzhledem k jeho essaiím působí na něho — podle jeho vlastních slov v předmluvě — „bolestně, hluboce a stále pessimisticky,“ jak může popírati svůj pessimismus? Je to ovšem pessimismus intellektuelní, ale přece jen pessimismus; neboť všechna analyse vede pravidelně ku skepticismu, a v ní jako v semeni obsažen jest intellektuelní smutek. „Analytik ze školy Taineovy,“ jak dí sám Bourget,[3]) „spatřuje v každém zjevu výsledek celé řady jednotlivých příčin, jež jsou opět výsledkem jiných příčin, a tak do

[1]) Cfr. An. France: La vie lit. s. III. p. 56—63.
[2]) Le pessimisme contemporain p. 44.
[3]) Essais: Hyp. Taine.

nekonečna... Z této řady absolutní nutnosti vypovězeno jest proto každé odměřování dobra i zla... tu pouze můj dojem tvoří si rozdíl.“

Tento vědecký duch Taineův pohlcuje, ničí, musí zničit nejen víru v Boha, ale i víru v sebe sama — neboť i člověk, bytost jeho, jest jen výsledek nekonečné řady příčin — víru v mravnost. On vede k uznání slepých sil přírodních, proti nimž není ochrany, vede k popření všeho dobra i zla. A tohle vše je smutné, melancholické samo sebou, a analyse toho musí vésti naprosto nejen k pessimismu, ale k nihilismu, jak uznává konečně sám Bourget.

A nejen Taine působil na něho, ale skoro všech 10 spisovatelů, jež analysuje a jichž duševní stavy si tak dobře přisvojil. Především je to Stendhal. Toho má ze všech nejradši. Jméno „Henri Beyle“ ho zrovna okouzluje. Příčina toho nespočívá v ničem jiném, než zajisté v tom, že vidí Bourget v Stendhalovi mistra analyse a pak ducha kosmopolitického, jenž má v něm též velkého ctitele. A tento duch kosmopolitismu vede opět k pessimismu, an utrácí život ve větru prázdné a marné zvědavosti. Tamtéž vede i dilettantismus, jejž vočkoval si studuje Renana. To vše uznává Bourget sám; neboť sám praví: „Nejen nemáme jako lidé 17. století creda obecného, správce všech vědomí a vůdce všech skutků, pozbyli jsme též oné síly negace, jež byla credem století 18. Náš věk kritiky nezná podobného přesvědčení. Nahromadili jsme tolik různých hledisek, vyumělkovali jsme tak obráceně různé výklady, vypátrali jsme tak trpělivě vznik nauk, že dostali jsme se konečně k názoru, že pravda skrývá se v hypothesách sobě navzájem nejvíce odporujících o přírodě, o člověku, o světě. Však poněvadž není hypothese nejvyšší, jež by pojila všechny ostatní a poutala k sobě mysl lidskou svou úplností, nastala naprostá anarchie mezi všemi, kdož myslí. A výsledek toho byl skepticismus, jenž nemá sobě rovného v dějinách myšlenky, skepticismus, jehož repraesentantem nejvíce vynikajícím ve Francii je Renan. Toto zlo pochybování o vlastní pochybnosti, přivádí za sebou celý zástup slabostí...“

Tento Renanův dilettantismus působí zajisté, že musí člověk radost všechno pochopiti, zaplatiti vnitřní bolestí, věčnou palčivou žízní po něčem novém, neustálým kolísáním vůle, že cítí člověk slabost nad tím, že nic nemůže říci jistě. Dilettantismus je něco na první pohled nevýslovně krásného, ale obsahuje nemožnost odpočinouti si někde. Duch dilettantismu štve svou oběť až ji vžene v náruč pessimismu. Zkrátka všechny skoro stavy citové, jež Bourget analysoval — a analysoval je proto, že nejlépe shodovaly se s tím, co bylo v nitru jeho, a proto si je mohl také tak výtečně přisvojiti — vedou k tesknosti a k pessimismu. Renan, Goncourtové, Stendhal, Turgeněv, Baudelaire,[1]) Dumas, Taine, Leconte de Lisle, Flaubert — jména ta stačí, aby vyvolala v duši naší jistou tesknost, zvláště jsme-li k ní nakloněni. A jak teprve působili všichni tito na Bourgeta! Od každého má něco zvláštního, od všech dohromady pessimismus. A co

[1]) Baudelaire a baudelairství: Hlídka Lit. 1893 č. 12.

je při tom nejzajímavější, Bourget zřejmě udává, že pessimismus je zlo, že skepticismus, aristokratismus, dilettantismus, baudelairismus je něco nevýslovně smutného, hořkého, ale přes to má to vše v sobě; zaklíná to a nemůže se toho zbaviti. Skoro zdá se mi, že Bourget chtěl si vočkovati tu moralní nemoc, již stopoval, ve všech jejích formách. „Žádný duševní stav mé doby nesmí mi býti cizí,“ zdá se praviti. A proto právě u příležitosti Renana a bratří Goncourtů ukázal na zárodek melancholie skrytý v dilettantismu. Proto pokusil se — jak sám dí — poukázati při studii o Stendhalovi, Turgeněvovi a Amielovi na některé osudné následky života kosmopolitického. „Básně Baudelaireovy a komedie Dumasovy“ — dí — „byly mně záminkou, abych analysoval několik odstínů moderní lásky a abych ukázal převrácenost a slabost této lásky... G. Flaubert, Leconte de Lisle a Taine dovolili mně uvésti několik příkladů vlivu, jejž má věda na různou obrazotvornost a sensibilitu. U příležitosti konečně Renana, Goncourtů, Tainea a Flauberta mohl jsem ještě studovati několik případů konfliktu mezi demokracií a vysokou kulturou.“

Z toho viděti, co všechno si Bourget přisvojil. Jaké to rozpjetí ducha! Co všechno duše jeho chápe! Ba, on chlubí se prý — jak dí Lemaître — že chutná i nejtemnější, nejchorobnější poesii nejmladších básníků francouzských.

Pravil jsem, že je Bourget pessimista; než jeho pessimismus je zvláštní, jaksi zjemněný, změžněný. Jeho pessimismus vede jej k tomu, aby vynasnažoval se zlo, jehož na světě tolik, zmírniti. K tomu ovšem, zdá se mu, třeba především ukázati lidstvu, co je právě teď zlem nejvíce rozšířeným a pronásledování hodným. Není to těžký pessimismus Hartmannův, anebo Schopenhauerův, jenž není vlastně nic jiného než nejvýš zhuštěný egoismus. Je to pessimismus nutně plynoucí z nedostatku positivní víry a zároveň ze starosti o mravnost. Je to spíše jakýsi moralní neklid, nepokoj skeptika, jenž by rád věřil a pro nějž jsou záhady životní tak kruté. Ta potřeba víry jeví se ve všech jeho spisech. On, žák Stendhalův, má svědomí nepokojné, úzkostlivé, jež žene ho v náruč církve, a proto od r. 1880. hlásí se ku hnutí novokřesťanskému, a proto spisy jeho krok za krokem blíží se tam, kam nutně musí Bourget dojíti podle lidských předpokladů; těžko ovšem je znáti nejtemnější hlubiny duše a jen Bůh ví, co se tam skrývá. Máť však Bourget neobyčejně vyvinutý smysl pro dobro i zlo, přes to, že je žákem Taineovým. Pojímá smysl a cíl života velice vážně. Nezná úsměvu. Znáti všude, že byl křesťansky vychován. Není však čistý moralista, zrovna jako není čistý psycholog.

Moralista sice i psycholog — jak sám Bourget vykládá — mají společný předmět studia, totiž chtějí prozkoumati pozadí duše a poznati pohnutky činů lidských. U psychologa má však toto zkoumání, toto poznání cíl samo v sobě. „Vidí vznik idei, jejich rozvoj, jejich kombinace, dojmy smyslové směřující k emocím a důvodům, stavy svědomí stále vznikající a zanikající, komplikovanou a měnivou vegetaci ducha i srdce.“ A to pouze psychologa zajímá, o moralní cenu těchto

stavů se nestará. Sotva tak ví, co znamená zločin, opovržení. A marně moralista prohlašuje některé z těch stavů za zločinné, jisté z těch komplikací za opovržení hodné. Psycholog libuje si dokonce v popisu a líčení těch stavů duševních, jež bouří moralistu. U něho platí pouze quantita, ale ne qualita činu. Jen když to bouří, jen když vidí před sebou sílu a mohutnost. „Zkrátka psycholog analysuje pouze proto, aby analysoval, a moralista analysuje, aby soudil.“

A všimneme-li si teď Bourgeta, vidíme, že vyšel na pole literarní jako čistý psycholog. Avšak postupem času, čím dále tím více znepokojován byl myšlenkou, že idey jednou pronesené, slovem nebo literou, oživují, dostávají krev a maso a stávají se buď štěstím, buď neštěstím žijící generace. A stále víc a více tlačila se v popředí otázka: Je spisovatel zodpovědným za to, co píše, třeba psal pouze proto, aby ukázal, objevil jistou nemoc, jistou neřest, a vyzkoumal příčiny vzniku jejího? Aby analysoval pouze proto, že mu to činí radost? Aby nestaral se o mravní cenu činů, jež popisuje a hleděl na cnost — a učil též tak jiné hleděti — jako na lidský výrobek, zrovna tak, jako chemik stejně hledí na cukr jako na kyselinu sírovou? Anebo dále jsou jisté doktriny filosofické, spisovateli propagované, nebezpečny samy sebou a odtud: jsou za to spisovatelé zodpovědni? Otázky takové zajisté častěji stavěly se Bourgetovi na mysl. Neodpovídá na ně sice plně, ale odpověď tušíme jak ze „Žáka“ tak z „Cosmopolis.“ Starost, řekl bych až úzkostlivost o moralku jeví se u něho čím dále tím více, a velice zajímavo jest sledovati vývoj Bourgetův na hrdinech jeho romanů. Jsou to osobnosti, jichž modelem jest v jistém ohledu spisovatel sám. Jak již řečeno, zdálo se na počátku Bourgetovy literarní činnosti, že bude jen a jen kritikem. Studie mladického Bourgeta o Balzacovi, Stendhalovi a pak o Napoleonovi vzbudily všeobecný podiv. A „Essais de psychologie“ učinily z něho člověka známého a skoro už slavného. „Zdál se nám býti zvláště nadán pro kritiku,“ praví o něm Zola,[1]) „přinášeje podivuhodný nástroj analyse a nadobyčejné pronikavosti, jdoucí až k nejjemnějším odstínům námětu.“

Ale tento úspěch ho neuspokojil,[2]) praví o něm de Vogüé. Najednou zvědělo obecenstvo, že hodlá uveřejniti roman. A hned počali všichni odmítati Bourgeta, neboť všeobecně se pochybovalo, že by se mohlo nalézti ještě na poli romanu něco nového. A nelze se také diviti. Po velkých úspěších romantiků, jako byli Chateaubriand, Hugo, Sand, Dumas, Sue atd. přišly žně pravdy v Stendhalovi, Balzacovi, Flaubertovi, Goncourtech, přišla generace se Zolou v čele. V romanu i poesii — zdálo se — pověděli už předchůdci vše. K čemu tedy mrhati tu talent tak znamenitý, jako byl Bourgetův?

Ale Bourget necouvnul a zvítězil. Vytvořil nový druh romanu, jenž nazývá se obyčejně romanem psychologickým. Pojmenování ovšem je trochu široké. (P. d.)

[1]) Paul Bourget (apropos de Cosmopolis). Viz: Les Annales pol. et lit. 1894. p. 323.
[2]) Viz: Les Annales 1895. p. 381.

Posudky.

Kritická Knihovna. Vydává a pořádá Josef Pelcl. II.[1]) *Eduard Rod:* „Mravní názory naší doby.“ Přeložili F. V. Krejčí a Jindřich Vodák. V Chrudimi 1894. Nákl. časop. „Rozhledy.“ Str. 216. Cena 1 zl. 40 kr.

Nápis slibuje jednak víc, než kniha podává, jednak méně. Probrány tu dosť povrchně mravnostní směry, jak zastoupeny jsou v dílech Renanových, Schopenhauerových, Zolových, Bourgetových, Lemaîtreových, Schérerových, Dumasa Ml., Brunetièreových, Tolstého, De Vogüéových. Na přehled „mravních názorů doby naší“ je to zajisté málo. Naopak zase podávají jednotlivé statě nerozsáhlý sice, ale přece dosť úplný obraz celých literarních osobností, kterými se zabývají. Jen z toho, že Rod se zálibou obrací zřetel svůj k předmětům mravnostním, lze si vysvětliti, že pokládá statě tyto skutečně za mravopisné studie o zvolených osobnostech.

Některé jimi skutečně jsou, ty totiž, ve kterých vylíčena osobnost ve směru tom význačná, předměty mravnostními zvláště se zabývající; tak na př. stať o Zolovi, Bourgetovi, Tolstém, Dumasovi a j. U Schérera však na př., Brunetièrea, Renana i Vogüéa vyskytují se tu rozbory mravnostní více mimochodem. Shodně s tím jsou také ony statě obsažnější a určitější těchto.

Rod i ve vědeckých rozborech píše slohem romanovým, řekněme třebas jen „francouzským.“ Proto je mnohdy opravdu nesnadno, vybrati si z rozboru jeho kladný výsledek. Jakožto zvláštnost budiž vytčeno, že někdejší nadšení pro Schopenhauera Rod vykládá o Schopenhauerovi nepochopeném a překrouceném. Pokud se Francie týká, snad je tomu tak, o Němcích toho říci nelze, leč v tom smyslu, že nedůslednosti samého Schopenhauera k nedorozuměním některým vedly. Ze všech spisovatelů nejvíce polemisuje Rod s Brunetièrem. Kdežto jinde takořka všude jen vykládá, rozbírá a vysvětluje, prohazuje tu a tam slůvko pochybnosti a nesouhlasu, ve stati oné ještě více než při Schéreru staví se na odpor. — Rod, jak známo, náleží ke směru, jemuž přezděno „novokřesťanský.“ Kdo sledoval v tomto časopise zprávy p. A. Koudelky o některých jeho dílech, ví poněkud, co směr ten značí, zvláště u Roda. Křesťanství to ovšem není, je to jen jakási „reakce“ proti sensualismu.

Přistoupíme-li ke knize této a každé podobné se šosáckým požadavkem užitečnosti, tedy nevím opravdu, mají-li ony jaký větší význam nežli zpravodajský. Palčivé otázce o základu a směru mravnosti — pro koho to vůbec otázkou jest — rozbory takovými se valně nepřiblížíme. Otázka ta jest a zůstane „metafysickou,“ sic jí vůbec není; právě proto však, že jest palčivá, zaslouží jiného šetření, než jí naši pokrokáři věnují. Takto slyšeti jen slova, slova, slova...

Překladatelé měli na některých místech jistě práci obtížnou. Krom některých drsností a mluvnických nesprávností je překlad zdařilý.

P. Vychodil.

[1]) O prvním svazku tu nereferováno, protože nám neposlán.

S. K. Neumann: **Nemesis, bonorum custos...** Verše. Po konfiskaci nové, opravené vydání. V Praze 1895. Nákl. vlastním. Str. 95.

Dojmy politického vězně, omladinisty, ze žaláře, zpod Novoměstské věže, u níž je hrdý nápis trestající spravedlnosti: „Nemesis, bonorum custos...“

Pan Neumann uvádí svou sbírku krásným heslem:

Und uns're Zeit bedarf der Mannesthaten,
der freien Stirnen und der warmen Herzen,
um rücksichtslos die Lüge auszumerzen...

Leč divný význam dostávají tyto Mannesthaten stálými křeči pohlavního pudu, jimiž náš mladý revolucionář v žaláři trpí a jež ve svých verších s drzou nahostí líčí. Obírá se nudou a opuštěností žalářní cely, letem oblakův i milosrdným úsvitem luny, hnusem vězňův i netečností buržoův, ale dominantou ostává touha, bolestná touha po „přílivu panenského těla.“

Na posteli, ve křeči psa než zdechne
mé tělo chví se v noci bezhvězdné,
zkad vášeň jde a divoce naň dechne.

Mou duši opije a tělo sdrásá,
že, když se v mlhách slaví návrat dne,
spleen duše nalézá a smutek mého masa.

Toť poesie nejmodernější. Je to vůbec poesie? Jsem v pokušení tvrdit, že knížka p. Neumannova jest výmluvným argumentem pro to, že dekadence je poesie žalářů, poesie těžké černé krve, z níž se odpařují mátožné vidiny, poesie stojatých vod, poesie lidí, jimž schází volný vzduch a pohyb svobodného člověka. — Básník má talent, jeho líčení a obrazy jsou suggestivní. Mimo A. Procházku zanechali v básních p. Neumannových nejhlubší stopy pp. Machar a Sova. Stopy mluvnice a metriky jsou však méně patrny.

Podruhé prosíme o více poesie a méně špíny! *K. Dostál.*

Beaufortova Vzdělávací Knihovna. Serie II. „Odzbrojte!“ Popsala *Berta ze Suttnerů.* Přeložila Vlasta Pittnerová. V Praze 1895. Str. 480.

Kdyby česká kniha nebyla vůbec ženského rodu, tato kniha by se o poznačení to jistě hlásila. Vše, co útlocitná a emancipovaná žena, mající milovaného manžela ve válce, může uvésti na odsouzení barbarství válečného, sestavila tu spisovatelka, mluvíc jakožto rekyně povídky neb obrázku toho, jenž jedná o vojně r. 1866.

Se zvláštní nevolí obrací se proti pobožnostem církevním na oslavu vítězství neb za šťastné vítězství konaným, ba leckdy vyklouzne osvícené spisovatelce i něco, co zní na vlas jako rouhání. Ostatně vždyť nelze popříti, že si státy odjakživa nejednou angažovaly náboženství a bohoslužbu ve svou službu a otroctví, avšak učená spisovatelka se mýlí, když modlitbě křesťana a katolíka o vítězství, o zachránění milého úda rodiny atd. podkládá záměr surového boje o život. Připouštíť každý, že by si člověk leckdy rád udělal svého boha, jak by ho potřeboval, ale zase ostává pravdou, že člověk míní a Pán Bůh mění.

Snad někdy slyšela spisovatelka, že o časná dobra máme se vždy modliti podmínečně.

To jen tak douška pro každého, komu by jizlivé poznámky o Prozřetelnosti snad se zdály vážnou námitkou! Překlad je mluvnicky bídný.

P. Vychodil.

Zachráněna. Roman z pražského života. Napsal *Miroslav B. Kuneš.* V Praze roku? Nakl. A. Hynek. Str. 295.

Díla z nakladatelství Hynkova jsou jaksi mimo obzor kritiky. Ani náš list jim nevěnoval pozornosti od delší doby, protože mu nejsou po ruce a kupovati je nestálo by snad vždy za to. Kniha zde oznámená dostala se mi náhodou do ruky, i budiž tedy nakladatelství Hynkovo jednou zase jmenováno.

V nadpise již asi tušíte, že jde o úklady na krásu aneb majetek, činěné osobami nepoctivými, že nebezpečí bylo veliké, ale konečně že přišel anděl spásy. Novopečený lékař a stravovatelka jeho zastupují třídu první, která má oporu v samé matce-mlynářce proti vlastní dceři; otec-mlynář a příbuzný Václav, nadějný spisovatel, zastupují třídu druhou. Mlýn stižen pohromou, pokladna utone ve Vltavě, kuplířka ona hledí z ubohých vyssáti co ještě může, lékař bídy té se odříká atd., dceři hrozí již pokoutní hospůdka, když tu přispěje mlynářkou vyštvaný Václav a mlynář zatím pokladnu nalezne. Všecko dobře dopadne.

Práce je zcela začátečnická. Pokud ji lze nazvati romanem z pražského života, nesnadno mi říci, ač myslím, že kromě toho mlýna na Vltavě a některých názvů je tu málo pražského. Velikého města ovšem jest na to potřebí, aby matinka nevěstina tak dlouho ostala nepoučena o pravé hodnotě nápadníkově.

Sloh jest poněkud škrobený, v hovorech neobratný, a chybuje na mnohých místech proti mluvnici. Prazvláštním způsobem klade spis. slovo „jen“ místo „než,“ „leč“: „nezbyla jen jedna cesta...“ m. nezbyla než jedna cesta.

Spis. snažil se do praobyčejného příběhu, zápasu o nevěstu vložiti také něco vlastenectví, literatury a pod. Idealní český spisovatel stojí proti sobeckému vypočítavému začátečníku v lékařství. Při společných návštěvách u nevěsty dojde obyčejně k potyčkám mezi nimi, neboť nevěsta činí českého básníka jaksi vůdcem svého vzdělání a tím ovšem též nebezpečným soupeřem v lásce. Dojde také na ruský život a ruskou literaturu, již vychvaluje též přítomný professor Fráňa.

... nezapomínejte, že má ruský mužík také své veliké přednosti, že je ten venkovan na Rusi mravně neporušeným a při tom že je pánem svých práv a svého určení. U nás se stále mluví o svobodě, a není větší poroby, než v jakou jsme uvrženi my Čechové, kteří hledíce na vše Slovanstvo Němci nám vnucenými okulary, nemůžeme pochopit, že vlastně jen tam na východě je pravá nerušená svoboda.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

„Z jakých knih jste, prosím, studoval na vysokých školách?“
„Ovšem že z německých.“
„A hleďte, Rusové mají svou velikou vědeckou literaturu.“ Atd.

Jinde je řeč o vzdělanosti (str. 170.):

„Že nedostudoval, to nemůže být ještě dokladem k jeho nevědomosti. Prosím vás, vy znáte přece ty naše školské poměry a víte, jak málo se přihlíží k talentům. Kdo má dobře vyvinutou mechanickou paměť a trochu dobré vůle, maturuje s vyznamenáním, a skutečně myslící student musí být rád, když se ztěží jen protáhne.“

Na mou věru, studenti, tohle aby se člověk už styděl, maturovati s vyznamenáním!

P. Vychodil.

Několik povídek. Napsal *Fr. Roháček.* V Praze 1895. Nakl. J. Otto. Str. 119. Do Bosny (1893). Klobouček (1893). Carl Schwanda, dobrák (1893). Panské šaty obecní Tonky (1889). Nezdární rodiče (1892). Kráva (1887). Mořská panna (1892).

Roháčkovy povídky zajímají i širší vrstvy čtenářstva tím, že mnoho vypravují, mnoho a o mnohém. Spisovatel podává hlavně události, výsledky pochodů vniterných, nezdržuje se příliš obrázky náladovými neb rozbory. Lidé a skutkové jejich chtí mluviti sami. Nedím proto, že by děj povídek jeho byl také vždy bohatý, umělecky bohatý, ba naopak pozoruješ někdy trapně, že jest jen rozmanitými přídavky rozvlečen (na př. první část v „Carl Schwanda,“ nebo některé oddíly v nejdelší povídce „Panské šaty o. T.“), ale i tam se mluví a vypravuje aspoň o něčem.

Souvisí to s okolností jinou. Práce p. Roháčkovy jsou thematické, význačně mravopisné, po případě mravokárné. Nelíbí se mi vždycky to, čím nauku svoji dokládá, jak ji demonstruje, ale úmysl zajisté je dobrý. A takž budou aspoň některé povídky, po přednosti dějové, působiti dobře i na čtenářstvo jen zábavy chtivé; nebylo snad ani třeba mravné naučení přímo vyslovovati.

Z Bosny vrátil se dlouho pohřešovaný prvorozenec — bez uší; statek zatím přešel na sestru — „uřezaný Turek“ stane se břemenem a pro vraždu dostane se až před soud. Zavražděný starosta, bratr sestřina muže, „nasadil do mé rodiny červivé jabko,“ totiž švakra z nepřátelského rodu, a to prý nakazilo mamonářstvím i ostatní. Spis. mu přisvědčuje; možná, že tomu tak, ale zájem náš neobrací se hlavně k té věci, leda právě v posledních řádcích, jsa příliš roztříštěn.

„Klobouček,“ kterým se služka pyšnila, zavinil propuštění a zkázu její, „Carl Schwanda,“ který se ujal nešťastné rodiny, dostal za „bláznovství“ to úředního opatrovníka jmění, „Kráva“ sloučila rozvaděné sousedy v manželský párek, když jim advokat — pro reklamu nezištnosti — ukázal jejich krávu na obrázku shubenělou, jak se o ni advokati táhají. „Nezdární rodiče“ jsou dle schátralého nápadníka rodiče nevěstini, že mu nechtí dáti jí, ba ani peřin: žijí spolu tak, on by rád rodiče žaloval, ona nechce, on ji sbije, a za to jej zažaluje. — p. spis. míní, že prý by se na tom mohla demonstrovati studie o tom, jak „pokrevní láska mocnějšíť lásky pohlavní v národě československém,“ já myslím, že je tohle jen jedna ze zbytečných kudrlinek v povídkách p. spisovatelových. „Mořská panna,“ vdovička-redaktorka, dostane soupeřkyni, která jen proto se vdá za neduživce, aby také brzy stala se „vdovičkou“; stalo prý se v Praze...

„Panské šaty obecní Tonky," kteráž ovšem slíbených šatův od spanilomyslných dam nikdy nedostala, byla by velmi pěkná satira na naši dobročinnost, kdyby nebyla tak anekdotově prostoupena a neměla konce tak násilně nastrojeného.

Na konec drobet realismu. Na str. 91. je koncipistův výslech oné nevěsty „Nezdárných rodičů":

„Jak se jmenujete?"

„Immakulata Votýpkova č. —"

„Z Rajhradu?" přerušil ji koncipient, a když děvče užasle přikývlo, doložil: „V Rajhradě je v každé chalupě Immakulata — to už je tak na světě!"

Nevím, kdo tohle p. spisovateli prozradil, ale zcela jistě jej ošidil, neboť, jak jsem se u duchovní správy rajhradské přesvědčil, jména toho lid v Rajhradě ani nezná; tedy zas jedna z těch kudrlinek, kterým lépe nebýti, ut supra. *P. Vychodil.*

Levné svazky novel. Č. 44. *Kálmán Mikszáth:* „Holubice v kleci." Z maďarštiny přeložil *G. N. Mayerhoffer.* V Praze 1895. Nakl. F. Šimáček.

K. Mikszáth patří pro svůj humor a zvláštní způsob psaní k nejlepším maďarským spisovatelům. Mikszáth neholduje jako M. Jókai jen fantasii, nýbrž všímá si pilně také skutečného života, a důtkám jeho sarkastického humoru neujde ani jedna směšná a stinná stránka jeho „rytířských" krajanův, a proto tvrdím, že jeho práce nepozbudou tak hned ceny jako jiných spisovatelů maďarských. V povídce „Holubice v kleci" podává autor parallelu mezi lidmi před 300 léty a lidmi nynějšího věku. Arciť nemá tu na zřeteli jen své krajany, nýbrž vůbec lidi nynějšího věku, a to v jedné toliko situaci životní. Jak si totiž tehda a jak si nyní vedou v lásce. A závěr jeho zní (str. 92.): „Oni (t. j. dřívější lidé) předávali si nevěsty své, tito druhému je svádějí; oni vraceli je nedotknuty s věnem, tito promarní i ženu i věno v patřičném pořádku, totiž nejdříve věno a pak ženu." Tážeme se s autorem: „Suďte sami, kteří z nich měli více krve, t. j. cti v těle." — Povídky překlad můžeme co nejlépe doporučiti soudnosti čtenářů, zvláště těch, kterých se obsah může týkati, a to tím více, ježto srovnávajíce jej s originalem „Galamb a kalitkában" přesvědčili jsme se, že je věrně a správně pořízen. *A. Koudelka.*

Libuše, Matice zábavy a vědění. R. XXV. č. 2. „Na písčité půdě." Roman od *R. Svobodové.* V Praze 1895.

Je tomu tak rok, co četl jsem v „Lit. Listech" první posudek o literarní činnosti pí. Svobodové. Psal jej F. X. Šalda s nadšením neobmezeným: viděl v pí. Svobodové pravý „zázrak." Věru, mohl jsem tehdy vším právem říci s H. Bahrem: „Wahrhaftig, ein Werk muss von guter Konstitution sein, das solche mörderische Empfehlung aushalten soll." A pln dychtivosti chopil jsem se honem „Světozora" a četl „Ztroskotáno." Četl jsem, nu — a přiznám se upřímně, odhodil jsem asi po hodině „Ztroskotáno" zrovna tak rád, jako jsem se ho

chopil. Neviděl jsem tam tolik jako p. Šalda. Pravda, na první ráz poznal jsem, že mám co činiti s talentem, ale ještě nesrovnaným, řekl bych rozčileným, skoro rozdurděným a pak zase násilně se uklidňujícím. Bylo tu skutečně to, co má umění podávati podle Tainea, totiž význačný charakter věcí a osob, jejž postřehují jen duševní oči pravého umělce, ale bylo to tak vysoko vyhnáno, ba přehnáno, že to až odpuzovalo. Zdálo se mi, jako bych byl padl do proudu sehnané, sražené, zhustěné, kalné vody, uprostřed níž zmírá slaboulinký proužek vody čisté. Tolik bylo těch směšností, zvrhlostí, hloupostí, toho bláta a kalu, uprostřed něhož stála jako čistá, bílá, neposkvrněná lilie hrdinka. Byl to protivný kontrast, nepřirozený. Vše dosud šumělo, kypělo. Všechno jako stafľaž, jako temné pozadí, tak temné, že i postava hrdinky se ztrácela. Měla sice právě tím vyniknouti, ale nedůvěra vkrádala se mi do duše. To pozadí bylo tak nepřirozeně temné, že jsem neuvěřil tomu světlu — a bylo ho tolik — jež vrhla pí. Svobodová na svou hrdinku. Zkrátka, scházela mi tu zcelenost, harmonie, lad a sklad jednolitého díla uměleckého, ten lad a sklad, ta harmonie, již pokládá A. France za jedinou míru uměleckosti. A tak uznal jsem tehdy, že pí. Svobodová je, totiž že v ní je zárodek budoucího našeho umělce a řeknu dnes třeba velikého umělce, ale „zázrak“ to nebyl a není ani ještě teď po romanu „Na písčité půdě.“

Nechci však nikterak tímto úvodem ublížiti paní Svobodové. Chraniž Bůh! Je mi jedna její knížka přes to milejší než deset některé z „dobrých našich spisovatelek“; neboť umění, čisté umění dýše z jejích prací. A některé passy v pracích jejích jsou kousky mistrovské. A co mne těší, všude viděti její měkkou, citlivou duši, chvějící se pod nárazy hořkého, všedního života, duši ženy, již vede, zabíjí, anebo zachraňuje její cit. Ta citovost je vůbec význačným rysem jejím. Všechno je prohřáto, proniknuto čistým, ryzím, nelíčeným citem.

Z toho plyne nutně lyrismus celé práce. Není to zajisté roman v tom smyslu, v jakém jsme zvykli roman bráti, roman líčící široká společenská prostředí, anebo analysující do nejjemnějších nuancí vášně lidské a nitra lidská, nýbrž vše je tu zcela bezprostředně dojmové, jak působí věci a stavy na duši paní autorky. V tom ohledu třeba přiznati pí. Svobodové, že má smysl pro psychologii. Ovšem je to psychologičnost jaksi na prvním stupni; neboť omezuje se na zachycení bezprostředního, smyslového dojmu, jak padá na povrch citlivé duše, jak ty dojmy zrovna tekou, plynou, jak se směsují. Vše se hýbe, žije životem duše autorčiny. Té hluboké psychologie, jak dobře poznamenal p. Procházka, té psychologie, jež odlišuje a odhaluje ve vniterném toku i ty nejsložitější stavy duševní a rozkládá je v jejich prvky, aby svedla vše v určité, pevné, všeobecně platné zákony, jež sestupuje až do nejtemnějších hlubin lidské duše, aby osvětlila a ozřejmila vše, co předchází ne snad cit, ale i pocit — té tu není. Ale vynahradí vám to, jak už jsem řekl, citový charakter knihy.

Je to skoro báseň, smutná báseň o čisté duši snivé dívky, již provdali za muže všedního, světáckého, báseň o roztříštění nadšených illusí a snů mládí hořkým životem, báseň o duši, kterou již již potřísňuje a zahubuje jedovatý dech toho, čemu se říká konvenienční manželství, ale která vlastní silou se vytrhuje z toho blativého, kalného ovzduší moderní, schátralé společnosti, aby žila někde v ústraní život jiný, krásný, platný. Jak však bude žíti? V čem bude teď hledati smysl života? Poznala nicotnost dosavadního žití, nuže, co bude činiti teď? Tak bezděky se ptáte, ale autorka dále nemluví. Chtěl bych znáti lépe, co pokládá teď Blažena za pravý smysl života. A myslil jsem, že poví nám to paní spisovatelka jasněji a určitěji. Takhle končí vše nějak šedě, mlhavě, zrovna tak, jako mlhavě vylíčena jest Blažena — tak se jmenuje naše hrdinka — na začátku. Přichází, abych tak řekl, už hotová, celá; povaha její jest už ucelená. Hlavní rysy její duše charakterisovány jsou hned po několika řádcích několika slovy, jež praví: „Knihu si můžeš vypůjčit. ale duši si nevypůjčíš.“ Divíte se těmhle jejím slovům zrovna tak jako se divíte hned za chvilku, jak touží tolik po skvělých vdavkách. To konečně je přáním každé mladé dívky i té nejšosáčtější a netřeba na to intelligentní, hluboce založené povahy Blaženiny. Ale promiňte to paní autorce; další líčení vám vše vynahradí. Když líčí později, jak padá s očí hrdinky bělmo důvěry v štěstí a život, jak namáhá se táž namluviti si, že muž její není vinen, jak chce státi, ale jak přes to je sražena neuprosnou realitou dolů, dolů, tu vidíte zřejmě, jak krutý je ten přechod od snu ke skutečnosti, cítíte s hrdinkou, jak hořký je ten kalich jejího žití, cítíte s ní útrpnost a bojíte se na konci, aby zase někde nenarazila, když už šťastně unikla stavu nesnesitelnému. Bojíte se tím více, poněvadž to, co praví si na konci o radosti, že „přeplula ona jezero lži, že zvítězila její pravda — pravda nitra...“ o radosti z toho, „že se nedala ani přepodobnit, ani zotročit, že se nestala jim rovnou...“ „ta radost, že rostla v poznání vlastní síly,“ je tak neurčité. Tu bezděky se ptáte: jaká je ta její vniterná pravda a odpověď? Ah, nezdá se vám, že vše jsou jen slova, slova? Ah, krásně se mluví, krásně se káže, ale skutečnost je tak těžká, tak neuprosná. Povahy takové jako Blažena budou jí vždy sráženy a drceny. Snad se zvednou, ale nebudou-li jen přece už nalomeny.

Ale nechme toho! Zbývá ještě podotknouti, že všední zevnější život, střízlivý život obyčejných lidí skoro až nenávidí. Ironisuje potom, přehání. Za to však v částech vniterných je plno poesie. Všimněte si též sceny mezi Blaženou a její služkou. To je skutečně skvostné. Anebo, jak čte Blažena bibli; něco takového u nás ještě nebylo. A résumé?

„Na písčité půdě“ není obyčejná damská produkce, anebo četba, ale dílo jemně zpracované, subtilní, rázu individualistního. Všude vyniká citovost ženy a její lyrický temperament.

Je to dílko oprávňující k velikým nadějím vzhledem k paní spisovatelce. *Fr. Holeček.*

„Stará píseň." Roman od *S. Podlipské.* V Praze 1895.

Starou písní míní se „prastará píseň o jaře a lásce" (str. 71., 194.). Roman vypravuje o vzájemné lásce mladého básníka Vojmíra a Otily, hezké paničky assessora Klopinského, která po boku svého muže nenachází splnění svého idealu o lásce, zvláště když on zřejmě se jí zpronevěří poměrem k radovic Veronice. Od té doby Otila žije vzdálena manžela svého u své tety na venkovské samotě, udržujíc po leta idealní svazek s Vojmírem, až smrt Klopinského učiní možným spojení strádajících milenců.

Je tomu čtvrt století, co roman ten poprvé vyšel ve „Květech" r. 1871. Ctihodná spisovatelka, i kdyby tehdy byla stála na výši své doby, se svými idealy dnes nutně byla by nám cizí. V době Ibsenů, Strindbergů, Hauptmannů a p., kdy za domnělou pravdou podnikají se výpravy nejpodrobnější analysy, a zase vzdušná tykadla citu ponořují se za ní v tajemné kobky mysticismu, těžko vžíti se v ovzduší „Staré písně." Idea romanu jest nepokrytě revoluční, převratná, jak svědčí výroky Otiliny str. 131.: „ale prosim tě, probůh, sprosť mne vazby manželské, nemohu s tebou žíti," aneb o něco níže: „Co jest hanba? Lidé si to vymyslili. Nezastydí-li se člověk sám před sebou, nemusí se stydět před celým světem. Snesu tu hanbu." Podobně mluví Vojmír str. 138.: „Společenské usnesení musí opraveno býti; tak jako nyní, nesmějí věci trvati právě k vůli ctnosti. Té nechať jest volno, vyvinouti se dle potřeb každého mezi námi a hlavně dle potřeb všeobecného pokroku. Vzdělání lidské kráčí obrovskými kroky do předu, ale pojem ctnosti jest nejvíce v rukou předsudku. I ten musí konečně býti uvážen a opraven. Ty staré pojmy o cti neb hanbě, kterými se řídí společenstvo, jsou vetché a zastaralé. Nadělaly zmatku dosť, vzbudily již dosti přetvářky a lži. Kdo z nich se vymanil, nechať směle vystoupí před celý svět a nestaraje se o nepravé jeho úsudky, nechať jedná, jak se mu se svědomím shoduje."

To jsou hesla revoluční, tak mluvili Rousseau, Voltaire, tak mluví Nietzsche. Ale hrdinové naši nemají dosti odvahy a síly, aby jednali dle nich, aby směle vystoupili proti řádu společenskému: nýbrž Otila v mezích zákona odloučí se od manžela a domáhá se zákonitého rozvodu s ním, páchá odboj proti manželství, předstírajíc, že tím se vyhne „velezradě lásky," „hříchu proti věčnému zákonu lásky" (str. 121.). Se strany druhé však nemá zase tolik síly, aby zákon plnila docela a přímě, jak poroučí Kristus a po něm žádá Tolstoj, nazývajíce již pouhý pohled žádostivý cizoložstvím. Odtud vzniká potom ono dovolené-nedovolené, ono koketování s hříchem, onen samolibý zápas s vášní, ono sladkobolné strádání láskou, jež vyšlo od pěvců provençalských, a naplňuje nejen romany, nýbrž i mysli lidské podnes, a proti němuž právě směřuje výprava severského realismu.

Totéž v jiném směru jeví se na Vojmírovi. On jest básníkem ve smyslu běžném u nás do let šedesátých, totiž: prorokem, knězem lidu, osvícencem, pokrokářem, reformatorem, revolucionářem — ale

všecko jenom na papíře, v básních, podobných té, která se čte u výtahu na str. 106.: „O půl noci.“ Jinak jest Vojmír mládenec úplně loyalní, jenž obírá se jen vědou a poesií v chudobné své komůrce a vyhýbá se stykům s policií právě tak opatrně, jako dochází na „prostranstvíčko“ pod okna své zbožňované a později na samotu „Pták.“ Kdo směle a odhodlaně vystupují proti předsudkům společnosti, jsou Veronika ve svém poměru ku Klopinskému a nejmenovaný velezrádce N., jež pyká za to ve vězení, z něhož potom uprchne. Všecka nerozhodnost a polovičatost povahy Otiliny jeví se nejlépe v tom, že, jakkoliv sympathisuje se stíhaným velezrádcem, jejž bezděky v obraznosti své stotožňuje se svým neznámým ctitelem (str. 23.), přece tomu jest od srdce ráda, když za tajné návštěvy Vojmírovy u ní doví se, že on, Vojmír, není velezrádcem, není stíhán ani v ob žalobu dán.

Odtud pochází, že čtenář brzy postihne jalovost těchto figur, jako prázdnotu pouchlat a výdumků. Jest to právě kletba frase, slova bez obsahu. Jen krůpěj pravdivosti, a osoba nabude života, jako Veronika, již pokládáme za nejzdařilejší figuru celého romanu. Pozlátka frasí vůbec užito bez nedostatku, na př. v denníku Vojmírově str. 26., str. 31. a j. Na str. 55. čteme o Otile: „Zamhouřila oči a zdálo se jí, že se nad ní země zavřela. Usnuvši patřila Vojmírovi a v horečnatých snech byla nerozlučně jeho.“ Hledě k tomu na str. 121. mluví se o „velezradě lásky“ a na str. 122. týž poměr, přece poněkud diskretní, nazývá se „skvostným jádrem do země vloženým a čekajícím, až mu nastane čas, aby vyklíčilo.“ Jaké to bylo skvostné jádro, osvětlují nejlépe slova na str. 126.: „Byl to dosti nemilý výjev, když (za nenadálé návštěvy Klopinského u jeho manželky na dvorci „Ptáku“) dvéře se otevřely a Vojmír vstoupil. Na otázky rozhořčeného manžela „Otila neodpovídajíc vyšla ze dveří. Běžela na schody a do svého pokoje, kdež se zavřela.“ O lásce, jež, jak známo, je slepá, čte se na str. 123., že „zvítězí svou stálostí a spravedlností.“ Frase jsou na str. 187. „schází ti smysl pravé lidskosti, smysl lásky!“ — „Psáti, rosa to nebeská, padající na vyprahlé stezky našeho žití.“ (Ale kdo to všecko má čísti, běda mu!) — Divný jest recept o lásce str. 196.: „Podobáš se, lásko božská, démantu v hlubinách horstva, zandanému v kamení a kovech; vážiti tě musíme z něho se vší pílí. Máme-li tě, brousiti tě dlužno, jako vzácnou tuto hlať, opět jen láskou, jako sebe brousí zas jen démant! — Z hluboka vyváženou, vytrvalostí broušenou, krásnou a skvoucí se — kdož tě pak bezpečně dosť zachová, aby nic tě neporušilo, aby loupežně ti uzmuta nebyla, aby ji dobře střeženou, konečně nestrávil záhubný plamen nenasytné žádostivosti vlastní? Pro lásku musí proto mírniti se láska.“ Totě pravé epikurejství, jež pěstuje ctnost za účelem rozkoše. — Nechtíce ctihodné spisovatelce nikterak upírati snah ušlechtilých, poukazujeme na tento základní, kořenný nedostatek jádra, obsahu, hloubky, jsouce přesvědčeni, že naivní, nezkušená mysl se takovou četbou ku své škodě nadme, zkušená však mysl že s nechutí a zklamáním od knihy se odvrátí. *L. Šolc.*

O náboženství a mravnosti. Napsal hr. *L. N. Tolstoj.* Z jazyka ruského přeložil professor *J. Novák.* V Praze 1895. Nakl. Dr. Fr. Bačkovský. Str. 32. Cena 15 kr.

„Přítomnou rozpravu Tolstoj napsal za odpověď jedné (!) cizozemské společnosti, zabývající se otázkami mravními, která se ho tázala, co vyrozumívá slovem náboženství a pokládá-li za možnou mravnost bez náboženství."

„Jeden" prof. J. Novák, jinak neznámý, pokud vím, překladatel „z ruského jazyka," odpověď Tolstého přeložil do češtiny, hově časovému a zajisté výnosnému proudu umravňovacímu,

Nejcennější je ze spisku asi to, že jej napsal Tolstoj. Co totiž je tu správného, jako že „dříve než mohla vzniknouti nějaká filosofie nebo nějaká věda, musilo již býti to, bez čeho není možno žádné myšlení, a nějaký ten či onen poměr člověka k světu," t. j. něco jako náboženství, aneb že mravnost bez náboženství není možná, a pod., co tedy tu správně pověděno, to je tak staré a samozřejmé, že jen moderní umravňovatelé, kteří na křesťanskou filosofii pohlížejí s patra a proto si jí nevšímají, mohou se před tím zastavovati s údivem. Ale konečně je z věci to dobré, že si to dají alespoň od Tolstého říci.

Pro mravnost samu však to neznamená tuším pranic — je to právě jen moderní všetečnost, o mravnosti hodně mluviti, psáti a čísti. „Mravoučné rozpravy nezakládající se na náboženství, ba i laické katechismy píší se a vykládají se, a lidé mohou mysliti, že lidstvo jimi se řídí, ale to zdá se jen proto, že se lidé ve skutečnosti neřídí těmito rozpravami a katechismy, nýbrž náboženstvím, které vždycky měli a mají dále, rozpravy pak a katechismy jen se přizpůsobují tomu, co samo sebou vyplývá z náboženství" (str. 30.).

To jest ode dávna řeč křesťanských apologetů, byť i náboženství, jak si je Tolstoj myslí, bylo od náboženství jejich značně odchylné. Tolstoj není myslitel přesných pojmův a důsledných sousudků. Výměry jeho nestojí za mnoho. Protož i jeho mravouku potká týž osud, jako mravouku jiných laiků; náboženství jeho totiž jest nedůsledné, není žádným náboženstvím, mluví-li o nekonečném světě. Popis „nynější" křesťanské mravnosti, totiž prý „rodinno-státní, t. j. pohanské" (str. 21. a n.) obsahuje praobyčejná sofismata, která právě jenom nadšenci se odpouštějí, která však také vlastní nauku jeho činí vratkou. A že o dějinách lidského myšlení není Tolstoj šťastným zpravodajem ani soudcem, jest vůbec známo. *P. Vychodil.*

Melodie. Básně *Fr. Táborského.* V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Cena 80 kr.

Referat hodně opozděný; to však autoru „Melodií" sotva uškodí. „Melodie" nejsou sbírkou epochalní, ale do patrné míry rázovitou. Drahá domovina, šumné Valašsko, poskytuje básníku hojně námětů ku vroucím i řízným písním oddílu prvého, ač nelze mu nevytknouti, že náchylnost k moravismům a k některým zvláštnůstkám v dikci i v úpravě verše básním jeho ceny jen ubírá; tak „Horský potok"

a „Proroctví“ jsou verše, o nichž těžko říci, jsou-li básněmi. Rovněž nesluší Táborskému časté kasání se na naše domácí poměry, na „pokrytectví, ponížení“ a podobné úkazy, pro které by si rád „proutí nařezal“ a „chásce nařezal“; věci takové vymykají se naprosto z rámce umění, prozrazujíce násilnou tendenci, aneb vyznívají v nepodařenou satyru. Máme těch mravokárcův již tak dosť. — Za to, kde Táborský vystihuje náladu krajiny a přírody, tam je doma a chlapík; všimněte si na př. hymnického výlevu „Hory“ anebo básně „Pod lesem,“ jejíž líčení jakoby vyňato bylo z rozkošných „Lovcových zápisků“ Turgeněvových. Takových opravdových perliček nahromaděno větší měrou v oddílu dalším, v „Melodiích nočních“: „Otázka,“ „Jak jsi mládo, nebe...,“ „Noční skřivan,“ „Červánky,“ „Vesmír.“

Třetí oddíl knihy věnován slovanskému Baltu, jen že prvá dvě čísla kroužku „Cestou k moři“ mohla dobře odpadnouti; záliba k satirismu, jak povídáme, Táborskému vždycky nesluší a někdy se nedaří, zavádějíc jej za obzor poesie. Bohaté poklady myšlenek i rázovité techniky uloženy v „Nocích na Ankoně,“ z nichž „Rapsodii“ klademe přes všecku zvláštnost formalní na přední místo. — „Kázaní u moře,“ k témuž oddílu spadající se nezamlouvá; báseň neprovedena tak, aby vykouzlila náladu osvobozující; strofa poslední měla býti zařaděna do celku dříve a celek ukončiti měl utěšeněji, smírně.

Poslední dvě básně celé sbírky: „Cantus firmus“ a ještě více „Přípitek“ jsou skutečně originelní; tak zpívá Táborský; zde ráz slovanskosti vyniká mohutně a přece nikoliv násilně. — Jak básník docela jest Slovan a Valach, docela náš, jeví se v celé sbírce a také v dřívější jeho publikaci; proto bude se mu varovati jako úskalin forem cizích — jako na příklad nešťastného ghaselu „Buď zdrávo!“ v „Melodiích nočních“; na štěstí jest těžkopádný, sytými výrazy přeplněný ghazel ve sbírce jediný. *—ý.*

Sborník světové poesie. R. III. č. 5. *F. Coppée:* „Anděl Páně.“ Přel. *Ant. Váňa.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto.

V osamělý, teskný život dvou starců, kněze a hrobaře, tak jako paprsek v temno noci, padlo nalezené děcko. Ve chvíli, kdy oba cítili, že všechny povinnosti jich povolání, se všemi obtížemi i sladkostí svou, nedovedly jim vyplniti života, jmenovitě nedovedly vyplniti srdce, nalézají odstrčené dítě. Kněz křtí ho jménem Angelus a oba ujímají se ho celou horoucností lásky, nastřádané a nerozplýtvané v dobrých srdcích svých. A přec — jich láska nestačila — ba stala se dítěti záhubou. Nedovedli milovati tím pravým citem, jakým bije srdce otce či matky, nepochopili úkolu životního a příroda

je žárlivá, ta velí,
by její zákony se v plné úctě měly

odnímá jim dítě právě ve chvíli, kdy oba malují budoucnost jeho nejživějšími barvami, ano kdy Angelus sám, nesouhlase s životním cílem, oběma starci mu připravovaným, líčí nejtajnější své tužby a cíle. Prostičký děj: nalezené děcko, život starců, nyní prozářený

láskou, plný sladkých i zžíravých obav a starostí — a náhlá smrt, nečekaná a proto tím děsnější. A přec autor prozrazuje, jakoby chtěl, tím účinněji čím prostěji, bojovati proti celibatu ať kněží, ať jednotlivců; báseň jest apotheosou života rodinného, je výstražnou illustrací k slovům... „Běda samotnému.“ Díme krátce: Výjimečným případem, ad hoc zvoleným či vymyšleným, že totiž dva starci, při vší lásce a péči a obětavosti, nedovedli udržeti na životě děcko jim svěřené, chtíti řešiti takovou otázku, je prostě neoprávněné; v tom vidím slabinu básně. Ale tím raději a upřímněji klademe důraz na něhyplný, dojemný její ton, na místa, v něž snesl Coppée nejjemnější a nejzářivější barvy. Odporučujeme dílo pro jeho uměleckou cenu co nejvřeleji. Překlad p. Váňův čte se lehce a plynně. *M. Zavoral.*

Knihovna „Zlaté Prahy.“ Seš. 1.—7. „Naše srdce.“ Napsal *Guy de Maupassant.* Přeložil *J. Vodák.* V Praze 1895. Nakl. J. Otto.

Paní Michaela de Burne, mladá, bohatá vdova, přední kráska Paříže, jež sokyně své všecky vítězně přemáhá duchaplností a uměním ženského půvabu, udržuje kolem sebe kruh vybraných umělců nebo mužů jinak postavením a slávou vynikajících, jež v tenata lásky lapené, jako družinu královskou, napotom v hodnosti ctitelů chová k ozdobě svých salonů. Také Ondřej Mariolle, muž ducha nevšedního, po dlouhém odporu zapletl se v sítě nebezpečné krásky, jež, davši mu okusiti sladké odplaty, roznítí v něm plamen lásky v požár neukrotitelné, sžírající vášně, jíž on marně útěkem uniknouti se snaží. Časem však ubývá její horoucnosti, až hořem a žalostí utýraný Mariolle, přetrpěv tuto krisi, jakožto skrytý milenec paní de Burne, zaujme stálé a přední místo mezi dvořany této paní. —

Vzájemný poměr mezi paní de Burne a Mariollem vyznačen je těmito místy: Str. 156. n.: Viděl ji, jako by to bylo teď, kterak se dívala naň a okouzlovala ho, aby mohla lépe rváti jeho srdce. — Str. 157.: Neřekla-liž mu jeho milenka sama v jedné z prvních jejích rozmluv větu, kterou nikdy nezapomněl: „Muži nynější nemilují ženy dnešní tou měrou, aby způsobili si tím opravdovou bolest. Věřte mi, znám jedny i druhé.“ Mýlila se vzhledem k němu, ale nikoliv vzhledem k sobě, neboť byla i řekla: „V každém ohledu, pravím vám napřed, že já jsem neschopna, zamilovati se opravdově do nevím koho...“ Str. 210. nn.: Poslouchala ho, ujištěna, že nelže, a vzrušena tím, že zvítězila, že ho opět nabyla, neboť jej rovněž milovala velmi. Opakoval: „Jiné nemají schopnosti, aby se líbily: vy nemáte schopností, abyste milovala...“ Přerušila jej rozhorlena: „Mám aspoň tu, že jsem stálá,“ pravila. „Byl byste méně nešťasten, kdybych, milovavši vás deset měsíců, byla zamilována dnes do jiného?“ Zvolal: „Je tedy nemožno, aby žena milovala jen jednoho muže?“ Ale ona pravila prudce: „Člověk nemůže milovati vždycky; může býti toliko věren. Domníváte se též, že přepjaté blouznění smyslů má trvati více let? Nikoliv. Co se týče většiny žen náruživých, ty po prostu přenášejí svůj život do romanů (?). Hrdinové jsou rozliční, okolnosti a obraty nepředvídané a měnivé, rozuzlení rozmanité. Je to baví a vyráží, přiznávám, neboť dojmy počátku, středu a konce pokaždé se obnovují. Ale když je konec, je konec... proň... Rozumíte?“ „Ano, je pravda. Ale nevidím, kam tím míříte.“ „K tomu: není vůbec lásky, jež vytrvá velmi dlouho, chci říci horoucí, mučivé lásky, jako ta, kterou vy dosud se trápíte. Je to krise, kterou jsem vám učinila, bolestnou, velmi bolestnou, vím to a cítím to... Ale tato krise přejde, nemohouc trvati věčně.“ Umlkla. Úzkostliv tázal se: „A dále?“ „Dále pozoruji, že pro ženu rozumnou a klidnou, jako já, můžete se státi milencem úplně příjemným, poněvadž máte mnoho taktu. Byl byste za to krutým manželem.“ Ptal se překvapen a poněkud uražen: „Proč ponechávati si

milence, kterého nemilujeme, nebo kterého již nemilujeme?“ Odvětila prudce: „Miluji svým způsobem, příteli. Miluji chladně, ale miluji.“ Řekl k tomu s resignací: „Máte především potřebí, aby člověk vás miloval, a aby to osvědčoval.“ Odvětila: „To je pravda. Mám to ráda. Ale mé srdce také má potřebí společníka skrytého. Marnivá záliba ve veřejných poctách nepřekáží mi, abych nebyla oddaná a věrná. Není to nikterak láska, jak vy si ji představujete, ale to stojí také za něco!“ Sklonil se k ní, chvěje se pohnutím...

Kult lásky jest předmětem tohoto romanu. Lze-li lásku dobře přirovnati květu při rostlině, podobenství to jeví se případným i potud, že obojí, i květ i láska, schopno jest pěstění a zušlechtění. Jako květ mnohých rostlin tím, že se odchýlí od vlastního účelu svého, t. j. způsobiti plod, co do krásy znamenitě se zdokonalí a rozvine, déle kvete a nevysílí se tak brzo, jako rostlina během přirozeným se vyvíjející, tak i láska pohlavní u člověka schopna jest zušlechtění, nejen tím, že pud u živočišstva na určitou dobu hromadně soustředěný, u člověka rozvinut a prodloužen jest na souvislé pásmo časové, nýbrž i tím, že vzděláním a pěstěním vzájemný půvab jednak se zvyšuje, jednak zákonům hmotu vížícím cestou umění odolává. Tato ars amatoria, umění nikoli nové, nýbrž s kulturou přirozeně se vyvíjející, ba i národům divokým v jistém smyslu dobře známé, jest předmětem romanu „Naše srdce.“ Jestli každé odchýlení od svého účelu vlastně už hříchem proti přírodě, an se prostředek v účel zvrací, bude ovšem nemožno ideu tohoto díla uvésti ve shodu s naší moralkou. Odtud také pochází známý úsudek Tolstého o Maupassantovi. Ale důsledky tohoto rigorismu vedou k nemožnostem. Jako smysly a pudové ostatní, u zvířete na ukojení nezbytné nutnosti omezení, u člověka, po vyplnění nevyhnutelného, jakýsi luxus umožňují a požitky esthetické poskytují, tak jest i s láskou, která dle toho nejuměleji se pěstuje v zemi mody a dobrého vkusu, dobré kuchyně a všech výborných požitkův, duševních i tělesných. Ovšem veškera tato láska kvete mimo manželství, na účet zákonův a předpisů moralky. Ale újma mravnosti zde, za daných okolností, není větší, než při vymoženostech mody a při požitcích dobře obsazené tabule. Jest to zkrátka otázka luxu v celé své zavilosti nerozřešitelné. Že umění, ba raffinovanost, při tom dostupuje výše závratné, jest pochopitelno. Leckdy i zkušený čtenář cítí pokušení, požádati autora o jasnější vyložení záhady neb o plné vyslovení toho, co jen mezi řádky se tuší. Elegance a umění do krajnosti vyspělé — toť právě jsou silné stránky děl Maupassantových, a mají se k nim naše pokusy téhož druhu, jako naše surrogaty šumivého vína ku pravé perle šampaňské, jako náš vtip ku francouzskému esprit, jako ton vládnoucí v našich salonech s jejich selskou nádherou (viz na př. Hladíkovu „Třetí lásku“) k životu v saloně takové paní de Burne. Vůbec zdává se nám někdy při takovém čtení, jako „Naše srdce,“ že umění zbavené přísného duchu náboženského, tedy umění v plném slova smyslu světské, se svou závratnou raffinovaností a zjemnělostí přesládlou, jest krásný na pohled, ale jedovatý květ, vyrostlý z půdy bahnité, tedy nahnilé. — Překlad p. J. Vodáka čte se velmi pěkně. *L. Šolc.*

Knihovna lidu a mládeže.

Slezská kronika. 1895. Knížka I. „Strejčkové z Moravy.“ Napsal *K. Křen.* V Opavě. Str. 78.

Známý pseudonym z „Hlasu“ (kaplan Zgoda) podává tu čtyři ze svých rozmarných, snad až příliš rozmarných obrázků. Jeho „strýčci“ jsou, jak známo, nabíjené šelmy, takto hodní lidé, ale čtveráci a především pyšní Hanáci; toho „truňku“ snad je při nich trochu mnoho.

Úryvkovité obrázky ty, při kterých se nasměješ do syta, budí přání po větší umírněnosti ve vtipkování, po větší propracovanosti, máme-li se od p. spisovatele dočkati — a všichni čekáme — prací uměleckých.

Knížka tato dobře pobaví, jen že hanáčtina bude mnohým čtenářům vaditi. *P. Vychodil.*

První Moravská obrázková knihovna pro českou mládež. Pořádá Josef Soukal. R. VI. č. 20. „V dětském světě.“ Verše pro poučení a zábavu nejmenších čtenářů. Sepsal *J. Soukal.* Illustr. K. L. Thuma. Ve Velkém Meziříčí 1895. Nakl. Šašek a Frgal.

Všecky „sepsané“ verše páně Soukalovy jsou ještě níže, nežli chatrná a smutná „poesie“ Arodské, Hyšmanova, Musilova a Kuthanova: zaklety jsou v hlubinách nejstudenější a nejšedější prosy, odkud není návratu. Cituji pro poučení a zábavu nikoli nejmenších, ale dospělých čtenářů hned první básničku:

Hříbě hbitě poskakuje,
hlavou hrdě pohazuje,
ještě práci nekonalo,
co je tíže nepoznalo.

Kůň zapřažen krokem kráčí,
na poli oře a vláčí,
pak sváží úrodu s polí
hospodáři do stodoly.

K veršům „Vesnička,“ začínajícím:

Vesnička malá v údolí,
vedou tam cesty do polí atd.

přikreslil illustrator pohled na část Hradčan s domem Svatovítským. V knížkách pro děti je všecko možné. *J. Horský.*

Dětská knihovna. Sbírka četby vhodné čtenářům nejmladším. Č. 8. „Z dětského života.“ Drobné povídky a pohádky. Napsala *B. Studničková.* Se 7 obrázky. V Praze 1895. Nakl. Dr. Fr. Bačkovský.

V povídce „Lysý dědeček“ pokřikuje nezbedný Toník na holohlavého dědečka. Dědeček chlapce napomíná: „... Když jsem byl mlád jako ty, měl jsem také hlavu plnou bujných kadeří. Hleď, až ty budeš zase tak stár jako já, budeš míti asi (!?) také hlavu lysou. Potom budeš ty na hlavě nositi zrcádko a hoši nezbední tobě budou se posmívati.“ To je kulhavá moralka, ale běžná u našich spisovatelů pro mládež. Je právě charakteristická, že úsilně moralisují, ale neumravňují. Ovšem, zasáhnouti účinně v dětské srdce je ono vysoké umění, kteréž dostupno zůstane jen řídkým vyvolencům. B. Studničkové k nim připočísti

nemohu, přes to, že uznávám její dobrou snahu. Spisovatelce selhávají i positivní vědomosti. Na př. v povídce „Jak upřímnost Lidunku zachránila“ mluví o vraním oku, jehož plody byly veliky „skoro jako lískové ořechy.“ Na omluvenou tu býti může, že vraního oka v přírodě nikdy neviděla.

Č. 9. „Zlaté oříšky.“ Sbírka říkadel a kratičkých deklamací pro nejmenší dítky se zřetelem na menší školy mateřské a opatrovny. Napsala *L. Grossmannová-Brodská.*

V našich kruzích pedagogických nežádá se ještě s důrazem, aby říkadla a deklamace pro první dětská léta byly produkty, jež by se v dobrém smyslu počítati mohly k poesii. Pouhé popisy fakt vnějšího světa, vkládání do krátkých veršů, mohou tu a tam vzbuditi okamžitou pozornost a snad svojí psychologickou blízkostí i chvilkovou zálibu u našich maličkých, ale není-li tu prvkův uměleckých, prvkův opravdové poesie, které by se zachycovaly v dětské duši jako jiskerky, z nichž jednou vznícen má býti smysl pro vše krásné, — pak celé to obsáhlé produkování „říkanek“ a „deklamací“ jest jalové, zbytečné a svrchovaně nepedagogické. Verše L. Grossmannovy-Brodské mají k pravé poesii tak daleko, jako jest od hroudy země k jasné modré obloze. Verši jako:

Umím se modliti
a umím zpívati,
koláčky s povidly
vesele jídati

a pod. budí se již jen nevkus. Nevkus spisovatelčin jeví se i v manýře, kterou do omrzení opakuje po některých našich básnících, vkládati předložku mezi přívlastek a podstatné jméno: malinové od šťávy, kamizolky do pěkné, borůvkových od povidel, pěkném po dárku, každou pod střechou atd.

Č. 10. „Růžičky.“ Drobné povídky. Sepsala *V. Lužická.* S 3 obrázky.

Povídky V. Lužické svojí bezobsažností (viz na př. „Proč jsme na světě,“ „Komu by dal Venďoušek teploměr“) a reflexemi, vzdálenými dětské chápavosti, sotva budou „vhodnou četbou čtenářům nejmladším.“ Děti rozumují, mají svou vlastní logiku, ale nikdy nemluví jako Bohumilka v „Malé družičce“: „...nemohu si věčnost dobře představiti“ a podobně. Matky také nikde malým dětem nevykládají o životě, jako matka Bohumilčina. — V povídce „Za horami a doly“ malý Vlaďoušek na otázky, kde leží Praha, dostává od chůvy odpověď, že „za horami a doly.“ Na cestě do Prahy však chlapec žádných hor a dolů neshledá a proto když se vrátí z Prahy domů, poučuje chůvu: „Ty ani nevíš, kde je Praha. Není za horami a doly.“ — „Kdo mu (!) to řekl, Vlaďoušku?“ — „Žádné hory jsem neviděl a jel jsem přec do Prahy.“ Z toho spisovatelka duchaplně vyvozuje tento závěr: „Prohoditi nějakou průpověď je snadné, ale dokázati, co se řeklo, bývá často těžké, ba i nemožné.“ V literarní tvorbě pí. Lužické, nikdy vysoké, vždy však ploché nejsou tyto a podobné povídky více než nepodařené odpadky. *J. Horský.*

Zprávy.

Listy z Prahy. XXIII. O čem Vám psáti jiném, než o výstavě? Výstava zde, výstava tam — toť náš denní chléb, denní hovor, stálá potěcha duše. Co jsme v posledním listě naznačili, věrně se splnilo: výstava očarovala celý národ a zejména naše noviny tak, že oněměly vzájemné kletby aneb se ozývají jen jako vzdálená ozvěna, jako občasný cvik pro časy pozdější. Také ostatní předpovědi naše došly splnění. Výstava je krásná, půvabná, svérázná, barvitá; vyniká novotou, odhaluje cizinci duši národa, jeho tiché, nepovšimnuté síly, schopnosti a umělosti. Vzdělanec odloživší kroj, dialekt, zvyky lidové a uniformovavší se podle příkladu všesvětového, nachází na výstavě kus sebe, svého mládí, své minulosti; jemu tu odevšad tryskají prameny poučení, nového vědění. Ale prostý lid a polovzdělanectvo městské vzpomíná více na výstavu jubilejní. Tam byla pro ně pastva oka, v tom rachotu strojů, v těch pavillonech papírnických, cukrovarnických, lesnických i v paláci maleb, jako v občasných výstavách květin, koňů, dobytka měl pořád čemu se podivovat, měl střídání i rozmanitost. Také vše skvělo se půvabem novoty: fontana, ballon, celá výstava.

A po tom zjevu velikém, plném, novém přišla výstava národopisná, výlupek — třebas nejpěknější — výstavy jubilejní, ale přece jenom podnik rozsahem i obsahem menší, určený také studiu a tož hlubšímu i širšímu studiu: to mnohým vadilo. Pro ně kdyby takhle časová posloupnost výstavy jubilejní a národopisné byla se převrátila: napřed aby byla bývala národopisná a potom jubilejní — to by je bylo obékrát pořádně chytilo. Jiní vůbec nerozumějí hlubokému dosahu myšlenky výstavní — že tu máme světu ukázat, že nejsme smíšená raça, jak nám vyčítají, nepraví, odcizení Slované, vybledlý sbor národních šovinistů, nýbrž že celé hnutí národní koření z lidu a v lidu. že jsme měli a vytvořili svou kulturu, svou barvu, a že i v nejodlehlejší dědině se krčilo a tajilo mnohdy skvělé nadání umělecké; zároveň pak že výstava národopisná má býti pokusem obrodu, koupelí v osvěžující lidovosti. Venkované nechápali namnoze, že výstava je právě jejich chloubou a oslavou, že lid jí byl povznesen k plnému významu svému, že je to takořka nový patent osvobozovací od nedoceňování.

Tyto příčiny a celkem dosti nepříznivé počasí způsobily, že návštěva výstavy národopisné nedosahuje počtu návštěvníků výstavy jubilejní, ba dosti značně za ní pokulhává. Slyšeli jsme dámy stěžovati si, že není letos dosti attrakcí výstavních. Vesnici prý možno viděti v originale po krajích a co prý zvláštního na těch stavbách je, že nechápají. Starou Prahu prý možno také poshledati ještě dnes po Praze, výtvarné umění že bylo minule v retrospektivním oddíle bohatěji zastoupeno, jenom prý fontana je pěknější, a ty světnice s figurinami v krojích, jízda králů a sem tam ještě něco překonává výstavu minulou.

Tací jsou lidé. Samou kritikou strpčují si radost a požitky. Co píle a práce obsaženo je v diagramech, tabulkách, nakupení a seskupení tisícerých vzácných i méně vzácných výtvorů lidového ducha, to přemnohým našincům neváží nic. Za to cizinci neskrblili chválou a uznáním. Ani nebylo třeba, aby někteří naši řečníci ve svých řečích tolik vychvaly sypali na sebe a národ; stačilo úplně ponechati úsudek hostům. Jim neušlo, že na př. hudba česká a slovanská v symfonické kapele ztělesnila se v nejvyšší, netušené dokonalosti. Bez jednoho čísla cizinského vystačoval ředitel toho orkestru sdělávati denně vábný program, spravedlivě se chovaje ke všem skladatelům domácím. I němečtí hudebníci sedí v tom sboru nadšených umělců, aby vnikli jednak v hudbu slovanskou vůbec, jednak pojali zvláštního ducha, kterým se tato řízením Kovařovicovým tlumočí. Malba ovšem zastoupena je skrovněji. Je litovati, že byla pominuta. Ale sličná Madonna Liebscherova, obrazy Úprkovy, Chitussiho, Prouskovy a j., pak velký obraz: „Příchod Čechův na Říp“ v koncertní síni, obrazy na domech ve Staré Praze atd. dovolují aspoň tušiti sílu českého umění na tom poli, nehledíme-li k dioramatu v Kokoříně, které volbou motivu ublížilo všem dobrým vlastnostem ostatním toho obrazu.

Za to výtvarné umění ostatní sklízí tím hojnější vavříny ve všech způsobách i odrůdách svých, zvláště ve stavitelství. Pro toto bohdá nezůstane výstava bez prospěšných následků. Též umělecký průmysl už počal čerpati ze studnice národopisné. A což literatura? Výstava její při všech dílem nepřekonatelných nedostatcích každému poskytla příjemnou procházku svými síněmi, i hojné poučení. Ale vzešel jí též hojný zisk nový. Velký katalog výstavní, katalog školství a církevního umění, toť jsou publikace, kterých žádný znalec nepohaní. Jan Prousek milé překvapení způsobil svou knihou: „Dřevěné stavby starobyle roubené a lidový nábytek v severovýchodních Čechách,“ u Šimáčka vydanou, a Otto jal se vydávati veliké dílo o Národopisné výstavě, kdež to, co za krátko bude náležeti jen nejpěknějším snům, aspoň slovem a obrazem se zachytí a budoucnosti dochová. Výpravy, průvody a slavnosti, jimž podobných Praha namnoze posud neviděla, spojovaly minulost s přítomností a nevšímané nebo zapomenuté kusy života národního přenesly do denního ruchu matky měst českých. I za ně vděčíme výstavě. A pak ten stálý styk se světem slovanským a mimoslovanským, ty návštěvy učencův, umělců, delegatů vlád: jsou-li ty bez významu pro národ, na nějž tak dlouho se chrlila láva pomluv, potup, hany a útisků?

Výstava dala podnět i mnohým úrodným myšlenkám a podnikům. Museum národopisné řadíme na prvé místo. V něm bohdá vyvře národu stálý pramen národovosti, ono bude zrcadlem, v němž náš lid se bude obrážeti z nejpěknější stránky. Má se státi jakous trvalou filialkou národopisné výstavy a nejzdárnějším dítkem jejím. Ale bylo proneseno také přání, aby výstavní vesnice, snad i Stará Praha zůstala nové Praze zachována, aby literarní interieury byly

přeneseny do Musea národopisného nebo zemského, aby uspořádána byla samostatná výstava literarní, ba též výstava všech slovanských národů rakouských. Toť vesměs myšlenkové sémě, které dej Bůh, aby nepadlo na kamení, nýbrž zdárně vzklíčilo k nové cti a slávě jména českého, jakož i k prospěchu národa. My v duchu děkujeme všem, kdož podnítili a podnikli krásné dílo výstavní i těm, kdož svou ochranou a péčí chránili ho ode všech úrazův a všecky stavy národa našeho k němu připoutali. Živili všichni, jmenovitě pak řed. Šubrt a hr. Lažanský!

Úplný místopisný slovník království Českého vydala firma nakladatelská Bursík a Kohout. Slovník ukončen minulý měsíc 40. sešitem (sešit po 30 kr.) a čítá 1702 stránky. Sestaven Václavem Kotyškou. Vyplněna tak skutečně ona příslovná „mezera“ v literatuře. Hesla uspořádána dle českého znění. Při německém znění se odkazuje k dotyčnému českému. U každého místa uvedeny — pokud se uvésti dají — údaje statistické (domy, počet obyv., národn., nábož.), výměra plochy, příslušenství politické, církevní, poštovní, staniční, výčet úřadů, místních škol, průmyslových závodů většího dosahu, velkostatků s výměrou a výnosem atd. Údaji těmito vůbec vyhověno popisné a statistické zvědavosti moderního člověka. Jako doplněk ke slovníku vydává se mapa velmi zevrubná a důkladnější než známé generalní mapy Wagnerovy — o přehlednosti se před sestavením celé mapy nedá mluvit, ale zdá se už teď, že v té ohromné spoustě čáreček a písmenek bude se těžko vyznat. — Jako druhý díl vychází dále část historická slovníku místopisného, jež bude obsahovati jen památná místa a nebude tedy tak obsáhlou. Po Čechách dojde na řadu Morava a Slezsko. — Takový slovník má pro změnnost statistických a průmyslových i politických dat cenu ovšem jen jedno, nejvýš dvě desítiletí, a bylo by záhodno, aby obecenstvo (hlavně různé kanceláře a spolky, pokud nejsou i pokud jsou zaopatřeny různými německými „ortsrepertoriemi“) první vydání brzy rozebralo, aby knihkupec mohl se odhodlati občas k novému opravenému vydání, aby „citelná mezera“ literarní nepovstávala po každých 10 letech znova a znova.

Národopis. Veliké obrázkové dílo o národopisné výstavě, podobné dílu „Sto let práce“ o výstavě jubilejní, stojí v popředí. — Při tom připomněno budiž velmi pěkné dílo Jana Prouska: Dřevěné stavby starobylé roubené a lidový nábytek v severovýchodních Čechách (u Šimáčka), str. 25, tab. 36, cena 1 zl. 80 kr. — Kl. Čermák vydal u Bursíka a Kohouta potřebné dílko: Strážce starožitností, povídky a poučení lidu o starožitnostech (st. 96). — Sborník Čechů Dolnorakouských, kniha skvostně vypravená (red. Dr. J. Karásek), podává velmi hojné, zajímavé a důležité zprávy o dějinách Čechů v D. Rakousích, zvláště ve Vídni. Pro dějiny národnosti naší je to kniha velice významná. Illustrace jsou většinou pěkné a pěkně provedené, ale některé jsou přespříliš „natur,“ než aby na rodinný stůl mohly býti položeny, jakž by jinak Sborník zasloužil.

Ozva z Moravy přichází opět, a to s 50 písněmi pro pány, s heslem: Jak z rány krev, z mé duše píseň řine —. (Nakl. J. Hon ve Vyškově.)

Palackého Dějiny národu Českého ve čtvrtém vydání ukončeny sešitem 93. V seš. 94. začínají se poznámky.

Lovecká Besídka. Sbírka poučného a zábavného čtení pro přátele přírody. Řídí E. Musil-Daňkovský. V Novém Městě n. M. Ročně 12 seš. za 1 zl. 50 kr. Známo, že mezi lesníky, alespoň na Moravě, panuje mnoho němčourství. Četba jejich jest namnoze jen německá. Již z té příčiny měla by „Lovecká Besídka“ dobré působiště. „Poučného“ čtení jsme ovšem v I. ročníku našli poměrně málo, ale jinak přátelé lovu najdou tu dosti vyražení a kratochvíle. Češtině by mělo býti věnováno ještě více píle.

Vilímkův Kalendář „Malého Čtenáře“ způsobí snad dětem radost, snad bude jim též užitečný, ač nevíme, do jaké míry jsou takové knihy pedagogicky oprávněny. Nevkusný však a směšný jest oddíl „Kdo nám co psal,“ kde uveřejněna samá podkuřování kalendáři tomu od dětí a přiměřené odpovědi redaktora Fr. S. Procházky, který mohl tentokrát lépe použiti důvtipu vyplýtvaného na „jazykové“ allegorie a tohle fánglíčkářství in nuce.

Dva čeští kněží zove se pamflet, ve kterém vydavatelstvo „Lidu“ (podepsán Václav Vrána) staví proti sobě nejdp. biskupa E. Brynycha a nebožtíka Třebízského. U soudného člověka není pochyby, komu antithesou tou bude více uškozeno... Nás zajímaly zvláště výňatky z povídek Třebízského jakožto nové doklady zaslepenosti a blouznivé naivnosti Třebízského, námi kdysi s jiné strany prokázané; pro umravňujícího štváče jest ovšem i to historickým pramenem.

Vybrané humoresky vydal Fr. S. Procházka u Vilímka (2 svazky s obrázky). Je tu zastoupeno 25 českých humoristů staršími pracemi, mezi nimi též čelnější.

Německočeský Slovník Dra. J. V. Sterzingera (u J. Otty), pilné a záslužné dílo, zavírá seš. 35. první polovici. Zajímava jest předmluva vydavatelův o přípravných pracích, zvláště pak pozoruhodna jest pro naši přičinlivost poznámka, že „archy ku práci převzaté [podíly výpisků ze slovníka Sachs-Villateova] byly na doléhání redakce po 2—3letém protahování vráceny nedotknuté (nezřídka i nerozřezané)...“

Německo. Život velečinný vylíčen v knize „Paul de Lagarde,“ vzpomínkách jeho manželky (Göttingen 1894, str. 191). Zbožná povaha jeho nenašla v protestantismu uspokojení, a ačkoli neskončil nevěrou, přece trpěl rozporem duševním.

— *W. Schneider* vydal při seznamě theologických přednášek v Paderborně pojednání: „Die Sittlichkeit im Lichte der Darwinschen Entwicklungslehre“ (str. 200).

— Graf Leo Tolstoi. Intimes aus seinem Leben von *Anna Seuron*. Herausgegeben von E. Zabel. Berl. 1895. Spisovatelka vzpomínek těch byla šest let vychovatelkou v domě Tolstého. V knize její nalézáme některé méně známé podrobnosti ze života a povahy Tolstého. Prožil mnoho. „Jeho theoretické vědění jest až podnes skrovné.“ Ševcovina byla sportem jeho. Sedláci jeho nemilovali ho, protože pro ně málo činil, hlásaje svépomoc.

— Dvojjazyčný čtrnáctidenník „Deutsch-französische Jahrbücher“ bude vycházeti v Berlíně; redakce bude v Paříži i v Berlíně.

Francie. Princ Eugen, syn Josefiny, nešťastné první choti Napoleonovy, pojal — poněvadž tento tomu tak chtěl — princeznu Augustu, dceru bavorského krále, jednu z nejsličnějších a nejlepších kněžen. Ona, milujíc už bratrance

svého, prince Karla badenského, musila se obětovati pro zájmy rodinné a své otčiny. Nemohlo ani jinak býti, že při tak vzácných vlastnostech ducha a těla, jimiž obdařena byla, získala si lásku a úctu svého chotě a naopak on zase její. Zkrátka: stali se z nich šťastní manželé. Láska manželská na trůně je však věcí tak vzácnou, že není divu, že se látky té chopil *A. Pulitzer* a zpracoval ji v romaně „Le roman du prince Eugène“ (Paris, Didot). Ač práce ta je přesně a věrně historická — autor čerpal z memoarův a dopisů princových, — přece čte se tak poutavě, jako málokterý roman. Je vidět, že se od Francouzův i naši historičtí spisovatelé (pov.) mohou učiti!

— *Schalk de la Faverie* vydal u Ollendorfa sbírku povídek pod názvem „Sauvée!“ Převládá v nich dramatická nota, zvláště v první (od ní název), v níž se vypravuje o lékaři, jenž v blázinci se setkává s tím, o němž se dověděl, že kdysi býval milencem jeho ženy. Zvláštní však ceny kniha nemá.

— „L'ame d'un résigne,“ roman *E. Trollieta* (Perrin), je klidně psaná historie počestného člověka, jenž bez bouření s heroickým odříkáním snáší dlouhou řadu všelijakých zel. Hrdina romanu umírá po krátkém životě, ale plném utrpení, bez hořkosti, bez zlořečení, ale také (sic!) bez naděje, že by život záhrobní byl lepší.

— Kdož by ze znatelů frančiny neslyšel (arciť v poslední době) jména *Pierre Decourcelle*? Pokládá se dnes za jednoho z „nejdovednějších“ feuilletonistův a z nejrychleji pracujících — inu, jak bychom to honem řekli? — inu, vyrábitelů dramatických romanů, jež však odpovídají podstatným požadavkům umění a jež budí zájem čtenářů svými zápletkami a svým dějem pohnutlivým. Tyto dni vydal u Dentuho ze svého cyklu — teď už se pracuje v „cyklech“! — první své romany, jejichž tituly jenom udáváme, poněvadž ty dostačí, aby si čtenáři přibližný pojem učinili, o čem jednají: „La mendiante d'amour“ a „Brune et Blonde.“

— *J. H. Rosnyho* hrdinka v romanu „Le serment“ je kopií Ellidy Wangelové z H. Ibsena „Mořská paní.“ Jako tato tak i Rosnyho hrdinka „cítí potřebu“ nabýti svobody v lásce, aby se naučila milovati téhož — muže.

— *F. de Curela* roman „La nouvelle idole“ patří rozhodně svou koncepcí k nejbizzarnějším produktům romanovým z posledních let. Slovutný lékař, jenž by byl rád vynalezl prostředek (asi bacil, který teď při všech nemocích je persona primalis!) od rakoviny, vočkuje nemoc tu nemocným své nemocnice, vybrav arciť k pokusu tomu ony pacienty, v jejichž uzdravení naděje není. Ví však zcela jistě, že jim pomoci není? Skutečně jednou se zmýlí a vočkuje zárodek rakoviny souchotinářské dívce, o níž se domníval, že je naprosto ztracena. Dívka se však z domnělých souchotin vyléčí a má za to, že ji lékař zachránil, kdežto — o čemž ona neví — vyvíjí se v těle jejím zárodek raka. Jak na lékaře pohlíží, můžeme si představiti. Lékař však seznav svůj omyl, má v sobě pocit vraha nevinné osoby. Když pak omyl jeho vyjde na jevo a kolem něho rozhořčení se vzmáhá, vočkuje si sám také bacila rakového. Co dále následuje, věru přesahuje meze pravděpodobnosti. Souchotinářka zvěděvši, co je, vrací se k němu, nečiní mu však výtek, nýbrž s nadšením přináší v obět svůj život pro spásu mnohých nemocí tou postižených. A lékař podobně.

— Milovníkům četby hrůzoděsné, ale zároveň „utěšitelné" cituji *J. Lerminy* „La deux fois morte." Jednáť roman ten o člověku, jenž propůjčuje života obrazu své mrtvé choti; vysvětluje se pak ten úkaz zjevy fysickými a psychickými.

— „A force d'aimer" zove se roman *D. Lesucara* (Lemerre), pojednává pak o boji vzniklém mezi synem — arciť plodem hříchu — a otcem. Vyrovnává pak autor poklesek rodičů sebevraždou obou. Trochu divné vyrovnání se stanoviska socialního, neboť toť tendence romanu, jinak uměleckou formou ne tak příliš zajímavého.

— *A. Chenevière* vydal ve své knize „Quatre femmes" čtyry povídky, v níž vystupuje jako obhajce žen, jež — což vzácnost u francouzského spisovatele — předvádí nám pod vidmem nejpříznivějším pro ně. Povídky ty jsou krátké historky žen, jež mnoho a počestně milovaly a jež bez úhony prošly ohněm zkoušky. Pro zdařilou charakteristiku osob jsou to malé skvosty romankové. *A. Koudelka.*

Italie. (Z dramatické produkce.) *E. Calandra* vydal u firmy L. Roux & Cie. dvě jednoaktovky, totiž: „Irreparabile" a „La Primavera del 1899," jež obě s úspěchem dávány na jevišti turinském. Předností spisovatelovou jest: úsečnost, několika málo slovy poví co možná nejvíce, charaktery snaží se vystihnouti několika málo, ale význačnými rysy, u Calandra není ani čárka zbytečná, vše jest u něho rozváženo a odváženo. ale právě proto jest širším vrstvám málo sympathickým.

— Vítězství italských zbraní u Coatitu a Senaféa nadchlo několik vlašských básníků, z nichž vytýkám zvláště *P. Mastriho* a *Terésah.* Tato (rodem z Padovy) vydala odu na „Padlé u Coatitu a Senaféa." Nelze upříti spisovatelce nadání, ale celek není jednolitý, vadí jasnému porozumění myšlenky hlavní přílišná povídavost. Lepší jest Mastriho „Ode africana," jest jasnější a stručnější. — „Catene," roman o 500 hustě potištěných stránkách *E. Arbiba,* vymyká se kritice. Je to práce podobná, jaké v překladech přinášejí romanové přílohy našich „větších" žurnalů.

— „Lo specchio della dolorosa esistenza" zove se kniha *Silvia Paganiho* (vydaná v Milaně u Cheesy & Guindaniho). Zvláštní kniha, jež na čtenáře působí týmže dojmem jako symbolické výtvory dramatické Musy M. Maeterlinckovy. Kniha se rozpadá na pět oddílů, jež znázorňují pět různých momentů ze života lidského, jenž se jeví autorovi rozhodně pessimistickým. Prvního oddílu název jest: „Le candide morti." Řada dětí, vedená svou učitelkou, jde navštívit mrtvého soudruha. Každý ze školáků nese po kytičce; jejich dětské rozmluvy, nevinný poklid jejich duší zvláštní protiva s okolím smutečním, s impresí pochodící ze smrti; různé komentáře žen a vesnického lidu tvoří zvláštní pozadí obrazu. P. abych tak řekl hrubě obraz ten nahodil, avšak nahodile nesouvislé poznámky osob přítomných splývají pozvolna v celek významný v čtenářově mysli. Tak na př. stařec, stojící spolu s jinými kolem otevřeného hrobu, do něhož právě byli mrtvého uložili, dí: „Jedva se dotekl země jako činí vlaštovice při poletu, okusil jakési sladkosti a pozůstavuje jen pomíjející hoře, slabou vzpomínku v srdci druhých." A mládenec: „Pohřeb jeho zdál se slavností." Stařec: „Takovou měla by býti smrt všech lidí." Jinoch: „Pravda, klidná, bez dlouhého a

bolestného zápasu.“ Stařec: „Nic, nic...: pro něho netřeba ani se rmoutit, ani kvílet, ani hořekovati.“ Žena, znamenající se svatým křížem: „Ó, kýž bychom všechny tak čistě skonaly jak on!...“ Tím končí první obraz. Druhý oddíl, nesoucí název „Suprema salvezza“ illustruje chorobný stav duše lidské, jejž vyjádřuje Leopardi v „Dějinách lidského pokolení“: „Fornata a mancare affatto la novità e risorto e riconfermato il tedio e la disistima della vita, si redussero gli uomini in tale abbattimento che nacque allora, come si crede, il costume... che, nascendo alcuno, si congregavano i parenti e i loro amici a piacgerlo, e, morendo, era celebrato quel giorno (den) con feste e ragionamenti che si facevano congratulandosi coll' estinto.“ Tu ještě pessimističtěji jeví se myšlenka života. Ne narození by se mělo oslavovati, nýbrž smrt, ježto tato zbavuje člověka zklamání a trpkostí tohoto světa. Třetí oddíl „I mostri pietosi“ je praktické provedení myšlenky Tolstého vyjádřené v „Kreutzerově sonatě“ dvěma novomanžely. „La Meta,“ čtvrtý noment fantastického děje, uvádí nás na cestu mezi lučinami a křovinami v smavé údolí vedoucí. Doba: ráno v květnu. „Cestou kráčejí tři osoby: dvě dívky, kvetoucího a půvabného vzezření, a prostřed nich vetchá, bledá stařena, již ony s něhyplnou péčí podpírají. Stařenin zrak je vyhaslý, šediny na hlavě má rozcuchané, zdá se býti dlouhou cestou vysílena.“ Cesta je dlouhá, a jakkoliv se dívkám zdá býti smavou a pohodlnou, stařeně přece jenom smutná a namáhavá. Nemůže dále: došla své mety. Dívky berou se dále, a když dojdou v údolí k řece, prosí jich stařena, by ji tam hodily. S pláčem uposlechnou. Když se byly dosti mlčky na řeku nahleděly, dají se opět na pout za svou metou. Pátý děj: „Il corteo.“ Širou plání, plnou řek, křoví atd. berou se tři poutníci a dva muzikanti. Doba jest západu slunce. Dlouho už putují, už ztratili společnici, ‚Radost‘, za to v děsném lese střetnou se se Smrtí. Tam za lesem je Víra, „víra v blízké a šťastné zoři, u vlahém a jasném dni, v kraji květnatém a ovocném.“ Důvěřujte v to, co vám bylo slíbeno, praví jim stařena, vy tu musíte zemříti. Onino však poutníci nalézali se na cestě k slavnostní hostině. Nic tam za lesem není... Nic... ale doufejte! Nikdo se tam nikdy nedostál? Ano, víra... víra živá a plná... Konec: Co čtyři poutníci na sklonku života svého klnou tmám, jež je obklopují, jeden z hudebníků se zrakem tam za les upjatým volá: „Hle, zora! hle, radost! hle, zahrady rozkošné!...“ Pokusil jsem se podati čtenářům jakýs takýs obrázek a pojem o knize Paganiho. Autor patrně je napodobitelem Maeterlinckovým, to prozrazuje celá koncepce, sloh, zkrátka vše všecinko. Kdož podrobněji se zabývali studiem děl tohoto, mají tu vhodnou příležitost ke srovnávání; já přestávám na tom, že jsem na knihu upozornil, zdržuje se i úsudku o směru jejím. Časem bude možno o tom klidněji souditi. Dnes vysloví-li se souhlas s některými novými směry, upadá našinec v porok přívržence „Moderny,“ nebo vytkne-li zase něco některému tomu -ismu, propadá do pytle „tmářův a zpátečníků.“

A. Koudelka.

Slib Jefte. Koho zajímají biblické otázky a nesprávná řešení jejich (u nás na př. Vaňkova), toho bude zajímati pojednání Kaulenovo o Jefte a oběti jeho dcery (v pozvánce Bonnské university). Názor, že tu jde o oběť krvavou, rozšířen jednostrannými překlady; oběť ta v pravdě nebyla ničím jiným nežli službou při chrámu v panenství.

Následování Krista od Tomáše Kemp., jehož se čítá na 3000 lepších vydání, je v Britském Museu zastoupeno většinou jich. Nedávno získalo Museum sbírku 6 rukopisů, 1199 otisků, v 37 řečech, kromě polyglott; před tím již mělo na 500 vydání díla toho.

Zpráva o výstavě v Chicagu vydána od ředitele výstavy G. R. Davisa ve 20 svazcích s 2000 fotografií.

Amerických novin čítalo se před 100 lety 38, nyní pak 20.000, z čehož jsou 2000 denníky.

Bibliotheca Thomistica nazývá se sbírka spisů sv. Tomáše Aqu. méně přístupných, již vydávati hodlá prof. F. Abert ve Würzburgu. Prvý spis jest nedokončené Compendium Theologiae, jež pochází z posledních let andělského učitele.

Grafologie, koníček W. Preyera, studium písma, má nový organ v měsíčníku „Handschrift,“ jejž v Hamburgu vydávají Erlenmayer, Preyer a Langenbruch.

Knihovny lidu. Ant. Brousil, kooperator ve Weyru n. E., začal vydávati časopis pro zakládání a řízení knihoven katol. lidu a žactva („Der Volksbibliothekar,“ ročně 1 zl.). Poněvadž naše „Knihovna lidu“ nedošla potřebného odbytu, bylo by záhodno, aby povolaní znalci se práce té i u nás chopili; místa k tomu poskytneme dosti.

Z české poesie r. 1895.

Že příroda, mníš, pořádek má lichý,
že vyzraješ tím pusté na bujnochy,
když holky v čelo dáš a v ocas hochy?
Toť proti rozumu, toť budí smíchy!

Či ze chlapců svých odchováváš mnichy?
Tož kutny sem a přes obličej žochy;
tím napneš opratˇ a přinutíš zlochy,
by krok jich drobný byl a pochod tichý!

Té zvrácenosti! Nedomyslů strýček
též napřed pouští krav i ovcí stádo,
a v zadu capká beran, kulhá býček.

Co přepjaté, co zbrklé, vrtošivé,
to s bité cesty odbočuje rádo,
buď obdivu, buď podivu jsouc chtivé.

Fr. Poldšek.

FEUILLETON.

Něco z výstavy.

K nejkrásnějším oddělením naší národopisné výstavy náleží bez odporu exposice Církve katolické. Slyšeti bylo o tom úsudky pochvalné i z úst lidí, kteří se jinak o církevní záležitosti mnoho nestarají. Také referent „Národních Listů“ dal pravdě svědectví, vyznal a nezapřel, že se páni duchovní vyznamenali. Tento úsudek nedal pokoje jakémus pessimistovi a v č. 25. „Času,“ narážeje na zmínku „Čecha,“ ulevil si dvěma poznámkami, tištěnými sice petitem,

ale obsahujícími značnou nesprávnost. Církev katolická prý si zachránila z veliké bouře 16. věku „nádherná roucha, poklady, kancionaly klášterní, milionová bohatství biskupův a proboštů... Chudáci ti protestanti, jen — bibli!“

„Čas“ píše vždy pro svobodu svědomí a vyznání, aspoň tak už mnohokrát ujišťoval dovozuje zároveň, že jedno jediné vyznání není ani možno. Dobře. Je tedy prozatím také Církev katolická, která má svou dogmatiku a svůj ritus bohoslužebný. Mezi jejími příslušníky byli také u nás, kteří „pracovali úsilně, promyšleně a mnozí jistě v čistém úmysle“ (prof. Masaryk, „Naše Doba“ II., č. 11.) věříce naprosto učení církevnímu a z celé duše nadšené sloužíce Bohu slovem i skutkem dle způsobu katolického. Bohoslužba katolická má své centrum ve chrámu, a místo ono a vše, co službě Boží náleží, Bohu bylo zasvěceno a obětováno. Kdo chtěl obětovati, nevzal jistě obilí chatrné a dobytek stonavý, a proto i katolíci na důkaz své oddanosti věnovali bohoslužbě nádherné stavby, ozdobná roucha, zlaté a stříbrné náčiní.

Tak vznikly poklady chrámů našich a přečasto rozmnoženy byly štědrými dary šlechticův a lidí zámožných, náklad na ně věnovaný dostal se do rukou umělcův a řemeslníkův, a dnes po mnoha letech vystaveny vzbuzují zasloužený obdiv všech nepředpojatých přátel umění. Oni dárcové mohli věnovaný obnos proužiti, promarniti a rozházeti na mnohý způsob, potom ovšem oni z toho neměli nic, kláštery nic a „Čas“ také nic, nemaje příležitosti učiniti výtku katolickému kněžstvu. Nebo si snad mohli pořiditi brokátové šaty, skvostné šperky a zanechati je svým šlechtickým potomkům, kteří by nyní sotva je byli vystavili na Národopisné při nadšenosti šlechty nynější pro naši výstavu. Myslím, že v obojím případě byla výstava o zdařilou kolekci chudší.

Ale můžeme ubezpečiti pana pisatele, že i jiné církve mají roucha bohoslužebná. Vedle církve ruské a anglikanské i evangeličtí duchovní odívají se řízou černou, v mnohých krajích zdobenou řasnatým límcem, a kazatelé armady spásy na ulicích londýnských mají za odznak aspoň rudou šerpu. Nač to? Jakmile se připouští k bohoslužbě zvláštní odznak, zvláštní roucho, potom už mnoho na tom nesejde, zda je roucho prosté či nádherné. Každé vyznání má proto své důvody a Církev naše především ten, že k oběti nejvznešenější má se přistupovati v oděvu vzácném, aby vzácná cena přítomnosti Kristovy na oltáři byla naznačena i svým okolím. Kdyby chtěl „Čas“ analysovat, snadno by přišel k větě poslední, že by bylo nejlepší, aby se zavedla dlouhá košile po kotníky, jak chodili první křesťané v Orientě, a potom by i černý talár evangelických duchovních byl luxuriosní.

Poklady klášterní a kapitolní obsahují dojista mnohou uměleckou památku, z nichž některá se udržela v zemi naší jen tím způsobem. Kam se dostala celá řada krásných předmětů, sotva že opustily klášterní temnotu? Probíral jsem se onehdy starými inventáři kláštera

našeho, co jsme měli krásných předmětů, tak vzácných, že sám střízlivý zapisovatel, který jenom suše zaznamenával kusy, připsal u mnohých „pretiosissima“! Koncem minulého století klášter přeložen a mnichům dovoleno vzíti s sebou jenom nejnutnější, ostatní vše připadlo eraru a prodáno. Jestliže dnes kláštery moravské zlomky svého původního majetku se důstojně representují na výstavě, jak mnohem krásnější sbírku mohli učiniti, kdyby nebylo bývalo lidí „osvícených,“ kteří zrušením klášterů rázem chtěli pomoci člověčenstvu. Nám posvítili a sobě nepomohli. Rozšantročeny pečlivě psané bible i kancionaly, rozházena umělá práce dovedných mnichů. Dnes předměty, na nichž vyryto „pertinet ad monasterium,“ uloženy jsou v museích zahraničných nebo ve sbírkách židovských kapitalistů, kteří v tom mají svůj sport. Rothschild — a pluvial!

Ale vím, že redaktor „Času“ sám nehledí tak nepříznivým okem na památky umění církevního. Před nějakým časem jel jsem za svými přátely do Halle n/S. a hned na uvítanou upozornil mne jeden z nich, že v hlavním chrámu tamějším, který patří církvi reformované, jsou ponechány staré sochy svatých, ozdobná kazatelna a vůbec všechny staré památky po Církvi katolické, což je přece nápadné u církve helvetské. Tehdy doložil: „Poslouchejte, panáčku, to je vám velmi zajímavé, nezapomeňte se podívat!“ Nezapomněl jsem, ani na toho, kdo mne tam vedl.

Co se týče těch milionů církevních, nemyslím, že je to neštěstí, má-li Církev jmění, jako kterýkoliv jiný soukromník, záleží snad jen na tom, nač a jak ho užije. Přední podporovatelé jednoty bratrské měli také světské zboží a nebyl to skutek nešlechetný, že zámožný pán ze Žerotína dopřál útulku a výživy biskupu Jednoty pronásledovanému Komenskému. A v dnech našeho obrození uchyluje se do kláštera Dobrovský a Palacký, ač nekatolík. A kde je dnes zboží pánů Žerotínů, kde Tovačovské, kde Habrovanské? Tam se dostalo, kam přišlo zboží zrušených klášterů, většinou do rukou cizích, nekřesťanských. Jistě by knězi katolickému byl daleko milejší na zámku Tovačovském nějaký pán z Cimburka nežli nynější bursovní rytíř a nenapadlo by mu pro zboží světské výtky činiti stoupenci druhého vyznání.

Ostatně vstoupí-li kdo u nás do zámožného kláštera, nebo stane-li se držitelem výnosné prebendy, musí vyhověti jistým podmínkám a hlavně se vykázati potřebnými studiemi. To je přece záslužnější, než jestliže se kdo v bohatství zrodí, za to jistě z lidí bohatých nikdo nemůže. Kým se osazují uprázdněná místa a kým by měla býti vždy zaujímána? Našimi lidmi, zrozenými z českých matek, kteří mají právo na existenci ve své rodné zemi jako kdokoliv jiný. Ve Francii zrušili před několika lety praemonstratské kláštery, rodilé Francouze vypudili ze země a místo nich nasadili se tam lidé od Jordanu, kteří před tím neunavně popuzovali ve svých listech proti bohatému kleru, až sami se stali majetníky zbožných nadací. Řeklo by se, že stát má právo je zabrati, ale prosím, ti vypuzení řeholníci

byli také částí státu, jen že náhodou v menšině a musili se podrobiti právu, t. j. silnější pěsti, diktatu většiny.

Obě poznámky „Času“ jsou tendenční a nespravedlivé, a nejlepší odpovědí bude, když duchovenstvo tím úsilněji podporovati bude snahy vědecké, práce umělecké a konati skutky lásky křesťanské činíc sobě přátely z mamony nepravosti.

Ku konci ještě dovoluji si podotknouti, že věta vyňatá z „Čecha“: „Chudáci ti protestanti, jen — bibli“ obsahuje trpkou pravdu. Při moderní kritice biblické, kterou břitce provádí tolik theologův a professorův evangelických, snad se i toho dožijeme, že z 19. století nezachrání — ani bible.

„Čas,“ který má v témže čísle uznání pro p. inženýra Zedníka, že složil důstojnickou šarži, mohl klidně a beze žluči napsati totéž, co pověděly „Národní Listy,“ nebo aspoň zahaliti se togou dokonalosti, potřásti hlavou nad nerozumným davem a mlčet. Tendenčnost nesluší listu, jenž chce vždy býti nestranným. *—n.*

O prodeji knih francouzských.

V „Revue Encyclopédique“ uveřejnil A. Cim zajímavou práci o prodeji francouzských knih a o současném obchodu knihkupeckém. Vynímáme z ní (dle E. de la Semaine) některé podrobnosti, které budou čtenáře snad zajímati.

Jako prodej knih se víc a více soustřeďuje ve velkých závodech knihkupeckých, tou měrou též stávají se literarní úspěchy řidčími a jsou takořka výhradným údělem několika miláčkův obecenstva.

Přední místo tu zaujímá, rozumí se, E. Zola. První náklad jeho spisův, aspoň těch, jež posledně vyšly, obnáší přes 70.000 výtisků. Těchto 70.000 exemplarů — vytištěných pomocí velmi dobrých odlitků sazby, jež snesou i tisk 100.000, aniž se písmo stane nejasným — jest jaksi prvním vydáním, jež se neliší ničím než titulným listem nesoucím udání tisíce (první, druhý tisíc atd.). Knihy Zolovy jsou obyčejně tak objemné a obsáhlé (některé představují objem větší než 3 obyčejné svazky v 18°), že příjem jeho možno páčit na 1 až 1·10 fr. z výtisku, nepojímajíc v to ovšem práva autorského.

Můžeme se tu zmíniti, jak si počíná Zola, má-li býti rukopis dán do tisku. Opis romanu — jehož první uveřejnění bývá postoupeno některému denníku nebo revui, která to ovšem pomocí plakatů s velkou reklamou ohlašuje urbi et orbi — bývá odevzdán, zcela ukončen, nikoli onomu denníku, ale vydavatelské firmě Charpentier et Fasquelle, kteří dají roman vytištit na velkých listech pro autora. Archy tyto Zola přehlíží, opravuje a doručí pak denníku, který je rozdělí a uveřejňuje po částech na místě určeném feuilletonu.

Největšího počtu výtisků z děl Zolových dostoupila „Zkáza,“ totiž 187.000. Po ní přijdou „Nana,“ 171.000, „L'Assomoir“ a „Lourdes,“ 132.000, „La Terre,“ 113.000. Ze serie „Rougon-Maquartů“ nejméně

se prodalo díla „Son Excellence Eugen Rougon," které přes to dostoupilo znamenité výše 28.000.

Všeobecně má autor právo na 10 procent krámské ceny ze svazku. Ostatně příjem při svazcích po 3 fr. 50 ct. stoupá často na 40, 50 až 60 ct. Možno si myslit, že největší procenta mezi spisovateli dostává E. Zola.

Současní spisovatelé, aspoň ti, kteří mají jisté odběratele — oni miláčci obecenstva, o nichž jsme se zmínili, kterých však není více než 10 neb 12 — jsou mnohem lépe honorováni než jejich předchůdcové. Známo je vypravování o Sainte-Beuveovi, který za jedno ze svých děl dostal 1000 fr. za svazek, prodav je v úplné vlastnictví nakladatelovo. Úspěch byl znamenitý, znamenitý, rozumí se, pro vydavatele, jemuž kniha vynesla tisíce a tisíce franků. Celou pomstou znamenitého a kousavého kritika tohoto bylo, že kdykoliv potkal svého „dobrodince," vždy mu řekl jizlivou poznámku:

„Doznejte přece, pane X, že jste mne řádně okradl!"

„Ale kde pak, co Vám to napadá, pane Sainte-Beuve, co Vám to napadá, přísahám Vám, že nikoliv! Je to čtverák ten pan Sainte-Beuve!" rychle pravil vydavatel X, nedav se nikterak přivésti z rovnováhy.

Staří vydavatelé měli velmi rádi zvláště postoupení spisů v úplné vlastnictví, které jest nespravedlností vůči spisovateli a které se může autorovi státi osudným. Alexandre Dumas otec, George Sand, Frédéric Soulié, Henry Murger atd. prodali tak většinu spisů svých, buď naprosto, buď na velmi dlouhou dobu, což jim působilo velké nesnáze, chtěli-li po tomto čase knihu tisknout u jiného nakladatele. Nikdy nebyl náklad vyčerpán, vždy byla ještě značná zásoba, tak že spisovatel byl nucen nechati knihu u téhož vydavatele, kde právě byla.

Théophile Gautier, který zamítl takové obmezování a úplné seizení, dostal za „Mademoiselle de Maupin" napřed 30 ct. na každý výtisk, později 40, které mu vydavatel, Charpentier otec, sám přidělil vida úspěch knihy.

Ze spisů A. Daudeta nejpřízněji byla od obecenstva přijata „Sappho"; prodalo se 100.000 výtisků tohoto romanu; po něm přijde na řadu „Nabob" s 97.000, „Fromont jeuna" s 95.000, pak „L'Immortel" se 77.000 exemplarů.

První náklad a první rozprodej spisů G. Ohneta pohybuje se mezi 40.000 a 50.000. Totéž číslo platí též pro Pierra Lotiho.

Marcel Prévost dosáhl největšího výsledku svými „Demivierges," které jsou též největším úspěchem této sezony; 80.000 výtisků této knihy rozešlo se dosud ze skladu vydavatelova. Dosud Prévost nepřevýšil 30.000—35.000.

Totéž číslo nalézáme při P. Bourgetovi, jehož roman „Mensonges" dosáhl 50.000.

Roman „En famille" od Hectora Malota byl též znamenitým úspěchem tohoto roku; do nynějška prodalo se ho okolo 40.000 výtisků. Roman „Sans famille," jehož první vydání padá do r. 1878. a který,

myslím, jest nejrozšířenějším spisem Malotovým, dostoupil 118.000 ve vydání v 18°.

„Sous Offs“ od Luciena Descavesa jest jiný znamenitý úspěch na poli knihkupeckém; bylo prodáno 42.000 výtisků ve vydání v 18° a 38 000 v illustrovaném vydání v 8°.

Romany Mme. Grevillové — největší úspěch měla „Dosia,“ 70.000 výtisků — prodávají se obyčejně v 18.000 výtiscích.

Díla A. Theurieta od 12 do 15 tisíc.

Rozprodej spisů F. Coppée-a jest různý a mění se ovšem dle druhu díla, jsou-li to totiž básně, romany, novelly neb statě novinářské; co do romanů, tu převyšuje 30.000.

Z týchže příčin značně jest různý prodej spisů C. Mendèsa, jehož některá díla, „Zó'Har a La Première Maîtresse,“ dosáhly 25.000.

„En route,“ posledně vyšedší spis M. Huysmansa, našel z jeho děl asi nejlepší odbyt; převýšil 14.000. — Hervieu náleží mezi mladé spisovatele, jichž úspěch poslední dobou značně stoupá. Nedávno vydaná „L'Armature“ dosáhla 20.000 výtisků. — Jiný mladý spisovatel G. Courtelina také pokračuje s dobrým výsledkem a převyšuje nyní při vydání 10.000 výtisků.

Mohlo by se mysliti, že předčasná smrt Maupassantova snížila prodej jeho sbírek novell a romanů. Není tomu tak, tvrdí se s různých stran. Prodej jeho knih udržuje se v rovnováze, ustálil se a díla Maupassantova stanou se asi jako Balzacova knihami, jež se stále čtou a stále trvají v oblibě. „Notre Coeur“ od tohoto mistra bylo vydáno v největším prvním nákladu: 30.000 výtisků. „Bel Ami“ dosáhl až dosud největšího celkového rozšíření, totiž 115.000.

Původ a rozvoj knihovny vatikanské.

Velezajímavým předmětem jsou dějiny knihovny vatikanské, která jest úzce spojena s celým literarním a vědeckým rozvojem posledních čtyř století. Bohužel dějiny tyto, pokud se týkají jejich počátků, jsou velmi nejasny. Jest jisto, že již od nejstarších dob byly chovány ve Vatikaně knihy. Ale teprve r. 1295. z rozkazu Bonifáce VIII. byl zřízen seznam; ten alespoň jest první, pokud se zachovaly. Od té doby byly sestaveny četné jiné seznamy, a obsah jejich vzrůstal postupně každým stoletím; největší část z nich byla uveřejněna Müntzem a Fabrem, členy francouzského ústavu v Římě.

Ve čtrnáctém století ztrácíme stopu knihovny Bonifáce VIII. Nebyla přenesena do Avignonu, a ta, jež v městě tom byla utvořena, rovněž po návratu papežů nebyla dopravena do Říma. Protipapež Benedikt XIII. velkou část její dal přenésti do Péniscoly v Catalonii.

Řehoř XI. nakoupil knih za 500 dukátů. Sbírka bull, jádro to budoucí knihovny, byla tehdy uložena v Sta. Maria sopra Minerva; v r. 1428. Martin V. dal ji přenésti do papežského paláce. Papeži tomuto podařilo se dostati do svých rukou některé knihy z bibliotheky

avignonské; zvláště Catholicum, Speculum historiale, pontifikal a knihu ceremonií.

Nástupce jeho Eugen IV. byl velkým milovníkem knih; sám vlastní rukou přepsal četné rukopisy. Seznam, který dal sestavit, vypočítává 340 svazků; nalézáme tam knihy staroklassické, ale hlavně díla z theologie, kanonického práva a scholastické filosofie. Knihovně této byla soupeřkyní bibliotheka svatopetrská, jíž kardinal Orsini v roce 1439. odkázal 254 rukopisův a spolu 200 dukátů na zřízení vhodné místnosti.

Eugen IV. hledal především knihy, jež zůstaly v Avignonu. Za tím účelem napsal list vyslanci svému Rosellovi Rosellimu a Bartoloměji Brancaccimu, avignonskému měšťanu; dává jim zde návod, jak by měli dopravit do Říma ostatky, roucha, knihy a ozdoby, o nichž legat Petr d'Albano prohlásil, že náležejí Sv. Stolici.

Nařízení toto však jen z části vešlo ve skutek; mnoho věcí patřících avignonské bibliothece dostalo se kolleji de Foux v Toulouse, odkudž se rozptýlily po celé Evropě: v r. 1848. lord Ashburnham nalezl ještě u jakéhosi knihkupce v Bristolu seznam Innocence III. patřící do této sbírky.

Mikuláš V. byl pravým zakladatelem knihovny vatikanské: sbírka knih čítala při jeho smrti 1160 svazků, mezi nimiž bylo 350 řeckých rukopisů. Již dříve než se stal papežem, měl krásnou knihovnu a často se zadlužil ve své horlivosti při sbírání takových pokladů. Pád Cařihradu, jenž způsobil rozptýlení knih a rukopisů, podporoval jej v jeho úmyslu; vyslanci jeho navštěvovali všechny evropské trhy a zjednávali aspoň opisy, když nemohli dostati originalu. Proto též r. 1451. poslal Albrechta Enocha s doporučujícím listem k severním národům, aby vyhledávali, především v klášteřích, staré spisy latinské a řecké, které se byly ztratily. Vyslanec neměl dovoleno knihy vzíti, nýbrž buď je koupit neb zjednat opis.

Žádný z papežů nemiloval tak knihy jak on. Rád se procházíval ve své bibliothece, sám pečuje o své knihy. Vatikanské archivy obsahují ještě rukopisy, které dosvědčují jeho péči. Bývaly psány na pergameně a vázány v karmesinovém sametu se stříbrným kováním. Vatikanská sbírka jej stála 40.000 tolarův. Ostatně byl též ku spisovatelům štědrým. Valla dostal za Thukydida — krásný to rukopis dosud zachovaný — pět set dukátů. Perolimu nabídl 10.000 dukátů za překlad Homera. Manetti dostal po 600 dukátech za převody sv. Řehoře Nazianského, sv. Cyrilla, sv. Basilia a sv. Řehoře z Nyssy.

Herodot, Thukydides, Polybios, Diodor, Appian, Filon, Theofrast a Ptolomeus tehdy poprvé stali se přístupnými učencům.

Manetti dostal rozkaz sepsati apologetické pojednání proti židům a pohanům a přeložiti celou Bibli na základě textu hebrejského a řeckého; leč papež zemřel, dřív než k práci té došlo.

Kalixt III. byl obviňován, že promrhal literarní poklady nashromážděné jeho předchůdcem, ale nejnovější výzkumy obhájily jej před takovými útoky; těžko si také mysliti, že by první právník

své doby ukázal takovou lhostejnost vůči ostatním odvětvím literatury; jakmile nastoupil, dal pečlivě zapisovati do seznamu všechny rukopisy vatikanské. Podle poznámek na okraji stran katalogu toho poznáváme, že Kalixt III. vzal z knihovny pouze 4 knihy, jež daroval králi aragonskému a jiným dvěma osobám. Co do ceny však to byly knihy nižšího řádu.

Pius II. přičiňoval se jedině o doplnění sbírky, která byla majetkem jeho rodiny. V osmnáctém století Klement XI. koupil tuto kollekci, která tvoří ve Vatikaně zvláštní skupinu nesoucí jeho jméno.

Pavel II. obohatil Vatikan svou sbírkou perel, koberců, medaillí a starožitností; leč pro vlastní knihovnu neučinil téměř nic.

Sixtus IV. teprve doplnil dílo Mikuláše V. Především vystavěl velkolepou budovu, která byla hodna pojati v sebe poklady jeho předchůdce. Stavba byla ozdobena uvnitř nastěnnými malbami a vše, i sedadla a skříně, bylo dílem v pravdě uměleckým. Síně určené pro obecenstvo byly okrášleny freskami; jedna z nich představovala papeže, jak jmenuje Platinu dozorcem Vatikanu.

Jmenování toto značí novou dobu v dějinách Vatikanu. Při ustanovení Platinově v r. 1475. měla knihovna 2527 svazků; deset let později měla o 1000 více. Registry Platinovy poskytují nám přesných údajů. Dostával 10 dukátů měsíčně, dary v to nepočítajíc; měl tři úředníky, zvané lectory, bibliothekáři čili strážci, jež považoval za své sluhy. Platina zhynul morem r. 1481. a s velkou nádherou byl pohřben v chrámu Maria Maggiore.

Platina dal bibliothece přísné zřízení: v síních nesmělo se mluviti, hlučeti nebo vyměňovati sedadla.

Čestné místo v knihovně bylo popřáno registrům papežských akt, která jdou od Řehoře VII. až k Řehořovi XIII. a tvoří 115 svazků.

Sbírka Sixta IV. skládá se hlavně z knih církevních, z otců latinských a řeckých a biblí. Klassikové zaujímají druhé místo. Pak přijdou díla padající do oboru astrologie, geometrie a lékařství. Neobsahuje nic v domácí řeči a v té příčině má menší důležitost nežli sbírka Mikuláše V.

Od této doby počíná oddělování rukopisův od dokumentů čili archivu. Archiv, když byl z listin učiněn opis, byl přenešen na Hrad Andělský.

Tak povstal a vzrůstal podnik Mikuláše V., který utvořil ve Vatikanu knihovnu „pro obecný prospěch učenců“. Dílo šťastně se dařilo a vzmáhalo. Slavně vládnoucí papež Leo XIII. dodal mu vrcholu lesku a přičinil se utvořiti z něho zdroj pravdy, který má, Církvi ku prospěchu, obhájcům jejím dáti pevnou zbraň. —

Poněvadž i naši čeští učenci ve Vatikaně bádáním dějezpytným jsou zaměstnáni, snad se čtenářům nárysem tímto (dle „Month“ a „Revue des Revues“) zavděčíme.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XII. 1895. Číslo 11.

Pavel Bourget.

Podává *Fr. Holeček*. (Č. d.)

P. Bourget dobyl zrovna útokem čtenářstva. „Cruelle Enigme,“ „Crime d'Amour,“ „André Cornélis,“ „Mensonges,“ „Le Disciple,“ „Un Coeur de femme,“ „Pastels,“ „Nouveaux Pastels,“ „Cosmopolis,“ „La Terre promise,“ romany to, jež následovaly rychle za sebou, učinily z Bourgeta miláčka čtenářstva, zvláště ženského. Kritikové začali diskutovati a příti se o existenci a originalitu Bourgetovu.[1]) Bylo třeba etiquetty. Je to reakce idealismu proti naturalismu, pravili někteří. Jaké však rozpaky způsobilo jim prohlášení Bourgetovo, že pokládá se za žáka Balzacova! „Jsem ze školy dokladův a bytosti lidské,“ pravil doslova. Jak! žák Balzacův? to jsem já, volal naturalismus. Ať však tomu jakkoli, tolik jest jisto, že Bourget stvořil jednoduše druh romanu sentimentalního, jejž chutnati bude vždy obzvláště čtenářstvo damské. Zaujal jaksi na poli literarním místo Feuilletovo. Jako Feuillet líčí elegantní společnost druhého císařství, tak Bourget popisuje společnost třetí republiky, ne celou, ale tu, jež bydlí v nejelegantnějších místech Paříže. To právě, jakož vůbec jeho zřejmá touha žíti co nejelegantněji, dodává mu příznaku dandyho, člověka zženštilého, jak výše řečeno. Miluje modernost, ale aristokratickou, nejvýš vyspělou v citu i myšlence. Pozorování jeho směřuje hlavně k tomu světu bohatství a rozkoše, jenž sídlí ve čtvrti Saint-Germainské; snad jen proto, že zdá se mu, že jen tam, v těch zahálčivých, vznešených kruzích lze nalézti všechny delikatessy života, zvláště však ten druh lásky nejvýš složité, jež hodna by byla jeho pitevního péra. A co je zvláštní, co dodává knihám jeho zvláštní zajímavosti — toť nejistota, v níž ponechává čtenáře ohledně svého vlastního pravého smýšlení a přesvědčení o těchto kruzích. Cítíte, že jich trochu nenávidí, ale nenávist ta je tak jemná, tak poutavá, že právě ta společnost nejvíce jej čte, jíž líčí a jíž tak rád vyhledává, ať už v Anglii (viz „Sensations d'Oxford“), ať v Italii („Sensations nouvelles,“ „Cosmopolis“), ať v Řecku, Palestině nebo v Americe („Outre Mer“). A co vlastně poutá zvláště ženy k němu? Je to zcela přirozené; „ženy hledají v romanu vždy jen své anebo svých sokyň tajemství,“ dí A. France.[2]) Proto tedy tak rády čtou Bourgeta,

[1]) Réponse de M. Le vicomte de Vogüé à P. Bourget, recipiendaire.
[2]) La vie lit. s. IV. p. 22.

poněvadž mohou pod jmény hrdinek jeho vyznávati se samy ze svých přání, radostí i hříchův. A „zpověď jest absolutní potřeba duši.“ dí týž France. A zná také Bourget své hrdinky až do nejhlubších koutků duše. Sem a tam hozená aperçus o povaze žen, o žárlivosti, o rozdílu mezi láskou u muže a ženy, o přátelství atd. svědčí o tom, jak výtečně dovedl vmysliti se do stavu ženy. Má nervy vskutku žensky citlivé. Síla analyse jeho tak pozoruhodná v „Essaiích“ jest nemenší v romanech. Není mnoho spisovatelů, kteří by dovedli tak šťastně, spravedlivě a pravděpodobně vylíčiti city, jež musí míti jistá osobnost v jisté situaci. Zvláště je mistrem — jak už řečeno — v líčení všech záchvěvů vášně lásky, ani Stendhala nevyjímaje, jak přiznává Lemaître,[1]) té vášně divoké, jež stala se teď zrovna hazardní hrou, plnou kombinací a nesnází, hrou jak krutou, tak nemravnou. A analysuje Bourget tuto vášeň lásky tak často, že je to už skoro nudné. Opakuje se; užívá analyse příliš mnoho i při stavech duše zcela prostých a jednoduchých, že se kolikráte až udiveni nad tím pozastavíte s ironickým úsměvem. Ad quid hoc? napadá vám. Vypadá to mnohdy vskutku tak — jak četl jsem kdesi o Bourgetových romanech — jakoby byly osobnosti jeho jakési stojany, na něž věší své filosoficko-psychologické formule. Takový „André Cornélis,“ jehož slabiny sám Bourget v přílišnou analysi klade, je skutečně k zívání nudný a budí ve vás pochybnost o správnosti tak vysoko vyhnané analyse. Co oživuje jeho romany a co také mne v nich více zajímá, jest ani ne ta analyse, jako spíše stanovisko Bourgetovo k individuelnímu štěstí a moralce vůbec, dále jak odsuzuje správně otroctví smyslnosti jako nečestné a sprosté. a pak jak vyvíjí a mění se u něho typ člověka, jehož modelem jest část mladší generace, člověka skeptického, rozkošnického dilettanta, přesyceného a životem znaveného, bytosti rozlomené, neschopné ani života ani smrti. Ti hrdinové Bourgetovi jsou vzati ze skutečnosti, mají v životě modely; neboť „model,“ jak dí Brandes,[2]) je krev skutečnosti, krev, bez níž plod obraznosti zůstává mrtvý. Jest jeden model, jejž romanopisec vždy má po ruce, totiž vlastní své já. Proto téměř vždy, vědomě neb nevědomě, počíná skutky, v nichž sám hrdinovi byl modelem.

A tak i Bourget. Ve všech skoro jeho romanech, ano i drobnějších pracích (na př. „Nouveaux Pastels“) jest charakteristická jistá osobnost, jejíž typy jsou sice variovány, ale jež jest vždy obětí analyse. Je to Vernante v „Madame Bressuire,“ Querne v „Crime d'Amour,“ Larcher v „Mensonges,“ Greslou v „Disciple,“ Dorsenne v „Cosmopolis.“ Těm všem jest předním modelem Bourget sám, Bourget zosobňující ve své osobě celou mladší generaci až skoro do dneška.

Vernante není schopen činu, poněvadž všechnu svou pozornost soustřeďuje na svůj vnitřek; věří v lásku, tuší, že jest milován a přece, když jediné slovo jeho by stačilo — hle! začne analysovati jako vždy a odchází, chápaje, že nemůže sám milovat.

---

[1]) Les Contemporains s. III. p. 356.

[2]) J. Brandes: Emil Zola, skutečnost a temperament.

A Armand de Querne ve „Crime d'Amour,“ v té historii expiace? Ten již nevěří, a jak milovati bez víry v lásku? Je to člověk, u něhož prostředí, v němž žil a analyse zadusily všeliké hnutí srdce. Zakouší trýzeň lásky, když pozná, že Helena se mu zpronevěřila právě proto, že nemůže milovat. Zdá se to paradoxní, ale je tomu skutečně tak. Helena nemá jiného přání než učiniti jej šťastným, ale jeho skepticismus rozbijí všechny její snahy. Mozek zabil jeho srdce, aniž o tom věděl a chtěl. Trpí a způsobuje utrpení jiným. Ten Armand de Querne je věrným obrazem člověka dnešního, nešťastného syna konce 19. století bez víry i naděje, člověka v jádru dobrého, ale pavědou rozetnutého, jest obrazem samého Bourgeta, v němž spojil se vědecký duch Taineův s jemnou a smutnou sensibilitou vlastní, Bourgeta neklidného, trpícího, v němž znova jako ve většině duchů mu podobných počíná jiskřička náboženství věku dětského hřáti, což jeví se náklonností k mysticismu. Armand de Querne je člověk, jenž pochopil a prožil všechny stavy duševní, analysované v „Essaiích.“

Klaudius Larcher v „Mensonges“ tvrdící, že umělec musí zkomplikovati co nejvíce jen možno své já a procítiti všechny vášně, jež mohou prochvíti srdcem lidským, aby mohl snáze je analysovati, kdo je to než Bourget? — ovšem nemyslím tu nikterak mravní hodnotu, nýbrž názory spisovatelovy —. Je to Bourget, u něhož právě zdvojení lidského já, jak dobře poznamenává Brandes,[1]) jest myšlenkou základní, kolem níž vše se točí. Nelze si ovšem mysliti, že by byla každá osobnost Bourgetova jeho naprostým obrazem, tak nesmí se rozuměti tomuto „modelu díla uměleckého,“ nýbrž jen, že v něm tkví osobnost hrdinova jako v kořenech, že názory jeho mnohé kryjí se s názory autorovými, že co prožil hrdina, prožil kdysi, anebo byl by prožil i autor, kdyby byl pokračoval tak jako osobnost líčená. Tak třeba vykládati hlavně odiosního Gresloua v „Žáku,“ v němž chtěl vylíčiti Bourget ne sebe, ale konsekvence doktrin, jimiž sám byl odchován. Greslou kryje se v Querneovi a Larcherovi jako plod v semeni. Analyse ubijí všechen idealismus v Larcherovi, ba ona působí, že ztrácí všechnu moralní energii. On chápe, že je bídák, ale nemá síly obrátiti.

A Greslou? Je výtečný analytik; vždy uvádí každý stav své duše ve vědecké schema. Pracuje v psychologii právě opět na otázce o mnohonásobnosti lidského já. (Contribution à l'étude de la multiplicité du moi.) Říci, že Greslou jest od začátku špatný, nemůžeme. Jádro bylo dobré, ale doktriny deterministické, nesmírná dychtivost stopovati vždy a všude působení dvojitosti svého já (jež není podle mého názoru vlastně nic jiného než působení hmoty a ducha a ustavičný spor mezi nimi), zbožňování takořka celého mozku, čili zkrátka analyse absolutní v každém ohledu, analyse ve své nejprotivnější formě a suchosti, dovedly ho k tak smutným koncům. A tímto zlem trpěla a trpí i generace Bourgetova. Sám dí to v předmluvě k „Žáku,“ řka: „Ah,

[1]) Zvíře v člověku. Bourget.

známe ho velmi dobře, toho mladého muže; všichni musili jsme jím býti, všichni, jež paradoxa příliš výmluvných mistrův okouzlovala, všichni byli jsme jím jednoho dne, jedné hodiny. A píšu-li tuto knihu, tož jen proto, abych ukázal, co zločinného může skrývati se v tomto egoismu“ (t. j. Greslouově). Právě tato poslední věta nemůže nás nechati v pochybnosti o tom, jaké stanovisko zaujímá sám autor k svému hrdinovi, a kdo má dobrou vůli, nemůže vyčítati Bourgetovi — jako činilo se svého času — že chtěl tímto romanem uraziti a snížiti víru i všechnu lidskost. Právě naopak, ukázal-li nám Bourget žáka velikého filosofa, jak ohavného zločinu se dopouští, uváděje theorie jeho deterministické v praxi, vede, třeba nepřímo, k tomu, že theorie ty jsou falešné, neboť „musí býti falešné, poněvadž jsou nebezpečné,“ praví F. Brunetière právě u příležitosti „Žáka,“ když vznikla debata o zodpovědnosti mistrů za své učení mezi ním a A. Franceem. Má tu tu sice France pravdu, když dí, že to ani nebyl tak determinismus, jako spíše pýcha, jež zničila Gresloua. A co způsobilo tuto pýchu? Nebyly-liž to právě doktriny Sixtovy? A odvolávati se na to, že co nás tak u Gresloua teď leká, existovalo pod jiným jménem už ve starém Řecku, je nefilosofické. I tehdy bylo to zlo. Je pravda též, že práva myšlenky jsou nade vše ostatní, a že mravnost nezávisí na transcendentních doktrinách filosofův, ale nesmí se mysliti nikterak, že Pascalovo axioma: Myšlenka toť člověk; „všechna naše důstojnost spočívá na myšlence. Vynasnažme se tedy dobře a správně mysliti. Hle, toť princip moralky,“ že axioma to je naprosto správné. A dejme tomu, že ano, pak můžeme je právě tak uvésti proti, jako uvádí je France pro nezodpovědnost filosofů; neboť jen tehdy jsou nezodpovědnými, myslí-li správně a dobře. Jaká však to správnost v případu našem, když doktriny ty, uvedeny jsouce v život, rozbijí život jednotlivcův i celé společnosti. A proto zcela dobře odsoudil Brunetière determinismus ve jménu moralky. A pak, uznejme už také jednou, že celá naše intelligence, všechen náš rozum nestačí, aby pochopil vesmír. Mravnost lidstva zakládá se právě na tom, jakými ideami se řídí, neboť kdo může popříti, že idey nepůsobí na mravy? A proto správna je věta Brunetièreova: „Je to moralka, jež soudí metafysiku.“ Především třeba žíti; tu existují pevná pravidla, a proto jakmile doktriny filosofů neshodují se s lidským řádem socialním, aspoň s tím přirozeným, jenž v srdce naše vepsán jest samým Tvůrcem, musí býti odsouzeny ve jménu moralky. Neboť ta nezmění se, dokud lidé zůstanou lidmi, a marno a pošetilo jest hlásati, že co bylo na př. mravno u Řeků, je nemravno u nás, a činiti z toho dedukce, že co je mravno u nás, bude snad nemravno u našich potomků. K čemu potom žíti a k čemu mysliti a jednati, vím-li už napřed, že za 100 let to bude nesprávné, ba snad i nemravné? Vždyť vede názor tento k myšlenkovému i mravnímu nihilismu, jako vůbec všechny theorie o illusi vůle a subjektivnosti idey dobra a zla. Kam by se s tím lidstvo dostalo? Musily by rozhodně přivésti tyto „pravdy“ zase tam, kde bylo lidstvo před 2000 lety. A není-li právě tohle šeredné

reakcionářství? Není třeba báti se, že by podřízení filosofie moralce zabilo myšlenku; nikoli, moralka právě ukazuje filosofii cestu, ona jest zkušebním kamenem jejím. Na ní spočívá zdar a pokrok lidstva. Odděliti mravouku od věrouky jest nesmysl. Jaká věrouka, taková mravouka! A příčí-li se mravouka povšechnému rozvoji, chybná jest věrouka, a proto pryč s ní! A tak je tomu právě se všemi skoro moderními doktrinami, založenými pouze na rozumu. Ubohý rozum, trojnásobně ubohý! opakuji znova a znova.

Právě na Greslouovi ukázal nám Bourget, kam vede naprosté spoléhání na rozum. Greslou jest v postupu prací Bourgetových, směřujících k tomu, by ukázal příčinu a důsledky nynější mravní porušenosti, jaksi vrchol. — Třeba teď, aby ukázal nám, kde jest lék proti té depravaci, aby ukázal přístav, kam utéci může se člověk bezpečně, a kde vysvětlily by se mu ony rozpory, v něž právě mladší generace upadá. A to začíná činiti romanem „Cosmopolis.“ Greslou mění se v Dorsennea, a Dorsenne ocítá se na konci romanu v zahradě vatikanské a je dojat, když vidí, jak voní sv. Otec k růži. Není-liž to předzvěst, jaký bude asi Dorsenne v budoucnosti? A bude-li pokračovati Bourget přirozeným během věcí, musí Dorsenne některé z budoucích prací jeho státi se úplně věřícím.

Ale všimněme si blíže romanu „Cosmopolis.“ Nezajímá mne ani tak silou analyse, jež konečně v „Crime d'Amour“ a v „Disciple“ je větší, ale spíše svou složitostí, již liší se od předchozích prací Bourgetových. Stačilo mu vždy několik vybraných osobností. Tentokráte však pustil se do dramatu složitého. odehrávajícího se na širé sceně. Můžeme tu viděti, abych tak řekl, spisovatelský jeho mechanismus v plné práci a posouditi zcela dobře jeho talent. (O. p.)

Jacinto Verdaguer,

katalanský kněz a básník.

Studie *P. S. Boušky.* (Č d.)

Heslem básníků katalanských jest: „Víra, Vlast, Láska.“ Verdaguer v básni své „Canigó“ sloučil tyto tři ideje v celek harmonický, vtělil je v živosti přímo dramatické v jednolité dílo umělecké. Za víru a za vlast bojují tu obyvatelé hor pyrenejských, Katalané, proti Maurům: cizincům i nepřátelům víry Kristovy. Láska k víře a k vlasti rozplameňuje ty nepatrné horaly k činům hrdinským. Vedle této dvojí lásky čisté a svaté nemůže míti místa láska Gentilova. zženštilá, nemužná; odtud ten konflikt v celé básni. Za velkou vadu kladu básni Verdaguerově divnou směs živlů mythických, vil na jedné straně a křesťanských na straně druhé. Třeba symbolicky chápu, co básník tím říci chtěl, jak i v posledním zpěvu patrno, přece již dnes lusiadovský galimatias staré mythologie s křesťanstvím zaráží a při vší nádheře dikce a bohatosti obrazů neuchvacuje.

Don Valentino, vykládaje symboliku „Caniga,“ praví: U srovnání s dějem „Atlantidy,“ odlehlým a předhistorickým, jest děj „Caniga“ takřka od včerejška, jakkoli obě básně mají mnohé body společné. Když byl opěval zrození národa španělského, a to geologicky i ethnologicky, básník opěvá pyrenejské zrození národa katalanského, který se kdysi utekl do hor před vpády Arabů... Zde básník, aby nám důstojně vypěl počátky národnosti katalanské, básník musil vyvolati a představiti dvojí děj: kříže a meče. Tento zbavuje zem tyranie musulmanské, onen nevědomosti a pověrčivosti antické. Gentil repraesentuje žáka této pověry, obět neblahé lásky, ba spíše rozkoše. Obě hrabata, obhájcové země, zosobňují odvážnou lásku k vlasti a sílu nezkrocenou. Ale kříž má v ději tom neméně velký podíl než meč, neboť Oliva je tu představitelem náboženství, které má říditi lásku k zemi, dokončiti a posvětiti znovudobytí země, zaháněje pověrčivost starodávnou vojem mnichů a stavíc kříž na vrchol pohoří.

Tolra de Bordas správně podotýká, že v „Canigu“ jsou zřejmy dvě známky genia Verdaguerova, jako básníka mystického a básníka popisného. V této vlastnosti upomíná nás na „Atlantidu,“ v oné na rozkošné svoje pozdější mystické skladby.

Co se týče jednotlivých postav básně, soudím, že nejméně sympathickou jest postava Gentilova. Nemohu se pro ni rozehřát. Nepochopitelným mi zůstává, jak Gentil se tak záhy změní, sotva že dosáhl žádoucího rytířství. Ona noc, prožitá před oltářem ve svatyni, kde měl nazejtří přijati posvátný meč rytířský a noc prožitá v rozkoších ve kruhu vil na Canigu mi příliš kontrastují. Ještě více klesá a rozplývá se sympathie naše ku zbabělému Gentilu vedle nadlidsky, heraklovsky kreslené postavy Tallaferrovy. Pohádkový živel vil ruší v básni; básník byl by dosáhl svého účelu i tehdy, kdyby byl Griseldu nechal prostou lidskou Griseldou, a nepředělával ji ve vílu. Báseň byla by lidštější, reelnější, pravděpodobnější. Ovšem nelze zase upříti, že básník jízdou Gentila s vílou ve vzdušném vozíku dosáhl velice účinného prostředku uměleckého, aby nám vypsal veškery krásy hor pyrenejských. Tento účel ostatně byl asi v celé básni rozhodujícím, apotheosa Pyrenejí, najmě hor Katalanských, gloriola, kterou byla hora Canigó obdařena, zastínily vše ostatní, co čtenáře nekatalanského by poutalo a co by mělo širší zájem a význam než úzký patriotismus katalanský.

Konečně však jest tento lokalní patriotismus zcela pochopitelný. Stejně v Provenci vše, co jest provençalské, co nějak stýká se s Rhônou, Avignonem, pouští crauskou a p., jest v očích Provençalů jediným na světě a rozplameňuje massy nadšením a láskou. U nás konečně do nedávna bylo tomu stejně tak, vše, co bylo české, bylo neskonale cennější než všecko na světě. Proto také báseň Verdaguerova „Canigó“ jest ve Španělsku v také oblibě a stejně slabší dílo Mistralovo „Calendau.“ Cizinec, který nemá tohoto lokalního patriotismu, ocení ovšem v básni jen to, co jest ryze umělecké. Velmi sympathickou jest v básni postava Olivy, smírce obou znepřátelených bratří, apoštola víry a jednoho z idealů mnišstva ve Španělsku.

Co v básni Verdaguerově zvláště čtenáře poutá, jest její nevyčerpatelná rozmanitost ve formě vnitřní i zevnější. Každý zpěv psán jest jiným metrem, v jiných a jiných tvarech. Hned plyne báseň v pečlivě vybroušených slohách, blýskajících a zvonících rýmy, hned valí se epický tok mohutným proudem stejnotvarných veršů, vyznívajících nekonečnou assonancí, básník hned vypravuje homerským tonem Illiady, hned zpívá národní píseň, jakoby ji byl ujal se rtů potulného zpěváka, hned v nádherné balladě, hned rozmarné romanci nebo tklivé elegii ukazuje nám všecky divy svého tvůrčího ducha. Píseň, legenda, oda, vise, žalm, milostné drama, hymnus, chory mnichů, tance vil, válečné sceny... vše spěje jako v kaleidoskopu před naším zrakem, a všecko splétá se v ladný, organický celek. Verdaguer ukázal se tu velikým mistrem formy a spolu i jazyka, v kteréžto přednosti se mu ani Balaguer nevyrovná. Verdaguer nejen, že vypsal zevní veškerou krásu Caniga a horstva sousedního, a to do podrobností takových, že obdiv vzbudil u všech turistův a milovníků hor, ale zachytil též v básni své ducha toho horstva, jeho lid s veškerými zkazkami, legendami, pověrami, pověstmi, tužbami a sny, upoutal duši pohoří do své velkolepé básně. A tím i divákovi vzdálenému, jehož neuchvátí tak nespatřené, cizí krásy Caniga, učinil hory ty i s obyvately jejich bližšími a přístupnějšími. To také považuji za přední cenu knihy.

Srovnáme-li nyní „Canigó“ s „Antlantidou,“ jest „Canigó“ mnohem bližší, přístupnější než „Atlantida,“ jejímž akademickým krásám mnozí podivují se chladně a s jakousi reservou. Tam velkolepý mythus, zde již podklad historický, lokalní, oživený fantasií a kouzlem patriotismu; tam giganti, zde lidé; tam trestající ruka Prozřetelnosti, zde láska lidská, vina a dlouhé, opravdové pokání; tam obrovské prospekty oceanův a kontinentů, zde hory a rokle malé zemičky; tam epos, zde legenda. „Atlantida“ je apotheosou Španěl, „Canigó“ užší vlasti básníky Katalanska a hrabství Roussillonského; „Atlantida“ je majákem na břehu oceanu, „Canigó“ je lampou maurskou ve svatyni katalanské.

Velice závažná jsou slova slavného akademika M. Menendeze Pelaya: Báseň „Canigó“ vyšlá z inspirace, která zachovávajíc veškerou panenskou a venkovskou svěžest, vyniká nejvyšším vzletem, jest nejlepším důvodem proti skeptikům, kteří sní o smrti poesie, aneb alespoň poesie vysokého vzletu. Věřím, že v říši umění nic neumírá a že poesie epická je dnes možnou i zákonitou v nových formách přivlastněných z idei věd moderních a z nových theorií esthetických, a to jsou právě formy „Caniga“ a „Atlantidy.“

Mám před sebou číslo časopisu „Le Roussillon“ z 6. ledna 1886. Jest velice zajímavo, co tu Justin Pépratx, známý překladatel „Atlantidy“ do frančtiny, vypravuje o vzniku „Caniga“: Verdaguer zná důkladně naši zemi. V rovině jako v horách není místečka, které by byl nenavštívil; není údolí, jež by byl neprozkoumal, není lesa nebo strže, kam by byl nevnikl, není vrcholku, který by byl neslezl, není skalního tesu, není balvanu, na nějž by byl nevylezl; ba není stezky, kterou

by byl nešlapal. Zná naše dějiny, naše legendy, pověsti a pohádky našich krbů jako žádný z našich starců. Jedním slovem, Verdaguer stotožnil se s naším krajem a našimi mravy, jako by se tu byl narodil a zde vždycky žil. Z našich nejkrásnějších legend z 11. století čerpal látku k básni, určené k tomu, by opěval naše hory. Nemohu se sprostiti vzpomínky, která jest pro mne zcela osobní. Jednoho dne v podzimu r. 1881. provázel jsem slovutného básníka na výletě do okolí u Saint-Paul-de-Fenouillet. Rozmlouvaje o malebných a půvabných sceneriích, které byl uviděl v Roussillonu, o krásách, jež nalezl a jimiž byl unešen, o hluboké náklonnosti, kterou byl pojal k naší zemi, dovolil jsem se otázati ho, zda mu nenapadlo věnovati jeden ze svých zpěvů Roussillonu, což by nesmírně potěšilo mé spoluobčany a všecky, kteří milují krásný jazyk naší kolébky. Odvětil mi těmito slovy: „Qui ho sab? Deu m'en pot dar mès que no me'n ha dat.“ (Kdož ví? Bůh mi může dáti více než mi dal.) Tato odpověď zdála se mi nepochybně plna slibu, ale nemohl jsem předvídati tehdy vše, co obsahovala. Dvě léta později slyšel jsem předčítati Dona Jaume Collella, přítele a důvěrníka básníkova, dva zlomky básně, jiež básník chystal. — Je tedy pochopitelno, že v hrabství Roussillonském v jižní Francii, kde se katalansky mluví, doznala báseň Verdaguerova největšího ohlasu a přijetí nejnadšenějšího!

Co se týče jazyka v básni „Canigó,“ možno říci, že jest ještě krásnější než v „Atlantidě.“ Vzdor velké libůstce Verdaguerově v archaismech, ano i ve starobylé orthografii z dob Ramona Lulla, jest slovník básníkův ohromný, zásoba a rozmanitost slov nevyčerpatelná. „Jazyk ‚Caniga‘,“ praví se v jedné kritice v časopise „Renaixensa,“ „jest jazyk hotový, dokončený, bohatý na vokabula, překypující nuancemi a odstíny tonů, mající celou stupnici barev, jichž třeba k popisu a celou škálu tonův, aby vyjádřil všecky city; sladký jako chvění harfy, majestátní jako akkordy varhan, energický jako zvuk válečné trouby, tvrdý a drsný, je-li potřebí, jako víření bubnu v nejprudší bitvě.“

Mistral v „La France Moderne“ praví: „Canigó“ jest v pravdě epopeje, není klassická ani romantická, ale živá, věcná, úžasná, propletená obdivuhodnými feeriemi, které by mohly dáti látku k několika operám wagnerovským, ale bez mythu Severu, příliš mlhovitým pro náš lid.

„Canigó“ přeložena byla do kastilštiny a frančtiny. Ne-li celá báseň, tož aspoň jednotlivé episody z ní přeloženy do jazyka našeho, byly by přední ozdobou naší literatury.

2. Mystické básně.

Vedle epopejí „Atlantidy“ a „Caniga“ vytvořil Verdaguer řadu drobných uměleckých děl, které zařaďuji pod společným titulem „Mystických básní.“ Jsou to:

A) „Idilis y Cants místichs“ (Idyly a zpěvy mystické) 1879 (4. vyd. 1891).

B) „Cansons de Montserrat“ (Písně Montserratské) 1880 (2. vyd. 1885).

C) „Llegenda de Montserrat“ (Legenda Montserratská) 1880 (2. vyd. 1889.)

D) „Caritat“ (Almužna) 1885 (3. vyd. 1893).

E) „Lo Somni de Sant Joan“ (Sen sv. Jana) r. 1887. (2. vyd. 1888).

F) „Cántichs“ (Duchovní písně) 1890. Vydány také jednotlivě pro lid.

G) „Jesus Infant“ (Ježíšek). Trilogie: 1. „Nazareth“ 1890, 2. „Bethlem“ 1891, 3. „La Fugida à Egipte“ (Útěk do Egypta) 1893.

H) „Roserde tot l'any“ (Celoroční růženec). Denník zbožných myšlenek. 1894.

Ch) „Veus del bon Pastor“ (Hlasy dobrého Pastýře) 1895.

I) „Sant Francesch“ (Sv. František Ser.) 1895.

Jacinto Verdaguer, jakkoli poslední dobu stížen byl velikým pronásledováním, takže se musil veřejně hájiti v listech španělských, přece jest neustále a neunavně činným. Jeho zpěvy o sv. Františku právě opustily tiskárnu. Všimněme si ale blíže těchto mystických květů v zahradě básníkově.

Co je to poesie mystická? Že název tento není souhlasným s poesií křesťanskou a katolickou zvlášť, jest všeobecně známo. Kritik F. X. Šalda napsal svého času znamenitou studii o mystické poesii vůbec u příležitosti básní Jar. Boreckého: „Rosa mystica.“ („Lit. Listy“ 1893, č. 1.) Básně Verdaguerovy zajisté nemají nic podobného s básněmi tohoto mladého autora. Upozorňuji zde na hlubokou studii o poesii mystické, jedinou svého druhu, kterou přednesl mladistvý třiadvacetiletý akademik Menendez Pelayo, když byl přijat do Akademie de La Lengua ve Španělsku po smrti Hartzenbuschově r. 1880. Jest mnoho básníků křesťanských, u nichž není po mysticismu stopy. K dosažení inspirace mystické nedostačí býti křesťanem, ani býti zbožným, ani velkým theologem, ani světcem; čeho třeba jest, jest zvláštní duševní stav, vzkypění, vzepnutí vůle a myšlenky, ohnivá kontemplace a hluboké rozjímání o věcech božských a především metafysická síla, která sleduje sice cestou jinou než theologie dogmatická, ale jí nijak neodporuje. Pravověrná mystika přijímá tuto theologii, používá jí při všech svých spekulacích, ale jde dále, ku předu.[1]) Görres ve svém klassickém díle: „Christliche Mystik“ praví: „Mystika je nazírání a poznávání prostřednictvím vyššího světla a činnost a konání prostřednictvím vyšší svobody.“ Cíl mystiky je Bůh sám, jej snaží se dosáhnouti jako majetek, jako vlastnictví. „Mystický život spočívající na Bohu, podíl bere na světle a lásce ve vyšší svobodě Boží.“ Görres sám rozeznává dvojí mystiku psychickou a fysickou. Podstatou této je smyslovost. „Mystik smysly, bezprostředností názoru postihuje hmotu.... Mystik zachycuje nej-

[1]) Une réception académique en Espagne: M. Menendez Pelayo. Tulle 1881.

jemnější prach, blesk, chvěj hmoty, který uniká všem a tak přímo, bezprostředně vyciťuje, žije hmotu. Mystik vše nazírá, nic neformuje. Život je u něho zvýšený, zmocněný, nepotřebuje berly pomocného rozumování... Všichni více méně myslí, on žije.“ (F. X. Šalda l. c.) Stejné říci se dá o vyšším, duchovním mystickém životě v Bohu. Mysticismus vlévá do duše, přináší jí darem to, čeho by si rozumem nenabyla, nekonstruovala. Jeho moc a plodnost jsou tak veliké, že rodí se z nich theologie mystická a ontologie mystická, v nichž duch, osvícen plameny lásky, postřehuje dokonalosti a vlastnosti Bytosti nejvyšší, které čistý rozum nikterak neobsáhne; psychologie mystická zahloubá se a dosáhne až k posledním kořenům sebelásky a lásek lidských. (M. Pelayo.) Görres uvádí nám příklady básníků, kteří podivuhodným darem básnické stupňované fantasie stali se básníky mystickými. Veškeré umění bylo jim náhle vlito bez jakéhokoli vlastního přičinění. Tak na př. Cedmon Anglosas, Josef hymnograf, Johanna Rodriguez a zvláště Jacopone da Todi, františkanský básník z 13. stol. prvého řádu. Nejpřednější mystikové mezi světci vytvořili také díla básnická ceny obdivuhodné: Svatý Jan z Kříže, svatá Terezie, sv. František atd. — M. Maeterlinck překládaje mystika flámského Ruysbroecka, praví v úvodě: „Přeložil-li jsem nyní toto dílo, učinil jsem tak pouze proto, že mystické spisy jsou nejčistšími diamanty divuhodného pokladu lidstva“ (str. XVIII.).

Poesie mystická jest dokonalou a čistou pouze v křesťanství; ale nalézáme ji více méně změněnou i v jiných vírách, které uznávají osobnost lidskou a božskou, i v těch náboženstvích, kde božské pohltilo lidské, kde toto pohlcení není zúplným, ale pouze vývojem essence nekonečné, ve skutečnosti plodné a nevyčerpatelné. Řekové neznali ani stínu mystiky. Kde lidé jsou mocnější než bohové, zdaž tu kdo může toužiti po extatickém spojení? Kdo se tu může ponořiti ve sladkosti kontemplace? Přednost umění řeckého pozůstávala ve formě, tedy v mezích, kdežto přednost poesie mystické spočívá v tom, že nám poskytuje neurčitou chut Nekonečna, i když je zahaluje ve formách a allegoriích pozemských.

M. Pelayo tvrdí, že nikde poesie tato v literaturách nerodí se sama sebou, ale že všude je výsledkem, ovocem dlouhé práce rozumové: jedním slovem, poesie mystická jest ovocem scholastiky. A to konečně jest i z dějin církve známo, že po scholasticích přišli mystikové. Po „Summě“ sv. Tomáše přišel „Ráj“ Danteův a obdivuhodná poesie básníků františkanských. (Upozorňuji zde na výtečnou a u nás málo známou studii A. F. Ozanama: „Les Poètes franciscains en Italie au treizième siècle.“ Přístupna též v německém překladu Nik. Heinricha Julia. Münster 1853. Viz také znamenitý poklad poesie mystické v „Geistlicher Blumenstrauss aus christlichen Dichter-Gärten“ od kardinala Melchiora z Diepenbrocku. Sulzbach 1852. Dílo dnes vzácné a hledané!)

Francouzská literatura nemá básníků mystických; je to podivuhodné, že ani v dobách nejvroucnější víry jich nebylo. Duch Bossuetův

nemá nic společného s ideami mystickými; jiní básníci než sv. Teresie a Luis de Leon inspirují duchovní básníky francouzské a „Píseň písní“ je Francii neznámým pramenem katolické lyriky (A. Savine). Za to Verdaguer čítal nesčíslněkrát v tomto prazdroji vší poesie mystické a stopy těchto studií znáti ve všech jeho básních duchovních. Největší mistři poesie mystické jsou právě na kontinentu španělském, a ti jsou též všichni předchůdci Verdaguerovými a on jejich genialním žákem. Mezi předními tuším jest Ramon Lull, oblíbený autor básníkův, jejž velmi rád cituje v záhlavích svých klasických skladeb v „Idyllách a zpěvech mystických.“ Ramon Lull, muž, v němž se v tělo a krev oděl dobrodružný, theosofický a visionářský duch 14. století, spojený s encyklopedickou prací století 13. Jeho pravá mystika obsažena je v díle prosou sice psaném, ale skrz naskrz poetickém, v „Písni milujícího a Milovaného,“ která jest částí 5. knihy utopického romanu „Blanquerna,“ kde „doctor illuminatus“ vykládá svůj ideal dokonalosti křesťanské ve stavu: manželském, duchovním, prelatském, papežském a v životě řeholním; dílo svůdné svou přirozeností a věrným zrcadlem společnosti katalanské za jeho doby. „Píseň“ ta je ve formě dialogu, do něhož vloženy příklady a paraboly, tak četné, co je dnů do roka a které vespolek činí opravdové Umění kontemplace. Ramon Lull ukazuje, že „stezky, na nichž Milující hledá svého Milovaného, jsou dlouhé a nebezpečné, plné nesnází, vzdechův a slz, ale osvětlené láskou.“ Tato vyhnanství zdají se mu věčnými, tato vězení tvrdými: „Kdy přece přijde hodina, kdy voda, jež sestupuje, počne vzestupovati?“ Mezi bázní a nadějí člověk tvoří si příbytek touhy, žije v myšlence a umírá v zapomenutí: pro něho štěstí jest pouze s láskou trpěná trýzeň. Rozum přichází před vůlí v přítomnosti Milovaného, jakkoliv oba zápasí s rychlostí. Ale láska v srdci milujícím jest rychlejší nežli blesk nebo hrom, rychlejší nežli vítr, který potápí kocábky na moři. Vzdech je také blízko Milovaného jako bělost sněhu. Ptáci vinice, zpívající za svítání, dávají samotáři moudrost lásky, a když ptáci ustanou ve svých písních, Milovaný omdlévá láskou, a tato zmalátnělost jest největší rozkoší, sladkostí nevypověditelnou. Po horách a lesích hledá svou lásku; u těch, kteří chodí po cestách, ptá se po něm, ponořuje se do vniterností země, aby jej nalezl, ježto na povrchu není stínu zbožnosti. Jako směs vína a vody mísí se jejich lásky, mnohem neodlučnější než jas a záře, než bytost a bytí. Semeno této lásky jest ve všech duších: nešťastný ten, kdo rozbije drahocennou nádobu a rozšíří její vůni! Milující běhá po ulicích města; tážou se ho, zdali šílí, a on odpovídá, že vložil do rukou Páně svou vůli a svůj rozum, nenechávaje sobě nežli pamět, aby vzpomínal na něho. Vítr, který třese listím, mu přináší vůni poslušnosti; vidí stopy Milovaného vtisknuté ve tvorech, všecek se oživuje, všecek mluví, všecek odpovídá na otázku o lásce: „láska,“ jak ji definuje básník, „jest jasná, skvoucí a něžná, prostá a silná, krásná a zářící, bohatá na nové myšlenky a na staré vzpomínky“; aneb jak to praví ve slovech neméně skvostných: „horlivost v odvaze

i bázni. Pojďte k srdci mému, vy, kteří milujete a kteří žádáte si ohně a zapalte si tu své lampy; pojďte si nabrati vody ve studni mých očí, poněvadž jsem se narodil v lásce a bydlím v lásce.“ Nikdo nedefinoval tak hluboce povahu této lásky mystické jako Ramon Lull, když praví, že jest „prostřednicí mezi přesvědčením a rozumem, mezi vírou a vědou.“ Podivný a božský erotismus, v němž krásy a přednosti Milovaného se spojují v srdci milujícího, aniž by se osobnost tohoto zničila, ježto vůle mocná, nekonečná a věčná Milovaného je pojí! Podivuhodná poesie, která spojuje jako v kytici myrrhy čistou essenci všeho, co rozjímali učenci a básníci středověku o lásce božské a lidské, jež povznáší a posvěcuje až ku vzpomínkám provençalským písně májové a jitřní (aubade), zasnubujíc tak podivným způsobem Girauta de Borneil s Hugem de Saint-Victor! (M. Pelayo.)

V celém středověku literatura kastilská nevykazuje žádné stopy poesie mystické; teprve ve století 16., kdy vymaniv se ze vlivů německých Taulera a Ruysbroecka, mysticismus zúrodňuje ohnivou výmluvnost apoštola Andalusie, přísné a ascetické slovo San Pedra de Alcantara, úsměvnou filosofii fray Juana de los Angeles, mohutnou výmluvnost Granady, přísné světlo platonické u fray Luise de Leon a zpěvy sv. Teresie. A vedle těchto jaká to plejada slavíků rajských: mistr mystického zpěvu San Juan de la Cruz, „jehož písně nezdají se býti dílem člověka, ale spíše umělce, ohnivější ve vášni než všickni básníci profanní; San Miguel de los Santos, Ledesma, Valdivielso a Lope de Vega; Sor Marcela de San Felix, Sor Gregorio de Santa Teresa a konečně poslední ze všech Gabriel Alvarez de Toledo. Menendez Pelayo rozvinuv tento obraz staré poesie mystické, praví: Nevěřím, že poesie mystická vymírá; musí míti za útulek několik duší vyvolených i ve století pochybnosti a nevěry, které, zrozeno uprostřed apokalyptických revolucí, končí se ve svém smutném stáří, zanechávajíc nám ve filosofii hrubý nominalismus, v umění piplavé a studené popisování detailů, popisování neužitečné, bez cíle a rozumného důvodu, dávající přednost hroznému a ošklivému před krásným, umění, jež až do dneška nenalezlo svého pravého jména a jež profanuje jména realismu a naturalismu, případná pouze na tak velké malíře života lidského, jako byli Cervantes, Shakespeare a Velasquez. Naši předkové žili v dobách trudnějších než jsou naše: chrámy zavřené, kříž poražený, kněží pronásledováni; smyslný empirismus, literatura brutalní a obscenní u vítězství; celé náboženství považováno za podvod a komedii. Bouře konečně přešla, kříž se zdvihl, duch křesťanský pronikl jako dobročinný dech umění svých ctitelův, ano i jeho nepřátel. Ve století 19. napsány „Letnice“ a „Jméno Marie.“ Proč to zamlčovati? Leopardi sám neukojitelnou žízní po věčné a nestvořené kráse, po dobru nekonečném, svými aspiracemi neurčitými, svými bolestmi až k pessimismu, Leopardi jest básník mystický, jemuž schází pouze víra v Boha. Nezoufejme tedy: a nechť ten, který má v duši své dosti víry a zmužilosti, aby svědectví vydal o víře své před lidmi, opěvá Boha, třeba uprostřed všeobecného ticha: nebude

se mu nedostávati z počátku duší, které budou cítiti s ním, a brzy hlasu, který na jeho hlas odpoví! Ať zpívá, jako zpívali jeho předci přesně po kastilsku (u nás bychom řekli: po staročesku!), ve starém duchu křesťanském, bez filosofování a bez mlhavostí pochybné váhy. Ale, chtěl-li by učiniti svatokrádežný spolek mezi Kristem a Belialem, aneb pokrytecky básniti, čeho necítí, aneb obětovati jediný atom pravdy, ať raději mlčí, nebo ať jest upřímný jako Jindřich Heine nebo Alfred de Musset, ať propůjčí hlas svůj ironii, která podkopává a boří, nebo ať popisuje tělesné záchvěvy a smrt Rolly na lůžku prodejném, zakoupeném pro rozkoše poslední noci; neboť, co jest stokrát více opovržení hodno než všecky postavy Kainův a Manfredů revoltujících proti nebi, jsou sošky svatých, při nichž cítíte voltaireovský smích sochaře.“ — Nejsou-li to slova mužná a podivuhodně přímá, která i u nás, kde mnozí ze vzdělanců stydí se veřejně za své přesvědčení katolické, zaslouží úvahy a pochvaly?

A) Idilis y Cants Místichs.

Týž znamenitý akademik řekl o Verdaguerově prvé mystické knize „Idylly a zpěvy mystické“ při zmíněné přednášce v Akademii: „Z pochopitelné příčiny nezmínil jsem se o několika mystických básnících nynějšího století. Budiž mi dovoleno, třeba mimochodem, jak toho cit spravedlnosti, nikoli přátelství, žádá, abych učinil výjimku při drahocenné sbírce „Idylly a zpěvy mystické“ p. Jacinta Verdaguera, která literatuře katalanské ku veliké slávě jest a dle mého mínění i jeho proslavenou báseň „Atlantidu“ předčí. Nepřeháněje, mohu říci, že kterýkoli básník naší zlaté doby rozkvětu poesie španělské pokládal by si za čest, své jméno pod kterékoli číslo této knihy podepsati: tak mocné jest křesťanské nadšení, tak vybraná jemnost formy a idei, které z ní prosvítají.“

Úvod k „Idyllám a zpěvům mystickým“ napsal ke 2. vydání r. 1879. Milá y Fontanals, kde praví, že pěvec katalanských zvykův a mythologických legend představil se s kyticí vonných květin, jež otevřely poupata svá v zahradách, které obývají serafíni. Úspěch prvého vydání byl neobyčejný. Verdaguer v úvodě k vydání druhému míní, že to nejlepším důkazem, že v době naší ještě se dobře chutná poesie mystická. Básník sám přiznává, že knize té bylo aplaudováno s nadšením, že byla překládána, nápodobena a čtena se slzami v očích, jak mu to více než jeden čtenář svěřil Ale smutek budí v duši jeho myšlenka, že poesie mystická, tato kvetoucí větev na stromu poesie ze všech více Bohu blízká, nemá pěstitelů, že jest vinicí zarostlou a studánkou, z níž se nepije. Co idyl spí, jako ptáci hlavu pod křídly, v obloucích našich domů gothických i ve zříceninách klášterův a konventů? Co legend spí ve stránkách „Acta sanctorum,“ knihy zlaté, o níž řekl sám Renan: „Není-li cella s kolekcí Bollandistů rovna ráji?“ Co hymen a písní lásky tají se v nadšených konceptech „Imitationis Jesu Christi“? Co nebeských rozhovorů del Amich y l'Amat Ramona Lulla, andělské vise Svaté Gertrudy

a Svaté Teresie a nade vše cení knihu, v níž slyší tep křídel Ducha Svatého: „Canticum canticorum.“ To jsou také prameny mystické poesie Verdáguerovy, k nimž se básník sám hlásí. K nim druží se harfa sv. Jana z Kříže.

Úvod knihy jest krásná báseň na Srdce Ježíšovo:

Srdce Ježíšovo, sade otrněný,
dovol kytku vonnou ze Tvých květů plést,
božskými slzami dar ten orosený,
aby přivoněli, milencům Tvým nést.

Srdce Ježíšovo, citaro má svatá,
z nížto proudy hudby nebe ztápějí,
budiž za zdroj mojich něžných zpěvů vzata,
poplynou mi potom nad med sladčeji.

Srdce Ježíšovo, kniho žití věčná,
lásky breviři, jenž Serafínům dán,
breviři té lásky, jež je nekonečná,
kéž bych z něho mohl opsati pár stran!

Na den Nejsv. Srdce Páně, roku 1878. (O. p.)

Posudky.

Archiv přednášek a řečí učitelských. Sv. 11. Redaktor Ant. K. Viták. V Praze 1894. Nakl. Fr. A. Urbánek. Str. 48. Cena 1 k. 20 h.

O některých „svazcích“ (správněji sešitech) této sbírky přinesla „Hlídka“ své doby stručnou zprávu. Sešit 11. podobá se předchozím jako vejce vejci: není o mnoho lepší, a není o mnoho horší. Na prvém místě je položena řeč Svatopluka Budilovského „O lásce k vlasti.“ V pravdě jsou to řeči dvě: o lásce k České vlasti a o lásce k české knize. Obě pěkné. Pěkně tu ukázáno, jak stránka národní není na odpor stránce náboženské, ani naopak tato oné, nýbrž že se navzájem účinně podporují, což ostatně je prokázáno tisíciletou historií národa Israelského v Starém Zákoně. Také dějiny našeho tak těžce zkoušeného národa Českého jsou spisovateli dotčené řeči knihou posvátnou, psanou Prozřetelností. A dobrá česká kniha není p. Budilovskému všední lhostejnou věcí. „Na (dobrou!) knihu českou hleděti dlužno jako na zvláštní, podivuhodný dar Boží, jako na nástroj samého Boha, jímž udržel nás až na naše časy.“ Kéž na dobré knihy české pohlíží takto všechen národ náš! Ale kéž také každý český spisovatel při díle pamětliv je, že v skutku býti má plně nástrojem vůle Boží... Pak by se nebylo obávati, že národ náš zanikne....

Pěkně se čte následující přednáška Viktora Návrata o Marii Antonii, královně francouzské. Podobných přednášek o vynikajících osobách, zvláště o mužích a ženách o národ náš zasloužilých, a to všech stavů, od prostého dělníka až po muže, které byly ozdobou trůnu, měli bychom míti celou řadu. Sazby tiskařské (po uveřejnění v časopisech, v sbornících) mělo by se užiti na laciné otisky, aby se prodávati mohly podobné přednášky po 2—3 kr.! — Přednáška páně Vítákova o kulturních obrazích zeměpisných je sice dobrá, ale nových myšlenek se v ní nedočteš. Totéž platí o další stati p. Vítkově

„Čeho třeba učiteli, aby platně působil a řádného prospěchu se dodělal.“ — Přednášku „Po bitvě na Bílé Hoře“ nepřečteš bez pohnutí a hrůzy. Čiší krví jako doba, o které se mluví. Nechceme zváti nekrvavým, co rudou krví bylo zbarveno, ale na soudné stolici jest jednostrannost na škodu. O tom svědčí poslední odstavec! Srovnej výsledky bádání Rezkova. Básnické proslovy od K. V. Raisa, R. Jedličky jsou pěkné a vhodné. Méně se nám líbí báseň „Cestujme!“ Pokud se týká ostatních drobných řečí, nevím, nač tu otiskovány jednatelské výroční zprávy místních spolků poličských. —

Vedle některých věcných nesprávností (str. 3. „v dějinách římských“ (?) a j., „Podle zákonů přírodních každý živočich osmkrát tak dlouho má žíti, jak dlouho trvá jeho vzrůst“ — str. 44.) nalezneš také více jazykových a slohových nedopatření (str. 4., 12., 13, 15., 32., 43., 46., 48.). Jak jest možno vytisknouti „dvoustěletý hrob“ (str. 48.), je věru nepochopitelno. Napořád se slohově přepíná častými složeninami s „vele“: Velebásník, povídka velezajímavá a pod. *X.*

Urbánkova Bibliotheka Pedagogická. Sv. 156. „Učitel přírodopisu.“ Napsal *K. Lorenc,* odborný učitel v Humpolci. V Praze 1895.

Dílko o 51 stranách dělí se ve dvě části: 1. Část methodická pojednává věcně a klidně o účelu vyučování přírodopisného, o učiteli, o výběru učiva, čítance, methodě Jungově, vycházkách školních a žákovských sbírkách přírodnin. Najdeš tu mnohou radu rozvážného a zkušeného učitele, mnohý pokyn a mnohé povzbuzení.

Druhá část: Upravování přírodnin pro sbírky školní dává praktické rady správci kabinetu přírodovědeckého, popisujíc vycpávání obratlovců, úpravu koster, ukládání přírodnin v kapalinách, konservování korýšů za sucha, sbírání hmyzu dospělého, chov hmyzu, larev a kukel, sušení rostlin lisováním a v písku, odlitky hub, sbírky nerostů, místnosti k ukládání sbírek, inventář, koupi, půjčování a výměnu předmětů. Kniha jest dobrá a lze ji doporučiti. *M. Krejčí*

Bibliotheka učitelská. Sv. 17. a 19. „Methodické výklady z oboru přírodopisného, přírodozpytného, technologického a hospodářského.“ Dílu V. sv. 1. a 2. Sestavili *J. Dolenský* a *B. Patera.* V Praze 1895. Nakl. Fr. A. Urbánek.

Část I. obsahuje výklady o člověku a živočišstvu a 16 jednoduchých vyobrazení, jež může každý učitel snadno napodobiti.

Obsah rozdělen v 51 článkův o člověku, 9 článkův o stavech a schopnostech duševních a 163 článkův o živočišstvu. Celý svazek má 237 stran a stojí 1 zl. 60 kr.

Všecky články jsou pečlivě sestaveny a rozumně voleny. Zvláštní pozor věnován zdravotnictví (O spaní, ošetřování a otužování kůže, o pokrmech, o bytu, pomoc při ochuravění, školní lékárnička); živě a zajímavě psány jsou výklady z duševloví; na př. o vášních a žádostech, paměti, vůli, rozumu. Na těchto chválím lehkou formu, přiměřenou dětskému věku a pak šťastný ton, kterým povzbuzují.

Vypravování ze života zvířat, po většině dle Brehma, Šíra, Pokorného, Wunderlicha, Rankeho a jiných, nebo původní, jsou poutavá, zvíře charakterisující; někde mají formu bajek, jinde jsou vypravování vlastního pozorování spisovatelova.

Část II. obsahuje na 279 stranách 80 článkův o rostlinách, 9 článkův o nerostech, 22 článkův přírodozpytných, 4 technologické a 4 z hospodářství. Cena 2 zl. I tento svazek má jednoduchá vyobrazení. Dva články předpokládají vycházku do přírody a ukazují, jak možno potom ve škole popisovati, co děti venku v přírodě viděly. Zvláštní pozor věnován rostlinám jedovatým; uvedeny tam i příklady otrávení, protijedy, tak že jsou výklady zmíněné zajímavy. Nezapomenuto na houby, na rostliny cizokrajné — kávovník, čajovník, strom kaučukový, rýži, jižní ovoce — a obšírně pojednáno o pěstování stromů ovocných, révy, chmele.

Nerostopis vyniká rovněž rozumným výběrem, ale hodí se v některých částech jen na poměry České. Myslím, že by páni spisovatelé českých knih měli bráti zřetel i na učitelstvo Moravské, které za kupce svých prací asi také míti chtějí. Potřebná data o Moravě sebrati nebylo by jim snad tak nesnadno, kniha by získala a p. nakladatel rovněž. Tak na př. článek „Které nerostné přírodniny dobývají se v Čechách“ na poměry Moravské upraviti, bylo by ve knize, učitelstvu na pomoc vydané, velmi vděčnou prací.

Články přírodozpytné, technologické i hospodářské poskytují rovněž výběru poučení a usnadňují znamenitě přípravu ku vyučování ve vyšších třídách. Vůbec lze „Methodické výklady“ všem, kdo ve třídách vyšších vyučují, vřele pochváliti.

Podivné a nesprávné jsou však tu a tam otázky jako: „Po namáhavé práci čeho jest svalům dopřáti?“ „..... které jmenujeme jak?“ Také našla jsem v textu divný výraz „listenec.“ Methodická kniha, sloužící za vzor učitelstvu mladému, měla by dbáti i forem správných. *M. K.*

Ruská knihovna. XXIII. Spisy hraběte *Lva N. Tolstého.* Překlad rediguje J. Hrubý. Sv. 8. „Julius.“ „Vláda tmy.“ „Hospodář a čeledín.“ „O životě.“ V Praze 1895. Nakl. J. Otto. Str. 347.

Nejsme z těch, kteří s nadšením přijímají každé slovo, které vychází z prorockých úst hraběte L. N. Tolstého. Tolstoj je skutečný genius, ale jen v oboru umělecké epopeje. Ale hrdost jeho nezná mezí. Nespokojen vším, chce všecko reformovat: vychovatelství, křesťanství a všecko vůbec. Uzdálo se mu, že Rusi nemají národního repertoiru, i chtěl utvořiti národní repertoir silou vlastního genia. Napsal 1886 drama ze života lidu venkovského s názvem: „Vláda tmy“ čili „Jen drápek uvíz' a ztracen je celý ptáček.“ Tolstoj rozprostírá tu před námi děsný obraz hrozné mravní zpustlosti, nejodpornějších stránek života lidu, a to s barbarským, kynickým naturalismem. Uvádí nás do odlehlé vsi a kreslí do nejmenších podrobností život bohaté selské rodiny, předvádí řadu hrozných zločinů.

Zámožný mužík Petr po smrti první ženy pojal za choť mladou, lehkomyslnou dívku, Anisju, která si ho nevzala z lásky, a když Petr onemocněl a vzal si k hospodářství hezkého pacholka Nikitu, zapředla s ním milostný poměr. Nikita nespokojiv se hospodyní, svede chudou dívku, sirotka Marinu. Otec jeho, bohabojný muž, má syna k tomu, aby hřích napravil sňatkem s Marinou. Ale Anisja hrozí Nikitovi, že si vezme život, ožení-li se s Marinou, a slibuje mu, že si ho vezme po smrti Petrově za muže a udělá ho hospodářem. Na straně její je také matka Nikitova, Matrena, žena chytrá, úskočná, jíž každý prostředek je dobrý k dosažení cíle. Aby přispíšila sňatek synův s hospodyní, dá jí prášky, jed, aby otrávila nemocného manžela. Anisja po dlouhém zdráhání přijala jed a otrávila muže, zmocnivši se peněz jeho, které dala Nikitovi, aby je uschoval. Nikita po sňatku s Anisjou zví od matky, že žena jeho otrávila Petra, který k němu býval tak dobrý a před smrtí ještě ho odprošoval; žena se mu zprotivila, ochladl k ní. počal píti, utrácel peníze a zapředl milostný svazek s Akulinou, přihlouplou dcerou Petrovou z prvního manželství. Propadl hříchu. Anisja ví o tom, hledí na to skrz prsty, bojíc se, aby Nikita v hněvu nepověděl o jejím zločinu. Jednou, když Nikita odjel do města, aby Akulině nakoupil všelikých věcí, přichází otec jeho, nalezá úplný nelad v rodině synově, nechce od něho přijati peněz, poněvadž syn vrátil se z města úplně opilý. Výjevy tyto v III. jednání vynikají hlubokou psychologickou pravdivostí, přirozeností a uměleckou propracovaností. Za to čtvrté jednání plno hyperbol a tendenčních zkažení skutečnosti. Přijde od ženicha námluvčí podívat se na Akulinu, ale ona se jim ani neukáže; připravuje se právě k porodu dítka, které má s otčímem Nikitou. A divno. celá ves ví o těhotnosti Akuliny, ale námluvčí ne. Následuje hrůzoděsný, odporný výjev, nový zločin hrdinův dramatu. Matrena i Akulina nutí Nikitu, aby zabil své vlastní dítě hrozným způsobem. Vykopal ve sklepě jámu, položil na dítě desku, sedl na ni, až zapraskaly, zachřupěly kostečky pod ním a dítě zapištělo. Podrobnosti, s nimiž autor líčí trapný výjev tento, odporují všelikému uměleckému vkusu. Poslední tento zločin hrozný dojem učinil na Nikitu, který nejprve chtěl se oběsiti, potom trápen svědomím před svatebčany, kteří se sešli ke svatbě Akulinině, padne na kolena a veřejně vyzná se z hříchů svých. — Strojený, melodramatický konec tento napsán k vůli oblíbené tendenci, kterou autor chtěl provésti v dramatu svém. Ruská rodinná dramata venkovská končívají se větším dílem tak, že hrdina, aby ohlušil svědomí, počne se opíjeti, počnou domácí rvačky, často krvavé, při nichž ten neb onen ubit do smrti, nebo u soudu žena na muže a naopak všecko prozradí. Tolstoj, jak se zdá, úmyslně protestoval dramatem tímto proti krásnému umění. které oblažuje vybrané obecenstvo jen krásnými obrazy a vyhýbá se tomu, co uráží choulostivé milovníky esthetických požitkův, i nakreslil hrubě naturalisticky život lidu bez příkras ve vší jeho špíně, smradu onucí. Za týmž účelem vpletl Tolstoj do svého dramatu rozmluvy o vších, o čištění žump

smradlavých a přeplnil řeči jednajících osob neslušnými nadávkami, jako: „vzteklý pes,“ „třaslavý pes,“ „shnilý čerte nosatý!“ „psino škaredá,“ „pes, pes, ďábel“ (všecko to v 13 řádkách na str. 65. a 66.), „poběhlice,“ „coura,“ „mrcha škaredá,“ „čarodějnice pyskatá,“ „dura pyskatá,“ „otrhaná a nečesaná běhna,“ „bestie,“ „čubka,“ „vepřový pupek,“ „rypák,“ „tlama“ a j. pod., bez nichž Tolstoj nemohl nakreslit života lidu. Kynické podrobnosti při vraždě dítěte jsou proti všem esthetickým tradicím a diváka zbytečně mučí. Scena ta podobá se hrubostí výjevům starořímského cirku a připravuje cestu k tomu, aby z divadel staly se školy zdivočení mravův a rozvíjení krvežíznivých pudů v lidu. — Převládající úlohu ve všech divokých zločinech v dramatu tomto mají ženy: ctnostný Akim podrobuje se zlé Matreně, malodušný, bázlivý Nikita — Matreně i Anisji. A tak „Vláda tmy“ mohla by se nazvati „vládou žen,“ která je dvojnásobnou „vládou tmy“: tma, nevědomost mnohem více obklopuje ženy venkovské než muže, kteří jsou dle Tolstého mravnější než smyslné ženy, slepě se oddávající pudům a vášním. Charakteristická je v té příčině rozmluva starého Mitriče s Aňutkou (str. 139.—141.), kde ženy jmenují se „potvorami,“ „vlky,“ „skotačivým stádem bez pastýře“ a „nejhloupější třídou na světě.“

Mnoho povyku nadělala také v ruském obecenstvu letos v „Sěv. Věstn.“ uveřejněná povídka „Hospodář a čeledín.“ Očekávali, že autor v ní bude řešiti otázku společenskou o vztahu hospodáře k čeledínovi, a jakýsi americký nakladatel nabídl mu proto za ni báječný honorář. Ale Tolstoj ani se nedotkl té otázky. Základní motiv je týž, který častěji nalezáme u něho, vášnivá touha prodloužiti život pozemský a slepý zvířecký strach před smrtí. Bohatý vesnický kupec Brechunov, jenž vyděračstvím nabyl jmění, jede se svým čeledínem Nikitou k sousednímu mladému a nezkušenému statkáři, aby za laciný peníz koupil od něho les. Zastiženi vánicí zbloudili i dostali se do cizí vsi; odpočinuvše si, jeli dále, ztratili znova cestu i museli přenocovati v poli pod sněhem. Při tom ziskuchtivý hospodář zmrzl, mravně se obrodiv před smrtí, a fatalista, opilec, ale jinak dobrosrdečný, poctivý čeledín byl vyhrabán živ ze sněhu. Obrození hospodářovo líčeno ze široka. Pravidlem života hospodářova byla činnost, cílem peníze. I nyní leže v saních zabalen dvěma kožichy pomýšlí na to, jak by ještě zbohatl, i chce buď jak buď žíti a pokouší se zachrániti boje se smrti. Nikita naopak leží lhostejně skoro na holé zemi za saněmi, nemá životního cíle, trpělivě čeká smrt, nedělá skoro nic, aby se zachránil, a lituje hospodáře, jemuž těžko loučiti se s životem. Maje špatný oblek počal mrznouti, pozbyl vědomí. Brechunov po marném pokusu zachrániti se na koni, počal mysliti na umírajícího Nikitu i chce ho zachránit; lehne na něj a kožichem i tělem svým ho zahřívá a najednou v duši osvícen, pozná smysl, záhadu života i cítí se šťastným, blaženým, že zachránil čeledína, že „jest svoboden a nic ho už nezdržuje.“ Druhý den mužíci vyhrabali čeledína, vzkřísili ho, z čehož on ne příliš se potěšil. Zemřel po dvaceti letech, raduje se,

že po tomto životě, který ho omrzel, dosáhne onoho života, který ho víc a více vábil. „Lépe-li mu či hůře tam, kde se probudil po této skutečné smrti? Zklamal-li se, či nalezl tam právě to, co očekával? — my všichni v brzku zvíme.“ Tak končí tato povídka, jež chce dokázati, že veškera naše činnost, veškero dělání, snažení po zvětšení blahobytu pozemského je marno a bezvýznamno, protože všichni zemřeme. Nové náboženské zjevení, kterým se Brechunov obnovil, záleží v úplném zavržení onoho křesťanství, kterým dosud žil, a v nadšení buddhismem, hlásajícím, že nejvyšším blahem člověka jest, aby se zbavil všech věcí, citův a myšlenek, osobního života i pohřížil se v lůno obecného bytí. To je ta „veliká pravda,“ kterou Tolstoj odhalil. Nejlepší místa povídky jsou: popis zápasu hospodáře i čeledína s vánicí, povahokresba obou a popis smrti hospodářovy. Sloh je těžký, drsný.

Povídka z dob prvního křesťanství: „Kráčejte ve světle, dokud je světlo“ či „Julius“ (1890). Julius, syn bohatého kupce pohanského v Cilicii, byl vychován s druhem Pamfiliem, synem zemřelého otroka otcova. Pamfilius odešel s matkou z domu otce Juliova a stal se křesťanem. Julius po dvou letech setkal se s druhem, který mu vykládal o životě křesťanův a vybídl ho, aby k nim přišel. Ale Julius nešel, oddal se životu bohatých mladíků, zahálce, prostopášnosti. Otec chtěl ho oženiti, aby zvážněl, ale Julius odešel z domu otcova, chtěje jíti ke křesťanům. Tu však cestou setkal se s mužem, který mu to vymluvil, že křesťanství je blud a klam. Julius vrátil se k otci, oženil se a vedl část obchodu otcova. Ale v manželství šťasten nebyl a uviděv přítele Pamfilia upřímně se mu z toho vyzná. Pamfilius je šťasten, dosud svoboden, ač není proti sňatku z pravé lásky, ne zvířecí. Julius lituje, že nešel k nim, pokud byl svoboden; ale vrací se opět k prostopášnému životu, hýřivému, věnuje se obchodu a vedení obecních záležitostí. Cítí se dosti šťasten, ale malicherné náhody zničí štěstí jeho. V nemoci pomýšlel vážně, že půjde ke křesťanům, ale lékař mu to vymluvil. Teprve, když mu žena zemřela a prostopášní synové málo radosti mu působili, odešel ke křesťanům, upokojil se a jal se žíti a pracovati „pro bratry své.“ I prožil tak v radosti ještě dvacet let a neviděl, jak zemřel tělesnou smrtí. Zdlouhavé, nudné rozmluvy Julia i Pamfilia, v jehož ústa Tolstoj vkládá své učení, čtenáře unaví. Ceny umělecké povídka nemá. Kdyby ji byl napsal tak nějaký nováček, povídka nebyla by našla nakladatele ani čtenářů.

Stať „O životě“ dokazuje per longum et latum, že „pravý život člověka je život rozumový,“ t. j. „ten, ze kterého tvoří si ponětí o všem jiném životě — je touha po blahu, jež se dá dostihnouti podrobením své osobnosti zákonu rozumu,“ povznesení do výše nad život živočišný, jenž nevyhnutelně ukončí se smrtí, které člověk živočišný tolik se obává. Pravý život počíná tedy teprve tehdy, když počíná se odříkání od blaha osobní živočišné bytosti; nezáležíť pravý život ve blahu výhradně své vlastní

bytosti, nýbrž ve blahu bytostí cizích. Co je v úsudcích Tolstého správného, bylo dávno jednodušeji a srozumitelněji pověděno bez příměsků buddhistického blouznění. *A. Vrzal.*

Básnické Obzory Katolické. Čís. 2. „Sedmikrásy." Básně *Karla Dostála Lutinova.* Dobromělice 1895. Str. 144. Cena 80 kr.

Z četné družiny shromážděné v almanachu „Pod jedním praporem" vystupuje v 2. čísle „Básnických Obzorů" spolupracovník náš sbírkou písní, pohádek, legend a několika překlady básní německých. Abych vůči spolupracovníku nebyl viněn ze strannosti, upozorním jen stručně na pěknou knížku, přeje jí hojně přátel.

Nejvíce líbily se mi básně rozjímavé, ať vážné ať laškovné. Krásnou myšlenkou vyniká na př. „Svatoplukův chrám," který se staví bratrskou svorností; tempo veršové však se mi zdá býti na vážný obsah příliš rychlé. Co básník dovede v drobných obrázcích, dokazují na př. „Dá-li Pán Bůh" aneb „Hrnčířská"; tam, zdá mi se, našel svůj pravý ton, kdežto jinde místy se příliš prozrazuje studium.

Z legend nejvíce se mi líbil „Svatý František Seraf.," jak těm opeřencům káže, „Šelma čert," jak poradil, zvoniti dvakrát do kostela, aby lidé tím spíše zaspávali, myslíce si při zvonění prvním, že jest ještě kdy.

Pozoruhodna jest „Píseň o žních," jež popěvky, popisy a rozjímáním vystihuje jednotlivé výjevy ze žní. Osnova je znamenitá, myšlenky pěkné, jen některé drsnosti mně vadí.

Básník náš očividně básní převážně rozumem. Odtud náklonnost k reflexi, k ironii, k ostrým pointám, k tonu naučnému. Doufáme od něho mnoho v oboru poesie náboženské, NB. náboženské *i* poesie, jež by tajemné poklady liturgie naší zužitkovala a s teplem nadšení podala. —

Z překladů zajímati bude zajisté kde koho především obratný překlad Schillerovy „Písně o zvonu" (bez doslovu); obtížný original činil zajisté veliké nároky, kterým, až tu a tam na nějaký výraz, učiněno zajisté zadosť.

Knížka skvostně vypravená činí vesměs dojem velmi milý. Snad se jí dostane v četných a četných domácnostech také skvostné vazby a zaslouženého místa na stolku rodinném; ještě hojněji pak ať se jí dostane ochotné četby! *P. Vychodil.*

Kosmákovy spisy. Sv. 1. „Potkalo ji štěstí." Obraz ze života. V Telči 1895. Nakl. E. Šolc. Str. 442. Cena 1 zl. 50 kr. — Sv. 2. „Ženit se či neženit?" Obraz ze života. „Muchomurka a jiné povídky." Str. 481. Cena 1 zl. 50 kr.

Čtenářům „Obzoru" a „Hlasu" jsou to staří známí; budou však nyní v novém a pěkném rouše zajisté znova vítáni.

„Potkalo ji štěstí," rozsáhlá povídka z našeho venkova, jest obsahem a apparatem vůbec nebohata. Dívka jemné mysli a citlivosti dala se přemluviti ke sňatku s „dobrákem" trochu omezeným a

vrtkavým. Živnost hostinská zavdá manželu příčiny k žárlivosti, a tak začne se nevinné ženě křížová cesta výčitek, týrání, nedostatku, muž se dá do pití, zničí své zdraví, atd.

Světlejšími paprsky zasvítává sluníčko do života jejího ve chvílích štěstí mateřského nebo kdy vzpomíná na službu svou v zámku, když příbuzní nebo příznivci domu jejich poskytnou jí útěchy neb i pomoci. Se zámeckým učitelem hudby, Slovincem, jemuž zachovala vždy milou vzpomínku, ač se jí bránila, setká se na chvíli ještě jednou na jihu, provázejíc opět bývalou paní svou, baronessu, do vlídnějšího podnebí. Byla nešťastna zevnějším osudem, nikoliv uvnitř, a ostala věrna svým povinnostem. Před sňatkem říkáno jí, že ji „potkalo štěstí," na konci ona sama přijímá slova ta za svá, pokud totiž ve stálém utrpení a starostech o své zachovala si poctivou mysl a plnou svědomitost.

Jak u Kosmáka bývá, připomíná obrázek tento živou skutečnost. Děj zdá se mi trochu rozvleklý, pohrom na ubohou ženu padajících je mi trochu mnoho. Nápadno jest u Kosmáka, že v posledních dílech jeho má tolik místa sentimentalnost, něžnost někdy až přílišná, jako na př. v naší povídce. Postavy jsou jinak rázovité, určitě vytčené. Ráz povídky jest ovšem mravoučný; místy zaběhnuto snad až do kazatelství.

Pěkně vypravená kniha bude zajisté s velikou zálibou čtena, zvláště něžným pohlavím. (O. p.) *P. Vychodil.*

Knihovna „Besed lidu." Č. 28. *J. E. Tomić:* „Potrestaný záletník." Humoreska. Z charvatštiny přeložila *A. Beranová-Chejnická.* — Č. 29. *M. Đorđević-Prizrenac:* „Ona všecko zmůže." Ze srbštiny přeložil *J. Z. Raušar.* — Č. 39. *Xaver Šandor-Gjalski:* „Z chudých povídek." Dvě charvatské povídky. Přeložil *J. Hodáň.*

„Potrestaný záletník" J. E. Tomiće jest pěknou situační humoreskou. Venkovský dandy Adolf, známý don Juan, umínil si vlákati do svých osidel krásnou paní Bonetićovu. Nadchází jí — ona však místo žádaného dostaveníčka připraví mu řádný výprask. Chtěje se za to pomstiti, odcizil jí podobiznu, věnovanou vlastnoručním podpisem svatebnímu družbovi, a chlubil se s ní ve společnosti, že mu ji darovala. Ztrestán však za to řádnou sprchou ve mlýnském kole.

Humoreska pěkná beze všech hledaných effektů. Překlad jest hladký a plynný. Překladatelka vhodně některá místa pozměnila a vypustila, jež by snad mohla býti kamenem úrazu. (O. p.) *J. Malota.*

Ottova Laciná knihovna národní. „Povídky." Napsal *Felix Téver.* V Praze 1894.

Čtyři krotké, nic neznamenající, povšechnému vkusu naší společnosti vyhovující povídky. Četl jsem, že autorem jejich je dama. Zdálo by se; aspoň nepřevyšují ani invencí, ani provedením úroveň, na níž stojí naše „dobré" spisovatelky. Ale nemějme to nikomu za zlé. I taková četba má své místo; jsou lidé, kteří jiných věcí nečtou,

a „Povídky“ konečně nejsou tak zlé. Takový „Lutrář“ je dosti pohnutlivý a přes banalní vypravování o jeho duševním rozporu, v němž octne se, když dá mu žena peníze na lék pro nemocné dítě — psychologická analyse jeho stavu duševního to naprosto není, jen tak povídání — přečte jej průměrný čtenář se zálibou, vím to zcela jistě od mnohých. — „Papírový koník“ zavadí, ale jen zavadí o choulostivou věc: manželskou nevěrnost v zárodku, ale rek správně uteče před hříchem a hrdinka — pláče. — Bez významu jest i povídka „Jak jednou salát nad růží zvítězil.“ — Nejdelší a nejzajímavější je „Švadlena,“ v níž najdete přece leckde něco svižnějšího, ale celkem je také tak plochá jak ostatní. Baronku z Herivertů znáte už dávno; charakter té stárnoucí lvice, koketní intrikánky snaží se pan autor vysvětliti a vylíčiti s dosti velikou námahou zrovna tak jako i Leona, elegantního, skeptického, znuděného, ironisujícího synovce paní z Herivertů, ale přes to máte dojem šedivosti. Leon, pí. z Herivertů, švadlena Louisa, baron Bubna a celý ensemble „Švadleny“ je charakterově mlhavý, nejistý. Čte se to lehounce, je to takové literarní chmýří, jež se drží půl leta, rok nad hladinou a potom mizí, mizí, až navždy zapadne. Bývá mi časem líto těch bezvýznamných knížek, jež dovedou konečně i na hodinu člověka zajímati, t. j. aspoň čas ubiti, ale potom —. A líto mi též těch autorů. Vždyť také něco chtěli dovésti, a tu přijde kritik a řekne, že je škoda času na takové hlouposti. Věru, je to trpké pro ubohé autory ubohých povídek. Však hle, vidíte, jak sentimentalně působila na mne „Švadlena.“ Kdyby si ji byl ten Leon aspoň vzal anebo — — ale ne! nechá ji v nejlepším. Ubohá paní z Herivertů! jak ji ten baron Bubna ztrestal, nechav ji zkysnouti. V tom zakončení cítíte účinek modního literarního hesla, že musí končiti vše jinak než končilo v romanech vycházejících před 20 až 30 roky. Musí konec býti smutný. Škoda! Jak bych přál všem těm osobnostem „Švadleny,“ aby bylo skončilo vše pro ně šťastně. A mohlo, věru mohlo býti dobře, jen kdyby byl p. autor chtěl. Alespoň všechno bylo připraveno a „založeno“ na svatbu. Hnedle bych mu vyčetl, že nemá dosti citu. Ale ne, jemu je toho také líto. A proto odpouštíme mu. Nikomu neublížil a mnohé a mnohé pobaví.

Fr. Holeček.

Levné svazky novel. Č. 32. *Enrico Castelnuovo:* „Před odjezdem.“ Z vlaštiny přeložil *V. Hanus.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček.

Ve způsobě denníku vypravuje opuštěná dívka, Benátčanka, jíž nedávno i matka zemřela, kterak, odhodlána jsouc vypraviti se ku svému bratrovi do Tiflisu, mimo vše nadání získá si lásku hodného muže, professora, v tomže domě bydlícího, jenž před odjezdem, již již ustanoveným, dívku jej navzájem milující učiní svou chotí a zbaví ji tak nůtnosti, hledati spásy v cizině a opustiti milovanou otčinu.

E. Castelnuovo, jenž jest z proslulejších romanopisců italských, podává tu příběh zcela prostý a všední způsobem, jenž nad obyčejnost ničím nevyniká. Jakési napínavosti mělo býti dosaženo tím, že položeny proti sobě děje podstatou svou, ať tak dím, se rušící, totiž nastávající

odjezd Heleny za bratrem a vzrůstající k ní láska professora Verdani. Ale ani tu nevyváženo hlubšího ničeho, ani citův ani myšlenek. Helena Giraldová jest hodná dívka, dobře vychovaná, ale sama není k ničemu, jest jí nutno zaopatření, ať u bratra, ať v manželství. Myšlenek nemá, jak sama hned z počátku se přiznává (str. 3.), a city její jsou ty, jež nutně míti bude dívka vyrostlá v pohodlí, když ji mrazivý dech skutečnosti náhle ovane. Trochu starostí a nepohodlí, loučení s přítelkyněmi, z nichž každé zanechá se dárek na památku (to je návštěv, to je kupování!) a konečně nutnost opustiti na vždy Benátky, ty jediné, drahé Benátky, z nichž slečinka ani za humna se nedostala, aby se odebrala na tisíce tisíců mil odtud (str. 4.) — ne až na poslední měsíc Uranův, nýbrž přes Cařihrad do Tiflisu. A tu vyskytne se najednou takový hodný člověk, takový professor Verdani... jakž ho nemilovati? Toť se ví, je tu i ješitná sokyně, koketa Giulia Sereni, je tu bručivý podivín plukovník Struzzi, dobrosrdečná domácí paní, útlocitná signora Celesta, jež k sobě svádí dvojici sobě souzenou, a čeho jinak ještě třeba; i cholera zuří v Benátkách.

Zkrátka, my přese všecku proslavenost pana Enrico Castelnuovo nespatřujeme v té povídce nic, co by stálo za povšimnutí. Je to taková novella pro paní a dívky, zcela neškodná, jakých u nás v Čechách se napíše dosť a dosť; nebylo třeba choditi pro ni do Italie.

L. Šolc.

Č. 34. „Archibald Malmaison“ od *J. Hawthornea.* Z angl. přeložil *V. Patejdl.*

„Veškery údaje a zevrubnější okolnosti jsou pravdivy. Dr. Rollinson pitval mozek sira Archibalda po jeho smrti a shledal v něm mnohé zjevy po vědecké stránce zajímavé; já však jsem přesvědčen, že tajemství ducha toho podivného muže na nich se nezakládala.“

Kde autor tak kategoricky prohlásí své vypravování za pravdivé, bylo by pochybování hotovou nezdvořilostí tím více, an je opřel o autoritu „Dra. Rollinsona“; není však hezké, že neudal příčiny všech oněch pravdě nepodobných zjevů, jež vyplňují životopis sira Archibalda, zjevů, nad nimiž se prostě zastaví čtenáři rozum. Dítě, mrtvé pro celý svět, „vynikající jen ve dvou věcech: v jídle a spaní,“ plné bizzarních nápadů, celý život samá nepravidelnost a nepříčetnost, nad zdechnutím kočky, svého miláčka, upadne v křeče, spí po 36 hodin, a probudí se k úžasu všech s rozumem i chováním nemluvněte. Zavrhne všechnu potravu, za to tím hltavěji chopí se prsu chůvy, jež před ním kojí malé děcko; všechny vzpomínky z dřívějšího života, i vzpomínky na rodiče ztraceny, jen jediná píseň uchována v paměti. Ale k úžasu všech rozum i schopnosti vyvíjely se měrou netušenou, slovem, nový člověk. Zamiluje se do Katušky, nevěsty sobě dávno určené, leč na neštěstí čirou náhodou vnikne do pokoje, tajnými dveřmi odděleného a nikomu z domácích neznámého, mizí v něm, pátraje po rodinném tajemství a opět se objevuje k úžasu všech lidí, až náhle přistižen při východu Katuškou — zblbne poznovu. Co

s ním? Katuška, sice neráda, ale nezbytností nucena, přece podá ruku intrikánu Pennroyalovi; Archibald tupě a nečinně doprovodí ji jako družba k oltáři, ale při oltáři náhle znova nabude vědomí — ovšem pozdě. Katuška provdána, Pennroyal zavede při, aby Archibalda přivedl o majetek; Archibald, naleznuv v tajném pokoji listiny, jež zajišťují mu vítězství, nechává z pomsty Pennroyala obětovati celé jmění v plné jistotě, že vyhráti musí, a přivádí jej vyhráním rozepře na mizinu. Leč to nestačí. Odloudí mu Katušku; Pennroyala, jenž je při schůzce zastihne, v souboji skolí, mrtvolu hodí do rybníka, a ženu jeho dovede do tajného pokoje a zamkne. Sotva však vyjde, pojme ho závrať a baronet zblbne zas. Po letech teprve zabloudí do onoho pokojíka, uvidí Katušku, od níž, jak se mu nyní zdálo, teprve před chvílí odešel, ve stavu stejně pochopitelném jako hrůzném, a nabude po třetí nebo po čtvrté — ani už nevíme — zase rozumu, aby za tři čtvrtě roku nadobro zemřel.

Opakujeme jako svrchu: „Veškery údaje atd. jsou pravdivy" a ponecháváme konečný úsudek čtenáři, jakož i rozluštění záhady: nač asi je dobrá podobná lektura. *M. Zavoral.*

Č. 49. *J. L. Caragiale:* „Hřích a jiné novelly." Z rumunštiny přeložil *F. K. Hlaváček.*

Hřích plodí zase hřích a tím sám sebe tresce. Toť myšlenka prvé povídky nadepsané „Hřích." Pop, jenž dal se za mlada svésti ku hříšnému poměru s krásnou ženou, po letech najde syna, odtud narozeného, ale schátralého na duši i na těle. Když po veliké námaze podařilo se mu synka u sebe vyléčiti z bídy obojí a vychovati do mužských let, tu hříšná vášeň vzplane mezi mladým mužem a popovou dcerou již provdanou, tedy mezi bratrem a sestrou. Nemoha jich rozloučiti, pop zastřelí milence, přistihnuv je pospolu.

Žid krčmář, jemuž ničemný sluha pohrozil pomstou v noci velkonoční, trápen zimnicí a strachem, lotra vylamujícího díru ve vratech lapí osidlem za ruku a smaží mu ji nad pochodní — toť děj „Velkonoční svíce." Obě tyto povídky vynikají divokostí a silou vášní v nich líčených, k čemuž dobře hodí se úryvkovitý, úsečný a trhaný sloh, přirozený odlesk horké a prudké letory.

„Šťastný člověk" je drobounká črta, velebící — ne beze skryté ironie — muže, jemuž ku zdaru v podnicích a k bohatství pomohla vtipnost jeho krásných manželek, jichž obratnost diplomatická uměla nakloniti mu osoby vlivu plné a uzavříti výhodný obchod. *L. Šolc.*

Č. 42. *V. Korolenko:* „At-Davan." Z ruštiny přel. *F. J. Matěcha.* Str. 64. — Č. 46. *L. N. Samsonov:* „Pohozené dítě." Ze zápisků herce. Z ruštiny přeložil *N. Mrštík.* Str. 64. — Č. 52. *A. P. Čechov:* „Černý mnich." „Professor literatury." Přeložili *E. Bílá* a *B. Prusík.* Str. 78.

V. G. Korolenko (nar. 1853), jeden z nejnadanějších ruských spisovatelů mladší generace, stráviv nějaký čas jako vyhnanec na Sibiři, poznal výborně tamější obyvatelstvo a mravy jeho. Nejlepší

z jeho povídek („Sen Makarův“ a j.) čerpány ze života sibiřského. Také látka k „At-Davanu“ čerpána odtud. Autor líčí ve své povídce tuto osamělou stanici na řece Leně a seznamuje nás s dvěma podivnými typy, hrozným kurýrem Arabinem tojonem, bývalým kozáckým praporečníkem, jenž o sobě myslí, že je nějakým rytířem z pohádky a smělostí všem strach nahání, — a bídně placeným písařem atdavanským, Kruglikovem, jenž vypovězen do pustých míst těchto, protože dvakrát střelil na svého představeného, který mu odňal milovanou dívku. Kresba těchto dvou typů je hlavním půvabem povídky této, jež jinak nenáleží k nejlepším pracím Korolenkovým.

„Pohozené dítě“ je prosté, ale tklivé vypravování herce L. N. Samsonova o tom, jak chorobná manželka jeho přiměla ho, že si vzali na starost dítě, které na schodech jistého hotelu pohodil pán v bobrovém kožichu. Manželka hercova dítě si tak oblíbila, že když zemřelo skvrnitým tyfem, sama upadla do tichého šílenství. — Povídka čte se pěkně.

A. P. Čechov (nar. 1860), velenadaný spisovatel drobných povídek a náčrtků, jejichž sbírky asi v 7 letech dočkaly se osmého vydání, vydal letos sbírku „Pověsti i razskazy,“ z níž přeloženy máme před sebou dvě: „Černý mnich“ a „Professor literatury.“ Magistr filosofie Kovrin se přepracoval a rozrušil si nervy. Lékaři radili mu, aby strávil jaro i léto na vsi. I zajel k svému bývalému poručníku a pěstounovi Pesockému, slavnému sadaři, a zamiluje se do jeho dcery Tani, kterou znal jako děvčátko. Ale i na vsi Kovrin pokračoval v témž nervosním a chorobně podrážděném životě jako v městě: mnoho pracoval, psal a učil se. Jednou vzpomněl si na legendu, v níž se vypravuje o jakémsi černém mnichu, jenž před tisíci lety šel pouští syrskou neb arabskou; nedaleko odtud viděli rybáři druhého černého mnicha, a od faty morgany vznikl druhý odraz, až obrazy mnicha přenesly se z vrstvy atmosfery do vrstvy, až ze zemské atmosfery vybočil do všehomíra. Za tisíc let od té chvíle, co mnich šel po poušti, vidina vrátí se do zemské atmosfery a ukáže se lidem. Kovrin stále myslí na legendu, a tu jednou večer uzří černého mnicha a rozmlouvá s ním. Na otázku Kovrinovu, je-li pouhým přízrakem, či existuje, odpovídá mnich: „Já existuji v tvé fantasii, a tvá fantasie je část přírody, tedy já existuji také v přírodě.“ Mnich dí mu přímo do očí, že je duševně nemocen, protože pracoval nad své síly, a přinesl zdraví své v obět idei a snad i život přinese v obět, velebí ho jako genialního člověka, vyvolence Páně, jenž má sloužit věčné pravdě, jeden z těch, kteří o několik tisíc let dříve učiní lidstvo důstojným království Božího. „Můj milý,“ praví mnich, „zdrávi a normalni jsou teď jen všední lidé, a nervosní věk, přepjetí a vymírání lidstva mohou znepokojovati jen ty, komu cíl života je v přítomnosti, to jest právě ony všední lidi... Zvýšená nálada, vzrušení, extase, vše, co vyznamenává proroky, poety, mučenníky za ideu, protiví se životní stránce člověka, to jest jeho fysickému zdraví. Opakuji ti, chceš-li býti zdráv a normalní, jdi mezi stádo

všedních lidí.“ Kovrin pojme za choť Taňu, hodnou, ale všední dívku, rozmlouvá často s černým mnichem, a Taňa s otcem s hrůzou pozorují, že Kovrin je duševně chorobný, šílený. Počali opět jeho nadšení a extasi léčiti; žil na venkově, pracoval málo. Dříve „šílil, měl manii velikosti, ale za to byl vesel. čilý, ba i šťasten…“ teď je „všední, mrzí ho život.“ Uraziv hrubě dobrosrdečného tchána, jenž brzy potom zemřel, a rozešed se s Taňou. žil trudný život, smířil se s myšlenkou, že není neobyčejným člověkem, geniem, nýbrž zcela prostředním člověkem, a že každý člověk má býti spokojen tím, co jest. Ale umíraje, je šťasten, mnich šeptá mu, že je vyvolený Páně, genius a že umírá jen proto, že jeho slabé tělo nemůže býti schránkou geniovi. Všechny osoby povídky jsou lidé hodní a přece bez viny své jsou tak nešťastní, všichni nervosní, citliví, chorobně podráždění jako ruská intelligence vůbec dle mínění Kovrinova. — Mladý professor literatury Nikitin oženil se také z lásky jako Kovrin s dívkou bohatou, ale záhy podobně jako tento měl svůj sňatek s Maňou za chybu osobní, rodinné štěstí zdálo se mu jednotvárné, nezasloužené, znechutilo se mu. Bojí se, že sevšední. I píše ve svém denníku: „Jakými protivnými, nudnými, malichernými lidmi jsem obklíčen!… Ne, není nic strašnějšího, nic více ponižujícího nad všednost… Odsud, odsud, ještě dnes, nebo se zblázním!…“ Čechov v posledních pracích snaží se zachytiti nové společenské proudy, náladu ruské intelligence. Dle těchto ukázek charakteristickou známkou ruské současné intelligence ve všech odvětvích byla by zvýšená citlivost, nervosnost, chorobná podrážděnost a touha po neobyčejném, nevšedním. Všednost hubí genia, duchy výše směřující. Překlad A. P. Čechova je velice povrchní a nedbalý. Překladatelé vynechali nejen slova, nýbrž i celé řádky z originalu, překládali příliš volně, ano i nesprávně. Tak „kuliki“ = sluky, přeložili „vodní ptactvo“ (str. 4.); „v carstvě něžnych krasok“ = v říši něžných barev, přeložili: „v říši květinek“ (str. 4.); slova: „obvolakivaja derevja = zahaluje stromy, zůstala nepřeložena; „krik perepelov“ = křik křepelek, přeloženo: „křik pěnkav“ (str. 7.); slova: „pereportili, peremerzili, pereskvernili, perepakostili“ = zkazili, zhnusili, poskvrnili, zešeredili, zůstala nepřeložena; „ot togo města“ neznačí „od toho města“ (město = gorod), nýbrž „od toho místa“; „okolo klumb“ = okolo záhonků, zůstalo nepřeloženo; „kivnul golovoj“ = kývl hlavou, nepřeloženo; „o b i t e l i“ = příbytky, ne „obyvatelé,“ jak přeloženo (24); „persiki“ = broskve, ne „blumy“ (27); místo „z *Vaudevillů*“ má býti „z vaudevillů“ (38); podobně místo „Ňaňu“ (= chůva) má býti „ňaňu, s ňaňou“ (55); na str. 40. vynechali překladatelé několik řádků z originalu, podobně na str. 52. a j. Myslíme, že stačí tyto ukázky nedbalosti překladu. *A. Vrzal.*

Knihovna lidu a mládeže.

Tabitha. Dramatická hra pro dívky o 3 jednáních. Napsal *Xaver Dvořák.* V Praze 1895. Nákladem spisovatelovým.

Básník a vychovatel podali si ruce a napsali tuto malinkou knížečku. Kdyby nebyla hra tato rázu tak posvátného, nazval bych

ji „proverbem." Je to však mysterium o smutku posvátných žen, které vroucně vzpomínají života a smrti Kristovy, o jejich radostném úžase při prázdném hrobě, z něhož Kristus vstal, a o smrti Tabithině, která tam uvěřila v Krista Messiáše a od luzy byla ukamenována. Hra ta nečiní nároků na historickou pravdivost, chce v sobě toliko zobraziti v idealní kráse život Kristův a kouzelnou moc, jež očarovala všechny, kdož Ho znali.

Mluva jest ušlechtilá a poetická. Celé dílko svým lyrickým rázem volá takořka po skladateli, jenž by slova doprovázel hudbou. Jako melodram by hra působila ještě posvátněji a úchvatněji. *K. Dostál.*

Matice lidu. Red. J. Hrubý. R. XXIX. č. 5. „Povídky ze života jihoruského." Rusky napsal *M. Bogoljubcov.* V Praze 1895. Str. 147.

Kniha tato obsahuje 13 drobných prostičkých povídek ze života jihoruského od málo známého ruského spisovatele. Jsou to vlastně zajímavé národopisné náčrtky, seznamují nás s povahou venkovského lidu, jeho mravy, obyčeji, pověrami a pověstmi. Slabou stránkou lidu toho je náruživost k pití vodky (kořalky); pijí nejen chochli, pijí i ženy jejich a děti, a pití neodvyknou si až v hrobě. Pijí z bujnosti, pijí z hoře, v opilosti dopouštějí se žhářství i jiných zločinův. Ale vedle slabých stránek lid ten vyznačuje se též dobrými tahy povahy, upřímností, dobrosrdečností, poctivostí.

Vypravování je živé, a knihu přečte dospělejší čtenář ne bez užitku. *A. Vlas.*

Knihovna „Besed lidu." Č. 35. *M. Bazanin:* „Fantastická novella." Z ruského přeložil *B. Romanovský.* V Praze 1895. Nakl. J. Otto. Str. 48. Cena 6 kr.

Je to pravdě nepodobné vypravování o tom, jak jakási tajemná sličná ženština, která si dala jméno Alice, vyděračským způsobem připravila idealistu Paltova o 25 tisíc rublů. Vlákala ho do svého bytu, dala mu jedu a pak slíbila, že pošle mu protijed jen za onu summu peněz. Přítel Paltova oznámil věc policii, která však marně snaží se přijíti na stopu obratným vyděračům.

Lid takovými fantastickými příhodami, jaké tu popsány, sotva se pobaví ani nepoučí. Je to tak něco pro literarní labužníky. *A. Vlas.*

České spisy pro mládež. Č. 43. „Šepoty starých lip." Povídky o starožitnostech. Napsal *K. Čermák.* S vyobrazeními. V Praze 1896. Nakl. A. Storch syn. Str. 132. Cena 2 kor.

Studium starožitností v době naší neobyčejně zkvétá; nejen dospělí mužové, učenci, vzdělané ženy, nýbrž i děti zajímají se o starožitnosti. Kl. Čermák napsal pro děti celou řadu „povídek o starožitnostech," jejichž účelem jest, v srdcích dětí vzbuditi nebo ještě více roznítiti zájem pro starožitné památky vypravováním o různých starožitnostech naší vlasti. — Pro dospělejší děti kniha zasluhuje odporučení. *A. Vlas.*

Dobrodružné povídky. Dle *A. H. Fagowitze* volně zpracováno od *S. P.* V Praze 1895. Nakl. A. Storch syn. Str. 85. Cena 1 kor.

Je to řada vypravování o honech na lvy, tigry, arimany a jiná dravá zvířata, sepsaných asi dle přírodopisných knih a cestopisů. Spisovatel líčí krvelačnost šelem, ukazuje, že člověk, tvor rozumný, bývá druhdy právě tak divoký a krvežíznivý jak ony, ano má zálibu v zápasech šelem, štve je proti sobě. — Vypravování je živé a dosti zajímavé. *A. Vlas.*

Levné svazky novel. Č. 39. *Juho Reijonen:* „Povídky z Finska." Z čudštiny přeložil *O. S. Vetti.* V Praze 1895. Nakl. F. Šimáček.

Jest přirozeno, že vypravování beroucí si látku ze života kraje naší vlasti tak odlehlého a nepodobného vyznačuje se svým zvláštním osobitým rázem: zima, chudoba, bída a plynoucí z nich pro povahy lidské tvrdost a tuhost charakterisují přírodu i člověka. To patrno na prvých dvou povídkách: „Vzpomínka ze Savolaksu" — „Za zlých časů" — kdežto ostatní dvě: „Moji první přátelé" — „Pan majstr či pan farář" — jsou prostinké črty z dětského života, prozářené milým, detinně-naivním, mnohdy až dětinským humorem. Od těchto slunně usměvavých obrázkův odráží se ostře v č. 1. a 2. zamlklost a příkrost nitra lidského, z něhož vyrůstá pod studeným nebem severu květ ctnosti v tom zabarvení nám téměř neznámý. Povídky tyto nejsou sice žádným zázrakem umění, ale poskytují čtení zcela dobré a zdravé. Překlad místy málo plynný.

Č. 47. *A. Weruméus Buning:* „Dcera ‚Starého Vlkodava'." Z hollandštiny přeložil *O. S. Vetti.*

Svěže a napínavě vypravovaná povídka z dobrodružného života námořních podloudníků hollandských. Rázovité postavy „starého vlkodava" a jeho dcery-mužatky, jež přese všechno úsilí otcovo přírodu a ženské srdce v sobě zapříti nemůže, živě vylíčená honba za lodí starého podloudníka, zajmou snadno mysl čtenářovu a drží pozornost jeho v čilém napjetí až do konce. Při naprosté nezávadnosti obsahu a formě obstojné lze mládeži dospělejší dobře doporučiti knížku tuto, jež obzvláště hochům našim bude četbou velevítanou. *L. Šolc.*

Urbánkova Ústřední knihovna pro českou mládež. Č. 77. a 78. „Něco pro děti." Sbírka básniček, říkání a písní. Drobné mládeži a jejím přátelům věnuje *L. Pamrová-Pohorská.* V Praze 1894.

V předmluvě neznámé dosud spisovatelky čteme: „. . . jelikož v pravdě dětských sbírek v naší didaktické literatuře jest velmi málo, proto (!) vyhýbala jsem se tu všem pojmům, obrazům a citům dětem neznámým, pomíjejíc i veškerá slova i frase suchoparné, jimž děti nerozumějí a jež těžko vysvětlují, přidržíc se raději formy prosté, jednoduché, namnoze národní." Přisvědčuji spisovatelce, že básničky a říkání její jsou dětem přístupna, srozumitelna, ale to je to jediné, co možno na sbírce pochváliti. Co zde vytištěno, jsou pouhé kopie a ohlasy produktů cizích, nepodařené variace na písně národní,

pracné skládání veršův a rýmův, ale poesie nikde. Komu z dětí se může líbiti na př. „Masopustní“:

Mařenka pláče, naříká —
stala se škoda veliká:
kočka jí smlsala,
co ráno dostala —
hihihi, hihihi!
smažené koblihy.

Popadla v kontě metličku,
po dvoře honí kočičku:
„Však já tě proženu,
chuť tobě zaženu,
hihihi, hihihi!
na dobré koblihy!“

Jak falešně, nevhodně vůči celé situaci, pouze pro rým na „koblihy,“ přilepeno tu výsměšné „hihihi“! Srovnejme ještě básničku „Hoch a ptáček“ s Vinařického „Ptáčkem v zimě.“ Tentýž motiv, ale oč lépe zdařil se Vinařickému! Krátce řečeno: příspěvky L. Pamrové k „naší didaktické literatuře“ neznamenají pranic.

Č. 79. a 80. „Není kouzel, není čar.“ Přírodozpytné obrázky. Napsal *K. J. Zákoucký*, učitel v Heřm. Městci.

Vytkl jsem již šablonu a manýru přírodopisných obrázků p. Zákouckého (viz „Hl. Lit.“ č. 8.). Spisovatel počne na oko povídku: dvě tři osoby začnou rozmluvu, ale pojednou, jako když provázkem zatáhne, spustí některá strojený, suchý, nezáživný a dětské zkušenosti a chápavosti nepřístupný přírodovědecký popis nebo výklad. Tatínkové, maminky a malé děti vyznají se hned tu v živočichopise, tu ve fysice jako rození professoři. odhadují vše na centimetry a milimetry, a mluví terminologií vysoce vědeckou. Je to stejně komické jako nechutné. Nadepsaná sbírka má ještě tu vadu, že jest bez obrázků. Kdo by z dětí odjinud nevěděl, co jest ano — katho, Aeolova harfa, vývěva, kaleidoskop a j., po přečtení knížky představ o těchto předmětech žádných míti nebude. *J. Horský.*

Zimní pobyt v ledovém moři. Sepsal *J. Verne.* Přeložil *J. H.* Čtvrté vydání. V Praze 1895. Nakl. J. Otto.

Cestopisné romany patří k lepším pracím Verneovým. Kliky a háky vědeckého apparatu nevyčnívají tu tak okázale, strojeně a nestírají dojem pravděpodobnosti. Líčení cesty starého námořníka Cornbutta, kterýž vydal se do severních moří hledat zmizelého syna Ludvíka, pěkně se čtou jako skutečný cestopis. Popisy severních krajin mohou širšímu čtenářstvu poskytnouti poučení a přibližného názoru o těchto nám vzdálených končinách. *J. Horský.*

Perličky mládeže českoslovanské. Č. 1. „Poklady ve starém hradě.“ Povídka. Napsal *A. B. Šťastný.* V Praze 1895. Nakl. V. Neubert.

Nová sbírka pro mládež: Perličky! čili: nejnovější, sensační illustrovaná knihovna! Malovaný strašidelný obrázek na deskách a cena 5 kr., to potáhne a půjde na dračku! A to šťastné zahájení panem A. B. Šťastným, který pro kritiku výtečně spí a bez vyrušení píše a píše, co kdo chce a nač si kdo vzpomene. Pan Šťastný všecko umí, všecko dovede. Ta povídka o starém hradě, zakopaném pokladu, tajných otvorech, neznámých propadlištích, sklepních hrůzách, šťastných

leknutích a neméně šťastných pádech udělá u drobného čtenářstva pravou sensaci. Nervy příjemně se podráždí a mravouce učiní se na konec také zadosť: starý Lebeda nezištně vrátí poklad panu hraběti a je za to královsky odměněn.

Odkládám své referentské péro s pohnutím, k perlám české literatury pro mládež přibyly perličky... *J. Horský.*

Zprávy.

Sborník Velehradský, založený † J. Vykydalem a J. Vychodilem, později pak zaniklý, má býti vzkříšen.

O nářečí a podřečí v literatuře pronáší se P. J. Šafařík (dle Jar. Vlčka v „Časop. Mat. Mor." 1895, str. 305) takto: „Prostonárodnost nezáleží podstatně a nevyhnutelně v užívání toho neb onoho obecní mluvě bližšího podřečí, nýbrž ve věcech, ponětích, myšlenkách a způsobu jich přednášení čili ve slohu: kdyby zajisté tak bylo a prostonárodnost pouze v sprosté řeči záležela, nemohl by meklenburský, hanoverský, švabský, švejcarský, bavorský, rakouský, slovem německý sedlák tak beze vší nesnáze a s takovým prospěchem knihy pro něj v písemném jazyku německém vydávané čítati, s jakým je dle všeobecné zkušenosti každodenně čítá. Nedím nic o tom, že literatura, která, chce-li jináč toho jména hodna býti, potřebám všech tříd celého národu, vyšších i nižších, stejně hověti musí, nemá a nemůže býti pouze prostonárodní." — Stojí za povšimnutí belletristům i vědcům našim!

Charvatsko. „Družtvo sv. Jeronima" právě vydalo znamenitý kalendář pro lid „Danici" ve 42.000 výtiscích. Vedle kalendářní části obsahuje velmi poučný letopis družstva, sestavený J. Dočkalem. Články lehce poučné střídají se se zábavnými. Milena S Pokupska uveřejňuje pěknou realistickou povídku „Tužna baština" ze selského života. Pop Joso pokračuje ve svých črtách „Iz krajiškega posijela." „Danica" může býti vzorem, jakým má býti kalendář pro lid.

— *Ferdo Hefele* napsal pěkný cestopis „Put na Istok do Carigrada," v němž zajímavo popisuje svou cestu do Cařihradu. Velmi poučny jsou popisy výletů po Bosně z Brodu do Sarajeva, Doboje, známé Tuzly a Brčkého, po Rumunsku a Bulharsku.

— Pěkným příspěvkem k církevní topografii charvatské jest „Svetište Bogorodičino na Trsatu u hrvatskom Primorju." Obsahuje šestistyleté dějiny proslaveného poutního místa Trsatu.

— K dějinám Hercegoviny obrací náš pozor professor spljetského gymnasia *Bartul Paparić* knihou „Hercezi svetoga Save" (50 let dějin hercegovských). Na prvém místě zabývá se „hercegem" Štěpánem Kosačem (1435—1466), jenž snažil se Hercegovinu vybaviti z moci bosenských králův a o osudu rodiny Kosačův. Na druhém místě vypravuje o hercegu Vlatkovi Kosači (1446—1482) a o posledních hercezích sv. Savy. (Balša 1497) Spisovatel připomíná, že Hercegovina dostala se pod tureckou moc r. 1482. a nikoli r. 1483. *J. Malota.*

Rusko. Dne 16. července v Odesse zemřel *Alexander Alexandrovič Ďjakov,* známý pod pseud. *A. Nezlobin* a *Žitel.* Narodil se ve Rževě, městě Tverské gubernie 2. listopadu 1845 v rodině kupecké. Prvního vzdělání nabyl ve škole újezdní; 1857 byl odvezen otčímem do Moskvy do Stroganovské rýsovací školy, odkudž však utekl pro kruté nakládání jednoho z učitelův a 1859 vstoupil na ústav technologický, kdež A. A. Potěchin vzbudil v něm náklonnost k literatuře. Vrátiv se domů, přišel o otcovský obchod i odebral se 1867 do Petrohradu beze všech prostředkův a dva roky žil v nouzi, přispívaje do málo známých časopisův a denníků. Nabyv odporučení ode dvou spisovatelův, odebral se na jih ruský, kdež se stal učitelem ve vsi Blagodatném na škole, kterou spravoval baron N. A. Korf. Rozešed se po roce s baronem, stal se notářem v městě Alexandrovsku, odkudž po roce odejel do Charkova, kdež vstoupil do nihilistické jednoty a byl učitelem v Olšanech. Přišed do Petrohradu, uveřejnil v „Novém Vremeni," jejž redigoval Notovič, roman „Stepnyje missionery." S cizím průvodním listem byl nucen odejet do ciziny, kdež pobyl nějaký čas mezi emigranty v Cyrichu, odkudž psal povídky o nihilistech do konservativního „Russk. Věstniku" M. Katkova pod pseud. Nezlobin. Z Cyrichu přestěhoval se do Drážďan, kde se živil hodinami privatními. R. 1875. několikrát navštívil Rusko pod cizím jménem; jako korrespondent „Moskov. Vědomostí" odejel na poloostrov Balkanský, do Srbska a na Černou Horu. Na přímluvu M. Katkova směl se konečně vrátiti do Ruska, přispíval do novin Citovičových „Bereg," opět navštívil cizinu, Londýn a konečně stal se spolupracovníkem, feuilletonistou „Nového Vremeni," kdež uveřejňoval pod pseud. *Žitel* po více než deset let náčrtky ze života současného, plné satirických poznámek o liberalech a nihilistech. Znaje dobře z vlastní zkušenosti kroužky jejich, odhaloval nemilosrdně jejich slabé stránky. Sloh jeho byl trochu jednotvárný, humor těžkopádný, ostrý. O sobě vydal Al. Ďjakov sbírky povídek: „Kružkovščina" (3. vyd. 1894), „Razskazy" (1881, 2. vyd. 1894), „Eťudy i kartinki" (1889), „Na otdychě" (1887) a „Naši damy" (1891); dále novelly: „Susalnyja zvězdy" (2. vyd. 1894), „Kniga razdora" (1886), „Golovka krasavicy" (2. vyd. 1893), „Rublevaja derevňa" (2. vyd. 1893), „Denežnaja orgija" (2. vyd. 1893), „Čužaja žena," „Lěsnoj car" a poslední jeho práce, uveřejněná v „Novém Vrem." „Angel moj."

— *V. M. Michejev* psal nejprve verši; ale v jeho „Písni o Sibiři" silně pokulhávala forma, verš byl chatrný. Michejev vůbec píše nedbale. Nicméně má nadání, zná život, má bystrý zrak, umí kreslit obrazy; díla jeho obsahem se zamlouvají spíše než formou. Prosou napsal dlouhý roman „Zolotyja razsypi," zajímavý obsahem, pěknými popisy přírody, umělým zauzlením a vypoukle nakreslenými postavami. Slabší je sbírka „Chudožniki." V nejnovější sbírce povídek a náčrtků, nadepsané „V semjě (v rodině) i vně semji" nejoriginalnější je „Pismo prizraka," v němž vypravuje doktor Peskovskij příhodu ze svého života studentského. Nevěřil ve spiritismus, v duchy. Tu jednou po nezdařeném spiritistickém pokuse vyšel na procházku a najednou nalezl mrtvou ženu s listem, který obsahoval vyznání mladé dívky, opuštěné milovaným člověkem, jež si vzala život. Vysvětluje to doktor nahodilým sběhem okolností. Teple, živě napsána povídka „Pod maskoj,"

kde feuilletonista vypravuje jisté herečce o své první lásce, a když ona sňala škrabošku, vidí, že je to ta, o níž právě vypravoval. Pěkně se čte črta „Vesna.“ Vůbec povídky ty nevynikají hloubkou myšlenky, ale mluví k srdci.

— „Sočinenija“ národníka *F. D. Nefedova* vyšla v Moskvě ve 2 svazcích. Nefedov uveřejňoval své práce delší již dobu v časopisech, ale neobracel na sebe pozornosti čtenářstva ani kritiky. Nefedov zná výborně život lidu a kupcův a kreslí jej prostě, upřímně, bez příkras, trochu pochmurně. Všecka themata k 9 povídkám a novellám, zde uveřejněným, vzal ze života lidu, kromě povídky: „V primorskom gorodě.“ Užívá často charakteristického jazyka lidu, ale celkem formy málo dbá, dávaje před ní přednost obsahu. Mnohé obraty řeči a výrazy jsou nepěkny. Za to povídky vynikají bohatstvím myšlenek. Co spisovateli zvláště leží na srdci, je touha, aby osvěta rozšířila se mezi lidem pověrčivým a neuvědomělým. Nejlepší povídkou, zde uveřejněnou, je „Dětstvo Protasova,“ vynikající měkkostí tonu, srdečností, upřímností a hlubokou lidumilností. Prosté vypravování o životě dvou sirotků dojímá srdce. Hrdinou je Peťa, syn sedláka, malého továrníka Protasova. Tomuto zemřela žena, zanechavši po sobě dvě děti: Grušu i Peťu. Druhá žena Protasova byla žena tvrdá, sobecká; vyhnala z domu křesťansky pokornou tchyni i s dcerou její a nabyla nadvlády nad mužem Aby lásku muže svého, milujícího něžně Peťu, obrátila k dítěti svému, hledí Peťu dostati z domu, dáti ho na studie do vzdáleného města. Loučením se Peti s rodinou končí povídka. Nejsrdečnější stránky její věnovány reprodukci typu babušky a staré panny, tetky Peťovy. Šlechetná, úcty hodná osobnost Ionyče ve stejnojmenné povídce je velice zajímava. Málo vzdělaný stařec tento dobře zná velikou důležitost vzdělání i naléhá na otevření zemské školy ve vsi přes to, že mnozí starověrci horší se na něj, že jim kazí děti. V novelle „Lukavyj poputal“ vypravuje se o pobloužení dívky, jež otcem zbavena štěstí s milým člověkem, jenž se oženil s jinou, chtěla potajmu s milým se milkovat, ale když tento chce ženu zabit a s ní se dáti oddati, uteče do poustevny a milého zachránila od hříchu. V novelle „Sem ključej“ bratři brání kupeckému synovi, aby si nebral za choť tovární dělnice, nýbrž vzal si za choť dívku bohatou; matka však dopomůže synovi ke sňatku s milovanou dívkou. Soustrast v nás vzbuzuje hrdina novelly „Ne vobyčaje,“ jenž zavraždil dívku, která k němu ochladla, a zločinci povídky „V tumaně.“ Povídka „Klad“ líčí pověrčivost lidu, a novella „V přímořském městě“ předvádí živý typ ženy despotické, panovačné. — Ve vydání tomto nenalezli jsme překrásné povídky „Bezobročnyj,“ povídky „Děvinščik“ a několik továrních náčrtků.

— *S. J. Pronskij* uveřejnil v „Rusském Věstn.“ šablonovitě napsanou dojemnou novellu „Pokinutyj,“ líčící život podvrženého dítěte. Protestantský hrabě fanatik podhodil vnuka svého, který byl pravoslavně pokřtěn, pravoslavnému knězi, který ho vychoval. Když synek hraběte vstoupil do akademie umění a jevil veliké nadání, hrabě kál se ze svého skutku a zanechal vnukovi po smrti veškero jmění.

— „Minusinskaja byl“ jmenuje se idylla ze sibiřského života od *S. V. Petrova-Baturiče,* dojemně vypravující o dobročinném obchodníkovi, jenž vyhrál veliké peníze a podporoval celý kraj.

— V novelle „Bogiňa Diana," již *P. A. Sergějenko* uveřejnil v „R. Mysli," předvádí se mladá, okouzlující krasavice, jež se živí opisováním. ale touží státi se znamenitostí v městě, což se jí podaří po šibřinkách, na nichž má kostym bohyně Diany. Typ její bledě připomíná typ „Mimočky" pí. Mikuličové.

— V třetím náčrtku „Zákonných žen" od *O. Šapirové,* uveřejněném v „Sěv. Věstn.," vypravuje velkosvětský muž v podobě denníku o tom, jak dav se rozvésti s jednou ženou, pojal za choť druhou, která ho mučí svými vrtochy, dělá se nemocnou, utrácí peníze a pod.

— *E. Lětkova* v témž časopise uveřejnila povídku „Prazniki," líčící chudou rodinu petrohradskou; nouzí této rodiny pohnuta byla paní, jež k ní náhodou přišla, a pomohla penězi, za které chtěla něco koupit na vánoční stromek.

— *A. Michajlov (Seller)* uveřejnil v „Nabljudateli" další náčrtek „Bez svjatyni" z povídek „Koncy i načala," v němž podává jasný obraz ničím netajené hluboké prostopášnosti ve velkosvětské, na oko zcela řádné rodině. Na statek matky své, vdovy po generalovi, přijel syn její Novikov s přítelem Terechovem a zví, že s matkou není dobře. Syn zajde k matce a pak otevřeně vypravuje přítelovi, že matce je zle, protože její dcera utekla z domu s vychovatelem mladších dětí, který byl s matkou v intimním svazku. Terechov, syn selského ďjačka, jenž v domě neviděl nikdy nic podobného, zhrozil se této mravní zpustlosti rodiny Novikovův a ujel.

A. Vrzal.

Italie. *Giuseppe Errico* jest něžná duše básnická a umělecká. Ne bez dojmu odloží čtenář jeho knihu, obsahující čtyry povídky: „Piccoli Schiavi Bianchi" (Malí bílí otroci). S pravou láskou a porozuměním studuje v ní svět dětský, těch chudých dítek, jež snášejí bídu, hlad, opovržení šťastnějších. Zvláště první z povídek jest rozhodný protest pronešený ve jménu lidskosti a spravedlnosti proti těžké a nucené práci, k níž odsuzuje naše sobecká společnost tak mnoho chudých dítek. Neméně dojemné jsou: „L'ultima vendita," jež vypravuje o chudé dívce, která, aby zachránila svého dědečka od hladné smrti, prodává své zlaté pletence tak drahé jejímu milenci v dáli meškajícímu. Poměrně nejslabší je třetí povídka: „Occhi belli" (Krásné oči). Z umělecké stránky vytknouti lze spisovateli, že nechává příliš do popředí vystupovati samy hrdiny své malé. A prostší sloh nebyl by povídkám býval též na ujmu. Byla by tím dobrá Emila ještě více na ceně získala.

— *Gian Domenico de Geronimo* vydal sbírečku (u Bideriho v Neapoli) básní, nadepsanou „Poche Rime." Jest jich opravdu málo, ale jsou dobré. Tu a tam probleskující manýrovanosti zajisté se brzo mladý spisovatel zbostí.

— *D. Menghiniho* „Ciaufrusaglie" (Gallarate, Checchi) podává ukázky překladů z německých, francouzských a anglických básníkův a několik svých básní a prosaických črt. Tyto mohl úplně vynechat, a ony ponechati ještě ve stolku. Z Heineho a z Hooda mají Vlaši lepší už překlady nežli podané ukázky. — Za to vší chvály zasluhují básně *Giovanniho Bertacchiho* „Il Canzoniere delle Alpi." Co opěvují, napovídá už nápis, S prostotou obsahu ruku v ruce jde plynná dokonalost a úsečnost formy, což je zjev vzácný za nynějšího formalního dekadentismu italského básnictví.

— Paolo Reti jest ubohý, politování hodný nešťastník ostavený sám v širém světě a osudem předurčený zůstati jím po celý svůj život. Jako malé dítě viděl umírati svou matku, když pak povyrostl ztratil otce i sestry. Zárodek osudné nemoci vězí v jeho rodině, i v jeho krvi a zcela jistě přejde i na jeho děti, nebude li míti tolik mravní síly, aby zůstal svobodným. To praví mu jeho svědomí, to opakuje mu slovy Mantegazzovými jeho matka, jež v knize „Jeden den na Sumatře" podškrtala význačná místa, to potvrzuje mu věda, jíž se on zcela posvěcuje, aby pomohl nešťastníkům sobě podobným ujíti spárům krutých souchotin. Aby unikl všeho porušení skutečného života světského zahloubá se do studia a byv na doktora promován tráví celé dni v nemocnicích a pod. Vedle něho pohybují se dvě postavy ženské: plavovlasá a ostýchavá Margherita, dcera jeho domácí paní, tajemná bytost, jež se vášnivě do něho zamiluje, ničeho nežádajíc pro sebe v náhradu, a elegantní a smělá američanka Florian di Santo Amos, jež zaujati se davši šlechetnou a strohou osobností Pavlovou vznítí v srdci jeho vášeň, potom však se od něho odvrátí. Pavlovi nešťastná láska dodá. V tom právě okamžiku, kdy se vrací z veřejné porady lékařských kapacit v Římě domů, kde ho očekává Margherita, jež se stala jeho adoptivní sestrou, klesá — objav ji ještě — mrtev k zemi. Toť děj povídky, vlastně romanu „Il germe" (Zárodek) *Luigie Capacci-Zarlattiové.* Po stránce formalní schází spisovatelce ještě mnoho na řádnou romancierku: předně prohloubení pozorovatelských zkušeností a potom obratnost vypravovací. Zarlattiová na mnohých místech tápá po vhodných slovech. Nestojí na pevných dosud nohou. Nicméně patrno, že spisovatelka má nadání a schopnost časem vyvinouti se v dobrou sílu spisovatelskou.

A. Koudelka.

FEUILLETON.

Na dráze literarní.

Výstražný lístek mladým silám. — Napsal *N.*

Nevšední, slavnostní, významný okamžik, kdy vstupuje cestovatel do vlaku, jenž ho má odnésti do daleké, neznámé krajiny, kterouž obetkává vzrušená obrazotvornost nejpestřejšími, nejskvělejšími kouzly všech soustředěných krás a napřed již oblažuje ho pocitem, že přáno mu je shlédnouti, pokochati se v nich a býti k tomu ještě slavenu proto, že dospěl tam, kam nepřáno tolika jiným.

Se stejnými pocity nastupuje mladistvý spisovatel svou dráhu literarní, s týmiž pocity ubírá se, pospíchaje přes příliš ve své nezkušenosti a mladistvé horlivosti, vydává se s prvními literarními příspěvky do světa papírového, domnívaje se, co slávy, co radosti a vnitřního uspokojení donese si ze své daleké cesty, kterouž podniká teprve do neznámého, blaženého, vysnilého kraje své veliké příští působnosti a zaslouženého uznání.

Jak přáli bychom mu jeho nevinné, blaživé radosti, kdyby byl raději snad ještě doma zůstal a nevydával se v nejistou, dalekou

budoucnost s tak vzdušnými, přispíšenými záměry! Ale život lidský toho již vyžaduje, že lze toliko podnikavostí něčeho se domoci, a že nelze za kamny vyčkávati příštích věcí. Mladý, nadšený spisovatel, nemající sice zatím jména ve světě papírovém, mající však zřejmý, patrný talent — jak mu na první pokus literarní odpověděla slavná redakce periodického časopisu — ten mohl se toho přece snad jen odvážiti?! Nebyla to tedy od něho přece nerozvážnost a lehkomyslnost! Když mu potvrdili, že má talent, nadání, nechtěl hřivny své zakopati, ale chtěl z ní těžiti, chtěl jí důkladně využiti a s dílem práce své postaviti se na tržiště, zápasiště a kolbiště literarní. Již nastoupil dráhu svou a chce vytrvati. Lze-li a rozumno-li vždy pomýšleti na možný nezdar výpravy a dáti se proto hned odstrašiti? Kam by tak člověk dospěl?

Ale daleko nedospěje podnikavý cestovatel bez tobolky a zavazadel a běda, alespoň pravidlem běda mladistvému spisovateli, opomenul-li ve svém nadšení a ve své horlivosti, aneb nepodařilo-li se mu vplyvem různých okolností a poměrů, získati a opatřiti si jistých prostředků cestovních pro svou dráhu životní, nenabyl-li prve stálých příjmů z jistého zaměstnání a zaručeného postavení životního; neboť tak sotva dojde šťastně cíle svého, tak dnes sotva dodělá se pro nesmírné překážky životní trvalého úspěchu, působnost jeho ztratí se v zápase životním a uznání vymizí i z jeho snů.

Mladému, nadšenému spisovateli dařilo se na nastoupené dráze literarní dosti slušně. Kdykoliv podařilo se mu udati některý výrobek poctivé a svědomité práce, vždy rostlo nadšení jeho, každý šťastný úspěch, každé i nepatrné uznání pobízelo ho k práci úsilovné, vytrvalé, by nabyl jména, nabyl postavení, a tím i větší a větší působnosti, většího vplyvu v životě veřejném, a by se víc a více blížil k cíli snah svých nejidealnějších; neboť netoužil on po všem tom pro sebe pouze, ale v mladistvé nezištnosti idealisty pracoval pro blaho všech. pro vznešené cíle lidstva. Pro sebe pouze chtěl, by měl jméno, které platí a poněvadž platí, může prospěti, pomoci bližnímu. Pro svou osobu on mnoho si nežádal, mnoho pro sebe též neočekával, o planý zvuk jména nestál, ba kolikráte raději byl by pohodil hřivnou svou. pohodil nástrojem i prací a utekl někam ze společnosti lidské. kdež by neměl vůbec jména, kdež by byl neznámým všem, kdež by mohl tiše, klidně, nerušeně, nenuceně pracovati, třebas i motykou a rýčem, jen aby zapomněl, nevěděl, neviděl, neslyšel ničeho o tom planém, marném, bezúčelném, zhoubném zápasu moderní společnosti lidské, v němž všechny lepší snahy hynou, o tom ruchu neutěšeném, nervosním, kterýž neušetřil ani pole literarního. ale všechnu činnost na něm spíše plným proudem zasáhl, a ve vlnách svých tak mnohé již strhané, uštvané, vyhladovělé talenty pochoval. Ale nemohl uniknouti. Jeho mysl idealní vždy ho pudila k návratu, vždy vracel se k práci pro idealy lidstva, vždy hledal znovu v tom moderním boji o život drobet vítězství, trochu uznání. jež mělo mu dáti jméno, jméno pak chléb. O toho sobce! Toť idealem jeho? Ať tedy jen čeká, nemá-li

lepšího idealu! — Tak smál se mu tajemný duch, jenž držíval nad ním zlobnou ruku svou, by nedal mu cíle dojíti, kdykoliv zdálo se, že již se mu trochu blíží. —

Ubohý, mladistvý, nezkušený spisovateli, jenž hodláš v těžké chvíli své psáti k úlevě těžkých chvil lidí nešťastných, ubohých, štvaných a ubíjených, čehož zasluhuješ, než abys byl ubit, hledáš-li též chleba za svou práci, hledáš-li v práci té jisté odměny, bys mohl volněji, bez rušivého vplyvu škručivého žaludku, pracovati pro idealy lidstva, pro nejvyšší snahy jeho, pro jeho útěchu, potěchu a blaho!? Což jiného dnes očekáváš? Proč jsi to sobě záhy nerozmyslil a nehledal zaopatření, postavení všude jinde raději, než ve spisovatelství? Či jsi nevěděl o trnité dráze spisovatelské včas? Na této dráze budeš ubohý spisovateli mladistvý jistě ubit, nemáš-li vytrvalosti železné, trpělivosti pevné jako skála! Co čeká na tebe bojů, v nichž nepřekonáš překážek, leč zapomeneš-li hladu, bídy, urážek, potupy, neuznání; vytrváš-li, nevšímaje si všeho toho a kráčeje za pevným, vytknutým cílem neohroženě, nehledě ni v pravo, ni v levo, ale stále zíraje v před!

Mladistvý náš spisovatel však učinil ještě jednu chybu. První byla, že očekával od spisovatelství svého zaopatření, druhá však osudnější ještě, že dal se hned cestou nejnebezpečnější, drahou nejromantičtější, drahou básnickou. On byl básníkem! O nesmějte se! Což vám při tom směšno? Čím jest vám básník? Snílkem? Nerozumou? Nepraktikem? Člověkem, jenž vyhýbá se a nerozumí skutečnému, vážnému životu a jenž nehodí se proto do něho? —

Ó nikoli! Nebližte mu! Kdo vám ho tak očernil? Jest vám snad směšno, že nemá jména, uznání, že jest mlád, že nemá známostí, jež by mu pomohly ku jménu, jež slušelo by jeho nadání, velkým záměrům, snahám a cílům? Neubližujte mu, neubíjejte ho v jeho poctivosti, v níž vám nejlepšího přeje, k čemuž i nejsnažněji cílí! On chce jen vašemu dobru a blahu největšímu; nemůže-li snah svých hned splniti, sil svých hned rozložiti, v plný pohyb uvésti, šetřte ho; neboť pro vás pracuje, kteříž neznáte těch překážek, jež ho zahrnují, jemu u volném postupu zbraňují! Málo těch, jimž jméno takřka s nebe spadne. Co stojí však obětí spisovatele obyčejně, nevíte. Vězte však, kdyby pro planý zvuk jména obětí těch přinášel, že by nevytrval, překážek nepřekonal! Vězte, že jen vyšší zájmy udržují ho v práci, že jen veliké nadšení pro ony zájmy veliké ho sílí v námaze a svízelích práce! Nemylte se, nebývá mladistvý básník tak naivním, jak naivně, dětinsky se o něm soudívá. Znáť on mnoho a mnohému rozumí, čehož mnohý si ani nevšímá a přece v soudě nad ním zasedá. Tolik, co mnozí činí, též by mohl, snad i lépe a zručněji v mnohém by si vedl; ale má-li svou zvláštní hřivnu, má-liž ji zakopati a jen všeobecnou se spokojiti, kterouž těží všichni? Ne! Jest i on oprávněn svých sil zvláštních užiti. jen žel, že dnes výhradně jich užívati jest po většině a pravidlem nemožno. Žel, že právě jemu největší překážky v cestu se kladou, než najde svému zvláštnímu cíli idealnímu přiměřeného cíle a zaměstnání životního,

by uhájil hmotného svého postavení, bez něhož člověku nelze žíti. Ale práva jeho k činnosti duševní, projevené pérem, toho mu dnes již nikdo nevezme, a toho práva on se již také nevzdá! Nesdílíť on nezdravých, nezralých, nevyspělých, obmezených a nepřirozených názorů o budoucí rovnosti všech ve státě socialním, dle níž by svrhli člověka na stroj, ač proti stroji sami bojují. Každý svou cestou jdi a nikdo ho neruš, pokud jde svou cestou a neruší nikoho! Každému patří jeho! (Komu čest, tomu čest a pastýřovi trouba!) Nechcete-li, by kůň hlídal dům a pes táhal pluh; kočka dávala mléko a kráva chytala myši; nechtějtež ani stejného zaměstnání, stejné práce ode všech, tak různě nadaných a různě uzpůsobených lidí! Buďte rozumnými hospodáři a nepřevracujte řádu, jenž leží v přirozenosti a způsobilosti lidské! Nezáviďte! Máte věru sotva komu! Nepohlížejte nezkušeným, zamženým okem na svět; ale otevřte oči a vizte všechno ve své barvě, podobě, kráse a velikosti! Osvojte si pravdivý názor světový, nechtějtež tápati ve tmách, nelibujte si v pološeru, nevyhledávejte tajemnosti, kdež jest jasno, nebojte se slunka denního, nechtějte noci, máte-li den! Jasný názor světový jest dálnou hvězdou na obzoru snah lidských, celku i jedince; k té má snaha a oko všech směřovati a pohlížeti, a tak zmizí pomalu snaha temná nevědomí a lží, jež kol se stele! Milujte pravdu, hlaste se k ní slovem i skutkem, pomáhejte jí, by zvítězila v lidstvu i v každém srdci, aby druh veřejného mínění i duch všech šel správnou cestou pravdy k životu! Neubíjejte tedy, ale pomáhejte každému, kdo dovede pérem vládnouti, aby jím vládl a pracoval pro zájmy nejvyšší, aby ho užil k cílům nejvznešenějším, nejšlechetnějším a nejsvětějším! —

Tak dumával a rozjímával mladistvý básník-spisovatel, jemuž nedostačoval ten obmezený cíl práce pouze tělesné pro pouhý život tělesný; práce, kterouž ctil; ale od níž i žádal, aby ctila práci ducha, jenž vládne nad tělem. K tomuto heslu pak dospěl a trvá při něm:

Práce těla budiž ctěna,
práci ducha podřízena!
Hřivny ducha, hřivny páže,
rozum moudře užít káže.

Toho přesvědčení mnohým bojem tělesným i duševním pracně se dodělal; neboť nemálo od mládí vždy zajímala ho otázka světová, běžně tak nespravedlivě řešívaná, jakou cenu má která práce?

Sedlákovi býval a namnoze jest úředník darmožroutem. Kdo pánem, ten nic nedělá! — Podobné úsudky snad kdys a někde poněkud oprávněny, nespravedlivě pronášeny všeobecně, měly by již dnes každému býti překonaným stanoviskem; neboť jest to meč, jenž roztíná práci těla od práce ducha, znamení boje, jímž krvácejí bojovníci práce tělesné i duševní. Meč ten dávno již měl býti zlomen, ale kolik nadšených, velikých duchů pořezalo se jím, když chtěli provésti své úmysly nejvznešenější, ba kolik docela jím zahynulo!

Nejistotu onu tedy mladistvý básník již překonal a stanul tu pevně na skále, s níž rozhlížel se dále, očekávaje příznivého vánku, jenž dovedl by nadšený hlas jeho přesvědčení k vděčnému uchu, ku

chápavému duchu. Ale ten vánek dlouho nepřicházel, a zdálo-li se, že již již jde, náhle zase utišilo se ovzduší v tajemném neklidu, plném nejistoty, zda platno co nadšení jednotlivcovo v té nekonečné mase nepřehledného, nevzrušeného moře lidstva.

Mocným hlaholem hlaholil hlas vzrušené bytosti básníkovy s povznešené skály ku stranám světovým. Ale tu zanikal nadšený hlahol v tmavé hloubi lesa černého, tu rozrážel se o tvrdou stěnu strmé skály, tam zanikal v dálné písčité půdě vyprahlé pouště, onde ztrácel se v bujaré trávě lučin a v bohatých klasech polních i v hustém, drobném křoví. A neletěl tu ptáček, jenž slyšel by touhu a nadšení básníkovo a donesl je ke sluchu lidskému, aniž mráček, obláček bílý plynul ke příbytkům lidským, by vykouzlil v různých tvarech svých obrazů různé ty naděje a touhy básníkovy a naklonil sluch lidský těm jeho nadšeným, vzdáleným, vysokým, vznešeným tužbám. A tak dlíval v samotě a srdce ho bolelo, že nemohlo neb nechtělo ucho lidské slyšeti jeho zpěvu, jenž toužil jen do srdce útěchu líti!

O tom on vždycky nadšeně sníval;
a proto celý nešťasten býval,
v obavě, že by sobě jen zpíval.

On chtěl básniti pro lidi, a proto chtěl, by básně jeho našly přístupu k srdcím lidským; aby byly tištěny, čteny, oceněny, aby působily, aby nebyly darmo psány, procítěny, promyšleny! Ale ubožák neznal nevděčného světa, jenž nestál o jeho idealy, nevšímal si jeho snah a pohrdal jeho prací a duše jeho plnila se temným stínem trapné nejistoty, zda platno co nadšení jednotlivcovo v té nekonečné mase nepřehledného, nevzrušeného moře lidstva?! — Ale nezvítězil nad ním zlý duch pochyb o bezúčelnosti, marnosti práce jednotlivcovy v moři lidstva; byla to jen přechodná doba duševní stísněnosti, těžká chvíle pokušení, kteréž bylo zapuzeno.

Ano, on konečně šťastně přemohl ono pokušení, ale bohužel, alespoň na chvíli, na čas váhal v boji, oddávaje se těm trudným myšlenkám, upadaje v pochyby, jež oslabovaly vůli jeho, jeho rozhodnost, vytrvalost, nadšení, jež trávily jeho energii tak, že upadal v jakousi duševní nečinnost, klesal a malátněl tělem i duchem a byl by za chvíli ztratil, čeho dlouhou dobou byl nastrádal, kdyby nebyl se ještě v čas vybavil z oné zmalátnělosti, z tenat duševního zoufalství, jež se ho zmocňovalo a hrozilo oprávněnými obavami, že v něm s básníkem nadšencem uhyne i člověk lidumil; neboť měl li přestati býti básníkem, musil on ztratiti i všechen zájem pro lidstvo; jinak nebylo u něho možno. A nebylo by divu bývalo, kdyby se bylo tak stalo.

Ubožák, jenž neznal těch spádův a cest, jež prodělati třeba básníku, než octne se u cíle, kdyby vše záhy byl jen tušil, sotva by ho byl strhl onen proud nadšení, v němž konečně tolik idealův a talentův utone, sotva byl by chtěl hledati klasů k výživě na poli papírovém; neboť sotva bylo by zvítězilo jeho nadšení nad pocitem z tolika, často tak nespravedlivých, překážek. Ale již stál na bojišti,

již nebylo lze čestně zbraně odložiti a utéci. K tomu pak příliš byl vážným, než aby se zasmál svému útěku a na dále jen a jen sobě se věnoval, jen pro sebe pracoval Toho všeho nemohl svou povahou a svým vychováním — bylo mu setrvati a vytrvati.

Šťasten, komu přáno pěstovati krásná umění jako vedlejší sport prázdných chvil, jemuž netřeba konečně obávati se škody hmotné, nelze-li mu pro podlé a nespravedlivé často překážky dlouho kýženého dospěti cíle! Nejvíce bolí, sklamán-li člověk v zámyslech svých nejšlechetnějších, neuznán-li od těch, pro něž celým srdcem i rukou chtěl pracovati. Pro básníka, jenž maje nadání, rád by jím těžil, zdokonaloval se, výše a dále spěl, není větší rány, než nemůže-li básní svých před čtoucí obecenstvo dostati, jež schopno jest a poctivo, by spravedlivě posoudilo díla jeho a tak mu pomáhalo a usnadňovalo, by měřil svých sil, poznával sebe i svůj pravý směr a obor, své osobité nadání — by se našel.

Co se otiskne různého smetí literarního, a mnohý skutečný talent pro nejrůznější příčiny nemá příležitosti, by se osvědčil. Sotva kterému mladému spisovateli lze samostatně práce své vydati a časopisů, jež by pěstily poesii, není dostatek, poněvadž není dostatek zájmu pro poesii a bez zájmu není podpory. Stávajících pak listů nelze vždy mladému spisovateli stopovati, aniž přehlednouti, je-li vzdálen střediska ruchu literarního. Pak vládne tu jakási šablonovitost a schází zavdy nestrannosti v redakcích, kdež není někdy ani potřebných schopností a vzdělání, aby spravedlivě oceněny byly práce básnické. Hlavní pak věc, že není dostatek zájmů pro básnictví, pro snahy idealní, že místo pro básně v časopisech příliš jest vymezeno a užívá se tím více ještě různým směrem jejich. Dosti nespravedlnosti pácháno tu pak buď z neporozumění, buď úmyslně. Již sama látka prací básnických vyžaduje zmocněné činnosti duševní a není-li čtenář schopen sledovati básníka v říši jeho idealů, zůstává daleko za cílem snah jeho a všímá si nanejvýše nepatrných titěrností básnických. Ale zevnějších příčin neúspěchu básnictví zajisté jest převaha. Nemálo též poškozují zájem pro literaturu moderní anarchismus a revoluce literarní. Pomálu zatemňuje se pravý názor o podstatě básnictví a v labyrintě různých protiv a hesel, netříbí se bohužel, jak stává se po bouři v přírodě, kdež bouře čistí vzduch, netříbí se pravý vkus a smysl pro básnictví, ale roste jen zmatek a ve zmatku tom ovládá veřejné mínění moda, samovolný to úsudek lidí nesamostatných, rozhledu nepatrného, subjektivních, u nichž rozhoduje nálada, libůstka, předpojatost. Nad literaturou zavdy rozhodují kruhy neliterarní, a toť chybou základní. Mladý spisovatel s velkými obtížemi domůže se dnes práva a hlasu v literatuře, nemá li k tomu dostatek pomůcek a prostředkův odjinud, než z činnosti literarní, a proto dnes každý spisovatel, jenž zdárně chce působiti, ať zajistí si existenci jiným předně zaměstnáním, by nebyl vázán na své péro a neodvisle mohl pracovati na poli literarním. Dnes péro spisovatele nevyživí, leč výjimkou!

Proto byl i mladý básník-spisovatel ve své naději nemilosrdně sklamán, očekávaje jména i zaopatření od literatury. Ale třebas ještě jména brzy byl by se domohl, — existence stěží. Ale existenční stísněnost spíše zhoubně působila na ducha i činnost jeho a trvalo dlouho než vymanil se z těch trudných myšlenek, než trpkou zkušeností se mu vyjasnilo, a on sleviv poněkud ze svého nevytříbeného a nevyhraněného posud idealismu, dospěl zdravého názoru životního. Nezabíral si již tak v zápase životním stržených ran, poklesly duch jeho pookřál a mysl počala neohrožený boj o zajištění budoucnosti ve slušném postavení životním, jehož pro ochablost v nepřízni formalit a sobecky přepjatě sešněrovaného společenského života dosti dlouho nemohl se domoci. Ale duch jeho nepoddal se již farizejskému ubíjení literou, trpěl a strádal tiše, pomýšleje a ohlížeje se všude po pomoci, až třebas na troskách svých záměrů došel cíle jistého; ale neočekával již, že vytrhne ho literarní honorář.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XII. 1895. Číslo 12.

Jacinto Verdaguer,
katalanský kněz a básník.

Studie *P. S. Boušky*. (O.)

Kniha „Idyly a zpěvy mystické“ zasloužila by vskutku sama hlubšího a širšího rozboru, tak závažné je to dílo v básnických spisech Verdaguerových a v celé literatuře španělského poloostrova vůbec. Ale místa se nám nedostává, abychom po zásluze o všech pracích básníkových promluvili. Proto zmíním se krátce jen o význačnějších stránkách knihy. Mystické idyly jsou vskutku specialitou Verdaguerovou. Prosáknut poesií „Velepísně Šalomounovy“ užívá často básník obrazu lásky jinocha a dívky, aby vylíčil mystický poměr Kristův k církvi, nebo k jednotlivým světicím, jako jsou: sv. Teresie, sv. Kateřina, sv. Cecilie, sv. Gertruda atd. Smyslný žár poesie milostné taje zde v posvátné kouzlo nevýslovné něhy. Zde ukazuje se přímo býti žákem sv. Jana z kříže a sv. Teresie. Uvedu jediný příklad:

Santa Terezia de Jesús.

A postavil před rájem rozkoše
cherubíny a meč plamenný.
Genes. III.

Ode trůnu svojí slávy
dobrý Ježíš tebe zřel,
když tvůj, mučednice lásky,
cit pro něho měřiti chtěl.
Aby smrt tvá byla sladší,
kázal: Serafín již spěl,
jemným šípem ňadra tvoje
klíčem zlatým otevřel.
Dobrý Ježíš sešel dolů
jako v zahradu svou král,
s nevěstou svou láskyplně
dnem i nocí hodoval;
a takto k ní zahovoří:
„Lásko, jak bych tebe zval?“
„Nejlíp se mi líbí jméno:
Terezie Ježíše.“
„Zvu se Ježíš Terezie,
pros a máš to nejspíše“
„Lásku k tobě, Jesu, lásku,
trpět pro tebe neb mřít.“
„Kdyby nebylo zde nebe,
chtěl bych je zde utvořit.“
„Jesu, máš-li svoje nebe,
jiné vlož mi do prsou.“
„Chceš-li, abych nebe stvořil,
toto poslyš, vůli mou:
nepromluv mi více s lidmi,
leda s anděly a mnou.“ —
Terezino srdce sličné
v ráj se potom rozvije,
vonné prameny tam tekou,
kvetou růže, lilije;
růží patery jsou rány,
zdroj se bokem vylije,
a On života je stromem
s plodem zlatým uprostřed.
Ty, jenž opatruješ bránu,
Serafíne, přestaň hned,
v srdce, které Bůh sám ranil,
nevypouštěj střely let.
Bdí-li On u rajské brány,
nemůže tam spáti had;
Serafe, svým šípem zlatým
pojď má ňadra probodat.

K těmto idylám druží se mohutné hymny, plné apokalyptických vidin a horoucí lásky ku Spasiteli. Řeč plná obrazů, fantasie nevyčerpatelná, těkající z obrazu k jinému ještě živějšímu a zvláštní něha milujícího srdce, prostého, vinoucího se ku svému Bohu s jakousi dětsky poetickou naivností, jsou přední zdobou těchto hymnických zpěvů na lásku, Boha, hvězdy, kříž atd.

Nejvyššího vzletu snad nalezla musa Verdaguerova v odě: „Kdož jako Bůh?“, věnované katolické mládeži barcelonské. Takových čísel je ve světové poesii vůbec málo.

Mnohá čísla plná mystického snění a žáru lásky svaté vyrovnají se nejlepším věcem Jacopona da Todi. Plny zvláštního kouzla jsou drobné popěvky, vzdechy, meditace, často z Písně písní vzaté a roztroušené knihou.

Celá kniha je obsahu velice rozmanitého. Nalézáme zde také něžnou báseň psanou na lodi na oceanu po pohřbu děcka, které zemřelo nedlouho po narození. Je zde báseň řezbáři marianské sochy montserratské, báseň, když odjížděl z Cadizu r. 1876., drobné legendy a písně atd. Některé ukázky z knihy této nalezne čtenář v různých nedělních přílohách „Čecha“ a v měsíčníku „Vlast.“ Zaslouženou chválu vzdal této knize i jesuita Alex. Baumgartner v časopise „Stimmen aus Maria-Laach,“ přeloživ tam i několik drobných ukázek. (Pokud vím, nemají Němci z Verdaguera víc než malou knížečku „Catalanische Lieder von J. Verdaguer.“ Deutsch von Clara Commer, Münster 1891 a ukázky v J. Fastenrathově anthologii: Catal. Troubadoure der Gegenwart.) Španělský překlad „Idyl a zpěvů mystických“ vydal r. 1879. Don José Maria Carulla, redaktor časopisu „La Civilizacion.“ Zachoval sice formu originalu, ale překlad je velice volný a povrchní.

B) Písně Montserratské jsou prvním holdem, který vzdal Verdaguer národní svatyni katalanské. Jest to sbírka 21 písní, nejvíce v duchu národním komponovaných, ale tak mistrně, že ihned se ujaly, a když je byl D. Luis Ginestá uvedl v hudbu, rozšířily se po celé zemi. Prodávají se také na hrubém papíře jednotlivě, a jsou v nesčíslném množství rozšířeny. Jsou to zvláštní písně marianské, které se od našich českých valně liší. Ohnivá a smyslná povaha jihu lne k lidské stránce Bohorodičky více než chladnější povaha seveřanů, kteří s větší ostýchavostí se blíží Bohu a jeho panenské Matce. Ve sbírce Verdaguerově jsou písně hvězdy, písně poutníka, hochů školáků, andělů, poustevníků montserratských, pozdravení mnichů, píseň námořníků atd. Zde ukázka:

Píseň básníka.

Byl bílý prý a plavý
ten Montserratu květ,
jak sníh a mráz byl bílý,
jak zlato plavý hned:
mé celé žití,
jak zlato plavý hned,
mé lásky svět.

Ty andělů jsi kněžna,
máš sestry květin vzhled,
Bůh zve tě svojí dcerou
a Matkou hříšný ret:
mé celé žití,
a Matkou hříšný ret,
mé lásky svět!

Ji korunují hvězdy,
jas bílý kolem zkvet',
ji slunce celou šatí,
pod nohou měsíc zbled',
mé celé žití.
pod nohou měsíc zbled',
mé lásky svět!

Tak byla bílá, bílá
jak na Canigu led,
však osmáhlo jí líce,
jak ovce pásla hned,
mé celé žití,
jak ovce pásla hned,
mé lásky svět.

Pastýřko moje snědá,
jež každý živíš květ,
s jehňátky, ovečkami
i mě chraň naposled,
mé celé žití,
i mě chraň naposled;
mé lásky svět!

U tvojich nohou věsím
svou harfu za obět,
když lepší dáš mi v nebi,
líp bude zpěv můj pět:
mé celé žití,
líp bude zpěv můj pět;
mé lásky svět!

C) Legenda Montserratská byla o tisícileté slavnosti na Montserratě vyznamenána zlatou kytarou. Je to epická báseň o třinácti odděleních. věnovaná kardinalu Angelu Bianchimu.

Skrz Vaše ruce svaté
mně kdysi zlatou loutnu v Montserratu
dal Snědé Paní dvůr,
zpěv tento Vám-li dávám tentokráte,
jej bojím se dát Marii za odplatu,
já chudý její trubadur.

Verdaguer nevytvořil nové dílo básnické. ale použil mistrným způsobem známé legendy katalanské o Panně Marii Montserratské.

Na vrcholcích Montserratu,
aby nebesům byl blíž.
sedm roků po andělsku
nábožný žil valenčan.
Žil tam v sluji polokryté
snětmi jilmu hustými,
jen když viděl nebes hvězdy,
za noci když usínal,
a za těmi hvězdičkami
Lásku svojich lásky snů.
Za lůžko měl zemi tvrdou,
za podušku tvrdý tes,
ba i když si k spánku lehá,
srdce jeho neusne.
Jitřenka když ráno vstává,
zří jej klečet na zemi,
k'ekátko mu břevno tvoří,
oltář boží stvoření.
K Bohu výšin oroduje
za zbožné i hříšníky,
za ty, kteří v život přijdou,
za ty, kteří na smrt jdou,
za křesťany a za Maury,
za ptáčky i za květy.

Tohoto svatého poustevníka Joana Garí chce ďábel svésti a vymyslí si na něho vtipnou lest. V Barceloně žije dcera hraběte Jofreho Pelóse Riquilda, vynikajíc neobyčejnou krásou; tuto posedne ďábel, aby skrze ni svedl Garího.

Který mnich má kázat dnes
ve svatyni byzantinské,
jež je plna, plnička
a kam lid se proudy valí?
Svatý mnich prý, říkají,
ale nyní nekáže víc,
vyhání však duchy zlé
z Riquildy, jež ďáblem jata,
Barcelony luzný květ,
dědička to Katalonů.
Bědná dcero Pelóse!
kdo tě zřel tak plnou žití,
kdyby nyní tebe zřel,
za jinou by pokládal tě.
Usednuvši u lůžka
bílou sukni oblékala
ještě toto ráno dnes;
přes tu sukni vzala pak
hedvábné si roucho nové,
jako nebe hvězdnaté
skvosty jež se mihotalo.
Obklopena služkami,
rychle myje se a češe,
voda sedm vůní má,
hřeben ze sloně a stříbra,
ze zlata jest její vlas,

upředen u klenotníka.
Ze zahrady kozí list,
jedině by podíval se,
po zdi nahoru se plíží,
žaluzii objímá.
Vlétají a vylétají
hrdličky, jež hnízdí tam,
zpěvem, křídel tepotem
rozveselí ranní čas.
Nejsou však to vlaštovky jen,
ptáčci, již k ní létají,
černý pták tam nyní vlétl,
zlá jest jeho společnost!
Kosa peří má a zobák,
jako úhoř veklouznul.
Jen, by do ucha ji ťuknul,
ku dívce se přiblížil;
poskvrnil jí srdce dechem
a zlé sny jí našeptal.
Ona, zavírajíc oči
nežehná se, jak má zvyk,
místo modlitby ku Panně,
která visí nad lůžkem,
jde se dívat v zrcadlo,
v němž se vidí velmi krásnou.
V zrcadle se pozorujíc
žádá zdoby, klenoty.
Náhrdelník vidí zlatý,
plný drahých kamenů,
by jej na šíj pověsila,
sňala křížek svěcený.
Sotva, že však sňala křížek,
po koberci válí se.
Tváře její náhle zbledly,
všecky vlasy ježí se,
její rety zlobou vyjí,
zraky plamy metají.
Hraběnka se do křiku dá:
„Co pak je ti, dcero má?“
Odpovídá lékař žid,
nejstarší, jenž byl tu v městě:
„Nemoc, již má Riquilda,
lékařové nevyhojí,
neboť ďábla v těle má.“
Ježíš, Maria, pomozte nám!
jak to matka uslyší,
padá na zem jako mrtvá.
Pláčou pážata i služky,
děti pláčou, naříkají,
pláčou šedí vojáci,
bohaté tu slzy roní,
pod železným krunýřem
srdce tluče milující.
Do chrámu ji nesou hned,
ku sloupu ji přivazují,
ku sloupu mramorovému
před oltářem ve kryptě.
Na oltářní zlaté stěně
svatá Eulalie plá
ve středu svých katanů,
jako růže mezi trny:
zlatou nese čelenku,
bílé ostatky u nohou,
které právě nalezly se
blíže Svaté Marie
mezi moře perlami,
mezi květy na břehu.
Její tvář je lilje bílá,
ověnčená jasem nebe,
její oči, ráje zář,
upřeny jsou na Riquildu.
Oděn v chorový svůj šat,
starý mnich ji zažehnává:
v jedné ruce kropáč má,
kropě vodou svěcenou,
v druhé svatou knihu má
epištol a evandělií.
Při každém pak slovu čteném
znovu pannu zažehnává,
a čím více zažehnává,
nemoci jí přibývá.
Jasné čelo zachmuří se,
z očí jiskry tryskají,
z jejích rtíků holubičích
sliny, zápach síry jdou.
A při každém tlaku svazů
sloup se zdá již kolísati,
a při každém jejím skřeku
veškerý lid chvěje se.
Necouvl však starý mnich.
Celé peklo vyzve v boj,
Riquildy šíj obtočí pak
štolou barvy fialové,
zvolá hlasem hromovým
na ducha, jenž posedl ji:
„V jménu svého Stvořitele
vyjdi, pekel potvoro,
dlouho przníl jsi chrám jeho,
dlouho jeho vinici;
v Africe je hadů dosti,
nejhorší buď bytem tvým;
jdi tam v jménu Ježíšově,
Ježíše a Marie!“ —
Ďábel nemůž' odpírati,
hlasem mluví strašlivým:
„Nepustím ji, mnichu, ne,
já jí více neopustím.
Nikdy z ní já nevyjdu,
dokud neřekne mně Garí,
devět dní se modle, nocí,
sám u nohou Riquildy.“ —
Sotva slyšel tato slova,
hrabě Jofre zavzdychnul;
musí jíti na Montserrat,
aby léku hledal tam,
kdyby věděl, co tam najde,

ještě víc by zavzdychnul.
Svatá Eulalie ví to,
neb je Boží nevěsta,
a při těchto slovech ďábla
zachmuřila svoji líc. —
(IV. zpěv.)

Následující část legendy připomíná pokušení sv. Antonína na poušti. Hrabě přivede Garímu svou dceru a zanechá ji v poustevně, aby se s ní po devět dní a nocí modlil. Ale Riquilda „jest krásná jako serafín“ a ďábel neustále svádí ubohého kajicníka ku hříchu. Jeho modlitba není nic platna, neboť srdce jest nemocno; Garí podlehne ďáblu.

Krásný anděle čistoty,
který v světa zahradách
ve dne lilije zaléváš,
jež's tam v noci nasázel,
nehledej jich v tomto houští,
až sem ráno sestoupíš,
bouře noční zlámala je
sotva zpola rozpuklá. —

Garí po hříchu si zoufá, zpovídá se jinému poustevníku, v nějž se ďábel změnil, ten mu radí, aby zabil dívku a zakopal ji. Dá mu nůž a s ním zločin provede. Garí vystřízliví a činí hrozné pokání. Svatý Otec v Římě rozhodl:

Když jsi jako zvíře hřešil,
budeš chodit jako zvíře,
ve dne v slunce úpalu,
v noci pode širým nebem,
nepozvednuv k nebi zrak,
živ jsa kořínky a travou.

Hrabě Jofre odpustí velikému kajicníku, když se mu narodí nová dceruška. Na Montserratu nalezen byl obraz Bohorodičky od pastýřů a s velkou slávou odnesen a ctěn v celé zemi. Riquilda nalezena živa, vzkřísena Pannou Marií. Spala dlouho v hrobě svém, majíc vidění budoucí veliké slávy Montserratu. Na přání Panny vystavěn na hoře klášter benediktinek, Riquilda jest abatyší.

Z Monistrolu jeden mnich
přijde vám tam sloužit mši,
pakli anděl nebeský
nesestoupí, by mu sloužil,
učiní to Joan Garí
sestoupiv z poustevny své. —

Legenda končí líčením zkázy Montserratu po devíti stech letech.

Báseň psána místy různým rozměrem, nejnádhernější a kritikou španělskou slavené místo opěvá nalezení montserratské Madonny.

D) „Almužna“ jest sbírka drobných, většinou epických básní různé ceny, které básník sebral a vydal na prospěch zemětřesením postižených obyvatel Andalusie. V úvodním dopise k biskupu barcelonskému praví, že chce též přispěti almužnou: quod autem habeo, hoc tibi do.

Některá čísla této sbírky jsou proslavená a často jsou překládána.

Dojemné jest „Proč zpívají matky?“ Manžel leží nemocen na zemi, vše je prodáno pro krutou nouzi,

ale matka trpící
jako ptáče z jara zpívá.

Krásnou píseň zazvučí
o princi a jeho kojné,
malé děcko v náručí
směje se skrz slzy hojné. — — —

Manžel umírající se diví:

A ty zpíváš? Chudáčku!
Přejde bol, když uslyší tě?
Proč pak zpíváš, miláčku?
— By nám neplakalo dítě.

„Slepec z Alhamy“ všecko ztratil, příbuzné i majetek. Jen kytara mu zbyla.

— Ona vzlykajíc
v pláč mu odpovídá,
v jejím vzlykotu
svoje drahé vídá
slepec z Alhamy,
ty, jež v srdci hlídá.

Krásná elegie „Smrt slavíkova“ známa je i českému čtenáři. „Smrt zpěváka“ opěvá hocha, který na Montserratu zpíval atd. O „Lásce mateřské“ jsem se již dříve zmínil, zde ji podávám v novém, přesném překladě. Zajímavo bude srovnati toto pojetí Bartrino, které Verdaguer zbásnil s novou variací p. K. D. Lutinova v „Sedmikrásách.“

Láska mateřská.

Syn bídný k bídné dívce toho světa
děl ráno kdys:
„Ty mého nebe hvězdo zlatokvětá,
co chtěla bys?

Mám přinést tobě poklad z otce domu?
Co žádáš, rci!
Mám přinést šperky matky své ti k tomu?“ . . .
— „Z ní srdce chci!“

A bídný syn ji nalezl, jak spala
nic netušíc,
sen sladký dnem i nocí přemítala,
o synu sníc.

Jí proklál ňadra, rval, jak chtěla milá,
to srdce ven,
to srdce žilo, holubice bílá,
vždy láskou jen!

Jak zlatou lampu nes' je ve pravici,
je cítě bít.
Co cítíš, matky srdce bolestící?
Jen lásky cit.

A k milce v běhu šíleném se řítě,
u dveří pad',
a sladkým hlasem srdce vzdechlo: „Dítě,
máš bolest snad?“ —

Známa je báseň na smrt Dona Ant. Lópeza. Mohutný je sonet „Nevděk."

E) „Lo Somni de Sant Joan." O básni té šířiti se nebudu, ježto je čtenářům přístupna v našem překladě (Sborník svět. poesie) a v listě tomto o něm již p. Blokša referoval. Zajímavo však jest, jak se o této básni Verdaguerově vyslovily kritické hlasy našich listů. Kdežto pan Arnošt Procházka v „Lit. Listech" (A—a; Arzka) báseň naprosto a rozhodně odsoudil jako bezcennou a jako důvod citoval nejslabší snad číslo, drobotinu o sv. Dominiku, jeho spoluzakladatel „Moderní Revue," s nímž jako Castor a Pollux v kritice veřejně vystupují, pan Jiří Karásek, psal o Snu sv. Jana v „Nivě" (1894 čís. 24) způsobem tak nadšeným, že snad nikde ještě mystická poesie Verdaguerova oceněna nebyla, jako tam. Zde některé doklady: „Sen sv. Jana nazval bych nejraději knihou vznícené lásky k srdci Ježíšovu. V cyklu básní, jichž celek tvoří sen sv. Jana, opojeného krví Páně a spícího na prsou svého Mistra, vyvstávají v neurčitých a jako na tajemný pokyn rozvířených a rozprášených par zašlých a zapadlých minulostí, veliké stíny světců a světic vzhořevších láskou ke Kristu. Veliká vise. veliký sen sláv všech století Církve. Přehlídka armad, jež jí vybojovaly vítězství. Z nesmělých počátečných akkordů, z bázlivých rythmů, jdoucích nocí Církve, kde svítí v bílé unylosti úplňkové luny svatá Panna, směleji a odvážlivěji, v jisté již výbojnosti, vyvolávají a zaznívají táhlé a sesílené tony nadějí v blížící se zoru, jež přecházejí při východu slunce v tvrdé a čisté, jako zvučící kov slavnostních zvonů výzevné a radostné údery, v jásavé a hřmící akkordy mohutných strof hymny „Apokalypsy," v jasné vise zázračných krás nového Jerusalema, kde básník šťastně a plně adoptuje nádherné descripce zjevení sv. Jana kapitoly XXI.

Je přirozeno, že v tomto postupu, v tomto plánu architektonicky přesně vypočtené stavby básně bylo nutno užiti leckde slabšího, stlumenějšího tonu, že bylo nutno méně a opatrněji a skoupěji nanésti jasných barev na temný podklad celku: stěny chrámové musily býti setmělé a ponuré, aby v nich tím živěji, tím ostřeji rozjásaly se a rozhýřily nádherné barvy malovaných oken, portréty světců a světic, jež vysnil básník. Ale tam, kde nebylo nutno splynule, neurčitě a jako vzdáleně odstínovati, tam, kde básník mohl ukázati celé své umění, tam napsal čísla jako je „Maria," jako je „Sv. Ambrož" a „Sv. František," tam stylisoval šťastné a blýštivou rosou svěží verše, jako je „Dante," tu čistou, bílou růži, založenou s pietou za listy Dantova „Ráje."

„Tak tedy v tvaru čisté, bílé Růže
mým zjevila se očím sláva svatá,
jak čistotou jen, láskou dýchat může.
Z tisíce listů soustředných je sváta,
na každém pěje duše, lásky druže,
na zlaté lyře struna rozepjatá."

A zde básník nalezl také tak jemné a vybrané tony, jako „Sv. Gertruda“ a zvlášť ta překrásná „Sv. Mathilda,“ která má celý náš údiv, a jež zdá se býti jako setkána ze sladkých dechů masti vylité Magdalenou z úbělové vásy na nohy Kristovy.“ Kritik potom přirovná číslo to k nejlepším básním světové poesie toho druhu. Vážná jsou slova, kterými oceňuje celou báseň: „Ve ‚Snu sv. Jana‘ je to mohutná, bolestná intensivnost, nejextremnější vypjetí a vzrušení, jež nedá knize sežloutnouti a setlíti na policích a v knihovnách nejblíže příštího pokolení, jež stále bude nutit, aby se duch ve svátečních svých chvílích vracel k této podivuhodné skladbě, kde to kypí a vře, tryská a pění zrovna s živelní silou, v dravém požáru vznícené lásky k Srdci Ježíšovu, v němž praská a láme se a stravuje bázeň a nechut sklíčené mysli, kalná špína a bázlivost života, hořkost a protivnost všedních útrap, v mohutnou apotheosu přecházejíc, v mohutnou hymnu k Ježíši a Jeho svrchované lásce.“ —

Dovedla-li tedy báseň Verdaguerova nadchnouti kritika laika, spisovatele výlučně moderního, stojícího na kraji levého šiku nynějšího duchového hnutí literarního, k takovéto kritice, jež je opravdovou básní, pak zajisté nemůže býti „Sen sv. Jana“ bez ceny.[1])

F) „Cántichs“ jest sbírka písní duchovních pro lid určených. „Písně Montserratské“ jsou umělejší, tyto prostší, lidovější. Jsou to písně vánoční, postní, větší báseň o Umučení Pána našeho Ježíše Krista, vydaná také v malé brožurce zvlášť, písně velikonoční, zvláště řada zdařilých písní marianských. Všecky umí lid katalanský z paměti. Nebylo by to i u nás vděčnou prací básníků katolických, složiti vskutku básnické, pravou zbožností prodchnuté písně, lidu přístupné a přece umělecky cenné? Na Moravě učiněn počátek, vydána Poutní kniha, v níž staré písně dobré opraveny. Kdo si všiml trochu jen různých písní ku křížové cestě, aneb i písní ve zpěvnících, užasne, jaké často nesmysly, jaké slátaniny lid náš zpívá, zapomínaje na cenné, básnické zpěvy starých kancionalů našich, jimiž můžeme se pochlubiti i před cizinou. O nápěvech ani nemluvím. Zde jest ještě veliké pole k práci, namáhavé sice, ale vděčné. Mladá generace básnická po důkladném studiu našich starých kancionalů a lidových písní duchovních mohla by si zde dobyti mnoho zasloužených vavřínů.

---

[1]) Nepolemisuji tedy, jen konstatuji. Je to konečně dnes v táboře moderny zjev nezřídký, že jeden z nich pronese slovo: toto je umělec, pro něho žádám věnec, a druhý o témž autoru píše: není umělcem, je všecko, jen ne umělec. Dnes je to černé jako noc, zítra bílé jako slunce v poledni. K čemu tedy často ten úžasný pathos, to absolutní sebevědomí při soudu tak subjektivním? Odkud tyto kontrasty v oči bijící? Zdá se mi to jako dětská závist, dětské spory o přednost: kdo z nás je větší kritik? X řekl, že toto dílo je nanejvýš umělecké! Jak X to řekl? To musím hned sednouti a dokázati v jiném listě, že je to dílo beze všeho umění psané. A co si má čtenář potom o obou kriticích mysliti? Kdo chce illustraci k tomu, srovnej si ku př. posudky o p. F. X. Svobodovi a pí. R. Svobodové jindy a nyní, čti „Lit. Listy“ a „Rozhledy.“

G) V roztomilé úpravě vydal Verdaguer trilogii legend a písní, týkajících se dětství Ježíšova. (Barcelona, Llibrera a Bastinos, Pelayo, 52.) Trilogie nevyšla v chronologickém pořádku.

„Nazareth“ (1890) vypravuje v řadě romancí a legend různé zázračné události z mládí Ježíškova v Nazaretě. Básník použil zde hlavně národních pověstí a zkazek katalanských, tradic starokřesťanských, jejichž pravdivosti sice Církev nezaručuje, které však něhou svojí, zbožností a zvláště cenou básnickou vynikají. Kdo zná starofrancouzské a provençalské vánoční písně, jakož i jim podobné koledy španělské, ví, co drahocenného materialu poetického v nich uloženo.

„Bethlem“ (1891) je 2. číslo cyklu „Jesus Infant.“ Básně ty opěvují zvěstování narození Páně, pastýřské zpěvy u jeslí, Vánoce, píseň slavíka u jeslí, svaté jméno Ježíš, písně P. Marie, předtuchy umučení, některé legendy betlemské atd.

Knihou „La Fugida a Egipte“ (1893) končí cyklus. Básník přebývaje delší dobu v klášteře Sta María de la Gleva u města Vichu, použil krásných maleb, jimiž svatyně ta vyzdobena, k písním této knihy. Jsou tu mnohé legendy, jak jsem jich také sám použil ve své legendě o Dismovi, čerpaje ovšem stejně, jako Verdaguer ze zjevení ctih. Kat. Emmerich. Básník použil i místních tradic koptických na své cestě do Egypta. Celá trilogie patří k nejlepšímu, co Musa básníkova vytvořila.

H) „Roser de tot l'any“ (Celoroční růženec) jest originelní kniha. Básník sám ji nazval svým denníkem, kam zbožné myšlenky své zapisoval. Přirovnal bych knihu tu k mapě malířově, kam skizzy své, rychlé, letem nakreslené myšlenky ukládá, které však právě pro tu bezprostřednost inspirace, pro tu intimnost, s jakou dávají nám nazírati do umělcova nitra, mají pro nás tím větší zajímavost. Amateuři umění shánějí se nejvíce po takovýchto skizzách a draze je kupují.

Celoroční růženec je skutečný denník, nebo zaznamenává den po dni od Nového roku do posledního prosince básnické myšlenky kněze a pěvce. Kniha se rozděluje na 12 měsíců. Na jednotlivé dny připadá po jedné, dvou, i více slohách, v něž se vykrystalisovaly zbožné sentence básníkovy. Místa vážou se plně na církevní den, na nějaký svátek, tam jest to stručná meditace na nějaký verš z písma, na místo v breviáři, na výrok některého světce, který ku glosse té motto tvoří; často vzaty jsou tu myšlenky ze zamilovaného mystika básníkova: Ramona Lulla. Zde malé ukázky:

17. ledna.

Summus omnium
imus est omnium.
Sv. Bernard.

Jak je velké malým být!
Vždyť Bůh z nejvyššího ráje
do chudého sstoupil stáje,
tak nás chtěje poučit.
Jak je velké malým být! —

20. ledna.

O jméno Jesu, jméno Spasitele,
jak do dřeva tě vryli nahoru,
kéž mohu vrýt tě v každé srdce směle,
ať z masa jest, ať třeba z mramoru!

20. máje.

Panně Marii.

Ty jsi ona Země Svatá,
vavřínův a lilijí,
bez pomoci lidské v ráz
zrodilas
něžný, zlatistý ten klas,
Svatou Eucharistii.

9. září.

Jméno Maria.

Abych vyšil jméno tvé
zde na svůj prapor,
Matko mého Ježíše,
dej své mi roucho;
sama dej mi stříbro své,
to nejkrásnější,
sama dej mi zlatou nit
a perly k tomu.

Já však špatně šíti znám,
ó Matko moje,
chceš-li, vyšij mně to Ty
zde na můj prapor,
vedle jména Ježíše,
jež sluncem svítí,
jak vedle slunce lásky mé
plá luna plná.

Ch) „Veus del Bon Pastor ó cantichs espirituals" (Hlasy dobrého Pastýře čili duchovní písně) jest malá knížečka neúhledného tvaru, vydaná lacině pro lid missionáři, nemající ani na titule jména básníkova. Jest to jaksi pokračování „Cántichs." Obsahuje šedesát písní duchovních různého druhu, týkajících se hříchů i ctností, věčnosti, svatých, P. Marie, Ježíše atd. Forma je táž mistrná, veršem i hojným rýmem, rozmanitá a bravurní, jak jsme ji u nás u J. Vrchlického zvykli. Tím liší se podstatně tyto písně od našich písní duchovních. Mistrně, ba virtuosně užil v písních těchto Verdaguer refrainu.

Maria.

Respice stellam, voca Mariam.
Sv. Bernard.

Duše čistá, ku tebi ti kyne
drsná cesta, jež se trním vine,
vůdkyni máš? klesneš! vezmi ji:
Vzhlédni k Hvězdě, vzývej Marii!

Jsi-li smutna, vzhlédni tam, kde Panna
andělů sbor plesem opíjí,
jsi-li pokoušena, světem štvána:
Vzhlédni k Hvězdě, vzývej Marii! atd.

I) „Sant Francesch" (1895) vyšel v říjnu tohoto roku. Verdaguer po mnoho let zabýval se myšlenkou napsati epickou větší báseň na sv. Františka z Assisi. Epos sice nenapsal, ale řadu drobných romancí, které nyní doplnil novými a rozsáhlejšími a spojil tak

v jedinou báseň většího rozměru, asi na způsob Vrchlického Legendy o sv. Prokopu. Vedle Idyl a mystických zpěvů bude to asi nejlepší dílo Verdaguerovo. Báseň provází po vzývání sv. Bonaventury, životopisce světcova, sv. Františka od narození jeho po celý život, opěvajíc jednotlivé momenty, zázraky jeho života. Nejnádhernější číslo „Vtisknutí ran," psané v máji 1895, ukazuje tvůrčí činnost básníkovu v plné záři. Uměle použil básník i básní samého sv. Františka, ne v pouhém překladě pouze, ale slil je s básní svou v jeden umělecký celek. Umíraje zpívá sv. František známou píseň svou na slunce:

Senyor omnipotent, Senyor altíssim,
vostra és tota llohança y tot honor;
vostre és l'encens de la oració puréssim,
com és la flayre de qui féu la flor. — — —

V druhé části knihy následuje Romancero o sv. Kláře a čelných světcích z řádu františkánského. Báseň končí hymnou na rozšíření františkánského řádu po celém světě a na sv. Františka. Báseň věnována je třetímu řádu františkánskému.

J) „F l o r d e l C a l v a r i." Právě čtu, že v tisku se nalézá nové dílo Verdaguerovo „Květ Kalvarie."

Patria.

Vedle mystických básní svých napsal Verdaguer velkou knihu básní vlasteneckých „P a t r i a" (Vlast) 1888. Ku knize napsal úvod básník a kanovník vichský, Jaume Collell, intimní přítel básníkův. Kdo by četl jen tuto sbírku, neřekl by, že Verdaguer napsal tolik mystických děl! Jiná jest poesie této knihy: hrdá, sebevědomá, lnoucí celým srdcem k té zemi, za jejíž práva a slávu bojuje. Mluví z ní vlastenec, politik, nepřítel centralisace, přítel lidu a jazyka, jejž pokládají mnozí za nižší kastilštiny, za pouhý dialekt. J. Collell zmiňuje se v úvodě o „katalanismu," který vítězně mluví z této knihy. Pouze úvod věnován je Marii Panně. Zde mluví láska božská, v knize láska k vlasti, dvě nejčistší lásky hodné srdce každého kněze.

Velký je tvůj hvězdný plášť,
větší nežli hvězdné nebe,
milostivá Královno,
naši Vlast nám chraň a žehnej.

Velký je tvůj hvězdný plášť,
skryj v něm bratry, sestry svoje,
Valencii v klínu niv,
zlatý ostrov v středu moře.

Velký je tvůj hvězdný plášť,
Španěly jím zachraň celé,
tvojí lásky království
jako hnízdo pode křídlem.

Sbírka počíná proslavenou odou na Barcelonu. Hned v prvých verších poznáváte již známého pěvce „Atlantidy." Od mythického počátku města až do přítomnosti básník slaví všecky znamenitosti její.

Básník končí:

V před hraběcí ty město, u řek dvou na prostoře,
v před, dokud Všemohoucí tvůj chrání praporec;
když korunu ti vzali, přec nevzali ti moře,
tys kněžnou moře ještě, tvé žezlo trojzubec.

A moře, dřív tvůj otrok, tě volá v dnešní době,
dvě brány otvírají se: Suez, Panama,
z nich v každé usměvavá zve Indie tě k sobě,
tam moře Ameriky a země neznámá.

Ba nevzali ti moře, ba nivy, hory ani,
jež u tvojich ční ramen, a plášť jsou pro tvou zem,
ni nebe, které bylo dřív stanem tvojí pláni,
ni slunce, které bylo tvé lodi majákem;

ni ducha, onu hvězdu, jež vede tě, ni křídla:
toť umění a vědu, jež dál ti pomůže,
ni sladkou vůni lásky, jež zdobí tvoje sídla,
ni víru . . . lid, jenž věří, ten zbynout nemůže.

Tvé nebe chová dosud své květy démantové;
vlast hrdiny má svoje, své lyry, lásky své;
Clemencia Isaura chce, aby básníkové
vždy z jara růže vzali, je k slavnosti své zve.

A přítomnost tvá zářná je příští doby zora,
ve knize minulosti v snu dávný hledej duch;
ty pracuj, mysli, zápas; věř, doufej v pomoc shora.
Národy trestá, zvedá jich Stvořitel jen, Bůh!

V knize obsaženy jsou některé skladby básníkovy, o nichž jsem se v jeho životopise zmínil, že vyznamenány byly o básnických slavnostech čestnými cenami. Řada příležitostných básní, nevšední ale ceny básnické, báseň při smrti Balmesově, básně opěvající jednotlivá místa, řeky, děje katalanské, vzpomínky na Atlantidu, pozdrav básníkům vichským, některé zkazky starobylé, episody z Caniga a Legendy Montserratské, později připsané, báseň psaná před mapou Katalonie, básníkům Montserratským, několik legend atd. Knihou touto kotví Verdaguer v srdci všech, kteří neocení jeho básně mystické, jako nadšený básník národní.

Nerto.

K řadě původních básní Verdaguerových druží se jediný překlad básnický, a sice Frederiho Mistrala „Nerto". Báseň přeložena však slovo za slovem v prose. Básník nezachoval ani metrum, ani stavbu veršů, přeloživ každý zpěv souvisle v prose. Překlad je velice věrný a v pravdě básnický. Opominutí formy básnické však přece jen vadí.

Cestopisy.

Jako je Verdaguer mistrem veršované řeči, tak dokázal i stejnou obratnost v prose. Jeho cestopisná díla jsou v neobyčejné oblibě u čtenářstva katalonského. První dílo je docela rozebráno. Vydal je redaktor listu „La Illustració Catalana," kam Verdaguer své „Vycházky a cesty" (Excursions y Viatjes de Mosseu J. V. 1887) psal. Verdaguer jsa almužníkem v bohaté rodině svého mecenáše Lopéza, mnoho cestoval po moři i po pevnině. Kniha tato obsahuje cesty jeho po Pyrenejích, severním pobřeží africkém a řadu dopisů

z cest: Letem ptáka. Poznámky cestovatele středem a severem Evropy. Navštívil Lyon, Genevu, Freiburg, Bern, Mohuč, Coblenz, Kolín, Berlín, Petrohrad. Zpět vrátil se přes Belgii do Paříže, kde náhodou setkal se s Mistralem, poprvé od oné doby, kdy mu provençalský mistr předpovídal slavnou budoucnost. Ku konci knihy líčí katalanskou poustevnu del Mont. Kniha je vkusně vypravena a ozdobena mistrnými perokresbami Pinósovými, které právem zaslouží obdiv.

Druhý cestopis: „Dietari d'un pelegrí á Terra Santa" (Denník poutníka do Svaté Země) vyšel v 2. vyd. 1894. Je to též četnými illustracemi (Andreu Solá) vypravená kniha, líčící sytou, barvitou řečí svatá místa Palestiny, Bejrut, Damašek a města severního Egyptu. Tato cesta roku 1886. vykonaná zanechala hluboké, trvalé stopy v básnické činnosti katalanského věštce. Trilogie o dětství Ježíšově vzala zde zajisté svůj původ a všecku pravdivost a přirozenost svoji. Básník nejen viděl svatá místa, ale v hluboké, citlivé duši své prožil vše, co s nimi úzce spojeno. Do vlasti své odnesl si z míst těchto veliký fond nových obrazů a představ, nových vidin, které zbarveny žárem Orientu v novém kouzle vtělily se v jeho věštecké sny.

Tím tedy ukončuji svou více bibliografickou než biografickou a literarně historickou práci Čtenář nechť omluví nedostatky její, kterých jsem si vědom předobře, jež, dojde-li jednou k samostatnému uveřejnění této práce, dle sil svých opravím a doplním novými a četnějšími ukázkami Verdaguerovy poesie. Omluvou budiž mi to, že neměl jsem vzoru, neměl jsem předchůdce před sebou, ježto ani Katalané sami nemají obšírnější práce o všech dílech svého velikého a popularního věštce. Za četné a vzácné pomůcky a prameny, jakož i za mnohé pokyny a vysvětlení děkuji zvláště p. Narcisu Verdaguerovi, redaktoru „Hlasu Katalonského," a panu L. Nadalovi, spisovateli ve Vichu u Barcelony.

Pavel Bourget.

Podává *Fr Holeček.* (O.)

Co chce tedy vlastně Bourget v „Cosmopolis"? Zajisté, co týká se práce, nic jiného než analysovati „svět kosmopolitů," jenž jej vždy tolik poutal a zajímal. Zola dí o vzniku „Cosmopolis" (což ovšem je zajímavější pro určení vzniku děl Zolových než třeba Bourgetových), že bylo zcela přirozeno, když napadlo Bourgetovi napsati roman tento, neboť lze u něho vždy pozorovati zvláštní touhu po poznání civilisací a literatur národů sousedních. Jsa pak především pronikavým pozorovatelem rozličných rysů povah, musil všimnouti si u těch, kteří nazývají se kosmopolity, „zákona permanence raçy závislém na dědičnosti." A v tom okamžiku byl roman již předem nejen vynalezen, ale i určen. Bylo teď jen třeba vzíti na př. vznešenou damu

benátskou, v níž by oživly výstřední, silné choutky 15 století, a dáti jí za dceru čisté dítě, zplozené otcem Slovanem. Bylo třeba dále postaviti ji mezi dva milovníky: Poláka, polovičního blázna a brutalního, chladného Amerikána, jehož choť, mulatka, repraesentovala by perfidii raç otrockých. Bylo třeba ještě finančníka, boháče, smíšence Němce, Rakušana a Hollanďana, opravovaného dcerou, zruinovaného knížete, zaprodávajícího se a mladého Francouze, člověka intellektuelního, dilettanta a pessimisty, jejž by doplňoval jiný Francouz, jenž vrhl se úplně v náručí náboženství, ač byl dříve světákem. Pak scházel už jen repraesentant něžnosti a oddanosti raçy černé, a tím je bratr mulatčin. A tak máme pohromadě všechny živly, jež uvedeny na sceně ve styk, musí způsobiti drama raç.

Toto ovšem, jak řečeno, zajímá mne spíše vzhledem k Zolovi a k romanu experimentalnímu. My všimneme si vlastních slov Bourgetových, z nichž vysvítá, oč mu šlo v tomto romanu.

Nezáleželo mu zajisté na vylíčení té společnosti místní a tradicionelní, jež pohybuje se v okolí Vatikanu a Quirinalu; neboť není drama lásky, jež se tu líčí, specielně italské a mohlo by se odehrávati zrovna tak v Benátkách, v Paříži, anebo v Londýně jako v Římě. Že zvolil za jeviště svého dramatu Řím, toho příčinou jest právě onen kontrast mezi vznešenými kosmopolity a znakem věčnosti, jenž všude jeví se v městě cesarův a papežů. Proto postavil osoby druhu nejmodernějšího na místa, kde každý kout mluví k nám o věkové své minulosti. Svět, jejž líčí nám, nemá ani určitých mravův, ani povšechného znaku. Vše je tu výminečné, zvláštní. Romanopisec, jenž líčiti chce tuto společnost, vytkl si úkol zajisté obtížný, neboť tu vše mu takořka pod rukama uniká, ana společnost ta, co do zevnějšku a elegance tak si podobná, je v základních rysech nesmírně složitá. A proto, jak dí sám Bourget, „je tu spisovatel donucen vzíti řadu zvláštních případů, pokoušeje se stále, aby vyvodil zákon, jenž případy ty řídí a ovládá. Tento zákon pak jest stálost raçy.“ Buduje tedy Bourget roman svůj na podkladu dědičnosti. Ale tu právě jsou obtíže, neboť zákony dědičnosti jsou nám dosud neznámy. Dědičnost nelze srovnávati s tíží, jak míní Zola; neboť zákony tíže známe, ale zákonů dědičnosti neznáme, podotýká správně Brandes. Dědičnost v tom rozsahu, jak ji Bourget béře, je zajisté trochu illusorní. To tuší ovšem i on sám a proto podotýká, „že nechtěl vytvořiti skupinu individuí, představujících každou raçu, které přináleží, nýbrž pouze možných v předpokládané raçe...“ O možnosti tedy jen můžeme tu mluviti, neboť kdyby byl chtěl vytvořiti osobnosti, jež by doopravdy repraesentovaly onu směs raç tak, aby podán byl typ pravdivý, tu správna byla by výtka, že toho nedokázal, a že osobnosti vystupující v „Cosmopolis“ existovaly, či mohou existovati jen v hlavě jeho.

S tímto však omezením možno pokládati roman přítomný za zcela správný logicky i psychologicky. A ještě něco chtěl Bourget, což vlastně pro nás je zajímavější a důležitější, totiž podati důkaz,

že duševní onen sybaritismus, jejž repraesentují moderní dilettanti, nevede ku štěstí, nepřináší pokoje a klidu.

Dorsenne (modelem jest opět sám Bourget), výtečný spisovatel, znatel lidí, jenž studuje společnost kosmopolitickou v Římě, chce dívati se na vše jako divák, dívá se na drama v divadle, ale proti své vůli stává se osobností činnou v rozvoji dramatu, či spíše skončení jeho. Co zajímá Dorsennea, že dlí tak dlouho ve společnosti té, toť studium přemísťování prostředí, studium bytostí tak složitých, jako je hraběnka Steno, bankéř Hafner, starý lichvář, bursovní spekulant, půl Němce, půl Hollanďana, jenž zbohatnuv švindlem chce k bohatství přidružiti ještě slávu pomocí dcery své Fanny, jako je hrabě Gorka, vášnivý Polák, jenž určuje katastrofy, jako jest americký malíř Lincoln Maitland a žena jeho, ženský to Jago a starý světák, bývalý papežský zuav, markýz Montfanon, jenž přese všecko své katolictví je též kus kosmopolity jako ostatní. Osobnosti tyto všechny jsou znamenitě podány, jsou originelní a silné, co týká se citův a vášní. Dorsennea poutají nesmírně, jakož vůbec celý Řím. Dorsenne jest dilettant. Má, jak dí o něm Montfanon, krásné dary ducha, vlohy veliké, smysl pro historii, je básník, Studuje tedy tento Dersenne osoby výše uvedené se vším, co ví o jejich původu a dědičnosti, aby odkryl pod nátěrem kosmopolitismu nezrušitelnou raçu. A daří se mu, jakmile počíná se rozvíjeti drama lásky. Odkrývá v elegantní, vznešené hraběnce Steno, dědičku, potomka starých, benátských dogaresek, podobnou Aretinovi, se vší energií v touze a citu a jistou — což ovšem je hodně paradoxní — čistotou v nemravnosti; odkrývá v Chapronovi a Lydii původního otroka, černocha hypnotisovaného bělochem. Vidí v choti Gorkově pod úsměvnou roztomilostí, loyalní a přece nesmířitelnou, fanatismus pravdy, jenž vytvořil anglické puritany; vidí v Gorkovi nervosní popudlivost Slovana, jež zruinovala Polsku, v Maitlandovi silného, chladného, lhostejného Yankeea. Ovšem tyto rysy základní poznati lze jen tehdy, když promluví vášeň, když člověk otřesen jest až v hloubi duše, když odehrávají se v koutech salonů dramata, jež jsou pravdivé bitvy raç.

To vše studuje a chápe Dorsenne, ač to odsuzuje. A jaký má při tom účel? Žádný jiný než chápati a zase chápati a míti z toho chápání, z toho odkrývání základních rysů povah duševní požitek, mozkové příjemné chvění, šimrání. A má skutečné požitek z toho obcování s mezinárodní, více nebo méně zlatou bohêmou, u níž u většiny neznámo jest „jak náboženství, tak rodina a vychování,“ o níž neví se „ani odkud jde, ani kam jde.“ Dorsenne odvrhl moralku, starost o mravní cenu skutkův i lidí, jemu je dobro i zlo stejně oprávněno, stejně pozoruhodno, na vše hledí se stanoviska čistě intellektuelního, chlubí se, že nesoudí život, nýbrž že jej chce jen pozorovati; zapomíná však ubohý Dorsenne, že člověk zůstane vždy člověkem, že mezi těmi, jež pozoruje, jak dobře dí mu Montfanon (jehož výklady jsou zajisté názory Bourgetovy), je též někdo, jejž miluje, anebo jenž je mu aspoň více sympathický než pouhý objekt hodný po-

zorování, zapomíná, že je naprosto nemožno člověku takovému, jako jest on (u někoho je to možno. ale to jsou lidé buď přetvářející se, anebo mravně úplně otrlí) hleděti na dobro zrovna tak jako na zlo. Zapomíná ubohý dilettant, že vlastní jeho jednání odporuje tomu, co káže; zapomíná, že chování jeho k Albě není zrovna takové, jako chování se pozorovatele k pozorovanému objektu, neboť probouzí v Albě lásku a urychluje její smrt nemožností milovati. Konečně uznává to sám, uznává ten odpor mezi slovy a jednáním. To jde na jevo ze slov, jimiž lituje nešťastné Alby, již mohl zachrániti, kdyby jen byl chtěl. A domnívá-li se Montfanon, že oba, on i Dorsenne, jsou z velké části zodpovědnými za celé drama, má z části pravdu, aspoň co týká se tragického konce. Rozum Dorsenneův brání se proti tomu. ale svědomí jej přes to znepokojuje.

Chtěl jen assistovati v tomto dramatu raç, jehož účastnily se osoby ze všech koutů světa; vytknul si úlohu, již sice dostál, neboť vypozoroval, co vypozorovati chtěl. Nesklamal se v předpokladech svých v nikom, ani ve Fanny, dceři Hafnerově, když přestoupila ke katolicismu a stala se téměř světicí; chtěl býti jen chladným, lhostejným divákem, jenž časem očistí sklo svého lorgnonu, aby nic neztratil z komedie, ale běda! nemohl jím býti, poněvadž člověk musí jednati a jedná vždy i když myslí, že pozoruje, neboť pravda je v tom, že člověk všude má povinnosti, jež třeba plniti. Dorsenne jednal, aniž chtěl, ale když na konec připomněl si svou theorii, honem přestal jednati — podle svého mínění — a právě tím zase jednal, a špatně. Buď neměl vůbec do věci se míchati, anebo když už tak učinil, neměl odříci, odmítnouti Albu, když ubohé to dítě, ve vlastní matce se sklamavší, položilo do rukou jeho svou smrt i svůj život. Neušetřil jí, jež mezi vší tou lží a nemravností vyniká jako lilie vyrostlá v bahně. Mohl ji zachrániti, když vztahovala k němu své ruce, chtějíc pomocí jeho zbaviti se té podlosti, jež kolem ní bujela, chtějíc býti jeho ženou. Milovala dilettanta. Ubohé dítě! Nevěděla, že skeptický dilettant zabil své srdce, že není schopen již milovati a proto že odmítne ji, s bolestí sice, ale přece jen odmítne, když si pohrál a bude ji ještě utěšovati, aby se upokojila, zapomněla a byla takovou, jako ostatní. A ona? Víry neměla, jež byla by ji zachránila, o tu připravila ji vznešená společnost. v níž žila, a tak umírá samovraždou. A Dorsenne? Proč nevšiml si jí lépe hned z kraje jako ostatních, kam dal své pozorovatelské oči? Ah, dilettant je samý odpor, a běda tomu, kdo se jím stal!

Bodlo Dorsennea u srdce, byl roztrpčen. když slyšel, jak matka pravila skoro kynicky nad mrtvolou své dcery: „Nepokažte jí krásného obočí,“ a co učinil on? Jako pravý egoista šel jen za tím, aby měl úspěch, aby měl duševní rozkoš. Ale což jest jen ta rozkoš cílem života. cílem lidské existence? Což jen proto zápasí, sténá a pláče lidstvo, aby měl dilettant jemný záchvěv v mozku? Tomu záchvěvu obětoval egoista-dilettant Albu. jakoby obětoval matku i otce. Dilettantovi je dobro i zlo, bol i žal, mravné i nemravné jen pod-

nětem k jakési duševní hře. „Dilettantismus jest egoismus ošklivý, snad nejošklivější egoismus.“ Dilettantismus jak duševní disposice je rozhodně zlo, je nemravný. A nejsmutnější při tom je, že cítí to konečně dilettant sám, ale co odpovídá? Praví: „Co činiti? Je to nemoc století příliš vzdělaného a nemá léku.“

Že nemá nemoc ta léku? Ah, dobře dí Montfanon, že ano. Navraťte se ku pravé zbožnosti, naučte se znáti, co je chudoba ducha, jež nehledá chlouby a slávy jen v umění, nebuďte pyšní duchem i když víte více než ostatní, uznejte Balzacovo: „Myšlenka, princip zla i dobra, nemůže býti řízena než náboženstvím.“ Uznejte, že jen víra může rozřešiti otázku štěstí života. Náboženství má lék pro všechny duševní choroby i pro dilettantismus.

Jak viděti, jest Dorsenne, repraesentant dilettantismu, podán znamenitě. Jen tak mohl jednati dilettant, jak on jednal. Méně podařil se Bourgetovi Montfanon, ač-li ovšem má býti vzor věřícího. Konečně je též osobnost velmi zajímavá; je to kontrast Dorsennea. Kdo je to vlastně? Starý, papežský zuav, jenž po zabrání území papežova žije v Římě a účastní se všech pobožností. Bývalý duellista, hráč, sportsman, milovník, jenž se vší silou ducha, kterou dříve věnoval sportu a hře, vrhl se teď na pěstování náboženství. Má podle všeho repraesentovati pravého věřícího: nemůžete se však přes to, že jest osobností jinak velmi sympathickou a víry hodnou, ubrániti podezírání, že není přece úplně takovým, jakým by býti měl. Odporuje si. Ale konečně právě ta nedůslednost, jíž dopouští se na př. tím, že přes to, že zavrhuje naprosto souboj, je přece jen v něm sekundantem, svědčí o psychologickém bystrozraku Bourgetově. Ano, tak jednal by každý jiný Montfanon a ne jinak. Chápu ho zcela dobře; chápu pak i opravdovou jeho lítost a pokání. Chápu i jeho lásku k Dorsenneovi, ač nenávidí jeho theorie, neboť ví dobře, že všechen dilettantismus musí jednou utéci se sám před sebou tam, kde uvidíme Dorsennea na konci romanu, k Vatikanu.

Mohl bych se zastaviti ještě při obdivuhodné postavě Kateřiny Steno, té zvláštní ženě, jež nezná ani slabosti, ani strachu, jež je tvor energie a činu, ženě, jež se dovede smáti i ve chvíli největšího nebezpečí, ženě vášnivé a přece chladné, milující a při tom tak sobecké, jak jen možno. Člověk děsí se zrovna nemravnosti její, ale na druhé straně imponuje mu síla jejího ducha. Ale pak musil bych rozebírati každou osobnost romanu, a to vlastně nebylo mým cílem. Chtěl jsem ukázati jen, že v Bourgetovi počíná míti převahu moralista nad psychologem, že má nemalou starost o mravní stranu života.

Vyšel i on zrovna jako Dorsenne od radosti chápati. Byl sám dilettantem, zkusil všech radostí té mozkové hry, vrhaje se na vše se stejnou vášní. Prodělal všechny fase této moderní nemoci, ale neklid a nepokoj, ta neukojitelná žízeň po něčem novém, přivedly jej k tomu, že obrací se proti rozumářství, proti dilettantismu a kosmopolitismu, jenž je vlastně v tom smyslu, jak on jej béře, též

jen dilettantismus. Na kosmopolity zvláště dolehl: nesejí, nebudují, nestaví, jsou pouzí požitkáři, jež Bůh zatrať — tak zdá se mi praviti.

Odsoudil je, odsoudil i ty, kteří žijí jen mozkem, kteří kochají se jen v dojmech a obrací se ke katolicismu. Dorsenne nynější dává již v mnohém Montfanovi za pravdu, a Dorsenne budoucí dá mu za pravdu úplně. aspoň co týká se víry. Dejž Bůh!

Posudky.

Sborník světové poesie. Sv. 35. „Píseň o Rolandu." Přeložil *Josef Kubín.* V Praze 1895. Nakl. J. Otto.

S radostí vítám tento překlad starofrancouzské poesie v literatuře naší. Zalíbí se těm, kteří s láskou studují staré literatury i milovníkům poesie vůbec. Dnes, kdy Julius Zeyer vydal svou velikolepou Karolinskou epopeji, jest překlad písně o Rolandu českému čtenářstvu tím vítanější, „otevře aspoň okénko do nádherné epiky starofrancouzské," jak praví překladatel. na které se inspirovala Musa Zeyerova. Píseň o Rolandu jest nejstarší a nejznamenitější ze všech chansons de geste (gesta, -orum, junácké písně) starých Francouzů. Pochází tak, jak se nám zachovala, z 11. století. Povstala asi mezi lěty 1066 (Dobytí Anglie Normanny) a 1096. ale v kratší formě jest původu ještě staršího, neboť zpěvák Taillefer zpíval prý ji již v bitvě u Hastings, aby bojechtivost Normannů rozplamenil. Skladatel písně není znám, neboť Turoldus, který se v posledním 4002. verši jmenuje. může stejně býti skladatelem, jako opisovatelem nebo snad zpěvákem (jongleur, joculator) písně:

Ci falt la geste que turoldus declinet.
Tu svou gestu Turold zavírá.

Obsah písně o Rolandu je znám. Maurský král Marsile vzdoruje v Saragosse tvrdošíjně vítěznému Karlu Velikému. Stroje zradu, posílá ke Karlu hrdinu Blancandrina a vzkazuje, že se podrobí králi Franků a přijme křest. Karel se radí se svými paladiny a pošle pak k Marsilovi vyslance svého Guenese (Ganelona) na radu Rolandovu. Ganelon musí jít. ale přísahá Rolandovi pomstu, ježto se obává, že ve Španělích zahyne. Vskutku také umluví se s Marsilem, jak by Roland zabit byl. Když se Ganelon od Marsila vrátí, Karel táhne s vojskem zpět do Francie a Roland, jeho synovec, vede zadní voj. V údolí roncevalském nesmírná přesila Maurů jej přepadne, Roland zatroubí nadlidskou silou na svůj roh Olifant. aby se Karel vrátil, ale sám padá jako hrdina po velikém a marném boji. Andělé nesou jeho duši do nebes. Karel přijde již pozdě na bojiště. Pomstí Rolanda na nepřátelích, Ganelon trestu neujde, je koni rozčtvrcen.

O přednostech a veliké ceně básnické této písně o Rolandu bylo by zbytečno mluviti. Zmíním se o překladu p. Jos. Kubína.

Báseň psána jest v anglonormanském nářečí, obsahuje 4002 verše desetislabičné, iambické a dělí se na 293 tirady. (Tirade nebo laisse jest oddíl veršů spojený touž assonancí. Tirady ty jsou nestejné délky.) Píseň o Rolandu zachovala se v osmi rukopisech, nejstarší jest oxfordský a benátský. Pan prof. Jos. Kubín překládal z rukopisu oxfordského, dle diplomatického vydání Edmunda Stengela, které mám po ruce.[1]) Přepíši prvou tiradu z originalu, abych ukázal, jak prof. Kubín překládal.

Carles li reis; | nostre emperére mágnes
Set anz tuz pleins | ad estéd en espaígne:
Tresqu'en la mér | cunquíst la tére altaigne.
N'i ad castel | ki devant lui remaigne;
Mur ne citet | ni est remés à fraindre
Fors sarraguce, | ki est en une muntaigne.
Li reis marsilie | la tient, ki deu nen aimet;
Mahumet sert | e apolliu recleimet
Ne s' poet guarder | que mals ne li ateignet.

Francouzský překlad zní:

Charles le Roi, notre grand empereur, — Sept ans entiers est resté en Espagne: — Jusqu' à la mer, il a conquis la haute terre. — Pas de château qui tienne devant lui, — Pas de cité ni de mur qui reste encore debout — Hors Saragosse, qui est sur une montagne. — Le roi Marsile la tient, qui n'aime pas Dieu, — Qui sert Mahomet et prie Apollon; — Mais le malheur va l'atteindre: il ne s'en peut garder.

Karel král, náš velký panovník,
celých sedm let byl v Hispani,
k moři dobyl země vysoké;
není tvrze, jež by obstála,
zdi ni města zkrušit nezbylo,
vyjma Saragossu pohorní.
Marsil král ji drží bezbožný —
slouží Mahomu, ctí Apolla,
s to však není zlému vyhnout se.

Original je psán desítislabičným veršem, po 4. slabice je caesura:

⏑ — ⏑ — | ⏑ — ⏑ — ⏑ — Λ

Pan prof. Kubín volil jiný rozměr, trochejský, pětistopý kusý:

— ⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑ — Λ

Tím však přišel verš o přední ozdobu svou, caesuru za čtvrtou slabikou, která mu zvláštního půvabu dodává. Snad byl by překladatel lépe udělal, kdyby byl zachoval původní iamb, anebo, když již volil slovanský trochej, kdyby byl vzal rozměr na př. srbských epických zpěvů národních: pětistopý trochej úplný. Viz na př.:

Co se stalo kralevici Marku:
v neděli to před východem slunce atd.

Taktéž nezachoval překladatel ozdoby tirad: assonanci, ačkoliv nebylo by to ani těžké při neveliké délce jednotlivých tirad. Ale to

[1]) Das altfranzösische Rolandslied. Genauer Abdruck der Oxforder HS. Digby 23 von Edmund Stengel. Heilbronn 1878.

spíše omluvím, neníť naše ucho dnes na assonanci zvyklé, jak ji na př. ve velkém pěstuje dosud poesie španělská.

Jinak však čte se překlad p. Jos. Kubína velice pěkně. Jest pořízen s velikou pečlivostí a svědomitostí, jakkoliv práce ta nebyla lehkou a vyžadovala velikého studia. Proto vítám tento překlad do české poesie a gratuluji professoru Jarníkovi, jemuž vděčný žák tento překlad svůj připsal. *S. Bouška.*

Sv. 40. „Píseň písní." Přeložil *Rudolf Dvořák.*

Sborník světové poesie všímá si bedlivě poesie starozákonní. Ku pěknému překladu knihy Rút připojil nyní nejcennější básnickou knihu starozákonní: Šír haš'šírím, píseň Šalamounovu. Ozvaly se u nás také hlasy, že kniha Rút do sborníku světové poesie nepatří, že tam mají místa jen básníci prvého řádu, kteří udávají ton poesii vůbec, a že prý se vydávají díla ceny nestejné, vedle básníků genialních i básníci třetí třídy. Jest ovšem těžko vydávati díla básníků největších a nejtěžších, pro něž u nás překladatelů není. Jest dobře ovšem předem míti jakýsi plán a seznam děl básnických cizích, která by předem na řadu přijíti měla, ale tu nezbývalo by redakci, než si překlady napřed objednávati. Zda by se tu vždycky snaha ta potkala s výsledkem, jest pochybno. Překlad básnický musí býti dílo umělecké, dílo v pravdě básnické a ne řemeslné, a to jest těžko objednati na zakázku. Pojímám název sborníku světové poesie ve smyslu širším: přinášeti vše, co v poesii lidstva vůbec má větší cenu, co jest a může býti ziskem pro poesii naši. Tedy nejen nejvyšší vrcholy, ale i vrcholky nižší, které ve svém okolí zvláště vynikají. O Písni písní zajisté nikdo neřekne, že by si nezasloužila pro poetickou cenu svou místa ve sborníku akademie. Pan prof. Dvořák předeslal překladu svému obšírný úvod (29 str.), ale nenalézám tu zmínky o velikém vlivu Písně písní na mystickou poesii křesťanskou. Bylať tato píseň zajisté inspirací největším pěvcům mystiky od dob nejstarších až po naše doby. Zmínil jsem se o tom na místě jiném.

Známo jest, kterak církev katolická Píseň písní vykládá. Přečetné citaty v breviři, ve svátcích marianských a jiných tomu nasvědčují. Pan J. Karásek v lonské „Nivě" (čís. 24.) praví o španělském básníku Luis Ponce de Leon, že překlad Písně písní odpykal dokonce v žalářích inkvisice. Výtku tuto nutno uvésti na pravou míru. Nelze si přece mysliti, že by církev za pouhý překlad knihy starozákonní z jazyka původního do jazyka lidového někoho pokutovala. Věc má se jinak. Luis Ponce de Leon přeložil sice Píseň Šalomounovu ve formě eklogy do kastilštiny, ale dovolil si v překladu vulgaty, všeobecně v církvi užívané, veliké volnosti, pozměňuje a opravuje jej dle své vůle. Byltě zároveň profesorem biblické exegese a vykládal sv. Tomáše. Nikoli faktum, že přeložil Píseň písní, ale j a k tuto píseň přeložil, přivedlo jej do sporu s inkvisicí. Hleděl na Píseň Šalomounovu jako na nejvyšší apotheosu smyslné lásky, nevylučuje ovšem zcela mystický výklad církve, a znaleckým

okem petrarkisty rozkládal jednotlivé vděky ženské takovým způsobem, že kdyby byla inkvisice nezakročila, byli by se věci na pohoršení největší proti církvi ujali ti, kteří pouze na bibli lpějí, aby nevázanost mnicha augustiniana na pranýř postavili. Vždyť konečně i Leona to mrzelo, že studenti ze Salamanky drželi se pouze smyslné stránky velepísně dle jeho překladu. Značný podíl na odsouzení Leonově měly zajisté i tehdejší universitní spory mezi dominikany a augustiniany, jakož i tehdejší doby do Španělska se deroucí luteranismus. Luis Ponce de Leon po pětileté vazbě, když se byl docela podrobil vůli církve poslušně a svobodně, byl propuštěn a nastoupil opět svůj úřad učitelský r. 1576.

Příklad tento tedy nejlépe odsuzuje všechny ty, kteří církvi jakékoli nepřátelství k bibli a zvláště k této knize přisuzují.

Překlad p. prof. Dvořáka jest skutečně krásný a básnicky velice účinný. Schvaluji rozdělení textu na jednotlivé verše i na samostatnou odvahu, s jakou si pan překladatel počínal. Pro znalce ovšem bude nad jiné zajímavým srovnání tohoto překladu s vulgatou, od níž se tu a tam, jakožto věrný slovný překlad z hebrejštiny, poněkud liší. Jest to ale vždycky na prospěch srozumitelnosti a poetické ceny velepísně. Překlad pracován jest s láskou ku věci ocenění hodnou. V úvodě zbytečně vykládají se jednotlivé sporné názory exegetů velepísně, zvláště dramatická forma písně, kterou v ní někteří spatřují. Milejší by mně byl vlastní, samostatný výklad páně profesorův. Na dvou místech pokoušel se p. překladatel o rým, který se divně v celku vyjímá. Ku překladu lze p. R. Dvořákovi blahopřáti. Kniha věnována „slovutnému knězi a vlastenci Beneši M. Kuldovi.“ Tento akt piety slovutného profesora universitního k nestoru vyšehradskému nás velice mile překvapil. *S. Bouška.*

Na úsvitě. Z pamětí staré Češky. Vypravuje *Karolina Světlá.* V Praze 1894. Nakl. I. L. Kober.

„Použila jsem,“ dí Světlá v úvodu, „k práci této paměti své tetky Josefky Böhrerové, snažíc se vylíčiti v hrdince své Klárce povahu a vychování její a vedle běžných života jejího událostí i názory a směry jejich současníků.“ Slovy těmi dává se nám na jevo, že můžeme očekávati v práci této kus psychologie — líčení povahy Klárčiny — i vylíčení poměrů národně-socialních v dobách prvního záblesku našeho probuzení. Než není to práce moderního psychologa-analytika, ale práce rázu staršího, práce papsychologická; neboť spočívá tu všechna psychologie pouze v tom, že vytkne se převládající, hlavní rys povahy osobnosti jisté — tím samým má státi se osobnost ona jaksi typem — a tato pak uvádí se ve styk se životem. s jeho událostmi. Tento převládající charakter jest pak tak výlučně manifestován, že všechny ostatní snahy a city oné osobnosti jsou jím potlačeny. Doklad pro toto tvrzení své mám ve všech osobnostech přítomné knihy. Klárka je, t. j. má býti jaksi typem milující, trpící ženy české na počátku nynějšího století. Jarolím jest nadšený blouznivec, horující pro

pravdu, spravedlnost a vlast, pro názory svobodomyslné, propagované od revoluce francouzské. Pavel — opak Jarolíma — je typ ctižádostivého, za každou cenu v životě společenském vyniknouti chtějícího člověka. Jarolím jest Čech. Pavlovi je jeho češství směšné. Jarolím poctivec, lidumil, Pavel vzor šplhavce. A nejen tyto vůdčí osobnosti, ale i ostatní jsou charakterisovány pouze jediným rysem. Tak tetka Klárčina je typ maloměstské tyranky a lakomkyně, Tekla — typ vášnivě milující a rovněž tak se mstící ženy, matka Klárčina — typ naprosto pasivní, vší vůle postrádající osobnosti atd. Zkrátka každá osobnost jest citově i myšlenkově jednotná, jednoduchá. Nežije životem složitým, zná pouze jednu myšlenku, má jednu snahu, jednu vášeň, ale v tak značné míře, až se stává životně nepravdivou, ač chce nám Světlá ve všech pracích svých podati obrazy pravdivé a uskutečnitelné; neboť známo jest, že roman dle ní má míti „pravdu za základ.“ A tak i v práci přítomné klade se důraz na to, že založena jest aspoň z části na skutečných faktech. Jen že — bohužel — jak řekl jsem už, nezdají se mi ani události, ani osobnosti pravdivé. Snad tehdy, kdy roman psán byl — patří do doby literarního kvašení K. Světlé, do prvního období jejího tvoření — rozuměli a chápali čtenáři se zájmem Jarolíma i Klárku, obdivovali sílu vášně Tekliny, poplakali nad smutným osudem Lucinky, ale dnes? Dnes připadá mi „Na úsvitě“ jako suchý květ, jenž ztratil vůni i barvu. A kde je všechna sláva pí. Světlé? Kdo věří asi ještě teď v nesmrtelnost děl pí. Karoliny Světlé? Kdo z nynějších kritiků postavil by ji na roveň Ibsenovi, Björnsonovi a třeba jen Sandové, s níž má tolik společného? Sic transit gloria mundi! Tanul kdysi pí. Světlé na mysli „český roman,“ v němž obrážela by se národní naše individualita a chtěla jej jistě i vytvořiti. Vůle byla, ale — dosud všichni toužíme a očekáváme, kdy že už objeví se ten český, naši bytost vystihující roman a — co je nejzajímavější — jak asi bude přece vypadati. Tím ovšem nechci ublížiti významu pí. Světlé. Práce její zasluhuje vší úcty, ba i obdivu a vyplnila zajisté dobře své národní i společenské poslání. Její idealní názory o všem, co je naše, její ušlechtilé intence, zvláště co se otázky emancipační našich žen týče, jsou vší chvály hodny. A ještě dnes platí mnohá slova její, jež pronesla o české ženě. Ba věru, „vlasti je ještě více zapotřebí než skvělých skvostů synových; žádá si i tichých obětí srdcí žen... Nejen mužům, ale i ženám bude jednou klásti účty...“

Toto všechno však nepostačuje, aby vytvořilo dílo vysoké, umělecké ceny. Vnitřní nepropracovanost, dějová roztříštěnost, jisté až horečné rozechvění, povrchní dosti dotýkání se otázek nejrozmanitějších tomu překáží — praví již L. Čech. Svědčí sice vše o duševní vyspělosti, ale umělecká hodnota děl spočívá v něčem jiném. Ostatně o významu K. Světlé netřeba čtenářům „Hlídky Lit.“ dlouho vykládati. Učinil tak už L. Čech r. 1890. a 1891. v témž časopise. Snad byl by soud můj se stanoviska uměleckého příkřejší a vykládalo by se to za neúctu ke všemu, co je českého, jako mnohým loni v afféře

Hálkově, a proto končím: Práce „Na úsvitě“ měla snad kdysi svůj význam a může sloužiti nám jaksi za dokument, jak pohlížela pí. Světlá na nejzazší dobu našeho probuzení, na jeho představitele, na úkol ženy české atd., ale v umění dnes už významu jiného než takového historicko-archeologického nemá. Pro ušlechtilé však své intence zasluhuje, aby přečetla si ji mnohá a mnohá dívka česká.

Apropos! Dávno již nedostala se mi do rukou kniha, v níž by bylo tolik, ale tolik pravopisných chyb, jako v této. Že to při novém vydání aspoň korrektor neopraví! Činí to věru dojem prašeredný.

Fr. Holeček

Urbánkova Bibliotheka pedagogická. Sv. 164. „Několik listů z denníku vychovatelského.“ Vychovatelské črty pro rodiče, vychovatele, pěstouny a učitele. Podává *K. Zákoucký.* V Praze 1895.

Ze čtrnácti článků v knize obsažených jednají některé o špatných vlastnostech, jež vznikají nerozumným vychováním, v jiných poukazuje p. spisovatel na vlastnosti dobré, jako jsou: spořivost, čistotnost a p., a radí, kterak dítky k nim naváděti. V každé stati podáno jest několik vhodných příkladů ze života, jimž předchází úvod. Úvody tyto, v nichž p. spisovatel o té které vlastnosti uvažuje a rozjímá, jsou poněkud rozvláčné a zabíhají mnohdy v pouhou frasovitost. Tak na př. na jednom místě čteme:

„Čistotnost je tím kouzelným prutem, jenž otevírá nám srdce lidí všech,“ a brzy na to zase: „Láska je tím kouzelným prutem, jenž otevírá nám srdce lidí všech.“

Poněkud přepjatý jest výrok v pojednání o mstivosti: „My nejsme jisti, zdali náhodné (!) nezpůsobili jsme si nějaké nepřátely, zdali tu neb onde není nám nakladeno úkladův a nástrah, a život je nám protiven. Nám nic se nelíbí, k ničemu chuti nemáme, nic nás netěší...“ To by bylo věru smutné. Taktéž přepjaté jsou věty: „Co u mne vzbuzuje pocit záliby, od toho druhý odvrací se s opovržením; co mně se protiví, pro to druhý vše by obětoval, i život v sázku dal.“ (Str. 1.) Jest sice pravda, že, co jednoho nadchne, jiného mnohdy nechává lhostejným, ale kontrasty ve větách výše uvedených jsou příliš příkré a neodůvodněné.

Na téže str. čteme: „Jest srdce naše hádankou. Poručte mu, by jinými city se naplnilo, než jaké právě tam vyklíčily, a ono k rozkazu vašemu zůstane právě tak zatvrzelým a nepodajným — jako země, jíž jste poručili jinou drahou se otáčeti, než kterou již od tisíciletí koná.“ Není to hyperbola? Či pan spisovatel nikdy neměl příležitost seznati, že srdce dá si někdy poručiti vyšším pánem — rozumem? Toho dlouhého rozjímání o lidském srdci vůbec nebylo potřeba jako úvodu k pojednání kterak odpomáhati — koktavosti. Raději více příkladů.

V článku „Rozpustilý“ dobře radí autor, že u takových dětí nejlépe jest působiti na ctižádost, před tím ale varuje, aby dětem rozpustilým nesvěřoval se nikdy žádný „úřad“ ve škole; a přece známo jest ze zkušenosti, že právě svěřováním takových „úřadů“ (dohlížení na pořádek a čistotu v lavicích, čistění tabulí a pod.) lze na ctižádost dětí působiti, a že děti rozpustilé prokázanou jim takto důvěrou staly se klidnějšími. Trestati děti, ať již pro jakýkoliv přestupek výsměchem spolužáků (str. 23.), bylo by nepedagogické.

Že by otec vždy byl rozumnější než matka (str. 47.), jest věta poněkud smělá.

V článku „Staviči“ přimlouvá se p. spisovatel za to, aby dětí nebylo používáno ku stavění kuželek v hostincích. Souhlasíme úplně. Netřeba však proto podobné hry na dobro odsuzovati. Vždyť právě těm, jimž většinu dne tráviti jest v uzavřené místnosti, odporučují se hry ve volné prostoře, při nichž tělo přiměřeně se pohybuje. Že by člověk právě na kuželně musil „mluviti slova, za něž by se u jiné příležitosti styděl“ — nevím.

Ku konci toho pojednání cituje autor Čelakovského: „Hříčky v koule, šachy, karty nejmíň muži přísluší,“ a přece se nad tím pozastavuje, že takovými hrami baví se také — damy!

„V práci a vědění jest naše spasení“ jest ovšem krásné heslo, ale nebudeme ho, ať velcí nebo malí, bráti tak, abychom ustavičně jen seděli při práci a zabývali se věděním, a nedopřáli si oddechu anebo trochu vyražení tělu i duši potřebného. Podstatné jméno „Toužilec“ (od toužiti) jest nezvyklé. Místo „necitelen“ zní lépe „necitelný.“

Kdyby p. spisovatel místo těch dlouhých rozjímání a rozborů jednotlivých ctností a nectností raději více příkladů ze života byl volil, byl by knize své více prospěl.

Dobré vůle a snahy p. spisovatelovy nelze ovšem podceňovati. Učitel začátečník najde v knize jeho mnohý dobrý pokyn. Zejména však matky měly by častěji podobnou četbou se zaměstnávati. Jest hlavně na našich knihovnách spolkových, a zejména spolků ženských, aby spisy takové do knihoven svých zařadily a čtenářkám svým je doporučovaly. *M. Freyová.*

Levné svazky novel. Č. 43. „Svěcené kočičky a jiné novelky“ od *Fr. Coppéea.* Přeložil *P. Projsa.* V Praze 1895. Nakl. F. Šimáček.

Není tomu dávno, co procházel jsem se tak v podvečer, když padá šero jako lehká mlha na vlhkou zem a pomalu ji zavaluje, naším starým parkem s dobrým známým, skoro přítelem, velice sečteným, v němž život ubil básníka, ale jenž má dosud neobyčejně vyvinutý smysl pro poesii a svůj dobrý, jasný úsudek. Mluvili jsme mezi jiným též o významu takových malých literarních, mnohdy jen slohových, ale cenných drobnůstek, jako jsou právě tyto Coppéeovy novelky. „Víte, člověk si je přečte s chutí, zrovna tak asi jako s chutí napsal je autor, když unaven a vysílen byl velikou, těžkou duševní prací. Byla to asi pro něho sladká siesta, ty jemně pracované, duchaplné novelky, na něž nesmí ovšem čtenář příliš vážně a zhurta, aby se mu nerozsypaly pod rukou.“ pravil jsem. „Ba, máte pravdu. Jsou to takové drobné, hezounky zpracované, ne příliš drahé šperky a ozdůbky, asi takové, jakých mají damy plno ve svých budoirech a jež rádi vidíme právě tam, ale ne v pracovnách mužův,“ odpovídal přítel. A slova ta, myslím, hodí se i na novelky Coppéeovy výtečně. Lehounké, hezounké hračky, bijoux. *Fr. Holeček.*

Kosmákovy spisy. (O.)

V druhém svazku je několik menších povídek, starších i novějších. Bylo by záhodno bývalo, uvésti při nadpisech, kdy ta která povídka vydána poprvé, a třebas také, kde. Usnadnila by se tím práce budoucímu životopisci.

Ve všech obrázcích těch vytryskuje často, co Kosmáka učinilo Kosmákem, bystré postřehnutí tajných záchvěvů duše a výrazné jich vyjádření. Zhusta však tato básnická čilost ustupuje jakési nucenosti. „Fotografie z tábora ‚černých‘,“ několik to postav kněžských, zdají se mně místy málo zajímavé. Po mém názoru vaditi budou mnohým povídkám Kosmákovým poznámky, kterými spisovatel obrací se ku

čtenáři a jej upozorňuje, jaké poučení, jaký příklad si má z povídky vybrati. Tak na př. úvod k povídce „Ženit se či neženit,“ ač sám o sobě vypravuje pěkný příběh, nesouvisí s povídkou pranic a je k ní jen přivlečen. Povídka sama líčí manželství ukvapeně uzavřené, v němž hodná nevěsta dojde špatných konců; těšila se před svatbou, že si manžela vychová v řádného muže, ale marně — naopak on ji strhl za sebou. Je to, jak známo, věčné thema našeho venkova. tyhle divné námluvy a nešťastná manželství, i neškodilo by, hlouběji je propracovati. Tenhle konec, že se chopí kolovrátku a chodí po světě, zdá se mi málo pravděpodobný dle předešlé charakteristiky, ačkoli spis. odvolává se na skutečnost.

„Zrcadlo kořalečníků“ rozšířeno od r. 1875. velezasloužilým P. Placidem Mathonem ve mnohých výtiscích jakožto protijed proti hlíze opilství. I ostatní drobné obrázky jsou většinou rázu mravoučného. ať jsou vážné či žertovné.

Spisy Kosmákovy podávají četivo opravdu lidové, vlastně lépe řečeno, lidumilné. Avšak i vyšším požadavkům uměleckým mnohá stránka činí zadosť. S potěšením uvádíme, že mezitím, co sbírka tato vyšla, objevily se již opět nové obrázky Kosmákovy v „Hlase,“ „Obzoru“ a „Našem Domově.“ Kéž najde p. spis. více klidu a pokdy, aby nás mohl hojně zásobovati a díla svoje co nejvíce vytříbiti!

P. Vychodil.

Al. Jiráska **Sebrané spisy.** Seš. 185.—204. o 32 str. po 12 kr. Díl XIX. „Proti všem.“ List z české epopeje. V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Str. 644.

Účel cenou Třebízského poctěné práce Jiráskovy „Proti všem“ je týž, jaký byl při díle jeho „Mezi proudy,“ o kterém bylo pojednáno obšírně ve „Hlídce Lit.“ 1891,[1]) oslava totiž, idealisování husitského hnutí v Čechách. Děj tří obrazů, nadepsaných „Mezi proudy,“ odehrává se v době, kdy Hus počal kázati proti t. zv. zlořádům v církvi katolické v Čechách i jinde. „Proti všem,“ jež jest asi dalším článkem cyklu romanů z doby husitské. líčí události v Čechách po upálení Husově, zvláště pak události od smrti krále Václava IV. r. 1419. až do vítězství Žižky nad Sigmundem a vojsky křižáckými na hoře Vítkově r. 1420. a ztrestání sekty táboritské t. zv. pikartů, jiř samy sebe zvali „zástupem Božím.“ Přiznáme se, že podobně nudných prací od Jiráska dosud jsme nečetli. Jirásek tu vypravuje příliš ze široka, ale ne do hloubky. Romantická zápletka je velice skrovná: vypravuje se o lásce mladé vdovy Zdeny z Hvozdna k jednomu z fanatických kněží táboritských, Bydlinskému, jenž spolu s knězem Kánišem nesprávně učil o velebné svátosti oltářní, ale pojav za manželku Zdenu, k níž nízkou vášní plál také Kániš, byl i s ní ukamenován a spálen zuřivými pikarty.

---

[1]) Mysleli jsme vždycky, že i pro českého spisovatele platí osmé přikázaní Boží: „Nepromluvíš křivého svědectví...“ Pan Jirásek, vychovávatel mládeže naší a horlitel proti „nemravnostem“ v katolické církvi, má asi jiný zákonník mravnosti, když dosud neodvolal nepěkných těch urážek, napsaných proti svatému arcibiskupu Janu z Jenštejna. Či je to ta moderní, „umravněná“ mravnost?! *Pozn. red.*

Abychom blíže ukázali, jak Jirásek příliš tmavými barvami maluje Sigmunda a řádění Uhrův i křižáků, naopak však jen stručně se zmiňuje o řádění Táborských „bratří,“ k tomu třeba by bylo mnoho místa. Ostatně však myslíme, že tato práce Jiráskova mnoho čtena nebude. Obyčejný čtenář nenalezne v ní zajímavého „romanu,“ kdo pak bude chtíti seznámiti se s historickými událostmi té doby, nebude jich hledati v epopeji Jiráskově. *A. Vrzal.*

Knihovna „Zlaté Prahy.“ *Pierre Loti:* „Vypuzená.“ Přeložil *Dr. Jiří Guth.* V Praze 1895. Nakl. J. Otto. Str. 151.

Cestopisné vzpomínky z krajů, jež i bez skvělého, zářivého popisu Lotiho svými zvláštnostmi poutají mysl čtenářovu. První z nich „Vypuzená“ mohla by lépe nadepsána býti: apotheosa Carmen Sylvy. Královna-básnířka, žena na trůně, závodící o vavřín poesie, je sama již zjevem dosti zajímavým a práce její budily v Evropě značnou pozornost, jež v sensaci vzrostla, když Carmen zasáhla tak vydatnou rukou v milostný roman, jenž v době nedávné udržoval celou Evropu v napjetí a byl žurnaly s obvyklou nešetrností vykořistěn až ku zprotivení. Loti přináší nové, zajímavé detaily, ale především hledí vyzdobit obraz královnin co nejjemnějšími, nejzářivějšími barvami. Carmen může se svým hostem býti spokojena. Postava její vám přímo před očima mizí a rozplývá se v přejemný, světlý přelud tak báječné krásy, že, může-li vůbec vás něco naplniti větším obdivem, je to jedině umění nahromaditi na pouhých 64 stránkách tolik superlativů. Chcete ukázku?

Královna napsala knihu: „Kniha duše,“ o níž „malý intimní dvůr královnin zdál se míti za to, že obsahuje věci, které v utěšování ještě předčí křesťanství!“

„O jak byla krásná ta kniha a jak se lišila od toho, co jsem očekával. Ne nic dogmatického, ani podvratného, ani domýšlivého. Prostě duše lidská, proniknutá, probádaná způsobem novým a neznámým; ale všude jen veliká pokora v bolu. Krátké kapitoly, z nichž každá rozvíjela myšlenku vzácnou a hlubokou, s poesií velkolepě prostou, jako jest poesie v Bibli; časem jako nějaká propast, přednášená jazykem Apokalypsy! . . . Kniha ta byla jakousi novou a poslední modlitbou, úzkostlivé zvolání celého lidstva k Bohu, ale nechtěla nic zničiti, aniž něco budovati nebo něco slibovati.“ —

Stejně subjektivním — anebo chcete-li předpojatým — je autor v líčení Cařihradu Sám napovídá, že prožil zde mladší léta a přilnul celou duší k onomu městu, a že mu do duše protiven každý pokus trochu modernosti zanésti do jeho ulic a života. Nechce ani býti objektivním, a proto nedbá, že čtenář, jenž aspoň něco zaslechl o stavu „tureckého hospodářství,“ nedovede nikdy pochopiti, jak možno napsati:

„Ubohé, veliké Turecko, tak pyšné v těch dobách, kde víra, vznešený sen, a ušlechtilá oddanost tvořily sílu národů — co se stane z něho za nedlouho, až bude neodvratně zavlečeno do všeobecné moderní banalnosti . . . ?“

A opět: „Vyslovuje svoji vroucí oddanost k tomuto udatnému národu atd.“

Ostatek knížky vyplňuje líčení japanských poměrů, tvořící poučný jakýsi dodatek k romanu „Mme Chrysanthème," jímž Loti způsobil dosti značnou sensaci. *M. Zavoral.*

Knihovna „Besed lidu." Č. 28. *J. E. Tomić:* „Potrestaný záletník." Humoreska. Z charvatštiny přeložila *A. Beranová-Chejnická.* — Č. 29. *M. Đorděvić-Prizrenac:* „Ona všecko zmůže." Ze srbštiny přeložil *J. Z. Raušar.* — Č. 39. *Xaver Šandor-Gjalski:* „Z chudých povídek." Dvě charvatské povídky. Přeložil *J. Hodáň.* (O.)

Č. 29. „Ona všecko zmůže." Rodiče jí dovolovali všecko, tak že se dle své přirozenosti stala mužatkou, které se všichni báli. Žádný by ji nechtěl přijati do své rodiny. Však Ruža chtěla se vdáti, a proto se i vdala, ač muže svého nemilovala. Ba i zprotivil se jí. Všecko mohu; proto zamilovala se do jiného; však děd Marko včasným vystoupením ji zachránil a navrátil rodině. Za krátko stala se z ní nejlepší manželka. Všecko mohla! — Đorděvič-Prizrenac počítá se k nejlepším srbským spisovatelům. O tom svědčí i povídka „Ona všecko zmůže." Jen překlad tu a tam je trochu těžkopádný.

Č. 39. Již častěji bylo nám promluviti o nadaném X. Šandoru-Gjalském. Jest bez odporu nejlepším spisovatelem charvatským. Pan Hodáň vybral pak z povídek, jež spisovatel sám nazval „Biedne priče," dva obrázky lidské bídy, jež nazval „Z chudých povídek." Potomku bohaté šlechtické rodiny, Hamilkaru Puchakoviči, ze všeho bohatství nezbylo nic nežli „poslední čtyři horáci," již mu odváděli jakýsi druh desátku. V úřednické karieře podařilo se mu postoupiti až za čestného kancelistu, kterážto hodnost byla vřaděna zrovna před porodními bábami. Dále nemohl. Pracoval prý pěkně, avšak příliš pomálu — ač pracoval za všecky. Jsa přes příliš pokorným a úslužným konal vedle svých prací mnoho jiného, co by nikdo nebyl se odvážil nařiditi ani pandurovi. Docházel pro pivo, doutníky, ba i s košem pro maso. Ač cítil, jak jest ponižován tímto, nikdy neodvážil se odporovati; útěchou bylo mu vědomí: „a přece jsi šlechticem." Co se natěšil na onu chvíli, kdy odcházel ke svým posledním čtyřem horákům pro své naturalní dávky! A hle, ani těch mu nebylo přáno. Přál si jich pan baron. Nikterak nemohl se odhodlati, aby je prodal. A když manželka za jeho nemoci je prodala, bylo to pro něj ránou smrtelnou. Kolik jest podobných Puchakovičů, jichž život jest stálou přípravou na smrt hladem?

V povídce „Ze vsi" nacházíme tuctový typ dvou nešťastně zamilovaných lidiček. Otec zbraňuje dívce jíti za Janka, dokud neprovede rozdělení „zadruhy." Úřadové nemají naspěch. Však spěchá otec, a přinutí Jagici vzíti si bohatšího Tonu. Janko v den svatby sešílí. Trochu nepravděpodobno. Ostatně čtenáři „Chudými povídkami" pěkně se pobaví. Co do vniterné ceny „Poslední čtyři horáci" jsou daleko zdařilejšími nežli „Ze vsi." Překlad jest dobrý až na některé maličkosti. „Sada su dragi ‚ergnan' pogodili" nedosti dobře přeloženo: „teď padli na ten vzácný nápad." „Ergnan" jest přece zkrácené „euere Gnaden."

Tedy: „Nyní jste uhodli vzácná ‚milostivá‘.“ „Šljivar“ nelze nikdy přeložiti slovem „ovocnář“ (v poznámce se praví šljivar = náš chalupník); „šljivar“ jmenuje se menší venkovský šlechtic-sedlák, zeman, dvořák. — Ostatně všecky tři svazečky odporučujeme; neobsahujíť ničeho závadného. Čtenáři pěkně se pobaví. *J. Malota.*

Knihovna lidu a mládeže.

Bibliotheka mládeže. Red. X. Dvořák. Seš. 6. „Dědeček.“ Povídka. Napsal *Dr. J. L. Hrdina.* V Praze 1894. Nakl. Cyrillo-Methodějského knihkupectví.

Při čtení povídek Hrdinových vzmáhá se v čtenáři nepříjemný, nepohodlný cit čekání — čekání, kdy se dojde k proudu vypravování, k té tak zvané červené nitce děje, k myšlence, k duši povídky. Ukojení nedojde však nikdo ani na poslední stránce. Zbude pouze dojem prázdnoty a odporu. Povídky Hrdinovy jsou bez duše, bez vniterného organického děje. Dřevěné figury, obyčejná fakta životní a nějaký nahodilý, pracně vymyšlený děj, to je material jejich. A tvůrčí proces čistý mechanismus, hojně patrný Pan Hrdina počne psáti a brzy neví kudy kam, má osoby a neví, co s nimi. Naloží s nimi, až jak ho napadne. Je to všude zjevně znáti. Dlouho na př. neví, má-li nemocného Jiříka ponechat na živu, nebo mu dát umřít. Marně přemýšlíte, v jaké souvislosti s dějem je smrt Jiříkova otce při požáru továrny; je to jen okamžitý nápad spisovatelův. Mechanickým odpravováním figurek spěje povídka jediné ke svému konci. V „Dědečkovi“ pomře pomalu celá vesnice a z obou nepřátelských rodin, Havlínovy a Věžníkovy, zůstanou jako poslední Mohykáni oba dědové a jich vnuci: Jiřík a Lidunka. Tito bezpochyby proto, aby na konci povídky byla effektní pointa: svatba. Mechanické ustrojování děje zavádí spisovatele, že zapomíná na možnost, skutečnost. Líčení životních osudů dědečkových křičí nepravdou a patrnou raffinovaností, aby v čtenáři vynuceno bylo pohnutí. V dikci i koncepci je pan Hrdina trivialní. Výrazy: „M a t k o K r i s t o v a,“ „J o, d ě v e č k o z l a t á“ a podobné shledáváme právě v trivialních povídkách a humoreskách. Fakt, že Breníkův výminkář jde po vsi k Havlínům, nedovede spisovatel vylíčiti jinak, nežli pomocí episody: za nedělního rána dá členu vesnické kapely, havíři Diviši, vřískati na klarinet. Foukal do klarinetu, až měl tváře naduty, potil se, nohou si přidupával takt, ale nijak mu to nešlo. Najednou odložil klarinet a vyložil se z okna na náves. „No, už to umíš?“ ptala se Divišká, která s příkladnou netrpělivostí naslouchala umění svého muže, při čemž záplatovala jeho pracovní halenu. „Podívej se — tamhle!“ zavolal ji Diviš. „Co je tam?“ — „Jen se podívej na toho staruchu. Hlavu skoro u samé země...“ — „Kdo je to?“ — „Přece jej znáš, Breníkův výměnkář, starý Věžník.“ Atd. Umění stálo od p. Hrdiny vždycky daleko. ale co podává jako povídku pro mládež, jsou už jen nejhorší literarní odpadky. *J. Horský.*

První Moravská obrázková knihovna pro českou mládež. Pořádá Josef Soukal. R. V. č. 14. „Obrázky přírodopisné." Napsal *E. Musil-Daňkovský*. Ve Velkém Meziříčí 1894. Nakl. Šašek a Frgal.

Vypravuje se tu o honbách na vlky, o lesních kunách, o bobru, roháči, o palmách, krtkonožce a o lovu velryb. Knížka dělá dojem, jakoby nebyla psána pro děti; popisy jsou aspoň dosti suché, neživé a vůči zkušenosti dětské málo názorné. Příliš je patrno, že užíváno bylo knih, méně je znáti vlastní názor spisovatelův. Má-li se psáti o předmětu odlehlém, o vlcích, palmách, velrybách, jichž autor v přírodě nikdy neviděl, ovšem nelze jinak, ale je v tom do jisté míry i pohodlí našich spisovatelů pro mládež, kteří rádi a mnoho píší, avšak málo při tom vědí. Kdo chce v mládeži vzbuditi smysl pro život přírodní, nepůjde daleko. Zrnko písku, kapka vody z kaluže, poražený strom, t. zv. nejvšednější zjevy obklopující nás přírody poskytnou mu vděčné motivy k vypravování. Jde tu však o to umění vypravovati, o tu bezprostřední znalost přírody, jde o spisovatelův filosofický názor na přírodu. Cizí literatury mají v tomto oboru pěkné věci. Překlad, neb úprava podobných spisků povolaným znalcem byl by záslužným činem, a to jak vůči mladému čtenářstvu, tak vůči našemu spisovatelstvu, které potřebuje vzoru a poučení, jako ti maličtí, pro které kde kdo píše.

Sv. 15. „Čiň dobře." Povídky a básně pro mládež. Upravil *J. Soukal*. Druhé, rozmnožené vydání.

Sbírka obsahuje 25 krátkých a kratičkých povídek rázu mravoučného, z různých pramenů vybraných. Čtení celé knížky jedním proudem brzy unaví a pestrý obsah mnoha těch povídek nezanechá v dětech trvalejších nežli prchavých, okamžitých dojmů. Častějších vydávání podobných knížek nelze proto schvalovati Proti obsahu povídek nenamítám nic: ledačeho může učitel při vyučování s prospěchem užiti.

R. VI. sv. 3. a 4. „Kytice jarní." Kniha pro mládež. Sestavil *J. Soukal*. Ročník II.

Spisovatelé K. V. Kuttan, Josef Soukal, Jan Milota (a dva tři pseudon.) podávají tu své veršované a neveršované příspěvky. Všecko zase slaboučké a nehezké. Pan Kuttan zase týmž svým nechutným způsobem opěvá jaro:

— — — — — —
celá země pučí v sémě . . .

a . . . tažní ptáci
— — — — — —
. . . rolí šveholí
v znak, že přišli se zpěvem,

atd.; a p. Milota opětně nutí se do nejasných allegorií, kroucených a nesrozumitelných veršů, jako:

Vždy buďte k stáří uctivy,
a k chudým nebuďte chudy

a pod. Škoda mluvit!

J. Horský.

Zprávy.

Naše kalendáře poskytují zvláštní podívané. Jsou to většinou knihy lidové po přednosti, mají tedy vyhovovati hlavním duševným potřebám lidu. A co vidíme? Kromě několika hospodářských rad a pokynů, trochu milostných pletek, anekdot, nějakou pohozenou mravoučnou povídku a dosť. O vážných otázkách životních, náboženských, politických, národnostních a pod. ani slechu (výjimek, jako je na př. náš „Moravan,“ je velmi málo). A když se tu něco stane, tu to dopadne, jako v „České Stráži,“ která našemu lidu podává recept na dosažení štěstí — nechutným povídáním Tolstého: „V čem záleží lidské štěstí“; což pak žije náš lid v Paříži?

„Humoristické Listy“ Vilímkovy překonaly tuhle již i — samy sebe. V č. 45. zobrazují prince Borisa (ovšem s dlouhým nosem) sedícího prý na trůně, t. j na nádobě, která bývá na záchodě; tentokráte se tedy dostala i do předního našeho humoristického časopisu . . . Fiat applicatio!

Charvatsko. Povídka K. Raisa „Odstrčený“ ze sbírky „Lopota“ byla velmi pěkně přeložena S. Karlovem a uveřejněna v letošním „Vienci.“

— „Pjesme Ivana Mažuranića,“ slavného pěvce epopeje „Smrt Smajl-agy Čengića,“ vydal básníkův syn Vladimir Mažuranić. Kniha obsahuje dosud nevydané jeho básně. Vedle drobných básní, chronologicky spořádaných až do roku 1885., setkáváme se zde s doplňkem Gundulićova „Osmana“ zpěv 14. a 15., jakož i „Smrt Smail-age Čengića“ v původním znění. Jako úvod připojen jest obsažný životopis „O životu i pjesničkom radu Ivana Mažuranića,“ jejž napsal velmi pěkně syn zemřelého velikána.

— *Ljudevit Varjačić* vystoupil poprvé na veřejnost malým svazečkem básní, jež přezval „Ljubin vijenac.“ „Verše jsou hladké,“ praví charvatský referent o sbírce, „avšak doufáme, že s druhou takovou sbírkou se již nesetkáme.“

— Farář prozorský *Josip Zorić* napsal povídku z nedávné minulosti charvatské „Žrtva materina.“ Po příkladu Šenoově, jenž svými romany z dějin domácích mnoho přispěl k uvědomění národnímu, snaží se Zorić obecenstvu předvésti zlomky nedávné minulosti charvatské. Poněvadž aristokracie charvatská méně zasahovala v život národa, věnováno jí méně pozornosti; měšťanstvo však těší se za to jeho obzvláštní sympathii. Spisovatel ukazuje nám s nejpřesnější podrobností, co dělá mládež, jakou jest za svých studií, čím se zaměstnává, jakou se vrací ze studií. Pěkně se mu podařilo ukázati, jak vychován byl Marko Mihanić, jak pobloudil a samému sobě se navrátil. Třicet a několik let národního života velmi pěkně a zdařile vylíčeno v objemné povídce „Materina žrtva“ v přiměřených episodách. Tendence díla jest velmi ušlechtila; lze ji vyčísti téměř z každé stránky, což jest poněkud na závadu. Snažíť se působiti na srdce, aby dovedlo nastřádané vážné vědy využitkovati vždy k dobrému. V episodách poněkud napodobuje Šenou. Na ceně kniha získala zvláště tím, že vše podává realně, přirozeně, bez nadsazování. Obzvláště pro dospělou mládež bude dobrou četbou.

— Pozoruhodnou literarní studii vydal professor Kotorského gymnasia v Dalmacii *F. Cherubin Šegvić*: „Ruski elemenat u Gorskom

Vijencu.“ Nejlepším z novověkých básníků srbských byl poslední „vladyka“ (biskup) černohorský Petr II. Petrović Njeguš. (* 1813, † 1851.) Jmenoval se vlastně Rade. Nejslavnější jeho básnická díla jsou tři: „Paprsek Mikrokosmu,“ „Horský věnec“ a „Lživý car Štěpán Malý.“ Nejlepším však jeho dílem jest „Gorski vijenac“ (horský věnec) z r. 1847. Jest to řada obrazů, jež v dramatické formě líčí děje černohorské z konce 17. století, kdy položen základ k novému státu černohorskému. Věnec oplývá národními motivy a kypí ryzí silou básnickou; líčení národních dějů jest mistrné a zevšad vane černohorský cit svobody. Professor Šegvić objasňuje ve své studii některé stránky nejlepšího díla „vladyky-básníka.“ Přichází k úsudku o patrném vlivu Gogolova „Taras Bulby“ na Petrovićův „Gorski vijenac“ Mezi oběma díly jest veliká podobnost. Taktéž porovnává „Gorski vijenac“ s pracemi ruských spisovatelův o životě ukrajinském, a dochází poznání, že básník černohorský měl i v subjektivních episodách vzor ruský. *J. Malota.*

Srbsko. *Zmaj Jovan Jovanović,* proslulý básník srbský, vydal dva rozkošné svazečky básní „Snohvatice.“ Co jsou „Snohvatice“ vysvětluje nám básník sám: jsou to písně a bajky v duchu národním, jak je slýchával za svého dětství. Pozoruhodným při Snohvaticích jest: jsou psány v duchu národním, což dosud u Zmaje obvyklým nebylo, jakož i to, že psány jsou nářečím jižním a nikoli východním. Ducha národního vystihl znamenitě, tak že by bylo těžko rozeznati je od písní prostonárodních. Dikce, duch, forma, metrum vše úplně prostonárodní. Písně žertovné a humoristické jsou velmi zdařilé. A nedivu; vždyť Zmaj jest přirozeným humoristou. Motiv písně „Poznokajanje“ (pozdní pokání) jest týž, jako v Preradovićové „Braći.“

— Neúmorný *S. Novaković* podává ve „Spomeniku kraljevske srpske akademije“ tři staré památky srbské literatury. Rukopis Pšinský obsahuje legendu o sv. Prohoru z 15. století. Zajímavější jest: „Apokryfický život sv. Petky“ dle bulharsko-slovanského a srbsko-slovanského rukopisu. Spisovatel tvrdí, že životopis přeložen z řečtiny asi v prvé polovici 13. století. Zdá se, že v legendě jest zaměněno to, co pějí národní pěvci za průvodu guslí ve své guslarské legendě o ostatcích sv. Savy a o Hasan-pašovi. Jako Hasan-pašovi vrací se zrak na přímluvu sv. Savy, tak také pohanský car nabývá zraku, slíbiv sv. Petce, že přijme křest. Legenda souhlasí s písněmi o sv. Jiří a králeviči Marku. Třetí památka jest legenda „Život sv. Vasilija Novog,“ legendarní, apokrifický životopis světcův, spracovaný jako středověký roman literatury byzantské ve 120 hlavách. Porovnáváním přichází spisovatel k důsledku, že i Danteova „Divina comedia“ v jádru jest téhož původu, jako tyto legendy. Domnívá se, že legenda byla napsána již v 9. století, kdy začala se rozvíjeti literatura mezi jižními Slovany.
J. Malota.

Rusko. Z básnické literatury druhé polovice tohoto roku není možno zaznamenati žádného pozoruhodnějšího plodu.

Krásnému písemnictví v prose daří se lépe, ač v posledním roce nevyšlo nic, co by na sobě neslo pečeť vysoké uměleckosti. Nicméně všecky „tlusté“ žurnaly přinesly delší romany, zajímavé s toho neb onoho stanoviska. Ke jmenovaným již v „Hlídce Lit.“ romanům P. Boborykina

„Chodok“ a Merežkovského „Otverženny j“ zajímavostí druží se roman *Dmitrije N. Mamina-Sibirjaka* (nar. 1852 na Uralu), nadepsaný „Chlěb“ a uveřejněný v „Russké Mysli“. Spisovatelem udělal Mamina kraj uralský, který mu poskytl hojnost látky k literarním pracím. Nejlepší jeho romany skutečně líčí život a přírodu uralskou velice zevrubně. Co však romanům těm velice škodí, je nedostatek umělecké propracovanosti, a vůbec Mamin je spíše belletrista-ethnograf než belletrista-umělec.

Idea romanu „Chlěb“ (Obilí) je velmi široká. Autor chtěl ukázati život celého kraje přiuralského, jeho kulturní vzrůst a onu mravní jízvu (peněžné ažiotáže), jež rozkypřila půdu, na níž rozbíjejí se staré sloupy ruského života. V romanu viděti široký rozmach, snahu po zevšeobecněních, ale autor zůstal více na povrchu otázky, nevnikl do hloubky. Nicméně roman jeho podává rozsáhlý obraz, charakteristiku probuzení života i činnosti odlehlého kraje, hojného obilím, jeho hospodářského a finančního vzrůstu a vítězství nových zásad nad starými. Zástupci posvátných starých zásad jsou: starodávní obyvatelé tamější: vinopal Prochorov, kupec Lukovnikov a mlynář i obchodník obilím Kolobov. Proti nim bojují přistěhovalci z evropské Rusi, zakladatel banky pan Stabrovskij (Polák) a žid Ječkin i společnost jejich. Centralní osobou romanu jest energický a podnikavý syn Kolobova Galaktion, jejž otec oženil s Serafimou, nehezkou a už letitou dcerou bohatého obchodníka obilím („chlěbem“) Malygina. Starověrec Kolobov měl skromné idealy, netoužil po rychlém zbohatnutí, synu zařídil mlýn ve vsi Sustoně; syn však nespokojí se úzkými idealy otcovými, hledá nové cesty, má širší plány v mysli své. Aby objevil cestu odbytu místní pšenice, Galaktion navštívil obchodní střediska Kazaň, Nižnij, Samaru a Saratov. Setkav se tu se Stabrovským a Ječkinem, kteří dělali obchody na miliony rublů, cítě v sobě široký rozmach, na radu Němce Štofa usmyslil si, že otevře obchodní banku v bohatém městysi Zápolí. Zanechav manželku i děti v mlýně, dokud by se nezařídil v Zápolí, oddal se hýření a záletům. Zatím záložna byla otevřena. Nového podniku, banky, nepochopili a neocenili skeptičtí starci i vypověděli téměř boj peněžnému ažiotáži, jejž chtěli přemoci „svatou prací rolníka i mlynáře,“ nemohli se smířiti s novými pořádky a okolnostmi života. Mladé pokolení protestovalo také proti rodinnému despotismu. Galaktion vyčtl otci, že ho oženil s nemilovanou Serafimou, zkazil mu život; když však Serafima utekla od záletného muže, Galaktion činil pokání, uprosil uraženou ženu, zvážněl, ale Serafima z hoře oddala se pití. Zatím Stabrovskij konkurencí přivedl svéhlavého vinopala Prochorova k velikému úpadku a spolubojovníkovi Galaktionovi otevřel v bance úvěr na 50 tisíc, takže blouznění Galaktionovo, státi se majitelem parolodi, se uskutečnilo. I počal Galaktion paroplavbu na řece Tobolu, žije veřejně s Charitinou, manželkou okresního hejtmana Polujanova, a svazek ten urychlil smrt Serafimy. Ale Galaktion, trápený výčitkami svědomí, nebyl šťasten s žárlivou Charitinou. Vinopalní a bankovní ažiotáže bylo záhy cítiti. Zásoby obilí propily se v kořalce; millionáři skupovali obilí, malí mlynáři, jako Kolobov, neměli, co by mleli. Kolobov i Lukovnikov přišli téměř na mizinu. Usťa, dcera Lukovnikova, zamilovala se do silného, energického Galaktiona, kterým však pohrdla pro jeho nemravnost, když

Charitina jí radila, by si ho vzala a zachránila ho od mravní zhouby. Charitina sama opustí ho a jde k muži svému, chtějíc vzbuditi žárlivost Galaktiona, ten však brzy zapomněl na ni. Galaktion stal se velikým kapitalistou výhodným obchodem chlěbem v čas hladu. Ale tu na vrchole slávy jeho zastihl ho „Boží trest" v osobě starého otce a Polujanova, jenž se mu pomstil za svedenou ženu Charitinu. Galaktion nemoha se před nimi ospravedlnit vrhl se s parolodi do řeky a utonul. — Osob je příliš mnoho, rovněž episod, zdržujících tok děje. Roman tento má větší cenu se stanoviska společenského než uměleckého.

— Dějištěm náčrtků pí. *N. A. Luchmanové,* nadepsaných „V gluchich městach," uveřejněných v „Rusském Bogatstvu," jsou krajiny zauralské, sibiřské. Líčíc život starého sibiřského kupectva, které patrně dobře zná, předvádí spisovatelka řadu typův a bytových scen drobných kapitalistův, obchodníkův a továrníků, držících se zásad otců. „Hluchá místa" jsou říší divokých, zvířecích mravův obyvatelstva. Spisovatelka libuje si v hrdelních episodách, hromadí hrůzu na hrůzu, volí ze života obyvatelů jen pochmurné, negativní, tragické a strašné. Zdá se, jako by paní Luchmanova chtěla čtenáře naplniti hrůzou. Popisy vražd, žhářství, prolévání často nevinné krve naplňují celé stránky náčrtkův.

— V témž časopise vyšel zajímavý článek *V. Moskviče:* „Broďagi v Sibiri", líčící život tuláků sibiřských a tulaček, uprchlých z káznic nebo z dolů na zlato nebo stříbro, nebo opustivších rolnictví, protože nemohli zaplatiti daně. Tuláků stále ubývá.

— Tamtéž uveřejňuje *Dr. L. Melšin* „Zapiski byvšago katoržnika" D., inteligentního muže, jenž byl odsouzen za vraždu ze žárlivosti na 16 let těžké práce v káznici sibiřské. „Zápisky" tyto připomínají „Zápisky z mrtvého domu" od Dostojevského, ale stojí cenou uměleckou daleko pod těmito. Obrazy života vypovězenců jsou bledy; autor často vypravování přerušuje suchoparnými úvahami.

— V „Rusských Vědomostech" vyšly náčrtky a dojmy z cesty *Gr. Schreidera* „Po dalnomu Vostoku", v nichž nalezáme zajímavé popisy nucených prací na čáře ussurijské železné dráhy.

— Velice zajímavé zprávy o „Ostrovu Sachalinu" uveřejnil velenadaný *Anton P. Čechov* v „Russké Mysli" 1893—94 a nyní v Moskvě vydal je ve zvláštní knize. Čechov navštívil ostrov ten i podává tu dojmy své.

— Na jiná místa vede nás zajímavá, praktická kniha cestovních poznámek *A. J. Nedumova,* nadepsaná „Na Novyj Svět." Spisovatel její získal dobrou pověst knihou dřívější „Na puti v Jerusalim i v Jerusalimě." V přítomné knize autor líčí své dojmy a zkušenosti na cestě do Ameriky.

— Náčrtky a obrazy z cest po třech dílech Starého světa vydal předčasně 22. května t. r. zesnulý v Pánu *Dr. Alexander Vas. Jelisějev* s názvem: „Po bělu světu." Neunavný tento cestovatel a nadaný vypravovatel zemřel v plném květu sil svých v 36. roku věku svého. Jelisějev vypravuje pouze to, co sám viděl bezprostředně, nic nebere z cizích cestopisů, jak často bývá.

— *F. Volgin* vydal knihu „V zemi černých křesťanů“ a *P. A. Tverskoj:* „Náčrtky severo-amerických spojených států.“

— Veleplodný *Ignác Nik. Potapenko* (* 1856) uveřejnil v poslední době několik povídek, z nichž nejlepší je „Rěčnyje ljudi,“ uveřejněná v „Rusském Bogatstvu.“ Látku k ní čerpal ze života pravoslavného ruského duchovenstva, který výborně zná, pocházeje sám z rodiny duchovní. Ovšem kreslí nejvíce typy, jež přežily věk svůj, ale typy živé. V přítomné povídce popisuje se život duchovního sboru v Plavném, osamělé vsi na poloostrově v řece Dněpru. Obyvatelé vsi i duchovenstvo živí se ne obděláváním pole, nýbrž rybolovem v řece, odtud název „říční lidé“: ryby loví, nakládají, udí, jedí i prodávají. Najednou přijel do vsi blagočinnyj (děkan) a, když uprázdnilo se místo protodiakona, návodem blagočinného byl povolán na zkoušku hlasův od biskupa také o. Lev z Plavného pro svůj „divný hlas.“ Velice zajímavě vylíčena zkouška hlasů diakonů se zvučným hlasem, ucházejících se o místo protodiakona. O. Lev měl jediného soupeře ve hlase, školního druha o. Avksentije, jehož hlas však přece byl slabší hlasu o. Lva, jemuž biskup nabídne místo protodiakona. Ale o. Lev místa toho přijati nechce, zvykl životu v odlehlé vsi, nepokojný život městský se mu nelíbil. Biskup přesvědčen výmluvnou řečí o. Lva, jenž poukazuje na to, že příliš „přirostl k zemi,“ sestárl na vsi, dovolil mu, aby nepřijal místa. Potapenko přidal tu svému diakonovi svou vlastní výmluvnost, což škodí pravdivosti typu diakona. Ostatně povídka je dobrá. — Méně se nám zamlouvá jeho povídka „Sčastlivyj,“ uveřejněná v „Russké Mysli.“ Uměleckých předností povídka nemá, a zajímavý je pokus podati idealní typ uprostřed bídáků, jichž plna literatura současná. Hrdinou povídky je skromný provincialní zpravodaj, blouznivý idealista Rjabčenko, jenž slovem i skutkem slouží lidem, svými novinářskými zprávičkami způsobil mnoho dobrého. Seznámiv se s millionářem místním, mužem neženatým, epikurcem, jemuž však lidumilnost nebyla zcela cizí, chtěl uskutečnit svou ideu o „domu práce,“ k níž bylo třeba millionu rublů. Najednou boháč, jenž se svými milliony nic dobrého neudělal, smrtelně onemocněl. Tu navštívil ho Rjabčenko a tak dojemně mluvil k millionáři, že tento ho požádal, aby u něho nechal návrh domu práce. Rjabčenko byl nevýslovně šťasten, doufaje, že potřebný million na dům práce je nalezen. Boháč umřel, ale Rjabčenkovi odporučil pouze 2000 rublů na užitečné dobročinné podniky. Bezvýznamný, formou šablonovitý je v témž časopise uveřejněný náčrtek „Klavdija Michajlovna.“ Hrdinkou je žena lékařka, jež studovala v cizině a vrátivši se do Ruska vydobyla si stkvělého postavení. Hrdinou je známý doktor. Oba se zamilovali, ale hrdinka bojí se o svou svobodu a nezávislost, i nechce vstoupiti ve sňatek, nýbrž chce, aby se spojili jakýmsi občanským sňatkem a žili v různých domech. O této bezcenné práci zmínili jsme se proto jenom, že „Květy“ (č. 8.) ji přinesly v překladu českém. Což neznal p. překladatel cennějších povídek Potapenkových?

— Dva protivné živé typy současného duchovenstva venkovského nakreslil *S. Eleonskij* v náčrtku „Na popovom dvorě“ (v „Rusském Bogatstvu“). O. Petr je prostý pop hospodář, jemuž blízky jsou potřeby sedlákovy, protože on sám žije životem sedláků, jejichž zájmy jsou mu

blízky. Sedláci si ho váží, milují ho, on jim rozumí. O. Vladimír, děkan, naopak je karriérista, jenž snaží se vyhovovati představeným všelijakými službičkami; farníci ho ctili, báli se ho, ale neměli ho rádi.

— *N. Garin* upozornil na sebe v „Rusském Bogatstvu" uveřejňovanými vzpomínkami „z rodinné kroniky": „Dětstvo Tëmy" (1892), „Gimnazisty" (1893). Pokračováním jejich jsou „Studenti", v nichž autor líčí život „studentů," mládeže universitní. Musíme však doznati, že Garin píše čím dál tím nedbaleji. Místo toho, aby nám předvedl řadu zajímavých typův a charakteristických scen ze života studentův, uchyluje se od úlohy své a kreslí výjevy na způsob francouzských romanů neslušného rázu. Chtěje ukázati rozvoj tělesného, pohlavního pudu, jenž jinochy vede do peleší prostopášnosti, kreslí odporné stránky mládeže universitní velice podrobně, naturalisticky lhostejně, cynicky klidně. Je to četba velice nezáživná.

— *P. Sergějenko* v črtě „Griša" („Sěv. Věstnik") předvádí gymnasistu, jejž nespravedlivě urazil učitel, a který proto nechtěl choditi do školy. Otec, jenž nevšímal si syna, neznal přírody, povahy jeho a nechal ho na starost matce, popuzen přítelem svým, že nutno nabiti synu rozmazlenému, aby zachoval otcovskou autoritu, když Griša nechtěl jít do školy, zbil ho, syn pak se oběsil. Autor zachytil tu dobře zlo současné rodiny, v níž otec často odcizuje se synovi, nezná ho. Snaha, vykořeniti jedno zlo (neposlušnost) druhým zlem (metlou), kdežto zlo mělo by se přemoci láskou, vystavena tu ve vší tragičnosti svého výsledku.

— V jednom z vážnějších časopisů pro mládež, „Mir Božij" nazvaném, nalezáme roman z dětského života: „Rannije vschody" *E. Čirikova*. Čekali bychom několik teplých stránek ze světlého dětství, ale místo toho popisuje se tu, jak dva gymnasisté, Petrov a Pavlov, dvoří se mladé gymnasistce. Přemění-li čtenář jména gymnasisty a gymnasistky v lokaje a švadlenu, má před sebou typický uliční roman. A to se dává čísti mládeži!

— Hrdina povídky *M. Gorkého* „Ošibka" (v „R. Mysli") selský učitel rozmlouvaje po celou noc s duševně chorobným přítelem Kravcovem sám se zblázní i vytýká druhým, že se mýlili, majíce Kravcova za blázna, kdežto Kravcov je zakladatelem vší spásy. Oba dali do nemocnice. Slabší je téhož episoda „Čelkaš" v „R. Bogatstvu."

I. Ivanovič v náčrtku „V potemkach" („Věstn. Evr.") předvádí medika, jenž nadšen řečí jistého studenta o mravním sebezdokonalování podle zásad hr. L. Tolstého, počal sebe sama zdokonalovat, ale záhy upadl v osidla lehkomyslné dívky, jíž nemiloval. Vida chabou vůli svou ku sebezdokonalování, otrávil se. Duševní rozlad mezi theorií a praxí života nastal u hrdiny podobně jak u jiných lidí proto, že lidé chtějí býti mravní bez křesťanství, nerozumějíce evangeliu, vykládají je po svém. Medik neměl pod sebou půdy křesťanského učení, nenalezl tedy východu z těžkého postavení.

— *J. Danilin* uveřejnil v „Nabljudateli" bytové črty „Ze zápisek intelligentního dělníka," v nichž nakreslil těžký, smutný obraz života dělníků v knihtiskárně hlavního města. — *D. A. Linev (Dalin)* vydal knihu náčrtků ze života vězňů, nadepsanou „Ne skazki." Autor je více publicistou, bojovníkem za ponížené, než umělcem. *A. Vrzal.*

A. B. Hanin. spisovatel povídky „Na zboží Chodském," jest, jak p. O. Seykora v „Čechu" oznamuje, sám pilný ethnograf Fr. Hruška. Týž p. Seykora polemisuje tam proti mému posudku oné povídky (jména časopisu ani referentova neuváděje). Místo odpovědi odkazuji p. Seykoru na svoji „Poetiku" aneb na ročník 1891. „Hlídky Lit." aneb na 11. číslo tohoto ročníku (str. 430), neboť p. Seykora prostě zaměňuje dvě různé věci, jako je dílo umělecké a filologické.

P. Vychodil.

La Nation Tchèque. Sa mission et son rôle en Europe. Revue publiée avec la collaboration des principaux artistes et écrivains tchèques par Charles Hipman, fondateur et proprietaire. Praha, Vilímek 1895. Cena 1 zl. 50 kr. — Našel se konečně soukromý podnikatel, který chce vydávati periodické dílo (revue), seznamující jazykem francouzským cizinu s námi. Druhý svazek, jak nedávno v novinách se oznamovalo, má se týkati výlučně Prahy. Byl skutečně již čas, aby v této věci se něco činilo. Cizina o nás neví a ví-li, čerpá všecky zprávy své z německých listů; zdali k prospěchu našemu, jest zřejmo. Před léty přimlouval jsem se v listě denním za to, aby povolaná síla nějaká vydala praktickou francouzsky psanou grammatiku naší řeči pro cizince, kteří pomůcky takové dosud postrádají a pro pochopitelnou nechuť k němčině neradi sáhají k německému můstku, aby po něm se dostali až k nám. Nový podnik tento vykoná ve věci té mnoho dobrého, zvláště bude-li pečlivě redigován. Toho nevidím na knize této, která je pouze překladem českých statí, které se v mnohém opakují. Tak na př. o Vrchlickém mluví se na místech několika zbytečně obšírně. Jednotlivé stati byly objednány od různých spisovatelů, měla by je však redakce spojiti v jediný organický celek. Kniha obsahuje: Vzpomínky dějepisné od V. J. Duška; Národ český a otázka česká od G. Eima; Poesie česká od E. Alberta; České divadlo od Dr. K. Kadlce. Zprávu o národopisné výstavě a stať o B. Smetanovi, vzatou z „Naší Doby." Bylo by dobře, aby příště jednotlivé články vyhnuly Scylle a Charybdě: jednak moudrosti školních čítanek a jednak přílišné strannickosti a bombastu. Ve článku prof. Alberta Heyduk odbyt několika slovy plané frase a z mladé generace mimo několik řádek, věnovaných Macharovi, jsou zde pouze jména: Klášterský, Sova, Mužík. Článek končí polemicky proti českým dekadentům, z nichž našli milosti jen tři „mírní": Jar. Kvapil, Auředníček a Borecký. Myslím, že když se již o dekadenci mluví, kniha pana Březiny vyváží všecky knihy těchto tří. — Ku knize přidáno několik reprodukcí českých umělců. Myslbekova „Oddanost" je zde zcela na místě; místo Ottenfelda spíše tu měl býti Čermák, místo Maxe nějaký vskutku český malíř, místo Maškovy dekorativní malby, která ani cenou nevyniká ani původností, ježto Francouzi mají podobných věcí až přebytek, mohlo tu býti více obrazů českého, rázovitého umění. Z krajinářů není tu nikdo, alespoň Mařák tu býti měl. Hříchem však velikým jest, že v knize o českém národě mezi umělci výtvarnými nenašlo se místa pro Josefa Manesa, který by si zasloužil zvláštní svazek v této periodické publikaci. — Kniha zasluhuje všestranného rozšíření v cizině, měla by se dostati do všech čelných redakcí v cizině, kde by platné vykonávala služby.

S. Bouška.

